
SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650
CHRISTO ET ECCLESIAE
Ex Dono
Prov: Nov: Hanton
Auspice
Wentworth
Praefect.
1765-66
N Hurd sc.
BOSTON.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

ANNO MDCCXXXV

publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud JO. GROSSII Hæredes, JO. FRID. GLEDITSCHII B. Fil.

ET

MAURIT. GEORG. WEIDEMANNUM.

Venduntur etiam Amſtelodami in WAESBERGIORUM & WETSTEINIORUM officinis.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII. A. MDCCXXXV.

Lectori candido Salutem!

Quid vero in limine moremur te multis, interiora spectandi avidum, &, si quid laude tua dignum praestitit industria nostra, sponte iturum in partes nostras? Ita te semper aequum, Lector, ita studiosum rerum nostrarum, ita ad plaudendum laudandumque, vel non rogantibus nobis, facilem, cognovimus, ut nihil in futurum tempus timendum sit musis nostris, nihil, si ita nobis esse amicus pergas, jucundissima haec, quibus nunc fruimur, unquam possit otia turbare. Non igitur, quod solent alii, suis ipsi meritis diffidentes, &, cur diffidant, causam habentes, jam mollioribus verbis gratiam tuam aucupabimur, ita quippe persuasum nobis dudum habentes, non, si recte laudabiliterque nos in administrando nostro munere versemur, alieno te unquam a societate nostra animo futurum, sicut nec inde a tot annis fuisti. Qua spe freti,

illud

illud tantum agimus, ut, quicunque hoc ipso anno benevole labores nostros exceperunt, & in judiciis nostris æquitatem laudarunt, hos ad unum omnes tenerrime salutemus, deinde, ut ceteris omnibus, qui musam nostram consilio partim, partim re ipsa, adjuverunt, pro tanto nostri studio longe nos obstrictissimos profiteamur, hosque, ne desinant in posterum præclare ita de nostris studiis mereri, per publica, quæ nos maxime curamus, commoda obtestemur. Unum addimus, quod in notitiam tuam venire, e re nostra omnium videtur. Eorum, quod certo scimus, extra ditiones nostras huc usque permulti fuerunt, qui valde cuperent doctrinæ suæ interpretes nos habere præconesque publicos, neque tamen, cui nostrum aut literas suas, aut librorum fasciculos, inscriberent, haberent exploratum satis. His igitur, ne industriæ suæ in posterum dulcissimo hoc fructu careant, vel duobus verbis significamus, recte acturos, si libros novos, aut alios cujusque generis literarios labores, Lipsiam ad Fridericum Ottonem Menckenium, *J. U. D. & Potentiss. Poloniarum Regi a Consiliis Aulæ, penes quem* Actorum *cura est præcipua, via perferri quacunque jusserint.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXXV.

NUMISMATA VIRORUM ILLUSTRIUM ex Barbadica gente.

Patavii, ex Typographia Seminarii, 1732, fol. chart. aug. Alph. 1 pl. 18.

Splendidissimum hoc Opus LXXX Numismatibus absolvitur. Autor ejus est *Joannes Franciscus Barbadicus*, qui Cardinalis fuit & Patavinæ Ecclesiæ Episcopus. Is, cum nepotibus, ad quos & ipsa Præfatio, vel potius Dedicatio, præmissa est, illustrium majorum facta numismatibus expressa ad imitandum proponere constituisset, ea, quæ hac de re collegerat, patrio sermone conscripserat, quæ postea in publicum emittenda Latine reddita sunt a *Joanne Xaverio Valcavio*, e Societate Jesu Presbytero. Ita vero rationes iniit Eminentiss. Autor, ut singulis Numismatibus brevem eorum, quæ egregie præstiterunt ex universa Barbadicorum gente, quæ Venetiis est, Viri ad memoriam insignes, subjiceret narrationem. Sic Numismatis I pars adversa virum designat triumphali corona donatum. Torques a collo pendet ex Saracenorum barbis contexta, cum titulo: *Arrigus Barbarigo Muja Herus.* Aversa vero pars militem cataphractum exhibet, qui Saraceno denudato, manibus post tergum revinctis, barbam ferro tondet, cum epigraphe: *A victoria nomen.* Refertur hic in narra-

tione numino ſubjecta ex *Sabellico*, *Bernardo Juſtiniano*, aliisque Scriptoribus, anno octogeſimo ſupra octingenteſimum, Mujam, opulentum, ut tum res erant, ac proximum Tergeſto oppidum, cum imperio obtinuiſſe *Arrigum*, Ducem gentis Barbadicæ, idque contra Saracenorum impetus non ſolum diligenter tuitum eſſe, verum etiam Saracenos, Tergeſtum, urbem & civium ſplendore, & cœli adſpiratione, ac ſitu, florentiſſimam, oppugnantes, repentina eruptione facta, aggreſſum eſſe, ac fudiſſe penitus & profligaſſe, *Arrigum*que, ſecundo eventu erectum, victis hoſtibus promiſſam, ut eorum ferebat conſuetudo, barbam demi, ſibique torquem ſtudioſe texi juſſiſſe, eaque lætum oppidum ingreſſum eſſe. Tum omnes eidem rem præclare geſtam gratulaturi una voce conclamarunt: *Jo! Barbæ Arrighi*, *Jo! Barbæ Arighi*, atque inde primum familiæ *Barbarigi* cognomen inventum eſſe. Numiſmate XXX, ut Legatio *Auguſtini Barbadici* ad populos, qui in Poleſino in Venetorum fidem venerunt, indicaretur, in altera nummi facie vir conſpicitur capillo denſo, barba promiſſa, cum ſtola & collari, togatus, cum titulo: *Auguſtinus Barbadicus, ad Rhodiginos Legatus.* In altera vero viſitur Senex, quo genius Senatus Veneti repræſentatur, cum toga. Is dextra tenet ſceptrum, læva oleæ ramum, cum inſcriptione: *Genio Senatus.* Cum vero Autor *Barbadicus* ante fatis conceſſiſſet, quam hoc ipſum Opus lucem adſpiceret, Numiſmate LXXX, eoque ultimo, prout illud inter reliqua invenerat Editor, ipſius *Barbadici* memoria, factumque cumprimis illud, quo *Mariam Caſimiram*, Poloniæ Reginam, quæ Romam contendebat, in templo civitatis Veronenſis principe magna cum cerimonia ſolennique apparatu excepit, repræſentatur. Hinc pars prima virum præ ſe fert, imberbem, capillo brevi, Clericali pileo opertum, cum lineo collari ac palliolo, addito hoc titulo: *Joannes Franciſcus Barbadicus, Epiſcopus Veronenſis.* Altera autem ex una parte eundem exhibet cum toga, tunica linea, ac palliolo, quem nonnulli nobiles viri ſequuntur: ex altera Reginam cum regio comitatu; ubi inſcriptio hæc legitur: *Maria Caſimira, Poloniæ Regina, in Cathedralem excepta.* Ipſi Operi ſubjectus eſt Index Scriptorum,

rum, ex quorum libris desumta sunt ea, quibus Numismata illustrantur. Ipsa vero Numismata exhibent Viros ex gente Barbadica præclaros eo ordine, quo vixerunt, ita quidem, ut ab A. 880 fiat initium, & Opus usque ad nostram ætatem pertingat.

CAJI PLINII CÆCILII SECUNDI EPIstolarum Libros decem, cum Notis selectis JO. MARIÆ CATANÆI, JAC. SCHEGKII, JAC. SIRMONDI, IS. CASAVBONI, HENRICI STEPHANI, CONRADI RITTERSHVSII, CL. MINOIS, CASPARIS BARTHII, AUG. BUCHNERI, JO. SCHEFFERI, JO. FRID. GRONOVII, CHRISTOPHORI CELLARII, aliorumque, recensuerunt, suisque Animadversionibus illustrarunt GOTTLIEB CORTIUS, & PAULUS DANIEL LONGOLIUS, qui etiam universum Opus Indicibus locupletissimis instruxit.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1734, 4.
Alph. 6.

Duo fere sunt, in quæ Criticos nostræ ætatis summos in edendis Autoribus antiquis impingere observamus. Nam aut ingenio nimis indulgent suo, &, prout lubitum, vel invitis Codicibus manuscriptis, verba Scriptorum mutant, aut scripturæ semel receptæ, & vulgatis Editionibus quasi probatæ, usque adeo adhærent, ut ingenio nullum penitus relinquant locum. Sed, quemadmodum nemo facile negabit, eos reliquis hoc in negotio melius se gessisse, qui, mediam amplexi viam, ingenio nec confidunt nimis, nec nimis diffidunt, sic Cel. *Gottlieb Cortium* is demum horum excludet numero, qui Doctiss. Viri Opera evolvit nunquam, quæ nec nimiam audaciam in emendandis Autoribus, nec ineruditam quandam superstitionem, præ se ferunt.

Atque idem institutum Doctiss. *Cortium* tenuisse in *Plinio* nostro illustrando, omnes non minus, quam nos ipsi, in perlegendo intelligent. Vehementer quidem dolemus, Virum Eruditissimum, antequam ad finem perductæ essent Annotationes in *Plinium*, mortalitati ereptum, de subsidiis, quibus abunde usus est in perpoliendo *Cæcilio*, nos ipsum non instruxisse. Interim tamen huic malo Cl. *Longolius*, qui præceptoris operæ, in *Plinii* editionem collatæ, colophonem feliciter imposuit, pro virili parte in Præfatione mederi studuit. Ex qua discimus, *Cortio* ad *Plinium* exornandum ad manus fuisse membranarum Mediceaarum lectiones, quas *Nic. Heinsius* ad marginem editionis Aldinæ A. 1503, inspersis subinde suis conjecturis, annotavit, a Cel. *Petro Burmanno* transmissas. Ejusdem beneficio ex Bibliotheca Academiæ Leidensis *Vossianorum Excerptorum* copia facta est Doctiss. Editori, veram interdum & veterem lectionem, licet ex recentiore Codice, afferentium. His opera doctissimi & promovendis literis nati *d'Orvillii* accessit editio a *Boxhornio* Lugd. Batav. A. 1653 procurata, cum duobus MStis collata, quorum alterum *Humfredius*, Glocestriæ Dux, possedit, alter a *Laurentio Valla* correctus est, uterque autem postea in Oxoniensem Bibliothecam publicam, teste ipso collatore, concessit. Eodem vero parario per Cel. *Ant. Franc. Gorium*, Florentiæ Historiarum Professorem, Excerpta ex Codice Marchionis *Riccardi* ad *Cortium* nostrum pervenerunt, cui etiam Cl. *Joannes Arnzenius*, *Aurelii Victoris* Restitutor felicissimus, sua sponte obtulit MSti Codicis collationem, in hac ipsa editione *Arnzenianus* dicti. *Frid. Lindenbrogii* ex vetusto Codice Excerpta Bibliothecæ, quæ Hamburgi est, publicæ in acceptis ferenda sunt, quemadmodum Ven. *von der Hardt* Helmstadiensem Codicem, A. 1477 exaratum, Lipsiam misit. Præter hos vero Codices consuluit Doctiss. Editor varias editiones *Plinii* Epistolarum, inter quas eminent *Catanai*, *Aldina*, *Schureriana*, *Gryphii*, *Stephani*, *Cl. Minois*, *Gruteri*, & *Boannii de Tridino*. His subsidiis instructus *Cortius* se accinxerat ad ipsas Annotationes. In promtu fuerunt *Catanæi*, *Casauboni*, *Stephani*, *Rittershusii*, *Minois*, *Buchneri*, *Gronovii*, aliorumque,

que, quas *Veenbusius* olim in unum collegerat. *Casp. Barthii* Animadversiones debentur Bibliothecæ publicæ, quæ Cygneæ asservatur, a Cl. *Vinboldo*, una cum *Stephani* editione A.1591, cui *Barthius* & *Daumius* passim doctissima annotaverant, ad Editorem transmissæ. His ergo subsidiis factum est, ut Doctiss. *Cortii* beneficio *Plinius* multis nunc in locis emendatior compareat. Sic *Lib. II Epist. XI n. 20*, Codicibus MStis jubentibus, voces tres, Pag. 130.
quæ Marius acceperat, in editionibus omnibus obviæ, omissæ sunt, quas ex loco superiore *n. 19* repetitas censet Cl. Editor. *Lib. II Epist. XVII n. 16* vulgo legitur: *Hæ, cum serenus dies* 162.
& immotus, omnes &c. pro quo nunc ex Codice inprimis Mediceo habetur: *Hæ, cum serenus dies & immotus aer, omnes &c.* *Lib. II Epist. XX n. 11* pro *nec multa* ex MStis exhibitum est, 177.
ne multa. *Lib. II Epist. XIII n. 11* pro *tota hac epistola fecissem*, 140.
a Cel. Editore restitutum est, *tota hoc epistola fecissem*. *Lib. VII Epist. 1 n. 3* in vulgatis editionibus legitur, *denuncio*, 480.
ne quid mihi detur, nisi permittentibus Medicis, sciantque, si dederint &c. At nunc ex veterrimo Codice & *Vossiano* conspicitur, *denuncio, ne quid mihi detis, nisi permittentibus amicis, sciatisque, si dederint &c.* *Lib. VII Epist. VI n. 4* 490.
in omnibus vulgatis ita legitur & interpungitur: *cum veros Legatos Provinciæ audieritis contra Nigrinum, ad quem missi sunt: ego apud me quoque habeo decretum provinciæ.* Pro quibus nunc multo elegantiora debemus Doctiss. Editori, qui ita exprimendum typis curavit: *cum veros Legatos Provinciæ audieritis. Contra Nigrinus: ad quem missi sunt? Ego: ad me quoque habeo decretum provinciæ.* Inprimis varios omnino multosque locos suæ integritati restitutos videmus ope membranarum Medicearum supra jam laudatarum: cui rei ut fidem faciamus, quædam hic proferre specimina non erit alienum. *Lib. II Epist. 10 n. 2* vulgo habetur: *cumque vi-* 106.
vente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim. At ex Codice Mediceo nunc demum habetur: *cumque ego nubenti tibi in dotem centum millia contulerim.* Ex eodem MSto 139.
Codice *Lib. II Epist. XIII n. 8* nunc visitur, *mihi tamen, tanquam liceret, indulsit*, cum antea esset, *mihi tamen, tanquam*

 eligeret,

Londini, sumtibus Jo. Wilcox, 1734, 4 maj.
Alph. 4, cum Tabb. æn. 5.

Prodiit igitur dudum promissa & exoptatissima hæc Versio, Illustri Viro ac summo literarum Fautori, *Carterеto*, Regis Magnæ Britanniæ Consiliario intimo, dicata, quæ, ceu elegantissima & exactissima, reliquis omnibus huc usque editis palmam omnino dubiam reddit. De his nobilis ac generosus Autor in Præfatione ad Lectorem judicium suum interponit, simulque institutum suum ac methodum in adornanda isthac versione persequitur. Scilicet antiquam Latinam, a *Roberto Retenensi*, Anglo, & *Hermanno Dalmata*, Abbatis Cluniacensis sumtibus, A. 1143 confectam, & a *Bibliandro* postea editam, nomen illud plane non mereri ob innumeros errores arbitratur, quibus Italica quoque *Arrivabenii*, ex præcedente desumta, scateat, quamvis Autor, textui Arabico illam conformem esse, falso asseruerit. *Joannis Andreæ*, Hispani, ex urbe Xativa in regno Valentiæ oriundi, Versio, jussu Episcopi Barcinonensis, *Martini Garciæ*, olim suscepta, lucem non adspexit, sed ex Confutatione Sectæ Mohammedicæ, ab eo ceu proselyto Sacerdote Christiano, post relictum Mohammedismum, Hispanice edita, & in plures alias linguas translata, non adeo idoneum ac aptum ad *Corani* interpretationem fuisse, colligitur. *Andreæ Ryerii*, Consulis olim Gallici in Ægypto, versio Gallica priores quidem superat; sed justæ & accuratæ versionis laudem non sustinet, ob varias transpositiones, omissiones, additiones, & Notarum necessariarum defectum, ex qua cum *Alexander Ross* Anglicam procuderit, illius hallucinationes mirum in modum adauxit. Tandem A. 1698 novam Latinam *Ludov. Maraccius*, Vir Arabicæ Linguæ peritissimus, qui Pontifici, *Innocentio XI*, a confessionibus fuit, Patavii publicavit, quæ satis quidem accurata ipsi videtur, sed idiomati Arabico sæpe nimis presse inhærens, obscuriorem sensum fundit, refutationes vero adjectæ paulo ampliores, insufficientes, ac interdum fere ineptæ sunt, quia regulas paulo ante notatas, in refutandis Mohammedanis necessarias, non observavit.

Præter-

Præterea Lectorem Latinæ linguæ peritum requirit. His igitur rationibus permotus, novam hanc Anglicam ſtrenue aggreſſus eſt, in qua verum ubique verborum ſenſum exprimere ſtuduit, quamvis hanc ob cauſam a venuſta Linguæ Anglicæ indole nonnunquam recedere coactus ſit. Notas etiam ſingulis paginis ſubjunxit, ex Commentatoribus Arabicis depromtas, quibus & voces obſcuras & res illuſtrat, neque tamen prorſus Europæos Scriptores præteriit. Reliqua autem textum, illuſtrantia, Diſſertationi præliminari, præcipue ex *Pocokii* Specimine Arabico, quod commendat, aliisque, inſeruit, & *octo Capitibus* comprehendit. In *primo* de Arabum ante Mohammedem tempore, ut ajunt, ignorantiæ, ſtatu, ac de eorum hiſtoria, religione, ſtudiis, conſuetudinibus, agit, a *pag. 1* uſque ad *32*, ubi Arabiæ regionis etymon, limites, provincias, Arabum Tribus, Reges, idololatriam, Chriſtianiſmi inter eos progreſſum, ſcientias, virtutes, ac vitia, recenſet. In *ſecundo* de Imperiorum & Chriſtianæ Eccleſiæ Orientalis ſtatu, eo, quo Mohammed apparebat, tempore, hujus dotibus naturalibus, enthuſiaſmo dubio, methodo, qua in propaganda nova religione uſus eſt, & variis aliis circumſtantiis, ad hunc finem obtinendum concurrentibus, a *pag. 32* uſque ad *56*, diſſerit. *Tertium Caput* Alcoranum ipſum, ejusque etymon, diviſionem in verſus, antiquas ſeptem editiones, earumque in verſibus numerandis differentiam, (ob quam ipſe quoque eos in ſua omiſit,) ſtilum, ſcopum, publicandi modum, collectionem, varias lectiones, textus abrogatos, diſputationem de eo, an ſit creatus, expoſitiones, cultum ei exhibitum, ac translationem in linguas alias, ut *Perſicam*, *Javanam* & *Malaicam*, a *pag. 56* uſque ad *70*, repræſentat. *Quartum Caput* dogmata ſacra, & præcepta Alcorani poſitiva, ad religionem ſpectantia, fidem in Deum unum, Angelos & Genios, ſcripturas revelatas, Prophetas, ſtatum animæ poſt mortem, & locum earum intermedium, *Berzach* dictum, futuram reſurrectionem, eamque præceſſura multa ſigna, ac buccinæ inflationes, aliasque circumſtantias, judicium extremum, pontem, quem tranſire debent omnes homines, infernum, parietem inter Pag. 286.

B illum

Pag. 117. illum & cœlum, *Araf* dictum, Paradisum, absolutum decretum, preces, circumcisionem, eleemosynas, peregrinationem sacram Meccanam, cum templi ejus descriptione, a *pag.* 70 usque ad 122 exponit. *Quintum* præcepta Alcorani negativa, ut prohibitionem vini, ubi & de Coffée, Tabaco, & opio agit, lusus, sagittarum divinatoriarum, ciborum quorundam, usuræ, camelorum certorum, & ovium quarundam, *Bahira*, *Saïba*, *Wasila*, & *Hami* dictarum, mactationis, & vivarum filiarum sepulturæ, declarat. *Sextum Caput* Leges Alcorani sistit civiles, de polygamia, divortio, & conjugio in genere, de gradibus prohibitis, de scortatione, adulterio, de hæreditate, contractibus, homicidio, furto, jure talionis, injuriarum, & aliorum minorum criminum, pœnis, ubi sacrorum & secularium doctorum Decisiones inæquales allegat, & bello contra infideles. *Septimum* menses sacros in Corano præceptos, & diem Sabbathi seu Veneris, ac Festos, breviter definit. *Octavum* Sectas Mahommedicas & Pseudo-Prophetas prolixe enarrat. Ex Manuscriptis, præter ea, quæ in Museo suo habuit ipse, duo tantum consuluit, secum communicata, nempe *Beidavii* Commentarium Arabicum, quem laudat, & *Evangelium Barnabæ*, ex Italica lingua Hispanice versum, rarissimum Opus, quod describit, ac illud Capitibus 220, per paginas 420, historiam Christi, inde a nativitate ejus usque ad ascensionem, traditionibus Mohammedicis similem, complecti ait. Interpretem ejus nominat *Mostafam de Aranda*, Mahomedanum Arragonensem, & Autorem *Renegatum*, ut appellari solet, seu Christianæ religionis desertorem, aut a Mohammedano interpolatum esse, conjicit in Dissertatione præliminari *pag.* 74, ejusque exemplar Italicum in Sereniss. Principis *Eugenii* Bibliotheca reperiri annotat. Ceterum ea generosus Autor est modestia, ut hanc versionem suam pro libera defectibus, & nævis exemta, non venditet, ob difficultatem suscepti operis, & plura alia muneris sui avocamenta. Neque sic Arabicæ linguæ aut textus originalis neglectum inducere voluit, quem ex versionibus oriri, *Hinckelmannus*, ab *Acoluthо* refutatus, censuit. Et, cum nullius linguæ originalis indoles plene exprimi in alia possit, quia nati-

nativus cujusque linguæ decor certis, ut ita loquamur, idiotismi fulturis innititur, & in aliam velut coloniam delatus, pristinæ commendationis gratiam quodammodo amittit, ipse quoque æqualem per omnia textui Arabico, versionem suam omni industria reddi non posse, *pag. 61* judicavit. Attamen stricta simul, & *Maracciana* non raro clarior est, atque errores nonnullos ex textu male intellecto, Mohammedanis falso tribui, in Notis passim ostendit. Utinam vero paraphrasin Turcicam & Persicam, ex qua multa obscura loca sine dubio lucem accipiunt, ei conferre licuisset. Sed dabitur forsan aliquando occasio, ut ex Codice MSto hoc rarissimo, quo Senatus Amplissimi Lipsiensis Bibliotheca inter alias exsplendescit, specimen observationum Alcoranicarum publicare liceat, quod linguæ Arabicæ Professor Publicus in hac Academia, *Jo. Christ. Clodius*, in se recepit. Is simul phraseologiam Alcoranicam, qua huc usque caremus, annectet, ac per eam plurium locorum difficilem sensum eruet. Tabulis quinque etiam ornavit omni laudum genere cumulatissimus Autor splendidam hanc versionem, nempe Geographica, qua Arabiam delineavit, tribus Genealogicis, de Arabum Tribubus, genuinorum, insititiorum, & speciatim *Koreischitarum, pag. 8*, & una Ichnographica, qua templi Meccani figuram *pag. 114* exhibuit.

CONSULTI MEDICI DEL SIGNOR DOTTORE GIUSEPPE DEL PAPA, &c.

h. e.

CONSILIA MEDICA DOCTORIS JOSEPHI DEL PAPA, Archiatri Curiæ Toscanæ, & Medicinæ Lectoris Publici in Academia Pisana.

Venetiis, per Sebastianum Coletum, 1734, 4.
Plag. 22.

Consiliorum medicorum, si fide dignos, longoque annorum usu comprobatos, eosdemque theoretica doctrina probe

 imbu-

imbutos autores sortita sunt, non levis est utilitas, tum quod historiæ morborum causarumque morbificarum cognitioni lumen hoc ipso accendatur, tum maxime, quod remediorum virtus, selectus, & debita iisdem utendi ratio, evolvatur plenius, si quis veteranus Æsculapii miles clarissima facinora successusque rerum, quibus longa praxi usus est, quo exempli loco minus exercitatis inservire possint, publice proponat. Equidem casuum inter se, etiamsi quam maxime convenire videantur, non eadem est facies, maleque plerumque peregrino calculo nostratium affectus emetimur. Sibi quisque sapit, suaque doctrina præsentium, quos oculis usurpare potest, morborum phænomena melius, quam majorum placitis, quilibet perspicit. Interim negari non potest, animum Medici, si logica, similitudines ac dissimilitudines rerum probe dijudicandi, peritia imbutus sit, plurimum & jucunditatis & commodi lucraturum, perlectis morborum, quæ peregrino sub cœlo conditæ sunt, historiis, dummodo imitando servus, meditando credulus, faciendo temerarius esse nolit, & analogiam, quæ esse debet inter casus, quos eosdem credimus, probe instituere norit. Ejusmodi Medico, qui res ex æquitate æstimat, nec experimenta tantum, eo, quod peregre accesserint, pro securis sibique convenientibus habet, quam maxime commendabiles efficimus Celeberrimi, cujus opus præsentia Consilia sunt, Archiatri Observationes, quas industriæ *Sebastiani Coleti*, Typographi, docente ejus Præfatione, debemus. Magnum se invenisse thesaurum, ex merito quidem gloriatur, quod felicitatem colligendi tanquam ex Æsculapii aut Apollinis fano hasce sanitatis tabulas impetraverit, sique, quod disertis verbis asserit, Lectoris voluntas & approbatio novi cujusdam prodituri Tomi Consultationum causa futura est, næ eundem certo apparriturum confidimus, cum nemo lecturus sit optimarum rerum fasciculum, quin nostro de ejus nobilitate judicio sponte lubenterque subscribat. Plurimum quidem nitoris ex se ipso obtinuerunt Consilia, neque tamen parum est, quod Collectori ob selectum, quem instituit, ordinisque elegantiam, hoc ipso debetur, cui, tantum abest, ut futuri sint, qui vitio vertant, quod Latina Italicis mixta dederit, quodque haud raro

in

in confimilibus cafibus eadem & meditationum & medicamentorum & elocutionis etiam paritas deprehendatur, ut potius in laudem cedat eidem, quod Autoris mentem incorruptam fervaverit, eademque ejus verba, utpote qui de edendo aliquo Confultationum Libro non cogitaverat, elegantia prorfus & in utroque fermone bene ordinata, attulerit. Generatim monendum, in omni cafuum propofitorum declaratione obtinere hodiernam Medicorum per Italiam methodum, qui, cum veterum Medicorum placitis hodienum delectentur, nolintque, uti par eft, omnem veritatis gloriam majoribus noftris derogare, negare tamen infimul non poffint, ex motuum legibus plurima antiquis ignorata declarari poffe, media incedunt via, & qui apud noftrates vano Mechanicorum titulo fuperbientes vix fine infamiæ metu allegatur *Hippocrates*, hic omni pagina regnat; neque vero hoc ipfo plus a veritate abeft Confiliorum Autor, quin potius conftet, eum in tuenda humani generis falute multum ingenio, fed plus induftriæ, cujus indicium eft frequens Autorum primi ævi evolutio, tribuiffe. Sicut autem in defendendis antiquæ fcholæ opinionibus pertinax eft, ita peritiam fuam in recentiorum dogmatibus hinc inde prodit, quo ipfo factum, ut fucceffus in curationibus elegantiæ doctrinæ non potuerit non refpondere, quam Anatomiæ fubtilioris & Mathematices peritia ornatiffimam obtinuit. Speciatim deprehendimus, Autorem in divinatione latentium caufarum & folertiffimum & fagaciffimum fuiffe, in cujus rei teftimonium unum alterumque exemplum proferre liceat, quo dubitari de ingenio Autoris non poffit. Quarta Confultatio inftituitur de Nobili Viro affectibus vertiginofis doloribusque præcordiorum obnoxio, cui Icterum imminere hoc ipfo prædicitur, defumto partim a dolore hypochondrii dextri & conjuncta eidem naufea & vomitu, partim a fæcum albedine, apparentibus in cute maculis flavefcentibus, indicio, quæ figna ab abfente nec ægrum confpiciente Autore fic explicantur, & ad eandem caufam reducuntur, ut, etiamfi perfectum jam & in ἀκμῇ conftitutum malum nondum fuerit, certo fubfecuturum, rebus fic fe habentibus, nemo dubitet. Equidem in

 expli-

explicandа vertiginis indole utitur Autor vulgatiori *evaporationis calidæ ad caput* locutione, quam cum legibus motuum nulla ratione convenire, quotusquisque est, qui dubitet? Verum tantum abest, ut crimini vertatur isthoc elocutionis genus, cum paulo post ab impedita sanguinis per vascula sua capillaria, ob ejus glutinositatem, circulatione, totum negotium accuratissime deducatur, ut potius laudandum ducamus, sic ingenio minus versatorum in arte medica velificari voluisse Autorem, quibus recepti ejusmodi populares termini excutiuntur ægerrime. Causam mali procatarticam in corpore provectioris jam ætatis partim a vita sedentaria studiorumque meditabundo genere, partim a venæ sectionis abusu,cui assueverat,deducit, quod utrinque sanguinis lentor & in motibus pigritia,depletis nimium vasis, paulatim paulatimque non potuerit non produci. Commendat chalybeatorum usum purgantiumque moderatam dosin, quo omni mucagine exui sanguinis conficiendi materia possit. Ex fonte chirurgico cucurbitas cum igne in nucha applicandas, quo vertigini medela afferatur, commendabiles efficit, &, castigatis modeste Medicis, quibus decocta cum ligno visci hactenus placuerant, quibusque visa erat venæ sectio denuo institui posse, infusum Thee cum syrupo rosarum substituit, singulari modestia suam sententiam meliori, quam esse vix posse arbitramur,subjiciens. Non minori felicitate usus est Autor in deductione mali cujusdam complicati, quod varias actiones animales naturalesve in persona quadragenaria læderet, cujus causam a vomitu cruento, qui cum copiosa sanguinis jactura obortus fuerat, deducit. Perplacet ejus opinio, qua inductus sententiam recentiorum primi ordinis Medicorum defendere videtur,posse vasa sanguiflua forte etiam sine ruptura, in stomachi cavitatem aperta esse,quæ ampliora facta,sicut secundum naturam nutrimenti portionem absorbent, unde *momentanea refectio virium post pastum*, jam ubi orgasmus sanguinis auctior factus fuerit, sincerum etiam haud raro sanguinem plorant. Dubium saltim est,arteriosine, an venosi generis vasa sint, quæ accusari hoc in negotio debeant, nec ambigi potest culpam non hujus esse, sed illius. Inde,ne simili malo denuo obnoxius sit

æger,

æger, vulneraria commendat remedia, ſuccum lycii, quem vulgo, ſed falſo, terram Japonicam, ſeu Catechu, appellant, Fungumque Melitenſem, a *Boccone* tantopere prædicatum. Eadem eſt reliquarum Conſultationum indoles, in quibus & mentis acumen, & ſermonis utriusque caſtitatem, cum oblectamento deprehendimus.

TRAITÉ PHYSIQUE ET HISTORIQUE DE l'Aurore Boreale, par Mr. DE MAIRAN. &c.

h. e.

TRACTATUS PHYSICO-HISTORICUS DE Aurora Boreali, Autore DE MAIRAN. Supplementum Commentariorum Academiæ Regiæ Scientiarum Anni MDCCXXXI.

Pariſiis, apud Jacobum Lambertum, 1733, 4 maj.
Alph. 1 pl. 13, cum Tabb. æn. 15.

Mirabile illud naturæ ſpectaculum, quod noſtris temporibus crebrius, quam olim, obſervatum, auroram borealem vocant, neminem fere non eruditorum primi ordinis excitavit, ut rationes ejus phyſicas diligenter ſcrutaretur. Nulli tamen eorum adhuc licuiſſe hanc arcanorum naturæ partem accurate introſpicere, vel ex eo conſtat, quod nullius ſententia de rationibus phænomeni phyſicis, virorum naturalium rerum peritorum ſuffragia meruerit, aut digna habita fuerit, quæ ſectatorum opera diligentius expoliretur. Videtur natura, actiones ſuas invide celans, omnem auroræ hujus interpretem reſpuere, qui non in omnibus Matheſeos partibus verſatiſſimus, multa induſtria naturales res jam inveſtigaverit, in obſervando ſagax atque indefeſſus ſit. Harum virtutum felix connubium cum primi ſubſellii eruditi in Cel. *Mairanio* ſuſpiciant, inventa ejus cedro digna, quibus plurima doctrinæ naturalis capita ipſum locupletaſſe, vel ex *Actis* hiſce conſtat, hanc laudem ipſi vindicant.

cant. Exafciatæ ejus Differtationes, quibus applaufum celeberrimarum Societatum eruditarum meruit, atque propofita fummis ingeniis per univerfam Europam præmia plus fimplici vice palmamque reportavit, infigne Viri acumen ac eruditionem luculenter teftantur. Credibile non eft, alium folvendo arduo huic nodo, atque problemati conftruendo, quo provocaffe ingenia doctorum ipfa natura videtur, parem futurum fuiffe, nifi Cel. Autor illud fua cura atque attentione non indignum judicaffet. Veram ejus rationem exiftimat illud lumen effe, quod magnus *Caffinius*, a fe primum obfervatum, Zodiacale appellavit. Luminis hujus claritas atque fplendor illi viæ lacteæ perfimilis eft; & modo ante, modo poft occidentem folem, certis anni temporibus, figuram lanceæ aut pyramidis referens fulget, atque inter Zodiaci terminos femper conclufum, obliquo ad horizontem fitu bafi fua infiftit. Ipfo Cel. *Caffinio* judice, lumen hoc eft atmofphæra folis, fluidum quoddam rarum atque tenue, vel fua natura refplendens, vel radiis folaribus illuftratum, circumcirca globum folis ambiens, fed circa æquatorem fideris hujus magis extenfum, atque majori copia fe volvens. Etiamfi lumen hoc Zodiacale folis atmofphæram non diu ante patrum noftrorum memoriam prodiderit, cum non nifi certis conditionibus pofitis appareat, femper tamen in eclipfibus folis, ut vocantur, totalibus, ubi lunæ corpore fulgentiffimum fidus obtegitur, fluidum aliquod, five atmofphæram, globum ejus cingere, obfervatum fuit. Ut lumen Zodiacale folis atmofphæram oculis noftris objicere poffit, neceffarium inprimis eft, ipfum fatis longe in zodiaco porrigi, ne fplendor ejus crepufculis vel matutinis, vel vefpertinis, obfufcetur. Certum vero atque indubiis experimentis demonftratum eft, atmofphæram folis, fub luminis Zodiacalis fpecie, nonnunquam ufque ad terræ noftræ orbitam extendi, imo terminos ejus fæpe transgredi. Materia igitur, ex qua atmofphæra hæc componitur, in fuperiores aeris noftri regiones incidens, atque intra limites gravitatis univerfalis conftituta, majori vi verfus terram, quam verfus folem, impellitur, &, fecundum rationem gravitatis fuæ fpecificæ, profundius atmofphæræ terreftri immergitur. Et, cum credibile

non

sit, materiam hanc, aut, si ita vocare placet, aerem solarem, eo, qui terram nostram ambit, magis homogeneum esse, partes ejus, pro diversitate magnitudinis, figuræ, texturæ, ipsiusque ponderis, in diversæ altitudinis strata confluent. Infimum locum occupant particulæ crassiores, ad flammam concipiendam minime aptæ, unde illa densarum nebularum, quæ tamen pellucidæ esse solent, atque illa fumi species, quæ auroram borealem ut plurimum comitantur, illamque ex parte visui nostro obtegunt, atque fere nunquam non præcedunt. Sæpissime formam segmenti circularis, horizonti ex parte boreali innixi, vel nubium obscurarum atque fumigantium ex parte oculis nostris obversa, sed albicantium, atque ex parte superiori splendentium, speciem referunt. Infimo materiæ hujus obscuræ atque fumidæ strato alia levior materia incumbit, vel flammam concipere apta, vel reapse ex natura sua ignea, aut ex fermentatione cum materia peregrina accensa. Si tota atmosphæra nostra particulis atmosphæræ solaris uniformi ratione imprægnata esset, indubium est, lumen hoc atque nebulas multo clarius circa horizontem, quam in superioribus cœli regionibus nobis apparitura esse, siquidem radii visus longiori itinere ex aere circa horizontem, quam ex illo, qui vertici nostro imminet, ad spectatoris oculum perveniant. Cum autem admodum verosimile sit, multo densiorem atque crassiorem atmosphæram cœlestem circa polos & in regionibus terræ borealibus, quam circa æquatorem, esse, concludendum est, borealem auroram frequentius in terris polo vicinioribus, quam zonæ torridæ incolis, aut regionibus æquatori propioribus, visum iri; quod constans experientia testatur. Sed præter hanc opticam alia physica ratio est, ex rotatione terræ circa axem, motuque hujus annuo, repetenda, cur materia auroræ borealis a torrida zona versus polares regiones continuo excutiatur. Id causæ est, cur auroræ boreales & majores & splendidiores in illis regionibus, quarum major latitudo est, videantur, sive materia, qua constant, ulterius haud porrigatur, sive ex locis polo vicinis, quasi ex foco, copiosior per omne reliquum visibile cœli hemisphærium diffluat. Propterea etiam ut plurimum

ſub arcus, aut plurium arcuum concentricorum, quorum centrum proxime a polo boreali diſtare videtur, ſpecie apparent, ita, ut ſinguli arcus obſcuro circuli ſegmento horizonti innixo incumbere videantur. Cum enim materia ſolaris, ſive borealis auroræ elementa in diverſa aeris ſtrata magis minusve penetrent, illa reſpicientibus ex zona temperata formam arcuum atque ſegmentorum circularium ſpectatoris oculo exhibent, qui modo luminoſi, modo obſcuri atque fumidæ caligini perſimiles ſunt, ſi borealis aer altius ſeſe immergente materia luminis borealis, magis minusve impraegnatus ſit. Columnæ atque ſtriæ lucidæ, ſive horizonti perpendiculares, ſive arcui & ſegmento circulari obſcuro, ex quo emanare videntur, concentricæ, ſunt coacervata hujus materiæ agmina, quæ ex ſuprema atmoſphæræ regione in illa loca, ubi incendium maxime graſſatur, normaliter delapſa, confeſtim ſive accenduntur, ſive illuſtrantur. Sæpe enim ſufficit, materiam hanc vicini ignis virtute oculis noſtris objici, ſiquidem paleæ aliaque exigua corpuſcula, in loco tenebricoſo volitantia, non alia ratione coruſcent, quam luce per foramen aliquod locum hunc ingreſſa. Ingentem altitudinem, ad quam in aere noſtro evecta eſt auroræ borealis materia, abunde teſtatur, atque definit indubia ejus parallaxis, cum arcus & ſegmentum obſcurum eo humiliori loco in cœlis videantur, quo magis a polo obſervator recedit. Sequitur inde, vel auroræ borealis materiam multo rariorem atque leviorem eſſe, quam ſuprema aeris noſtri ſtrata, etiamſi ex communi Philoſophorum ſententia aer in tanto a nobis intervallo incredibilem in modum rarefactus ſit: vel atmoſphæram terræ noſtræ longe altiorem eſſe, quam recepta eruditorum doctrina hactenus definita eſt; quod non probabile tantum Cel. Autori videtur, ſed invictis etiam argumentis hoc Opere demonſtrare inſtituit. Incredibilis raritas materiæ auroræ borealis ex eo quoque abunde evincitur, quod corpora luminoſa, v. g. ſtellæ per partes ejus, tum lucidas, tum obſcuras & fumidas, qualis eſt arcus horizonti proximus, pelluceant. Quod nihil inſoliti eſt, cum experientia teſtetur, ſtellarum ſplendorem, per ipſum quoque lumen zodiacale, quod natales auroræ boreali

reali dedit, fulgere. Hoc fere compendium est sententiæ Cel. Autoris, de ortu ac natura auroræ borealis, quam Opere hoc uberius exponit, atque illo doctrinæ apparatu exornat, quem orbis eruditus haud immerito in ipso suspicit. Dividit Opus suum in *quinque Sectiones*, atque *prima* historiam luminis zodiacalis, sive atmosphæræ solaris, qua omnis ejus tractatio innititur, copiose enarrat. *Secunda* de atmosphæra terræ nostræ, ejus altitudine, eaque regione, quam in ipsa auroræ boreales occupant, agit, ubi argumenta nonnulla sponte se offerunt, quibus aliorum Philosophorum opiniones, qui difficile hoc naturæ spectaculum explicare aggressi sunt, confutet. *Tertia* illa Phænomena, quæ teste experientia auroram borealem nunquam fere non comitari solent, ex hypothesi sua derivare, &, quam apte omnes partes, quas historia luminis hujus commemorat, cum illa cohæreant, ostendere instituit. *Quarta* ex historia repetit, quicquid varii Autores tum antiquiorum, tum recentiorum temporum, de aurora boreali literarum monumentis consignatum reliquere, ut cum luminis zodiacalis observatione, atque motu terræ, in diversis orbitæ suæ punctis, ubi lumen hoc omnino expectandum erat, commode comparari possit. Cum nova omnino & nostris duntaxat temporibus debita sit luminis zodiacalis observatio, &, postquam Cel. *Cassinius* inventa sua colere desiit, illorum recordatio fere obliterata fuerit, novum inde variis doctrinæ naturalis Capitibus lumen accendi posse, facile colligitur. Non igitur piguit Cel. Autorem prolixum inventi hujus in scientia naturali usum *Sectione quinta* intento saltim digito monstrare, sed, familiari summis Viris modestia, non pro indubia veritate venditat, quæ ipsi verosimilia videntur, sed sub dubiarum quæstionum titulo illa pleniori eruditorum examini commendat. Cum per instituti nostri rationem nobis non liceat Lectorem pleniori pereruditi hujus Tractatus compendio ex voto instruere, fas tamen non esse duximus, ea præterire, quæ de Atmosphæra solari commentatur, siquidem huic fundamento integrum hoc Opus inædificatum sit. Nulli tamen dubitamus, librum hunc, varia eruditione refertum, vel in linguam civibus nostris

magis familiarem, mox translatum, vel aliis typis, ut eruditis Galliam non incolentibus copia ejus facilius fieri possit, impressum iri. Primus, ut jam diximus, solertissimus ille cœlorum œconomus, magnus *Cassinius*, tempore verno A. 1683 lumen zodiacale observabat, suaque inventa in Diario Eruditorum Parisino ejusdem anni d. 10 Maj. eruditis enarrabat. Cl. *Fatio de Duillier*, cum, monstrante *Cassinio*, lumen hoc Parisiis vidisset, Genevam domum reversus, per annos aliquot insolitum hunc in zodiaco splendorem diligenter observabat, suaque observata literis Amstelodami impressis cum *Cassinio* communicabat. Laudat hasce literas *Cassinius* in Tractatu, quem de hoc argumento lingua Gallica, sub titulo: Inventum luminis cœlestis in Zodiaco apparentis, typis evulgavit, quod *Cassinii* Opus, post non ita multo, Voluminí itinerum Academiæ Regiæ Scientiarum insertum fuit. Postquam summus hic Astronomus indicium rei fecerat, alii quoque, inprimis *Eimartus* & *Kirchius* in Germania, novum hoc lumen diligenter observabant. Si cui mirum videatur, cur lumen hoc tam diu latuerit, atque postea etiam diligentissimorum hominum, cœlos indefessa cura per omnes noctes spectantium, oculos effugerit; monet Cel. Autor, easdem rationes atque phænomeni circumstantias, quæ in causa fuerunt, cur tarde admodum splendor hic in Zodiaco observatus, aut cum aliis cœli spectaculis confusus fuerit, jam quoque impedimento esse posse, ne distincte satis ab omnibus videatur. Cum oblique admodum positum, atque parum ab ecliptica remotum sit hoc lumen, oculi nostri illud super horizontem elevatum vix alio tempore observare poterunt, quam sub finem hyemis & veris initium, paulo post occasum solis, vel autumno & circa initium hyemis, ante orientem solem. Rarius alio tempore commode spectatur, atque longe rarius, tum mane, tum vesperi, bis per diem. Crepusculum fortius illud visui nostro subducit, neque videri potest, si luna clariori luce splendeat, eadem fere ratione, qua lactea via nobis occultatur, quæ ipsa cum lumine hoc facile confunditur, nisi de loco, quem hoc illudve lumen in cœlis occupat, spectatori satis ante constet. Ut mentem Cel. Autoris de natura atque obliqua posi-

.Erud.A: 1735 Mens. Januar. pag. 21.25.29.

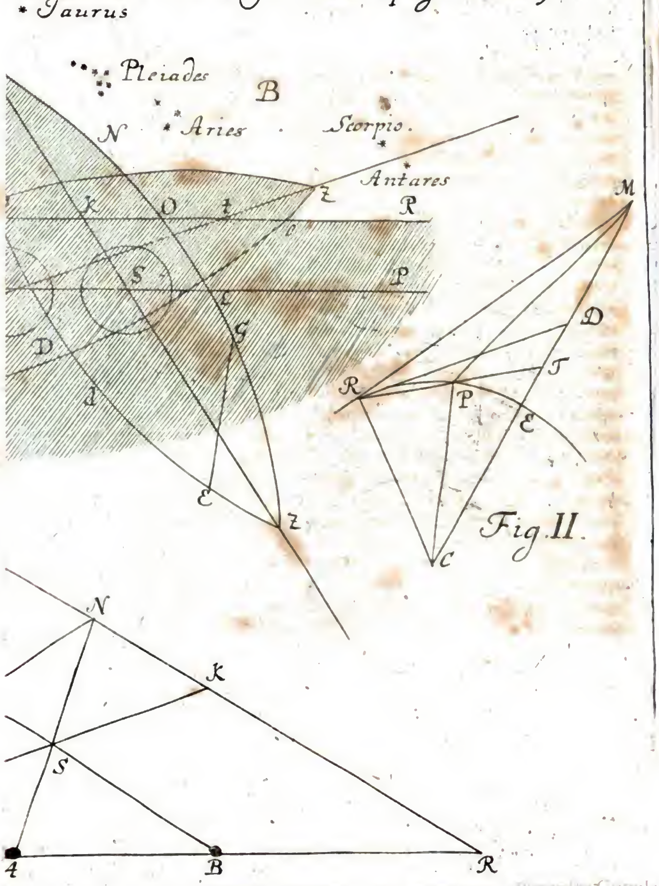

Fig. II.

positione hujus luminis melius intelligat Lector, sit (Fig. 1), IKOA ipsum lumen zodiacale, ea ratione positum, qua commodissime supra horizontem spectari potest; prout v. g. Parisiis, vesperi post crepusculum, circa ultimum Februarii, aut primum Martii diem apparet. Supponamus sectionem veris, sive primum arietis punctum, super plano horizontis esse in K; solem in S, in decimo gradu piscium, in linea aut circulo finitore crepusculorum PS, 18 gradibus infra horizontem depressum. Ecliptica TKZ, quæ hoc in exemplo cum axe AZ luminis zodiacalis confunditur, cum HR horizonte angulum 64 circiter graduum constituit. Cuspis A luminis hujus inter stellas colli, sive capitis, tauri cadit, atque in decimo geminorum gradu terminatur. Sequitur ex his, distantiam ejus a sole AS 90 graduum hoc casu futuram esse. Si igitur AS pro radio sive sinu toto accipiamus, facile erit reliquas in figura hac obvias magnitudines dimetiri, atque latitudinem IO luminis hujus plus, quam 20, graduum esse, inveniemus &c. Reliqua materia, ex qua lumen hoc compositum est, IDZLO necessario infra horizontem depressa erit, tum pars IDLO dimidii superioris DLA, tum integrum dimidium alterum DLZ. Repræsentatum eadem hac Figura 1 ΣZ situm, quem lumen hoc ceteris paribus habet iisdem diebus mane, proxime ante crepusculum matutinum, ubi angulus Rtz eclipticæ cum horizonte 26 fere graduum est. Concipiendum duntaxat est, spectatorem, cui vesperi polus borealis B a dextra & meridionalis M a sinistra erat, jam orienti faciem obvertere, ut contraria ratione septentrionem a sinistra & meridiem a dextra habeat. Si omnia invertantur, atque fingamus, figuram hanc a tergo inspici, IKOA repræsentabit lumen zodiacale mane autumnali tempore, circa 13 vel 14 diem Octobris, ubi sol vigesimum libræ gradum occupat. Primum signi hujus cœlestis punctum, sive sectio autumnalis, tunc erit in K, in plano horizontis, modo stellæ congrua ratione in hac figura mutentur. Non igitur nisi pars luminis hujus GEZ, sive gez, dimidii DLZ, mane circa Februarii finem, vel Martii principium, supra horizontem spectari potest; atque similis pars alterius dimidii

TAB. I Fig. 1.

DLA, vesperi tempore autumnali, circa 13 vel 14 diem Octobris. Quoniam vero hoc casu cuspis admodum depressa est, necesse est, horizontem prorsus a vaporibus vacuum esse, ut lumen hoc in oculos nostros incurrere possit. Intactas relinquimus regulas, quas Cel. Autor illis praescribit, quibus animus est in similem figuram projicere luminis hujus situm illo tempore, quo tum mane, tum vesperi, bis per diem spectari potest, quod circa solstitia inprimis hyberna accidere solet. Satis ex dictis apparet, quod nunquam pars media DdLE ipsum solem ambiens, luminis hujus zodiacalis, sive atmosphaerae solaris, supra horizontem spectari possit, siquidem diei aut crepusculi splendor illam obfuscet, aut terminos ejus admodum incertos reddat. Non nisi totales, ut vocant, solis eclipses, partem atmosphaerae solaris densissimam oculis nostris objiciant. Observatum enim est, sole a lunae limbo prorsus obtecto, zonam circa solem illuminatam, sive aliquam capillitii speciem, eo densiorem, quo propius a solis limbo distabat, apparuisse. Sed haec inferior duntaxat solaris atmosphaerae pars est, non illa, quae zodiacale lumen oculis nostris mane vel vesperi repraesentat, quae nunquam fere in ejusmodi eclipsibus oculorum sensui subjicitur. Tenebrae enim in totali solis deliquio spissiores non sunt, quam ut planetae supra horizontem fulgentes, atque stellae primae ac secundae, raro tertiae, magnitudinis videri possint, cum zodiacale lumen, non nisi eo tenebrarum gradu, quo via lactea videri potest, oculorum sensu percipi queat. Ipsa densior atmosphaerae solaris pars, quae globum sideris hujus proxime cingit, nimium lucis spargit, atque prohibet, ne satis obscurae sint tenebrae, ut mucrones extremi atmosphaerae solaris, qui zodiacale lumen visui nostro exhibent, percipi possint. Sagacissimus *Kepplerus* phaenomenon hoc optime cognoverat, atque luculenter descripsit, dum ad argumenta, quae sibi opposuerat, cur eclipsin solis totalem tenebrae nocturnae haud comitari soleant, respondet, propterea id accidere, *quod crassa substantia quaedam solem ambiat — — Substantia crassa circa solem, non hic in nostro aere, sed in ipsa sede solis, apparetque etiam tecto sole, ut flamma circulariter emicans* &c.

Epit.

Epit. Aſtron. Copernic. pag. 595. Ante jam monuimus, lumen zodiacale conſtanter lanceæ, aut pyramidis, ſpeciem referre, quod veram ejus figuram luculenter prodit, ſiquidem non aliud corpus, quam ſphæroides, depreſſum atque figuræ lenticularis ſit, quod ex aciei ſuæ plano inſpectum, fuſi figura appareat. Planum biſecans hanc lenticularis figuræ atmoſphæram eſt ipſe ſolis æquator, quam ad eclipticam 7½ gradibus inclinari Cel. Autor poſt *Caſſinium* ſtatuit. Magnitudo hujus atmoſphæræ vix unquam infra 50 vel 60 gradus, ab ejus cuſpide uſque ad ipſum ſolare corpus computatos occupare viſa eſt, cum latitudine octo vel novem graduum, ubi baſis ejus horizonti inſiſtit. Nonnunquam ſupra centum vel 103 gradus in longitudinem extendi, atque latitudinem in horizonte viginti graduum eſſe, obſervatum eſt. Monet Cel. Autor, nunquam ſe illam latiorem obſervaſſe, quam cum maxime in longitudinem extenſa fuerit. Cum itaque, familiari Aſtronomis calculo, ex elongatione maxima planetarum inferiorum, ipſarum diſtantia a ſole colligatur, eadem methodo Cel. Autor concludit, ſolis atmoſphæram uſque ad terræ noſtræ orbitam porrigi, ſi reſpondeat ſtellis in cœlo nonaginta gradibus a vero ſolis loco diſtantibus. Imo, cum *Caſſinius* atque *Eimartus* extremam cuſpidem luminis zodiacalis nonnunquam centum vel 103 gradibus a ſole diſtare obſervaverint, neque recto itinere viſuales radii ex aere in oculum noſtrum incurrant, manifeſtum eſt, longe ulterius ſupra orbitæ terreſtris terminos atmoſphæram ſolarem extendi. Si itaque terra eo in loco orbitæ ſuæ inveniatur, ubi ſphæroides hoc lenticulare maxime extenſum eſt, inprimis circa nodos ejus cum ecliptica, quod nonnunquam accidere nihil prohibet, fluido hoc terra penitus immergetur, eique per aliquod temporis intervallum innatabit. Indubium igitur, & absque ullo hypotheſeos phyſicæ ſubſidio demonſtratum eſt, atmoſphæram ſolarem uſque ad terram noſtram pertingere, atque illa nonnunquam quaſi involvi. Meretur hoc omnino attentionem eorum, qui rerum naturalium ſtudioſi ſunt, quod terra noſtra fluido adeo efficaci atque denſo, ut luminis radios per immenſa fere intervalla ad oculum noſtrum reflectere poſſit,

non-

nonnunquam per aliquod temporis intervallum involvatur. Cum vero corpora cœleſtia, inprimis ſolida atque coruſcantia, planetæ & ſtellæ fixæ, variis ſubjecta ſint mutationibus, colligere inde licet, quales futuræ ſint atmoſphæræ ſolaris viciſſitudines, quas non conjectura modo aſſequimur, ſed ipſa experientia ſatis teſtatur. Obviæ inprimis ſenſibus noſtris mutationes atmoſphæræ ſolaris, quas zodiacale lumen ſubinde prodit, vel magnitudinem ejus, vel claritatem & ſplendorem, vel figuram & ſitum, ſpectant, quarum omnium fundamentum diverſa ejus magnitudo eſſe videtur. Uberius itaque maxime ex hiſtoria apparitionum auroræ borealis, atque obſervationibus multorum eruditorum, qui poſt indicium a *Caſſinio* factum, vel zodiacale lumen, vel auroram borealem, inprimis in regionibus meridionalibus, ſpectarunt, explicat, qua ratione atmoſphæra ſolis ultra limites terreſtris orbitæ excurrens, terræ noſtræ aeri permiſceatur. Figuram autem atmoſphæræ ſolaris non perfecte ſphæricam, aut ipſam ſoli concentricam, eſſe arbitratur, ſed ex aliorum cœleſtium corporum natura, ipſam ellipticam eſſe, & ſolem non ejus centrum, ſed alterum potius focorum, occupare, ſuſpicatur. Neque exploratum ſatis eſt, annon proprio circa ſolem motu circumgyretur, ſed eodem ſemper ſitu immota, hæreat, ut alia taceamus, quæ ſatis demonſtrant, quam multa adhuc in hoc argumento ſolerti Philoſophorum cura obſervanda, reliqua ſint. Dictum jam eſt, lumen hoc zodiacale atmoſphæræ terreſtris aeri permiſtum, auroram borealem generare. Quod vero in aere, globum noſtrum terreſtrem ambiente hæreat, eo argumento Cel. Autor evincit, quod, cum ſæpius omni cura hoc phænomenon in cœlis ſpectaverit, nunquam tamen expertus ſit, illud particeps eſſe motus illius aſtrorum communis, quo ſingulis diebus ab oriente verſus occidentem volvuntur. Neque concipi poteſt, materiam auroræ borealis ætheri innatare poſſe, quem leviſſimum omnium atque ſubtiliſſimum corpus eſſe, ſatis exploratum eſt. Copioſa tamen experimentorum multitudo teſtatur, ipſam regionem atmoſphæræ noſtræ admodum altam occupare, multoque altius ſuſpendi, quam communi Philoſophorum

phorum ſententia, aer terram noſtram ambiens porrigitur. Duobus modis altitudinem atmoſphæræ noſtræ definire eruditi inſtituerunt, per altitudinem mercurii in barometro, aut tempus durationis crepuſculorum. Illam methodum incertam valde eſſe, erudite Cel. Autor demonſtrat, hanc difficultatibus & ſalebris non carere, ab aliis jam monitum fuit. Mirum igitur non eſt, a via longe aberraſſe Philoſophos, dum communi fere conſenſu atmoſphæram noſtram ſupra viginti leucas Gallicas, quarum 25 gradum efficiunt, aſcendere, negant. Nondum Cel. Autorem aſſerti pœnitet, cum, fulgente in cœlis d. 19 Octobr. A. 1726 aurora boreali, ſuam de ejus loco ſententiam Regiæ Scientiarum Academiæ exponeret, atque materiam ejus ſupra 70 leucas Gallicas in aere noſtro ſuſpenſam fuiſſe contenderet, cum repetita experimenta atque uberior meditatio ipſum poſtea edocuerint, longe majorem ejus altitudinem fuiſſe. Parallaxis phænomeni in cœlis altitudinem ejus indubia ratione demonſtrat, qua Cel. Autor variis modis utitur, ut borealis auroræ altitudinem accurate inveſtiget. Illam ejus methodum duntaxat cum Lectore communicare placet, quam omnium maxime tutam arbitratur, cujus ope definit, auroræ hujus materiam minimum 200 leucis Gallicis in aere noſtro ſuſpenſam eſſe; nonnunquam non ſupra centum leucas evehi, ſæpé vero etiam tercentum leucis ipſam elevatam eſſe, experientia teſtatur. Ut accurate parallaxin ejus inveniat, monet, ſe uti arcu illo medio auroræ borealis lucido, quem Cel. *Maraldus*, induſtrius phænomeni hujus obſervator, ſpectare ſolebat. Obſervavit Cel. *Godinus* d. 19 Octobr. A. 1726, altitudinem arcus hujus Pariſiis 37 graduum fuiſſe; atque Eminentiſſ. Cardinali *Polignac* cum Cel. *Bianchinio* Romæ altitudo ejus viginti graduum eſſe videbatur; quos numeros non Cel. *Maraldi* ſolum, ſed & *Peyſſonelli*, idem phænomenon aliis locis ſpectantium, obſervationes egregie confirmant. Supponamus, quia calculus propterea non longe aberrat, Romam atque Lutetiam Pariſiorum, non longitudine, ſed latitudine tantum, differre, quod in illa obſervationum paucitate omnino concedendum eſt. *Sit* itaque (Fig. 2) R P E pars meridiani Pariſienſis, atque P ipſam Lute- TAB. I Fig. 2.

Lutetiam Parisiorum, R vero intersectionem paralleli Romæ atque meridiani hujus designet, Cum differentia latitudinum Romæ atque Lutetiæ Parisiorum sit 6 grad. 56 minut. hic erit valor arcus RP. Ducantur radii PC, RC, atque tangentes, sive horizontales PT, RD. Dantur ex laudatis modo observationibus altitudines apparentes TPM, DRM, luminis, sive arcus borealis, 37 & 20 graduum. Ductis itaque lineis RM atque PM cum secante MEC, nascuntur tria triangula PCR, PMR & PMC. Primum triangulum isosceles ex constructione atque hypothesi datur, & cum angulus ejus acutus PCR sit 6 grad. 56 minut. singuli reliquorum angulorum CPR & CRP erunt 86 grad. 32 minut. Angulus TPM, 37 grad. ex observatione notus, cum recto CPT, addantur angulo CPR, quorum summa efficiet 213 grad. 32 minut. cujus complementum quatuor rectorum circa punctum P dabit angulum RPM, trianguli PRM, 146 grad. 28 minut. Datur itaque ipsum hoc triangulum, cum præterea notus sit ex observatione angulus DRM 20 grad. & latus RP, quapropter angulus PRM æquabitur angulo recto DRC + DRM — PRC = 90 + 20 — 86 grad. 32 minut. = 23 grad. 28 minut. Nota igitur analogia ex datis his latus PM invenietur. Latus hoc PM commune est triangulo PCM, cujus latus CP etiam datum est, cum angulo CPM a lateribus hisce comprehenso, qui æquatur summæ anguli recti CPT & anguli TPM, ex observatione noti, h. e. 127 grad. Per notas itaque Trigonometriæ regulas ipsum triangulum resolvetur, atque latus CM $1699\frac{1}{4}$ leucarum Gallicarum, quarum viginti gradum efficiunt, singulæ vero $2282\frac{2}{5}$ hexapedarum Gallicarum statuuntur, invenietur. Subtrahendo CE = CP, radium terræ $1432\frac{1}{2}$ leucar. remanet EM = $266\frac{3}{4}$ leuc. Gallic. quæ est altitudo perpendicularis puncti M ex observatione inventi. Hoc igitur in exemplo altitudo auroræ borealis plus quam 256 leucarum elicitur calculo, quo omni cura prospectum fuit, ut minima quantitate elementa definiantur. Cum Cel. *Meyerus Tom. I Comment. Academ. Petropolit.* eleganti formula novam methodum omissa ejus constructione complexus sit, qua phænomeni hujus altitudo investigari potest, cujus demonstrationem concinnam valde

valde Cl. *Maupertuisius* A. 1732 d. 29 Mart. cum Regia Scientiarum Academia communicavit, condignum pretium invento huic Cel. Autor non denegat, methodum tamen altitudinum hanc per parallaxin investigandi, ob rationes, quas uberius exponit, nunquam fere non præferendam esse arbitratur. Inventa hac præter opinionem eruditorum ingenti auroræ borealis altitudine, quam pluribus præterea argumentis confirmat, illorum sententiam explodit, qui causam aureæ borealis vapores & exhalationes terrestres, vel glacies & nives zonæ borealis, radios crepusculi reflectentes, aut materiam aliquam magneticam, esse statuunt. Dignissima eruditorum attentione sunt, quæ tum horum, tum aliorum, alias auroræ hujus rationes promentium, sententiæ acute opponit, sed nobis ob brevitatis studium illa excerpere non licet. Properamus ad *tertiam Sectionem*, qua argumentum propositum uberius explicat, atque phænomeni circumstantias, vel a se ipso, vel ab aliis eruditis passim observatas, copiose atque erudite ex hypothesi sua deducit. Mirum videri poterat persunctorie tantum hypothesin ejus respicientibus, cur aurora borealis nunquam fere non in septentrionali cœli parte fulgeat, cum omnino paucissima in contrarium exempla occurrant? Altius rem repetit, &, postquam eleganter calculo locum definivit, quo atmosphæra solis in atmosphæram terrestrem ex universalis gravitatis legibus cadere potest, qua virtute materia hæc versus polos excutiatur, docte explicat. Nobis singula repetere non vacat; quapropter satis habemus indicasse, ipsum singulis Capitibus copiose explicare, quæ diversi Autores de observatis phænomeni hujus circumstantiis literarum monumentis consignata reliquere. *Quarta Sectio* historica fere est, qua luculenter & industrie secundum temporum ordinem observationes auroræ borealis recenset, atque singulari tabula, quotquot earum singulis mensibus ab A. 500 ad nostra usque tempora vel ab Historicis narrantur, vel a Philosophis observatæ fuerunt, comprehensas obtutui Lectoris exponit. Astronomis non possunt non pergrata esse, quæ hac *Sectione* de æquatore Solis ad mentem magni *Cassinii* ex Opere ejus MSto, quod *Compendium Astronomicum* inscribitur, excerpta

inspergit, suaque erudita commentatione ita illustrat, ut peritia Viri in omni re Astronomica satis hinc perspiciatur. Occasionem hæc suppeditant disquisitioni eruditæ de nodis, polis, limitibus & declinatione atmosphæræ, sive æquatore solis, quæ fundamentum olim præbere potest vadum tentare ausuris, an calculorum atque tabularum ope phænomenon hoc tuto prædici possit. *Ultima* denique *Sectione* modesto quæstionum titulo exponit ea, quibus omnis scientia naturalis ex novo hoc de atmosphæra solaris invento, locupletari atque illustrari potest. Dignum sane est eruditum Opus, quod aliis typis exscribatur, ut rerum naturalium studiosis familiarius esse possit, cum paucis inter nos librorum ejusmodi splendide in Typopraphia Regia excusorum copia fiat, quod futurum mox esse, concepto voto auguramur.

EXERCITATIO GEOMETRICA DE DEscriptione Linearum curvarum; Autore GUILIELMO BRAIKENRIDGE, *Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.*

Londini, apud Ric. Hett & Jo. Nourse, 1733, 4 chart. aug. Plag. 10.

Curvarum describendarum in plano methodum generalem primus monstravit Geometra summus, *Newtonus*, ope motus angulorum circa duo puncta moventium. Eam deinde magis excoluit Geometra clarissimus, *Colinus Maclaurin*, quemadmodum retulimus in *Actis A. 1722 p. 323 & seq.* Cl. *Braikenridge*, generalem curvarum descriptionem meditatus, in aliam incidit methodum, a *Newtoniana* diversam, eademque simpliciorem. Palmarias propositiones, scilicet 1. 4. 5. 21. 22. 23. invenit A. 1726, cum Edinburgi degeret: cujus rei testem allegat *Georgium Martin*, M. D. ad Fanum Andreæ. A. 1727 per tres menses Londini commoratus, eas impertivit Geometræ Cel. *Jo. Craig*, qui eum hortatus est, ut easdem publici juris faceret. Post paucos dies, cum ad Cl. *Maclaurin*, tum Londini commorantem,

tem, accederet, ex eodem didicit, *Craigium* ipſi de theorematis ſuis locutum eſſe. Affirmabat Geometra, ſe quædam ſimilia inveniſſe, & MStum oſtendit, quo ea contineri ajebat: aſt non permittebat, ut Noſter in illud vel leviter inſpiceret. Ipſe denique in Scotiam rediturus chartam, in qua deſcriptæ erant propoſitiones, *Georgio Gordon* dedit cum Cl. *Desagulierio* communicandam, ut ejus opera cenſuræ Regiæ Societatis ſubmitterentur, quod tamen minime factum reſcivit poſtea, *Gordonio* fortunam adverſam accuſante, qua charta intercidit. Prima propoſitio omnium præcipua eſt, quæ cum ſuis corollariis & pendentibus inde problematis *Sectioni primæ* materiam uberrimam præbet. Quamvis enim tantummodo de deſcriptione curvarum primi generis, ſeu Sectionum Conicarum, agat, cetera tamen veluti ſponte ſua inde fluunt, ut, ea cognita, haud difficilia inventu ſint cetera: unde in Corollariis prolixe explicantur, quæ ſequentibus lucem affundunt. Propoſitio ipſa ita ſe habet. Circa tria puncta data A, B, C, in plano quovis, tanquam polo, moveantur tres rectæ ASN, BSO & CON, quæ ſeſe interſecent in punctis S, N, O, & ducantur duo interſectionum puncta S & N per rectas DSK, RKN, poſitione datas, reliquum O ſectionem conicam deſcribit. Quodſi jam punctum S ducatur per lineam DSK ordinis inferioris n, alterum N per rectam poſitione datam KN, punctum O deſcribet lineam ordinis $2n$. Quodſi punctum S ducatur per lineam ordinis n & punctum N per lineam ordinis m; linea, quæ puncto O deſcribitur, eſt ordinis $2nm$. Si N ducatur per rectam, S per lineam ordinis n per polum A tranſeuntem; punctum O deſcribit lineam ordinis $2n-1$. Quodſi linea ordinis n per polum B tranſit, vel ubi punctum N in curva, S vero in recta incedit, per polum C; punctum O itidem deſcribet lineam ordinis $2n-1$. Quodſi puncta S & N per lineas ordinis n & m, quarum illa, quæ eſt ordinis n, per polum A tranſit, incedunt; punctum O deſcribit lineam ordinis $2nm-m$. Atque hæc theoremata, quorum plura adhuc alia apud Autorem occurrunt, & *Sectioni ſecundæ*, de deſcriptione linearum cujuſcunque ordinis ope linearum ordinis inferioris, materiam

TAB. I Fig. 3.

 ſup-

ſuppeditant, ſpeciminis loco adduxiſſe ſufficiat. *Sectione tertia* docet Autor Sectiones Conicas ope plurium rectarum circa polos moventium deſcribere. Ceterum in concinnandis demonſtrationibus calculo utitur Algebraico, quo theoremata invenit,& theoremata *Hoſpitalii*, aut, ſi mavis, *Craigii*, de locis Geometricis ſupponit. Præterea tanquam poſtulatum aſſumit, exemplo aliorum, duas lineas cujuscunque ordinis in tot punctis ſeſe interſecare poſſe, quot ſunt unitates in rectangulo ſub earum indicibus. Monet, *Georgium Campbel*, Geometram eximium, quemadmodum inventa alia egregia, ita quoque demonſtrationem ejus præclaram, ob ſummam, quæ ipſi eſt, modeſtiam, premere. Et quia Noſter parum probat illorum morem, qui ſcripta Mathematica adeo involuta & conciſa conficiunt, ut ab eorum lectione deterreantur multi, quibus nec otium, nec patientia eſt, nodos & involucra explicandi; ideo longe rectius rem totam fuſe & laxe tractare maluit, ut tyronum quoque conatus juvaret.

DANIELIS WHITBY OBSERVATIONES Philologico-Criticæ, in quibus variæ Lectiones JOANNIS MILLII in Novum Teſtamentum examinantur.

Lugduni Batavorum, 1733, 8 maj.
Alph. 1 pl. 8.

In Præfatione, quam Cel. *Havercamp* præmiſit, *Joannem Millium*, docemur, labore incredibili atque indefeſſa induſtria per longam annorum ſeriem Lectiones variantes collegiſſe, eoque ſcopo Novi Teſtamenti Libros ad innumeros MStos Codices, exemplaria edita, citationes Patrum,& verſiones peregrinas,contuliſſe, ita tamen laborem hunc eſſe comparatum,ut varia monuerint eruditi. Præter enim ea, quæ Cl. *Ludolphus Kuſterus* in Præfatione, editioni Novi Teſtamenti *Millianæ* præmiſſa, virgula cenſoria digna crediderit eſſe, longe plura addidiſſe *Danielem Whitby* in libello, qui jam ſub manibus noſtris

ftris eft. Rejecerat eundem ad calcem *Anglicorum in Novum Teftamentum Commentariorum* Londini A. 1710 paucis eruditorum fatis perfpectum. Separatim itaque jam ille prodit, non fine magno Philologiæ ftudioforum ufu. Vult docere *Whitby*: I) Lectionum harum fundamenta incerta plane effe, & ad lectionem textus hodierni convellendam prorfus inidonea; II) Lectiones variantes, quæ fint momenti alicujus, aut fenfum textus mutent, pauciffimas effe, atque in iis omnibus lectionem textus defendi poffe; III) Lectiones variantes levioris momenti tales effe, in quibus a lectione recepta rariffime recedendum fit; IV) *Millium* in hifce variantibus Lectionibus colligendis fæpius arte non ingenua ufum effe, falfis citationibus abundare, & fibimet ipfi multoties contradicere.

Quam præmifit *Whitby*, Præfatio Operis totius momentum exponit. Cum Proteftantes, Scripturam Sacram regulam effe perfectam, exiftiment, fatisque perfpicuam, ex qua omnes fidei articuli creditu neceffarii, omnesque morum regulæ, ad falutem obtinendam requifitæ, dignofcantur, dolere fe dicit & molefte ferre, tam multa in *Millii* Prolegomenis reperiri, quæ hujus fidei normam vel plane labefactare videantur, vel faltem anfam aliis præbeant, de ea dubitandi; aut denuum Pontificiorum aliorumque contra hanc regulam ratiunculis robur adjiciant & firmamentum. Ut de totius inftituti ratione rectius judicent Lectores, quæ fingulis Libris, horumque Capitibus, probare velit, qua poteft fieri brevitate, recenfebimus.

Libri primi Capite primo, ex Patrum fcriptis non poffe certo colligi, putat, eos aliter, quam hodiernus textus habet, legiffe: quod ii fæpius S. Scripturæ τμήματα non ex textu infpecto, fed ex memoria, aliquoties fummatim, & quoad fenfum tantum, verborum nulla ratione habita, recitent; quod multa textui fæpe adjiciant; verba multa, immo periodos, non raro omittant; quod Patres iidem, qui interdum aliter citant, cum editis in aliis locis conveniant; quod multas Scripturarum περικοπὰς frequenter congerant, quæ in diverfis locis quoad fenfum occurrunt, nec ῥητῶς alicubi inveniuntur: quæ fingula multis exemplis confirmavit.

Capite

Capite secundo lectionem variantem negat certo posse colligi ex Codice Latino, aut versione Latina Græci Scriptoris, aut demum e loco a Latinis Patribus citato; quod, quomodocunque se habeat textus archetypus, mos sit interpetum, ut ad vulgati versionem verba accommodent; quod parum idonei in hac re sint arbitri Patres Latini, nec feliciter de Græcis criticen exerceant; quod ex *Millii* ipsius de Patribus Latinis sententia idem colligatur.

Capite tertio, nec ex Codicibus MStis Ecclesiæ Occidentalis textum hodiernum corrigi posse, quod ipsi abundarent erroribus; *Capite quarto*, Versionum fere omnium in una lectione consensum non esse, vel *Millio* judice, lectionis genuinæ certum indicium, putat; cum dentur sexcenta loca, quæ versionibus omnibus repugnent. Dein de versionibus nonnullis, Coptica, Æthiopica, aliisque, in primis versione veteri vulgata, sive Italica, latius agit, eandemque laudibus iis, quibus a *Millio* mactetur, indignam esse ait, eamque quæstionem *Capite quinto* pluribus persequitur.

Libri secundi Capite primo refert vindicationem locorum quorundam insigniorum, in quibus lectiones variantes majoris momenti esse videantur; *Capite secundo* examen variantium lectionum in Evangelia *Matthæi*, *Marci*, *Lucæ*, *Joannis*, & in *Acta Apostolorum*; *Capite tertio* examen variantium lectionum in Epistolas *Pauli*, ut & catholicas, instituit, sibique perquam molestam fuisse significat frequentem illam Patrum Latinorum allegationem, & versionum quorundam Græcorum Patrum in Latinam linguam: quæ ex mente *Whitby* parum ponderis & autoritatis habeant.

Libro tertio specimen exhibet variantium lectionum parvi momenti, puta, additionem aut subtractionem articuli, permutationem nominis unius pro altero ejusdem significationis, &c.

Ejusdem *Libri Sect. XII* objectionibus eorum occurrit, qui textus Græci αὐθεντίαν ex variantibus lectionibus impugnant, *Morinum*que reprehendit, qui *Exercitationum Biblicarum Parte secunda* omnibus ingenii viribus quærat, ut, labefactata Novi Fœderis textus originalis autoritate, sola versio vulgata, utpote

pote ad Codices Græcos, hodiernis noſtris meliores, compoſita, vera habeatur & avthentica; cui *Millius* accurate in Prolegomenis reſpondeat.

Appendicis tandem alicujus loco ſpecimen annectit quorundam locorum, in quibus *Millius* ſententiam ſuam mutet, ſibique ipſe contradicat; ut & ſpecimen Italicæ verſionis, qualis ante *Hieronymi* caſtigationem exſtabat, ex lectionibus ſpuriis, deficientibus, aut redundantibus, quæ in *Hilarii*, Diaconi, Commentariis in Epiſtolas D. *Pauli* adhuc reperiuntur. *Millii* itaque conatus, de verſione Italica ad textum originalem Græcum reducenda, fruſtraneos plane fuiſſe. Adjicitur denique Index locorum Novi Teſtamenti, quæ in hoc Libro allegata reperiuntur; ut & alter contentorum atque rerum.

F. G. WESTHOVII, ELOQU. PROFESS. Diatribe in Hiſtoriam Paſſionis D. N. Etymologico-Philologico-Critica; cum quatuor Indicibus.

Lugduni Batavorum, apud Jo. Arn. Langerak, 1733, 4.
Alph. 2 pl. 16.

In Præfatione utilem judicat Cl. Autor Græcarum vocum *etymologiam*, quod ita ex naturali & propria verborum ſignificatione de aliis impropriis & translatis decernere liceat; licet difficultatem, quæ ea in re verſetur, non diffiteatur, quam, cum Virorum Celeberrimorum veſtigiis inſiſtat, ſuperari poſſe credit; quo conſilio aliorum laudabilia inventa vel explicuerit, vel explicata ſuis etiam cogitatis exornaverit, vel denique, ſi quid rectius iſtis expiſcari potuerit, æquo Lectorum judicio id ſubjicere non veritus fuerit. A vocum etymologia pergit ad *Philologiam:* qua voce veterum Scriptorum, qui diu ante Apoſtolorum tempora vixerunt, ſuffragia indicat; e quibus liquido appareat, veterem Græcorum linguam in plerisque non modo phraſibus, ſed & ſingulorum fere verborum vi atque poteſtate, eandem eſſe, qua uſi ſint Novi Teſtamenti Scriptores, adeoque ſtyli Novi Teſtamenti caſtitatem fruſtra ſolicitari vocarive in dubium, illuſtrari potius inſigniter, collatione phraſium cum

anti-

antiquissimis disertissimisque Græcorum instituta; uti & *Jacobus Wellerus* suas in Epistolam ad Romanos Exercitationes ex *Homero*, *Aristophane*, *Euripide*, *Hesiodo*, *Sophocle*, *Herodoto*, *Thucydide*, *Xenophonte*, *Aristotele*, multisque id genus aliis, probe illustraverit. Tandem ad *Criticam* progreditur Vir Clarissimus; cum in solvendis dubiis quibusdam vexatis, contradictionibus, in harmonia historica apparentibus, diluendis, firmioribus rerum causis adducendis, & inveteratis huc usque opinionibus, si res postularet, tollendis, laboraverit. Ut Lector eo rectius de Cl. Autoris instituto judicare possit, paucula specimina exscribenda existimavimus. Sic de voce ἀλέκτωρ ad Luc. XXII, 34, hæc profert: *ἀλέκτωρ, gallus, ex α privativo & λέκτρον, lectus: homines enim sopitos e lecto sua cantilena excitat, ut inquit* Harmarus *noster. At incomparabilis Vir,* Lævinus Torrentius *ad* Hor. Serm. I v. 10 *eam sententiam confirmat, nomenque deducit ab ἐγείρειν ἡμᾶς ἐκ τοῦ λέκτρου. Gallos enim tanquam nocturnos quosdam vigiles, ut pulcherrime inquit* Plinius *Hist. Lib. X, 21, excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno, natura genuit: & ne incautis sol obrepat, diem cantu annuntiant. Unde & solis cognomen ἠλέκτωρ & Æolice ἀλέκτωρ; vide Etym. magnum. Nam & magi alitem hunc soli cognatum faciunt, cujus ille sideris cursum inflectionemque intelligit, & cantu annuntiat: ob quod officium, tanquam vigilantiæ & diligentiæ symbolum, veteres Theologi illum Mercurio etiam consecrarunt, ut ex veteri gemma, quam possedit mox laudatus* Torrentius, *conspicitur.* Vide reliqua.

Luc. XXIII, 47, de Christo Centurio: ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν, hic homo vere justus erat. Ad hæc Commentator noster:

Δίκαιος, justus, *cujus abstractum est* justitia, *quæ ex sententia* Aristotelis *justitiam in se omnem complectitur, idemque δίκαιον, jus, derivat ἀπὸ τοῦ δίχα, quasi δίχαιον, quod in duas æquales partes rem discriminat, &c. Enimvero non hic ita laborandum de Græca voce, quam de Latina, cum Centurio Latine fuerit locutus, ut existimo. Justus igitur, cujus obscuram originem parum moror, talis est ex sententia Clarissimi* Basilii Fabri, cui nec deest quidquam, nec excedit, &c.

ANEC-

ANECDOTORUM, S. R. I. HISTORIAM AC Jus Publicum illustrantium, Collectio; edita ab ADAMO FRIDERICO GLAFEY, JCto, S. R. M. Poloniarum & Electoris Saxoniæ a Consiliis Aulæ ac Justitiæ, nec non ab Archivis secretioribus.

Dresdæ & Lipsiæ, apud Frider. Heckel, 1734, 8.
Alph. 1 pl. 18½.

Imitatur Ill. Autor *Leibnitii*, *Ludewigii*, *Struvii*, *Gudenii*, *Hahnii*, aliorumque, exemplum, qui tabulas publicas, rerumque gestarum monumenta, varia in omni genere, nulloque inter se materiarum nexu cohærentia, in unum congesta ediderunt, & præstantissima illa cimelia ab oblivione atque interitu sapienter vindicarunt. Etenim singulari utilitate sese commendant ejusmodi Collectiones, cum raros, & vel nulli, vel paucis, visos Autores in lucem proferant, neque illo, quo ceteræ, incommodo laborent, ut librorum amatores unum Scriptorem sæpe quinquies vel pluries emere cogantur. Quæ cum animo secum perpenderet Ill. Autor, & in Regum Principumque scriniis multas tabulas, nondum typis impressas, cerneret, illarumque copiam nancisceretur, noluit eas, pro insigni sua bonas literas juvandi voluntate, invidere literatis hominibus, sed illas cum iisdem in posterum liberalissime communicabit. Hunc ergo tenebit ordinem, ut rariora Anecdota Collectioni suæ inserat, & nonnunquam lucubrationes quasdam, ab ipso in causis illustribus elaboratas, immisceat. Singulis sex Tomis Indicem locupletissimum subjiciet, qui quævis notatu digna justo ordine continebit, & Commentarii instar in hanc Collectionem esse poterit. In hac *priore Parte* comparet: *Registrum Registrandorum* Caroli IV, *darinne Kayserliche Privilegia, Leben-Briefe, und andere viele Hændel, Lateinisch und Deutsch registriret seyn, A. 1360, 1361. Datum Pragæ &c.* ex quo, uti etiam ipso argumento, apparet, Codi-

cem hunc, quem chartaceum fuisse monet Ill. Autor, locum Libri *Copialis* sub *Caroli IV* auspiciis ad perpetuam rei memoriam conscripti obtinuisse, in quem Scribæ Sacri Palatii omnes ab hoc Imperatore in rebus Imp. Rom. emissas literas in gratiam posteritatis retulerunt. Avtographum esse, testari ipsum literarum ductum, *Caroli IV* ævo accurate respondentem, urbem Pragensem eidem inscriptam, relationes itidem fide dignissimas, quæ, Codicem hunc tempore belli cum Hussitis gesti ex Bohemia in Germaniam delatum esse, diserte affirmant. Dolendum vero esse, censet, quod ille Codex documenta, quæ intra duorum annorum spatium promulgavit Imperator, saltem in se contineat, cum tamen *Carolus IV* per sex, & quod excurrit, lustra Imperio Romano præfuerit. Præstare interim Codicem suum fragmento illo, quod B. *Menckenius* noster in *Tomo III Scriptorum Rerum German.* ex Bibliotheca Paulina publici juris fecit, decernit. Multa in hoc Codice inveniuntur, quæ lucem accendunt rebus in Imperio gestis, & temporum istorum moribus. Sic Ill. Autor observat, jus Imperii in magnum Ducatum Etruriæ, aliasque Italiæ Provincias, ex Ta-
Pag. 11-24, bulis VIII, IX, X, XI, CCLVIII, CCCCLIX, DXI, mirifi-
373. ce confirmari. Marchiones Badenses *Caroli IV* ætate nondum
572-576, locum inter Principes Imperii obtinuisse, Diplomata V, VI
630-634. & VII produnt, simulque rationes, quibus Badenses moti cum Ducibus Wurtembergensibus, Holsaticis, & Pomeranis, de ho-
92-94, noratiori in Comitiis loco alternis vicibus occupando, transa-
177-180, ctionem inierant, exponunt. Tabulæ itidem LV, CVI,
227, 228. CXXXVIII, CLXXIX, CCXXXIX, CCCXIX, doctrinam de
273. 274, Ministerialibus clarissime illustrant. Debimus & nos ex-
351, 439, tantiora quædam specimina, quæ nobis, evolventibus hunc
441. Librum, sese obtulerunt. Ex Diplomate VII & XX discimus,
10, 43. *Caroli IV* adhuc ævo valde restrictam fuisse de bonis suis pro lubitu disponendi potestatem, & liberam bonorum alienandorum facultatem ab Imperatore beneficii loco fuisse impetrandam.
24, 30, Tabulæ XII, XV, XCVI, CCCCLIX, Comitivam S. Palatii
157, 572. interdum ad hæredes transiisse, confirmant. In Diplomate
135. LXXXVI Imperator *Czczemam de Dobruscha*, qui, cum *Jo. de Poten-*

Potenstein litigans, in duello succubuerat, nobilitati ac famæ pristinæ restituit, & omnia nobilitatis jura liberis & descendentibus postliminio quasi iterum tribuit. Idem in Diplomate Pag. 230.
CXL infamiam, qua civis per perjurium sese commaculaverat, penitus abolet atque tollit. Villam in urbem commutare, eandemque munire, non aliter potuisse Imperii Principes, nisi illorum precibus annuisset Imperator, Diplomata 273, 278.
CLXXIX & CLXXXIV satis luculenter testantur. Bohemiæ Regem successisse illis, qui parentibus orbi, in pupillari ætate decederent, ex Diplomate CCXIV & CCXXII cognoscimus. 314, 325.
Diploma CCCCXIX & CCCCXXI Augustanis, Diplo- 531, 534.
ma CCCLXXXVIII Ratisbonensibus, & Diploma CCCCXXXI 505, 542.
Mergentheimensibus, præcipuum hoc Privilegium, ut coram illorum judiciis conveniri debeant, neque illi, nisi in casu læsæ & denegatæ justitiæ, ad Cæsarea vel Imperii judicia evocare queant, tribuit. Quæ omnia, quem usum sibi ex hac Collectione promittere queant Viri docti, &, quam munifice versetur Ill. Autor in aditu ad abditissima scrinia illis recludendo, satis manifeste declarant.

BIBLIOTHECA APROSIANA, LIBER RARISSIMUS, & a nonnullis inter ἀνεκδότους *numeratus, jam ex lingua Italica in Latinam conversus. Præmisit Præfationem, Notasque nonnullas addidit JO. CHRISTOPH. WOLFIUS, Pastor ad D. Cathar & Scholarcha.*

Hamburgi, literis Abrahami van Hendœck, 1734, 8.

Plag. 17.

Egregie consuluit Reipublicæ Literariæ rationibus Cel. *Wolfius*, quod Bibliothecam hancce *Aprosianam* Romano vestitu indutam publici juris fecit, & Notis doctissimis, atque Præfatione elegantissima, auctioremque utilioremque reddidit. Inter rarissima cimelia non solum in Italia, verum etiam in exteris oris, habetur hic Liber, id quod *Vogtius*, *Menckenius*, &

& personatus ille *Theophilus Sincerus*, abunde confirmant. Quid? quod *Morbofius* & *Almeloveenius*, eum unquam editum fuisse, negarunt. Alii, *Kœnigius*, *Placcius*, *Bælius*, literatos homines illius desiderio vehementer duci, testati sunt. Ipse denique Liber ita comparatus est, ut magnam rei literariæ utilitatem præstare queat. In inscriptione Italica sub adscititio *Cornelii Aspasii Antivigmilii* nomine latere voluit verus Libri plastes, *Angelicus Aprosius*, quod eapropter ab ipso factum arbitratur Cel. Editor, ut laudes suas, quarum studiosissimus est *Aprosius*, eo liberius ebuccinare posset, cum tamen, fratrem *Angelicum*, cujus frequens in hoc Volumine mentio fieri solet, & *Antivigmilium* unum eundem esse, vel ex uno Libri loco facile cognoscamus. *Sic* enim, *neminem*, ait, *Aprosium se nosse rectius, qui cum eo edat, bibat, dormiat.* In *duas* abit
Pag. 136. *Partes* Liber. *Prior* Introductionis vicem præstat, & *Aprosii* vitam, itinera, scripta, Adversarios, Amicorum res, & Bibliothecæ *Aprosianæ* fata, fuse commemorat, sed tot digressionibus scatet, ut ingens inde Lectori tædium moveatur. Hanc itaque Libri Partem prorsus omittendam esse censuit Cel. Editor, & *posteriorem* saltem Latina civitate donatam in publicos usus produxit. Miram & insolitam prorsus rationem in hac Bibliotheca observavit *Aprosius*, aliorum in se & Bibliothecam suam munificentiam effusissimis concelebravit Elogiis, nomina eorum, qui ipsi plures Libros, vel unum etiam, donaverant, secundum literarum seriem, una cum vitæ genere, rebus gestis & muneribus, solicite recitavit, & Librorum, quos illi dederant, titulos subjecit. Neque hic veterem morem deseruit, sed plures a scopo ejus alienas, quamvis non ineruditas, digressiones inseruit. In his convertendis sic versatus est Cel. *Wolfius*, ut quædam ad institutum non pertinentia resecaret, parentheses longiores in dicendi magis perspicuam formam redigeret, titulos Librorum Italicos, vel Hispanicos, Latinos faceret, eaque tantum afferret, quæ ad perspiciendam Libri conditionem sufficerent. In Notis ea, quæ alii Viri docti, ab *Aprosio* commemorati, fusius in Libris suis præceperunt, annotavit, ut, quid vel dubie, vel minus recte, tradidisset Autor, appare-

pareret. Dolendum interea esse, existimat Editor, quod non ultra literam C pervenerit Autor, & alter Bibliothecæ Tomus, quem integrum elaboratum in *Dominici Antonii Gandolfi*, Augustiniani, Bibliotheca asservari probat, immeritis & indignis tenebris sepultus jaceat. Natus vero est lepidum caput, cui Bibliothecam hancce debemus, Intemelii, (*Vintimiglia*) antiquissima Liguriæ urbe, juxta Genuam, A. 1607 Cal. 3 Novembr. patre *Marco*, & matre *Petronilla*. Quindecim annos egressus, A. 1623 d. 19 Mart. invitis reluctantibusque parentibus, Ordini Eremitarum S. *Augustini* nomen dedit, & *Angelici* cognomen sortitus est. Hinc in Monasterio *S. Mariæ a Consolatione* binos annos transegit. Inde Senas petiit, & in Monasterio *S. Augustini* sex annos cum Viris eruditissimis familiariter vixit. Post Montem *S. Savini* commigravit, ibique Philosophiam per biennium docuit. Genuam reversus, triennium integrum & emendis & scribendis Libris consecravit. Offerebatur ipsi A. 1637 Prioris in Conventu *S. Nicolai Claravallensis* officium, sed generoso animo sprevit hanc dignitatem *Aprosius*, atque in viam sese dedit, & Venetias translatus, ibi cunctis intelligentibus Viris adeo se probavit, ut A. 1639 ad literas humaniores in Conventu *S. Stephani* docendas publico stipendio evocaretur. Paruit huic vocationi *Aprosius*, Venetias fortunarum suarum sedem elegit, & cum Viris literatissimis, sigillatim advenis, *Jo. Frid. Gronovio* præcipue, arctissimam amicitiam contraxit. Sed preces & promissa *Spinolæ* permoverunt Nostrum, ut, relicta Venetorum urbe, salutatis in itinere variis per Italiam locis, Genuam rediret, & munus Vicarii Generalis Congregationis *Augustini* Genuensis *S. Mariæ a Consolatione* in se susciperet. In hoc constitutus munere, effecit, ut Bibliotheca sua, multis sumtibus & profusa patronorum liberalitate congesta, Monasterio *S. Mariæ a Consolatione* dedicaretur. Quando diem obierit supremum, res parum explorata est, nihilominus eum usque ad A. 1680 in mortalium numero cœtuque fuisse, clarissime evincit Cel. *Wolfius*. Age, veniamus in rem præsentem, & unum alterumque specimen ex Libro nostro proferamus. De *Paganino Gaudentio*, quem Criticum primi ordinis, & vario doctrinæ genere instructum, Pag. 7.

vocat,

vocat, observat, eum aliquando in disputatione de cambiis cum Genuensi quodam, præsente Magno Duce, *Ferdinando II*, instituta, causa cecidisse, non desivisse tamen esse *Paganinum*
Pag. 8. *Gaudentium*, h. e. Virum literatissimum. *Marcum Aurelium Galvanum*, præstantissimum ætatis suæ JCtum, annuo 1150 florenorum stipendio Patavii leges docuisse, scribit. Præcocis
47. doctrinæ exemplum præbet *Aloysius Magnus*, qui vix alterum lustrum confecerat, cum Doctoris in Philosophia & Medicina titulo decoratus, A. 1661 in utrumque Collegium reciperetur.
94. De *Antonio Godæo* ita pronuntiat: *Laboriosissimus ille fuit, nec ex illorum egit ingenio, qui, ubi vix per paucos annos Libros non multos, eosque forte non optime, evolverunt, vel abrepto, vel obtento pallio, a Libris non minus, quam canes a fuste, abhorrent. Ita vero agunt Sacerdotes multi, qui, nescientes, utrum vivi sint, an mortui, nec Latinum, nec vernaculum evolvunt librum, eo consilio, ut aliquid muneri suo ac-*
96. *commodatum discant.* Idem Præsul sanctissimus, accepto nuncio de obitu amici Parisiensis, sibi olim conjunctissimi, confestim læto animo dixit: *Necesse est mori, necesse est abire. Oportet corruptibile hoc induere corruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Atque hæc ultima ejus fuerunt verba. Apoplexia enim correptus per 24 horas animam egit, &
215. exspiravit. Quod *Scioppii* Promtuarium Linguæ Latinæ non lucem viderit, hanc causam fuisse allegat *Aprosius*: *Lucri studium in causa erat, cur Bibliopolam nancisci non posset. Quater enim, imo quinquies mille scutatos requirebat, & librum ipsum, recusato avtographo, domi suæ describi volebat.* Plura non addimus, sed tibi, Lector, fructuosissimi hujus libri lectionem etiam atque etiam commendamus.

PRINCIPES DE L'HISTOIRE, &c.

h. e.

PRIMA HISTORIARUM ELEMENTA, Autore scripta JUVENELIO; quæ continent I) brevem Chronologiæ Institutionem; II) Compendiosum de Sphæra & Globo terrestri Tractatum, quo Geographiæ fundamenta

menta ponuntur; accedit huic Geographica & Historica Imperii Romani in Provincias divisio; III) Vitas selectissimorum Historicorum contractiores, & de Scriptis eorum judicia; IV) Meditationes de usu Historiæ, & optima eam tractandi ratione; V) Repræsentationem generalem præcipuorum, tam veteris, quam nostri ævi, Imperiorum Europæ.

Parisiis, apud Barthol. Alix, 1733, 12.
Plag. 11.

Historias cum fructu lecturis facem Scriptores multi, sed diversis illi studiis, nec æquali omnes successu, prætulerunt. Præcipuam in his laudem merentur inter Gallos *Vallemontius*, *Menestrierius*, & *Langletus*, Historicis suis Institutionibus vulgatissimæ inter nos famæ Scriptores, quorum assidua lectio vix satis commendari juventuti potest. Secutus est horum vestigia Cl. *Juvenelius*, sed ita secutus est, ut sit in ejus libello decus aliquod singulare, cujus minime illi fuisse studiosi videntur. Nam, quæ jusserant illi præter meritum exulare scriptis suis, eorum Noster cummaxime rationem habuit; quæ leviter & velut in transcursu attigerant, hæc diligentius copiosiusque persecutus est; denique præter necessitatem amplissime ab illis tradita, in nervum contraxit, id sibi agendum hic cumprimis ratus, ut, prætermissis inutilibus, quæcunque haberent usum aliquem, in compendio proferret. Opus omne in *quinque Sectiones* abit; quarum *prima* exhibet Chronologiæ elementa. Agit hic Autor de anno solari Ægyptiorum, Hebræorum, & Romanorum; de emendatione Calendarii Romani; a *Julio Cæsare* olim, postea a *Gregorio XIII*, Pontif. Max. tentata; de ratione numerandi horas & dies, antiquis usitata; de anno lunari Græcorum & Judæorum; de Periodo Juliana, & annis mundi, deque diversis temporum computationibus, quas Æras dicere solemus. Accurate inprimis, quod perperam ab aliis neglectum, annos Consulum ac Tribunorum designavit, quorum notitia vix carere potest nummos aut Inscriptiones veteres interpretaturus. Sub

finem breviores nonnullæ in Hiſtoriam Ægyptiorum & Aſſyriorum, nec non in Chronologiam Græcorum, Obſervationes acceſſerunt. *Altera Sectio*, qua ad Geographiam via panditur, *Partes duas* habet; quarum altera de Globo terreſtri & Sphæra Diſſertationem ſiſtit, recte nos uti Chartis Geographicis docentem, altera deſcriptionem Geographicam & Hiſtoricam Imperii Romani, in Provincias Proconſulares & Proprætorianas diſtincti, continet, ita comparatam, ut hinc diſcere poſſis, quo tempore Provincia quæque unita ſit Imperio, quas poſtea viciſſitudines ſubierit, quæ in his Provinciis civitates præ ceteris eminuerint, & ſimilia multa, quorum memoriam nobis veteres conſervarunt. *Sectione tertia* Hiſtoricorum optimorum, non Græcorum tantum, aut Latinorum, ſed cujusque gentis aliorum etiam, vetuſtiſſimorum pariter ac recentiorum, delectum egit, horumque fata partim, partim ſcripta, & de his eruditorum judicia, nec non editiones librorum optimas, eleganter breviterque commemorat. Sed & de uſu Hiſtoriarum *Sectione quarta* utiliſſima præcepta tradit, &, quæ ſit optima Hiſtorias tractandi ratio, nos docet. Ubi autor eſt juventuti, ipſi Hiſtoriarum ſtudio notitiam Imperiorum præmittat, ut regionis cujusque compagem, formamque imperii, & univerſum ſtatum civilem, probe habeat cognitum. Nec fontes tantum, unde hæc notitia peti poſſit, indicat, ſed & ipſe, quod præcipuum hujus libelli caput eſt, *Sectione quinta* prima civilis hujus cognitionis elementa proponit, nec vetuſtiorum tantum populorum, Græcorum nempe, Romanorum, atque Gallorum, ſed ex recentioribus eorum etiam, quos vulgo in præcipuis numeramus, Francorum, Germanorum, Hiſpanorum, Italorum, Venetorum, Helvetiorum, Belgarum, & Anglorum, mores imperiique rationem exponit. Univerſo Operi id gratiæ accedit, quod, quæ ſingularia hic enarrantur, confirmata ſint Scriptorum probatiſſimorum teſtimoniis; hancque Autori laudem tribuimus, quod res per ſe jucundas elegantia ſermonis jucundiores effecerit, longe alioquin a nimia eruditionis affectatione alieniſſimus.

R. MO-

R. MOSIS MAIMONIDIS TRACTATUS de Cibis vetitis in linguam Latinam verſus, Notisque illuſtratus, a MARCO WOLDICKE.

Hafniæ & Lipſiæ, 1734, 8.
Plag. 20.

Pluribus aliis Interpretationibus *Maimonidis*, optimi veterum rituum Judaicorum Scriptoris, ſymbolam addere, & has in eum Exercitationes, ante duodecim jam annos loco Diſſertationum Academicarum edi cœptas, nunc uno libello junctas, typis iterum ſubjicere, ob argumenti præſtantiam, Cl. Autor voluit, cujus hæc ſunt Capita, prout *Maimonides* ea locavit: I) Signa pecudum, ferarum, avium, locuſtarum, & piſcium, continentur; II) Reatus ejus, qui comedit de immunda pecude, fera & ave, carne humana, & quocunque reptili; III) de Cibo ex vetito animali nato, lacte, melle, caſeo, ovis, muria, butyro; IV) de cadavere diſcerpto, conjunctione vetitorum, bove lapidato; V) de membro animalis vivi & fœtus nondum nati; VI) de ſanguine; VII) de adipe; VIII) de nervo reſoluto ſeu luxato; IX) de carne in lacte; X) de fructibus vetitis; XI) Conſtitutiones de vino libaminis idolorum; XII) de contactu ethnici, quo vetitum ſit vinum Judaicum; XIII) de vino Iſraelitico, quod ethnicus habuit in ſua poteſtate; XIV) de menſuris ciborum vetitorum, de pica & bulimia; XV) de re vetita cibo licito immixta; XVI) de iis, quæ rebus aliis immiſtæ vetitas eas reddunt; XVII) de ollis & vaſis gentilium. In Præfatione de cauſis legum divinarum, & ſpeciatim in rationes earum, ob quas cibis quibusdam ſingularibus populo Iſraelitico interdictum fuit, docte & pie diſquirit, ac *Spencerum*, audacem ſæpe & minus religioſum eorum indagatorem, ſimul refellit. In Notis vero adjectis, præter Obſervationes ſelectas, quibus textui lucem affundere ſtudet, multas etiam voces, in Lexicis vulgaribus non obvias, vel non eo, quo hic uſurpantur, ſenſu expoſitas, ita illuſtravit, ut

illis commode inseri eaque supplere aliquando possint. Ex quibus nonnullas, cum singulæ ab antiquitatum Hebraicarum studioso legi mereantur, annotabimus. Sic *pag. 4, 5*, vocum מפרסת פרסה seu animalis divisas ungulas habentis, vulgarem Christianorum & Judæorum versionem examinat. *Pag. 19* voces ראה & דאה idem, h. e. milvum, significare ostendit. *Pag. 19, 20, 21*, de חרגול & סלעם seu locustarum speciebus, disserit. *Pag. 42* duplicem verberationem apud Judæos ob diversas causas usitatam, per fustem & lorum, describit. *Pag. 52* vocem מרית non piscem recentem quemcunque, sed certam quandam piscis speciem, thynni scilicet, contriti & sale conditi, significare probat. *Pag. 97* de carnis semicrudæ esu, de vocabulo נא eam notante, agit. *Pag. 120, 121*, גיד הנשה per nervum in femore *Jacobi* resolutum explicat. *Pag. 136 & 141* legem *Exod. XXIII, 19*, occurrentem, de hœdo vel agno in lacte non coquendo interpretatur. & glossæ Samaritanæ ei, adjectæ vocem, obscuram שכח ex Lingua Arabica declarare nititur. *Pag. 151* embamma, quod כותח *Cutach*, vel כמך *Camach*, dicitur, exponit. *Pag. 156* vocabuli כרמל seu spicæ friabilis etymon probabilius *Raschiano* docet. *Pag. 175* vocis טבל, de proventu, cujus nondum persoluta est ablatio magna, seu *Teruma*, usurpatæ, originem monstrat. *Pag. 246* sensum vocis מעל in prævaricatione speciali, ex re sacra, quemlibet usum profanum capiendi, consistere notat. *Pag. 259* in tria siliquarum nomina, nempe כליסים & חרובים & שעורים commentatur. Utinam plures essent, qui, Cl. Autoris exemplo, in Magistri hujus præcipui antiquitatum Judaicarum, *Maimonidis*, Voluminibus omnibus vertendis atque illustrandis operam ponere vellent, ut tandem plenius aliquod & integrum illarum Systema haberetur, ac versiones aliorum jam editæ, quas S. Rev. *Wolfius* in Bibliotheca Hebraica recenset, junctim sic denuo lucem adspicerent.

ELOGIUM ABBATIS LE GRAND.

Joachimus le Grand natus est d. 6 Febr. A. 1653 in urbe inferioris Normanniæ, quæ Fanum S. Laudi *(Saint Lo)* dicitur,

citur, & quoad diœcesin ad Constantia Castra (*Coûtances*) pertinet. Cadomi (*à Caen*), duce Cel. *Petro Caillio* (*Cailly*), Philosophiæ operam dedit, socium studiorum nactus *Petrum Franciscum de la Tour*, quocum, postmodum præfecto Oratorii constituto, & haud ita pridem vita functo, quamdiu viveret, arctam coluit amicitiam. Huic Oratorii Congregationi nomen cum A. 1671 dedisset, studiis ab humanitate dictis & Theologiæ fideliter vacavit. Egressus tamen ex hac societate post quinque annorum intervallum, suasore Patre *le Cointe*, potissimum vero eam ob causam, Historiæ tractandæ se applicuit, quod mira quadam facilitate pollebat legendi interpretandique vetustiora MSta Regiæ Bibliothecæ, quæ tum Cel. *Thevenotio* servanda erant concredita. Hujus vero Patris *le Cointe*, A. 1681 emortui, & Abbatis *de Maroles* elogiorum ipse autor erat, quæ Mensibus Februario & Aprili dicti anni, Diario Eruditorum Gallico (*le Journal des Sçavans*) inserebantur. Educationi Marchionis *de Vins* & deinceps Ducis *d'Estrées* præpositus, illorum studiis ita moderatus est, ut suo simul amori in Historiam & Criticen satisfaceret. A. 1685 cum Doctore *Burnetio*, postea Episcopo Salisburiensi, qui tum Lutetiam Parisiorum adierat, coram disceptavit amice de hujus *Historia Reformationis Angliæ*, quod ipsi persuasit, ut hunc conscriberet librum: *Histoire du Divorce d'Henry VIII, Roy d'Angleterre, & de Catharine d'Arragon; la Defense de* Sanderus, *& la Refutation des deux prémiers Livres de l'Histoire de la Reformation de M.* Burnet, *& les Preuves*, tribus Voluminibus, in 12, Parisiis A. 1688 editis, constantem. Quam idem repofuerat per modum Epistolæ brevem Libri reprehensionem, Abbas typis denuo inprimi curavit, præmisso monito suo, suisque subnexis Annotationibus, auctam. Adversarius Anglus per Librum, *Critique de l'Histoire des Variations*, A. 1689 publici juris factum, occasionem Abbati suppeditavit, tres ad eum conscriptas Epistolas primam *sur les Variations*, secundam *sur la Reformation*, tertiam *sur l'Histoire du Divorce* edendi A.

 1691

1691 cum Præfatione, multa de Libro Cl. *Basnagii: Histoire des Eglises Reformées*, monente. Sequente anno Abbati *d'Estrées*, Legato Galliarum Regis in Lusitaniam profecto, a manibus & itineris comes fuit. Redux in Galliam factus A. 1697, Burgundiam & Delphinatum peragravit, animo ea colligendi, quæ scribendæ harum Provinciarum Historiæ conducerent. Imprimebatur A. 1701 *Historia Insulæ Ceilani*, a militum navalium præfecto, *Joanne de Ribeyro*, composita, sed in Gallicum conversa sermonem, cujus translationis Autor Abbas *le Grand* fuerat, quamque suis additamentis locupletatam illustri Fœminæ, Comiti *d'Ericeyra*, dicaverat. Per tres annos sequentes Legationis Gallicæ in Hispaniam missæ Secretarii munus obiit, & deinde Scriba Publicus Ducum & Parium Galliæ constitutus est, quod munus, inde ab A. 1675, post illo functi *le Laboureur* mortem, vacaverat. A Marchione *de Torcy* inde ab A. 1705 rebus, quæ Gallico cum aliis regnis intercedunt, curandis adhibitus fuit per decem annorum decursum, intra quod tempus hæc fere scripta ab illo elaborata sunt: *Memoires touchant la succession à la Couronne d'Espagne* A. 1711. *Reflexions sur la Lettre à un Milord, sur la necessité & la justice de l'entiére réstitution de la Monarchie d'Espagne &c. Discours sur ce, qui s'est passé dans l'Empire, au sujet de la succession d'Espagne. L'Allemagne ménacée d'être bientôt réduite en Monarchie absolüe. Lettre de M. D. a M. le Docteur M. touchant le Rojâume de Bohéme.* Nondum vero typis vulgata sunt: *Les Assemblées des Etats Generaux. Les Régences. L'habilleté à succeder a la Couronne.* Quanquam A. 1720 curam conficiendi catalogi actorum in Archivis repositorum suscepisset, tamen continuo illi labori & difficili identidem temporis quid subtraxit, impendendum Libro, qui manuscriptus post Autoris mortem inspicientibus omnibus probatur, *Histoire & Vie de Louis XI, Roy de France, avec les Preuves*. Edidit contra A. 1728 *la Relation Historique d'Abissinie du R. P.* Jerome Lobo, *de la Compagnie de Jesus, traduite du Portugais en Fran-*

François, Volumen in forma quarta, cujus ratio redditur in Diario: *Journal des Sçavans*, anni illius. Eodem tempore exire in publicum jussit Volumen in duodecimo *de la Succession à la Couronne de France pour les Agnats.* Scripsit idem elogium amicissimi Marchionis *de Vins*, quod in Mercurio Gallico A. 1732 Mens. Mart. legitur. Succubuit Apoplexiæ iterum ingruenti Cal. Majis A. 1733. Pompam funebrem sibi fieri vetuerat, cui jussui obsecuti sunt funeris curatores. Miram ejus in Jure Publico scientiam extollunt etiam post ejus fata, quotquot, eum propius novisse, datum fuit.

NOVA LITERARIA.

Prostare cœpit in *Weidemanniano* Bibliopolio nova Historiarum *T. Livii* editio, ad *Wetstenianam* conformata, quam dedit *Jo. Clericus*: nisi quod in margine annotatum est, quoties a *Gronoviana* lectione ille discessit. Supplementa ita nunc imprimuntur, ut paulo post vel cum ipsis *Livii* reliquiis emi, vel separatim haberi possint. Præfationem præmisit Collega noster perindustrius & venerandus, *Jo. Matth. Gesnerus*, in Academia Gottingensi Poeseos & Eloqu. P. P. O. in qua de duplici genere lectionis Librorum ex antiquitate bonorum disputat, altera, quam *statariam* vocat, tarda, & per minutas particulas paulatim progrediente, *cursoria* altera, quam ita describit, verbis enim ipsius utemur: *Quam nos cursoriam lectionem dicimus, ea talis est. Sumitur in manus Liber boni Autoris, non ante dimittendus ille, quam perlectus integer sit. Legitur autem ita, ut diligenter quidem attendatur ad vocum tum simplicium significatus, tum conjunctarum; ut non negligatur, si quid eleganter, si quid proprie, si quid concinne, si quid splendide dictum videatur; ut ipsæ figuræ quoque orationis demittantur ad animum, & familiares tractatione & cogitatione reddantur. Sed obiter tamen aguntur reliqua omnia, &, si quid sit in rebus obscurum, certe insolitum, si quid ex antiquitate altius repe-*

repetendum, non insistitur, neque cohibetur & quasi sufflaminatur legendi impetus, verum nota tantum quadam insignitur locus difficilis, revocandus suo tempore, &, si tanti sit, diligenter considerandus. Sæpe ne opus quidem illud est, cum ea, quæ sequuntur, sua sponte lucem afferant his, quæ tenebris mersa paulo ante videbantur. Nimirum in hoc unum maximum intenditur in hac lectione animus, tota in hoc cogitatione defigitur, ut intelligamus teneamusque deinde, quid sibi efficiendum docendumque proposuerit Autor Libri, quibus ad hanc rem argumentis usus sit, & quam feliciter, quomodo ea, quæ objici sententiæ suæ vidit, rejecerit, quibus eam aliunde assumtis, h. e. exemplis, similitudinibus, testimoniis, exornaverit, illustraveritque. Hæc in Libro, ubi docetur aliquid, & argumentis demonstratur. In Historia autem, vel vera, vel conficta, studiose observatur, quis, quid, quo tempore, quo consilio præsertim, egerit, quibus adjumentis & quasi instrumentis sit usus, quæ impedimenta & quomodo removerit, quid effecerit denique, quemque facti sui fructum tulerit? Quomodo superiora his, quæ sequuntur, cohæreant, & hæc ex illis quasi orta sint? Videaturne ea narrare Scriptor, quæ sic fieri potuerint, & aliorum etiam fide nitantur; an dicat, quæ conciliari vel inter se, vel cum aliis rebus, de quibus certo nobis constat, non possint? In Poetis, præter hæc modo dicta, artis etiam vestigia, & picturas rerum, ingeniorum, morumque & perturbationum descriptiones, persequitur. Commemorata hujus lectionis utilitate, accommodatam illi hanc editionem *Livii* ostendit, & in hæc verba desinit: *Nos publicæ rei causa vota facimus, ut vel hac opportunitate invitati juvenes, adjutique a suis doctoribus & incitati, hoc agant, ut Historiæ Romanæ patrem, eundemque eloquentiæ & prudentiæ magistrum minime pœnitendum, familiarem sibi reddant, eoque conciliante civitatem Romanam impetrent, quo facto progressiones illis in reliquo studiorum cujusque generis cursu longe feliciores haud vano augurio pollicemur, spondemusque, hanc illis civitatem per alia scripta circumferentibus, animum non minus, quam Quiritibus olim suum nomen, remotas oras peragrantibus, profuturum.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXXV.

THESAURUS MORELLIANUS, SIVE Familiarum Romanarum Numiſmata omnia, diligentiſſime undique conquiſita, ad ipſorum nummorum fidem accuratiſſime delineata, & juxta ordinem FULVII URSINI & CAROLI PATINI diſpoſita, a Cel. Antiquario, ANDREA MORELLIO. Accedunt Nummi miſcellanei, urbis Romæ, Hiſpanici, & Goltziani dubiæ fidei omnes. Nunc primum edidit, & Commentario perpetuo illuſtravit SIGEBERTUS HAVERCAMPUS.

Amſtelodami, apud Jo. Wetſtenium & Guil. Smith, 1734, fol. maj. Dedicatio & Præfatio conſtat plag. 9, Opus ipſum Tabb. æn. 184.

Quæ tot annorum intervallo intra pluteos privatos latuerunt *Morelliana* in antiquis familiarum Romanarum nummis colligendis delineandisque induſtriæ documenta, tandem, quod omnes harum literarum ſtudioſi merito gaudebunt, perruptis clauſtris prodeunt in lucem, eoque habitu comparent, ut ſigna diuturnæ illius captivitatis nulla, ſed eundem nitorem, cultumque eundem, præ ſe ferant, ac ſi nunc ſuprema demum manus iis acceſſiſſet. Non ignorabat ſcilicet, qui ea ſervabat, quantum theſaurum complecterentur, cumque vulgandis iis,

 exſtin-

exstincto optimo *Morellio*, nescio quod fatum identidem obstaret, tanto intentiori cura providit, ne quid iis accideret interea, quo pretium eorum ulla ex parte imminueretur. Ita,cum, possessore suo rebus humanis erepto, propitia fortuna delata ad manus *Wetstenianas*,foetuum tot literariorum obstetrices, essent, parum quidem temporis, si captivitatis eorum pristinae ratio habeatur,intercessit, cum e tenebris,quibuscum adhuc conflictandum iis fuit, emergunt, & facultate adhuc negata publicis sese usibus consecrandi libere perfruuntur. Habent adeo antiquarii tot expetitum votis Opus Consularium nummorum clarissimi *Andreae Morellii*, hoc est,Tabulas nummorum,manu ejus, dexteritate has veteris aevi reliquias pingendi sui similes vix unquam habitura, ac proinde summo artificio curaque, delineatorum, quas vel sine Commentario adjecto jam diu exoptabant, tanto nunc iis gratiores futuras, quod explicandis iis Cel. *Havercampus*, Vir cum de aliis sacrae profanaeque eruditionis partibus, tum de hac antiquaria merce, praeclare meritus, otii sui partem liberaliter consecravit.

Is, pro summo illo nummorum veterum, quo pridem juvenis exarsit, amore ac studio, aliud quidem orbi erudito parabat ferculum, omnia Graecorum regna vetusta singulorumque Regum nummos cum editos, tum praecipue ineditos, eosque omnes ad veram metalli magnitudinem a peritissimo aetatis nostrae pictore delineatos, neque minore artificum cura in aes incisos, una cum Commentariis eruditis publicae luci expositurus. Opus profecto dignum *Thesauri Regii* nomine, ducentas Tabellas aeneas, sumtu Autoris elegantissime pictas, & accuratissime sculptas, quarum jam potior pars absoluta est, ita, ut vix octava sculpenda restet, complexurum. Quod ne diutius premeretur, cum omnem sibi diligentiam vigiliasque Cel. *Havercampi* jure quodam suo postularet, celeberrimis tamen Bibliopolis, *Wetstenio* & *Smithio*, rogantibus, ut *Morellianarum* delineationum cum dilucidationibus congruis edendarum curam mandari sibi pateretur, promte annuit, sepositoque tantisper suo illo Thesauro, *Morellianum* protulit, Commentariosque ei suos veluti flores ac libamina, ne decor suus in publicum prodeunti deesset, liberali manu adspersit.

In

In Præfatione ex iis, qui vel universam rem nummariam, vel partes ejus nobiliores sibi illustrandas sumserunt, potissimum *Jo. Foy-Vaillantium* & *Andream Morellium* laudat, &, ut in illo itinera varia & conquirendi veteres nummos, iisque regiam Gallorum gazam ditandi, solertiam, ita in hoc singulare artificium nummos delineandi, & rariora ex museis, inprimis Versaliensi, colligendi, studium, consiliumque vulgandi laudatissimi Operis, quo universa nummorum antiquorum supellex congesta prostaret, celebrat. Ejus instituti sui tesseram erudito orbi obtulit *Morellius Specimen universæ rei nummariæ*, pollicitusque primo omnium nummos Imperatorios, mox animum appulit ad Consulares hac ratione vulgandos, ut cum in Tabulis æneis, tum in textu, quo nummi describerentur, *Patinianam Fulvii* editionem presso pede sequeretur, ceterum huic observationes suas, illis novas nummorum adjungeret accessiones, totum vero Opus *Goltzianorum* nummorum farragine, *Ericii Pighii*que explicationibus illustranda, clauderet. Qua de re ut ex Epistola *Morellii* ad *Perizonium*, iterata vice typis expressa, satis constabat, ita, cum fatis ante, quam destinata perficeret, oppressus decessisset Vir optimus, quid Tabulis illis æneis factum, vel quid schedarum ad illustrandas illas relictum a *Morellio* esset, adhuc rescíscere nemo certo potuit. Docet jam Cel. *Havercampus*, præter Tabulas laudatas nihil reliquisse *Morellium* ad Opus hoc perficiendum, nisi citationes Autorum varias, nummorum typis in exemplari eorum, quo usus est, adjectas, seque adeo non ad expoliendum alienum Opus, sed ad novum condendum, accessisse, cum, postposito interea Thesauro suo Regio, has *Morellianæ* industriæ reliquias in lucem protrahendas suscepisset. De quo labore suo antequam Lectoribus rationem paulo pluribus reddit, de *Goltzio*, *Fulvio*, *Ursino*, *Carolo Patino*, *Vaillantio*, & *Morellio*, in quantum Consularium nummorum edendorum cura inclaruerunt, sententiam uberius exponere, haud inutili consilio suum duxit.

Hubertus Goltzius, Herbipolitanus, tam spectabilem hujus generis nummorum seriem collegerat, ut Fastos inde urbis Romæ adornaret. Sed, ut hoc pacto nummos non iis assigna-

 vit

vit annis, quibus cusi sunt, sed quibus illi, quorum nomina præferunt, summos honores gesserunt, ita, ne vacua nimis crebro spatia relinqueret, longe plurimos exhibuit, quorum fidem nemo hodie præstare ausit. Cum *Pighio Ericio*que eos omnes in genuinorum censum referre nullus equidem dubitavit *Vaillantius*. Nec negandum, fieri posse, ut viderit *Goltzius*, qui hodie non amplius reperiuntur. Sed longius utique ab erroris periculo absunt, qui cum *Morellio* eos a ceteris indubitatis secernunt, & ad apocryphos veluti rejiciunt, dum exempla eorum, si tamen id unquam de omnibus sperandum est, nulli dubitationi obnoxia proferantur. *Fulvii Ursini* de nummis Familiarum liber, non per fastos, sed secundum nomina gentium Romanarum, digestus, & Commentario doctissimo illustratus, haud paulo plura eruditi orbis suffragia tulit, qui, cum rarius jam in tabernis librariis prostare cœpisset, *Carolo Patino* jure suo dignus est visus, quem nova nummorum observationumque accessione auctum ad prelum revocaret. Dolendum vero, in altera illa *Patini* editione pessimo exemplo quædam, a *Fulvio Ursino* scripta, quemadmodum Cel. *Havercampus* observat, desiderari.

*Vaillantius Morellius*que eodem fere tempore Familiarum Romanarum nummis nova luce perfundendis operam dederunt. In editione operis suscepti prior prævertit posteriori: quam ob causam cum properandum ei esset, fieri non potuit, quin festinantis manus vestigia passim in Opere ipso observarentur. In genere *Vaillantius* ordinem quidem Familiarum *Ursinianum* retinuit, sed Familias ipsas secundum cognomina, alphabetico ordine disposita, digessit, ususque eam in rem subsidiis *Goltzianorum* nummorum, jus monetæ cudendæ, Quæstoribus & Triumviris monetalibus, qui & aliquando Quatuorviri, proprium, non modo cum Consulibus, Prætoribus urbanis, Ædilibus curulibus, Tribunis plebis, sed & Triumviris mensariis, aliisque, ut monet Cel. *Havercampus*, communicavit. Quanquam, si dicendum, quod res est, ex eo censu diserte *Tribunos plebis* eximit *Vaillantius*, qui & magistratibus his aliis non tam cudendæ, quam imperandæ, monetæ jus tribuit. Sed hoc obiter;

spectat

ſpectat vero ad eundem hunc locum, quod in ipſo Opere, ubi de nummis *Goltzianis* agitur, longe veriſſime notat Cel. *Havercampus*, *Vaillantium* impleſſe Commentarios ſuos magiſtratibus geſtis ab illo, cujus nomen inſcriptum nummo cernitur, eosque deſcripſiſſe ex *Pighio*, eosdem haud inutili, ſed errori tamen multiplici obnoxio, inſtituto iis diſponente annis, quibus per leges annales, ſi Conſulatus ratio habeatur, hic vel ille magiſtratus geri potuit, ac proinde cum *Pighio* errante & ipſum in devia ſæpenumero delabi. Pag. 570.

Morellius, *Goltzianis* nummis ad finem rejectis, *Urſini Patini*que ordinem preſſo pede ſequendum, Tabellasque nummorum, ab iis exhibitorum, ita retinendas duxit, ut iis acceſſiones ubique ſuas ſubjungeret. Conſtant illæ cum nummis a *Gorlæo* quondam editis, tum aliis longe plurimis, ab eo primum obſervatis, atque inprimis ad colonias pertinentibus, quos ut vitandos tanquam minus huc ſpectantes putarat *Vaillantius*, ita propter nomina, quæ ſervant, Romanarum familiarum magno numero coacervavit *Morellius*, ea in delineationibus cura adhibita, ut magnitudo nummorum facile dignoſci poſſit, tametſi ad unum omnes tertia ſui parte majores, quam re vera ſunt, exhibentur, id quod ſane factum nollet Cel. *Havercampus*, cujus judicium nemo non hodie ſequetur.

Is vero, ut ad ea denique pergamus, quæ de ſe ipſo in Præfatione docuit, præter nudas *Morellii* Tabulas nihil nactus ſubſidiorum, primo, quæ *Morellius* in Epiſtolis ad *Perizonium*, aut *Perizonius* ad *Morellium*, de hoc genere nummorum obſervavit, loco congruo inſeruit, ſua de iisdem ſententia adjecta, ad *Goltziana* autem numiſmata, *Morellii* conſilium ſecutus, *Ericii* explicationes, ad illuſtrandam Romanam Hiſtoriam haud raro facientes, in linguam translatas Latinam, ſubjunxit. Neque vero ea de re contentus, ſingulos nummos Commentariis ſuis nunc parcius, nunc uberius, prout inſtituti ratio poſtulare videbatur, explanavit, ita, ut, a quo, quove tempore cuſi illi fuerint, & quid velint ſibi ſymbola iis inſculpta, curatius inquirendum duxerit. Quod ad primum caput attinet, ex Cel. *Havercampi* ſententia nummos in urbe cudendi

jus non penes alios, quam Quæstorem urbanum,& qui ejus rei causa jam anno U. C. 465, prout ex *Pomponio* de origine juris constat,creari cœpere,Triumviros monetales,fuit. Eorum conjuncta aliquando tria, aliquando duo in denariis nomina occurrunt,sed sæpius unius tantum adjectum cernitur,facto etiam, sed non semper, muneris eorum indicio. Equidem Ædilium curulium & plebis quoque in his nummis aliquando nomina observantur, sed peculiari ratione id factum esse, neque sine Senatusconsulti autoritate fieri potuisse, Cel. *Havercampus* observat. Pro Triumviris Quatuorviros monetales instituit *Julius Cæsar*, sub quo & potestas signandæ monetæ extra ordinem concessa est Præfectis urbis octo, quorum nomina Cel. *Havercampus* e nummis recenset. *Augustus*, rerum summa ad se delata, revocavit Triumviros, sed numerum duplicavit, quando & sibi, qui aureæ argenteæque monetæ cudendæ præessent, & Senatui Romano peculiares, qui æream monetam conflandam curarent, instituit, eorum etiam nomina nummis adscribi passus. Hi, præsertim stante adhuc Republica, incredibilem denariorum, assium, partiumque assis, vim ex innumeris procudere officinis, quas notæ in denariis cumprimis obviæ affatim declarant. Extra urbem Quæstores provinciales nummorum conflandorum curam gesserunt, prodieruntque plurimi in Sicilia, Africa, Græcia, Asia, atque Hispania. A prima illa quæstione, quis nummos hos, quove jure cuderit, altera fere de tempore pendet, eique innexa est; unde non nimis multa ea de re, longe autem plurima de typis nummorum Consularium,congessit Cel. *Havercampus*, ex quibus orthographiam, antiquas gentium Romanarum origines, & decora, leges, ludos & sacra, ædificia, legationes, victorias, ac nihil fere non, quod quidem scire operæ pretium sit, lucem mutuari posse, vix unus hodie est, qui nesciat. Singula hæc breviter perstringit Cel. *Havercampus*, atque inde ad nummos Coloniarum, in quibus Familiarum antiquarum nomina occurrunt, delatus, de iis quoque, & magistratuum, qui in iis se offerunt, ratione, breviter differit, ac denique per *Sullana* tempora ad *Pompejum*, atque ulterius ad *Julii Cæsaris* & *Augusti*, ævum pergit,

pergit, quod ut Romanarum Familiarum nummi vulgo non excedunt, ita æres tamen quidam, iique rariores, in Provinciis cusi, qui ad hunc censum referri possunt, sub sequentibus etiam Imperatoribus, *Tiberio* potissimum, *Claudio, Nerone, Vespasiano* item, *Tito*, & *Domitiano*, reperiuntur, quemadmodum & *Trajanus* plures non modo Imperatorum, sed & Familiarum, nummos, a *Morellio* summa diligentia collectos delineatosque, restituit.

HISTORIA EPISCOPATUS WORMATIENSIS, Pontificum Romanorum Bullis, Regum, Imperatorum Diplomatibus, Episcoporum ac Principum Chartis, aliisque pluribus Documentis avthenticis, asserta ac illustrata, Autore JOANNE FRIDERICO SCHANNAT.

Tomi II.

Francofurti ad Mœnum, apud Franciscum Varrentrapp, 1734, fol. Tom. I Alph. 4 pl. 21, Tom. II Alph. 5 pl. 4, cum Tabb. æn. 6.

Germaniam sacram, de qua jam alias præclare meritus est Cl. *Schannatus*, nunc edita Episcopatus Wormatiensis Historia novo quasi radio accipimus ab eo illustratam. Quod Opus eximium in *duos Tomos* dispescere ipsi visum est, quorum *primus* accuratam Diœceseos Wormatiensis notitiam, ejusque Episcoporum, Ecclesiarum & Monasteriorum historias, jura, prærogativas, clientelas, &c. sistit, *alter* magnam veterum Diplomatum & Chartarum copiam complectitur, uterque vero ita comparatus est, ut, sive in illo diligentiam & pertinaces Cel. Autoris labores, sive in hoc antiquorum Documentorum cimelia spectemus, non possint non rerum Germanicarum studiosi de utroque ipsi amplissimas gratias agere. Ac Historiam quidem in *tres Partes* iterum divisam ab antiquo Vangionum sub Imperatoribus Romanis statu orditur, adhibitis tum veterum Scriptorum, qui res hujus populi gestas attigerunt, testimoniis, tum etiam reliquiarum Romanarum, marmo-

morum nempe & Inscriptionum, monumentis. Inde fata gentis sub Regibus Francorum paucis commemorat, pluribus Episcopatus erectionem, & totius Diœceseos in IV Archi-Diaconatus & X Decanatus rurales descriptionem, persequitur, addita Parochiarum CCXLIII notitia, secundum literarum seriem contexta, & probationibus, ex chartis veteribus petitis, distincta. Hinc ad ipsius urbis Wormatiæ descriptionem progreditur, cui accedunt Catalogi Templorum & Ecclesiarum Parochialium, Oratoriorum, Canonicatuum, & Præbendarum, adjuncta etiam serie Præpositorum, Decanorum, Custodum, Scholasticorum & Cantorum. Postea Viros illustres recenset e gremio Wormatiensis Ecclesiæ productos, quorum ordinem ducit *Pius II*, Pontifex Max. *Æneas* ille *Sylvius*, Wormatiensis Ecclesiæ quondam Præpositus, quem XVI alii sequuntur, ad varios Germaniæ Archi-Episcopatus & Episcopatus e Capitulo Wormatiensi promoti. Demum Suffraganeorum sedis Wormatiensis series, & Syllabus Canonicorum, literarum ordine digestus, amplissimaque notitia Ecclesiarum Collegiatarum, Monasteriorum, eorumque Præpositorum, Decanorum, Abbatum, Abbatissarum, Priorissarum & Magistrarum, religiosorumque ordinum per Diœcesin Wormatiensem, finem huic *Parti primæ* imponit. Hanc *altera* excipit, de Episcoporum juribus & prærogativis inscripta, & in *quinque Capita* distincta, quorum *primo* de eorum libertate, immunitate & exemtione, *altero* de Episcoporum jurisdictione & imperio, judiciis, juribus monetandi, telonii, & vectigalium, *tertio* de supremo directo & utili in cives & civitatem Wormatiensem dominio, *quarto* de reliquis Episcoporum prærogativis, e. g. de Ministerialibus, de Directorio circuli &c. agitur, quibus denique *quintum* subjungitur, naturam clientelæ Wormatiensis beneficiariæ, nobilis, & equestris, complexum, cum amplissimis Vasallorum Wormatiensium tam primi, quam secundi, ordinis Elenchis. *Tertiam Partem* hujus *Tomi primi* proprie dixeris Episcopatus Historiam, quæ fata Ecclesiæ Wormatiensis ab obscuris temporibus, in quibus sibi nonnulli Archi-Episcopatum Wormatiensem finxerunt, continuo filo usque ad *Franciscum Georgium* ex Comitibus *de Schœnborn*

born, Episcopum, persequitur. Qua absoluta, succedit *alter Tomus* probationum, quibus totum hoc Historiæ ædificium innititur, Codex CCCLX Diplomatibus & chartis, maximam partem ex tabulariorum penetralibus nunc primum erutis, refertus, quæ tanquam reliquiæ ex naufragiis, Nordmannorum incursione & hostili Gallorum impetu excitatis, superstites permanserunt. In quibus ut multa notatu digna occurrunt, ita delibabimus paucissima. Nempe ex iis constat, *Theophaniæ* Augustæ obitum in annum 990, *Ottonis* vero *III* nativitatem in annum 979 rectius referri; item Episcopos Wormatienses, antequam a sede Apostolica confirmarentur, alio sigillorum genere usos esse; porro Cancellariorum regiorum seriem suppleri posse *Godeberti* & *Arnolfi* nominibus, quorum ille sub *Ludovico Germanico*, hic sub *Arnulfo* occurrit; quemadmodum & *Conradus* quidam *Reginæ Notarius* in charta de A. 1240 commemoratur, & in alia de A. 1287 rarius sigillum Magistri Ordinis Templariorum in Teutonia appensum conspicitur, ut cetera mittamus hujus generis plura. His fundamentis Noster inædificavit Opus suum, adhibitis etiam Scriptoribus rerum Germanicarum, tam ab aliis editis, quam ineditis Annalibus Wormatiensibus *Michaelis Gassen, Francisci Bertholdi de Flersheim*, & *Friderici Zornii*, quorum tamen ætas ultra Secula XVI & XVII non assurgit. Copiosiores nos esse in recensendo Opere tam illustri, & bonarum rerum, inprimis quæ facere possint ad illustrandam Germaniæ historiam, tam pleno, vetat instituti nostri ratio, qui ceteroquin ex novo hoc & laboriosissimo partu magnam Autori suo accessionem famæ, & ex lectione ejus cuilibet antiquitatum Germanicarum studioso eximios uberrimosque fructus ominamur.

JOANNIS FREIND, M. D. SERENISSIMÆ Reginæ Carolinæ Archiatri, Opera omnia medica.

Londini, impensis Guil. Innys, Rich. Manby, & L. Gilliver, 1733, fol.
Alph. 7 pl. 12.

Splendidum nunc & magnificum producimus Opus, quod, cum *Freindianum* nomen præ se ferat, sat magnum ex eo & sat grave commendationis momentum habere videtur. Neque enim quemquam ex politioribus Medicis esse existimamus,

mus, qui, postquam hujus nominis gloria, non Britanniæ finibus circumscripta, sed monumentis publice positis longe lateque propagata, potiores, ubi suus bonis literis & Medicinæ honor constat, Provincias peragravit, nunc demum ex nobis intelligat, *Freindium* eo loco numeroque inter Medicos nostræ ætatis esse habitum, quo principes artis & amplificatores maximi haberi solent, & libros ejus non una virtute commendabiles esse, ut potius in iis argumenti gravitas, rationum momenta, judicii acumen, ordinis delectus, variæ doctrinæ, & Medicæ, & Philosophicæ, & Mathematicæ, & humanioris, copia, & castigatæ dictionis decus nativum atque elegantia, de principatu velut inter se contendant. Quamobrem & nos sine omnibus laudum ambagibus accedimus ad ipsum Opus hoc, quælibet ingenii monumenta, a *Freindio* superstite edita, continens, & dignum non una ex causa, quod *Robertus*, *Joannis Freindii* frater, Scholæ Regiæ Westmonasteriensis Rector, Augustissimæ Britannorum Reginæ, *Carolinæ*, apud quam *Joannes*, ejus Archiater, singulari gratia valuit, dedicaret, & Cl. *Joannes Wigan*, Medicus apud Oxonienses doctissimus, & vel edito *Aretæo Cappadoce* clarus, luculenta de *Freindii* vita, fatis, scriptisque, Præfatione exornaret. Primum tenent locum Prælectiones Chymicæ, de quibus nostrum in his Annalibus *A. 1710 Mens. Sept. p. 412* judicium exstat. Quod cum aliquanto esse iniquius videretur *Freindio*, contra illud Vindicias ad Transactiones Philosophicas Anglicanas A. 1711 retulit, alteri etiam Prælectionum editioni adjectas, atque hic cum judicio nostro repetitas. Male scilicet illum habuit nostra de principiis attractionis ad explicandas operationes chemicas non temere accommodandis admonitio, & responsum ab ipso fuit, neque se, neque *Newtonum* in attractionis magis, quam gravitatis, causam inquirere; illam vero perinde atque hanc indubitato experimentorum atque observationum testimonio re vera existere. Verum satis constat, quid adhuc a nostratibus, & nuper demum ab acutissimo *Hambergero*, adversus hanc attractionis doctrinam disceptetur. Quamobrem nos hanc controversiam ab inferis revocandam, manesque *Freindianos* sollicitandos, minime putamus. Alter in his Operibus locus Emmeno-

menologiæ assignatus est, de qua itidem in *Actis* nostris *A. 1705 Mens. April. p. 174* sententiam diximus, nunc potius Commentarios de febribus, in primum tertiumque de morbis popularibus librum *Hippocratis* conscriptos, evoluturi. Integri hic *Hippocratis* libri exstant, in quorum textu Græco, ex unaquaque editione, quicquid accuratius videretur, excerpere, interpretationem vero *Foesianam*, paucis mutatis, retinere, & in calce libri variantes Lectiones, ex MSto *Barocciano* desumtas, annectere, placuit Cl. *Wigano*. Quod autem ad ipsos *Freindii* Commentarios attinet, in Epistola ad *Richardum Frewin*, Medicum Oxoniensem, iis præmissa, veterum Medicorum præstantiam, & accuratam inprimis in Historiis medicis diligentiam, prædicat, & de singulis Græcis Latinisque rei medicæ Scriptoribus breve, sed elegans, judicium exponit, recentiores autem, quo magis illorum vestigiis institerunt, eo præstantiores esse, plerosque autem ab illis recessisse, & suis potius ingenii commentis delectatos esse, atque ad concinnandos Libros vel non medendi, vel non scribendi, facultatem attulisse, asseverat, ad extremum denique *Hippocratis* de morbis popularibus Libros extollit. *Primo* deinceps Commentario, de ratione scribendi, quam in Epidemiorum Libris tenuit *Hippocrates* acturus, magni æstimandos esse hos libellos docet, quod casus, ut a Medicis vocantur, singulares tradant, & febres complectantur, communem scilicet generi humano, & in dissitis etiam Provinciis non adeo diversi moris ingeniique, morbum. Quamvis vero exinde, quod remediorum inibi rarissima occurrere solet mentio, nonnulli sibi persuaserunt, nullis *Hippocratem* curandi instrumentis, nisi quæ in singulis ægrotis recensentur, usum esse; nonnulli tamen ejus loci, Autorem, etiam ubi de medendi genere silet, medicamenta propinasse, & medendi rationem proinde ex ceteris ejus scriptis repetendam esse, clare ostendunt. Scribendi genere usus est, ut artifex ad artifices, brevi quidem subtilique, sed expolito tamen, atque intelligentibus noto. Vidit *Freindius*, ex ægrotantibus, quorum historias *Cous* annotavit, quotquot salvi evaserunt, evacuatione aliqua restitutos esse omnes. Quoniam itaque perspicue hinc liquet, quid in hisce morbis moliatur natura, &

qua demum via ars ad naturæ regulam dirigenda debeat incedere, usum harum evacuationum in febribus reliquis Commentariis explicat. *Secundo* igitur Commentario de sanguinis missione, præsertim de venarum jugularium sectione, quando in febribus acutis eædem se exserant notæ, quales in ægrotis *Hippocraticis*, spontanea sanguinis eruptione sanatis, fuerunt, venam esse secandam contendit, si vires id sinant, quarum robur ex pulsu satis valente & pleno cognoscatur: quanquam *Hippocrates* signa ex pulsibus desumta plane neglexit. Secetur autem vena circa initium morbi. Et, cum, deliria nonnunquam hæmorrhagia narium spontanea soluta fuisse, ex *Hippocraticis* historiis satis constet, Noster, naturæ motus imitaturus, autor est suasorque, ut sub iisdem morbi conditionibus venæ jugulares incidantur. Quo consilio venarum jugularium enarrationem qualemcunque ex anatome, sectionisque earum originem inde ab *Alexandri Tralliani* temporibus repetit, & diversa de iis Medicorum judicia per complura Secula exponit. Ipse autem hac sectione non modo obstructiones atque inflammationes, extra cranium ortas, derivationis modo tolli, sed istas etiam, quæ cerebrum membranasque invaserunt, per eandem revulsionis ope propelli, tum experientia, tum ratione, ex Anatomia potissimum depromta, eleganter probat. Quæ vero de venis jugularibus dixit, ad arteriæ temporalis sectionem perinde, & quidem propius, spectare monet. Commentarius *tertius* de Sudoribus disquirit. Qui quoniam apud *Hippocratem* non ut curandi instrumentum, sed ut præsagii nota, proponi consueverunt; hinc nulla etiam apud eundem perinde atque *Celsum* earum est mentio. Quamvis vero Autor in nostri temporis abusum, cujus originem ab Arabibus deducit, vehementer invehatur; temperata tamen & mediæ naturæ sudorifera suo tempore, præmissis maxime evacuantibus, cum emolumento adhiberi, evincit. Vomitoria, quibus Commentarius *quartus* destinatur, sub initium febrium maxime salutaria esse, judicat, in primis, si quando, quod plerumque fit, vel nausea, vel ventriculi gravitas, vel etiam capitis dolor, invalescant. Habent præterea & resolvendi, & circuitum liberiorem redden-

di,

di, facultatem, quæ laus radici Ipecacuannhæ potissimum vindicatur. In pleuritide autem, variolis, & instante crisi, non conveniunt. Ad excretionem purulentam, pleuritidisque & peripnevmoniæ differentiam, pertinet Commentarius *quintus*. Inter signa pleuritidis, sive inflammationis pleuræ legitima numerat pulsus duritiem, eamque asserit, & causam illius a vi pleuræ elastica, tunc fortius agitata, cujus auctior oscillatio ad arteriarum quoque membranas propagetur, perdocte derivat. Ceterum cum pleuritide peripnevmonia a veteribus æque ac recentioribus admodum perturbatur; quæ tamen posterior tussim, pulmonum gravitatem, spiritum calidiorem, purisque rejectionem, tanquam certissima signa conjuncta, habet. Perperam itaque pleuritidi tussim & sputorum excretionem adscribunt. Ubi vero complicantur, simul peripnevmonia adest, & pleuropnevmonia morbus vocatur. Sola autem sæpius pleuritis invadit sine ullo pulmonum vitio, & frustra in eadem puris excretio exspectatur. Ultimo & de pleuritide spuria disquirit. Commentarius *sextus* abscessum, & coli vesicæque ulcera, tractat. Morbos abscessu solvi, vulgare est, isque frequentissime febribus & variolis accedit, circa inguina maxime & aures. Nonnunquam & toto corpore diffusa excrescunt tubercula, quæ in pus aliquando resolvuntur. Suppuratio autem circa urinæ meatus hic non adeo frequens esse solet, quam in calculosis; saltim, quæ febrem perpesso saluti fuerit, in Medicorum libris perraro commemoratur. Quare, cum ipsi in artis exercitatione ejusmodi suppuratio obvenerit, quæ *Hippocratico* exemplo plane respondet, copiosius ea hoc loco enarratur. Purgationem sub examen revocat Commentarius *septimus*, quam vim habeat in febre putrida, quæ variolis confluentibus supervenit, & in erysipelate capitis. Alvi resolutione sæpenumero febres judicari, veteres tradiderunt, hancque methodum ii & recentiores nonnulli imitantur. Nonnullæ enim febres purgantia commode recipiunt, nonnullæ plane requirunt. Verum hæc medendi ratio tam multas habet cautiones, ut neque ullæ de ea satis accuratæ condantur regulæ, neque, nisi laboris ac judicii plurimum accesserit, condi queant, sed usu

 atque

atque exercitatione longe rectius cognoſcantur. In febre dicta inprimis locum habent, maturitate puſtularum vel vigente, vel jam inclinata. Hanc vero purgationem qua demum ratione, & quo potiſſimum tempore, ſectari deceat, ex propriis cujusque ægroti hiſtoriis clarius patebit, quam ſi ea fuerint generatim & univerſe explicata. Quam ob cauſam duæ hiſtoriæ amplæ ſatis & completæ afferuntur, quibus ſalutaris harum purgationum eventus intelligatur. Adduntur Epiſtolæ *Richardi Frewin, H. Levett. Salusbury Cade, Richardi Mead*, quibus ſententiam *Freindianam* Autores hi calculo ſuo comprobant. In capitis eryſipelate, quando minime deferbuit febris, mirificam præſtant purgantia operam, ut ſine iis ſanitas recuperari non poſſit. Tacent ea de re Medici plures, plures eam plane vetant. *Freindius* vero ſtrenue opinionem hanc propugnat, & noviſſimo quodam exemplo hujus curationis uſum confirmat. Et, quandoquidem nonnulli fuerunt, quibus incredibile viſum eſt, adeo ingentem retrimentorum vim purgatione derivari, & ano expelli, calculum hic ſubducit Noſter, oſtenditque, qua ratione ad transſpirationem ſe habeat glandularum *Peyerianarum* excretio, & quantum, aſſumto purgante, irritatis ſtimulo quodam inteſtinorum tunicis, & ſanguine vehementius circumacto, bileque validius commota, excerni queat. Scilicet ad modum ab Autore propoſitum per inteſtinorum tunicas, quanquam neque alimenti reliquias, neque ſuccum pancreaticum æſtimaveris, catharctico expurgari queunt libræ quatuor cum ſemiſſe. Vaſis autem ſimul ampliatis, copioſior multo erit humorum affluxus, ſcilicet in ratione diametrorum duplicata. Morbum cœliacum ex eo ſimul proficiſci oſtendit, quod humor a glandulis *Peyerianis* exprimi ſolitus aliqua ſaltem ex parte intercludatur. Itaque remedia, quæ alvum leniter irritant, glandularumque ora detergunt, in hoc morbo vim habent maximam. Commentarius *octavus* in urinæ profluvium inquirit. Si evacuationem ſpectamus, parum eſſe diureticis in febrium tractatione fidendum, putat, propterea, quod renibus natura multo pauciora tribuerit ad humores excernendos, quam inteſtinis, vaſcula, ut adeo, utrinque non perinde largam

gam futuram esse evacuationem, facile colligamus. Praeterea vero etiam saepenumero diuretica spem plane fallunt, effectusque in se desiderari patiuntur. Potiones diluentes, in febribus usitatae, movent quidem urinam, usque habent eximios, nulla tamen ad materiam febrilem educendam vi diuretica valent. *Nonus* denique Commentarius vesicantia, quae cantharides recipiunt, excutit. Postquam hujus remedii historiam & fata eleganter enarravit, (ubi tamen graviter illum aberrasse a vero dolemus, quod & nostri aevi Medicis in Germania ejusmodi cantharidum usum formidini esse putat,) egregiam ipsis virtutem tribuit, quod dolorem concitent, serumque eliciant, simul autem interiori quadam vi in sanguinem agant, ejusque molem attenuent, cursum vero intendant. Itaque aliis compluribus morbis opem, febribusque acutis tutum maxime & expeditum auxilium, afferunt vesicantia, quae, licet materiam febrilem potentissime a cerebro avertant, fluxiones tamen ceteras sudorum praecipue atque urinae saepenumero juvant, certe nullo unquam modo reprimunt, & tuto semper, nulla habitus fervidioris & aestus in sanguine ratione habita, applicantur. Imo totus est in iis commendandis Autor, & eorum vim in omni morborum acutorum tractatione tam late patere putat, ut saltem haud inverecunde sibi videatur esse dicturus, aegrotos istos, quos *Hippocrates* decessisse commemorat, hanc unam, si modo ulla fuisset profectura, pristinae sanitati reddere potuisse medicinam. Hactenus de Commentariis. Progredimur dehinc ad duas Epistolas, alteram de purgantibus in secunda variolarum confluentium febre adhibendis, in his *Actis* nostris jam tum *A. 1722 Mens. Febr. p. 93* commemoratam, adeoque hic merito praetermittendam; alteram de quibusdam variolarum generibus, ad *Richardum Mead*, illustrem Britanniae Medicum, exaratam, ex qua pauca daturi sumus. Ad Doctiss. *Freindium*, tum certa ex causa turri Londinensi inclusum, missus erat ab Autore *Helvetianus* de variolis liber, quem cum ille in otio suo perlegeret, simulque perfecti istius & exacti de variolis Operis recordaretur, quod *Richardus Mead* edere in animo habuerat, monet illum hac Epistola, oratque, ut fidem datam aliquando libe-

liberaret, atque hac occaſione de quibusdam variolarum generibus ſimul exponit. Chryſtallinum itaque variolarum genus ipſi appellatur, ſi quæ, quarto exacto die, papulæ colorem floridum, h. e. naturalem, non induunt, nec humore denſo atque concocto, qualis puri convenit, extumeſcunt, ut nihil præter laticem quendam pallidum, prætenuem, & pellucentem, contineant. Quod non modo ad confluentes variolas, ſed ad diſcretas etiam, pertinet. Aliquando præ morbi cruditate ne laticis quidem hujuſce tantillum in cuticulam exſudat. Elevantur tantummodo veſicarum aut folliculorum ſimiles pelliculæ rotundæ, concavæ, vacuæ, molles, licet aliquando in ſolidius quid & carneolum indureſcant. Vocantur ab Autore ſiliquoſæ. Verrucoſæ autem dicuntur, ubi tubercula extra cutim quidem protruduntur, ſed quibus nulla illabitur lympha, nec vacui quidquam ſpatii intermeat, ut duritie ſua ad verrucas quam proxime accedere videantur. Omnes hæ ſpecies, quamvis etiam familiæ diſcretarum adſcribantur, longiſſime tamen a diſcretis *Sydenhamii*, utpote benigniſſimis, abſunt. Supereſt denique variolarum & diſcretarum & confluentium ſpecies, a Noſtro enarrata; ubi per varios corporis meatus ſanguis diſſolutus profundi ſolet. Quælibet autem ea variolarum genera ſingularibus hiſtoriis clinicis illuſtrat. Quæ proximo loco cernitur, Oratio anniverſaria in Theatro Collegii Regalis Medicorum Londinenſium ex *Harvæi* inſtituto habita, memoriam Virorum ſua in hoc Collegium beneficentia celebrium conſervat. Eo nomine laudari videas *Thomam Linacrum*, Collegii Medici conditorem, & Præſidem primum, qui, non ſatis habens, hanc Societatem a ſe inſtitutam eſſe, ea, qua apud curiam valebat, gratia id effecit, ut eadem Regio favore & Senatus autoritate confirmaretur, eidemque Collegio ædes ſuas legavit; *Cajum*, qui Collegii ſigna gentilitia primus effinxit, & impetravit, præſidisque dignitati proſpecturus, idoneos ejus muneri ritus & ornamenta accommodavit, ac rerum per quatuor fere luſtra a Collegio geſtarum Annales reliquit; *Caldwaldum*, qui ſua munificentia id effecit, ut intra hujus Collegii mœnia res Chirurgicæ & explicari & excoli perpetuo queant;

ant; *Harvæum*, qui Collegii cœnaculum & musæum condidit, Bibliothecam suis sumtibus instruxit, &, exemplo prope inaudito, alacer pleno in Sodalium consessu, utut admodum senex, suo se sponte exuit patrimonio, ut ad Collegium ipso adhuc superstite hæc hæreditas pertineret; instrumenta etiam Chirurgica Professorum usibus destinavit, convivium menstruis censorum comitiis instruxit, epulum annuum Collegii instituit, annuumque & honestis præmiis ornatum Oratorem evocavit, qui Virorum de hoc Collegio bene meritorum res gestas persequeretur, cui instituto *Freindianam* hanc Orationem debemus; *Gulstonum*, qui munificentia sua eo respexit, ut viscerum structura & morborum signa in Collegio traderentur; *Cronium*, qui Myologiam explicari & demonstrari jussit; Virum nobilem, *Durnovariæ* titulo insignem, qui & ipse se huic Collegio & lautissimam librorum supellectilem donavit, cujus exemplum tanti fuit, ut libenter nunc in Collegium sanguis Patricius cooptetur; *Hamæum*, qui Collegium temporum iniquitate sub hasta positum sua pecunia redemit, ædes incendio collapsas novas resurgere suo exemplo jussit, cœnaculum ornamentis auxit, atque, nosocomiis ne unquam defuturi essent Medici ex hoc ordine peritissimi, ampla stipendia porrexit, moriensque Collegium prædiorum suorum hæredem reliquit. Atque ita superato feliciter, in quo decurrendum nobis erat, stadio, prope a meta abessemus, nisi extremum restaret Opus, quod tamen palmam reliquis præripere, & primo loco collocandum esse fere videtur, Historia nimirum Medicinæ, a *Galeni* tempore usque ad initium Seculi decimi sexti. Postquam enim *Freindius* animadvertit, præstantissimis, quas mirifica laude ubique condecorat, Celeb. *Clerici* Commentariis de Historia Medicinæ adjectum esse specimen quoddam breve & nimis curtum, quo ea Historia inde a *Galeni* temporibus usque ad medium Seculum XVI nimis jejune tractetur, multaque negligenter, multa perperam dicantur, ipse consilium Historiæ hujus accuratius diligentiusque contexendæ iniit, & Volumen ejus primum A. 1725, proximo autem secundum, patrio sermone publicavit, quibus Cl. *Clerici* errores identidem castigantur.

 Quam-

Quamvis vero Doctiss. Autor Opus hoc non perfectum, sed sparsas veluti observationes esse queratur, quod sibi eo tempore, quo illud inchoavit, turri Londinensi adhuc incluso, ad libros necessarios non patuerit aditus, magno tamen plausu ubique exceptum fuit, adeo, ut non ita multo post in Gallicam linguam converteretur. Ut vero exteri eo magis admitterentur ad libri adeo utilis & jucundi lectionem, eundem, non Anglice scriptum, sed a se Latine versum, insertis etiam suo loco, quæ in *Freindiano* exemplari ad marginem scriptæ erant, Annotationibus, nunc sistit Cl. *Wigan*, effecitque, ut usitata *Freindii* facundia & orationis nitor, quod ille metuit, in hac interpretatione neutiquam desiderari queat.. Ita vero hanc Historici personam sustinuit *Freindius*, ut, de theoriis speculationibusque illustrium iis Seculis Medicorum non adeo solicitus, ea potissimum, quæ ad praxin pertinent, magna cura velut e latebris suis excusserit, &, quicquid ejus ævi Scriptores egregii de cognoscendis curandisque morbis literis mandarunt, diligenter explorarit, omnesque lucubrationes suas ad praxin artisque usum accommodarit. Et profecto, quando Historiæ fide, rerum varietate, aliorum Autorum examine, exquisito Autoris judicio, præceptorum utilitate, & observationum delectu, tantopere delectamur, Autorem nostrum æquum omnino & idoneum ejusmodi rerum arbitrum esse, cum Cl. *Wigan* existimamus, qui diuturnam experientiam cum assiduo literarum studio conjunxerit, quique ut ineunte ætate probatissimos magistros tanquam vitæ duces elegerat, ita hos denuo consummatus jam artifex in termino vitæ, tanquam judex & censor, ad examen revocarit. In primo itaque Volumine de Græcis Scriptoribus agit, qui post *Galeni* tempora floruerant, de *Oribasio* nimirum, *Aetio*, *Alexandro*, & *Paulo*, atque eorum ætates, de quibus nihil antea apud optimos Historicos nisi perturbatum & confusum reperiri poterat, designat accuratius, & *Oribasium* quidem ad A.C. 360, *Aetium* ad A. 500, *Alexandrum* ad A. 560, *Paulum* ad A. 640 vixisse, contendit. Neque minus de *Vranio* & *Procopio*, ad A. 560 claris, *Nemesio*, *Theophilo*, *Stephano*, *Nonno*, *Michaele Psello*, *Simeone*, *Demetrio Pepagomeno*, *Actuario*,

rio, exponit. In fine Libri veterum præstantiam eximie laudat, & pro eo acriter decertat, ne nuda tantum experientia freti, ea adjumenta contemnamus, quæ ex diligenti optimorum Autorum pervolutione petuntur. In secundo Volumine literarum omnium apud Arabas initia & progressum, & Calipharum, his faventium, studia ac munificentiam, fuse persequitur. Deinceps Medicorum ex isto populo, tam quorum scripta ad nos pervenerunt, quam qui nomine nobis antea inauditi erant, vitas enarrat, ætatesque evolvit, ex quibus *Rhazes* ad A. 900, *Avicenna* ad A. 980, *Avenzoar* ad annum eundem, *Averrhoes* ad annos proximos, *Alsabaravius*, seu *Albucasis*, ad ætatem incertam, juniorem tamen quam, A. 1085, ut vulgo computant, referuntur, & simul diligenter indicatur, quid quisque eorum ad artis suæ incrementum contulerit. Relictis Arabibus, variolisque, inter Arabas primum ortis, magna cura descriptis, ad inferiora *Freindius* Secula descendit, quibus Medicinæ & Chirurgiæ instaurationem factam esse commemorat, Scholis ad hæc studia Salerni, Neapoli, Monspelii & Bononiæ constitutis. Ac præcipuos is Autores consectatur, qui in artem tunc temporis, inprimisque Chemiam, Anatomiam, & Botanicam adaugendam & illustrandam incubuerunt. In præcipuis commemorantur *Constantinus Africanus* ad A. 1060, in Schola *Salernitana* clarus, *Rogerius Baco*, Linguarum, & Mathematices, & Mechanices, & Astronomiæ, & Naturalis Philosophiæ, cognitione recondita instructissimus, qui in hujus Seculi tenebris spississimis quasi sidus lucidissimum effulsit, *Arnoldus de Villa nova*, *Petrus de Apono*, *Gordonius*, *Mundinus*, *Sylvaticus*, *Gilbertus Anglicanus*, *Joannes de Gaddesden*, *Glanvillus*, *Valescus de Taranta*, *Hermolaus Barbarus*, *Rogerius Parmensis*, *Jamerius*, *Rolandus*, *Brunus*, *Theodoricus*, *Guilielmus de Saliceto*, *Lanfrancus*, *Guido de Cauliaco*, *Joannes Andernus*, &, qui, cum in Anglia humilis esset artis medicæ conditio, utpote ab illiteratis præcipue Monachis Empiricisque tractatæ, hanc non modo scientia & facundia admirabili illustravit, ac munificentia juvit, sed primus etiam Collegii Medici Londinensis conditor & Præses fuit, *Thomas*

Linacrus. Inter hos tamen ſimul enarrat morbos varios in Hiſtoria medica maxime notabiles, ſuo quemvis tempore, ut peſtem, quæ A. 1348 deſæviit; ſudorem Anglicum A. 1483, qui quinquies etiam ſuccedentibus temporibus rediit; ſcorbutum, qui nautas Luſitanos, Indiam explorantes, primum leviter tentavit, poſtea alio propagatus, per Miſniam A. 1486 graviter lateque ſe diffudit, ſedemque in Dania aliisque Septentrioni vicinis regionibus poſuiſſe aliquamdiu videtur, tandem circa A. 1600 per omnem fere Europam diſſeminatus, in malum his diebus epidemicum degeneravit; luem veneream, ex America a *Columbo* reportatam, in Italia primum A. 1492 animadverſam, quæ duobus poſt annis in obſidione Neapolis Gallicum infecit exercitum, atque hoc modo intra breve tempus per Italiam, Galliam, & Hiſpaniam, nec ita multo poſt per Europam omnem, Aſiam, atque Africam, contagium propagavit. Summa velut capita doctiſſimi Operis breviter indicavimus. Si quis fata progreſſusque & viciſſitudines artis ſalutaris per omnia ea Secula ex Autore, per veſtigia illius incedens, repetere, & ſuo, quo quælibet geſta fuerunt, ordine ſtrictim perſequi, animum induceret, næ is non Libri argumentum breviter, ut in Annalibus fieri oportet, enarraturus, ſed epitomen Operis, ſeorſim haud ſine fructu edendam, ſcripturus eſſet. Qua de cauſa nos ea, quæ maxime commemorabilia, & ab Autore præ reliquis egregie explicata videbuntur tribus tantum verbis notamus. In exponendis Scriptoribus Græcis iterum iterumque animadvertit, etſi, ut Philoſophiam *Ariſtoteles*, ita quoque Medicinam prope omnem abſorbuerat *Galenus*, multa ſatis ſingularia occurrere, propter quæ illos perlegere operæ pretium eſſet. Multa in his Medicorum illuſtrium *Galeno* antiquiorum fragmenta pretioſa conſervantur. Multa in Chirurgia facta eſſe incrementa, ex iis intelligitur. Quædam recentiorum Seculorum inventa falſo credita iis adſcribuntur, ut glandularum ſalivalium, ab *Oribaſio* deſcriptarum, cognitio, ſetacei, cauteriorum ad aperiendos in cute fonticulos, & acupuncturæ in hydrope, uſus. Peſtis a *Procopio* & *Evagrio* narrata copioſius deſcribitur. Liquorum deſtillatorum prima apud Græcos

cos

cos mentio notatur. Morbi inusitati, a veteribus descripti, exponuntur, ut dracunculi & lycanthropia. Medendi rationes, ab iisdem usurpatæ, quæ jam vel in desuetudinem abierunt, vel rarius adhibentur, commendantur, ut scarificatio, & arteriotomia. De purgatione in febribus, de eadem leniter admodum ac frequenter instituenda in morbis chronicis, de venæ sectione in exanthematibus & syncope, de remedii utriusque usu in cordis palpitatione, de anevrysmate & hernia inguinali & crurali, de discutientium ac suppurantium indicatione ac modo, & auxiliis ad utramque rem efficacibus, copiose differitur. *Lucas*, quod medicinam esset professus, ubi de morbis aut curationibus eorum sermo incidit, præ aliis voces argumento idoneas usurpasse traditur. In enarrandis quoque Christi miraculis diligentior fuit, quam ceteri, multasque eo pertinentes historias consignavit, quas ceteri tacuerunt. *Nemesius* sanguinis itum reditumque non habuit perspectum, ut Editor ejus Oxoniensis putat, neque etiam *Columbus*, sed ea gloria *Harvæo* vindicatur; multa etiam de hujus inventi utilitatibus ad praxin medicam summis afferuntur. In *altero* Volumine hinc inde de morbis agitur, qui vel Arabicæ tantum gentis Scriptoribus cogniti fuerant, ut vena medinensis, vel ab iis primo memorati, ut spina ventosa. Præclara multa, occasione ex eorum scriptis arrepta, de affectibus & rarioribus, & vulgariter grassantibus, differuntur, scilicet de inflammatione & abscessu, tam in mediastino, quam pericardio, de pericardii hydrope, de gulæ paralysi, de bronchocele, de hydrocephalo, de paracentesi in hydrope, de calculi extractione e mulieribus. Instrumenta Chirurgica ad operationes singulas idonea ab *Albucasi* primum descripta, & figuris delineata, memorantur. *Albucasis* idem cum *Alsaharavio* esse traditur. In vita placitisque *Averrhois* complures errores, a *Bailio* admissos castigavit *Freindius*, ratus nimirum, Arabis ejus scripta nunquam a *Bailio* perlecta, sed varias potius narrationes, & putidas sæpe fabulas, ex variis Autoribus collectas esse, ut *Averrhoes* in suspicionem impietatis & religionis contemtius habitæ adduceretur. Qua in re nunquam cum *Bailio* consen-

tient, qui Arabis libros diligenter pervolverunt. Variolarum, inter Arabas primum ortarum, descriptio, & diversa genera, & prognosis, & curandi norma, uberius a *Rhaze*, quam a quodam alio veterum, exposita habetur. Arabes tam in eruptione, quam in declinatione, pustularum, re exigente, neque sanguinem detrahere, neque purgationem præcipere, dubitabant. Hi quidem Græcorum vestigiis presse institerunt; tamen præter alia singularia, ex eorum Commentariis a *Freindio* excerpta, hoc idem præstiterunt, ut & leniora multa catharcticorum genera nobis indicarent, & moderatius, quam a Græcis factum est, sanguinem nos educere condocerent. Chymia apud illos ortum habuit. Multæ utilium medicamentorum compositiones iis debentur, quæ etiamnum in pharmacopœis omnibus locum habent. Posteriori tempore Chymiæ introductio *Rogerio Baconi* tribuitur. Ille etiam primus vitrorum sphæricorum concavorum naturam clarissime explicuit, atque vim eam, quæ res longe dissitas combureret. In Libro de perspectiva Optices singulas partes auxit, de luminis reflexione & refractione disseruit, cameramque obscuram, & omnia vitrorum genera, descripsit, quæ objectum vel augeant, vel minuant, vel ad oculum propius adducant, vel ab eo longius removeant; atque inter cetera tubi optici, vel telescopii, usus ei plane cognitus fuit. Ille fastos emendavit. Ille pulveris Pyrii compositionem ac vim primus tradidit, ut nostro quidem Autori videtur. Magna etiam cura notavit, qua primum forma lues venerea comparuerit, & quemadmodum hanc postea variaverit, quos progressus fecerit, & quænam recentes medendi rationes tentatæ fuerint ad sistendam novæ hujusce pestis violentiam. Igitur hanc delineat, prout sese per annos quinquaginta aut sexaginta ab ortu suo in his regionibus ostenderit; unde perspici potest & opinio, & praxis eorum, qui hoc tempore vixerunt, & quidquam de ea literis mandarunt. Neque minus hernia carnosa, ac veteres novique lithotomiæ modi sub disquisitionem vocantur. Accedunt in fine Operis Vita *Gabrielis* filii *Bachtishua*, filii *Georgii*, ex Arabico Latine reddita a *Salomone Negri*, Damasceno, variaque documenta ad illustrandam

Histo-

Historiam medicam comparata, & Autorum rerumque in eandem Index; quem tamen non in universa *Freindii* Opera esse additum dolemus. Sed hæc sufficiant. Neque enim, ut antea jam professi sumus, animus erat, Lectorem ita ad has dapes admittere, ut satietatem inde capiat, sed famem tantum accendere, & velut promulside quadam ad plenam cœnam invitare.

RIFLESSIONI DI FRANCESCO MARIA SPINELLO, Principe della Scalea, &c.

h. e.

MEDITATIONES FRANCISCI MARIÆ SPINELLI, Principis della Scalea, de maximi momenti argumentis, e Philosophia prima petitis, conscriptæ occasione Primæ Partis Libri, qui inscriptus est: Discorsi Critici Filosofici, &c. i. e. Dissertationes Critico Philosophicæ de Philosophia antiquorum & hodiernorum Sapientum, elaboratæ a PAULO MARIA DORIA.

Neapoli, in officina Felicis Mosca, 1733, 4 maj. Alph. 2 pl. 19.

Elegans & frugis bonæ plenus, quem producimus, Liber, Augustissimo Imperatori *Carolo VI* ab Autore illustri dicatus, Metaphysicas *Cartesii* Cogitationes a non incelebris Mathematici & Philosophi, *Pauli Mariæ Doria*, accusationibus ut vindicaret, compositus est. Scilicet, quod in rebus fieri solet, quæ novitatis speciem aliquam præ se ferunt, non defuere Italiæ, optimorum in quavis arte ingeniorum feracissimæ, Viri, qui *Cartesio*, ex quo ejus doctrinæ eo penetraverant, assensu suo adstipulati sunt; nec contra alii, quibus ejus Philosophia periculi & erroris ab omni parte suspecta videretur; imo nec qui publice illam objectionibus impeterent, quin & detestarentur. Uti his postremis accessit, quem modo nominavimus, Mathematicus, ob varias inventiones novas, ab ipso orbi erudito

dito oblatas, ſed diverſiſſimis judiciis exceptas, clarus; ita primis non immerito accenſendus Princeps, cujus Librum, tantum ſua, quantum Autoris, dignitate conſpicuum, volvimus; imo illis velut egregii exercitus Dux præficiendus eſſe videtur, utpote qui non ſatis habuit, ſuum Philoſopho addixiſſe aſſenſum, ſed &, quod pietatis in magiſtrum, quem ſequitur, erga veritatem religionis eſt, ſuſcepit in ſe defenſoris munus, ejusque intrepidi, felicisque adverſus argute excogitatos aggreſſus. Cl. *Doria* de modo, quo ipſe Philoſophiæ operam dederit in Introductione ad Diſſertationes ſuas Critico-Philoſophicas de Philoſophia antiqua & nova, nonnulla præfatus, refert, ſe, celebritate novæ hujus Philoſophiæ motum, perlegiſſe *tres priores* Meditationes Philoſophicas *Carteſii*, poſt cum *Epicureis* quibusdam, quos fingit, Philoſophis congreſſum, de Deo & Univerſo diſceptaſſe, argumentis e *Carteſio* deſumtis, cumque fere ab illis victus diſceſſiſſet, defenſionem ejus Philoſophiæ, quam Adverſariis prælegeret, exaraſſe calamo, ſed & hanc a quodam *Spinozæ* aſſecla ita ſolutam retuſamque eſſe, ut ipſe convictus fateretur, ſtraviſſe *Carteſium* viam ad infeliciora dogmata, quibus creator cum univerſo confunditur: qua in ſententia, perlectis *poſterioribus tribus Carteſii* Meditationibus, multum eſſet confirmatus. His in Præfatione fuſius commemoratis, in *prima Parte* ſuarum Diſſertationum Critico-Philoſophicarum ſingulas ſex *Carteſii* Meditationes ſuis impugnat objectionibus, ut, quæ ante ſummatim contra eum diſputaverat, per articulos propoſita, luculentius producerent periculum, in ejus doctrina latens. Quæ contra omnia inſurgens Autor noſter, Opus ſuum in *duas* diſpertitur *Partes*, quarum *prima* Præfationi Adverſarii oppoſita, quæ cumulatim objecta fuerunt, diluit, *poſterior* pro Meditationum *Carteſianarum* ſerie numeroque diſpoſitas accuſationes retundit. Inter generales Reſponſiones hæ fere ſunt præcipuæ: provolaſſe *Doriam* præcipitanter ad diſceptationem quæſtionum, quæ e ſolis *tribus prioribus* Meditationibus *Carteſii* nondum perſpici, nedum ſolvi, poſſint; præoccupato contra *Carteſianos*, qui duplicationi cubi, ab ipſo propoſitæ, aſſenſum denegarant, animo ad legendas Meditationes

tiones acceſſiſſe, *Carteſii* verbis longe alias, quam quas ipſe foverat & declaraverat, notiones ſubdidiſſe, quin & nova intuliſſe diſceptationi vocabula, a quibus Philoſophus conſulto abſtinuerit, ſemina infauſti erroris *Spinozæ*, aliunde collecta, puros in agros ipſum projeciſſe, & ſua culpa eo anguſtiarum compulſum fuiſſe, ut horrida *Spinozæ* dogmata detrectare non poſſet. Præcipue in eo ſibi viam ad errorem aperuit, dum ſubſtantias & modos, ſolerter a *Carteſio* ſeparatos, unico productionum, eoque ſatis æquivoco, nomine involvit, rerum a Deo creatarum appellationem perhorreſcens, & neſcio quam eductionem crepans, locoque creationis infeliciter ſurrogans. Succinctam vocabuli productionis, hoc ſenſu uſurpati, hiſtoriam Autor noſter condit, oſtendens, quantis turbis & in Theologiam & in Philoſophiam invehendis uſus ejus incautus occaſionem dederit. Uberiorem excuſſionem poſthæc inſtitutam deprehendimus unitatis illius, ſub quam Cl. *Doria*, quicquid eſt rerum, *Spinozam*, ut *Carteſio* ægre faceret, imitatus, cogere allaboravit: dum effatum: Unicam eſſe veritatem, quam ultra citraque conſiſtat falſum, male ita interpretatur, quaſi nulla darentur varia veritatum genera. Præcipue egregiam anatomen exhibet Autor modi, quo omnia, ſubſtantias, earum attributa & proprietates, modos denique & relationes, ſub unitatem quandam revocare ſtudent, qui *Spinozæ* favent. Nimirum in corporibus præter extenſionem plurima animadvertimus primo obtutu, veluti materiam, ex qua conſtant, figuram, qua circumſcribuntur, duritiem, qua impreſſioni factæ reſiſtunt, colorem, quo a luce colluſtrata tinguntur, motum, & alia. Sed, cum ex his plurima non tam neceſſario corporibus inſint, ut, ſi abeſſent, corpus nullum remaneret, reliquis mutabilibus omnibus ſeparatis, id unum, quod ſolum conſtans eſſe putant, retinent, extenſionem puta, qua corporis naturam omnem abſolvi arbitrantur. Notat Autor opportune, his omnibus conceſſis, nondum ſequi, corpus tale, quod ſola extenſione conſtaret, nulla alia qualitate inſtructum, exiſtere poſſe. Potius ſic notionem corporis abſtractam nanciſcimur, cui tali, qualis concipitur, & ſine omni alia proprietate &

modo, existentia omnino repugnat. Extensio competit omni corpori, sed sola nunquam existit, potius, quando existit, variis vestitur modis & determinationibus individualibus. In mentibus contemplandis iterum varia deprehendimus; percipiunt, judicant, ratiocinantur, cupiunt, lætantur, & quæ reliquæ sunt mentis affectiones. Id quod iis omnibus commune est, sui esse conscium, naturam mentis constituere censetur. Sed nec ens, quod sui sit conscium, nec saltem aliquibus affectionibus recensitis re ipsa præditum simul sit, existere potest. Substantia sui solum conscia apta quidem est, quæ has omnes affectiones, quarum quasdam exemplorum loco nominavimus, sustineat, nullam tamen præ reliquis re ipsa adhucdum sustinet. Postquam, qui a *Spinoza* præoccupari se patiuntur, ad duplicem hanc classem rerum, extensarum & sibi consciarum, revocarunt omnia, ulterius abstrahendo adscendere pergunt, id quod utrique huic classi commune inest, inquisituri. Cumque nihil utrique simul convenire deprehendant præter existentiam, atque negari omnino nequeat, res tam extensas, quam cogitantes, dum existunt, substantiarum nomine jure meritoque insigniri; non exiguo in argumentando hiatu transilientes, sibi confecisse videntur, non dari nisi unicam substantiam, cujus attributa esse debeant tum extensio, tum cogitatio. At quis non videt, ex eo, quod corpora & mentes sint substantiæ, plane perperam elici, substantiam dari non nisi unam? Contradicit hæc conclusio positis præmissis: si enim non solum res materiales, sed & immateriales, proprie substantiæ esse, & per se subsistere, dicuntur; manifesto duo substantiarum genera admittuntur, quæ in conclusione tolluntur, qua non solum (liceat ita loqui,) unicitas generis, sed ipsius substantiæ unitas, stabilitur, plurium substantiarum existentia, quæ modo admissa fuit, rursus subversa. A modis, de quorum existentia sensus nos certiores reddunt, recte argumentamur ad rem, quæ modos sustineat. Quis negabit, rotunditatem, rubrum colorem non existere, nisi in subjecto aliquo, quod sit rotundum, quod sit rubri coloris? Sed, si argumentando ad subjectum illud, cui modi insunt, descenderimus, comparatione inter ejusmodi subjecta varia instituta,

ſtituta, & excerpendo, miſſis variabilibus, conſtantia, nunquam cogitatione ſubſtantiam, vel exiſtens ens, complectemur. Si propoſitio: Non dari niſi unicam ſubſtantiam, ad modum, quo deducitur, exigatur curatius, illius nullus alius prodit ſenſus, quam hic: Solas ſubſtantias exiſtere; quo pacto effatum obtinemus tale, quale Philoſophis identicum dicitur, ob eandem notionem & ſubjecto propoſitionis & prædicato reſpondentem. Si enim res hæc ad vivum reſecetur, & notio, quam de ſubſtantia tenemus, quod ſit nihil aliud, quam res exiſtens, pro vocabulo ſubſtituamus; pro dicto: Solæ ſubſtantiæ exiſtunt, talem obtinemus ſententiam: Solum res exiſtentes exiſtunt: veram quidem enuntiationem & omnibus concedendam, ſed a ſenſu, quem *Spinozæ* propoſitioni: Unica ſubſtantia exiſtit, indidit, toto, quod ajunt, cœlo diverſam. E ſimili fonte emanaſſe oſtendit Ill. Autor errorem, quo nonnulli noſtra patrumque ætate ducti ſunt ad affirmandum: Nullam aſſequi nos poſſe ſubſtantiæ notionem; percipere nos non niſi modos & attributa rei, non rem ipſam unquam; vagum ſubjectum ac plane ignotum ſubſtitui veluti ſuſtentaculum horum modorum & attributorum. Quidam, his parum contenti, & ultra metam hanc ferocius progreſſi, aſſeruerunt: Eſſe ſubſtantiam ſolum coagmentationem neſcio quam & commixtionem variorum modorum & attributorum, quibus nulla certa lege inter ſe junctis conſtaret ſubſtantia. Aſſertio periculo haudquaquam vacua, & cum *Spinozæ* ſenſis apprime conſpirans! Sic enim non ſolum ex quovis quidvis fieri, ſed & rei extenſæ cogitatio, cogitanti extenſio, augmenti quaſi loco pro lubitu ſuperimponi & adjungi poſſe videtur. Belle hæc reprimit Autor, oſtendens, modos & attributa plane ut partes integrantes ſubſtantiæ, ſeu ſubſtantiam componentes, conſiderari non poſſe. Sunt modi diverſæ naturæ ab attributis, præcipue conſtitutivis & propriis, quod jamjam *Ariſtoteles* diverſo de utriſque loquendi modo declaravit: dum attributa ait de ſubjecto dici, modos ſubjecto ineſſe, diligenter ſervato hoc enuntiationum diſcrimine. Quis, quæſo, figuram, modum, extenſionem, gravitatem, duritiem, colorem, ut partes integrantes conſiderare poteſt, quibus motu

tus lapis, quasi ex totidem frustis conjunctis & juxta se positis componeretur? Eadem potius res extensa figura terminatur circumscribiturque, motu transfertur, gravitate deorsum terramque versus tendit, colore oculos ferit, duritie digito prementi resistit. Eadem ubique res, sed sub diverso respectu consideratur. Sic attributa sunt vere res ipsæ, sed sub constantis alicujus proprietatis ratione consideratæ, missis reliquis, quia omnia, quæ rei insunt, simul cogitatione complecti vel nolumus, vel nequimus, varietate utpote obruti. Nec anima cogitatione, sensu, ratiocinatione, cupiditate, dolore, &c. tanquam partibus constat: sed, quando cogitatio ut attributum spectatur, res ipsa sub χέσει ejus, quod ei constanter adest, concipitur, missis, quæ mutari & interdum abesse possunt: interim hæc ipsa res cogitans modo sentit, modo ratiocinatur, modo cupit, modo dolet. Nec illud silentio prætereundum est, refutari ab Autore commentum, quod supra tetigimus, quasi substantiæ unius attributa sint generalia, extensum esse, suique conscium esse, etiam eo argumento, quo, attributa rei cujusdam inseparabilia a se invicem esse, neutrumque sine reliquis omnibus posse existere, evincitur. Ut exemplo solum rem declaremus, attributum corporis est, trina pollere dimensione; corpus omne longitudine, latitudine, ac profunditate, seu altitudine, gaudet. In rerum natura non datur longitudo sine latitudine, & neutra, imo nec ambæ sine profunditate existere possunt. Quod una aliqua ex his tribus dimensionibus destituitur, æque corpus dici nequit, ac id, quod omnibus tribus destitueretur. Res omnis existens aut nullius dimensionis est, quales res incorporeæ sunt, aut trium, qualia corpora. Igitur, si cogitatio & extensio attributa unius ejusdemque substantiæ forent, semper ambæ conjunctæ futuræ essent, nullaque res daretur extensa cogitationis vi non prædita, nec sibi conscia extensionis expers. Quod utrumque cum *Cartesius* data opera everterit, discrimen illud infinitum, quod mentem inter materiæ expertem & corpus extensum intercedit, distinctius multo, quam ante ipsum factum fuerat, statuminans, quam valide *Spinozismo* post ejus fata nasciturо aditum omnem quasi præ-

præstruxerit sua Philosophia, in aprico sane positum est. Parum quoque opportune instat Cl. *Doria*, *Cartesium* non explicuisse, quo pacto mundi fabrica orta sit, quam rem tamen explicare susceperit, &, admissis omnibus iis, quæ ipse fingat, nondum inde elici posse modum generationis, quo hic, quem miramur, rerum ordo exstitit. Etenim, modum creationis perspexisse, humani ingenii vim multis excedit parasangis: imo, nisi fallimur, labor est vel angelicis humeris tremendus. Si verum fateri fas est, nimium aliquanto indulsisse ingenio videtur *Cartesius*, fabricæ mundi explicandæ intentus: hypothesibus nonnihil ultra quod fas est confisus, quas serior ætas plerasque reprobavit. Verum nec illi merito affligitur incusatio criminis, quod rem aggressus sit, quam summum Numen sibi reservasse propriam, credibile est. Tentavit aliqualem explicationem, nec, si ita placet, satis feliciter: pervestigationem plenam nec ipse, si sapuit, a suis moliminibus exspectavit. Satis est intellectui humano, forsan & finito omni, argumentis convinci, e nihilo omnia a Deo creata esse: quali modo, perfecte nosse, nec attinet quidquam, nec convenit. Sed hæc ex *prima* Libri elegantissimi *Parte* excerpsisse suffecerit, qua, præter multa momenta, non minus memoratu digna relatis, infinitam illam substantiam, quam sibi *Spinozistæ* in sua unica invenisse videntur, nec existere, nec existere posse, demonstratur, quia non abstracta solum notio est, sed ex abstractis notionibus, novæ momentorum discrepantium in comparatione omissione, formata; ulla vero notio, ex individuis, seu rebus existentibus, per abstractionem excerpta, & per omissionem & mente factam rejectionem multorum modorum, sine quibus res nulla existere potest, ab illis detracta, rei existenti amplius convenire nequit, utpote ex ea quidem desumta, sed per omissionem hanc ipsam insigniter mutilata, eoque quidem insignius, quo altiores abstractionum gradus supergressi fuerimus in illa formanda. Imo, quoniam unica illa substantia *Spinozæ*, quam & infinitæ nomine male, & tantum non sacrilegio admisso, cohonestat, dum mente formabatur, summam abstractionum metam, ultra quam ne imaginatione quidem progredi cuiquam

 licet,

licet, omnino attigerit, eam ideo quoque inter omnes reliquas notiones abstractas locum ab existentia remotissimum occupare, tam est certum, quam quod certissimum. Fere omnes Deo soli debitas proprietates, in hanc abstractam unitatem substantiæ translatas, præter omnipotentiam, quis feret sine indignatione adversus errorem, miseratione erga errantem concepta; falsis ratiociniis vel inscium delusum? Etenim, cum nihil præter hanc substantiam unicam, infausto ausu etiam pro æterna venditatam, existat, quis creationi, productioni rerum ex nihilo, destructioni rerum finitarum, & aliis omnipotentiæ, si exercetur, effectibus, locus relictus est? Hinc putide modificationum unicæ substantiæ figmenta, hinc innumerus impiarum nugarum cumulus exsurrexere. Sed diutius, quam fert paginarum nobis præstitutarum spatium, his fere immorati, hoc ipso transitum ad *secundam* Libri nostri *Partem* maturandum esse monemur. Cujus cum rationem & ordinem supra jam indicaverimus, nihil restat, quam ut etiam ex ea speciminа nonnulla breviter quidem, ita tamen, expromamus, ut ne Lectores fructu utilissimarum doctrinarum, quibus ea est refertissima, omnino censeri possimus defraudasse. Et, quemadmodum exempla antea exposita pleraque fere omnia ad theoriam spectabant, ita missis, quæ nec hic desunt, theoreticis, practicas quasdam regulas *Cartesii* ab abusibus, quos Cl. *Doria*, vel serio, vel secus, tuitus est, vindicatas, paucis referemus. Suasit Philosophus amatoribus veritatis, ut continerent assensum in rebus obscuris, nec illum prius impertirentur, quam clara & distincta foret rei dijudicandæ cognitio. Nec tamen eo id sibi voluit, condemnandum esse animum ad inutilem quietem, otiumque, cognitioni acquirendæ, quam quod maxime, adversum. Sunt quidem rerum omnium primo obtutu haustæ notiones obscuræ satis, confusæ, intricatæ: nec tamen tenebræ, quibus involvuntur, æque crassæ ex omni parte, æqueque undique crassæ ac imperviæ sunt. Obscurior quædam lux quasi per clariora hinc inde intervalla perlucet, partesque aliæ aliis lucidiores apparent. Has apprehendere, has tenere, has extrahere, & a minus lucidis magis magisque separare animum oportet. Penitius involvuntur tenebris,

nebris, qui omnes undiquaque una opera dispellere conantur. Per partes res tentanda est, nec lumen, licet subobscurum, acie ad alia distenta, dimittendum. Utamur exemplo, quo noster Autor hæc declarat, cui similibus plurimis, iisque præclarissimis, abundat ejus Liber. Nauta, portum, quo navem in salo fluctuantem appellat, circumspiciens, tenebricosam quandam partem horizontis reliquis altiorem e longinquo cernit. Si causatus, speciem hanc nebulæ esse posse, in nubibus conflatæ, cursum navis eo dirigere intermiserit, incertus porro jactabitur cum rate sua vastum per pelagus. Sed perobscurum signum in horizonte elatum, quamvis dubium, cum æque densæ nebulæ, quam promontorii vel terræ indicium esse posset, parum necturus, ubi passis velis versus illud tendat, propinquior factus dubio animi statu liberabitur, atque etiam, si fors montis speciem objecerit, ad terram appellet. Adeo nec obscura, nec dubia, veritatis vestigia satis tuto spernuntur: illa potius intensiore consideratione illustranda, hæc solicitius excutienda sunt. Sed rerum evolvendarum pars non nisi una simul consideranda est, & judicium de partibus nondum ita expensis, ut error eo certius averruncetur, suspendendum. Harum regularum usum, ad electionem certi alicujus vitæ generis, unde hominis adversa vel secunda fortuna pendet, applicatione instituta, commonstrat Autor, qua in re nos ipsum sequi non posse, dolemus. Nihil ultra adjicere licet, quam tractari præ reliquis paulo fusius has quæstiones: quantum oporteat retinere vocabulorum significatus jam introductos? quæ sit definitionum natura? an nostri cognitionem justam, non advocata in subsidium notionis entis perfectissimi, a quo dependeamus, consequi possimus? quam sit vera regula: quicquid clare & distincte concipitur, verum est? qualis origo humanorum errorum? unde certitudo omnis cognitionis petenda? quot judiciorum genera dentur? quam multum influant Dei attributa in nostram cognitionem omnem? quomodo differant ideæ innatæ, adventitiæ, factitiæ? quantum valeat argumentum pro Dei existentia e natura entis perfectissimi repetitum? quam parum obsint imperfectiones partium perfectioni universi? quis boni mali-

malique fons? errores voluntatine an intellectui debeantur? qui probanda rerum corporearum existentia? datumne sit homini, nosse differentiam animum inter suumque corpus?

ILLUSTRIS S. R. I. BARONIS, LEOPOLDI PILATI, Eccl. Cathedr. Trident. & Jaurinensis Canonici, S. Adalberti Præpositi, ad ADULPHUM, Jaurinensem Episcopum, Epistola de conciliandis annis Juliano & tropico; una cum Annotationibus GEORGII ERHARDI HAMBERGERI.

Jenæ, 1734, 4.

Plag. 2.

Ut de instituto & ingenio Ill. Autoris eo rectius judicare Lector possit, integram fere ejus Epistolam, quippe satis brevem, & minime vulgarem, Cl. *Hambergero* magnopere probatam, huc transscribemus, de Annotationibus deinceps dicturi. Ita autem ille: *Pace tua, doctissime Vir, novam veteris argumenti opinionem felici consilio pandam. Vetus argumentum situm est in anno 709 ab U. C. quem C.* Julius Cæsar *ex diebus 365, horis 3 integris, ad bissextum quarti anni diem instituit. Cum autem verus solis cursus Juliano calculo citior sit, evenit Æ. V. 1582 anno, solem 10 integris diebus praivisse, ut nempe vernum æquinoctium in Calendario, neque Pascha rite apud nos amplius coleretur. Tunc* Gregorius XIII, *deletis illico decem bis diebus, positaque lege, ne tribus seculis non omitterentur consueti tres bissextiles dies, qui bissextus quidem dies quarto quovis seculo fixus hærebat, gravissimo errori plus quam satis se providisse arbitratus est. Cautio suspendit malum, non tollit, quemadmodum brevi exponam. Nova opinio sempiternum remedium offert, si faciles prabueris aures &c.* Cæsar, *suo ductus arbitrio, solis vias nullas petiit. Ductorem sequentes malum, quantum a recto tramite non divagantur? Alienas semitas nemo non deplorat. Constantienses, Basileenses, Tridentinos clamantes Patres audio. Quærunt antiqua vesti-*

vestigia, errantes revocant, segnes excitant. Occurrit Gregorius XIII. *Ignotum monstrantibus peritis, vix tutum indicat iter. Quid facto opus? Minus procul distamus: in via non sumus. Ego vero cum sole redux, vix non ipsa solis vestigia calco, &, qua licet, multis latentem seculis callem carpo, ad semitam sto proximus, in eadem magni sideris via me justum cursum currere mihi videor. Io; ne cessa &c.* Propositio ad conciliandos annos Julianum & tropicum: *Quotannis tropicus deficit, vel præcedit civilis in scrup. 11, quia annus solaris tropicus, sive Astronomicus, facit dies 365, hor. 5, scrup. 49: civilis, sive Julianus, dies 365, hor. 6 integras: 4 sex horæ constituunt diem, qui tamen quovis anno quarto deficit, in scrup. 44. Hi quovis Seculo dant scrup. 1100, i.e. hor. 18 scrup. 20. Jam vero quovis Seculo quarto numeramus scrup. 4400, qui faciunt hor. 73, scrup. 20. Etiamsi quovis quarto Seculo* Gregorius XIII *detraxerit dies 3, adhuc superest hor. 1 scrup. 20, quibus civilis quovis quarto Seculo tropicum antevertat. Ab A. 1582 correct. Gregor. ad annum hunc 1734 fluunt anni 152. Per annos 152 computando quotannis scrup. 11 habebis diem 1 hor. 3 scrup. 52, sed A. 1700 omissus est dies. Itaque manent hor. 3, scrup. 52, quibus ad finem A. 1734 tropicum præcedet civilis annus.* Clemens XI *animadvertit errorem, quem ipse* Aloysius Lilius *prædixit. At neuter emendavit.* Remedium: *Ab A. 1582 (quo anno finito supponimus facile coivisse annum utrumque, vel nulla saltim notanda periculosaque distantia laborasse,) ad A. 1713 exeuntem, fluxerunt anni 131, quos multiplicabis per 11. Exibunt scrup. 1441, qui constituunt hor. 24, scrup. 1. Sed A. 1700, qui juxta* Julii Cæsaris *computum bissextilis fuisset, juxta provisionem* Gregorii *omissus est bissextilis dies: ergo civilis A. 1713 superavit, sive præcessit tropicum scrup. 1. Hunc unicum scrupulum aut sperne pro hac vice, aut uno scrupulo tardius numera sequentem potius annum 1714; assecutus es, & æquasti civilem cum Astronomico. Ab ineunte A. 1714 pro remedio temporum Epocham indicimus. Quolibet quarto anno bissextilis maneat, quemadmodum* Gregorius *jussit. Quolibet primo, secundo, tertio Seculo ineunte, non minus quam quarto Seculo ineunte,*

 quan-

quandocunque quartus incidit annus, ille non intermisse bisſextilis esto, præterquam quod Gregorius *jusserit. Cum vero tropicus quotannis adhuc deficiat in ſcrup. 11, qui per annos 131 conſtituunt diem, & ſcrup. 1.* Quilibet centeſimus trigeſimus primus annus extra ordinem biſſextilis eſto; *qui conſuetum biſſextilium calculum non ingrediatur, in qualemcunque vel ante, vel poſt, ex quatuor annis conſuetus annus biſſextilis inciderit. Imo, ſi conſuetus biſſextilis annus incidit in memorandum hunc 131 annum, tunc Februarius illius anni habeat dies 30, ſicuti reliquorum biſſextilium Februarius habet dies 29. Supereſt ſcrup. 1, quem ſpernere multis Seculis tutum amplius non eſt. Alias poſt annos 1440 ſcrup. 1 facit diem: qui primo contingeret Æ. U. an. 3154. Ideo uno ſcrupulo tardius annum 1714 ineuntem numeraſti, ut inpoſterum aſſequaris, & ſemper æques civilem cum Aſtronomico. Aut eadem cautela neceſſe foret quolibet anno 1440 diem integrum adjungere &c. Annus ille 131 perpetuis temporibus ſingulari appellatione dignus eſt, quem ideo* magnum biſſextilem annum *pronuntiamus & devovemus.*

RUBRICA PERPETUA:

Sume Epocham	1714	
Adde	131	
Summa	1845,	primus annus magnus biſſextilis.
	131	
	1976,	annus alter.
	131	
	2107,	annus tertius, &c.

Hactenus Epiſtola *Leopoldi Pilati*, quam ejus ipſius verbis fideliter exhibuimus, ne quid forte non recte aſſecuti videamur. Reſtat, ut de Annotationibus Cl. *Hambergeri* rationem reddamus. Optandum ille putat, ut S. R. I. Electores, Principes, atque Status, hunc reducendi annos civiles ad ſolarem modum, quo meliorem negat dari poſſe, communi decreto adoptent.

Duo

Duo tamen ſunt, quæ ſummo jure monenda arbitratur. Quorum unum in eo conſiſtit, quod docet, poſt elapſos annos 131 non addendum, ſed ſubtrahendum, diem eſſe, ideoque annum quemlibet centeſimum trigeſimum primum non extra ordinem *biſſextilem*, ſed potius *antibiſſextilem*, conſtitui debere, i.e. talem, qui uno die minor ſit reliquis, ita, ut Februarius, ſi iſte annus vulgaris fuerit, 27 dies, ſin biſſextilis, 28 dies obtineat. Res oppido aperta eſt, cum anni *Juliani* 131, totidem annis tropicis, uno die non minores, ſed majores, ſint. De cetero, ſi anni *antibiſſextiles* non placuerint, reductionem fieri poſſe oſtendit Cl. *Hambergerus*, ſi annus biſſextilis, antibiſſextili proximus, mutetur in annum civilem ordinarium 365 dierum. Simile eſt alterum, quod Vir doctiſſimus contra Illuſtrem Epiſtolæ Autorem monet. Cum enim non ſinguli, ſed 131 demum anni *Juliani*, totidem annos tropicos, præter diem ſolidum, adhuc uno ſcrupulo ſuperent, hinc ſequi demonſtrat, non, ut *quolibet anno 1440 dies integer adjungi* debeat, ſed ut, elapſo tempore 131 vicibus majore, denuo ſit dies unus ſubtrahendus.

G. F. R. DE PRÆCEDENTE SCHEDIASmate Chronologico Judicium.

Res videntur eſſe potiſſimum duæ, circa ipſum argumentum Schediaſmatis ſuperioris animadvertendæ. Nam primo ſatis liquet, nec Mathematicos Gregorianos, nec alios Chronologos, huc uſque neſciviſſe, Calendarium *Julianum*, ſi anno cuivis tropico accurate competant dies 365, cum horis 5, & ſcrup. 49, ſpatio 131 annorum, uno die abundare. De cetero (ut eſt) multo elegantius & commodius viſum fuit reformatoribus *Gregorianis*, ſervata diſtributione quadripartita, ſingulos annos centeſimos ſingulis communibus annis, & ſingulos quadringenteſimos ſingulis quartis biſſextilibus æquare, atque adeo non quidem poſt annos 131, ſed aliquanto citius, videlicet quovis anno centeſimo, ſive ſeculari, diem unum ex Calendario *Juliano*, tanquam ſuperfluum, abjicere, id vero, quod hoc pacto nimium foret, poſt ſingula quatuor Secula, relicto die biſſexto,

rite compensare. Nihil fieri posset hac methodo pulchrius atque exquisitius, si vera tropici anni magnitudo esset $365^{d}.\ 5^{h}.\ 49'.\ 12''$. Isto enim pacto non 131, sed $133\frac{1}{3}$ anni *Juliani*, uno die; quadringenti vero tribus diebus, totidem tropicos superarent. Nec putandum est, annum tropicum ita definite repertum ab Astronomis esse dierum 365, cum horis 5, & scrup. 49, ut omnium consensu ne tantillo quidem major vel minor esse possit. *Dav. Gregorius*, *Clavio* & *Lilio* assentiens, expresse addit partem quintam unius scrupuli, sive 12 scrupulos secundos, Astron. Phys. & Geometr. Lib. II. *Bullialdus* addit scrupulos secundos 4, *Vendelinus* 5, *Purbachius* 16. Contra alii de 49 scrupulis aliquid detrahunt. *Kepplerus*, *Landsbergius*, *Keilius*, ponunt $48'.\ 57''$; *Wurtzelbauerus* $48'.\ 55''$; *Hevelius* $48'.\ 50''$; *Tycho* $48'.\ 45''$; *Ricciolus* $48'.\ 40''$: ut alios omittam. Atque hoc alterum est, quod observandum puto, quippe doctissimis Autoribus superioris Schediasmatis non quidem, ut opinor, ignotum, sed tamen aliquanto minus, quam vellem, consideratum. Perit enim omnino praeclarum illud *Pilatianum* inventum, vel certe a methodo *Gregoriana*, quippe longe concinniore, & ad minimum aeque exacta, haud dubie superatur, si annus tropicus paulo minus vel amplius habet, quam $365^{d}.\ 5^{h}.\ 49'$. Quodsi *Hevelium* inprimis sequi placuerit, quippe & summum Astronomum, & in calculis istis accurate subducendis solertissimum, neque a media via multum declinantem, demonstrabo nunc paucis, quomodo praeclare conservari methodus *Gregoriana*, facilique & commoda ratione perfici possit. Sumamus igitur, veram anni tropici magnitudinem esse dierum 365, hor. 5, scrup. 48, & secundorum quam proxime 50, vel potius $50\frac{1}{2}$. Cum hoc pacto, post quatuor quaeque Secula, in Calendario *Gregoriano* supersint non hor. 1, scrup. 20, sed hor. 2, scrup. 24, atque adeo post 4000 annos horae 24, sive dies integer, opportune demendus, constituatur lex hujusmodi: *ut ex annis millesimis, perinde ut ex centesimis, quartus quisque bissextilis sit, ceteri communes.* Quia

enim

enim alias anni millesimi alternatim bissextiles & communes essent, fieri per novam legem omnino necesse est, ut de spatio 4000 annorum unus dies diminuatur: nam anni 2000, 6000, 10000, 14000, pro bissextilibus huc usque numerati, nunc communes fient. Si hæc ita recte se habent, non tamen ante annum 6000 a vulgata methodo discedendum arbitror: nam dies, A. 2000 omittendus, jamjam videtur haberi posse pro omisso. Fingamus enim, Calendarium nostro & *Gregoriano* simile, jam 2000 annos ante æram Christianam usurpatum, tempore Concilii Nicæni, cum Calendario *Juliano* consensisse, subducto calculo patebit, præsenti tempore non amplius, quam 10 diebus, istud Calendarium differre a *Juliano* posse. Differt autem nostrum diebus 11; non aliam ob causam, quam propter diem, A. 2000 omittendum. & jam maximam partem completum, ideoque nuper a nostris Calendarii reformatoribus simul cum reliquis sublatum. At, inquies, quid fieri oportebit, ubi constiterit, calculum *Hevelianum* a vero aliquantum dissentire? Dicam: Si levior dissensus, servanda methodus proposita; sin talis, ut calculus *Gregorii* vero propior, in hujus simplici decreto acquiescendum erit: quippe cum hoc pacto per plurima annorum millia nullus existere error corrigendus possit. Cetera tam remotorum Seculorum homines, si qui sunt futuri, viderint. Itaque hæc mea est sententia, quam candide expono: in Calendario *Gregoriano* intercalandi rationem cuivis alii, atque etiam ipsi *Gelalææ*, ceteroquin præstantissimæ, anteferendam, planeque tenendam esse; at epactarum methodum, quantumvis a *Bettazzio* & aliis ornatam ac correctam, propter rationes, in enarratione Operis Paschalis *Bettazziani* a me allatas, (vid supra in *Actis A. 1734 Mens. Sept. pag. 424,*) vix ac ne vix quidem videri approbandam.

CCCXVI OBSERVATIONES DE LUMINE Boreali, ab A. 1716 ad A. 1732, partim a se, partim ab aliis, in Suecia habitas, collegit ANDR. CELSUS, *in Acad. Upsal. Astron. Prof. Reg. & Soc. Reg. Scient. Suec. Secret.*

Norimbergæ, apud W. Maur. Endteri hæredes, filiam Mayeriam, hujusque filium, 1733, 4.

Plag. 7½.

Singularis plane divini Numinis providentia elucet ex admirando illo meteoro, quod a populis Septentrionalibus, *Nordlius, Nordskien, Nordblys, Nordbloss, Lysnor, Lysningar, & Lotterskien*, id est, lumen boreale; a *Gassendo*, voce nova & forte minus commoda auroræ, appellatur. Summam enim habet opportunitatem, ad longiores arctoas noctes, silente maxime luna, illustrandas. Non dubitat Cl. Autor illud ipso polo arctico coævum statuere: quippe cum ex plurimis monumentis satis constet, apparitionem ejus continuam esse regionibus polo vicinis, etsi non perpetuo eandem vim & magnitudinem habere videatur. Scilicet minora hujus generis lumina, (ut Noster, cum Autore *Speculi Regalis*, antiqui Norwegici de Grœnlandia libri, judicat,) in Islandia, Grœnlandia, & boreali Norwegia; majora etiam in Britannia, Dania, Suecia, & interdum Germania, Gallia, Hispania, & Italia, conspiciuntur. Porro apparitiones majorum luminum esse periodicæ videntur. Nam & Seculo XVI, inprimis ab A. 1560 ad A. 1588, itemque sub initium Seculi XVII, perquam frequentia exstiterunt: & nostro tempore, post multorum annorum defectum, denuo velut recuperatis viribus, etiam in his terris, a polo longius remotis, identidem exsplendescere cœperunt, multorum doctissimorum hominum Observationibus concelebrata. Atque horum laudanda quidem diligentia, de cetero vero dolendum est, nullas huc usque experientias fuisse publicatas, in ipsis regionibus arcticis hac de re factas. Id intuens Cl. *Celsus*, operæ pretium non immerito judicavit, præsentem edere Observationum Fasciculum, ab A. 1716 ad A. 1732, partim a se, partim ab aliis, de luminibus borealibus in Suecia, habitarum. Sex sunt & decem supra trecentas: neque tamen dubitandum est, quin multo plura hujusmodi phænomena diligentiam Observatorum præterierint. Et claritas illa, quæ in horizonte Upsaliensi, omnibus fere noctibus serenis & luce inprimis crepusculorum lunæ-

lunæque privatis, conſpici verſus Septentrionem ſolet, in diarium a Noſtro plane non eſt relata. Quod ad ipſas Obſervationes pertinet, pleræque ſunt perbreves, adſcriptis tamen barometri altitudinibus, ventorumque & cœli ſtatu, pro die præcedente & ſequente. Ex quo ſatis conſtare videtur, aeris & ventorum conſtitutiones aut nullum, aut perexiguum, in producendo lumine boreali, habere momentum: nec frigus ſemper notabile cum eo conjunctum eſſe: nec mutationem tempeſtatis certam conſequi. De cetero plerumque aer deprehenſus fuit ſerenior, tranquillior, ponderoſior, atque ad vapores ſurſum pellendos apprime opportunus: præſertim cum ardere cœlum videretur: quod phænomenon a ſimplici ſplendore ſeptentrionali omnino diſtinguendum, & in ipſum fere aerem ſuperiorem earum regionum collocandum exiſtimamus, in quibus conſpicitur. Denique non raro aliquem ſibilum in aere exaudire, interdum etiam odorem neſcio quem percipere, ſibi viſi ſunt Obſervatores noſtri.

ELEMENTA PHYSICÆ, CONSCRIPTA IN uſus Academicos a PETRO VAN MUSSCHENBROEK.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmann, 1734, 8 maj.
Alph. 1 pl. 9, Tabb. æn. 21.

Nobiliſſ. Autor, de rerum naturalium ſtudioſis optime mereri pergens, Elementa ſua Phyſices denuo edidit, ea forma & perfectione, ut jure Librum plane novum dicere poſſis. Priorem editionem in *Actis* noſtris *A. 1726 Menſ. Nov. p. 505* laudavimus. De præſenti Opere hæc cumprimis notanda videntur. Præter inſignem copiam novorum ſelectiſſimorumque theorematum atque experimentorum, etiam delineatæ figuræ, & demonſtrationes adjectæ ſunt, antea omiſſæ. Multa loca luculentius Autor perſecutus eſt: in aliis ordinem, in nonnullis ſententiam mutavit. Matheſi quoque utendum duxit, ſed parcius: quippe in Elementis pro tyronibus conſcriptis. Hinc quædam

Capi-

Capita, quæ in priori Opere tetigerat, nunc omisit; non quod inutilia putaret, (veluti de undis, de fluidorum resistentia, percussione, & motu mixto,) sed quia in iis subtiliores propositiones occurrunt. *Primum Caput* est de Philosophia, & regulis philosophandi. Physicam describit, quod sit scientia Philosophica, quæ examinat omnia totius universi corpora, explorans eorum naturam, attributa, proprietates, actiones, passiones, situm, ordinem, vires, effectus, horumque causas, modos, magnitudines, usus, origines, & ea Mathematice, quantum fieri potest, probans. Objecta Physices ipsi sunt *corpus*, *spatium*, & *motus*. Spatium sine corporibus vere existere, infinitumque & creatum esse, statuit. Inter attributa corporum, hactenus quidem cognita, præter extensionem, numerat soliditatem, vim inertiæ, mobilitatem, quiescibilitatem, figurabilitatem, gravitatem, & vim attractionis. In doctrina de attractione, itemque in Opticis, & multis aliis locis, *Newtonum* sequitur. In æstimandis viribus corporum vivis a *Leibnitio* non discedit. *Boerhaavii* vestigiis passim inhæret, præsertim ubi de igne tractat. Ætherem, cui multi maximos in natura effectus tribuunt, pro re ficta habet. Quod fulmina non in nubibus gignantur, sed passim in aere, atque adeo in ipsis locis fulguritis, *Maffeo* & *Richtero* nostro assentiens, confirmat. Rorem non superne decidere, sed e terra exhalari, & ex ipsis plantis transsudare, existimat, rationes & experimenta *Gerstenii* probans, de quibus in *Actis A. 1733 Mens. Jun. p. 276* diximus. Denique etiam in variis locis fateri haud veretur, sibi non liquere, verasque rationes nec dum videri inventas. Minime dubitare licet, quin egregius hic Liber genuinis Physicis cultoribus magno sit usui futurus.

NOVA ÆSTUS MARINI THEORIA, EX Principiis Physico Mathematicis detecta. Cui accedit Examen acus magneticæ spiralis, institutum a JO. FRID. BACHSTROHM, M. D.

Lugduni Batavorum, apud Conr. Wishoff, 1734, 8.

Plag. 5½, cum Tabb. æn. 2.

Cum

Cum æſtuum marinorum cauſam *Gallilæus* in ipſo motu compoſito atque inæquali telluris, *Carteſiani* in preſſione lunæ, *Newtoniani* in attractione hujus ſideris, & ex parte etiam ſolis, quæſiverint, Nobiliſſimus præſentis ſcripti Autor, aliquid novi hac de re dicturus, ſpreta luna, ſolem pro vera & unica æſtuum cauſa habet. Rem ita imaginatur, ut ventum illum perpetuum orientalem, a motu ſolis vel terræ diurno excitatum, ſubjecta circa æquatorem maria, calore ſolis tumefacta, fluctuum forma, ante ſe & ad latera agere cenſeat. Horum fluctuum ſive undarum ſingulis latitudinem undecim circiter milliarium Germanicorum, tantamque celeritatem tribuit, ut eundo per illud ſpatium ad littora, atque inde relabendo, ſecundum tempus medium, horas 12, cum minutis primis 25, poſtulent. Inæqualitates æſtuum maximam partem ex natura undarum relabentium, inſequentesque deprimentium ac retundantium, deducere conatur. Denique undas commemoratas, per medium oceanum delabentes, eas ipſas eſſe contendit, quas nautæ *torrentes* vocare ſoleant. Omittimus, quæ Autor ad illuſtrandam ſuam theoriam, de natura & actione fluidorum, de calore, univerſa corpora expandente, itemque de origine & vi ventorum, in medium affert, nova pleraque, ut ipſe arbitratur, & partim communibus Mathematicorum placitis contraria. Quod vero attinet ad *acus magneticæ ſpiralis examen*, loco Appendicis huic Tractatui adjectum, de eo paucis notamus, Clariſſimum Autorem id agere, ut ad Cel. *Poleni* objectiones contra ſententiam Inventoris Pariſienſis, *le Maire*, (qui acum ſuam ſpiralem a declinatione & inclinatione liberam opinatur,) nova quædam dubia adjiciat, a centro gravitatis & ſitu polorum, in laudata acu difficulter determinandis, potiſſimum deſumta.

Reformation der Kirche in Engelland, ꝛc.

h. e.

ANTON. GUIL. BOEHMII, REG. CELS. GEORGII, Principis Danorum, quondam a Concio-

nibus sacris, Libri VIII de Reformatione Ecclesiæ Anglicanæ, & quæ inde ab A. 1526 sub HENRICO VIII & sequentibus Regibus usque ad CAROLUM II memorabilia in eadem contigerunt, nunc primum in lucem protracti, cum Præfatione JO. ALB. FABRICII, S. S. Theol. D. & P. P. in Gymnasio Hamburgensi.

Altonaviæ, impensis Jon. Korten, 1734, 8.
Alph. 3 pl. 5.

Autoris nomen ex scriptis homileticis & asceticis, quæ Voluminibus aliquot annis superioribus junctim publicata sunt, haud prorsus ignotum est: ac, ipsum quoque, dum viveret, ad argumenta historica persequenda animum adjecisse, Liber præsens nobis comprobat. Argumentum, quod in eo sibi tractandum sumsit, haud omnino indignum commemoratione nostra visum est, ut proinde, curate de eo hic edisserere, nobis sit constitutum. Adducemus vero summa tractationis capita, ut, quid labore hoc suo Autor noster præstare voluerit, Lector hinc intelligat; id ipsum vero num ab eo recte satis sit præstitum, curabimus etiam, ut ex subjunctis aliquot Animadversionibus quodammodo ad oculum pateat.

Ex *Libris VIII*, in quos Autor Commentationem hanc distribuit, *primus* res eas persequitur, quæ regnante *Henrico VIII*, ab A. 1526 usque ad 1546 cummaxime, contigerunt, de quibus *septem* distinctis *Capitibus* tradit, ita quidem, ut *Cap. I* exponat caussas præcipuas, quæ Reformationi Ecclesiæ Anglicanæ locum fecerint; quo nomine, post *Jo. Wiclefi*, *Walth. Lollardi*, atque *Jo. Coleti*, præludia, summa Cleri corruptio, immensæ Pontificum exactiones pecuniariæ, ac Regium divortium, in censum veniunt. *Cap. II* de ipsa Reformatione, quales progressus sub regimine *Henrici VIII* fecerit, de jurisdictionis Papalis, miraculosarum imaginum, & itinerum ad easdem religiosorum, abrogatione; *Cap. III* de abolitione Monasteriorum,

rum, Abbatiarum, & Domuum religiosorum Ordinum aliarum, de vanitate earundem & abusu, ut & incolarum vita corrupta; *Cap. IV* de variis seditionibus, & aliis, quæ Reformationi obstiterunt, impedimentis; quo inconstans Regis animus, invecti sex Articuli captiosi, *Lutheri* in Regem stilus durior, ac tragicus interitus Reginæ *Annæ Boleniæ*, referuntur; *Cap. V* de persecutionibus, & aliis horum temporum difficultatibus, de *Rob. Barnesio*, *Gerardo Jerovio*, *Jo. Fritho*, *Thom. Bylnejo*, *Guil. Findalio*, *Lollarditis*, *Anabaptistis* quibusdam e gente Belgarum, *Anna Askevia*, *Patrick Hamiltonio*, combustis, ejusdemque supplicii periculo, quod ipsa *Catharina Parria*, quinta, quam Autor numerat, Regis conjux, incurrit; *Cap. VI* de Bibliorum versione & lectione in Anglorum lingua vernacula, variisque motibus, quos alii hoc institutum probantes, alii improbantes, excitarunt, quibusque & Rex immortuus est; *Caput* denique *VII* de Doctoribus & Eruditis, *Thom. Cranmero*, *Thom. Moro*, *Jo. Coleto*, *Polyd. Vergilio*, *Guil. Tindalo*, qui hoc tempore vixerunt, agit.

Libro II ad regimen *Eduardi VI*, ab A. 1547 usque ad 1553, delatus Autor, exhibet *Cap. I* Reformationis apud Anglos progressum, Constitutiones Liturgicas, atque conditos fidei Articulos; *Cap. II* singulares quasdam controversias, & in his cummaxime originem non-conformitatis, rixasque vestiarias; *Cap. III* seditiones ac motus varios, nec non confusionem circa Reformationis negotium subortam, mortemque *Eduardi*, Regis; *Cap. IV* Eruditos & inprimis Theologos quosdam extraneos, quorum aliquæ in Reformatione Anglicana partes fuerunt, utpote *Bucerum*, *Fagium*, *Petr. Martyrem*, *Jo. a Lasco*, atque *Jo. Lelandum*.

Liber III, itidem *quatuor Capitibus* distinctus, res sub regimine *Mariæ I*, Reginæ, ab A. 1553 usque ad 1558, persequitur, traditque *Cap. I* de Reformatione sublata, & Papismo in locum ejus restituto: de *Joanna Graja* capite truncata: deque Academiis & Episcopatibus in pristinam formam redactis; *Cap. II* de combustionibus & persecutionibus aliis durioribus in Protestantes; Episcopos nempe, *Cranmerum*, *Ridlejum*,

 Lati-

Latimerum, *Hooperum*, *Farrarum*, *Coverdalium*, *Rogerium*, aliosque multos,tam Epifcopos verbique Miniſtros, quam nobiles ignobilesque opifices, piſcatores, imo cœcos, claudos, viros atque fœminas, ſenes quoque ac virgines, infantes uxoresque gravidas: de Epiſcopis, *Gardinerio*, *Bonnero*, atque *Chriſtophorſonio*, quorum inter perſecutores præcipua nomina fuerunt, quique furorem atque rabiem ſuam ad ultimum vitæ halitum uſque *Mariæ*, Reginæ, continuarunt; *Cap. III* de Anglis trans mare refugis, quid cum illis actum, quasque inter ſe lites atque perſecutiones concitarint, idque potiſſimum Francofurti ad Mœnum; *Cap. IV* de Scriptoribus & Eruditis in hac rerum viciſſitudine, de *Joanna Graja*, *Jo. Knoxio*, aliisque.

Liber IV, qui felicioribus ſub regimine *Eliſabethæ*, Reginæ, temporibus deſtinatus eſt,quicquid ab A. 1558 uſque ad 1603 geſtum,*Capitibus octo* complectitur. Siſtit igitur *Cap. I* Papiſmum reprobatum, & ſubinvectam rurſus in ejus locum Eccleſiæ Reformationem: duriores Reginæ vices, & mortis periculum, ſub præcedente ſororis gubernaculo; ut ipſa ſe caput Eccleſiæ dici detrectarit, utque ob defectum literatorum virorum haud pauci ex mercatoribus & opificibus illiteratis ad mininiſterium Eccleſiæ vocati & ordinati ſint: de Liturgia item atque XXXIX fidei Articulis ſub incudem revocatis. *Cap. II* traditur de eventibus & caſibus quibusdam, qui Reformationis negotio interceſſerunt; ubi primum Romanorum Pontificum occurrit urbanitas, quæ in illam poſt inſolentiam degeneravit, ut a juramenti fide populum liberarent, Reginam autem excommunicationis fulmine percutere haud dubitarent: de ſeditionibus & ſeminariis, in gratiam Anglorum Papicolarum extra regnum Duaci, apud S. *Audomari* fanum, Rhemis atque Valliſoleti, erectis; *Cap. III* de ſingularibus quibusdam & eventibus litigioſis, durantibus duodecim prioribus annis ab A. 1558 uſque ad 1570: de origine nominis Puritanorum, continuata lite veſtiaria, controverſiis cum Anabaptiſtis, *Eliſæo Hallo*, *Velſio*, cum Non-Conformiſtis, ac docto *Cartwrighto*; *Cap. IV* de continuatis Papiſtarum motibus,

bus, inprimis de *Maria*, Scotorum Regina, classe Hispanorum, Jesuitarum, Judæi alicujus, & aliorum quorundam perniciosis molitionibus, ad mortem usque Reginæ Scotorum; *Cap. V* de Anabaptistis, *Henr. Nicolai*, ejusque asseclis, Familistis sic dictis, sive familia charitatis; *Cap. VI* de Scripturæ sacræ interpretatione, quæ doni prophetandi nomine tum venire consuevit, atque ex hac re subnatis litibus, propterea que a D. *Grindalio*, Cantuariensi Archi-Præsule, devoratis ærumnis; *Cap. VII* de controversiis cum Papæis, ac inprimis de Rhemensi Novi Testamenti versione: de *Walsinghamii*, Status administri, probata circa Reformationis negotium fide & industria; *Cap. VIII* de Episcopalibus, Puritanis, Brownistis, Barrowistis, &c.

Liber V in exponendis rebus ad tempora Regis *Jacobi I*, ab A. 1603 usque ad 1625, pertinentibus occupatur, ostenditque *Cap. I* machinationibus Papistarum improbis, quibus in hunc Regem usi sunt, idque cummaxime in conspiratione pulveraria sic dicta. *Cap. II* de controversiis religionis Episcopales inter atque Theologos Presbyterianos agitatis, inprimis de Conventu ad Hamptoni curiam inter eosdem habito; *Cap. III* de certis quibusdam capitibus, Papismum attinentibus: de periculo a matrimonio Principis hæredis *Caroli* cum Hispaniarum Regis filia imminente: de ruina domus cujusdam, in qua complures & Papæi cummaxime homines extincti sunt; *Cap. IV* de aliquibus porro argumentis seorsim: de Synodo Dordracena: *Jo. Seldeni* controversiis, &c. *Cap. V* de caussis quibusdam ad personam Regis & regiminis formam pertinentibus: de Puritanis, atque Regis obitu; *Cap. VI* de Eruditis quibusdam sub hoc Rege celebrioribus differit, *Georg. Buchanano*, *Cartwrighto*, *Marc. Ant. de Dominis*, *Bedellio*.

Liber VI calamitosa sub Rege *Carolo I* tempora, ab A. 1625 usque ad 1648, per integra *duodecim Capita* latius persequitur. Agit *Cap. I* de tumultibus a Papæis agitatis; *Cap. II* de Arminianismo: de Sabbatarianis, variisque hinc turbis & litibus: de invecta apud Scotos Liturgia Anglicana, ac peculiaribus quibusdam capitibus aliis; *Cap. III* de motibus iterum Papistarum:

rum; de *Guil. Laudo*, Archi-Episcopo, ejusque ultimo supplicio; *Cap. IV* de Puritanismi litibus: de *Prynnio*, *Burtono*, *Bastwickio*: de Independentibus, *Thom. Goodwino*, & reliquis; *Cap. V* de propagatione Evangelii in nova Anglia: Quakeris, eorumque discessu in Americam Septentrionalem: de dissidiis eorundem a se invicem, sicubi tranquillo otio vivere poterant; *Cap. VI* de Scriptoribus & Eruditis aliquot in nova Anglia; *Cap. VII* de casu Episcoporum, & potestatis eorundem decremento, ut & Regis ipsius; *Cap. VIII* de Synodo Westmonasteriensi, de confœderatione Britannica, bellisque civilibus: de misero statu Regis, captivitate ejusdem, & capitis amputatione; *Cap. IX* de variis Sectis & partibus in causa religionis inter se dissidentibus, iisque potissimum, quæ Ranterorum, Sekerorum, Antinomorum, Levellorum, Erastianorum, ac Bœhmistarum, nominibus venerunt; *Cap. X* de *Lud. Frid. Gifftheilio*, *Jo. Duræo*, & ejusdem consiliis irenicis; *Cap. XI* de eventibus prorsus singularibus per totum fere Reformationis intervallum, inprimis quid cum Duce *Buckinghamio* & versione Colloquiorum mensalium *B. Lutheri* Anglicana evenerit; *Cap. XII* de Rebellione Hybernica.

Liber VII de Interregno illo tradit, quod, *Cromwellio* regni Protectore, ab A. 1649 usque ad 1660, duravit. *Cap. I* de *Oliverio Cromwellio*, variisque de eo judiciis: de incertis ejusdem animi affectibus, & imperio violento, exponit; *Cap. II* de Reformatione Cleri, de tribus partibus, diversis studiis a se disjunctis: de morte *Cromwellii*; *Cap. III* de rebus aliis hujus intervalli: de fuga *Caroli Stuarti*, ejusque exilio, & singulari providentia, durante eodem, & tempore restitutionis suæ.

Liber VIII & ultimus præcipit de rebus sub Rege *Carolo II*, ab A. 1660 usque ad 1684, gestis; traditque *Cap. I* susceptionem Regis, festinatam, & nullis conditionibus limitatam: mutationes in causis Ecclesiasticis: potestatis Episcopalis restaurationem, eamque cum oppressione Independentium & Non-Conformistarum conjunctam; *Cap. II* de controversiis Liturgicis, ubi ex vulgato uniformi-

nitatis decreto res in pejus ruunt, & loco ſperatæ unionis major partium disjunctio oritur, hincque injecti conſcientiis laquei, multorumque gemitus provocati; *Cap. III* de peſte Londinenſi, fuga Aulicorum & Miniſtrorum Epiſcopalium, de fide contra dimiſſorum antea verbi præconum e cœtu Puritanorum, derelicto & ſolatii experti populo nunc præſtita, ac duritie tamen illis ab aulæ proceribus invicem reddita; *Cap. IV* de incendio funeſtiſſimo, quo urbs Londinenſis fere tota conflagravit, de præſagiis, quæ ſecuta tremenda hæc judicia prænuntiarunt; *Cap. V* de Quinto-Monarchiſtis, Anabaptiſtis, atque Mugletonianis.

Huc uſque conſpectus ſummorum capitum, quæ Autor ſibi ſumſit pertractanda, & quæ ejusmodi ſane ſunt, ut, quod nobis accidit, Lectorem quemlibet ad ipſum Librum pervolvendum facile allicere queant; cui & accedit, quod alio adhucdum ſcriptore deſtituamur, qui in lingua noſtra vernacula de hoc ipſo argumento dedita profeſſaque opera commentatus ſit: ac ea denique de Autore, qui inter Anglos ætatem conſumſit, opinio eſſe debeat, eum non niſi neceſſariis præſidiis probe inſtructum atque munitum ad concinnandum hunc laborem acceſſiſſe. Sed valde tamen veremur, ut ipſa Autoris tractatio expectationi Lectoris, hiſtoricæ artis haud ignari, magis ac noſtræ ſatisfaciat. Primum etenim nusquam dicta ſua monumentorum vel Autorum fide dignorum autoritate communivit: quod tamen in rebus ab ætate noſtra adeo remotis ita neceſſarium judicamus, ut narrationem hiſtoricam iſtis præſidis deſtitutam fabularum vel anilium, vel Romanenſium, ſortem haud egredi exiſtimemus. Quod etiam nonnunquam aliquis, quidam, vel nonnemo, cujus nec nomen, nec fides, nec teſtimonium perſpectum habetur, ab Autore advocetur, id ipſum ſane fabularum Scriptoribus magis, quam Hiſtoricis, ſolenne eſſe ſolet. Deinde ipſa in hunc modum conformata narratio in præcipuis ſuis partibus ſæpenumero vel manca admodum & jejuna, vel prorſus omnino nulla eſt. Prioris exemplum ſit recenſus de Confeſſionibus, ſive Articulis, fidei Eccleſiæ Anglicanæ, *Lib. II Cap. I* & *Lib. IV Cap. I* inſtitutus; (quanquam, qua de cauſa illud factum ſit, nonnulli facile divinaturi ſint,) poſterioris exemplum præbet

bet promiſſa in Synopſi ad *Lib. IV Cap. VIII* tractatio de Browniſtis & Barrowiſtis, de quibus tamen in exegeſi deinde nec vola, nec veſtigium, occurrit. Tertium denique, quod omne Libro fere pretium adimere poterit, inſigne partium ſtudium eſt, quo Autor contra Anglorum Eccleſiam Epiſcopalem, atque adeo univerſum ejus externum regimen, ſe duci paſſus eſt; indeque Puritanorum aliorumque longius aberrantium patrocinium ſubinde ſuſcepit. Uti autem hi generatim indicati hiſtoriæ hujus nævi ita comparati ſunt, ut de iis Lectorem noſtrum rite monendum eſſe duxerimus; ita & illud adhuc addimus, aliquem e numero noſtrorum jam in eo eſſe, ut Animadverſiones Hiſtorico-Theologicas ad hunc Librum paret, easdemque lingua itidem vernacula in publicam lucem proferat; quo ſuo labore hunc ſibi potiſſimum ſcopum propoſitum habet, ne hæcce minus fida narratio Lectori cuilibet Germano, nec ſatis etiam cauto, imponere amplius poſſit.

A PHILOSOPHICAL ENQUIRY INTO THE phyſical ſpring of human actions &c.

h. e.

INQUISITIO PHILOSOPHICA IN FONTEM verum actionum humanarum, & cauſam cogitationum immediatam.

Londini, ſumtibus Jo. Peele, 1732, 8.

Plag. 6.

Hominem, plerique cenſent, ex anima, parte ſpirituali, & corpore, materiali parte, compoſitum eſſe. Sed, falli eos, exiſtimat Autor, cum creatura intelligens, quæ homo appellatur, non ſit niſi corpus, certa ratione modificatum: vis cogitandi licet ſingulis materiæ corpuſculis non competat, eam tamen in tota ſubſtantia reperiri poſſe, uti corpus rotundum fiat ex particulis minimis non rotundis. Cogitationem diverſo tempore diverſam cum animæ ſpiritualitate vix componi poſſe; nec vires motrices mentis, nec ejus in corpus imperium, illa exiſtente non-materiali, poſſe concipi; realem differentiam ſubſtantiæ intelligentis & non intelligentis in eo quærendam, quod prioris ſubſtantiæ ſtructura differat a poſteriori; diverſitatem motuum & directionum corporis humani, quatenus ii differunt a reliquis corporum inanimatorum motibus, cum principiis & legibus Mechaniſmi facile componi poſſe. Ex pauciſſimis his, cujus generis ſit libellus iſte, & quo in pretio habendus, ſatis, bone Lector, intelligis.

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno MDCCXXXV.

HISTORIA ECCLESIÆ GANDERSHEMENsis Cathedralis ac Collegiatæ Diplomatica, Autore JO. CHRISTOPH. HARENBERGIO, Rectore Lycei Gandershemensis.

Hannoveræ, sumtibus hæredum Nic. Foersteri, & filii, 1734, fol. Alph. 20 pl. 13, cum Tabb. æn. 43.

Autor Clarissimus, qui hisce *Actis* jam pridem nomen suum operamque Collectore dignam consecravit, in præsens vero ministerium rei sacræ iniit, onus suscepit Ætna gravius, ab aliis facilius reprehensionibus expositum, quam simili tamque diffuso opere ad cynosuram imitationis expressum. Nam Historia hæc Diplomatica complectitur *fundatorem, fundationem*que Ecclesiæ Gandershemensis, *advocatos & defensores, Abbatissas, Canonicas, Canonicorum præcipuos, exemtionem Ecclesiasticam Papalem, tuitionem Regiam, ministeriales, eorumque genuinam indolem, benefactores*, inprimis *Ludovicum* juniorem, Regem Franciæ Orientalis Saxoniæque, *Lotharium Saxonem, Ottonem IV*, & *Comites Principesque Schwarzburgicos, Vasallos summos & medioximos, rem sacram & literariam*: nominatim *Ducum Saxoniæ historiam usque ad Henricum Longum, Ducumque Brunsuicensium ex mascula stirpe Italica & fœminea Suevica historiam genealo-*

N gicam,

gicam, ab ineunte Seculo IX usque ad Seculum XV: porro *Comitum ac Nobilium-Dominorum*, quibus adhæserunt cognomina *ab Alvensleben, Asle, Asseburg, Assel, Bielstein & Linderbech, Blankenburg, Bodenburg, Boizenburg, Bomeneburg, Brunsuic, Burchtorf, Burg, Catelnburg, Clettenberg, Danneberg, Dassel, Dehn, Dipholz, Dorstat, Duderstad, Eberstein, Eimbec, Empne, Gandershem, Garsenbutle, Gebeldehusen, Gleichen, Groningen, Hadamarsleve, Hakeborn, Haldesleve, Hallermunt, Hartisburg, Helste, Hohnstein, Hoja, Homburg, Illeveld, Insula, Kirchberg, Kucburg, Lauenrode, Limmer, Lindau, Lora, Luchau, Lutterberg, Nienover, Northeim, Osterode, Peine, Plesse, Poppenburg, Pyrmont, Regenstein, Ringelheim, Scartfels, Schulenburg, Seburg, Sichelstein, Sladem, Sommerschenburg, Speigelberg, Stade, Staufenburg, Steinberg, Stolberg, Schwerin, Schwinfurt, Suplinburg, Swalenberg, Valkenstein, Waldbec, Walmoden, Wanzleben, Werberge, Wernigerode, Winzenburg, a Wittekindo Magno, a Woldenberg, Woldenstein, Wolfenbutle, Wolpe, Woltigerode, Wunstorpe.* Adjectæ sunt Genealogiæ & expositiones Familiarum generosiorum quamplurimarum, quæ olim per Saxoniam inferiorem & confinia floruerunt, vel adhuc vigent, nominatimque cognominibus eminent, deductis ab *Alten, Ampeleve, Angerstein, Asseburg, Aulica, Ballenhusen, Banzleve, Bardeleben, Bartensleben, Barun, Bennissen, Benzingerode, Berge, Berkefelde*, ac præcipue *Boc, Bortfelde, & Cramme.* Omissi sunt nobiles, de *Clawensen* dicti, qui frequentissime occurrunt in Diplomatibus Seculi XIV & XV. Locus *Clawensen* est desolatus, olim positus hand procul Gandershemio inter Brunshusam & Wolperode, in angulo prope amnem Gande. Prædicat Autor antiquitatem generis ac summa merita Illustrium Virorum, qui ab *Hardenberge, Münchhausen, Wrisberge, Grote & Alvensleben*, ac *Schulenburg*, appellantur. Omisit verò Generosissimos & Illustres Viros ab *Hettorp, Bernstorf, Mansberg, & Bülau* dictos, eo quod ipsi non satis cognitæ exstiterunt tantæ Familiæ, & quia ipse potissimum ad Gandershemensia respexit. Diplomatum ineditorum hic mira occurrit seges & nubes densissima.

ma. In Supplementis & emendationibus afferuntur nævorum quorundam correctiones, ac Diplomatum complurium summæ, Tabulæ Genealogicæ, quibus alias Opus ipsum abundat. Negat Autor *pag. 1686*, castellum Luneburgi innexum esse Feudis Gandershemensibus. Præfixa est Operi icon Reverendissimæ ac Serenissimæ Ducis ac Abbatissæ Gandershemensis, *Elisabethæ Ernestinæ Antoniæ*, cujus merita in rem sacram & literariam Cl. Autor jure dilaudat. Addita sunt Operi sigilla quamplurima in æs incisa, maximam partem nunc demum in lucem protracta. Insertæ quoque conspiciuntur quatuor Tabulæ Geographicæ. Afferuntur denuo emendatius *Agii*, Presbyteri, Vita Abbatissæ *Hathumodæ p. 451 seq.* ejusdemque Dialogus elegiacus de obitu *Hathumodæ p. 460 seq. Hroswithæ* Carmen hexametrum de constructione cœnobii Gandershemensis *p. 469 seq.* ac *Everhardi*, Presbyteri, Versus Saxonici antiqui ex Seculo XIII de fundatione & incrementis Gandershemensis Ecclesiæ *p. 476 seq.* Ad tumbam *Hathumodæ* condecorandam Cl. Autor adjecit *Expositionem Theologicam, Historicam & Criticam Canonis XXXIV Synodi Eliberitanæ*, de *domiciliis animarum separatarum, infra & circa sepulchra*, olim creditis, nunc profligatis, *p. 543 seq.* Ad animæ humanæ spiritusque naturam, & descensum Christi ad inferos factum, varia, eaque orthodoxa, præsidia hic ex penitiori Philosophia ac Historia Dogmatum Theologicorum proferuntur. Exponuntur inprimis Pag. 570 seq.
loca difficiliora *1 Petr. III, 19, 20, IV, 6.* Atheismus & Pantheismus subtilior, ac *Andreæ Rüdigeri*, Philosophi non ignobilis, sententia de animæ humanæ natura, hic excutiuntur ac refelluntur. Qui sumtus suppeditaverunt, addiderant inscriptioni *Hannoveram*, & *totum Opus in Supplementum Collectionis celeberrimæ Scriptorum rerum Brunsuicensium Leibnitianæ adornatum.* Hæc quidem ita erant posita ex scopo haud improbo, insciente tamen Autore. Enatum hinc Cl. Autori & Operi fuit nonnihil incommodi. Dedicatus est Liber Abbatissæ, quam modo nominavimus. In Præfatione collaudat Autor adminicula sibi suppeditata a Perillustri Domino, *a Buchholz* dicto, Præside Ærarii Episcopalis Hildeshemensis, Canonico majoris Ecclesiæ ad-

modum Venerabili: porro a Venerabili Abbate Cœnobii Lamspringensis, *Josepho II, de Rockeby* dicto, accepta, nec non a Viro Reverendo, Ecclesiaste Brunsuici fidelissimo, *Philippo Julio Rehtmeiero*, item a Celeberrimo Academiæ Equestris Luneburgicæ Professore, *Joanne Ludovico Levino Gebhardi*, porro a D. *Conrado Bertholdo Behrens*, ac genero ejus, *Joanne Adolpho Weinhagen*, fautoribus suis maximis, subministrata. Significavit nobis Cl. Autor, ea, quæ de beneficiis Episcoporum Hildeshemensium, in oppidum Hildesheim collatis, de parte pecuniæ feriundæ oppignorata, & chartario diplomatico A. 1634 ex *Episcopii* penetralibus translato, leguntur *p. 979*, deprehendi quodammodo falsa, & sese postea de iis rebus ex aliis documentis accuratiora fuisse edoctum. Historia de reformatione oppidi Hildesheim religiosa *p. 977 seq.* nititur MSto libro, quem Vir Ven. *Jacobus Fridericus Reimmannus* cum Cl. Autore communicavit. *Corvini* Præfatio, Ordinationi Ecclesiasticæ Hildesiensi A. 1544 præfixa, non habetur ab Autore pro libello famoso, si ea per sese consideratur. Id tantum dicitur ab Autore, eam pro indole ejus Seculi esse duriorem & invectivam, ita, ut, si nunc scriberetur ac ederetur, ipsa pro libello famoso reputaretur. Odit passim Cl. Autor Fanaticismum, nec eo laborat morbo, quo plerique de hominibus sui ordinis suæque religionis vel patriæ nil nisi eximia & præclara exponunt ac edunt. Historici enim est, eum adhibere candorem, ut professionem, patriam, & ordinem suum a veritate edisserenda tantisper removeat. Scripta Cl. Autoris recensentur *p. 1665 seq.* Miramur, qui fieri potuerit, ut Vir quidam doctissimus de libello Autoris, quo *Miraculum Pentecostale expositum & vindicatum* est *ad Act. II*, sinistre judicaverit, cum hic in *Thesauro Philologico-Theologico*, Amstelodami ac Lugduni Batavorum annis 1732 & 1733 edito, ac a Theologis Bataviæ summis, *Francisco Fabricio*, *Joanne Wesselio*, & T. *H. van den Honert*, sub censuram revocato, exstet, nec aliam, ac receptam, sententiam latius exponat vindicetque, & eam quidem, quam suggestus nostri quotannis resonant. Appendicis loco subjecta est Commentatio de

Encri-

Encrino, seu *Lilio lapideo*, quam in his *Actis A. 1732 Mens. Febr. p. 73 seq.* recensuimus. Exhibetur præterea enarratio brevior ac compendium de lithophylacio Seren. Abbatissæ Brunshusano *p. 1621 seq.* An ii, qui tot Diplomata tantumque laborem publicæ luci consecrant, locorumque, in quibus degunt, historias cum orbe erudito communicant, per calles abruptos & sæpius inhospita saxa gressi, ideo sint vituperandi, si unum alterumque in rebus obscurioribus admiserint nævum, id iis disquirendum relinquimus, qui Opera edunt magna, omnis limæ ac imperfectionis expertia. Si tunc demum libri historici de rebus ævi medii emittendi forent, quando uni viro in uno loco singula essent perspectissima, tunc certe vel nunquam, vel profecto infrequentissime, libellum historicum conspiceremus editum. Gratulamur itaque Cl. Autori de labore herculeo feliciter exantlato, in quo de *Sigillis Imperatorum & Bullis Pontificum*, de *Ministerialibus*, aliisque momentis historicis, antiquariis, Theologicis, & Juridicis, afferuntur haud tralatitia. Ad librum *de tribus Impostoribus* exponuntur hic scitu jucunda & curiosa *p. 728 seq.* Historia *de Joanna Papissa* exponitur per probabilem conjecturam *p. 958 seq.* Autor enim in ea est suspicione, *Joannam* ejusmodi exstitisse nunquam, sed monumentum quoddam saxo insculptum ansam dedisse civibus Romanis, Pontificem suum exosis, ut ex Apolline & Venere, vel aliis ejusmodi personis, *Joannam*, puerulum enixam, fuerint fabricati, idque circa tempus, quo Papæ Avenionem secesserant Seculo XIV. Fabulam hanc de *Joanna*, si ita vocanda est, *Joannes Mabillonius Tom. I P. I Itin. Ital. p. 27 seq.* deducit ex fabula quadam, per somnium in Græcos cusa, & a Græcis in Romanos retorta. De cetero Cl. *Saxius*, Præfectus Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolanensis, ac Canonicus honorarius, in fine *Præfationis ad Dissertationem historicam, qua vindicat veritatem contra allegata ad concordiam in causa Præcedentiæ, in qua antiqua Ambrosianæ Ecclesiæ disciplina & Metropolitani Mediolanensis dignitas illustrantur*, egregie monuit, innocentes controversias, quæ inter sacros ministros agitantur, usque ad inconditum mulierculа-

Pag. 1669 seq.

 rum

rum judicium deferri haud debere. Quod nonnemo in Cl. Autore notavit, eum Ecclesiæ Gandershemensi attribuisse immedietatem imperialem, id sane secus dilucet ex *p. 115* ac nota **, ubi perspicue traditur, Autorem in eo momento interpretem egisse, non approbatorem, non censorem. Qua de causa in eum culpa conjici potest nulla, eo quod characteres immedietatis, a *Daniele Ottone*, aliisque, recensos, haud secutus fuerit. Non enim sententiam suam protulit, sed alienam fuit interpretatus. Nec tamen audivimus, *Henricum de Cocceji*, ac *Fridericum Ludovicum de Berger*, ejus Commentatorem, tirunculos in Jure fuisse publico, ratos quippe, *Statum immediatum nec matricula probari, nec contributione onerum Imperii, uti nec immunitas ab oneribus statum tollat.* *Bochbardam*, quæ in sponsalitio *Ottonis II* & *Theophaniæ* documento occurrit, impune ignoramus. Si conjecturis locus datur, ex Vita *Meinwerci* urbs & situs constabit melius, quam ex *Valesii Bopardio*, ad Rhenum sito. Ex Documento illo sponsalitio avtographo felicius quoque eruuntur expositiones compendiorum scripturæ, quam ex apographo qualicunque. In Historia patriæ excolenda esse assiduum, lege nulla fuit prohibitum: nec studium scribendi Historias ulli ordini, ætati, & loco, instar monopolii huc usque fuit autoritate publica adstrictum. Nec is illico repudiandus est, qui nodos Chronologicos, Genealogicos, Geographicosque, ubique haud accurate exsolvit. Lapsi sunt summi passim Historici, iique impingunt in dies. *Joannes Andreas de Astesatis* in *Epistola, qua annus 817 Bernardi, Regis Italiæ, emortualis ostenditur*, *Carolum Sigonium*, *Antonium Pagium*, & Socios Palatinos Mediolanenses, errorum convincit, at quantos Viros! Lubecam *Adolphus*, Comes *de Schowenburg* senior, haud procul a veteri portu & civitate, Altenburg dicta, condidit. Id Autor ad A. 1139 *p. 317* de Lubeca, ad Travam sita, satis recte ex scriptis veterum, & *Lerbeccii* Chronico Episcoporum Mindensium, comprobat, humani quid passus, dum *p. 96* locum *Lerbeccii* ad Lubbecam, Visurgi haud procul Minda adjacentem, festinabundus traxerat. Quod Cl. Autor haud desiturus sit discere, ac in definiendo veterum locorum

corum situ cautionem tarditatemque requirat *p. 1695*, id quidem non culpa tantum vacat, sed & laudandum cummaxime putamus. Si igitur unum pagum inde a Gottinga ad Hannoveram usque collocasset, eique nomen *Leinga* indidisset, haud immerito præcipitem emendasset sententiam. *Dedonem*, Comitem Gottesecceniem, A. 1040 factum esse Comitem Palatinum, Autor *p. 1494* ostendit; eum vero obiisse A. 1056, quem habet *Lambertus*, haud adeo est certum, uti *p. 1494 seq.* comprobat. Ipse *p. 175* suspicatur, Comites Wettinenses ex Comitibus Sommerseburgicis profluxisse, ac porro Comites Wettinenses e Gottesecceniibus fortassis derivari posse. At, cum utraque conjectura ei posthæc videretur audacior, haud quippe subnixa evidentibus Scriptorum testimoniis, eam abjecit & repudiavit *p. 1496 seq.* idque Lectorem monuit *p. 1686.* Quatuor enim sunt classes Comitum Sommerseburgi Palatinorum. Prima orditur ab *Athelberone*, & in *Tammone* deficit. *Athelberoni* tribuuntur liberi, *Thidericus*, A. 995 defunctus, *Rothegardis*, Abbatissa Hilwardishusana, mortua A. 1006, *Sigibertus*, qui A. 995 obiit, ac filia, quæ *Ethelgerum* peperit. Ex *Thiderico* videtur natus *Tammo*, quippe qui paternum castellum suscepit regendum, frater *Berwarai*, qui, Episcopatum Hildeshemensem nactus A. 993 d. 17 Jan. obiit A. 1022 d. 20 Nov. Secunda classis complectitur Comites Palatinos Gottesecceniles. *Fridericus I*, Palatinus Præses, obiit A. 1020, maritus *Agnesæ*, ex Comitibus Wimariensibus progenitæ. Ex *Friderico I* exorti sunt liberi quinque: *Fridericus II* obiit A. 1038, cui uxor fuerat *Hedewigis*; *Dedo*, circa A. 1056 defunctus; *Albertus*, Archi-Episcopus Bremensis A. 1043, mortuus A. 1083; *Oda*, uxor *Alberti*, Comitis Sommerseburgici, defuncta A. 1023, ac *Bertha*, *Bertholdo IV*, Comiti Hennebergico, nupta, mortua A. 1090, enixa antehæc filiam *Lutgardem*. Ex *Friderico II* progenitus fuit *Fridericus III*, mortuus A. 1085, maritus *Albeida*, ex *Udone*, Comite Stadensium, natæ. *Friderici III* filius exstitit *Fridericus IV* posthumus, qui ex sese genitam reliquit *Sophiam*, *Hermanni*, Landgravii Thuringorum, filiam. Tertia classis ex *Alberto Seveke*, ejusque uxore, *Oda*, est deducenda, quorum filius

Pag. 1496 seq.

filius fuit *Fridericus I*, mortuus A. 1120, uxori *Idæ* junctus. Ex *Friderico I* enati fuerunt *Fridericus II*, mortuus A. 1162, *Alheida*, *Juditha*, *Agnesa*. Ex *Friderico II* progenitus fuit *Albertus II*, mortuus A. 1175, & *Adelheida*, Abbatissa Quedlinburgi & Gandershemii. Quarta classis ex Comitibus Wettinensibus est derivanda ob *Chronicon montis sereni ad A. 1207 p. 81*. Hanc Cl. Autoris sententiam facile unusquisque admittet. Id vero videtur singulare, quod perhibet idem *p. 511*, *specimina scripturæ veterum Germanorum prolata esse*. Prolata esse ea unquam, nemo negabit. Num ea adhuc exstent, quæritur. Olim ea exstitisse, videtur innotescere ex *Tacito* de *M. G. Cap. 3*, ac *Cæsare* de *B. G. Lib. I Cap. 29*, unde conjicere licet, Gallos, Helvetios, Rhætos, & Germanos, literis usos esse Græcis, ex urbe Massyliæ traductis. *Druidæ* certe, Gallis Germanisque communes, literis usi sunt Græcis, teste veteri *Cæsaris* interprete Græco, de *B. G. Lib. VI Cap. 14*. Quare illud specimen literarum, productum a *Joanne Mabillonio* in *Museo Italico Tom. I P. I p. 141*, a Germanorum veterum usu haud erit alienum. Sigillum porro *Henrici Longi* a typothetis *p. 1268* fuisse substitutum, Autore insciente, sigillo patris, *Henrici* nempe *Leonis*, Cl. Autor ipse notat & reprehendit *p. 1757*. *Henrici Leonis* sigillum exhibet unum *Tab. II n. 5*, alterum *Tab. XXV n. 7*. *Henrici Leonis* vitam & fata vides copiose exposita *p. 315 - 360*, & paralipomena *p. 1268 - 1272*. *Henrici* vero *Longi*, Ducis Saxoniæ, & Comitis Palatini ad Rhenum, vita & gesta fuse exponuntur *p. 1272 - 1277*. Insigne Ducum Brunsuicensium, *p. 1269* obvium, & ex Ven. *Rehtmeiero* a typothetis desumtum, haud debetur quidem pictorum imaginationi, ætati tamen recentiori. Nummus, in *Fridericum*, electum Romanorum Regem, percussus, *p. 847* obvius, & ex ejusdem *Rehtmeieri* Chronico desumtus, an *Meibomio* fuerit notus, & an sit genuinus, dijudicare poterunt ii, qui eum possident & inspexerunt. Dentem *S. Joannis* ex insignibus Imperialibus ab *Henrico*, Comite Palatino ad Rhenum, fuisse reservatum, *Joannes Georgius Eccardus* perhibuit in *Beschreibung eines Kleinodien-Kastleins §. 15 p. 41*. Cœnobia a Monasteriis Feuda suscepisse, haud adeo inso-

insolitum, siquidem vel ex hoc Opere patescit, Abbatem Clusinensem, Præpositum Brunteshusanum, & Abbatissam S. Mariæ, imo Capitulum Gandershemense, a Præside Reverendissima majoris Monasterii feuda suscepisse. Pro *cœnobio Luneburgi p. 207* legendum esse castrum, monuit Autor *p. 1686* & *1755*. Castrum Luneburgi esse feudum Ecclesiæ Gandershemensis, aperte negat *p. 1686*, alibique docet, *Juditham*, Abbatissam, renuntiasse juri suo quæsito, quod sibi esse persuaserat in Luneburgum ac Gifhornium, ac de feudis veteribus altum impositum fuisse cuique silentium ex compacto, inter Duces Serenissimos & *Catharinam Elisabetham* inito. Cl. Autor montem Schellen-Pirmont vetusque castellum Pirmonti confudit cum Herminsberg, loco, qui ad alterum latus Pirmonti nunc eminet. Quæ notanda sunt ad *p. 1538*. *Irminsul* videtur potius fuisse locus ad Eresburgum ævo *Caroli Magni*, quam *Arminii* statua. Fama de amne Eternan in Eidera a nonnullis quæsito, & feudis ab *Henrico Leone* retentis, *p. 722*, nititur libro manuscripto. Geminum *cc* olim notabat Ecclesiam; geminum *tt* designabat vel *testem* vel *titulum*. Testem notat in scriptis *Langobardicis* apud *Joannem Andream de Astesatis* ad *Manelmi Comment. de Obsidione Brixiæ*, in Præfatione *p. 50*, & in Opere *p. 99*. In *Cherubini* Bullario expositum fuit per vocem tituli. Exemplum habes in hoc Opere *p. 443*, & apud Annalistam Saxonem ad A. 870 *p. 208*. Multa in Capite Surarum Alcorani occurrunt scripturæ compendia, de quibus doctissimi Muhammedani dissident, ceteroquin artis legendi peritissimi. *Ludovicum II* dici *Regem Romanorum*, absonum haud est. Appellationem eam adhibuerunt Imperatores Græci ante Carolingos. *Ludovicus II* certe jam A. 843 a patre *Lothario* in societatem Imperii & Regni fuit adscitus, uti ex tribus constat Diplomatibus. Præterea Notarii eorum temporum formulas certas haud admodum religiose observarunt. An *Henricus VII* veneno in eucharistia sit interemtus a *Bernardo Montepeluciano*, *Dominici* ex Ordine, anceps est quæstio. Cl. Autor testimonia affert affirmantia *p. 795*. Addantur *Martinus Fuldensis p. 1722*, & *Joannes Vitoduranus* in Chronico apud

Eccardum Tom. I p. 1777 seq. *Martinus* autem Minorita id negat *p. 1637*, inductus Epistola quadam, quam edidit *G. G. Leibnitius P. I Cod. Juris Gentium Diplomatici n. 87 p. 188 seq.* ex qua ipsa patet universalis de Imperatore per venenum enecto fama, quam tandem supprimere studuerunt Dominicani, a Minoritis ideo turpiter traducti. In honorem Clericorum ni veritas fuerit supressa, facinus omnino est negandum. Comites Northeimenses deducit Autor demum ab exeunte Seculo decimo *p. 1462 seq.* Quare in mendo jacent verba *p. 103* allata, ubi ita legendum: *Comites Brunswicenses & Northeimenses eadem ratione heredia sua in vicinia obtinuerunt, antequam Franconici Imperatores Regesque Germaniam borealem in servitutem adigere sustinerent.* Ibidem Cl. Autor ex *Ditmari Annal. Lib. I p. 325* docet, *Henricum Aucupem* alia possedisse ex allodio, alia ex beneficio gratuitoque Regis munere; nam *hæreditas* & *beneficium* ibi opponuntur; ad priorem pervenit *Henricus jure*, ad posterius *gratuito Regis munere.* Hæreditas illa eique factæ accessiones ab *Ottone Puero* traditæ sunt & oblatæ Imperio ac Imperatori in feudum. Decreta tribunalium Saxoniæ Cl. Autor noluit fide privare. At ideo ab injuriis, in Familias generosiores evibratis, ubique apparet alienus. Collegit Cl. Autor vitas Virorum generosiorum & spectatissimorum, qui rei vel publicæ, vel sacræ, sedulam navarunt operam, ac inprimis ei inseruit merita admodum beati *Urbani Dieterici de Ludeke*, uti apparet ex *p. 1550*, nec non vitas collegit *Stisserorum*, quemadmodum significavit *p. 1657.* Librum, vitas illas continentem, vocat *Historiam anecdotam*, eamque deponet in loco publico, ne ipso typis excudatur vivente, indubie rationibus gravioribus ita suadentibus: tantum abest, ut ipse minetur ministeriis aularum dictaturam & virgam censoriam. Omittimus alia, rivosque claudimus, id potissimum laudantes, Autorem nævos Ecclesiasticos politicosque subinde haud dissimulasse, idque nunquam non dedisse operam, ut veritatem nobis nudam, planam, & velamento omni destitutam, exhiberet.

THE-

THESAURI MORELLIANI TOMUS SEcundus, sive SIGEBERTI HAVERCAMPI Commentarius in Familiarum Romanarum Numismata omnia; nummos miscellaneos, urbis Romæ, Hispanicos, & Goltzianos dubiæ fidei omnes; diligentissime undique conquisita, ad ipsorum nummorum fidem accuratissime delineata & disposita a Celeberrimo Antiquario, ANDREA MORELLIO.

Amstelodami, apud Jo. Wetsteinium & Guil. Smith, 1734, fol. Alph. 7 pl. 10.

Postquam superiori jam Mense generatim de præclaro hoc Opere dictum nobis est, operæ videmur utique pretium facturi, si ad propiorem ejus contemplationem pergamus. Offerunt se igitur in hoc Thesauro non tantum Familiæ eæ, de quibus jam egere *Ursinus*, *Patinus*, & potissimum *Vaillantius*, sed etiam aliæ, quas taciti illi prætermiserunt, a *Morellio* recens adjectæ, cujusmodi sunt *Alitia, Bellia, Cominia, Epria, Gessia, Grania, Latilia, Mævia, Mindia, Mineja, Mitreja, Novia, Floria, Sallustia, Sextilia, Tadia, Verria, Volumnia*, in quibus non minus, quam illis, quas *Goltzius* præterea protulit, (ex quibus cum omnes solicite conquisierit *Vaillantius*, *Juventia* tamen & *Passiena* diligentiam ejus effugerunt,) nova luce perfundendis singularis Cl. *Havercampi* industria eluxit. Perlustremus ante omnia Familias, quæ jam tum a Scriptoribus nummorum Consularium proditæ memoriæ sunt, atque inde aliquot exempla ejus rei petamus.

Ex Familia *Acilia* notus est denarius, qui caput Salutis ab altera parte, ab altera fœminam stantem, & sinistro cubito innixam columnæ, dextra serpentem tenentem, exhibet, cum literis adscriptis: NV. ACILIVS IIIVIR VALETV. Triumvirum VALEtudinis TVendæ, vel VALETVdinarium, excogitarunt *Onuphrius* & *Patinus*, IIIVirum ædibus sa-

eris reficiendis hic *Vaillantius* agnoscit. Sed, nihil aliud, quam IIIVirum monetalem, innui, cum ad Familiam *Egnatulejam*, tum in Addendis, qui Cl. *Vaillantii* sententiam ab initio probare visus erat, Cl. *Havercampus* ostendit, eumque Valetudinis hoc typo A. U. C. DCCXXIX usum post gravem *Augusti* morbum, non sine probabili ratione conjectat.

In Familiæ *Caniniæ* nummum, in quo hinc caput *Augusti*, cum literis: AVGVSTVS, illinc cippus, ut visum adhuc est antiquariis, in quo C. C. AVGVSTI, & inscriptio: L. CANINIVS GALLVS IIIVIR, variæ doctissimorum Virorum interpretationes prostant, quarum plerasque *Morellius* in Specimine suo recenset. Peculiari eum nummum Dissertatione post alios, inprimis Cl. *Gallandium*, illustravit *Jo. Carolus Schottus*, ratus, Ducenarios *Augusti* designari; quam sententiam non sine aculeis idem ille, quem diximus, *Gallandius* confutavit. Cl. *Havercampus* non cippum hic agnoscit, sed incudem, &, voces C. C. AVGVSTI, ei inscriptas, pendere a reliqua epigraphe, oræ nummi adjecta, existimat, hoc sensu, ut L. CANINIVS GALLVS IIIVIR Caji Cæsaris AVGVSTI appelletur. Quæ nummi hujus si cum reliquis conferatur interpretatio, iis, quibus ceteræ laborant, difficultatibus non æque obnoxia videtur. Id unum objici fortasse possit, cur, quem argenteus nummus sponte non Senatus, sed *Augusti*, IIIVirum monetalem prodebat, ita diserte hic appelletur sine necessitate, & sine ullo alio exemplo. Fieri potest, ut peculiaris ejus rei ratio subsit, quæ si indagari possit, vix ullus de interpretationis hujus veritate dubitandi locus relinquetur.

Sed ad *Fabiæ* gentis nummos pergamus, ex quibus ad quintum sextumve Tabulæ primæ rectius intelligendum Cl. *Havercampus* Lectoribus plurimum lucis affundit. In quinto hic caput Romæ galeatum cum nota denarii & litera N, aliisque, illic figura sedens, cernitur, quæ capite galeam, dextra apicem Pontificalem, sinistra hastam una cum clypeo, gerit, in quo literæ: QVIRIN. *Vaillantius* una cum aliis figuram sedentem *Quirinum*, seu *Romulum*, interpretatur, eumque literis: QVIRIN. innui statuit. Sed, cum in Familiæ *Memmiæ* nummis *Romulus* tanquam *Quirinus*

TAB. II Fig. 1.

rinus longe alio vultu appareat, nihil hic aliud, quam Romam, agnoſcit Cl. *Havercampus*, & literis: QVIRIN. Flaminium Quirinale N. *Fabii Pictoris* deſignari putat, ejus nempe, qui Quæſtor Provincialis fuit A.U.C. DIX, tametſi nummum non in Quæſtura ejus provinciali, ſed urbana, cuſum vox ROMA teſtatur. Quo pacto jam legendum in eo conjuncto verborum ſenſu: Numerius FABIVS PICTOR QVIRINalis. Sexto gentis ejusdem *Fabiæ* denario, in quo caput muliebre velatum, cum literis: EX A. PV. & averſa in parte Victoria in bigis, ſub quibus avis, cum adjectis literis: C. FAB. C. F. tantam vulgo antiquitatem tribuunt, ut inter primos, quos Roma ſignare cœpit, ei locum aſſignent. Cl. *Havercampus* non ſine ratione ducentos fere annos iis abrogat, cenſetque cuſos in Africa A.U.C. DCLXIX a C. *Fabio Adriano*, Prætore in Africam miſſo a Cinnanis contra Q. *Cæcilium Metellum Pium*, adverſus quem ut auctoritate publica ſe munitum oſtenderet, adſcribendas eum his denariis curaſſe literas: EX A. PV. quas interpretatur: EX Auctoritate PVblica. Caput autem velatum non Alexandriæ vel Cybeles eſſe credit, ſed cœleſtis Deæ, peculiari ſtudio ab Afris, id quod vel ex *Severi* & *Caracallæ* nummis, INDVLGENTIA AVG. IN CARTH. inſcriptis, patet, cultæ. Quam vulgo vel buteonem vel ibim alii interpretati ſunt avem, idem ſtruthio-camelum, Africæ ſymbolum, ſtatuit, cui forma hujus avis utique rectius, quam buteoni, vel ibidi, congruit. TAB. II Fig. 2.

In Familia *Claudia* quintus Tabulæ primæ nummus haud raro manibus antiquariæ hujus mercis ſtudioſorum teritur, quos tanto paſſim numero occurrere obſervat Cl. *Havercampus*, ut vix ullos frequentiores arbitretur. Cernitur in eo altera ex parte caput Romæ galeatum, ex altera victoria in bigis, cum literis: AP. CL. T. MANL. Q. MARC. ut eas quidem exhibent *Urſinus*, *Patinus*, *Vaillantius* in Familia *Marcia*, & hoc in Opere *Morellius*. *Vaillantii* in nummo hoc deſcribendo inconſtantiam jure optimo reprehendit Cl. *Havercampus*. In *Claudia* enim gente cum ipſius denarii delineatio habeat: AP. CL. T. ML. Q. VR. idque & in ſub-

 jecta

jecta descriptione totidem verbis repetat *Vaillantius*, nihilominus quasi explicationis causa subjungit nomina APpii CLaudii, Titi MANLii Quinti MARcii. Quæ tamen idem ille non moratus, paulo post in uberiori enucleatione nummi hujus *Appium Claudium & Titum Manlium* Quæstores urbanos appellari contendit. Eodem modo & eundem prope nummum, (neque enim differt, nisi quod *Titus Manlius* præponitur *Appio Claudio*,) exhibet in Familia *Manlia*, & literas residuas Q. VR. ad Quæstoris urbani dignitatem refert, ita tamen, ut moneat, apud *Fulvium* legi: Q. MAR. quo pacto inscriptum & deinceps eum sub Familia *Marcia* repetit. Erroris hujus originem a *Goltzio* arcessit Cl. *Havercampus*, qui utrobique non Q. MAR. sed Q. VR. in denario hoc exhibet. Sed non equidem *Goltzius* in transversum abripuit *Vaillantium*, verum *Fulvius*, qui in delineatione exhibet Q. MAR. sed per errorem, quemadmodum apud eundem *Fulvium* ex subjecta hujus nummi explicatione patet, quam si vel in *Claudia* vel *Manlia* expendisset gente *Vaillantius*, non repetendum in Familia *Marcia* duxisset nummum hunc, idque, ut manifestum est, ob unam hanc causam, quod Q. MAR. in delineatione *Fulviana* legeretur. Ceteroqui enim tria illius exempla nobis, hæc scribentibus, ad manum sunt, in quibus omnibus vel AP. CL. T. MANL. Q. VR. vel T. MANL. AP. CL. Q. VR. clarissime expressum cernitur; unde & Ill. *Spanhemius Tom. II* Operis *de præst. & usu numism. p. 169* ex hoc ipso nummo Quæstoris urbani dignitatem rectissime evincit. Id vero mireris, qui impetrare a se potuerit diligentissimus *Morellius* noster, ut errorem *Fulviana* iconis, & in *Claudia* & in *Manlia* gente secure in Opere suo repetierit. Sed ea de re Cl. *Havercampum*, ubi loculos suos denuo excusserit, curatiusque inspexerit nummos hos, sententiam dicentem audire mallemus.

Qui in Familiæ *Serviliæ* nummis quarto se loco spectandum præbet denarius, adversa in parte capite *Floræ* & lituo, adscriptisque literis: FLORAL PRIMVS insignis, in aversa duas figuras stantes habitu militari galeatoque capite, dextraque pugiones, sinistra clypeos tenentes, exhibens, quibus addi-

ta

ta epigraphe: C. SERVEILIVS C. F. rectiſſime a Cl. *Havercampo* refertur ad duos fratres *Servilios Caſcas*, *Cajum* & *Publium*, occiſo *Julio Caſare* veluti jurejurando ſublatis pugionibus in fœdus coeuntes. Sed quod a *C. Servilio*, majore fratre, potiſſimum ſignatum fuiſſe putat, ad eumque alteram adverſæ partis vocem PRIMVS, quaſi id cognominis ille tulerit, refert, ac proinde conjunctam utriusque partis inſcriptionem ita legit: FLORA. C. SERVEILIVS *Caji* Filius PRIMVS, id totum nititur lectione vocis FLORA, quæ in nummo ipſo, prout plerique expreſſere, tametſi id neglexit *Morellius*, crure altero literæ A producto eſt FLORAL, non FLORA, ita, ut neceſſario intelligenda ſint FLORALia, quo pacto vox PRIMVS ab ea commode avelli vix poteſt, tametſi ei litera F non additur, quam animo ſupplere, noſtro quidem judicio difficultatis minus habet, quam in vocabulo PRIMVS cognomen *C. Servilii*, fratris natu majoris, agnoſcere.

Quod ad Familias jam attinet recens a *Morellio* adjectas, ex eum fere coloniarum nummis nitantur, neque adeo niſi quinquennalium & Duumvirorum in Provinciis memoriam renovent, facile quidem patet, in iisdem Cl. *Havercampo*, quo ingenium induſtriamque exerceret, ſeſe minus frequenter obtuliſſe. Eſt tamen hic illic, quod laudem in ceteris illuſtrandis partam non modo non minuat, ſed & augeat haud parum. Sic ad *Epriæ* gentis nummum illum *Eprii Marcelli*, Proconſulis Cypriorum, non contentus *Seguini* verba, quibus plurimum illi lucis affunditur, in medium attuliſſe, varios *Vaillantii* in deſcribendo illo lapſus notat, obſervatque opportune, Prætores etiam, in provincias populi Romani, qualis tum Cyprus, miſſos, Proconſulum appellatione uſos, unde neceſſe jam non eſt, inter Conſules, vel ordinarios, vel ſuffectos, *Eprium* hunc quærere, cum prætoria dignitas ei ſatis fuerit ad provinciam hanc obtinendam. Porro in averſa nummi parte ſub figura Veneris Cypriæ, quam vulgo agnoſcunt antiquarii, ipſam Romam latitare conjectat, rejecta opinione *Harduini*, ſtatuam pedeſtrem *Eprio Marcello* a Cypriis poſitam hic agnoſcentis, cujus & alia commenta a vero alieniſſima, quale inprimis de *Taci-*

TAB. II Fig. 3.

Tacito, apud quem Lyciæ Proconsul *Eprius* audit, quasi erronea hujus numini lectione decepto, solidis rationibus confutat.

Latiliæ gentis duos *Morellius* ære expressos dedit nummos. In priori ab altera parte instrumenta Pontificalia, albogalerus, securis, adspergillum, & capeduncula, cum inscriptione mutila: ... - LIVS PONTifex IIVir Quinquennalis, ab altera flos loti, cum literis: IVBA REX IVBAE Filius IIVir Quinquennalis. Sed, hunc nummum ad *Latiliam* gentem trahi non posse, ex integerrimo ejus exemplo, quod ex museo *Jacobi de Bary* in Thesaurum Palatinum transiit; delineatumque in quadam illius collectione nummorum Punicorum reperit Cl. *Havercampus*, jam constat. Ita enim ibi legitur: CN. ATELLIVS PONTIF. IIV. Q. *Atellii* noti ex Inscriptionum veterum penu: non ultimum inter eos locum obtinet, qui cum *Juba*, *Jubæ* filio, Regum eruditissimo, cujus præstantes, eosque ineditos, nummos in Thesauro suo Regio Cl. *Havercampus* promet, Duumviri quinquennalis munus Carthagine, ut idem Vir doctissimus conjicit, post acceptam a *Lepido* cladem denuo colonis ab *Augusto* frequentata, gessit.

In *Mindiæ* gentis nummis duobus prioribus, in quibus vox ΠΑΤΡ. & ΠΑΤΡΩΝ, vulgarem sequitur opinionem Cl. *Havercampus*, ratus, Patrensem civitatem innui. Sed, cum in altero mulierem, quæ superiori corporis parte nuda veloci gradu fertur, dextram retro protendens, Amazonem non male interpretetur, eoque typo Asiæ potissimum urbes superbiant, mirum est, in voce ΠΑΤΡΩΝ non potius nomen proprium viri magistratu fungentis, quam coloniæ Romanæ, quæ in monumentis publicis literas Romanas Græcis substituere solebant, eum agnovisse cum Cl. Editore, quem passim appellat, Thesauri Gothani *p. 421 seq.* Solent enim majoris dignationis Magistratus in nummaria suppellectile hac sæpe majoribus jungi, ut *Philopatris Aulo Gessio* in nummo Smyrnensium, ne alia nunc exempla, passim obvia, hoc loco congeramus.

Mitrejæ gentis, quæ tam obscura est, ut ne inscriptiones quidem, nedum Autores, ulla ejus vestigia, teste Cl. *Havercam-*

po,

TAB. II ad Nov. Act. Erud. A. 1735. Mens. M

Fig. I.

Fig…

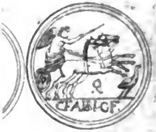

Fig. III.

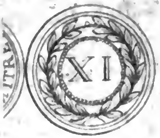

Fig…

art. p.108.109.111.et 113

ı. II.

ı. IV.

pe, hodie servent, nummuli duo, quos protulit *Morellius*, paulo plus lucis desiderant, quam qua fulgent adhuc, ut recte intelligi possint. Caput *Agrippæ* in iis agnoscit Cl. *Havercampus*, quod in priori saltem, qui nobis ad manum est, ad *Augusti* vultum propius accedit. Ceteroqui potiori utique jure MAGISTRVM IVVENTVTIS, qua appellatione C. MITREIVS L. F. in iisdem insignitur, de eo, qui juventutem Romanam, & inprimis C. & L. CAESARES, disciplina militari & equestri imbuebat, & qui diversus honoris gradu a pædagogo vel magistro puerorum, cujusmodi in vetustis Inscriptionibus occurrunt, interpretatur Cl. *Havercampus*, quam *Harduinus* de præfecto copiarum pedestrium, quem postea idem principem juventutis dictum putat, qui & literas numerales XII (in *Morelliano* & nostro est XI, quod ex converso nummo IX esse potest,) de legione XII accipit, cum verosimilius index annorum imperii, vel potius tribunitiæ potestatis, A. U. DCCXXXI primum sumtæ ab *Augusto*, ex *Mediobarbi* & Cl. *Havercampi* sententia in iisdem delitescat. TAB. II Fig. 4.

Nummis Consularibus, quorum fides extra dubium posita est, *Goltziani* aliique dubiæ auctoritatis subjunguntur, ad quos rectius intelligendos non tantum, quæ *Ericius*, *Pighius*, & *Vaillantius*, aliique, commentati sunt, magno studio collegit Cl. *Havercampus*, sed & ipse, quid censendum de iis sit, uberius declaravit. Sic ad *Æliæ* gentis nummum, qui est Tab. I septimus, cujus adversa in parte caput Neptuni cum tridente, in aversa idem Neptunus in quadrigis equorum marinorum, cum literis: Q. TVBERO, cum *Ericii*, tum *Vaillantii* sententiam de eo exponit. Uterque sub consulatu *Tuberonis* eum cusum statuit. Neptuni caput & currum *Ericius* ad peculiare studium & religionem Consulis erga illud Numen, *Vaillantius* ad curam tutelamque aquarum, ex Senatusconsulto a *Tuberone* Consule susceptam, atque adeo ad *Augustum* ipsum, tanquam alterum Neptunum, aquis imperantem, refert. Cl. *Havercampus*, castigata inprimis posteriori sententia, quæ cum divisione illa monetæ, qua, auri argentique signandi facultate sibi servata, Imperatores unius æris cudendi gratiam Senatui fecerunt,

consistere non potest, ostendit, nummum referri posse ad tempora belli Macedonici cum Rege Perseo atque ad apparatum navalem, quo contra eum usi Romani, signatumque a *Q. Ælio*, Quæstore, genero *L. Æmilii Pauli*, qui bellum id suis auspiciis gessit, videri. In Familia *Fabia* nummi *Goltzianorum* decimi adversa pars caput Romæ galeatum in laurea, cum literis: ROMA, aversa Neptunum in quadrigis decurrentibus, cujus in dextra tridens, in sinistra equorum habenæ, infraque navis proram præfert, cum inscriptione: Q. MAXimus VERRVCOSus. Ejus nummi aversa pagina a *Goltzio*, *Ericio* & *Vaillantio* ad triumphum *Q. Fabii Maximi Verrucosi* de Tarentinis, qui in A. U. C. DXIV incidit, revocatur. *Ericius* Neptunum cum tridente quadrigis triumphalibus insistentem, infraque positam proram, ad victoriam navalem *Fabii* de Tarentinis trahit; sed *Vaillantius* rectius de situ Tarenti, urbis maritimæ, interpretatur. Ei sententiæ subscribit Cl. *Havercampus*, sed ostendit eodem tempore, male lauream aversæ partis in gramineam coronam, qua, *Hannibale* ex Italia pulso, *Fabium* donatum esse *Plinius* docet, converti a *Vaillantio*. *Hannibal* enim A. U. C. DL Italiam reliquit; quo pacto igitur insculpi nummis, ante triumphum A. DXLIV ex ipsius *Vaillantii* sententia ad remunerandos milites cusis, corona illa potuit? Quam vere autem idem *Vaillantius* affirmet, *nullum omnino ex Goltzianis esse debere suspectæ fidei, tam exacte ad historicam veritatem consentire tum figuras omnes, tum inscriptiones, nulla ut legitima possit esse de genuina ipsorum origine disputatio*, vel ex *Gelliæ Lutatiæ*que Familiæ nummo, qui caput Libertatis velatum, cum literis: Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS ÆD. CVR. EX S. C. & ab altera sui parte sellam curulem inter duos lauri ramos, cum adscriptis vocibus: L. GELLIVS L. F. COS. complectitur, satis ostendit Cl. *Havercampus*. Q. enim *Lutatius Catulus*, cum *Lutatia* gens esset plebeja, nullo modo se magistratus Patriciis proprii nomine & dignitate venditare potuit. Unde & idem *Catulus* ante consulatum & censuram, quam gessit, non inter Ædiles curules, sed plebis, refertur a *Pighio* ad A. U. C. DCLXVII.

DCLXVII. Quibus præmissis, concludit tandem Doctiss. *Havercampus: Omnia itaque, quæ ad interpretationem hujus nummi afferuntur, uno verbo præcidimus, falsum videri nummum & vere Goltzianum. Imo magna mihi est suspicio, omnes illos ejus viri nummos, qui Consulum & Ædilium curulium conjuncta habent nomina, ejusdem farinæ esse.* Inprimis vero & γοητείας suspicione apud Cl. *Havercampum* laborant, qui, cum trina distincte nomina adscripta servent, IIVirorum tamen magistratum adjectum sistunt. Ceteroqui non omnes ad unum ei æque suspecti, prout vel ex altero gentis *Semproniæ* nummo constat, cujus in aversa Consul in quadrigis triumphalibus stans, Victoria advolante, eique coronam porrigente, cum literis: C. SEMPronius BLAESVS. Eum denarium cum *Vaillantius* apud Purpuratum *de Maximis* sese observasse testetur, agnoscit Cl. *Havercampus*, de fide ejus dubitari amplius non posse, optatque adeo, *Vaillantius* ut omnes, quos vidit, *Goltzianos* annotasset. Sed annon hoc ipso ex silentio ejus manifestum fit, præter hunc vel nullos, vel paucissimos, sese ei in tot Museis, quæ perlustravit, obtulisse? Verum & alibi Cl. *Havercampus* de *Goltziano* gentis *Valeriæ* nummo, in quo altera ex parte M. MESSALAE COS. caput, ex altera symbola sacerdotalia, cum inscriptione: M. VALERIVS M. F. M. N. CORVINVS, *pulcherrimum*, inquit, *hunc rarissimumque denarium, & cujus (cum genuinum putem) conspectum aliquot denariis libenter emerem, vulgavit Goltzius. Goltzianis* nummis *Morellius* alios quosdam literis C. P. (*Carolum Patinum*, vel *Cavinum Patavinum*, forte innuentibus,) notatos immiscuit, sed, cum subleftæ omnes fidei sint, ut docet Cl. *Havercampus*, iisdem immorari, Lectoribus plus satis recensu hujus Operis jam tum fatigatis, nolumus.

VINDICIÆ METHODI, QUA IN ELEMENTIS Juris Civilis usus est Vir Illustris atque Excellentissimus, J. G. HEINECCIUS, S. R. M. Pruss. Consil. Intimus, & Jur. ac Philos. in Illustri Frideric. P. P. O.

oppositæ G. J. SCHUTZII Examini ejusdem methodi. Accedit in calce ipsum Examen SCHUTZIANUM, ac præterea Examen Orationis PFAFFIANÆ de Chirographo Apostoli Pauli, una cum Oratione ipsa.

Trajecti ad Rhenum, apud Hermannum Besseling, 1734, 8. Plag. 18.

Surrexit in Belgio acerrimus methodi *Heineccianæ* defensor, & vindicem calamum strinxit adversus omnes, qui vel latum unguem discedunt ab illa, qua utitur Ill. *Heineccius*, jura interpretandi ratione. Movit illum ad opus hoc perficiendum incredibilis, qua heroem suum complectitur, veneratio, & justus, quemadmodum scribit, dolor, quo ob indigne factam optimo *Heineccio* pauperiem valde afficitur. Nomen Defensoris non heri nudiusque tertius innotuit Reipublicæ literariæ proceribus civibusque, sed jam dudum aliquem in hac Republica locum conscripta Teredinum historia obtinuit Consultiss. *Sellius*. Nunc augere studet famam laudatissimo Opere partam, cupitque

vivus volitare per ora virum.

Quapropter omnem bilem effundit contra eos, qui methodum *Heineccianam* improbant, totque selectis Oratorum & Poetarum flosculis, tanquam totidem telis, confodit eos, ut non magis potuisset, si conjurassent adversus Rempublicam. Fortis & magnanimi militis igitur laudem gloriamque consecutus est Cel. *Sellius*, quippe qui pro methodo *Heinecciana* mascule apertoque pectore pugnavit. Interim magnopere optassemus, ut illud Poetæ monitum sæpius sibi in animum revocasset:

Parcius ista viro tamen objicienda memento.

Nos, qui huic liti nos non immiscebimus, nihilominus lætum jucundumque literarii belli spectaculum non invidebimus Lectoribus nostris, & universam illius historiam, ab omni partium studio sejuncti, candide atque ingenue commemorabi-

rabimus. Primam, eandemque infeliciſſimam, infauſto bello huic occaſionem dedit S. R. Tubingenſium Cancellarius, *Chriſtophorus Matthæus Pfaffius.* Is A. 1729 Orationem recitavit, in qua de Chirographo Apoſtoli *Pauli*, *Philemoni* in favorem *Oneſimi* ſervi transmiſſo, num conſtitutum, vel fidejuſſionem, aut expromiſſionem, ſapiat, vel potius alia prorſus ratione explicandum veniat, diſputat. In eo ſcilicet occupatur S, Rev. *Pfaffius*, ut, in verbis *Paulinis* neque fidejuſſionem, neque conſtitutum, neque expromiſſionem, contineri, oſtendat, neque ſerio iſthæc ab Apoſtolo fuiſſe ſcripta, quaſi aut ſolvere quid *Philemoni* pro *Oneſimo* voluerit potueritque, ſed unice ut autoritate ſua *Philemonem* permoveret, ut veniam faceret damnorum & injuriarum, quas a ſervo ſuo fuerat perpeſſus, illudque omne ex caritate Chriſtiana, qua jam fratres eſſent omnes, ei benigniter remitteret. Inprimis diſplicere ſibi methodum, quam in Elementis Juris Civilis ſecundum ordinem Pandectarum adoptavit *Heineccius*, *qui*, liceat ipſius Venerabilis Cancellarii verbis uti, *in tradenda Jurisprudentia Civili methodum demonſtrativam illam, recentioris Philoſophiæ illius, ubi ſemper unum ex altero catenatim deduci amat, primus vel adhibuit*, *vel, neque enim ejusmodi methodum Jurisprudentia Civilis patitur, affectavit.* Miſere hanc Orationem perſtrinxit terræ quidam filius & lucifuga, & omnem conviciandi libidinem, non rogatus, neque invitatus, intolerabili arrogantia exercuit. Neque enim tam atroci pœna dignum facinus admiſerat optimus Cancellarius, neque quidquam fecerat, quod ad tantam iram provocare poſſet *Heineccianæ* methodi ſectatorem, qui ipſe in Oratione ſua fatetur, *ſe JCtorum ſubſellia nunquam triviſſe*, & ejusmodi Orationis argumentum elegerat, quod ad Theologos ſolos, ſi vera profiteri volumus, pertinet, & in quod improbe involarant JCti, cum quibus ſæpe peſſime ageretur, ſi finium regundorum actione cum iis experirentur Theologi. Contra *Pfaffianum* hunc Adverſarium poſtea calamum prehendit *Godofredus Jacobus Schützius*, aut ſi quem alium ſub hoc nomine latere putes, qui convicia conviciis oppoſuit, ſimulque Compendii *Lauterbachiani* defenſionem in ſe ſuſcepit, & ſuam

de methodo *Heineccìana* ſententiam dixit, atque Titulum de SCto Vellejano ſub examen revocavit. Contra hoc Examen vindicias ſecundum libertatem dari poſtulat Conſultiſſ. *Sellius*, Ill. *Heineccii* cauſam agit, Adverſarium ſuum ſatyricis, ſed & interdum, quod æquitatis ſtudioſi judicabunt, nimium acerbis, verbis excipit, eum cum ignaviſſimo quadrupedum aſello comparat, omni judicandi facultate privat, infelici arbori deſtinat, & ab omni hominum conſortio excludit. Interim, etſi fateamur, hæc & plura alia, quibus Adverſarium traducit, ſcommata duri aliquid & inhumani ſecum ferre, non poſſumus tamen non, quin Conſultiſſ. *Sellii* Vindicias ob venuſtiſſimam dictionis latinæ elegantiam, & inſignem leges Romanas interpretandi peritiam, magnopere commendemus atque dilaudemus. Id monemus Lectores noſtros, omnia, quorum mentionem fecimus, ſcripta adjecta reperiri hiſce Vindiciis, fructuoſa futura iis, qui tragœdiis illis in Republica literaria magnopere delectantur. Atque utinam mox veritatem *Virgiliana* ſententiæ, quam ſub principium Vindiciarum ſuarum collocavit Conſultiſſ. *Sellius*, rerum eventus comprobaret:

Hi motus animorum atque hæc certamina tanta
Pulveris exigui jactu compreſſa quieſcent.

THE ENGLISH MALADY, OR A TREATISE of nervous diſeaſes of all kinds, &c.

h. e.

MORBUS ANGLICUS, SIVE TRACTAtus de nervoſis omnis generis morbis, ſpleneticis, vaporoſis, ab imbecillitate ſpirituum, hypochondriacis & hyſtericis affectibus, &c. tribus Partibus diſtinctus, quarum prima naturam & cauſas nervoſorum affectuum, altera nervoſorum morborum curam, tertia varios caſus, pro illuſtranda & confirmanda curandi methodo, continet. Autore GEORGIO CHEYNE, M. D. Collegii Medicorum Edimburgenſium & Regiæ Societatis Londinenſis Socio.

Londi-

Londini, impenſis G. Straphan & J. Leake, 1733, 8.

Alph. 1 pl. 2.

Morbi Anglici, quo nomine phantaſticos & ideales nervoſi generis morbos compellare ſolemus, ingenuam ab erudito quodam Medico Anglo ſcriptam hiſtoriam, quotusquisque eſt, qui non deſideret? Compotes voti reddit curioſos doctiſſimus & in morbis explicandis verſatiſſimus Autor, quando malum iſtud, in opprobrium gentis ſuæ, uti ipſi videtur in Præfatione, ſic dictum, quam tamen ſuſpicionem longe abeſſe deprecamur, in ſua elementa redigere graphiceque delineare inſtituit. Agnoſcit ſtatim ab initio mali inter cives ſuos frequentiam, ita, ut tertiam fere eorundem partem cum iſta labe conflictari aſſeveret; cujus endemici mali ſemina, a ſingulari aeris Britannici miſtura, aquarum locorumque propria conſtitutione, populi, otia, quærentis, vitamque ſedentariam exercentis, copia, foveri declarat. Morbum ejusmodi, qui mentem ipſam affligunt, miſeriam planctibus proſequitur, arbitratus, cum omnis generis morbi deſiderium vivendi non prorſus exuant, hunc ſolum eſſe, qui pertæſos ſui ipſius ægros reddere poſſit, quandoquidem anima ipſa ſibi non conſtet, & miſere anxia evadere quantocyus tentet. Hanc animam, hoc intelligens principium, in aliqua, ſed quam definire non audet, cerebri regione, tanquam in regia ſede, collocat, ex qua imperium ſuum in corpus iſthoc mechanicum, variis ſcilicet variorum vaſorum tubulis & canalibus conſtructum, exercet, tangendo & impellendo nervos ſuæ voluntatis & arbitrii adminiſtros, non aliter, ac organi muſici magiſter, remotis a ſe harmonicis tubis, tangendo melodiam imperat: adeoque morborum, qui mentem vitiant, cauſam formalem in læſa nervorum vibratione collocat, aut tremore eorundem naturali interrupto, partim ab humiditate aut ſiccitate vitioſa, partim a ſubſtantia eorundem, poſt acceſſum peregrinarum particularum, male habitum, aut ob elaſticitatem legitimam, infractam, & penitus deſtructam. Quam late pateat morborum iſtiusmodi familia, declarat, quando terminos, quibus incipit, quibusque definit,

finit, definit: ab oſcitatione, ait, & tenſione membrorum involuntaria, ad apoplexiam uſque omnes nervoſi generis morbi imbecillitatem debitique nervorum roboris defectum pro cauſa agnoſcunt. Quæcunque illæ ſunt, hac claſſe contentæ ægritudines, varia vel affinitate, vel ſanguinis quaſi propinquitate, ſeſe mutuo attingunt: unius ejusdemque indolis ſunt, quæ ſentiendi & intelligendi potentiam ad tempus auferunt, prout lethargus, mania, melancholia, & ipſa apoplexia, quæ mala etiam cauſarum communionem alunt, humorum ſcilicet viſciditatem & lentorem, quo glandularum tubuli & arteriolarum extremitates obſtruuntur, cum manifeſta nervorum ad vibrationes ſuas ineptitudine. Alia eſt ratio morborum, qui voluntarios ſaltim motus, vel ex toto, vel ex parte, evertunt, prout in affectibus paralyticis, quo tempore ob laxitatem & atoniam nervorum energiam ſuam commonſtrare anima neutiquam poteſt. Quodſi autem involuntarii motus excitantur in ſpaſticis & convulſivis affectibus, acrimonia ſane quædam accuſanda eſt, quæ ſenſiles nervorum fibras ad tremores arbitrio mentis contrarios concitat. Cauſæ procatarcticæ, ſi longius recedas, vel acquiſitæ erunt errroribus, quibus humanum conſortium obnoxium eſt, vel hæreditario jure a parentibus acceptæ. Maxime vero operoſus eſt Cl. Autor in declarandis mirificis ſalium effectibus in genere, exemplo ſalium, qui ſe mutuo deſtruunt cum motuum quorundam vehementia, qui ex iſto conflictu enaſcuntur, quo ſic ſalia urinoſa, volatilia, & acria in corpore humano accuſare, iisdemque ſingulares iſtos in morbis idealibus effectus adjudicare poſſet. Quamvis autem humores acres reos fecerit, propiorem tamen effectui cauſam allegat vitium in viſceribus quibusdam contractum. Sic enim diſerte ait: Nunquam vidi obſtinatis nervorum ægritudinibus laborantes, quibus ſtomachus, inteſtina, hepar, lien, meſenterium, aut aliquod aliud primæ nobilitatis viſcus non obſtructum fuerit, ſcirrhoſum, aliisve modis depravatum; quæ res ſane ſimili ſemper ſucceſſu a tantæ autoritatis Viro triginta annorum experientia obſervata, inſigne lumen in cura ejusmodi malorum accendere poteſt. Utitur Cl. Autor in declaranda iſtiusmodi malorum indole

dole termino vaporum, quidque hac notione ſibi velit, paulo poſt uberius declarat. Vapores eidem ſunt humorum corporis humani ſubtiliores moleculæ, quæ legitimum motus ſui ſyſtema deſerunt, & aliqua in parte contra leges motuum divagantur, prout in inteſtinis flatus, in ſanguine febrifica quædam a languidiore ſalium conflictu orta aura. Sic in nervis ſtatuit rebelles circuloque naturali minus obtemperantes fluidi iſtius partes, quod ſpiritus nomine appellari ſolet. Hæ ſunt illæ cauſæ febrium nervoſi generis, prout Cl. Autor easdem appellat, quarum ſymptomata ſolent eſſe geſticulationes, membrorum diſtorſiones, Chorea Sancti Viti, aut alia ſpaſticæ naturæ ſymptomata, qualia interdum etiam inter noſtrates, maxime vero in pueris, obſervata fuerunt. Omnibus hiſce afflictionibus medelam allaturus, remedia ad cauſarum diſcrimen dirigit, & primo loco prædicat diluentium uſum ad exuendam humoribus viſcedinem, quam obſtructionum cauſam fecerat, quo ſcilicet remediorum genere intervalla ſymptomatum majora & luculentiora efficiantur. Verum omnis labor hoc unico peractus non eſt, ſed id agendum reſtat Medico, ut, quandoquidem coagulum, in extremitatibus vaſorum a ſalium deformi mole ortum, nervos affligit, ſalia iſta diſſolvantur, infringantur, edulcorentur, eorundemque ferocia compeſcatur. Accedit, quod elaſticitas tonusque nervorum attentionem Medici poſtulet. Quodſi enim certum eſt, etiam de cetero bene ſeſe habentibus humoribus corporum, ſpontaneo quodam naturæ decurſu, nervorum robur infringi, quam deficiendi aliquando neceſſitatem antiquos *Cyclum metaſyncriticum* appellaſſe ſtatuit, multo magis id eveniet, ubi vaſcula minuta acri humore, qui inſtar menſtrui cujusdam corroſivi graſſatur, turgent, adeoque poſt diluentia & temperantia uſu venient tonica ſubadſtringentia, aromatica, inter quæ recenſet omnia amara, aromatica & chalybeata. Inanis autem futurus eſt labor, niſi diætæ ordinandæ cura legitime habeatur. Eminet inter omnes iſtas regiminis regulas imperandum corporis exercitium, motusque & frequentiores & vehementiores, artis gymnaſticæ, quam *Hippocrates, Diocles, Paraxagoras* & *Eraſiſtra-*

tus primi introduxerunt, nobilitatem summis laudibus evehens. Præferre autem videtur reliquis exercitiis ad modum Conterranei sui, Cel. *Sydenhamii*, equitatum, quo nervorum ægritudines haud raro levatas fuisse demonstrat. Sicut autem in exemplis res clarior esse solet, ita *tertia* elegantis Opusculi *Pars* rariorum casuum, ad nervosi generis morbos spectantium, syllogen exhibet.

ALBERTI HALLER DE MUSCULIS DIAphragmatis Dissertatio Anatomica.

Bernæ, apud Nicol. Eman. Haller, 1733, 4 maj.
Plag. $4\frac{1}{2}$, cum Tabula ænea.

Nondum pro dignitate exposita vera diaphragmatis, partis omnino, respectu functionum suarum, non ignobilis, structura visa est Gl. Autori, multo minus accurate delineata ærive incisa ejus figura; quod inde factum opinatur, quod pleræque diaphragmate ex corpore exemto effictæ sint. Quare novam ejus, prout a parte inferiore spectatur, & cum cartilagine xiphoide, margine costarum spuriarum, & lumborum vertebris, adhuc cohæret, ut sic nulla ejus pars situm naturalem mutarit, delineationem exhibere, laudatissimo consilio suscepit, adjectaque Commentatione omnes ejus conditiones solicite ex-
§. 1. posuit. Parum interesse putat, num musculum, juxta antiquos, vel musculos diaphragmatis duos, vel tres cum recentioribus, dicas, si modo diversum fibrarum carnearum, in centro tendineo concurrentium, ortum & tractum notaveris; illud vero, prout ab anterioribus ad posteriora protenditur, angulum internum formare, cum sterno obtusum, cum spina dorsi acutum, monet. Centrum tendineum altius esse fibris carneis, altissimamque fornicis partem, latus ejus dextrum, supra foramen,
3. per quod vena cava transit, efficere, indicat. Fibrarum carnearum anteriorum pars, duobus fasciculis recta sursum & ad posteriora tendentibus, angustis, quam reliquæ, brevioribus, ab appendicis sterni facie postica originem ducere, interque has

& reliquas a margine costarum prodeuntes,spatium solis membranis pleuræ & peritonæi tectum relinqui, probe a Cl. Autore demonstratur & delineatur. Aliqui Autores fibras laterales cum transverso abdominis musculo confluere putarunt; Noster vero sola membrana intercedente jungi comperuit; ad psoam autem,quadratum lumborum, uti in vicinis musculis fieri solet, fibras quasdam interdum emittere largitur. Appendices, sive §. 4.
musculi inferiores diaphragmatis dicti, vulgo duo numerantur, Nostro quatuor sunt. Præter enim vulgares,majores,easque interiores appendices, vertebrarum corpori lateraliter incumbentes, bina adhuc crura exteriora minoraque observat, quorum dextrum duobus tendinibus a parte laterali corporis vertebræ lumborum tertiæ, sinistrum vero paulo brevius, eodem vertebræ secundæ loco, oritur, utraque deinde carnea supra musculum psoam lata fibris a costa duodecima ortis inseruntur.
Tendineam expansionem diaphragmatis, (hoc enim nomen 5.
magis,quam centri seu circuli nervosi,Cl. Autori arridet,) secundum omnes dimensiones exacte describit, fibrarumque variam directionem, prout a variis principiis deducuntur, incurvantur, seque subinde intersecant, persequitur; inprimis vero notabile naturæ artificium in dispositione fibrarum circa foramen venam cavam transmittens attendere jubet; ubi aliæ extrorsum deorsumque duobus fasciculis descendentes, ductu ex parallelo leniter convergente, iter venæ intercipiunt,aliæ vero supernum & infernum angulum prætervehuntur, & prioribus utrisque ad decussim miscentur, unde in quocunque septi motu perpetua foramini huic stabilitas conciliatur, ne eo tempore inspirationis constricto motus sanguinis graviter turbetur. Præter hoc fo- 6.
ramen superius, dextra parte locatum,occurrit in sinistro latere, ubi fibræ carneæ musculi inferioris fiunt tendineæ,aliud pro transmittendo œsophago & nervo paris vagi, cujus portio inferior stringitur a musculis inferioribus diaphragmatis, dum fasciculus ex cruro dextro in sinistrum, aliusque a sinistro in dextrum adscendit, quibus medius intercipitur œsophagus; ex quo contra Cl. *Chiracum* probat, diaphragma in vomitu quiescere, &, dum inspirando ventriculum evacuat, cibos deorsum pro-

§. 7. pellere, non sursum, constricto ostio superiori ventriculi ab agentis diaphragmatis musculis. Aorta vero & vena azygos cum ductu chylifero & nervo intercostali non perforant diaphragma, sed inter musculorum inferiorum interstitia transeunt. Explicata sic structura, de actione & usibus ejusdem tradit, miratus, tot diversas esse Autorum de eisdem sententias.
8. Harum potiores una cum earum patronis recenset. Antiquiorum aliqui, pro septo duntaxat binos ventres distinguente habentes, nullum vel obscurum præterea officium assignabant; alii exspirationem producere, constringendo imum thoracem, asserebant; alii ad inspirationem quidem, sed secundario tantum, facere volebant; plurimi vero ex recentioribus primarium esse inspirationis instrumentum statuebant: nec ipsa dissectio conciliare satis animos poterat; *Plempio* narrante inter sex Anatomicos bruti incisi inspirationem observantes discessionem in contrarium factam paribus votis, quod ob resectos musculos abdominis, qui alias septum in thoracem propellant, factum, sicque diaphragma versus abdomen protuberare
9. visum fuisse putat. Ipse igitur Cl. Autor ex sectionibus animalium & ipsa partium fabrica triplicem admittendum esse diaphragmatis agentis statum colligit. In naturali inspiratione, ubi solum diaphragma, costis fere immotis, agit, media & posterior ejus pars ex laxo fornice expanditur, thorax elongatur, abdomen vero angustatur: si contentior sit inspiratio, musculis intercostalibus costas sursum extrorsumve ducentibus, costæ imæ a septo valide deprimuntur, unde longitudo æque ac latitudo thoracis augetur. In summe anxia respiratione costæ adeo valide elevantur ab omnibus musculis huc conspirantibus, ut & diaphragma, motui fortiori cedens, intra abdomen protuberare nequeat. Post actum inspirationis septum relaxatum, a musculis abdominis intra thoracem urgetur. Primario ergo ad inspirationem facit diaphragma, simul vero varias secretiones & excretiones, in abdomine contingentes, motu suo alterno juvat; risus vero, fletus, singultus, vomitus, relaxationi potius septi, quam contractioni ejus musculari, deberi viden-

videntur. Optandum foret, ut omnium partium corporis noſtri fabrica tam exacte ſecundum omnes conditiones deſcripta exſtaret; quo futurum eſſet, ut multa phænomena, nondum ſatis extricata, rectius evolvi poſſent.

THE PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS from the year 1720 to the year 1732 abridged, &c.

h. e.

ACTA PHILOSOPHICA AB A. MDCCXX uſque ad A. 1732 in epitomen redacta, & per capita generalia diſpoſita a REIDIO & JOANNE GRAY, A. M. & R. S. S.

Voluminis VI Pars I.

Londini, apud Guil. Innys & Rich. Manby, 1733, 4.

Alph. 2 pl. 7, cum Tabb. æn. 12.

Volumen hoc in *quatuor* dividitur *Partes*, quarum *prima* Mathematica, *ſecunda* Phyſica, *tertia* Anatomica, Medica & Chymica, *quarta* denique Chronologica, Hiſtorica, & Antiquitates, continentur. *Pars prima* Tomum unum, reliquæ alterum abſolvunt. Inter Mathematica primo loco exhibentur, quæ ad Geometriam, Algebram, & Arithmeticam, ſpectant. Cap. 1. *Robertus Simſon* duas propoſitiones generales *Pappi*, quarum mentionem facit in Præfatione ad *Lib. VII Collect. Mathem.* & duo poriſmata *Euclidis*, reſtituit. *Moivraus* nova quædam theoremata de multiſectione anguli exhibet. *Guido Grandus* flores Geometricos, hoc eſt, figuras, curva quadam, per aliquot foliorum, ſeſe ab uno centro expandentium, perimetrum recurrente, circumſcriptas, contemplatur. *Samuel Klingenſtiern* generalem curvarum hyperbolicarum quadraturam determinat. Refert autem ad hoc genus omnem curvam, cujus ordinata datum efficit rectangulum cum recta, quæ ex tribus partibus, neceſſario diverſis, & ordine genitis, conſtituitur. Diverſæ partes eſſe intelliguntur, quæ ex diverſis abſciſſæ

potestatibus quomodocunque oriuntur; ordine autem genitæ sunt, si modo ab ima ad summam potestatem æquis gradibus adscendant. *Anonymus* explicat, quæ in *Actis* nostris *Supplem. Tom. VIII Sect. I* notis fictis celavit de inveniendis curvis, quæ in situ inverso se ipsas semper intersecent in angulo dato. *Benjaminus Robins* propositionem undecimam Tractatus *Newtoniani* de quadraturis curvarum demonstrat. *Moivræus* fractiones quasdam Algebraicas ad simpliciores reducere, & quarundam serierum terminos summare, docet. *Mac Laurin* theorema *Newtoni* de radicibus impossibilibus æquationum demonstrat, & theoremata nova de radicibus imaginariis æquationum detegendis proponit. Subjungitur methodus *G. Campbell* determinandi numerum radicum impossibilium in æquationibus affectis, qui & regulam *Cartesii*, seu *Harrioti*, de numero æquationum verarum & falsarum demonstrat. Denique *Joannes Colson* de nova quadam Arithmetica negativo-affirmativa Meditationes suas communicat, in qua scilicet characteres negativi miscentur affirmativis in designatione numerorum.

Cap. 2. Succedunt secundo loco, quæ ad Geodæsiam pertinent. Docet *Hallejus* usum barometri ampliati a *Patricio* in libellatione, & similem usum illius barometri describit *Desagulierius*, quod *Stephanus Gray* invenit. Subjungitur *Scheuchzeri* methodus barometrica dimetiendi altitudines montium.

3. Tertium locum Optica sibi vendicant. *Desagulierius* accurate describit, quænam observanda sint in experimento primo *Lib. I* Opticæ *Newtonianæ*, ut succedat, cumque in Italia *Rizetti* experimentorum *Newtonianorum* de diversa radiorum refringibilitate in dubium vocasset, modum eadem cum successu instituendi describit, coram Societate Regia ipso opere comprobatum. *Pembertonus* ex inventis *Newtoni* de coloribus rationem reddit arcuum diversicolorum intra iridem primariam a *Langwithio* observatorum. *Joannes Hadley* describit telescopium catadioptricum, a se constructum, ut ad observationes cœlestes commode adhiberi possit, & *Bradlejus* telescopium hoc quinque pedum cum parte quarta æquivalere *Hugeniano* 123 pedum deprehendit. Etenim omnes quinque Satel-

Satellites Saturni, transitus Satellitum & umbræ ipsorum per discum Jovis, phænomena singularia annuli Saturni, veluti ejus umbra in annulum projecta, distinctissime observata fuere. Describitur apparatus microscopicus *Leeuwenhœkii*, quem Societati Regiæ legavit. Singula microscopia simplicia sunt, ex lenticula utrinque convexa constantia, quæ ob claritatem objecta admodum distincte repræsentant, etsi diametrum minus amplificent, quam alia vitra minora.

Quarto loco conspiciuntur Astronomica. *Hallejus* de refractione in aere facta disserit. Monet autem, ab altitudine 20 graduum citra errorem assumi posse rationem constantem sinuum veræ atque apparentis distantiæ a vertice. Exhibet Tabulam refractionum ad singulos gradus altitudinis apparentis & quadrantes primi atque secundi, semisses vero usque ad decimum sequentium. Refractio horizontalis est 33′, 45″; in altitudine autem 75 graduum non nisi 15″. *Nettleton* observavit, refractionem aeris omni tempore non esse eandem, cum eandem altitudinem montium ope barometri nunc majorem, nunc minorem, deprehenderit. *Hallejus* de methodo *Cassiniana* telescopica observandi adscensionem rectam & declinationem fixarum nonnulla annotat. *Poundius* & *Bradlejus* hac methodo parallaxin solis observarunt non majorem 12, nec minorem 9 secundis. Eadem methodo deprehendit *Hallejus*, Tabulas proprias Mercurii esse, tam exactas, quam Veneris, saltem pro tempore observationis. Commendat itaque eandem in observando Mercurio & Cometis Soli vicinis. Idem *Hallejus* adstruit infinitudinem sphæræ fixarum. Supponit autem principia *Newtoni* de mutua gravitatione corporum mundi totalium in se invicem. Hinc enim infert, stellas in superficie sphæræ finitæ gravitaturas in eas, quæ sunt centro proximæ, & accelerato motu tandem in eas ruere, ac successu temporis cum iisdem coalescere debere, cum e contrario in spatio infinito vi mutuæ attractionis omnia sint in æquilibrio. Removet deinde objectiones, quæ contra eam afferri solent. Idem examinat hypothesin, quod stellæ fixæ sint totidem Soles, & circum se habeant systemata planetaria, qualia circa Solem Cap. 4.

nostrum

noſtrum conſpiciuntur. Examinat etiam methodum,qua *Caſſinus* parallaxin & magnitudinem Sirii ſcrutatus eſt, eamque multis difficultatibus obnoxiam eſſe oſtendit. *Bradlejus* novum quendam motum fixarum obſervavit, vi cujus intra ſpatium annuum a polo verſus auſtrum ad certam diſtantiam recedunt, & deinde rurſus in boream ad certam diſtantiam excurrunt. Cauſam deducit a motu annuo telluris & ſucceſſiva luminis propagatione: neque enim parallaxi fixarum annuæ conſentit, quam ex ſuis obſervationibus vix unius minuti ſecundi, adeoque inobſervabilem eſſe debere, concludit. *Hallejus* commendat methodum determinandi loca planetarum per appulſum ad fixas, & ideo ſuadet, ut accuratus ſtellarum teleſcopicarum, ſaltem zodiacalium, catalogus conſtruatur, quod obſervationes ſint frequentiores. Multæ deſcribuntur obſervationes eclipſium ſolarium & lunarium. His ſubjunguntur obſervationes eclipſium Satellitum Jovis. *Hallejus* ex obſervationibus Mercurii *d. 29 Oct. A. 1723* in Sole viſi medium motum Mercurii intra annos 100 determinat 2 S. 14° 2′ 13″, motum vero nodi in conſequentia 39′ 50″, intervallo 46 annorum. Unde concludit, planum orbitæ immobile aſſumi poſſe in ſphæra fixarum, & nodum adſcendentem collocandum in o S. 15° 41′ a prima ſtella arietis. Diſtantiam mediam Mercurii a Sole ſtatuit 38710 iſtiusmodi partium, qualium diſtantia media telluris a Sole eſt 100000, æquationem maximam 23° 42′ 37″, epocham mediorum motuum A. 1723 ineunte ſt. v. 19° ♐ 9′ 31″, Aphelii vero 13° ♐ 3′ 34″, motum denique Aphelii in conſequentia 7′ intra annos 8. Hos numeros ſufficere arbitratur ad motum Mercurii adeo exacte repræſentandum, ſicut hodie per Tabulas præſtantiores locus Solis determinari poteſt. Sequuntur obſervationes Aſtronomicæ aliæ, quas inter locum habet obſervatio Cometæ, qui A. 1718, & alterius, qui A. 1723 apparuit.

Cap. 5. Quintus locus cedit Mechanicis. Legitur hic Schediaſma *Taylori* de motu parabolico projectilium, in quo omnis theoria methodo veterum demonſtratur. *Pemberton* quædam objicit contra experimentum *Poléni*, quo virium vivarum menſuram determinat. Cum enim diſtinctionem inter vires vivas

&

& mortuas *Leibnitianam* non admittat, experimento *Poleniano* non probari contendit, quod probandum fuerat. Mensuram communem per velocitatem experimentis confirmare nititur *Desagulierius*, experimentum *Polenianum* itidem oppugnans. *Joannes Eam's* mensuram virium vivarum impugnat ope regulæ communicationis motuum in conflictu corporum non elasticorum, & demonstrationem *Bernoullianam* mensuræ virium vivarum, in Elementis Mechanicæ a Cel. *Wolfio* publici juris factam, impugnat. Exhibentur quoque objectiones *Samuelis Clarke*, quibus *Leibnitianam* mensuram virium vivarum impugnat. *Desagulierius* ope penduli globo aureo instructi, cujus pondus in aere erat 2577 gr. in aqua 2424 gr. in Mercurio 498 gr. in resistentiam aquæ & Mercurii inquisivit. Reperit autem, una vibratione in Mercurio centrum globi attolli ad eam altitudinem, ad quam post 14 vibrationes attollitur in aqua, & post secundam vibrationem hærere in ea altitudine, quæ medium locum occupat inter eas, ad quas post 26 vel 28 vibrationes in aqua pervenit. Constat, horologia pendulis instructa irregularitatibus quibusdam obnoxia esse, quod metalla calore fiant longiora, frigore breviora. Iis medelam affert *Grahamus*, applicato loco penduli tubo Mercurio repleto. *Desagulierius* propositionem staticam de libra demonstrat, ab Autoribus hactenus neglectam. Idem paradoxum hydrostaticum demonstrat, quod duo pondera æqualia ex libra quadam suspensa non amittant æquilibrium, etsi unum a centro removeatur, alterum eidem propius admoveatur. Ergatam etiam perficere studet, simulque axem in peritrochio *Perraltii* examinat, num sit ab omni frictione liber, quemadmodum voluit inventor; axem communem in peritrochio eidem præferendum esse contendens. Notat etiam errorem fundamentalem illorum, qui, motum perpetuum producturi, supponunt, pondus ad centrum propius accedendo fieri levius, ut a remotiori attolli possit.

Sexto loco sistuntur, quæ ad Hydrostaticam & Hydraulicam spectant. *Fahrenheitius* novum aræometrum describit, quod jam in *Actis A.1730 Mens. Sept. p.405* exhibuimus. Aliud a se inventum addit *Desagulierius*, qui *Hydrometrum* appellare mavult, quod Cap. 6.

Aræometrum dici fuevit. Docet etiam, qua cautione ſit utendum in gravitatibus ſpecificis fluidorum determinandis. *Fahrenheitius* vero ſpecificas variorum corporum gravitates deſcribit, quales experimentis factis reperit. Quomodo *Deſagulierius* per Tantalum *Heronis Alexandrini* explicet lacuum prope mare, nec non ſtagnorum & rivorum, quædam phænomena, in *Actis A. 1730 p. 405* jam docuimus. *Jurinus* Diſſertationem ſuam de motu aquarum fluentium defendit contra *Michelottum*. Varia experimenta de aquarum per tubos ex vaſe effluentium quantitate pro diverſa tuborum longitudine, quorum tamen orificium infra libellam aquæ ad eandem profunditatem ſubſiſtit, communicat *Deſagulierius*, & uſum in aquæductibus exponit. *Beigthonus* deſcribit machinam Londinenſem, qua inſignis aquæ quantitas ad ingentem altitudinem per antlias preſſorias elevatur. Quantitas illa calculo determinatur una cum quantitate virium, ad eam agitandam requiſitarum. Præfert eam machinæ tantopere decantatæ Marlyenſi. *Deſagulierius* perfecit machinam *Haskinſianam*, qua aqua ope Mercurii elevatur.

Cap. 7. Septimo loco ſuccedunt, quæ ad Geographiam & Artem navigandi referenda. Legitur hic Diſſertatio *Deſagulierii* de figura telluris, de qua diximus in *Actis A. 1731 p. 552*. *Lynnius* docet modum determinandi longitudinem locorum per ſtellas cadentes, in duobus locis eodem momento obſervatas. Supponit autem, eas 20 vel 30 milliaribus Anglicis in atmoſphæra elevari. *Hallejus* docet, ad quamnam perfectionem perduxerit theoriam Lunæ, & quam accurate ejus ope longitudo maris determinari poſſit. Determinantur plurium locorum longitudines ex variis obſervationibus cœleſtibus ab Obſervatoribus variis. *Thomas Shaw* Geographicam exhibet deſcriptionem una cum mappa regni Tunetani ex propriis obſervationibus conſtructa. In definienda enim locorum & totius regni longitudine atque latitudine tum apud *Ptolemæum*, tum apud recentiores, plurimi occurrunt errores. Longitudinem regni determinat 230 milliarium Anglicorum ab inſula *Jerba* uſque ad promontorium *Serra*, hoc eſt, a 33° 24′ uſque ad 37° 16′ latitu-

latitudinis; maximam vero ejus latitudinem ab urbe *Monasteer* usque ad *Tibesam* 128 milliarium. Termini remotissimi sunt versus occidentem *Sbeka* in 7° 26', versus orientem *Clybea* in 10° 47' longitudinis a Meridiano Londinensi computatæ. *Hadlejus* novum invenit instrumentum metiendi angulos, quod usui est eo potissimum in casu, ubi motus objectorum, vel instrumenti vacillans stabilitas, observationes difficiles ac incertas reddit. Nititur autem inventum principio catoptrico, quod, si radius luminis, a puncto quodam divergens, vel ad idem convergens, a plano polito reflectatur, post reflexionem a puncto alio in opposito latere ejusdem plani in eadem distantia divergere, vel ad idem convergere, debeat, qua a primo puncto divergebat, vel ad idem convergebat, & quod linea perpendicularis ad superficiem, quæ per unum punctum transit, etiam transeat per alterum. Facile apparet, usum hujus instrumenti potissimum destinari observationibus distantiarum Lunæ a Sole, vel stella quadam fixa, ut inde eruatur longitudo maris, quando theoria Lunæ ad eam perfectionem fuerit perducta, ut tanto molimini sufficiat. *Du Quet* invenit modum applicandi remos ad latera clavis eo successu, ut navem intervallo unius horæ mari prorsus tranquillo per spatium unius milliaris Gallici promovere possit quidam miles. *Henricus* vero *de Saumarez* novam describit machinam dimetiendi viam maris multo quidem accuratius, quam vulgo fieri solet.

Colophonem tandem imponunt nonnulla ad Architecturam navalem spectantia, quæ a *Cumberlando* inventa describit *Robertus Cay*. Cap. 8.

THE MAIN ARGUMENT OF A LATE BOOK: Christianity as old as the Creation, fairly stated and examined.

h. e.

PRÆCIPUUM ARGUMENTUM LIBRI, cujus index: Christiana Religio & Creatio ejusdem Antiquitatis, expositum, atque sub examen vocatum.

Londini, sumtibus C. Rivington & J. Roberts, 1733, 8.
Plag. 12.

Inter libros, quibus ipsius Christianæ Religionis veritas impugnatur, ille, cujux index: *Christiana Religio & Creatio ejusdem antiquitatis*, Londini ante aliquot annos a *Matthæo Tyndalio*, Jurium Doctore, qui anno proxime præterito, ætatis suæ 72, diem suum obiit, editus, recentissimus est. Non desunt in Anglia, qui argumentis *Tyndalianis* magnum statuunt pretium, iisdemque ad cœlestis doctrinæ, a Christo traditæ, veritatem evertendam nulla non utuntur occasione. Sed & ibidem reperias eruditissimos cœlestis veritatis vindices, qui scriptis suis id agunt, ut in rem civitatis Christianæ vertant, quæ exitium illi de sententia *Tyndalianorum* minantur. *Tyndalii* enim Commentatio illis occasionem aperit, ut solidis, iisque selectis, argumentis Christianæ Religionis veritatem communiant.

Cl. Autor, cujus scriptum, *Tyndalio* oppositum, jam recensemus, nomen suum in indice libri non professus est. Compertum autem habemus, illum esse *Antonium Atkey*, verbi divini inter Presbyterianos ministrum. Utique laudari meretur, quod Cl. Autor, antequam argumentum, cui *Tyndalius* præcipuum momentum tribuit, sub examen vocat, scripti *Tyndaliani* summam, additis nullis ab invidia ductis argumentis, candide, ipsis maximam partem verbis *Tyndalianis*, exhibeat. Cum in *Actis* nostris *Tyndalii* Commentationem jam recensuerimus, opus non est, alibi jam dicta repetere. Verbo autem meminisse juvabit illius argumenti, cui præ ceteris *Tyndalius* confidit, & cui Cl. *Atkey* Dissertatio opposita est. Videlicet ita rationes subducit *Tyndalius*: Actiones quædam ita comparatæ sunt, ut illas non nisi bona sequantur, aliæ autem illi, qui perpetrat, dolorem atque malum conciliant. Ex natura igitur rerum judicandum est, quænam actiones sint suscipiendæ, quænam omittendæ? Quod quidem judicium qui sequitur, legi naturæ convenienter vivit. In observatione autem legis naturæ omnis versatur naturalis religio. Jam vero

certum

certum est, omnes homines, omnibus temporibus atque locis, posse facultatibus animæ, quibus a brutis distinguuntur, naturæ legem cognoscere, atque secundum ejus præscripta vivere. Neque dubium est, quin hæc ipsa lex naturæ summi Numinis sit voluntas. Unde sequitur, omnes, qui secundum naturæ legis præscripta, sibi cognita atque perspecta, sincero animo incedunt, Deo non posse non esse gratos atque acceptos. Sufficiens igitur medium est gratiam Dei consequendi, servare legem naturæ. Neque hæc ipsa lex potest mutari, atque additionibus perfectior reddi. Est enim voluntas Dei, &, quod consequens est, perfectissima atque immutabilis. Impium igitur est, profiteri, præter legis naturæ observationem, sive religionem naturalem, aliud esse medium a Deo revelatum, quod ad gratiam ejus consequendam faciat.

Cl. *Atkey*, ut argumentum hoc infringat, principe loco observat, *Tyndalium*, cum de lege naturæ disputat, in diverso admodum sensu vocem legis naturæ adhibere. *Tyndalius*, probaturus, legem naturæ esse perfectissimam, nihilque ei posse addi, legis naturæ voce intelligit naturam atque nexum rerum omnium, unde perfectissime judicari potest, quænam actio sit bona. Cujus tamen nexus cognitio nemini uni, nisi summo Numini, potest adscribi. Contra probaturus, omnes homines legis naturæ observatione gratiam Dei posse sibi conciliare, legis naturæ vocem sensu relativo sumit, atque ea, quæ ab unoquoque viribus animæ a Deo sibi concessis ex indole atque nexu rerum de bonitate actionum possunt concludi, legem naturæ nominat. At enimvero, cum lex naturæ, sensu relativo sumta, sit admodum imperfecta, & experientia satis doceat, quam parum nonnulli cognitum habeant, quænam actiones sint bonæ atque suscipiendæ, vel hac sola observatione omnem *Tyndaliano* argumento vim adimi posse, Cl. *Atkey* existimat. Licet enim supponamus, in Christi doctrina nihil aliud agi, quam ut lex naturæ explicetur, defendendum tamen erit, hanc ipsam specialem revelationem non indignam Deo esse, hominibus autem summo cedere usui. Cum enim hominum de lege naturæ cognitio sit admodum imperfecta, legis autem natu-

ræ observatio homines reddat felices, nonne ingens erit beneficium, quodsi de legis naturæ ratione divinitus doceantur.

Plura deinceps Cl. Autor in medium profert argumenta; quibus docet, salva perfectione summa atque immutabilitate legis naturæ, sensu absoluto sumtæ, revelationem specialem posse a Deo expectari. Posset enim illa nova argumenta atque motiva ad virtutem suppeditare, posset de remissione peccatorum, de vita post mortem, ex lumine naturæ non satis cognita, docere. Neque etiam legi naturæ obesse existimat, quod in revelatione speciali nonnulla tradantur præcepta positiva, quæ ad melius servanda legis naturæ præcepta homines moveant, atque subsidii loco sint.

FERIÆ ÆSTIVÆ GRONINGANÆ ANNI MDCCXXXIII. Autore NICOLAO ENGELHARDO, L. A. M. & P. P.

Tom. I Sect. I.

Groningæ, apud Jo. Sipkes, 1733, 8.
Plag. 17½.

Vir Clarissimus, cujus Institutiones Philosophiæ Theoreticæ in his *Actis A. 1733 Mens. Jul. p. 321* recensuimus, ad hoc scriptionis genus eo consilio accessit, ut partem otii feriarumque Academicarum rationem redderet, partem occasionem & ipse haberet & aliis daret edendi & publicandi, si quis quid scriptum horis subsecivis haberet, quod ad Philosophiam, Mathesin, aut reliquas artes liberales, pertineret, & interesset Reipublicæ literariæ publicari. Hoc Fasciculo, qui Viro Cl. uni debetur, continentur 1) *Causa Dei*, Autore *Leibnitio*; 2) Ejusdem *Judicium de Hobbesii notionibus necessarii & contingentis*; 3) Editoris *de Lagenulis vitreis viribus elasticis aeris, ipsis inclusi, maxime resistentibus*, Dissertatiuncula. Increbuit nunc apud cives Viri Cl. etiam de Philosophia, quæ his duodecim annis in Germania tantis animorum motibus & impugnata & defensa est. Itaque cum essent, qui, qualis ea sit, aliqua ratione cogni-

cognitum habere cuperent, ipsis hoc dedit Cl. Autor, ut causam Dei, quæ est quoddam quasi Compendium immortalis *Theodicææ* Operis, edendam curaret, eique adjungeret Judicium ejusdem *Leibnitii* de *Hobbesii* notionibus necessarii & contingentis. Causa Dei Latine ab ipso Autore scripta est, sed posterior contra *Hobbesium* libellus Gallice primum scriptus est. Hunc itaque Latinum fecit. In quo quidem non ipsum Ill. Autorem, sed Germanicum Interpretem, secutus est, cum in tota Academia Groningana atque inter omnes Viri Cl. amicos, a quo Gallicam *Theodicæam*, cui isti libelli subjecti sunt, mutuam sumeret, nemo inveniretur. Vide, quam sint in istis terris rerum Philosophicarum curiosi homines. Etsi autem Germanicam interpretationem secutus est, persuasum tamen Lectoribus vult, memoriam eorum a se esse adhibitam in interpretando, quæ olim in exemplo Gallico sæpe legerit. Jam ipsa ejusmodi est interpretatio, ut, si sensum spectes vimque verborum, non magnopere recedat a Germanica, quæ præclare Gallico exemplo respondet; neque tamen ipsam Germanicam plane assequitur. Speciminis loco hæc sint. *Leibnitii* §. 2 hæc sunt: *Mr. Hobbes veut, que tout ce que Dieu fait, est juste, parce qu'il n'y a personne au dessus de lui, qui le puisse punir & contraindre. Cependant il parle quelque fois, comme si ce qu'on dit de Dieu n'etoit que des complimens, c'est à dire, des expressions propres à l'honneur, & non pas à le connoître. Il temoigne aussi, qu'il luy semble, que les peines de mechans doivent cesser par leur destruction —. Il ne laisse pas de dire sur d'autres matieres des choses trés raisonnables &c.* Cl. *Engelbardus* hæc, quibus Germanica plane respondent, ita interpretatur: *Omnes Dei actiones justas esse asserit, quod neminem ille habeat superiorem, qui ipsum obligare & punire possit. Interdum autem ita loquitur, ac si, quæ de Deo affirmamus, verba tantum essent honorifica, quibus ipsum coleremus, nequaquam autem cognosceremus, aut ejus attributa exprimeremus. Probabile quoque ipsi videtur, pœnam malorum cum eorundem annihilatione conjunctam esse —. Alias de rebus aliis haud contemnenda adducit ratiocinia &c.* De Latinitate nihil est, quod dica-

dicamus. Qui huic Philosophiæ addicti sunt, in eadem schola Latinitatem docti videntur, ut, qui unum norit, omnes norit. Libellis *Leibnitianis* subjecit Vir Cl. animadversiones, quæ eo pleræque comparatæ sunt, ut *Leibnitius* a Spinosismo, aliisque gravibus erroribus, liberetur, quorum eum reum esse volunt hi, qui *Leibnitianos* libros aut legerunt nunquam, aut certe non recte ceperunt, quia eo accesserant ad eos legendos animo, non ut, qui *Leibnitii* mos fuit, quod placeret, & rectum esset, invenirent, sed, quæ stultorum hominum consuetudo est, quod reprehenderent, & quod ad Fatalismi & Atheismi insaniam detorquerent. Sed has ipsas observationes suorum civium causa subjecit Cl. Autor; quod non ipse solum fatetur, sed his etiam facile apparebit, qui, quæ apud nos in hanc sententiam scripta sunt, non ignorant. Optamus vehementer, ut majorem, quæ Vir Cl. attulit, apud suos vim habeant, quam ea habuisse constat, quæ apud nos multo fusius accuratiusque de ea re scripta sunt, Nam hæc omnia non effecerunt, quo minus subinde exorirentur hi, qui etiam post has Apologias clamores sustulerunt totis viribus, & veterem cecinere querelam. Dissertatiunculam de lagenulis &c. Cl. Autor. esse specimen voluit applicandi calculi differentialis ad res physicas, Auditorum potissimum causa adjectum, quos calculi differentialis artificia & leges docet. Speramus, in his Feriis Virum Cl. aliquando etiam forte editurum eam Dissertationem, qua Systema Æquilibrii se expositurum in Institutionibus Philosophiæ promisit. Hic finem dicendi de Cl. Autore faceremus, nisi hac occasione ejus voluntati satisfacere cuperemus, quam literis humanissimis nobis ante aliquod tempus declaravit. Cum Viri Cl. Institutiones Philosophiæ Theoreticæ enarraremus, dubia nobis quædam fatebamur, quædam non satis accurata, cum qua res, tum qua ordinem rerum, visa esse. Sed in his quædam a mente sua plane abludentia sibi Vir Cl. visus est reperisse: non quo nos accusandos putet, sed quod ipse mentem suam non satis feliciter ubique expresserit, nec curatius emendaverit, quæ negligentia operarum in librum irrepserant, perversas Paragraphorum citationes. Itaque literis ad nos scriptis de quibusdam planius sententiam exposuit,

posuit, nempe de demonstrationibus unitatis Dei, omnipotentiæ divinæ, impossibilis creationis æternæ, de commercio animi & corporis, & decretis divinis, de cogitationis, fidei & prosyllogismi definitionibus, nosque rogavit, ut de his pauca in his *Actis* diceremus. Itaque faciemus. In demonstrando uno Deo dixeramus sumtum sine approbatione esse, duo eadem numero, seu omnino similia, *per se* repugnare, quia, quod semel non repugnet, nullam rationem attulerit, cur non & centies ac millies nihil repugnantiæ habeat. Respondet Vir Cl. se non ex hoc sumto demonstrationem ducere, quod minime sibi probetur, sed substantiarum infinitarum plurium impossibilitatem potius *ex impossibilitate differentiæ, tam extrinsecæ, quam intrinsecæ*, §. 182 inferre, & substantias infinitas plures fingi non posse, *quia, quæ nil differant, eadem sint*, omnibus fatentibus. Itaque §. 480, *Plures esse Deos, repugnare*, hanc sententiam esse: Deum esse substantiam, dicere, simul vero etiam affirmare, in Deo contineri posse rationem, quare aliis pluribus sit perfecte similis & dissimilis, non cohærentia esse, sed pugnantia. De potentia Dei monet, se ejus infinitatem non rerum multitudine solum metiri, ut is infinite potens sit, qui, quicquid fieri potest, id etiam, ut sit, potest efficere, sed etiam ex natura actionis, quæ infinitam potentiam exprimere possit, etsi unam tantum rem, v. c. mentem humanam, effecerit, ut, qui, substantia quæcunque ut oriatur, possit efficere, is infinitus potentia censendus sit. Itaque ex sumto hoc: esse fortuitas res, recte se sibi videri collegisse: esse etiam naturam potentiæ infinitæ, cui originem debeant. In quo minime Vir Cl. fallitur, nosque facile assentientes, ita explicata mente, habet. In tempore ortum esse mundum, se non tam ex eo colligere, quod finitæ partes sint, quam quod fortuitæ, adeoque ortæ ex nihilo. Sed, quicquid ortum sit, initium habere. In explicando animi & corporis commercio se paulo obscuriorem fuisse, largitur. Quod autem minime consistere secum posse nobis visum sit, corpus & animum, quicquid agant, sua vi agere; & vere tamen utrumque in utrumque agere, id hanc vim habere: utramque hominis partem sua quidem vi omnia agere ac ef-

ficere, sed unius tamen actiones determinare certo modo actiones alterius, ac rationes continere, quare altera pars hoc agat, non aliud. In quo, magnopere veremur, ut Harmoniæ patronos dissentientes habeat, qui, nisi plane fallimur, eandem viam hic ingrediuntur. Porro, quod dixerit, decretum Dei ab essentiali ejus voluntate non differre, id ita se velle accipi: actum Dei decernentis non re differre ab illo actu, quo circa bonum & malum in genere versetur, sed huic tanquam speciem generi suo subesse: ex quo nulla necessitas decernendi consequatur. Syllogismum abundantem etiam a *Sam. Lehmanno*, Cartesiano, Prosyllogismum dictum esse, & testimoniis humanis se non abrogatam fidem cupere, id quod ex §. 364 Log. appareat, etsi in definitionem fidei unum divinum testimonium adhibuerit. Sensum per conscientiam a se definitum esse, quod hæ perceptiones, quarum conscii non simus, in Logica negligantur. Neque unquam se statuisse, ad cogitationem omnem conscientiam pertinere. Quomodo ergo cogitationis verbum *Leibnitianam* & perceptionem, & apperceptionem, complectitur? Psych. §. 120, & quomodo non etiam brutis cogitatio tribuitur, quæ & ipsa sibi res objectas qualicunque modo repræsentant, quin, quia sensum externum habent, conscientia gaudent?

JO. ALBERTI FABRICII, S.S. THEOL. D. & Prof. Publ. Bibliotheca Latina mediæ & infimæ ætatis. Accedunt WIPPONIS, Presbyteri, Proverbia ad HENRICUM, CONRADI Imp. Filium.

Hamburgi, sumtu Viduæ Felgineriæ, 1734. 8.
Alph. 3 pl. 11½.

Novum Opus aggreditur Cel. Autor, qui nostro huic Seculo præcipua Græcæ non minus, quam Latinæ, literaturæ adyta labore fere immenso reclusit. De vulgatis olim forma, quam octavam vocant, tribus Voluminibus Bibliothecæ Latinæ, sicuti & Bibliothecæ Græcæ Voluminibus qua-

quatuor & decem, quæ forma quarta excusa sunt, in his *Actis* suo tempore pro ratione instituti satis dictum est, ut de iis hic aliqua repetere haud attineat: & hospitem adeo in re literaria nostri temporis neminem putamus, ut ignotos illi Cel. Autoris labores, & in utramque literaturam immortalia merita, suspicari debeamus. Quid igitur jam nova hac, quam exorsus est, tela sibi velit Cel. Autor, nobis potissimum explicandum veniet. Mediæ & infimæ latinitatis Scriptores hocce novo Opere suo Cel. Autori exhibere constitutum est; primam adeo Latinæ linguæ ætatem eandem habere fas erit, cujus Autores in superioris Bibliothecæ tribus Voluminibus persecutus est. Ævum autem Latino-barbarum, ad renatas usque literas porrectum, mille & trecentorum amplius annorum memoriam includere, ad quam adeo mediæ hæc & infimæ Latinitatis Bibliotheca se referat, ab ipso Autore statim in limine monitum est; ut adeo hæc Commentatio superioris illius intervallum longe superet. In tanta autem annorum atque Seculorum serie haud amplius Chronologicum, quem in priori Opere tenuerat, servare ordinem Autori collibuit, sed illud commodius visum est, ut tot Scriptorum nomina secundum Alphabeti ordinem disponeret, unde & distributio hujus Voluminis in tres Libros orta, ita, ut tres priores Alphabeti literæ A, B, C, in hoc Volumine comprehensæ, totidem Libros absolvant.

Huc usque cum relatione ad Autoris labores geminos ideam aliquam externam Libri præsentis exhibuimus. De internis vero ubi nunc dicendum esset, illud fateri cogimur, non licere nobis ex mille & amplius argumentis, quæ Cel. Autor in hoc Volumine pertractavit, justum recensum quendam afferre. Id generatim advertere licuit, Autorem nostrum multiscium Scriptores, ad hoc suum intervallum pertinentes, incurrentesque Alphabeti sui circulos, tanto agmine tantoque numero attulisse, quanto id a nemine, in eodem argumento versato, adhuc dum factum sit. In vitis autem Scriptorum enarrandis brevem atque concisum admodum fuisse Nostrum, porro deprehendimus, quod illud ab aliis ad satietatem usque factum crediderit, suasque, velut Bibliothecarii, partes in

Libris ſcriptisque Autorum ſuorum curatius deſignandis potius explere voluerit. Hoc igitur, quod ſibi cummaxime ſumſit, negotium ſucceſſu hoc majori illum potuiſſe perſequi, facile creditur, quo majori Scriptorum, atque ipſorum adeo fontium, apparatu, quem vel ipſius Cel. Autoris, vel aliorum apud Hamburgenſes, inſtructiſſima librorum penus ſuppeditavit, inſtructus fuit, aut, ſicubi hæc præſidia defecerint, quo majori induſtria in teſtibus aliis idoneis advocandis Cel. Autor verſatus eſt. In recenſendis Patrum Eccleſiæ ſcriptis, iisdemque ad V priora poſt C. N. Secula pertinentibus, quibus alioquin & hic forte locus fuiſſet dandus, labori hic iterando pepercit Noſter, quod eorundem rationem tum alibi, tum quoque in prioris Bibliothecæ Latinæ Voluminibus, ac inprimis in *Supplement. Lib. IV Cap. III* jam habuerit: unde hic contingit, ut ad *Ambroſii*, *Auguſtini*, *Cypriani*, aliorumque forte quorundam, mentionem, hic iteratam, ea duntaxat in vicem Supplementi afferantur, quæ cum editionibus Operum illorum noviſſimo tempore acciderunt. In hiſtoricis ævi ſui ſcriptis majorem præcipuamque ſe impendiſſe operam, ipſemet Cel. Autor fatetur, ut *Voſſii* in hac parte laborem ſuppleret: in quo ſane negotio rationes, quas Cel. Autor habuit, ipſum haud fefellerunt; ſiquidem in eo plures ſibi conſentientes habiturus eſt, quod, ſi quidem univerſum ex hoc ævo librorum ac fontium apparatum perire contingeret, inter ceteros tamen hiſtoricis monumentis ægre carituri ſimus.

Ut huc uſque dicta ad indicandam generalem laboris hujus œconomiam quodammodo faciunt, ita, ut & ſpeciatim quid afferamus, materiam peramplam nobis ſufficere poſſent digreſſiones eruditæ, quibus Cel. Autor nonnunquam in patentiorem Hiſtoriæ literariæ campum exſpatiatus eſt, vel apoſpaſmatia etiam atque brevia Autorum quorundam fragmenta, quæ paſſim inſeruit: ſed vero, cum jam ipſe Cel. Autor in Præfamine ſuo præcipuorum, quæ in iisdem pertractarit, argumentorum indicium fecerit, haud ea quidem huc repetendo transſcribere juvat. Unicum de digreſſionibus in ipſius Autoris dicto indice addere liceat, in his præcipuum

adhuc

adhuc locum ſibi vindicare notitiam de Hiſtoricorum Anglicorum Collectionibus, a *p. 266* uſque ad *p. 288* occurrentem, ubi quidem in Præfatione Cel. Autor octo tantum hujusmodi Collectiones ſe ſuppeditaturum pollicetur, ſed deinde earundem numerum ad ſedecim minimum auctum re ipſa exhibuit. Inter fragmenta, ſive apoſpaſmatia, ex integro inſerta, quanquam præcipuum forte momentum trahant, quæ hiſtorici argumenti ſunt, occurrunt tamen *Thom. Bradwardini* ſententia *p. 732 ſeq.* itemque *Caroli Bovilli* Epiſtola quædam *p. 932 ſeq.* huc translata, in quibus, qui de rebus poſſibilibus, quam re vera exiſtentibus, earundemque cauſis & phænomenis, noſtro tempore philoſophari malunt, forte reperient, quod ſibi dictum putent. De reliquis, ex quibus quilibet, quid in rem ſuam facere poſſit, ex ipſius Autoris indicio facile intelliget, nihil addemus. Id ſane apparet, Cel. Autoris noſtri herculeos prorſus in rem literariam conatus ita eſſe comparatos, ut in plurium uſus cedant, atque plures illis ſimul doceat atque inſtruat. Nulli igitur dubitamus, quin & plures vota ſua nobiſcum conjuncturi ſint, ut Cel Autori, qui ſe annum ætatis ſextum & ſexageſimum jam nunc agere nuntiat, ubi & de re literaria immortaliter mereri non deſinit, mortalitatem hanc exuere ne contingat prius, quam novum hunc laborem, ſicut ceteros ſuos omnes, feliciter abſolverit.

JO. CHRISTIANI GENSELII, ECCLESIÆ Annæbergenſis Archi-Diaconi, Obſervationes ſacræ.

Lipſiæ, ſumtibus Hæredum Lanckiſianorum, 1733, 4. Alph. 2 pl. 5.

Deſtinatum eſt hoc Opus illuſtrandis pluribus Sacri Codicis locis, de quorum ſenſu non convenit inter interpretes. Et in *prima* quidem *Obſervatione* Rev. Autor verba *Caini Geneſ. IV, 13*, ita interpretatur: *Major eſt pœna peccati mei, quam ut eam ferre poſſim.* Addit, jam in *Michlal Jophi*

& ab *Abenesra* expositum ita fuisse hunc locum: duoque altera profert Sacri Codicis loca, quibus עון non *peccatum*, sed *peccati pœnam*, significare videatur. In *secunda* nomen *Caini* considerat, rejectaque vulgari opinione, id deductum vult a קין, *plangere*, *lamentari*. In *tertia* verba Dei *Exodi IV, 21*, ita reddi oportere disputat: *Ego declarabo, obfirmatum esse cor ejus, dum non dimittet populum hunc.* In *quarta* agit *de vestium summi Pontificis scissione*, *Levit. XXI, 10*, & *Matth. XXVI, 65*, docens, eam Pontifici vetitam fuisse quovis tempore, adeoque *Caipham* laceratione vestis suæ peccasse partim per ignorantiam, partim per malitiam. In *quinta* contendit, *Jesaiam Cap. LII, 13 & 14*, non loqui de exaltatione Christi post passionem ipsius facta, sed de illa, qua populus Christum, apud se versantem, & miracula edentem, habebat pro Messia & Filio Dei. In *sexta* videtur Cl. Autori non alia fuisse causa, ob quam Deus legem suam nec citius, nec tardius, quam anno septimo; publice prælegi voluerit, quam quæ fuit celebrationis Sabbathi die septimo. In *septima* disseritur *de festo Judaico lætitiæ legis*, ostenditurque, festum illud non esse vetustius *Esdra*: recensentur item hujus festi ritus ac cerimoniæ. In *octava* Cl. Autor arbitratur, *Jesaia XII, 3*, per *fontes salutis* significari *doctrinam Evangelicam*, & locum parallelum *Joan. VII, 37, 38*, capit de uberrimis fructibus e corde fidelium, maxime Apostolorum, per Spiritum Sanctum prolatis. In *nona* verbis *Malachiæ IV, 5, 6*, hunc tribuit sensum: *Joannes Baptista, alter Elias, corda patrum convertet adversus filios, & filiorum adversus patres*, id est, efficiet sua Messiani regni prædicatione, ut membra regni diabolici, contra fideles Christi subditos sese efferentia, hos odio prosequantur, & instar hostium habeant, adeo, ut nec patres & filii, quos tamen sanguis ipse conjunxit, sint ab hoc dissidio exemti. In *decima* statuit, interdictum sanguinis & suffocati, quod exstat *Actor. XV, 28, 29*, ad tempus duntaxat, & pro qualitate membrorum Ecclesiæ tunc plantandæ, datum fuisse, eaque mutata, debuisse abrogari. In *undecima*

cima defenditur, verbum ברך nunquam significare *maledicere*, nec hunc, sed *benedicendi*, sensum locum habere *1 Regum XXI, 10 & 13*, *Jobi I, 5*, *II, 9*, & *Psalm. X, 3.* In *duodecima* locum *Exodi XXXIII, 14*, ita vertit: *Ira mea ibit, decedet, cessabit.* In *decima tertia* verba Christi *Matth. XVIII, 15 - 18*, ita interpretatur: Si proximus tuus peccatum aliquod admiserit, quo vel tuo honori, vel corpori, vel fortunæ, damnum affertur, ipsum verbis suavioribus, & amorem spirantibus, de admisso scelere satis superque arguere potes, deque illato tibi damno. Quodsi te oscitanter audiverit, vel plane noluerit audire, res est ad plures deferenda, ut alter pudore suffundatur, malamque notam publice inurendam metuat. Ad ultimum, si non cesserit monitis, habeto eum pro *ethnico*, hoc est, tali homine, qui non imbutus sufficienti Dei notitia obtemperat pravis affectibus, adeoque ante omnia convertendus est, itemque pro *publicano*, hoc est, impio, & Christi doctrinam sequentes nihili æstimanti. Verba *versus 18*: *Quæcunque solveritis in terra*, cetera, sic interpretatur, ut Christus vetet, more Judæorum in tali casu omitti preces publicas, cum, ligatis hac ratione precibus in terra, ligata quoque in cœlo maneant Dei beneficia, quæ tamen soluta quasi super ipsos ventura sint, si liberæ & quasi solutæ fiant preces in terra. In *decima quarta* per *stellam matutinam Jes. XIV, 12 - 15*, intelligit *Nebucadnezarem*. *Cadere de cœlo* ipsi hoc loco significat *prosterni a Deo*. Per גוים intelligi vult populum Israeliticum, per *montem conventus* templum. Denique *descendere ad infernum* significat ex ejus sententia infimum exitium, perditionem, & contemtum. In *decima quinta* putat, *Josephum Devt. XXXIII, 16*, vocari נזיר, *separatum inter fratres*, quia Deus ipsum satis distinctum voluerit inter fratres, & in summitate omnium collocarit. Sequentia sic vertit, rejecta accentuum autoritate: *Primogenitus est Josephus, ipsi est magnificentia bovis*, hoc est, habebit summum splendorem ac dignitatem, maximaque coletur reverentia. Ibidem per *cornua Josephi* duplicem intelligit ejus tribum, *Ephraim & Manasse.* In *decima sexta*

ta nomen Dei unicum consideratur *Zach. XIV, 9.* Noster hæc verba: *Tunc demonstrabit Jehova, se esse unum*, hocce capit sensu, ut Deus dicatur futurus idem omnibus populis & nationibus, sublato inter Judæos & ceteras gentes pariete intergerino. In *decima septima* explicantur ritus Judaici examinis ac depositionis testium, atque aliquot Sacri Codicis locis interpretandis solerter adhibentur. In sequenti ostenditur copiose, Judæos traditiones fecisse tanti, ut postponere iis legem scriptam ipsius Dei haudquaquam vererentur, atque ita lux affunditur verbis Christi *Matth. XV, 3.* In *ultima* harum *Observationum* de ritibus mulierum in bello captam adsciscendi in thorum, *Deut. XXI, 11-14*, præscriptis, perdiligenter disputatur, tumque toti huic Operi finis imponitur.

LIBRI NOVI, EX ANGLIA ADVECTI.

Stackhouse's *History of the holy Bible.* Lond. 1734, fol.
A new description of England. ibid. 1734, fol.
Cragii *Jus feudale.* Edinburg. 1732, fol.
The History of the mineral waters in England. Lond. 1734, 4.
Observations on Prophecies of Daniel and Apocalypse of St. John, by Isaac Newton. ibid. 1733, 4.
The Builder's Dictionary. ibid. 1733, 8 maj.
Langrish *on muscular motion.* ibid. 1733, 4.
Palmer's *general history of printing.* ibid. 1733, 4.
Casley's *Catalogue of the Manuscripts of the King's Library.* ibid. 1734, 4.
Longinus *περὶ ὕψους, ex ed.* Zach. Pearce. ibid. 1732, 8 maj.
A view of the real power of the Pope, by T. H. ibid. 1733, 8.
Anacreontis *Carmina.* ibid. 1733, 8.
Homeri *Iliados Liber primus, studio* Georg. Sylvani. ibid. 1733, 8.
A Dissertation on Death. ibid. 1732, 8.
Peirce *on Eucharisty of childern.* ibid. 1732, 8.
Reasons for being a Christian. ibid. 1732, 8.
A general view of religion. ibid. 1729, 8.
Neal's *History of the Puritans.* ibid. 1733, 8.
Trapp *on the trinity.* ibid. 1733, 8.
Waterland *on the trinity.* ibid. 1733, 8.
Bennet *on the gout.* ibid. 1733, 8.
Curteis *on natural religion.* ibid. 1733, 8.
Free thoughts concernig souls. ibid. 1733, 8.
Reflexions on men. ibid. 1733, 8.

) o (

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXXV.

HISTORIA ABBATIÆ CASSINENSIS, PER Seculorum seriem distributa, studio & labore D. ERASMI GATTOLA, Cajetani, Abbatis Sancti Matthæi Servorum Dei, & Cassinensis Archivi Custodis.

Pars I & II.

Venetiis, apud Sebastianum Coleti, 1733, fol. Alph. 11 pl.6, cum aliquot Fig. æn.

Antiquissimum & nobilissimum est inter Pontificios Monasterium Montis Cassini, quod, quemadmodum conditum est a *S. Benedicto*, Monachorum parente, A.529, sic in tanta quondam celebritate fuit, ut solenne esset inter Monachos, aliquos excellentioris indolis viros Cassinum amandare, quo sanctæ regulæ observatione purius & exactius imbuerentur, ac reduces eandem in suos derivarent. Primus Chronicon Cassinense edidit *Leo*, Marsicanus, Monachus Cassinas, Cardinalis, & Episcopus Ostiensis, quod usque ad annum 1138 continuavit *Petrus Diaconus*. Hos igitur cumprimis Scriptores supplere & continuare studuit *Erasmus Gattola*, & id maxime dedit operam, ut, quæ Avtographa reperiuntur in Tabulario, cui præest, Cœnobii Cassinensis, huc exscriberentur. Itaque Diplo-

mata Romanorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum donationes, ab ipsis Avtographis summa diligentia ac fide repetitæ exhibentur. His omnibus præmissa brevis Descriptio Cœnobii ipsius Cassinensis, cujus situs, odæum, sacrarium, insignia, sigillum, pharmocopolium, viridaria, dormitorium, &c. describuntur. Ad ipsum ædificium Monasterii penitius perspiciendum adjectæ sunt sex Ichnographicæ Chartæ, æri incisæ, quarum tres triplicem ædificii ordinem, tres autem prospectum interiorem Ecclesiæ, veteris pavimenti, a *Desiderio*, Abbate olim, constructi, & cœnobii, repræsentant. Historiam in Secula divisit Autor, ita quidem, ut singula Secula septem quasi Capitulis absolvantur. Nam I) Abbatum exhibetur Catalogus, cui subjicitur enarratio rerum ab ipsis gestarum; II) disciplina, quæ unoquoque Seculo in Cœnobio Cassinensi obtinuit, monastica profertur; III) historici eventus, qui ad hoc ipsum Monasterium pertinent, memorantur; IV) Monachorum pietate ac sanctitate insignium merita exponuntur; V) recensentur Monachi, qui scientiis floruerunt, & Operibus editis, quæ accurate notantur, nominis famam consecuti sunt; VI) celebrantur illi hujus Cœnobii Monachi, qui ad majora dignitatis culmina evecti varias dignitates Ecclesiasticas gesserunt; VII) producuntur Cœnobia tum Monachorum, tum Sanctimonialium, nec non Xenodochiorum, quæ vel a Cassinatibus fundata, vel ipsis libertate Principum aliorumque donata fuerunt. Hac ratione Historia ab Autore per singula Secula traditur, & ex ipsis Avtographis, maximam partem ineditis, refertur. *Pars prima* incipit ab A. DXXIX, & definit circa A. MCC. *Altera Pars* ab A.MCC usque ad A. MDCCXXV Historiam Cœnobii Cassinensis recenset. Subjungitur Apologia pro *Leone*, Ostiensi, & *Petro Diacono*, Chronici Cassinensis Autoribus, in qua, recensita *Leonis* ætate, ejusque Chronici variis editionibus, laudatisque Scriptoribus, qui ejus mentionem fecerunt, accuratam ipsius scribendi rationem defendit *Gattola*. Huic Apologiæ subjecta sunt Addenda & corrigenda in utraque *Parte*; in quam accedunt Indices varii & copiosi, in quibus Abbates Cassinen-

sinenses, Monachi Cassinenses, sanctitate & pietate, nec non scriptis doctrinaque, illustres, ac dignitate conspicui, vetera monumenta ordine Chronologico exhibentur, quibus adduntur Indices monumentorum, quorum incertus est annus, & rerum in utraque *Parte* memorabilium.

AD HISTORIAM ABBATIÆ CASSINENSIS Accessiones, cura & labore D. ERASMI GATTOLA, Cajetani, Abbatis S. Matthæi Servorum Dei, & Cassinensis Archivi Custodis.

Pars I & II.

Venetiis, apud Sebastianum Coleti, 1734, fol. Alph. 10 pl. 1, cum aliquot Fig. æn.

In his Accessionibus ea cumprimis monumenta ab Autore exhibentur, quæ ad originem, incrementa, decrementaque dominatus Cœnobii Cassinensis pertinent. Cum enim, ut in Præfatione ipse fatetur, sæpius ab eo postulassent Jurisconsulti, caussarum Cœnobii Cassinensis patroni atque advocati, ut ea documenta ederet, quæ docerent, quomodo parta, retenta, & ad hæc usque tempora perducta Jurisdictio Civilis, criminalis, mixta, Portulaniæ, Syclæ, Fidæ, Diffidæ Bajulationis, Venationis, Piscationis, Aquarum, Exactionis, Decimarum, aliorumque, quæ possedit & actu possidet Cœnobium Cassinense, conscripsit Dissertationem, quæ non solum prima est in his Accessionibus, verum etiam integram *Partem primam* & amplius absolvit, de origine & progressu Jurisdictionis Monasterii Cassinensis Civilis, mixtæ, & criminalis, qua ex avthenticis monumentis, vel originalibus, vel apographis, aut ex Scriptoribus fide dignissimis, diuturnam dominatus possessionem defendit. Incipit hæc Dissertatio a *Gisulfi* donatione, & ea affert maxime monumenta, quæ a *Leone*, Marsicano, in Chronico Cassinensi diligentissime laudata sunt, servato per Secula ordine, quemadmodum in ipsa Historia factum est. *Dissertatio secunda* in

 harum

harum Acceſſionum *Parte II* de præſtantia & fide Archivi Caſſinenſis exponit. Nam, quo majorem fidem conciliet monumentis, quæ ad aſſerendam Cœnobii ſui Jurisdictionem produxit, oſtendendum ſibi exiſtimavit Autor, ab ipſo Cœnobii exordio conſervata in eo fuiſſe Diplomata accuratiſſime, adeoque fide digniſſima eſſe. Atque id exinde probat, quod ſecum faciat S. Rota Romana in deciſionibus, factis in contradictorio judicio, atque ſententiis, ad hoc latis, tum ex Bullis *Gregorii XV* & *Urbani VIII*, atque ex eruditorum hominum teſtimoniis, quodque plura Diplomata Romanorum Pontificum ac Principum in hoc Archivo exſtent, quibus integra fides in judicando adhibita ſit, quod in eodem Archivo aſſerventur Diplomata, quibus integra ſunt Privilegia Pontificum Principumque inſerta; quod nonnulli Pontifices Romani magni momenti Diplomata in Archivo Caſſinenſi aſſervanda poſuerint, & quod denique Archivum hoc ſumma diligentia ſemper a Monacho maturæ ætatis rerumque perito cuſtoditum fuit. Hanc Diſſertationem excipit brevis Deſcriptio civitatum Caſſini, S. Germani, atque caſtellorum, pagorumque ditionis, ſive Monaſterii Montis Caſſini. In qua quidem Deſcriptione non ſolum de flore Caſſini, quem habuit recentiori ætate, commentatur Autor, verum etiam ejus celebritatem, quam obtinuit veterum Romanorum temporibus, ex antiquis Scriptoribus demonſtrat. Inprimis vero copioſus eſt in deſcribendo flumine Lyris, cujus veram originem contra multorum ſententias falſas defendit. Accedit *Chronicon Richardi de Sancto Germano*, ad quod ut ſæpius provocatum fuit ab Autore, ita hic cum Manuſcripto, quod in Archivo Caſſinenſi aſſervatur, bis collatum editur. Ex qua quidem editione patet, graviſſimis erroribus ſcatere Chronici hujus editionem, quam debemus Cel. *Muratorio in Scriptor. rer. Italicar. Tom. VII f. 1.968.* Non ingratum fore Lectoribus noſtris confidimus, ſi, diverſam Codicis Manuſcripti, a *Gattola* nunc demum editi, lectionem ab ea, quam *Muratorius* exhibuit, huc transſcriptam dederimus. Ita vero eam exhibet laudatus *Gattola p. 766 ſeq.*

Editur.

Editur.	*MSS.*
fol. 968. *Guilielmus*, Rex Siciliæ,	*Guilielmus*, Rex Siciliæ II,
Ad Abbatem Venuſit.	Ad Abbatiam Venuſii.
fol. 972. Poſuit Capellanos.	Poſuit Caſtellanos.
fol. 975. Per eum veniam mererentur &c. Caſtrum Malveſi.	Opera poſſet offenſos, & per ipſum veniam mereren- tur &c. Caſtrum Malveti.
fol. 979. Caſtrum Pontis Cervi per Capitaniatum.	Caſtrum Pontis Curvi per Capitinatam.
fol. 980. *Diopultus* Comes &c. Roccam Teani &c. & portis & aggeribus communivit.	MCC. *Diopultus* Comes &c. Roccam Jani &c. & turribus & aggeribus communivit.
Et exinde Teanum veniens una cum.	Et exinde Teanum veniens, quæ ſibi favebat, una cum.
fol. 991. Hoc anno *Honorius*, P. P.	MCCXIX. Hoc anno *Honorius*, Pp.
fol. 992. *Honorius* P. P. menſe Junio.	MCCXX. *Honorius* Pp. menſe Junii.
fol. 993. Factus eſt Aquilæ.	Factus eſt Apuliæ.
fol. 995. Ad caſtrum ſe contulit Caſpium, quod *Raynerius* &c. civitam, & tunc totam Marſiam equitat &c. Hoc anno menſe Auguſto Fundana civitas pro majori parte caſu accidente igne cremata eſt, quæ funditus propterea everſa eſt.	Ad caſtrum ſe contulit, quod *Raynaldus* &c. & tunc totam Marſiam equitat &c. Hoc anno menſe Auguſti Fundana civitas pro majori parte caſu accidente igne cremata eſt.
Joannes, Rex.	MCCXXIII. *Joannes*, Rex.
fol. 996. Per *Henricum de Morra* magnum.	Per *Henricum de Morra*, Magiſtrum.
fol. 999. Pavenſemque Epiſc.	Pactenſemque Epiſcopum.
Ubi ſexto intrante Martii eſſe Imperator.	Ubi octavo intrante Martii præeſſe Imperator.

	Editus.	*MSS.*
fol. 1001.	Per *Petrum de Abulo* &c. Et prædicta precatio &c. Item quod precatio &c. precationem ipsam &c. per Abbatem.	Per *Petrum de Ebulo* &c. Et prædicta procuratio &c. item, quod procuratio &c. Procurationem &c. per Abbatiam.
fol. 1028.	In utraque Sicilia.	In utraque Sycla.
	MCCXXII.	MCCXXXII.
	Quarum initium est de mercatoribus &c.	Quarum initium est. Post mundi machinam providentia divina firmatam, de quibus has inter alias elegi huic operi inserendas *Federicus Augustus* de fide mercatorum.
fol. 1033.	MCCXXXIII.	MCCXXXIX.
fol. 1034.	Erit in Kal. Madii & Kal. Novembris.	Erit in Kal. Madii & finient in Kal. Novembris.
	Pluviæ.	Pruinæ.
fol. 1035.	de S. *Raymundo.*	de S. *Fraymundo.*
fol. 1036.	*Thomas de Agno.*	*Thomas de Aquino.*
	Lit. B. *Raymundus Pellegrini.*	*Raynaldus Bellegrini.*
fol. 1037.	*Henrici de Morro,* Magistr. Justitiæ.	*Henrici de Morra*, Magistri Justitiarii.
	Decremat ignis &c. Et *Henricus de Moro.*	Cremat ignis &c. & *Henricus de Morra.*
	Lit. D. 1237 Octava mensis Januarii Electio.	MCCXXXVII Mense Januarii octavo stante eodem mense electio.
	De Carvaro.	De Carvario
	Lit. E. de Fr. *Rodulpho.*	de *Fr. Pandulpho.*
fol. 1038.	Cazolo.	Cazzolo.
	Mirum præjudicium Judicem	Virum providum Judicem
	Lit. C. Nec non & de anno.	Nec non & de Atino.

Edi-

	Editus.	*MSS.*
	Et magister *Raymundus.*	Et magister *Raynaldus.*
	Populi communitates.	Populum concitantes.
	Lit. E. Patris *Pandulphi* &c. Fr. *Ricchardus de Babulo.*	Fr. *Pandulphi* &c. Fr. *Berardus de Babuco.*
	De Carvaco &c. & Magister *Raymundus,*	De Corvario &c. & Magister *Raynaldus.*
fol. 1039.	Et sic vocatus.	Et tunc vocatus.
	Thomam de Agno &c. Ad nutum suum.	*Thomam de Aquino* &c. Ad mandatum suum.
	Mense Junio Acerrarum Comes cum Magistro Justitiario.	Mense Junii dictus Acerrarum Comes, & *Henricus de Morra,* Magister Justitiarius.
fol. 1040.	Cum se Cremona comparens infeliciter in obsidione Brixiæ.	Cum quo se Cremona comparens inde feliciter in obsidionem Brexiæ.
	Consecratus est, qui mense Augusto infirmitate correptus obiit.	Consecratus est, & (desunt alia verba)
	Mense eodem Augusto *Henricus de Morro,* Magister Justitiarius, de Lombardia redit in Regnum.	Mense Augusti *Henricus de Morra,* Magister Justitiarius, redit in Regnum de Lombardia. Hoc etiam mense dictus Abbas S. Salvatoris infirmitate correptus obiit.
	Lit. C. & apud *Adrium* &c. Ubi novi consutati sunt.	Et apud *Adriam* &c. Ubi novi constituti sunt.
	Lit. D. Et licentia data est in propria.	Et licentia data est omnibus in propria.
	Lit. E. Et *Thoma de Agno.*	*Thoma de Aquino.*
	Guido Jorenus, Episcopus.	*Guido Soranus,* Episcopus.

Edi-

Editus.	*MSS.*
fol. 1041 Lit. A. *Rogerius Boccabella.*	*Rogerius Porcastrella.*
Lit.B. Fr. *Raynn de Curci.*	Fr. *Raynaldus de Carci.*
Fr. *Riccardus de Babuco.*	Fr. *Berardus de Babuco.*
Lit. D. Eodem mense *Thomas de Agno.*	Mense Madii *Thomas de Aquino.*
Tertio Junii circa horam nonam diei Veneris.	Mense Junii tertio intrante eodem mense, qui fuit Veneris dies, circa horam nonam.
fol. 1042. Civitas Tarvisii per *Alterium de Romano & Erolinum de Cammino.*	Civitas Tervisii per *Albericum de Rommno & Ezolinuin de Cammino.*
Fr. *Raymundus.*	Fr. *Riccardus.*
Fr. *Joannes Carolus.*	Fr. *Joannes Cazolus.*
fol. 1043 Lit. A. Atque principales eorum, qui intus steterunt, ignis cremavit, & fere quingentos, qui evaserunt ignis incendium.	Et quamplures eorum, qui intus steterant, cremavit ignis, & fere quingenti, qui evaserunt ignis incendium.
Lit.B. Rex Navariæ.	Rex Navarræ.
Cardinalis Decimo Septembr. obiit.	Cardinalis XV Kal. Septembris obiit.
Lit.C. Ex civitate per octo.	Extra civitatem.
fol. 1044. *Bidde* Domine.	*Bidde* dicuntur.
Lit.C. Apellum & Coction venerunt.	Aspellum & Coccojann.
Imperatrix cum *Richardo Panormitano.*	Imperatrix cum *Berardo Panormitano.*
Lit. E. Regis Cassiliæ.	Regis Castellæ.
fol. 1045 Lit. A. Moram pertrahens e vestigio per *Agnum* transitum faciens, & secum ducens *Pandulphum*	Moram protrahens e vestigio per *Aquinum* transitum faciens, & secum ducens *Pandulphum* Dominum *Aquini*

Edi-

Editus.	*MSS.*
Dominum Agni apud Insulam Pontis Salarati &c. per Soram & Marchiam.	apud Insulam Pontis Solarati &c. Per Soram & Marsiam.
Lit. B. Marcoranum. Similiter taxati.	Martoranum. Siculum taxati.
Lit. C. Magister *Raymundus.*	Magister *Raynaldus.*
Lit. D. Ipse vero.	Ipse Imperator.
Lit. E. Juxta cursu.	Juxta numerum.
fol. 1046. Apud Agnum.	Apud Aquinum.
fol. 1047. Et apud Cryptam ferratam.	Imperator ipse apud Cryptam ferratam.
Lit. D. Pontis Salarati.	Pontis Solerati.
Laugustam.	Lagustam vi.
Thesauri omnes Ecclesiarum Regni Capitanio jussu *Andreæ de Cicala* a porta Roseti, usque ad fines Regni capiuntur, ii apud S. Germanum, in Ecclesia S. Mariæ. Deputati sunt quatuor.	Thesauri omnes Ecclesiarum Regni a Porta Roseti, usque ad fines Regni jussu Andreæ de Cicala Capitann. apud S. Germanum, in Ecclesia S. Mariæ. Deputati sunt duodecim.
Deputatur.	Deportatur.
fol. 1048. Per S. Germanum.	Per S. Germanum, Aliphiam.
Lit. C. His diebus jubetur.	Eodem mense jubetur.
Civitatis Barri.	Civitatis Bari.
fol. 1049 Lit. A. Ministerio pii.	Misericordia pii.
Ab intimis elicente.	Ab intimis educente.
Dixi Patres Januenses publicis. Substitutus. Est tam. Animum: nostro durante imperio vices suas. Prolecti. Et in Pompei sui cineres generi fortunam. Primi pietatis effectum: deleatur: licet irreverenter &c. offensi.	Diri Patres invictum publicis. Subjectus. Est tamen. Animus. Naturæ dominante imperio. Vires suas: flecti: Et in Pompei, generi sui, cineres fortunam. Paternæ pietatis affectum. Doleant: licet offensi.

Editus.	*MSS.*
Declaratione. Missæ, raccommendent. Ordinatis.	Cantatione. Misericordiæ, recommandent, ostendatis.
Capitaniate, Thiboldi.	Capitanate. Yboldi.
Et aliis Comedibilibus devastant.	Et aliis crudeliter devastant.
Eodem mense.	Ipso mense.
fol. 1050 Lit. A. Hostiliter impugnant castrum quoddam, quod Yseus frater. *Reginus* & *Taurinus* de Lombardia, Episcopi per Abbatem.	Hostiliter impugnant, qui castrum quoddam, quod Ysenm dicitur. *Reginus* & *Taurinus*, Episcopi de Lombardia. Per Abbatiam.
Lit. B. *Bernardus*, Per Agnum. In Marchiam. Et mense Julii congregato mense Augusto, numerus de qualibet.	*Bernardus*, Per Aquinum. In Marsiam mense Julii Imperator congregato. Ipso mense Augusti, numerus servientur de qualibet.
Qui mense Maji. Et mox per Agnum Per Campaniam.	Mense Madii Imperator ipse. Et per Aquinum. Per Campaniam facto ponte.
Lit. E. Eo mense.	Ipso mense Madii.
In Lucina Cardinalis.	In Lucina Presbyter Cardinalis.
fol. 1051. *Innocentium* Audito Imperator. *Bernardum Panormitanum.* Eodem mense.	*Innocentium IV* Audito Dominus Imperator. *Berardum Panormitanum.* Eodem mense Julii.
Lit. B. Pertractante Magistro *Raymundo.*	Procurante magistro *Raynerio.*
Minis.	Viris.
fol. 1052. Dimisso Comite prædicto. Mense Septembris &c. Comes. Versus Agnum.	Dimisso ex pacto comite prædicto. Ipso mense Septembris Comes. Versus Aquinum.

His itaque in locis *Richardi de S. Germano* Chronicon ex MSto emendatum hic exhibetur, quod sequitur Anonymorum Monachorum Casinensium breve Chronicon ab A. 1000 usque

usque ad A. 1212, e tribus Codicibus manuscriptis, qui itidem in Casinensi Tabulario asservantur, excerptum, suppletum, auctum, & ab erroribus primarum editionum emendatum. Ceterum hæ Accessiones iisdem sunt Indicibus instructæ, quibus ipsa Historia, de qua paulo ante diximus.

Westphälische Friedens-Handlungen und Geschichte, rc.

h. e.

ACTA PACIS WESTPHALICÆ PUBLICA; Autore JO. GOTHOFREDO DE MEIERN, Regis Magnæ Britan. & Electoris Hannoverani Consiliario Aulico.

Tomus II.

Hannoveræ, apud J. A. Gerken, 1734, fol.

Alph. 11.

Cum *primus* horum *Actorum Tomus* summo fuerit exceptus applausu, haud dubie hunc quoque cupidissime excipient Juris Germaniæ publici cultores, prætereaque omnes Historiæ patriæ studiosi: quorum sitis reliquos quoque videndi *Tomos* ea re accendetur, quod Generosiss. Autor in Præfatione hujus *Tomi* e Diplomate quodam Imperiali docet, ad *Instrumentum Pacis Westphalicæ* interpretandum non sufficere communes interpretandi regulas, sed recurri subinde oportere ad Protocolla & Acta hujus Pacificationis, ne a vero aberretur sensu; ac præterea indicat, huic labori suo novas nuper latas esse suppetias tradendis *Tobiæ Oelhafii*, Legati Reipublicæ Noribergensis, Viri summi, accuratissimis de isto Pacificationis negotio relationibus.

Continetur hoc *Tomo nonus* hujus Operis *Liber*, una cum *novem* sequentibus, quorum argumenta recensere singulatim, ideo non putamus necessarium, quod ipse Autor Præfationi suæ inseruit accuratam singulorum Librorum, in quibus historia hujus Pacificationis inde a mense Octobri anni 1645 perte-

xitur ad Martium usque A. 1646, σύνοψιν. Quare videmur gratius facturi nostris Lectoribus, si ex unoquoque Libro excerpserimus quædam, quæ cognitu visa fuerint jucundiora, & ad cupiditatem totum Opus legendi inflammandam idonea. Itaque *Libri IX* §. 2 legimus, cum ageretur de Reformatis etiam pace publica impertiendis, ita censuisse Legatos Suecos: *Pontificios fuisse usque huc communes omnium Evangelicorum hostes, quoquo nomine appellentur; Reformatos etiam communem causam contra Pontificios una propugnasse; ergo injustum fore, eos Pontificiorum injuriis prostitui, legum præsidiis destitutos; sed & injustum fore, Reformatos ita tutos facere, ut fidei Lutheranæ domesticos persequi, & ditionibus suis ejicere possint.* Laudant iidem majorem in modum Electorem Brandeburgicum, quod suis in terris integrum permittat *Lutheranis* publicum religionis suæ exercitium. §. *VII* de injusta *Lutheranorum* ex urbe Egra ejectione agitur, simulque exhibetur deprecatio Electoris Saxoniæ pro his exulibus, petentis, ut iis permittatur redire, suaque religione frui. §. *IX* queruntur Status Evangelici Austriacarum regionum de sæva religionis suæ persecutione, Legatosque Osnabrugæ versantes rogant, ut sui etiam rationem habeant. Ingeniose vero §. *XXVI* Legatus Cæsareus, *Volmarus*, has persecutiones excusat ac defendit, inter alia illud urgens, quod ipsi Protestantium Principes ita facere soleant, ut cives suos cogant aut religionem Principis sui sequi, aut terris suis excedere. §. *X pag. 26-57* copiose & solide exponuntur Erfurtensis civitatis controversiæ cum Electore Moguntino, & quidem cum politicæ, tum ecclesiasticæ. *Libri X* §. *III pag. 116-120* exhibetur brevis historia societatis illius mercatoriæ, quam *Hanseaticam* vocant, scilicet (ut hic additur,) a veteri vocabulo Gothico *hansa*, quod *societatem* significat. Cognoscitur hinc perspicue istorum fœderatorum autoritas & potentia prope par regiæ. §. *XIV* Legati Principum Protestantium concedunt Reformatis in Imperio securitatem politicam & exercitium religionis, sed non item jus reformandi: hoc enim (ita unus eorum ajebat,) competere Catholicis duntaxat & *Lutheranis*.

§. XXI

§. XXI urbs Osnabruga jura sua & privilegia haud vulgaria commemorat, utque inviolata ea servent, petit. *Libri XI §. V* exhibentur Sueciæ Legatorum Antapocrises sive *Replicæ*, quas vocant, ad Cæsareorum Legatorum Responsiones pacificatorias. Dividuntur autem *Replicæ* illæ in quatuor classes, quarum prima tractat *res & negotia Imperii*, altera *satisfactionem*, tertia *pacificationem* ipsam, quarta *tractatuum pacis executionem*. In prima classe contenditur, *terminum* reconciliationis *a quo* esse debere A. 1618, quippe quo anno bellum exarserit. In secunda postulant, ut ad satisfaciendum Regi Sueciæ subjiciatur ejus ditioni Silesia, Pomerania una cum Episcopatu Caminensi, urbs Wismaria cum adjectis monumentis, Archi-Episcopatus Bremensis, & Episcopatus Verdensis. In quarta volunt præter alia, e captivitate dimitti Regis novi Lusitaniæ fratrem, *Eduardum*. *§. IX*, cum urgeret Legatus Brandeburgicus, etiam Reformatis Principibus tribui debere jus reformandi, idque exercendi erga *Lutheranos* sibi subjectos; & tamen dicerent Reformati, se esse Augustanæ Confessioni addictos, eoque nomine securitatem suæ religionis postularent; Legatus Suecicus illi Legato ita respondebat: ***Credam, vos esse Augustanæ Confessioni addictos, quamdiu non aggrediemini reformare Augustanæ Confessioni addictos: utprimum vero id feceritis, non potero credere, vos esse addictos ei religioni, quam immutare & reformare cupitis.*** *§. X* Legati Sueciæ exhibent viginti puncta assecurationis pacis, quorum ultimus videtur ipsis habitus esse primus & primarius. Contendunt scilicet, Jesuitas, qui fundamenta omnis fidei publicæ evertant, publice quippe statuentes, Catholicos Principes non teneri ea præstare, quæ Acatholicis per pacta vel solennissima promiserint, vel e Germania esse ejiciendos, vel saltim non ferendum, ut docere id pergant; sique tamen id audeant, ut tanquam turbatores fidei pacisque tractentur. *§. XV - XIX* jucundum est legere, quanto studio incumbant Legati Cæsarei, ut Gallis persuadeant, ut absistant a postulatione Alsatiæ in satisfactionem Regis sui. *Libri XII §. II pag. 259* Legati Principum suadent, ut conficiatur

in Comitiis consensu omnium Ordinum Capitulatio Imperatoris perpetua, ne videlicet detrahatur quidquam juribus Principum, si Capitulatio permittatur facienda solis Electoribus. *§. VII pag. 287 seq.* exhibentur capita Pacificationis, jam A. 1635 proposita a Cancellario regni Sueciæ, *Axelio Oxenstierna.* Hic non alia, quam quæ fit per pecuniam, satisfactio postulatur regno Sueciæ, nec ulla fit mentio tradendarum aliquot regionum. *§. VIII pag. 299-317*, postquam Austriacus Legatus Bavaricusque, terminum amnestiæ generalis anno 1630 alligandum esse, contendissent, gravioribus argumentis urgent Legati Protestantium, *terminum a quo* illius amnestiæ non posse non constitui annum 1618. *Libri XIII §. III & VIII* exstat postulatum Gallorum de non eligendo Rege Romanorum, quamdiu vivat Imperator, deque Romanorum Rege ex alia, quam ex regnantis Imperatoris, familia eligendo. Utriusque vero postulati iniquitas in apricum producitur, ac, oblata hac occasione, censent Legati Principum Germaniæ, an opus sit eligi Regem Romanorum, merito deliberandum esse in Comitiis ab universis ordinibus; postquam vero de ea re conventum sit inter Proceres, liberam permitti debere electionem Regis illius Electoribus. *Libri XIV §. I pag. 431* ait Legatus Bavarus, pacem Germaniæ simpliciter esse necessariam, cum Germania nunc similis sit homini, cui omnes nervi incisi. Dixerat paulo ante, nihil amplius esse pecuniæ in Germania: id quod *pag. 463* alius Legatus item profitetur, adjiciens, ubique locorum in Germania fœdissimam esse vastitatem. *§. II pag. 444* observat Eruditiss. Editor, Legatum Austriacum in suffragio suo (quod ibi exhibetur,) de Alsatia Gallis in satisfactionem non danda tanquam vatem omnia prædixisse, quæ postea acciderint Imperialibus Alsatiæ civitatibus, itemque Belgio. Ibidem *pag. 451* exhibetur longa Oratio Legati Brandeburgici, qua docet, quam inique postuletur, ut Dominus suus Pomerania cedat, eamque Sueco concedat, quamque noxia ea res futura sit universis terris Brandeburgicis. *§. V pag. 504 seq.* sistuntur Statuum Evangelicorum gravamina politica, in quibus partim cum Cæsare, partim cum Electoribus, conqueruntur,

tur, ad ultimum petentes, ut id posthac fiat, quod justum legitimumque. *Liber XV* totus continet deliberationes & concertationes de gravaminibus Protestantium Ecclesiasticis, quæ §. *II* exhibentur *pag. 522-537.* Hic inprimis notatur *Ferdinandi II* Edictum, A. 1629 promulgatum, adjectaque ei sine mora executio acerbissima. Atque *hinc tot annorum lacbrymæ* ortæ esse *p. 529* dicuntur, hinc tot tantæque calamitates Germaniæ. E contrario *pag. 539-565* legas gravamina Ecclesiastica Pontificiorum contra *Lutheranos*. Lectu inprimis dignum est, quod *pag. 632 seq.* exstat, colloquium Legati cujusdam Protestantium cum Legato Cæsareo de *Reservato Ecclesiastico*, quod vocant. Cum scilicet ille urgeret, Episcopum Catholicum, si *Lutheranus* fieret, dignitatem ac reditus suos retinere debere, hic ei objiciebat hanc instantiam: Cur *Lutherani* Superintendentem quempiam, si Catholicus fiat, dignitate sua & reditibus adjunctis privant? *Lutheranus* vero Legatus respondebat, faciendum esse discrimen inter Episcopum ordinis Principalis & inter Episcopum sive Superintendentem inferioris dignitatis. In eodem argumento versatur totus *Liber XVI*, quippe in quo speciatim disceptatur, & quidem scriptis longioribus, in utramque partem de *Reservato Ecclesiastico*, de *secularisatione* (quod vocabulum, ut ex *pag. 635* & *637* discimus, autorem habet Legatum Gallicum, Ducem *Longovillæum*,) bonorum Ecclesiasticorum, de Principum jure reformandi, & de civium a Principis sui religione recedentium jure emigrandi. Et jus quidem emigrandi reformandique quod attinet, docent Evangelici, coactionem civium ad aliquam religionem esse præcepto Christi & indoli ipsius religionis adversam, praxi item veteris Ecclesiæ, imo Juri Canonico & Civili, denique Recessibus Imperii. Addunt *pag. 731* diserte, *esse contra rectam rationem & absurdissimum*, omnes cives cogi, unius hominis (scilicet Principis sui,) religionem amplexari, qui possit in errore versari, vel etiam irreligiosus esse. Ibidem hanc vocant *tyrannidem in animas* longe intolerabiliorem tyrannide in corpora & bona. *Libro XVII* continentur peculiaria gravamina Judicii Cameralis,

ralis, Archi-Episcopi Bremensis, pluriumque Principum, Comitum, & urbium Imperii. *Liber XVIII*, qui hujus *Tomi* ultimus est, exhibet Relationes & Correlationes trium Imperii Collegiorum super Regum Galliæ & Sueciæ propositionibus Pacificationis, Imperatoris Legatorum responsionibus, & duorum istorum Regum Replicis. Et hic est præsentis *Tomi* exitus, quem tres sequentur, itidem *Acta* exhibentes & *Protocolla*, & quidem ordine exposita & connexa historico. Tum vero *sextus Tomus*, qui idem erit ultimus, ipsa *Instrumenta Pacis* sistet, subjectis perpetuis ad *Acta* remissionibus: habebimusque tum *Instrumenta* illa ex omni parte perfecta, nec mendis deformata typographicis. Recordamur hac occasione, statim in *§. I* hujus *Tomi* locum aliquem exhiberi e *Codice Recessuum Imperii*, qui vulgo mutilus editus est, nunc autem plenus, hoc est, aliquot lineis auctior, exhibetur. Ad Protocolla quod attinet hic publicata, non solum generatim docetur *Lib. XII §. I*, esse ea fide dignissima, omnique exceptione majora, sed ipse conspectus docet, singulis Protocollis subscripum esse a quatuor juratis Secretariis. Vid. *pag. 278, 284, 299, 310, 327, 335, 347*, &c. Ad ultimum nuntiamus Lectoribus nostris gratulabundi, Generosiss. Autorem in eo nunc esse, ut proxime emittat *Acta executionis hujus Pacificationis*, eo gratiora futura, quod eorum propemodum nihil dum typis excusum est.

LEXICON POLEMICUM, IN QUO Potiorum Hæreticorum vita perstringitur, omnes contra fidem errores colliguntur, Dei verbo, scripto vel tradito, Conciliorum autoritate, & rationibus, breviter reprobantur; inserta Conciliabulorum omnium, Schismatum, & Controversiarum, quæ ad Ecclesiasticam Historiam pertinent, notitia; addita demum pro Operis complemento Bibliotheca Polemica. Autore D. JOANNE SIANDA, a Monteregali, Congregationis S. Bernardi Ordinis Cisterciensis.

TOMI

Tomi II.

Romæ, apud Raphaelem Peveronum, 1733, fol.
Tom. I Alph. 5 pl. 4. Tom. II Alph. 4 pl. 12½.

Quod divinaramus, accidit. Simul ut in ſeſquipedalia inſcriptionis verba, & in eum, a quo profectus eſt Liber, oculorum converteremus aciem: ex his indiciis, parum aut nihil ſani, cum cura elaborati, & ſingulari opera artificioque perfecti, nos hic exploraturos, jure nobis videbamur poſſe conjicere. Neque nos anteceptum noſtrum ea in re fefellit judicium. De barbara, cujus in hoc vaſto Volumine, quoquo nos vertimus, veſtigia perſpeximus, latinitate nihil commemorabimus, ipſarum potius rerum in medium propoſitarum habituri rationem. Certa, quæ nullus non recta valens ratione probabit, principia ponemus, unde, quænam præcipuæ boni *Hæreticorum* Indicis, quem *Lexicon* appellant, eſſe debeant virtutes, manifeſtum reddatur. Ante omnia, ut ſciatur, unde tota proficiſcatur tractatio, in Præfatione, ſi qua præmittitur, definitione, quid ſit *hæreticus*, explanandum. Is nimirum homo eſt, qui, errores capitales, & concentui dogmatum, in ſacroſanctis literis divinitus traditorum, vere adverſantes, pertinaciter tuendo ac propagando, ſacram conturbat civitatem. Ex hac perſpicuum erit definitione, quinam in odioſum *Hæreticorum* concilium ſint adſciſcendi, quinam vero ex eo delendi. Tum vero ipſe Index ſic erit concinnandus, ut 1) prænomina & cognomina *Hæreticorum* accurate ſecernantur & ſejungantur; 2) loco, die, annoque nativitatis, quoad ejus fieri poteſt, deſcriptius indicatis, ſtudia Philoſophica & Theologica eorum inprimis recenſeantur; 3) errores capitales ex Symbolicis Libris, ac genuinis ipſorum ſcriptis, ſenſu haud in pejorem partem rapto, cum debita animi moderatione, ſine omni partium ſtudio, fideliter, ac plene, non generatim ac univerſe tantum, ſed ſpeciatim, idque 4) ex genuinis fontibus, enarrentur. Cumprimis 5) veritati hiſtoricæ in litium, & eorum, qui ſeverunt illas,

commemoratione ſtudendum; 6) πρῶτον ψεῦδος erroris cujusque breviter quidem, verum haud ſegniter, ſed perite ſcienterque, enodandum. Errores ipſi 7) haud multis verbis erunt convellendi ac diluendi, ſed ad optimos eruditiſſimosque, qui in iis refellendis verſati ſunt, Autores ablegare Lectores decet. Neque *Hæreticorum* nomina 8) temere ac ſine teſte augere fas eſt. Obſervandum 9) ſedulo erit ac ſtudioſiſſime, quinam duces & capita magni errantis fuerint cœtus, quinam contra vel nullos, vel paucos, conducere milites potuerint, ſub eorum vexillis militantes, & ſtipendia merentes. Huc etiam 10) pertinet curatior annotatio, quonam tempore, quave occaſione, & orta ſit hæreſis, & diſſipata, quibusque item autoribus fuerit oppreſſa, & ex Chriſtiana civitate proſcripta. Res ipſa 11) loquitur, derivationes nominum, *Hæreticis* ex linguis exteris ac peregrinis attributorum, ex harum genio ac natura evolvendas eſſe. Verbo, 12) ἀκρίβειαν, hoc eſt, *accuratam* omnium, vel minimarum, quæ hæreticum atque hæreſin circumſtant, rerum *obſervationem*, & notionum omnium *diſtinctionem*, ejusmodi deſiderat labor, ad quem nullum ineptius accedit ingenium, quam in Romano natum educatumque ſolo. Cui rei argumento eſt ille, qui *Lexicon* hoc, cujus modo inſcriptionem recitavimus, *Polemicum* compilavit, *Jo. Sianda*, homo Romanæ ſedi addictus, deditus, obſtrictus. Is enim, nulla certa & rectæ rationi ac Sacris Literis conveniente, vocabulo *Hæreticus* poteſtate ſubjecta, diem hæreſeos, cuicunque placuit, dixit, majorem, quam Dictatoriam, exercere animadverſionem auſus. Eos maxime nigros in ſacra vult eſſe civitate, quos Romanus Pontifex in *Hæreticorum* numerum, vibrato fulmine, detruſit. *Lutherum* dum ſuo adducit loco, ejus *nomen* ait *Martinum* eſſe: cum tamen *prænomen* dicere debuiſſet, ne cum *cognomine* confunderetur. Ita, ſi nomen *Servetus* evolvere deſideras, ſub prænomine *Michael* illud invenies. Ad id, quod ſecundo poſuimus loco, boni *Hæreticorum* Lexici indicium, dici non poteſt, quam negligenter animum adverterit. Gravius aliquid ſciſcimus: interiorem ſtudiorum rationem, quam ſecuti ſunt hæretici, plane omiſit.

Nec

Nec mirum: nam ignoravit. Frustra laborat, qui tertium hic quærit indicium. Plurima quidem hujus judicii nostri excerpere, si quidem usus foret, possemus argumenta: unicum vero *Lutheri* nomen satis habebimus exempli gratia protulisse, quippe quod unum, in quod inveheretur contumeliosissime, delegisse videtur. Evomit eructatque de novo, idque magno hiatu, antiquata jam diu convicia, & sic, dum Romanenses fabulas, velut anus delira, enarrat, simul debacchatur, ut hominem Herculis mysteriis nuper initiatum, aut Menadem in Bacchi orgiis tumultuantem, te crederes cernere. Non plures, quam *quinquaginta*, a divina veritate aberrationes divo attribuit Viro: quas autem ullo sine negotio pueri nostri dissiparent, qui nondum ære lavantur. Unicum *Arminii* nomen argumento esse poterit, ut generatim modo, non speciatim, de hæreticis dixerit. Præteriisse ipsum prorsus historicæ veritatis, ex ratiocinandi arte addiscendæ, naturam, & eruditam ejusdem æstimationem, paginæ loquuntur omnes. Nec principia sciscitatus est falsa, ex quibus *Hæreticorum* manarunt errores. Hos autem non modo atro quodam *r* notat, hoc est, reprobat, sed etiam, quod sejunctum plane a re proposita est, infirmare audet, tam insulsis, tamque ab omni sale ac judicio vacuis circumvallatus præsidiis, ut mirum haud sit, si hi, quos in *Hæreticorum* ille adscripsit civitatem, ex levissima ejus armatura melius de copiis suis judicent. Ludibrium ergo homo debet Lectori, quod sic triumphat, ac si opes adversariorum ad internecionem usque prostravisset. Commendat quidem Autores, qui se objecerunt errori, sed non meliores, verum eos, qui nil Sacris Literis, nil rectæ judicio rationis, omnia vero Concilii Tridentini dederunt autoritati, & pro receptis in Ecclesia Romana opinionibus, velut stipendiarii milites, pugnarunt. Hi sunt uni, qui & in *Lexico*, & in *Bibliotheca* annexa *Polemica*, excitantur. Auxit *Hæreticos* mirum in modum Scriptor, qui, quid *Hæreticus* sit, ex recta ratione & sacris paginis haud didicit, sed ex Romani tantum Pontificis cognovit autoritate, cujus verba, ut sacrosancta, & velut oracula ex tripode dicta, recipit ac veneratur. Nomina finxit, ne

fando quidem in *Hæreticorum* Indice audita, & male interdum scripta, quorum & ratio fingendi a norma & præscriptione sanæ rationis & Grammaticæ artis nonnunquam recedit. Sub litera *A* inveniuntur antiquatæ, vagæ, & incertæ appellationes, quibus nullam omnis vacuam dubii subjicere potestatem licet, ut *Anti-Calviniani*, *Anti-Catholici*, *Anti-Dæmoniaci*, *Anti-Diaforistæ*, *Anti-Lutherani*, *Anti-Marianitæ*, *Anti-Mariani novi*, *Anti-Osiandri*, *Anti-Papi*, *Anti-Puritani*, *Anti-Scripturiani*, *Anti-Stancariani*, *Anti-Sturmiani*, *Anti-Svenkfeldiani*. Quodsi omnes illi, qui se aut toti cuidam cœtui, aut uni duntaxat homini, in errore versanti, opponunt, rectiora ipsum erudituri, novo idcirco nomine notandi forent; quot, quæso, verba in *Anti* confingenda essent? Vox *Anti-Scripturiani* incommode formata est: nam totum nomen est *scriptura*, non *scripturia*. Ab hoc vox *Scripturiani* exsisteret, ut a *Maria Mariani* derivatur. At a voce *Scriptura* rectius ducitur vocabulum in literatam dudum civitatem adscitum, *Scripturarius*; quandoquidem & Autor quidam librum Gallice confecit, *les raisons de Scripturaires* inscriptum, & A. 1706 editum. *Jo. Clericus*, Vir Celeberrimus, in *Hæreticis* ideo annumeratur a D. *Sianda*, quod in *Quæstionibus Hieronymianis* doctissimum Congregationis S. Mauri Monachum, *Jo. Martianæum*, & ipsum S. Patrem *Hieronymum*, subide castigavit, ac de Indicibus Romanis & Hispanis, nec non de sacrosancta Synodo Tridentina, male sensit. Veritati quidem, ac partibus suis, fecisset convenientius, si sub nomine *Arminiani* hos in *genuinos* & *Socinianos* distinxisset, atque observasset, illos in omnia magistri sui jurare verba, in quibus *Philippus a Limborch*, cujus vitam & scripta in his iisdem *Actis A. 1713 Mens. Jan. pag. 41* recensuimus, inprimis emineat: hos vero doctrinis *Arminii* receptis eas præterea, quas *Conr. Vorstius*, *Sim. Episcopius*, & *Steph. Curcellaus*, invenerunt, addere. Atque his a nostro Autore *Jo. Clericus* adjiciendus erat, quippe qui publice quidem, *Socini* se decretis favere, nunquam profiteri voluit, at scriptis tamen variis, ut *Epistolis Theologicis*, quas A. 1697 sub ficto *Liberii de S. Amore* nomine publicæ luci exposuit, item

Tra-

Tractatu *de l'Incredulité*, aliisque, *Sociniana* hæreseos suspicionem incurrit. Ven. Autor in ejusmodi Sectas dividit *Lutheranos*, quarum nomina in cœtu nostro ignorantur. Immiscet iis ineptis divisionibus haud pauca, quorum nullum testem idoneum citavit, nec citare valuit. Modo *Lutherani* quidam *Aeriani novi*, modo *Confessionistæ*, ei dicuntur, atque hi denuo in *novos, recalcitrantes, Provinciales*, & *Civitatum*, ab illo distinguuntur. Idem dividit *Lutheranos* in *rigidos* & *molles*, seu *Semi-Lutheranos*: ut alia taciti prætereamus. Sunt hæ, ut cum *Prudentio* dicamus, minutæ ambages, quibus dissecat *Hæreticos*. Si divisiones in eruditione ab ejusmodi accessoriis rebus, quas *accidentia* vocant Philosophi, desumere liceret; in infinitum illæ numerum evasuræ essent, multoque adeo detrimento rerum cognitioni eruditarum futuræ. Sed utatur per nos suo quodammodo jure Scriptor *Lexici Polemici*, insignia nova *Hæreticorum* nomina comminiscatur, ducibus suis amicis, *Luthero-Papistas*, *Luthero-Calvinistas*, *Lutherosiandrinos, Luthero-Zwinglianos*: istud modo unum det largiaturque nobis haud invitus, ut ne cum fictis nominibus fictas etiam conjungat narrationes, quas ne veri quidem speciem habere sciunt omnes. Quo, malum, Autore, anne secunda veritate, potuit ad nomen *Luthero-Papistæ, Tom. I pag. 423*, hæc in chartam conjicere: *Tales sunt Witembergenses & Lipsienses Theologi, qui in multis cum doctrina Romani Pontificis conveniunt.* Nominet nobis, si quidem vir est, eas doctrinas, in quibus concentum nostratium cum Pontifice suo Maximo tam magnum, tamque illustrem, se invenisse putat, ut *Witembergenses* ac *Lipsienses Theologi* idcirco *Luthero-Papistæ* appellari mereantur. Hominem ex nostris aliquem forsitan excitabit, qui a sana descivit doctrina, neque unquam in venerandum Theologorum Collegium cooptatus fuit. Fac etiam, esse ex his aliquem, anne huic rationi locus dandus: *unus* nonnullis Tridentinis favit opinionibus, ergo *omnes*? Anne valet conclusio, quæ a particulari ad universum ducitur? Judicet nos ex divinarum norma Tabularum, Librisque Ecclesiæ nostræ Symbolicis, non ex unius aut alterius capite hominis, quod cerebro vacuum fuit.

Excerpemus ex magno adauctorum in *Lexico Polemico Hæreticorum* numero adhuc unum, eundemque Deorum cultorem, *Apollonium Tyanæum*. Est ridiculum, hunc videre in *Hæreticorum* Indice, quippe qui, per se ipse, quantum nobis quidem scire datum est, nulla orbi Christiano infesta disseminavit dogmata. *Mæraginis* de vita hominis narratio temporum interiit injuria. Perierunt etiam *Celsi κατὰ μάγων* Commentarii, quibus, *Luciano* teste, fraudes & artificia, ut aliorum, qui se Magos profitebantur, sic & inprimis *Apollonii*, aperuit. Unicus hodie restat *Philostratus*, ex cujus ambiguis verbis certo exsculpi nequit, eum aut vivum, aut mortuum, in Deorum relatum concilium. Quicquid de *Apollonio* scimus, id deploratæ *Damidis*, hominis obscuri, unice debemus fidei, qui agrestem & inconditam de eo fabulam *Juliæ Augustæ* obtulit, aliquam ab ea, librorum ejus generis cupida, gratiam initurus. Hæc, cum artis dicendi studiosa esset, *Philostrato*, Rhetori, eum imperavit laborem, ut expoliret, & meliori ordine digereret fabulam. Atque is sane nil reliquit intentatum, quo nugas verbis phaleratis ornaret, atque inaudita *Apollonio* miracula, cum ipsis Christi rebus gestis comparanda, affingeret. Quo labore id consequebatur, ut Sacerdotes, simulacrorum veneratores, & ceteri, qui Diis favebant, haberent, quem Domino nostro opponerent. Levis autem hæc est ratiocinatio, quæ eadem facili, qua profertur, exploditur opera: fuerint, qui, post fata *Apollonii*, varia homini miracula, vim cœlesti Christi disciplinæ illaturi, tribuerent; ergo *Apollonius* est Hæreticus. Oportet, ut *Sianda* aut artem ratiocinandi prorsus non salutarit, aut ut eam vix e limine salutatam nimis celeriter jusserit valere.

Nec nono indicio locum concessit ille. Sæpius etenim nominat pastores sine grege, duces sine milite, magistros sine discipulo & sectatore; id quod vel unum *Jo. Clerici*, antea in medium allatum, confirmat exemplum. Dumque *Antinomos*, & eorum parentem, *Jo. Agricolam*, Islebio ortum, commemorat, ejus hæ erant partes, ut moneret, *Lutherum* huic se mascule sic opposuisse hæresi, ut in ipsa, quod ajunt, herba

suffo-

ſuffocata ſit. Cavit Autor noſter etiam atque etiam, ne decimi indicii copiam faceret Lectori. Quantum in Græco ſermone profecerit, vel hoc eximio ſcilicet ſpecimine ſatis declaravit luculenter, dum ad vocem *Chiliaſtæ* hæc adſcripſit: *Chille* eſt vox Græca, quæ Latine ſignificat *mille*. Utinam nobis Grammaticam illam haud invidiſſet, ex qua hanc ſingularem hauſit notationem. Nos quidem in noſtris ſcholis docemur, Græcos voce χίλιοι idem deſignare, quod nomine *mille* Latini. Atque ita *Chilii* ſcribenda erat vox Græca, ſi Græcas literas Doctor ignoravit Romanus. Nulla hic, denique *diſtinctio*, nulla accuratio quærenda: omnia ſunt confuſa & conturbata. Qui apud nos *Pietiſtæ* dicti ſunt, eorum Antiſtitem appellat, ſine *prænomine*, ſub Lit. F, *Franchen*. Eosdem adducit ſub nomine *Pientes*, iisque tribuit *Platonicam* ſuam de purgatorio ſententiam: quo teſte, haud ſcimus. Id quoque fugit nos, quam ob rem novum nomen, *Pientes*, confinxerit. Ducit nos conjectura, eum Latinam linguam nova aliqua voce barbara locupletare, aut caſcam quandam, & Evandri olim matri uſitatam, in lucem revocare voluiſſe dictionem. Namque *Piens* nemo melioris notæ Scriptor dixit Latinus; quanquam *Pientiſſimus* quidem in antiquis Inſcriptionibus reperiatur.

Ex his paucis documentis nemini non, cui mens haud læva eſt, perſpicuum erit, ex hoc *Lexico Polemico* ad ſacra bella divinæ veritati congruenter convenienterque adminiſtranda gerendaque nulla peti arma poſſe, nihilque verius laborioſum ejus ſcripſiſſe compilatorem, quam hoc, quo auſpicatus eſt Præfationem, ubi, *Viribus*, inquit, *imparem me huic Operi manum admoviſſe, ingenue fateor, Lector benevole.* Venia igitur detur nobis hoc ſubnectendi judicium, id quidem *incapibile* nobis eſſe, (utimur vocabulo Autoris,) vel, ſi mavis, captum noſtrum vincere videtur, hominis ſani eſſe, laborem aliquem, qui ſupra vires ipſius eſt & ſucceſſu caret, ſuſcipere. Hoc autem omni vacare dubitatione, compertum habemus, ſapientem quemvis hominem ſecum cum cura putare, quid humeri valeant, quidve recuſent ferre.

OBSER-

OBSERVATIONS UPON THE PROPHECIES of DANIEL, and the Apocalypſe of St. JOHN. &c.

h. e.

OBSERVATIONES IN VATICINIA DANIELIS, & Apocalypſin S. JOANNIS; Autore ISAACO NEWTON.

Partes II.

Londini, apud Jo. Darby & T. Browne, 1732, 4.
Alph. 1 pl. 20.

Incomparabilem Geometram & naturæ indagatorem fuiſſe *Iſaacum Newtonum*, vix vulgus hodie ignorat. Quantopere idem in monumentis optimorum Autorum atque omni Hiſtoria verſatus fuerit, excellentiſſimum Opus Chronologicum declarat. Denique de ſtudio ejus plane inſigni in ſacris literis præſens Liber teſtatur. Diviſus ille eſt in *Partes duas:* in quarum altera Vaticinia *Danielis*, in altero vero Apocalypſin *S. Joannis*, Autor Celeberrimus illuſtrat. *Caput primum* Introductionis loco eſt, de Collectoribus Librorum Veteris Teſtamenti agens. Et Pentateuchus quidem cum Libris oppido cohærentibus *Joſuæ, Judicum, Ruth*, ab uno & eodem Scriptore ſacro, regnante *Saule*, ex ſcriptis antiquioribus ipſius *Moſis, Joſuæ*, & aliorum, in bello Philiſtæo partim amiſſis, partis diſperſis, collecti, & in præſentem formam redacti videntur. Nam & in Geneſi Genealogia Regum Edomiticorum pertexitur uſque ad initia regni Iſraelitici; & in Libris Judicum variæ res factæ memorentur, priusquam Rex eſſet in Iſrael. Itaque, ipſum *Samuelem* primum Sacrarum Scripturarum Collectorem fuiſſe, ab eodemque unum eorum Librorum, qui ejus nomen præ ſe ferunt, alterum vero ab ejus diſcipulis profectum eſſe, *Newtonus* noſter arbitratur. Inſtitutum *Samuelis*, poſt captivitatem Babylonicam, ſecutus eſt *Eſra*, qui Libros Regum & Chronicorum, ex Actis regum vetuſtioribus, opera variorum Prophetarum memoriæ traditis, collegit, tum ipſa

Jeſaiæ,

Jesaiæ, *Jeremiæ*, & aliorum plerorumque Prophetarum, vaticinia in præsentem ordinem disposuit. Liber *Jonæ* alium habet autorem. *Daniel* plures complectitur partes, diversis temporibus & autoribus conscriptas. Sex Capita postrema exhibent vaticinia, ab ipso *Daniele* exarata. Denique etiam Psalmos congessisse *Esra* videtur. Post templum ab *Antiocho Epiph.* spoliatum, & sacros Codices combustos, *Judas Maccabæus* exstitit, in colligendis istorum Librorum reliquiis sedulo occupatus. Eo tempore factum est, ut pars vaticiniorum *Jesaiæ*, vel alius Prophetæ, ad vaticinia *Zachariæ* adjiceretur, itemque ut Liber *Esræ*, a Libris Chronicorum, quibuscum antea conjunctus erat, separaretur, atque in duas partes divideretur. Ceterum Liber Chronicorum Regum Israel tum plane periit. Devicto a Romanis ac disperso populo Judaico, Talmudistæ ad fidem unius exemplaris ita sacros suos Libros exegerunt, omnibus etiam literulis numeratis, ut nullæ nunc supersint antiquiorum Codicum variantes lectiones, nisi quas forte vetustiores interpretes suppeditare possunt. Sed progrediendum nunc est ad alterum Libri Caput, quod agit de prophetico loquendi genere. Fundatur enim, judice *Newtono*, figuratus Prophetarum sermo in analogia, quæ inter mundum naturalem intercedit, & inter regnum sive imperium quodvis, quod consideratur tanquam mundus aliquis politicus. Itaque cœlo & rebus cœlestibus Principes in Republica & summæ dignitates, rebus terrestribus populus inferior, ipso denique inferno abjectissimi & miserrimi quique designantur. Adscendere in cœlum, ac descendere ad terram, idem est, ac potentia & honore augeri vel minui. Similiter emergere ex aquis, vel in easdem delabi, usurpatur pro adscensu ex statu humiliore ad altiorem, vel ex hoc in illum delapsu: moveri ex alio loco in alium, pro mutatione officiorum ac dignitatum: ingentes terræ motus & cœlorum concussus, pro concussis & eversis regnis: creatio novi cœli & terræ, pro ortu novi imperii: finis mundi, pro regni interitu. In cœlo sol ponitur pro Rege ac domo regia; luna pro Republica, quæ tanquam uxor Regis consideratur; stellæ pro principibus personis, sive politicis, sive

etiam ecclesiasticis: lumen pro gloria, justitia, & sapientia: tenebræ pro ignobilitate, errore, & ignorantia: obscuratio, extinctio vel delapsus solis, lunæ, & stellarum, pro devastationibus & eversionibus regnorum; novæ lunæ, pro reditu populi dispersi in unum corpus politicum vel ecclesiasticum. Porro flammis aliquid exurere, dicitur pro bello consumere: conflagratio terræ ponitur pro regni interitu ex bello: constitutio in fornace pro servitute: venti & tempestates pro bellis: pluvia moderata, ros, & aqua viva, pro gratia & doctrina Spiritus Sancti. Jam terræ aridæ & congestæ aquæ, maria, fluvii, sunt variæ gentes & regiones mediterraneæ vel maritimæ. Inundationes aquarum sunt invasiones per maria & classes. Domus & naves sunt familiæ & civitates. Similiterque etiam animalia, plantæ, & res aliæ terrestres vel marinæ, pro nationibus sumuntur, quæ vel in terra, vel in mari, maxime potentes sunt. Quodsi mundus politicus in vaticinio consideratur, tanquam consistens ex pluribus regnis, tum hæc exhiberi solent per plures mundi naturalis partes: nobilissimum per formam cœlestem, atque ita luna & nubes, pro populo fere sumuntur: minus nobile per terram, mare, fluvium, animal, plantam: quo pacto fortissima quæque animalia, itemque celsiores arbores, pro Regibus & integris regnis ponuntur. Cum homo vel bestia regnum exhibet, tum ejus partes variæ ac qualitates pro hujus qualitatibus ac partibus substituuntur: caput pro Principe, cauda pro inferiori plebe: plura capita pro pluribus dynastiis: cornua pro numero regnorum, quæ ex aliquo regno oriuntur: visus pro intelligentia: oculi pro viris sapientibus: loquela pro latione legum: os pro legislatore: vox magna pro potentia: pedes pro vili populo: ossa pro fortitudine: caro pro divitiis: dies pro annis. Hæc & plura similia postquam Autor noster Celeberrimus commemoravit, in sequentibus Capitibus ad ipsa *Danielis* vaticinia explicanda pergit. Capite scilicet tertio de visione imaginis disserit, ex quatuor metallis compositæ, per quam omnino quatuor illa præcipua mundi imperia sive monarchias designari judicat: Capite quarto, de visione quatuor bestia-

bestiarum, eandem rem notantium: quinto de regnis, per pedes imaginis, partim æreas, partim argillaceas, expressis, quæ eo tempore exstiterunt, cum partes Imperii Romani, in Orientale & Occidentale divisi, & multis modis discerpti, male cohærerent: sexto, de regnis per decem cornua quartæ bestiæ repræsentatis: septimo de quarti animalis cornu undecimo: octavo de vi cornu undecimi in mutandis temporibus & legibus: nono de regnis per arietem & hircum denotatis, hoc est, de integris Persarum & Græcorum imperiis: decimo de vaticinio septuaginta hebdomadum: undecimo de vero tempore nativitatis & passionis Christi: duodecimo, de vaticinio ejus, quod *expressum* dicitur *in Scriptura veritatis*: tertio decimo de Rege, qui facit juxta voluntatem suam, & magnificat se ipsum adversus omnem Deum, venerans Mahuzzim, & spernens concupiscentias fœminarum, id est, matrimonia: quarto decimo de Mahuzzim, id est, imaginibus & animabus defunctorum, quas tanquam Deos, protectores ac defensores suos, venerari ac colere dicitur Rex, qui facit juxta voluntatem suam, per quem, interprete *Newtono*, intelliguntur Imperatores Græci, quorum autoritate introductus est cultus imaginum & mortuorum, itemque abstinentia Clericorum a matrimonio. Hactenus summa Libri capita exhibuimus: nunc pauca quædam, exempli causa, enucleatius proponenda videntur. Igitur, quod ad decem cornua quartæ bestiæ attinet, iis denotari judicat *Newtonus* decem illa regna, in quæ discissum fuit, quinto post C. N. Seculo, Imperium Romanum Occidentale: scilicet, 1) regnum Vandalorum & Alanorum in Hispania & Africa; 2) regnum Suevicum in Hispaniis; 3) regnum Visigothorum; 4) regnum Alanorum in Gallia; 5) regnum Burgundionum; 6) regnum Francorum; 7) regnum Britonum; 8) regnum Hunnorum; 9) regnum Longobardicum; 10) regnum Ravennense, sive Exarchatus. Jam, quæ porro a *Daniele* de cornu ejusdem bestiæ undecimo memorantur, ea ad Pontifices Romanos omnino applicanda esse, Autor contendit. Annus passionis Christi ita ab eo definitur, ut inciderit in annum vigesimum Imperatoris *Tiberii*, atque adeo in

 Con-

Consulatum *Fabii* & *Vitellii*, hoc est, in annum *Julianum* LXXIX, qui fuit annus Judæorum Sabbathicus, a nativitate Christi quartus & tricesimus. Longum esset, si argumenta, quibus hæc demonstrat Autor, afferre hoc loco vellemus. Itaque, iis omissis, quod reliquum est, de *altera* Libri *Parte* brevibus complectemur. Observationes in illa *Parte* affert *Newtonus*, quæ spectant ad Apocalypsin *S. Joannis* illustrandam, atque in *tria Capita* sunt distributæ. Horum *uno* de tempore disquirit Autor, quo conscripta a *Joanne* Apocalypsis videtur: *altero* de relatione agit & convenientia, quæ inter Apocalypsin *Joannis*, & Librum legis *Mosaicæ*, cultumque divinum in templo, intercedit: *postremo* de convenientia Apocalypseos cum vaticiniis *Danielis*, & de ipsius prophetiæ argumento, tractat. Quibus de rebus placita ejus sunt hujusmodi: Draconem *Joannes* ponit pro Imperio Romano, priusquam divideretur: deinceps vero eundem pro Imperio Græco, & bestiam primam pro Latino, usurpat. Sed & terra subinde pro Imperio Græco, & mare pro Latino collocatur, propterea quod ad illius plerasque partes itinere terrestri, ad hoc non nisi per mare, Judæis accedere licebat. Res Ecclesiæ post quintum demum sigillum apertum considerantur. Ipsam Ecclesiam exhibet mulier, amicta sole justitiæ, & lunam cerimoniarum Judaicarum sub pedibus habens, in capite vero coronam gerens, stellarum duodecim, ad duodecim Apostolos & tribus Israelis referendarum. Antequam mulier in desertum fugeret, prima & vera erat Ecclesia, deinde penitus corrupta. Tempore persecutionis *Diocletianæ* clamabat parturiens, & cruciabatur, ut pareret. Post victum a *Constantino Maxentium*, peperit filium masculum, id est, Imperium Christianum. Diviso Imperio, fugit in desertum, ad Latinos, ubi postea reperta est sedens super bestiam, & septem montes. Atque adeo hæc mulier omnino convenit cum cornu undecimo bestiæ quartæ *Danielis*. Bellum inter Michaelem & Draconem, pro bello inter Christianos & paganos: characterem vero bestiæ *Joannis* ita interpretatur *Newtonus*, ut is sit + + +, & nomen ejus ΛΑΤΕΙΝΟΣ, & numerus nominis 666. Sed satis has dapes degu-

deguſtavimus. Qui plura deſiderat, ad ipſum Librum ablegandus eſt: quanquam facile apparet, eum ab Autore non penitus fuiſſe abſolutum.

MECHANICA MEDICAMENTORUM; Autore JOANNE BAPTISTA MAZINO, Brixiano, in Gymnaſio Patavino Medicinæ Practicæ Profeſſore.

Brixiæ, typis Joannis Mariæ Rizzardi, 1734, 4 maj.
Plag. 18, cum Tab. æn. 1.

Poſtquam Cl. *Mazini* tribus Sectionibus (quarum ultimam in *Supplementis Actorum Tom. X Sect. IV pag. 164* commemoravimus,) morborum Mechanicen tradidit, quartam de remediorum in partes ſolidas corporis noſtri actionibus, earundemque reactionibus, & hinc pendentibus diverſis organorum oſcillationibus, humorumque ſeparationibus, tanquam totius Operis complementum, ſuperaddidit. Ante vero, quam ad ipſorum remediorum actiones explicandas accedit, binas præmittit Diſſertationes; quarum priori de motu elaſtico, ſive oſcillatorio fibrarum generatim agit. Cum enim, fluida corporis noſtri magnam partem ex elementis elaſticis, aut quaſi elaſticis, conſtare, alibi docuerit, fibras quoque, his undique irrigatas ac repletas, elaterem inde obtinere, colligit. Cum vero illæ ita ſibi invicem intertextæ ſint, ut rectas excipiant circulares, has ad angulum rectum ſecantes, hisque junctæ ſint obliquæ atque ſpirales, actione harum fibrarum ſuccedente in perpetua erunt angulorum mutatione, atque ſive ad majorem contractionis, ſive diſtractionis, ſtatum redactæ, cum vi elaſticitatis propriæ, tum vicinarum fibrarum reactione, ad naturalem ſuæ dimenſionis ſtatum reducentur; prout illæ fibrarum oſcillationes in partibus muſculoſis animalium viventium diſſectis manifeſto in oculos incurrunt, & illuſtre hujus exemplum in motu inteſtinorum periſtaltico a ſucceſſiva circularium & rectarum contractione pendente habetur, qua perpetua & æquabili fibrarum actione flui-

da æquabiliter per easdem urgentur, atque transprimuntur. Altera Diſſertatione disquirit, in quo ſanitas & ægritudo corporis noſtri proprie conſiſtat, atque eandem potiſſimum ab æquilibrio partium fluidarum inter ſe, ut & cum ſolidis, pendere oſtendit. Ad particularum, ſanguinem componentium, elaſticarum pariter atque non elaſticarum, proportionem conſervandam varia adhiberi artificia docet. Primo huc conica arteriarum figura facere videtur. Cum enim ſanguis maxima vi e corde pellatur, profecto facile a ſe invicem diſcederent tot diverſæ ejus partes, niſi decreſcentes ſenſim arteriæ ſtringerent, & in nexu detinerent. Cum vero maxima elaſticarum pars, dum per arterias tranſit, ſecedat a reliquis minus elaſticis, venæ contraria ratione amplientur, valvuliſque motus ſanguinis juvatur, ut ſic aliqua hic etiam proportio ſervetur. Præterea ad unionem ſanguinis diverſarum partium conſervandam non parum conducere cenſet filamenta ſanguinis reticularia, per quæ reliquæ ejus partes trajiciuntur, ſicque magis invicem uniuntur: ipſa denique elementa ſanguinis elaſtica & non elaſtica in ſtatu naturali proportione reciproca, aut quaſi reciproca, (a rigore enim Geometricæ proportionis aliquantum hic remitti debere, monet Cl. Autor,) inter ſe invicem mixta ſunt; his ſi addatur preſſio athmoſphæræ, fluida æque ac ſolida æquabiliter ambientis, perfecta æquilibrii ratio patebit. Quamdiu illud conſervatur, corpus ſe in omnibus ſuis partibus ſentit æquabiliter leve, forte, conſtans, atque mobile; ſi vero fluida a ratione proportionis ſuæ deficiant, vel ſolida laxa nimis, aut rigida, aliterque vitioſe conſtituta, æqualem illorum circulum impediant, homo in ſtatu ægritudinis ſentiet vel gravitatem aut levitatem præternaturalem, vel laxitatem aut duritiem, vel frigus aut calorem, nunc in toto, nunc in parte quapiam excedentem. Tertia Diſſertatione actionem remediorum generatim expendit, atque cum *Boyleo* cenſet, quodlibet corpus peculiari veluti athmoſphæra effluviorum, ab eodem promanantium, indolem ejus exacte referentium, ambiri, atque, his mediantibus, vires remediorum per omnes humores deferri; cum vero effluvia illa eo fortius operentur, quo minus illa a centro

corpo-

corporis sui distant, patet, ipsorum remediorum effectus fore maxime insignes in ipso puncto contactus, ubi vis omnis unita est, contra debilitari sensim, quo magis a corpore suo recedunt, & quidem in ratione reciproca quadrati distantiarum a centro corporum, e quibus promanarunt. Hæc itaque sive corpora, sive effluvia remediorum, vel ratione superficierum, aut figurarum, quibus prædita sunt, aut quas cum fluidis & solidis corporis nostri unitæ obtinent, operari. Subinde enim effluvia illa, humoribus nostris admixta, cum illis in unum veluti corpus coalescere, sicque aliam prorsus figuram obtinere, a qua effectus a prioribus diversi producantur, fusius ostendit. Interdum vero effectus remediorum solum pendent ab elatere, fluidis vel solidis corporibus cum quibus juncta sunt, communicato; quo ipso partes humorum fortius erga se invicem impulsæ atteruntur, & in minores moles rediguntur, calorque simul non parum intenditur; cum vero remedia assumta menstruis corporis nostri variis solvantur, atque in partes omni fere imaginatione minores dividantur, & ope circulationis ad quævis corporis puncta deducantur, qua ratione variæ inde actiones & reactiones in fluidis & solidis emergant, eleganter explicat. Dum ad specialem medicaminum operandi rationem sequentibus Dissertationibus exponendam accedit, primo alvum moventia expendit, ea asperis superficiebus ob multiplices angulorum prominentias prædita supponit, quibus tunicam intestinorum interiorem villosam, hisque superincumbentes nerveam & muscularem, vellicent, & ad mutandum situm disponant, quæ dum ultra statum naturalem vel contrahuntur, vel distenduntur, ad pristinam se restituere figuram nitentur, sicque oscillationes illorum reddentur frequentiores, vasaque & glandulæ, intra easdem sitæ, fluidum in illis contentum largius effundere cogentur. Neque tamen hic subsistere monet Cl. Autor purgantium effectus, sed eadem in intestinis soluta ad sanguinem deferri, ibidemque aspera sua textura viscidiores particulas dissolvere, vasaque simul ad motum frequentiorem sollicitare, ut sic, motu sanguinis etiam per intestina accelerato, copiosior eo humor derivetur, in cavum intestinorum deponen-

dus

dus atque excernendus. Ut vero oſtendat, qua ratione certa medicamenta elective veluti certum humorem evacuare poſſint, exemplo rhabarbari rem illuſtrat, quod quidem in ipſis inteſtinis aliquem ſtimulum generalem excitet, a reliquis vero humoribus corporis parum ſolvatur, aut in illos agat, ad hepar vero delatum & cum humore bilioſo, (quem ejusdem indolis ſalino-ſulphureæ ac rhabarbarum eſſe aſſerit,) commixtum, ab eodem intimius in partes minimas divelli, ſicque, junctis tum rhabarbari, tum ipſius bilis, viribus, hic potiſſimum copioſas fibrarum irritationes oriri, ſicque bilem præ reliquis humoribus excerni. Pari ratione rem ſe cum ſic dictis phlegmagogis habere monet, quæ cum ſero facillime uniantur, illudque ad loca excretoria ſecum abripiant. Cum ergo maxima purgantium vis a ſtimulo tunicis inteſtinorum impreſſo pendeat, illum ita moderandum eſſe monet, ne nimis irritando rigidam in illis contractionem efficiamus. Sic enim, oſcillatione illorum ſublata, dolorem quidem vehementem excitari, ſecretionem vero materiæ peccantis neutiquam promoveri, quod a draſticis remediis cum damno ægrotantium ſubinde fieri obſervemus. In definienda vomitoriorum operatione ad ipſius ventriculi ſtructuram potiſſimum reſpicit, atque particulas vomitorii cum humoribus corporis noſtri unitas, pondere, vel aſpera ſuperficie, aut motu, irritare villoſam ejus tunicam interiorem, & ſuperimpoſitam nervaceam, quæ ſimiles motus cum fibris muſcularibus communicet, unde fundus ventriculi verſus orificia contrahatur; cumque gravia illa irritantia in fundo & circo pylorum maxime hæreant, ille pariter validiſſime conſtringetur, ut ſic contenta exitum per inferiora nequeant obtinere, ſed potius verſus ſuperius orificium magis relaxatum trudantur, & per gulam adſcendant; rationem etiam reddit, cur ſubinde quædam naturæ contraria ingeſta ſola per vomitum rejiciantur, reliquis retentis, atque ea a ſuccis corporis noſtri non ſolubilia ventriculum moleſte afficere, & ideam ingratam in mente excitare, unde in ea potiſſimum parte, ubi illa ventriculo adhæret, motus violentiores excitentur, donec id, quod moleſtum erat, per vomitum rejectum ſit. Diuretica variæ eſſe indolis oſten-

ostendit, hinc alia, uti aquea, & his similia, serum in vasis copia sua augere, atque diametros illorum patentiores reddere, sicque ad frequentiorem contractionem & excretionem liquidi disponere, ad quarum censum etiam aquæ minerales referendæ, quæ cum mole & pondere maximam partem effectum suum præstent, minus bene sibi consulere monet, qui nimia copia eas ingurgitent, ob vasorum nimis dilatatorum metuendam inde atoniam: alia diuretica oleosa & emollientia in spasmo & rigiditate fibrarum renalium eundem demulcendo & relaxando conferre; alia salina in majori potissimum humorum tenacitate eandem angulis suis penetrando & dissolvendo prodesse fusius probat; quæ ultima tamen non nisi caute usurpare jubet, ne ipsas partes solidas rudius afficiant, &, præter varia mala metuenda, ipsam diabeten, sive urinæ particulis nutritiis imprægnatæ excretionem, producant. Diaphoretica remedia naturæ vel sulphureæ, vel salino-sulphureæ, esse pleraque, monet, illa admodum elastica & in minimas moleculas divisa, summo motu, elatere, & majori magnitudine suarum superficierum, validam vim exercere contra particulas humorum, easque ad cutaneas glandulas propulsas sudoris forma ex corpore eliminare; illa vero, ex sale & sulphure composita, etsi tanta motus celeritate non gaudeant, tanto ad corporum penetrationem aptiora esse, quod ex compositione illorum pateat: sulphur enim, utpote corpus leve, versus superiora ferri, sal vero, tanquam grave, recta versus inferiora tendere, cumque neutræ destruantur potentiæ, sed utraque pro parte agat, motum emergere mixtum, sicque salino-sulphurea lineam motus describere curvam, eamque spiralem, quo ipso ad perterebranda objecta, & dissolvenda quævis impedimenta, apta evadunt. Ab attenuantibus hisce remediis ad adstringentia transit, quæ motum in fluidis minuunt, aut prorsus auferunt, oscillationemque in solidis retardant; atque illa potissimum ope effluviorum, de quibus tertia Dissertatione ex instituto agit, operari asserit, quatenus illa toti humorum massæ permixta fluidorum partes irretiant motumque sistant. Etsi vero effluviorum horum subtilitas videatur obstare; illa tamen semper ratione superficierum

ſuarum ſimilia manere corporibus, ex quibus prodierunt,&, licet moles ipſorum decreſcat in ratione cubica, ſuperficies tamen ſolum in quadrata ratione decreſcere, ſicque amplam ſatis ſuperficiem ſupereſſe in minimis etiam moleculis, monet, quæ cum ramoſæ ſint & hamatæ in adſtringentibus, facile in contactus cum humoribus ruent arctiores; interdum etiam adſtrictorium effectum ſequi obſervat, ſi partes fluidiores, quæ motu ſuo cohæſionem impediverant, expellantur, qualia remedia ſint omnia calidiora, humidum tenue e corpore eliminantia, ſolis relictis craſſioribus facile concreturis, propterea exſiccantia dicta. In opiatorum explicatione indicat, illa primario ratione craſeos ſuæ denſare & irretire humores, ſolidorumque oſcillationes ſuſpendere, ſecundario vero interdum diſſolvere, ſudores promovere, & his ſimilia; prius omnino a particulis ſulphureis craſſioribus ramoſis & filamentoſis ſanguini ſeroque permixtis pendere, unde motu ſolidorum & fluidorum retardato ſomnus irruat. Si tamen ſanguis multis particulis ſulphureis abundet, quæ cum opii ſulphure jungentur, hoc ab illis ſolutum & volatile redditum diviſionem, diſſolutionem, motumque, in fluidis & ſolidis excitare, hinc ſecundario calores, ſudores, & vigilias, ab opio produci. Caute vero in exhibitione opiatorum, in morbis convulſivis, hyſtericis, & hypochondriacis, eſſe agendum monet, ſiquidem, etſi motum violentum ſiſtant, ſimul tamen ſecretiones omnis generis cohiberi, ſicque materias impuras cumulari, unde, effectu remedii ceſſante, novi, iique vehementiores, excitentur paroxyſmi. Cordialium remediorum titulo ſe non ea ſolum intelligere, cum antiquis profitetur, quæ potentias & vires cordis augeant vel conſervent, ſed illa ſimul cerebro & cerebello inſervire, ſicque vitales pariter ac animales & naturales potentias ab illis inſtaurari. Tam arctum enim inter has commercium obſervari, ut, una languente, ceteræ pariter corruant, una reſtituta, reliquæ pariter vigeant, mutuamque inter ſe cauſarum & effectuum rationem habeant. Tres horum claſſes conſtituit, primam, quæ volatilia & ſpirituoſa, alteram, quæ oleoſa & balſamica nutrientia, tertiam, quæ utriſque, tum volatilibus, tum nutrientibus

parti-

particulis simul gaudentia complectatur; his enim prudenter adhibitis, languentes corporis potentias restitui, in excessu vero propinatis nimis intendi, monet. Cum vero omnia hæc remedia parum prosint, nisi humores antea rite præparati & concocti sint, ultima Dissertatione de hujus concoctionis humorum necessitate, signis, modisque, quibus illa juvetur, agit, finemque toti Operi feliciter imponit.

THE BUILDER'S DICTIONARY, &c.
h. e.
DICTIONARIUM ARCHITECTONICUM, sive Nobilium & Architectorum Comes: exponens non modo terminos artis, in omnibus Architecturæ partibus, sed & Theoriam & Praxin plurimarum rerum huc pertinentium.
Volumina II.

Londini, apud A. Betteswor(h, 1734, 8 maj.
Alph. 2 pl. 18, cum Tabb. æn. 33.

Cum usus Lexicorum, hodie satis frequentium, in quibus artes ac scientiæ, earumque propria vocabula, explicari solent, haudquaquam videtur aspernandus: tum inter Libros hujus generis eum, quem nunc in manibus habemus, minime postremum mereri locum existimamus. Congesta enim sunt ex optimis Autoribus pleraque omnia, quæ ad Architecturam referri possunt, quæque scire debent fabri murarii, ferrarii, lignarii, scriniarii, laterarii, gypsarii, pictores, vitriarii, tornatores, statuarii, plumbarii: adjectis Problematibus maxime necessariis, Arithmeticis, Geometricis, Opticis, Hydraulicis, aliisque Mathematicis. Præterea exhibentur quantitates, proportiones, & pretia omnis generis materiarum, quarum usus est in ædificiis exstruendis: itemque proportiones quinque ordinum Architecturæ, juxta *Vitruvium, Palladium, Scamozzium, Vignolam*, & *Clericum*: cum regulis æstimandi ædificia, & sumtus ad ea requisitos. Denique omnia Schematismis plurimis æri diligenter incisis illustrantur.

LE BOMBARDIER FRANÇOIS &c.

h. e.

ARTIFEX GALLICUS IN PROJICIENdis ollis igniariis, seu nova Methodus, igniarias glandes propellendi, ut scopum præfixum certo feriant. Autore BELIDORO, Curatore rei tormentariæ, Professore Regio Matheseos in Scholis, juvandæ arti tormentariæ destinatis, Membro Societatum Regiarum Scientiarum Anglicæ & Borussicæ, Procuratore Academiæ Scientiar. Reg. Parisiensis.

Amstelodami, sumtibus Societatis Bibliopolarum, 1734, 4 maj. Alph. 2 pl. 8, cum Tabb. æn. 8.

Quæ *Galilæus Galilæi*, Celeberrimus ille magni quondam Ducis Etruriæ Mathematicus, de projectorum gravium motu in parabola detexit; quæque ab illius solerte discipulo, *Torricellio*, ulterius ad jactus in loca, vel supra horizontale planum explosionis elata, vel infra illud depressa, faciendos feliciter accommodata sunt: ea a *Blondello*, illustri Socio Collegii a *Ludovico M.* Galliarum Rege, ad incrementa artis bellicæ curanda instituti, Libro de hac eadem re jam A. 1683 edito, ad effectus tormentorum explosorum, projectionemque globorum, præcipue pulvere pyrio repletorum, ope ejusdem pulveris pyrii factam, applicata, dubio quidem omni, quod ad veritatem eorum attinebat, huc usque caruerunt, sed ab iis, qui artem hanc exercent, ratis, praxin sine theoria sufficere abunde, partim contemtim neglecta sunt, partim ob calculorum illis in locis, unde globi igniti in hostem jaciendi sunt, vix ac ne vix quidem subducendorum molestiam adhiberi nequiverunt. Ut huic nævo mederetur Cl. Autor, & a solidis principiis theoreticis, & ab harum rerum usu atque exercitio instructissimus, cepit consilium devorandi tædia calculi semel subducendi, illumque cum omnibus communicandi, quo & calculorum struendorum imperiti, qui interdum tractan-

tractandis mortariis bellicis præficiuntur, sola evolutione harum Tabularum obtineant numeros, per calculum alias eruendos. In computandis Tabulis insistit *Blondellianis* vestigiis, quæ & in *Cursu* suo *Mathematico*, quo æque ac aliis scriptis e. g. eo, quod inscribitur: *La Science des Ingenieurs dans la Conduite des Travaux de Fortification*, inclaruit Autor, secutus est, omnia ibidem demonstraturus, quæ ad jactus tormentorum bellicorum cognoscendos pertinent. Fundamento usus est propositione vel ab ipso *Galilæo* jamjam demonstrata, quod parabolarum, quæ a globo ejecto describuntur, amplitudines sint in ratione sinuum, ad duplicatos eos arcus pertinentium, ad quos tormenta vel mortaria erecta vel depressa sunt. Cum itaque summa elevatio sit 45 graduum, quæ maximas jactuum longitudines largitur, & sinus arcus 30 graduum sit dimidius sinus arcus 90 graduum, certum est, longissimi jactus dimidium esse longitudinem jactus ad graduum 15 arcum facti. Facile patet, quod idem tormentum eadem quantitate pulveris pyrii æque boni instructum hisce jactibus hic computatis adhibendum sit. Computatio enim pro omnis generis tormentis, quavis quantitate pulveris pyrii cujusvis qualitatis oneratis, & obtineri difficillime posset, &, si quando haberetur, ob insignem casuum complicationem mutuam vix commode atque expedite satis adhiberetur. Suadet igitur Autor, ut, cuicunque cum hac parte artis bellicæ res fuerit, mortarii, quod curæ ipsius commissum est, experimentum capiat, dum illud ad altitudinem 15 graduum erectum explodit, & jactus longitudinem iis modis metitur, quos Autor præscribit. Inde vero, cum constet, quanta futura sit longissimi jactus amplitudo, nempe dupla ejus, quæ in capto hoc experimento deprehensa fuit, intermedias amplitudines jactuum, inter longissimam, & ejus dimidiam interjacentes deberi gradibus elevationum inter 45 & 15 gradus interpositis. Autor igitur exputat, quot gradibus inde a 15° elevandum sit tormentum pro omnibus amplitudinibus his intermediis, binarum ulnarum Parisiensium spatio singulis crescentibus in distantiis haud adeo magnis: sed in majoribus amplitudinibus, quas enumerat, intervallum quinque talium

 ulna-

ulnarum pro continua differentia assumit. Sed, cum primi jactus, qui experimenti capiendi causa fiunt, diversissimæ amplitudinis, pro ratione tormenti & pulveris pyrii adhibitorum diversa, esse queant, necesse habuit idem singulas tales Tabulas pro singulis amplitudinibus jactuum factorum, tormento ad altitudinem 15 graduum erecto, simili artificio computare, quod & facta suppositione: jactum experimentalem ad 20, 22, 24, 26 &, reliquos in hac proportione crescentes numeros ulnarum propulisse globum, usque ad numerum 1000 ulnarum exsequitur, ita tamen, ut inde a numero ulnarum 230 proportio Arithmetica inter amplitudines calculo subjectas obtineat, cujus differentia continuo est 5. Modus has Tabulas adhibendi facillimus est, quippe qui, ab Autore fusius descriptus, quam ut hic transferri possit, nuda Tabularum evolutione absolvitur, postquam experimentum descriptum fuerit captum, & a quovis perfici potest, qui numerorum notas noverit. Nec illud prætermittendum a nobis est, has Tabulas multoties ab universo Collegio artificum tormentariorum, quod Parisiis floret, sub examinis incudem revocatas, & institutis inde ab A. 1725, quo laboris hujus summam absolverat Autor, pluribus experimentis comprobatas esse. Ceterum *duabus Partibus* absolvitur elegantissimum hoc Volumen, quarum *prima*, præter Tabulas ipsas, quæ maximam ejus partem constituunt, de earum usu, de aliis Tabulis, quæ huc usque ab artificibus rei tormentariæ usu tritæ fuerunt, de proprietatibus tormentorum ratione diversæ magnitudinis & constructionis cavorum, quibus pulvis nitrosus inditur, de globis ferreis ad pulverem pyrium recipiendum excavatis, modoque eos illo replendi commodissimo & debito, de collimatione rectius, quam vulgo fit, ad scopum feriendum instituenda, & de aliis huc pertinentibus rebus, adeo solide exponit, ut Autoris in meditando sagacitas, in experiendo usus atque exercitatio, undique eluceant. Inprimis notatu dignum est plus vice simplici captum experimentum: idem tormentum, eadem quantitate ejusdem pulveris pyrii ad ejiciendum globum ejusdem magnitudinis & gravitatis paratum aptatumque, tempore matutino,

&

& præcipue ante ſolis ortum, itemque veſpertino poſt ſolis occaſum, longius ejaculari eum, quam ſi circa meridiem explodatur. Quod, quantum aeris expanſio ad globi motum conferat, abunde teſtatur. Idem etiam uſu venit, quando tormentum aere craſſo & vaporibus repleto exploditur, quo in caſu major motus globo imprimitur, quam ubi aer tenuior ſereniorque fuerit. Cui dubio amovendo Autor barometri obſervationes in capiendis cum tormentis experimentis inſtituendas ſuadet. *Altera* Libri *Pars* tractat de ignis & pulveris uſu tum ad inferendum hoſtibus damnum, tum ad feſtivitates celebrandas, adhibendorum, ubi, quicquid ad hanc partem artis igniariæ ſpectat, dilucide explicatur, novisque argumentis, tum e theoria, tum e praxi repetitis, egregie confirmatur. Præmittitur huic Parti tentamen theoriæ de cauſa effectuum pulveris pyrii, ſeu de modo, quo ille tam mirabiles effectus edere poſſit, quos ab illo edi cernimus, quem habito reſpectu tum ad aerem, quem vehemens flamma rapidiſſime extendit dilatatque, tum ad materias, e quarum mixtione oritur pulvis, ſulfur, ſal nitrum, carbones, tum ad leges, ſecundum quas inflammatur ille, & a quibus dependet inflammationis rapiditas, vel lenta propagatio, quantum potuit, explanavit Autor. Hanc ſuam theoriam, ad quam ulterius perficiendam ipſe alios, qui artes has norunt tractantque, invitat, poſtquam cum Societatibus Scientiarum Anglica & Boruſſica communicavit, & utriusque aſſenſum impetravit, poſteriorque illam in Latinum ſermonem transferri e Gallico curavit, quo Miſcellaneis Societatis inferretur: nos illius diffuſiore recenſione ſuperſedere poſſumus, id unicum monuiſſe ſatis habentes, Autorem ſal nitrum, non pro materia combuſtibili, ſed ad ignis calorem celerrime liquabili, habere, e cujus liqueſcentis poris rapidiſſime egreſſus aer carbones ardentes & ſulphuris incenſi ſcintillas afflatu ſuo excitet & fomentet.

SAL. DEYLINGII INSTITUTIONES PRUdentiæ Paſtoralis.

Lipſiæ, ſumtibus hæredum Lanckiſianorum, 1734, 8.
Alph. 2.

S. Rev.

S. Rev. Autor ex eo ſtatim tempore, quo publicum docendi munus in hac Academia obtinuit, omnes ingenii nervos eo intendit, ut ſacri Miniſterii Candidatos non ſolum eruditos, ſed & pios, ac prudentes, formaret, magno cum fructu Eccleſiæ aliquando præfuturos. Idcirco regulas in ſuis prælectionibus tradidit & inculcavit huic inſtituto inſervituras. Cum autem dictandi labor, præter tædium & temporis jacturam, multas alias pareret difficultates, multorum rogatu has Inſtitutiones exire paſſus eſt in publicam lucem, ut Auditoribus non tantum, ſed & aliis, prodeſſet. In Procemio ſubſidia commemorat, ex veterum Patrum & recentiorum Doctorum monumentis utiliter depromenda. Poſtea de Miniſterio Eccleſiaſtico *abſtractive & concretive* conſiderando binis Capitibus agit. Quæſtionem, penes quem poteſtas Eccleſiaſtica *radicaliter* ſit, enodate tractaturus, obſervat, Jura Sacrorum, quæ ſummi imperantes hodie apud nos exercent, duplicis eſſe generis. Alia eſſe *Jura Majeſtatica*, & fluere ex ſuperioritate territoriali: alia eſſe *Jura Collegialia*, ſeu *Conventionalia*, quæ, ſi eorum originem ſpectes, penes totum cœtum reſideant. Illa Principi competere, qua tali, abſolute, nec iis unquam carere eum poſſe, quia in Republica eſt ſummus, & per acceſſum ad Eccleſiam, ſuam majeſtatem non depoſuit. Ab his autem Juribus circa ſacra majeſtaticis multum differre Jura Collegialia, quæ, ſi eorum conſideres originem, toti Eccleſiæ, qua Collegio, competunt, & quatenus ſocietas eſt in Republica, quæ, pro libertate naturali coire, & certas confœderationis leges, perinde ac pœnas pactitias, condere, iisdemque ſponte ſe ſubjicere, potuerit. Hoc ipſum autem veteres Chriſtianos feciſſe, ex *Plinio & Tertulliano* probat. Hæc Jura ab initio adminiſtraſſe univerſum Eccleſiæ cœtum, quando per civitatem totam nondum erat diffuſus. Eo autem nimium amplificato, Seculo poſt Chriſti natales *quarto*, & deinceps ſub papatu, illorum Jurium adminiſtrationem ceſſiſſe Clero, ſed per ſacrorum emendationem rediiſſe ad Eccleſiam, quæ tacito ſaltim conſenſu ea adminiſtranda reliquerit ſummis Magiſtratibus, quibus nunc adimi non poſſint,

poſt-

postquam in Pacificationibus religiosis sigillum quasi civile accessit. Varios Ministrorum ordines, & originem, inprimis dignitatis & autoritatis Episcopalis natales, ac incrementa, ex antiquitate investigat, negatque, parochias ad gentilium imitationem in Ecclesiam Christianam introductas esse, cum nuda rei similitudo certum originis indicium esse haud possit. Ecclesiarum limites, sive parochias, ex pacto potius, & boni ordinis causa, ad exemplum Synagogarum Hebræarum, quarum quælibet suos habuerit parochianos, & quæ totæ nonnunquam Christi doctrinam susceperint, constitui cœpisse. Expositis *Cap. III Prothcoriæ generalis* Ministrorum Ecclesiæ requisitis, ac dotibus necessariis, progreditur ad ipsam Tractationem, & *Parte prima* ostendit, qua ratione idoneus Ministerii sacri Candidatus in Scholis & Academiis rite præparari, impedimenta removeri, & literæ cum sacræ, tum profanæ, ab eo debeant tractari. *Cap. III* differit de variis Prudentiæ Pastoralis fontibus, &, occasionem nactus commodam, opportune monet, Jus Canonicum vetus, quod commendat, a Jure novo, quod feces olet, accurate disjungendum esse, quippe quod dominatui Pontificum stabiliendo unice inserviat, & Ecclesias nostras non obliget, nisi quatenus unum alterumque caput in nostris foris & Constitutionibus, Principum autoritate emissis, receptum sit. *Parte secunda* commendat Prudentiæ Pastoralis regulas, circa sacri muneris ingressum observandas. Ubi vocationis necessitatem propugnat, ejusque jus, sacrarum literarum autoritate & pervetusta consuetudine fultus, universæ Ecclesiæ vindicat, directorio tamen manente penes Collatorem. Qua occasione in originem Juris patronatus inquirit, ostenditque, illud Seculo quarto privata autoritate introductum, & postea ab Imperatore *Justiniano* confirmatum, apud nos, si recte administretur, & ultra suos limites non extendatur, tolerari, a Patrono tamen obaerato, cujus fundi sub sequestro sunt, ob Simoniæ periculum exerceri non posse. Exposita *Cap. II* Ministri novi ordinatione & solenni introductione, quam diu differendam non esse monet, varias explicat quæstiones, an quis sine titulo, aut androgynus, ad sacrum munus inau-

gurari possit. Jusjurandum religionis utiliter retineri, monet, ut Ecclesiæ certo constet, cui religioni in præsenti addictus sit ille, qui officio sacro admovetur. *Cap. III* de reditibus & immunitatibus Clericorum agit, ostenditque salariorum necessitatem, postquam spontaneæ populi oblationes, quarum quædam olim menstruæ, aliæ hebdomadales & quotidianæ, erant, & a locupletioribus, sacrum epulum sumturis, afferri solebant ad altare, unde Ministri perinde ac pauperes alebantur, dudum cessarunt. Quando nonnulli hodierno tempore Pastorum ex solis eleemosynis sustentationem reduci voluerunt, opinati, hac tandem ratione ambitum, Simoniam, & alias malas artes, evitari posse, cum nemo facile egestatis periculum aditurus sit, S.Rev. Autor monet, consilium non fore aspernandum, si sincerus veterum Christianorum amor & liberalitas, quæ in antiquis monumentis tantopore prædicatur, nostro ævo simul resuscitari & reduci possit, quod tamen in ultima hac mundi fece, rebus omnibus in pejus euntibus, vix sperandum sit. Decimas, apud nos retentas, non divina, sed humana duntaxat, lege, & pacto, vel diuturna consuetudine, niti opinatur. De foro Clericorum privilegiato loquens, observat, illud perantiquum esse, & in utroque Codice plurima exstare Imperatorum Christianorum Rescripta, sed ex ipsius veteris Ecclesiæ praxi merito cessare in criminibus a Clericis admissis, quæ ad civiles judices jam olim deferri consueverunt. Prudentiam Pastoris in ipsa muneris sacri administratione descripturus, inprimis requirit purioris doctrinæ custodiam, atque exactam vitæ sanctimoniam, cum diligenti Scripturarum meditatione ac oratione conjungendam. Deinde differit, qua ratione rudiores instituendi ex Catechismo, verba e suggestu cum fructu facienda, & cum recto clavium usu Sacramenta administranda sint. Qua occasione plurimæ quæstiones dubiæ & vexatæ enodantur & explicantur. Occasione partus monstrosi & deformis quæstio movetur circa *campsores*, vulgo *Wechselbälge*, de quibus docetur, eos non ex concubitu Satanæ cum sagis, nec ex semine surreptitio, quod multis in mentem venit, generari, nec a maligno Spiritu pro genuinis infantibus supponi, sed insigni laborare morbo, quem Medici

Rha-

Rhachitidem appellant. Baptiſmum in ſolo Chriſti nomine collatum improbat, & confirmationis ritum Baptiſmi appendicem in veteri Eccleſia fuiſſe probat, eumque ut utilem, atque poſtliminio, ſi ab omni ſuperſtitione purgetur, reducendum, commendat. Publicam peccatorum deprecationem, multis in locis apud nos uſitatam, velut reſiduam veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ portionem, repetit ex pœnitentium ritu. Hi recipi volentes in fidelium cœtum, proſtratione & lacrymis in ſacco & cinere offenſæ Eccleſiæ *ſatisfacere*: Epiſcopi autem, illum rigorem paululum mitigantes, *φιλανθρωπεύεσθαι*, & *indulgentiam dare*, dicebantur. Tandem S. Rev. Autor Miniſtri prudentiam circa ſponſalia, & matrimonialia, nec non circa liturgica & œconomica, ac cerimonias, privato auſu non mutandas, & circa cadaverum ſepulturam, copioſe deſcribit. Ad extremum, commemorato *Parte IV* Paſtoris e munere ſacro vario egreſſu, univerſo Libro, Sacri Ordinis Candidatis & novellis Paſtoribus diligenter commendando, finem imponit.

SAMUELIS CHRISTIANI HOLLMANNI, Philoſ. Prof. Publ. paulo uberioris in univerſam Philoſophiam Introductionis Tomus primus, qui Logicam & Metaphyſicam complectitur.

Vitembergæ, ſumtibus Prænumerantium, 1735, 8. Alph. 2 pl. 17.

Etſi Scriptorum, quibus vel nonnullæ ſolum, vel omnes etiam ad univerſæ Philoſophiæ ambitum vulgo relatæ diſciplinæ ſimul, illuſtrantur, tanta hodie jam multitudo proſtat, ut illorum fere copia jam laboremus; ſupereſſe tamen & in his eruditionis humanæ partibus non pauca, quæ perfici adhuc ulterius poſſint, novamque omnino diſquiſitionem mereantur, negari vix a quoquam rerum harum perito poterit. Unde & eo minus vitio verti Operis hujus Cl. Autori debet, quod, cum inde jam a multis annis rebus philoſophicis operam navaverit, cogitata ſua, ad ſingulas diſciplinas pertinentia, ſcripto peculiari complecti

decreverit. Edidit eum in finem jam *A. 1728 Institutionum Philosophicarum Tomum I*, quo *Logicam* & *Metaphysicam*, & *II*, quo *Physicam* & *Pnevmatologiam*, tradidit, *III* quoque jam tum additurus, qui *Philosophiam Practicam* comprehenderet, nisi consilium illud postea mutasset. Longe vero plenius, majorique studio elaboratum, Opus est, quod *uberioris in universam Philosophiam Introductionis* nomine in lucem jam emittere cœpit, atque a priori illo plane diversum. Non enim solum qua *rem ipsam* tractandique methodum, multa in eodem aliter, quam in priori illo, tradita sunt; sed singulis etiam, quæ alicujus modo momenti esse videbantur, argumentis præcipui, qui de iisdem hactenus exposuerunt, Scriptores ubivis additi, ut *Bibliotheca* cujusdam *Philosophica* instar Opus isthoc esse simul possit. *Logica* vero, & *Metaphysica*, hoc *primo Tomo* comprehensæ solum sunt; reliquæ disciplinæ philosophicæ subsequentibus Tomis includendæ erunt. Utrique harum disciplinarum præmittuntur *Prolegomena*, quæ partim *historica* sunt, & de ortu, progressu, atque incrementis cujusque, ad nostram usque ætatem, exponunt, partim vero quoque *Dogmatica*, quæ optimam disciplinam illam pertractandi rationem tradunt. Eadem methodus etiam in *Prolegomenis*, quæ toti Operi præmittuntur, *de Philosophia in genere*, observatur. *Logices*, quæ primo loco pertractatur, *tres* constituuntur *Partes*, quarum *prima* de naturalibus intelligendi & judicandi viribus in genere partim, partim quoque singulatim de ideis, illarumque non minus, quam terminorum, quibus easdem efferimus, differentiis, tum & judiciorum atque propositionum Logicarum diversis generibus inprimis, agit. Uti vero *Parte secunda* cum de veritate in genere, hujusque vocabuli diversis significationibus, tum quoque inprimis de veritatis Logicæ criteriis, cognoscendique principiis, adversus Scepticos & Idealistas recentiores copiose soliciteque agitur, hisque doctrina de variis cognoscendæ veritatis modis, quo, præter alia, fides quoque divina & humana, totaque præjudiciorum & probabilitatis doctrina, referuntur, subjungitur; ita *Parte tertia* usus illo-

illorum omnium, quæ prioribus duabus Partibus theoretice modo tradita sunt, docetur, multaque ad cognitionem veritatis perquam necessaria & utilia circa illorum applicationem proferuntur. Speciatim distinctis Capitibus paulo copiosius ostenditur, quomodo rite uti ratione nostra debeamus, sive ipsi in veritate aliqua propria meditatione invenienda versemur, quo tota inprimis doctrina *de ratiociniis* refertur, & a priori demonstratur; a doctrina vero *de Syllogismis* proprie dictis, quippe quos medium demonstrandæ, & cum aliis communicandæ, veritatis solum esse, Cl. Autor ostendit, distinguitur; sive veritates quoque, ab aliis jam cognitæ & inventæ, addiscendæ nobis sint, ubi & *de viva institutione*, & *de librorum lectione*, atque *interpretatione*, doctrinarumque iisdem comprehensarum *dijudicatione*, & *de methodo* tandem *studendi*, in genere agitur; sive ultimo tandem veritatem, a nobis quomodocunque cognitam, communicare cum aliis velimus, ubi partim *de demonstratione*, ejusque variis generibus, modisque, ad quos *Syllogismus* quoque pertinet, unde & tota ejusdem doctrina hic dilucide traditur, partim quoque de ratione, modoque, sive viva, sive scripta, voce cum aliis, alia omnia sentientibus, ita de re aliqua, in controversiam vocata, differendi, ut veritati utrinque unice litetur, diligenter, alioque, quam a plerisque quidem factum hactenus est, modo differitur.

In *Metaphysices*, quæ eidem præmittuntur, *Prolegomenis*, ostenditur, *Aristoteli*, a quo natales hujus disciplinæ repeti plerumque solent, ne in mentem quidem unquam venisse, vel *Theologiam* quandam *naturalem*, vel *Ontologiam* quoque aliquam, vel *utramque* etiam simul, uti plerisque fere omnibus huc usque persuasum fuit, in illis, qui hodienum inter ejus Opera exstant, *quatuor & decem Metaphysicorum Libris* pertractare; sed scopum totius Operis longe alium potius esse. Quoniam enim *Heraclitus* jam in eam sententiam ingressus erat, *sensibilia* omnia semper *fluere*, perpetuisque mutationibus obnoxia esse, unde &, *neminem* unquam *bis in eundem amnem descendisse*, affirmabat,

quam ſententiam etiam plerique Græcorum Philoſophorum poſt-ea amplectebantur, qui ſimul tamen, objectum ſcientiarum perpetuum & immutabile eſſe debere, tantum non omnes contendebant; oriebatur inde controverſia illa, num in rebus *ſenſibilibus*, perpetuæ mutationi obnoxiis, aliquid adhuc detur; iisdemque ſubſtet, ſubjaceatque, quod *perpetuum & immutabile* in iisdem ſit, & *ſcientiarum* propterea *objectum* proprium conſtituat. Hocque cum plerique fere affirmarent, alii tamen *numeros Pythagoricos*, alii *ideas Platonicas*, alii *figuras Mathematicas*, alii aliud, id ipſum eſſe contenderent; hanc controverſiam jam dirimendam ſibi *Ariſtotelem* his in libris ſumſiſſe, oſtenditur, idque evidentiſſimis ex ipſo *Ariſtotele* adductis locis confirmatur. Imo, quo inveteratum illud circa hos libros præjudicium eo felicius omnium animis evelleretur, ſumma omnium librorum & capitum librorum iſtorum Metaphyſicorum *Ariſtotelis* ordine recenſetur, hicque *Ariſtotelis* ſcopus exinde manifeſtus redditur. Atque hoc ipſum quoque *Ariſtoteles* per *ens, prout ens eſt*, intellexit unice; de notionibus vero illis Ontologicis, ex quibus Scholaſtici, verum *Ariſtotelis* ſcopum ſenſumque non aſſecuti, *Ontologiam* ſuam poſtea exſculpſerunt, nonnullas *Lib. V* ſolum attingit, atque ſine omni inter ſe nexu adducit, illarumque, quod in ſubſequentibus ſibi aliquem illarum uſum fore præviderat, Mathematicorum more definitiones præmittit: totam vero *de Deo & intelligentiis* doctrinam duobus *Libri XII Capitibus VII & VIII* paucis modo attingit. Non infelix tamen hic Scholaſticorum error fuit, ſiquidem occaſionem formandæ cuidam diſciplinæ, de qua nemo Græcorum Philoſophorum unquam cogitaverat, *Ontologiæ* nempe, dedit, licet non æque felix ipſa eorundem tractandi ratio fuerit. Infinitis enim fere nugis, infelicibusque ſpinis loliisque, totam fere illam ita repleverunt, ut vix ſani quid vel in illa ſupereſſet, vel diſcerni etiam ab iisdem poſſet, a quibus adeo hæc ſcientia, qua maxima fieri poteſt induſtria, repurganda eſt. Opus enim eſt aliqua ſcientia, quæ *communiſſima* illa *principia*, omnibus fere ſcientiis communia,

nia, neque ad hanc magis, quam aliam quandam, disciplinam pertinentia, tradat, quo illa *fundamenta demonstrandi* aliarum veritatum evadere queant. Ad hanc vero nulla, quam Scholasticorum, *Ontologia* aptior est, quippe quæ multa huc facientia jam tradit, quæ retineri quoque propterea ex eadem commode possunt. Supplenda tamen eadem simul, omniaque in eadem occurrentia ita pertractanda, sunt, ut summa ipsis & certitudo & evidentia sua constet, hæcque adeo disciplina vera *Philosophia prima*, & *Geometria* quasi quædam *Philosophica*, evadat. Quod Geometria enim inter scientias Mathematicas est, idem Philosophia prima inter philosophicas esse disciplinas debet, qualis merito tamen hactenus inter *desiderata* reponenda fuit. Ad hunc ergo usum omnia quoque referenda sunt, quæ ad ejus ambitum pertinere censentur; imo potius ex hoc fine dijudicandum omnino est, num quid referendum ad eandem sit, an vero minus. Hunc sibi scopum in ejus pertractatione Cl. Autor quoque proposuit, omniaque eo simul ordine tradidit, ut non solum, quare hæc illave ad hanc potius, quam aliam quandam, disciplinam philosophicam, relata ab eodem sint, sed &, quare hoc potius, quam alio quocunque, ordine pertractata sint, facile exinde constare posset. Id enim in disciplinis quoque philosophicis necessarium inprimis esse judicat, nisi autoritatem potius, & meram consuetudinem, quam rationem, justæque methodi leges, in illarum pertractatione sequi velimus. Opus ipsum propterea in *duas Partes* distribuitur, quarum *priori* de illis, quæ rebus omnibus, sive mere *possibilibus*, sive vere *existentibus*, competere, vel *essentiæ*, vel *existentiæ* intuitu, *necessario* debeant; *altera* vero de illis, quæ intuitu vel *essentiæ*, vel *existentiæ*, *possibilia* quomodocunque esse intelliguntur, atque ex his possibilitatibus porro *necessario* nexu consequuntur, solum exponitur. Qua tractandi methodo non solum omnia, quæ in vulgaribus libellis Metaphysicis occurrunt, quatenus illa fundamento suo non carent, suo quæque ordine, locoque traduntur, atque ex fundamentis suis demonstrantur; sed his etiam multæ aliæ, magni momenti, veritates,

tes, ex iisdem cum reliquis principiis deductæ, v. c. *de spatio & loco, de duratione, de unione, variisque* ejus *generibus, modis*que *possibilibus, de quantitate* in genere, *variis*que iterum ejus *modis*, & *generibus*, *de modis quantitates* varias *determinandi*, & *mensura durationis ultima*, *de duplici* diversissimo *perfecti*, & *perfectionis*, significatu, *de infinito & indefinito*, *de regressu* & *progressu in infinitum* in quantitatibus quibuscunque, tum & *de divisibilitate* compositi cujuscunque *in infinitum*, *de identitatis & diversitatis* omnis *fundamento*, *de principio rationis sufficientis*, de confusa *Aristotelicorum* & Scholasticorum *de quatuor causis* doctrina, de differentia *causæ impulsivæ*, *finis*, & *usus*, *de necessitate, contingentia*, & *libertate*, *de vera notione substantiæ*, &c. junguntur, quæ vel prætermissæ hactenus in Metaphysicorum doctrina a plerisque sunt, vel saltem non pro dignitate pertractatæ. Omnia vero hæc ita sunt exposita, ut nihil in subsequentibus admittatur, quin fundamentum suum in antecedentibus habeat, necessariisque atque evidentibus concludendi legibus ex iisdem fluat, omniaque adeo hujus disciplinæ capita arctissimo inter se nexu cohæreant. Hac eadem vero ratione quoque ipsa *Philosophia rationalis*, de qua antea diximus, quantum indoles illius disciplinæ permittit, pertractata est; ut ad demonstrationis tamen rigorem ibi omnia æque, ac in Philosophia quidem prima, propius accedant, argumentorum, ibidem occurrentium, natura non patitur. Quoniam vero Cl. Autori eo ipso tempore, cum Opus hoc sub prelo sudaret, ipsæ illæ disciplinæ, quas *primo* hocce *Tomo* complexus est, publice in nova *Gœttingensi* Academia docendæ a *Serenissimo* atque *Potentissimo Magnæ Britanniæ Rege*, & *Electore Hannoverano*, clementissime demandatæ sunt, non putavit, committendum a se esse, ut Opus illud sine *Potentissimi Regis* illius auspiciis in publicum prodiret, eaque de causa idem, more antiquo, humillime Ipsi dedicavit. Tanta quoque clementia *Rex Potentissimus* illud excepit, ut & gratiæ suæ Autorem certiorem fieri, &, testandi beneplaciti causa, nummis aureis, magni pretii, donari eundem clementissime voluerit.

) o (

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno MDCCXXXV.

GLOSSARIUM AD SCRIPTORES MEDIÆ & infimæ Latinitatis; Autore CAROLO DU-FRESNE, Domino DU CANGE, Regi a Consiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæstore. Editio nova, locupletior & auctior; opera & studio Monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.

Tomus I, II, III & IV.

Parisiis, sub Oliva Caroli Osmont, via S. Jacobæa, & Francofurti ad Mœnum, apud Franciscum Varrentrapp, 1733, fol.

Tom. I A-B Alph. 4 pl. 18, Tom. II C-D Alph. 4 pl. 16, Tom. III E-K Alph. 4 pl. 14, Tom. IV L-O Alph. 3 pl. 21.

Bona tandem fortuna preli carceres ex parte evasit *Glossarium* hoc *Cangianum*, ultra duo fere lustra promissum expectatumque; quod quo minus factum sit prius, impedimento fuisse perhibentur potissimum infesta semper Musis nomina, editorum quorundam συνέργων, sive valetudo, sive obitus. Parata hinc facile apud æquioris animi viros tædiosiori alioquin moræ fuerit venia: præsertim si cognoverint ipsius Operis inspectu, magis illud per hoc intervallum adhuc maturuisse, tarditatemque gravitate egregie compensatam. Nil attinet de

Gloſſarii hujus οἰκονομία, pretio, laudibus, & id genus argumentis aliis, commentari hic ex inſtituto; quod perſuaſum fere habeamus, vix centeſimo cuique, qui noſtra hæc legit, minus illa explorata exiſtere. Prærogativas ergo ſaltim novæ hujus ἐκδόσεως ſtrictim juvat indicare. Univerſim ſponte poteſt exiſtimari, ita comparatam eſſe ſimilium ſcriptorum naturam, ut, quantumvis Autor improbo labore & pertinaci induſtria meſſem fecerit, nunquam non tamen ampliſſimi ſpicilegii faciundi poſteris copiam relinquat. Neque vero id pro ſua modeſtia, qua floruit præter alios, ipſe diffiſus unquam eſt Cl. *Cangius.* Noſtri autem Editores, *Benedictini* doctiſſimi, ita impoſito ſibi negotio defuncti ſunt, ut largum & infinitum fere Anecdotorum apparatum, poſt primam illam *Gloſſarii* emiſſionem divulgatum, adhiberent quidem, atque in uſus ſuos converterent, ſicubi illud opus aut utilitatis plenum fore cognoſcebant; hac tamen cautione diligenter ſervata, ne transſcripta paſſim, quæ dicta fuerant prius abunde ab ipſo *Cangio*, cum nauſea Lectorum recoquerent. Hoc præterea eorundem maxime nobis quidem probatur conſilium, quod religione quaſi quadam duci ſe paſſi fuerint Autorisque reverentia, ad nihil prorſus immutandum delendumve in priſtino Opere, in illis etiam locis, ubi, falſum ipſum fuiſſe, humanitatis vitio, palam exſtabat. His enim ſingulari ſubinde nota medelam attulerunt, peculiari quodam ſigno ſignificatam; quod idem ſtudioſe factum eſt de illis Articulis, qui numero non contemnendo Cl. Editorum induſtria noviter plane acceſſerunt; quemadmodum &, quæ in ipſo Operis contextu intercalata paſſim ſunt hypomnemata minutiora, uncinulis incluſa, non a *Cangio* autore profecta fuiſſe, manifeſte ſatis produntur; ut Lector inde, quid cuivis debeatur, facillimo negotio poſſit diſtinguere. Poſt *novam Præfationem*, in qua hæc, ejuſdemque commatis alia, fuſius enarrantur commendanturque modeſte, *Epiſtola* legitur Cl. Viri, *Stephani Baluzii*, ad *Euſebium Renaudotium*, de vita & morte *Cangii*, Pariſiis data ipſis Cal. Novembr. A. 1688. Quod hæc a doctiſſimo homine, *Cangii*que familiariſſimo, & ſumma quidem cum accura-

tione

tione & fide conſcripta ſit, vicem illam præſtare recte maluerunt *Biographiæ Cangianæ* Editores, quam novam plane conſcribere; interim tamen ejusdem *Epitaphio, Librorum*que, a ſuperſtite vulgatorum, *Elencho*, & *Effigie* demum, in æs eleganter inciſa, ac nondum prodita hactenus, jucunde illam exornarunt. Non ingratum, putamus, fuerit, *Epiſtolæ Baluzianæ* ſummam huc compendio traductam perluſtrare. Scilicet ortum duxit Noſter ex antiqua & nobili *Dufreſniorum* apud Samarobrinam Ambianorum urbem, in Provincia, quam Picardiam dicunt hodie, ſitam, gente, ex ſecundo parentis, *Ludovici Dufreſnii*, Toparchæ Frigidæ vallis, & Præpoſiti Belliquerani, (*Froideral* & *Beauqueſne*) connubio prognatus, editusque in lucem Cal. 15 Januar. A. 1615. Poſito literarum feliciter & cum ſumma diligentiæ erectæque indolis laude in Collegio Ambianenſi Societatis Jeſu Patrum tyrocinio, apud Aurelianenſem Academiam legitimæ ſcientiæ ſtudium ſuum addixit, receptus in Advocatorum numerum Pariſiis medio anno 1631. Non multo poſt in patriam reverſus, ingentem ex doctrina famam autoritatemque conſecutus eſt apud ſuos. Patre deinde ex vivis A. 1638 erepto, matrimonium mox iniit cum ſplendida fœmina, *Catharina Boſia Drancurtia*, ultra quinquaginta annos concorditer, nec ſine prole, traductum; illuſtri ſimul Regiæ Quæſturæ (*Treſorier general de France*) apud ſuos A. 1645 dignitate exornatus. Hac aliquo temporis intervallo, peſte patriam A. 1688 flebiliter infeſtante, ſponte ſe abdicavit; & uxorem, liberos, ac libros, Lutetiam, futuram in poſterum ſedem fortunæ, tranſtulit. Enimvero auſpicatiſſima & utiliſſima eruditæ civitati μετοικησία iſthæc *Cangiana* contigit. Quod enim in aliis univerſi Gallici regni urbibus fruſtra requiſiverint homines ſtudiis dediti, in hac Metropoli abunde invenit, inque ſuos & publicos uſus ſtudioſe convertit; Bibliothecas tum publicas, tum privatas, librorum exquiſitiſſimorum, & ſcriptorum & impreſſorum, apparatum infinitum, amicos & familiares, omnigena doctrina præcellentes. His adminiculis ſuffultus atque ſubſidiis, uno pluribus in hac urbe ſcriptis rem literariam locupletavit, nomen vero ſuum ipſe

æternitati asseruit. Exstant inter hæc præcipue notatu digna: *Joannis Cinnami* Historiarum Libri sex, & *Pauli Silentiarii* Descriptio *S. Sophiæ*, cum Notis in *Nicephorum Bryennium*, *Annam Comnenam*, & *Connamum*, Parisiis A. 1670, fol. *Cyrilli*, *Philoxeni*, aliorumque veterum, Glossaria Latino-Græca & Græco-Latina, ibid. A.1679, fol. *Historia Byzantina* duplici Commentario illustrata, ibid. A. 1680, fol. *Joannis Zonaræ* Annales, cum Notis, ibid. A. 1687, fol. Glossarium ad Scriptores mediæ & infimæ Græcitatis, Lugduni, A. 1688, fol. & Chronicon Paschale, sive Alexandrinum, cum Notis, Parisiis, A. 1688, fol. Postremo huic Operi immortuus est Vir Clarissimus Cal. 3 Octobr. anni ejusdem ex dysuria, quem morbum vocant Medicorum filii, vita tam laudabiliter gesta defunctus. Nos de cetero faustam reliquis *Glossarii* hujus Tomis & benignam Lucinam serio precamur.

RACCOLTA DI TUTTI GLI ANTICHI POETI Latini, &c.

h. e.

CORPUS OMNIUM VETERUM POETARUM Latinorum, cum eorundem Italica versione.

Tomi VI.

Mediolani, apud Josephum Ricchinum Malatestam, 1731 - 1733, 4.

Tom. I Alph. 2 pl. 1, Tom. II Alph. 2 pl. 5, Tom. III Alph. 2 pl. 2,
Tom. IV Alph. 1 pl. 11, Tom. V Alph. 2 pl. 5,
Tom. VI Alph. 2 pl. 9.

Ad *Tomi* demum *quarti* Syntagmatis hujus vestibulum collocata legitur luculenta admodum Præfatio, qua destituuntur tres antecedentes omnes, inibique exposita redditur universi instituti, eximia certe laude digni, ratio. Non diffitetur illius, quisquis est, doctissimus certe, conditor, casum potiores partes, veluti contingit quandoque in rebus humanis, initio habuisse magis in hoc Opere, quam deliberatum consilium. Prodierat paucis abhinc annis Romæ Italica *Thebaidos P. Papinii Statii* conversio, Autore Eminentissimo Cardinale *Bentivoglio*, haud

haud ita pridem vivis erepto, qui nomen Libro personatum *Selvaggio Porpora* inscripsit. Hæc quod singulari plausu undique exciperetur, paratu tamen difficilia admodum essent illius exempla, in animum induxerat. Bibliopola Mediolanensis perindustrius, *Malatesta*, sub finem anni 1730 novam illius editionem typis suis procurare, quæ minori quidem pretio emtoribus constaret, commodior tamen esset lecturis atque fructuosior, quod ex adversa parte Latinus *Statii* textus una exhiberetur. Calculo suo probarunt hanc rem non inter Italiæ tantum eruditos ingenia elegantiora, sed & ultra montes longe plurimi; quo nuntio alacrior factus librarius ad urgendum Opus, conspirantibus quibusdam amicis, in mentem venire sibi passus est, non inique fortasse se de Reipublicæ literariæ commodis promeriturum esse, si quidem ad exemplum hujus *Statii*, reliquos etiam, imo vero omnes, prisci Latii Poëtas, tum sua lingua, tum in Italicum idioma scite translatos, prelo junctim submitteret pedetentim, & in unum quasi quoddam corpus pangeret, plurimis Voluminibus cum die absolvendum. Occurrerunt statim saxum hoc deliberatius agenti momenta uno plura, eademque ponderis haud levissimi, quæ ad exequendum hæc destinata fortius impellerent. Primum enim existimavit, commodissima sic via juvenum Italorum manibus ingeri, & ad legendum studiosius, quam fieri vulgo soleat, proponi posse carminum Autores Romanos veteres, quorum diurna nocturnaque volutatione ad illam doctrinæ ἀκμὴν & ingenii excellentiam majores ipsorum unice pervenissent, qua antecellerent hodienum posterorum suorum plerosque omnes. Graves hac occasione instituuntur querelæ de summa in legendis priscorum scriptis apud universos fere scientiarum ac disciplinarum reliquarum cultores oscitantia & neglectu, unde non possit non imminere iterum Italiæ pristina mentium morumque barbaries. Scribit inter alia Autor, in ipsiusmet fori circulis, ubi quotidie tractarentur Romanæ leges, purissimum elegantissimumque, si quod unquam aliud, Latialis vetustatis monumentum, adeoque obtinere deberet castissimæ Latinitatis studium præ ceteris, iniquissimo fato in tantum

tum conculcari ac vilipendi Romanas Musas, ut, si contingeret, priscos Legumlatores redire ex inferis, idem sine dubio præ indignatione facturi essent, quod simili affectu permotus apud Hebræos aliquando fecit de divinæ legis tabulis ipsarum Dux sanctissimus. Neque vero inter scholasticos tantum juvenes hujus instituti commoda subsistunt, sed ad ipsos etiam Viros literis jam probe excultos derivantur. Quemadmodum enim illis inde priscorum lectio expeditior multo atque jucundior efficitur; ita utrisque Commentarii luculenti vicem exhibet translatio Italica cum cura facta, ad obscurissimos quosque Autorum sensus declarandos, & recondita quævis priscæ doctrinæ ac morum mysteria recludenda atque collustranda. Quin & ipsis fœminis, quarum hac tempestate plures in Italia literarum, & Latinæ inprimis linguæ, studio ducuntur, non minori usui, quam voluptati futura, est præsens Collectio, cujus singulos Tomos illustris cujusdam & natalium splendore & eruditionis fama fœminæ nominis inscriptione exornare constitutum est Bibliopolæ. Postremum & exteris quibusvis Latini idiomatis haud ignaris atque Italici studiosis fructuosum admodum accidet hoc Syntagma, siquidem inde vel sine magistro etiam solidam sibi illius intelligentiam comparare, atque se in intimos elegantiarum ac venerum Italicæ linguæ recessus ultro penetrare poterunt, quas in Poetis magis, quam Grammaticis, aut prosæ orationis Scriptoribus quibusvis, obvias inveniri, certissimum est. Novum calcar, præter hæc omnia, ad expediendum tantæ molis ac operæ propositum addidit, quod hac ratione universi ac singuli Poetæ veteres Romani Italico ore loqui juberentur. Quamvis enim primi Itali inter reliquas gentes Europæ cultioris omnes manum applicuerint ad convertendum in vernaculum sermonem Autores priscos; negari tamen haud potest, superatos illos fuisse ab exteris, Gallis præcipue, istiusmodi translationum copia. Hunc itaque defectum expletum sic iri, certum est. Quem in finem in hoc *Corpore* comprehendentur inter translationes, quæ jam exstant, elaboratissimæ atque optimæ, eruditissimorum hominum arbitrorumque pluribus suffragiis deligendæ; quæ vero adhucdum sunt deside-

rataæ

ratæ, recens conficientur opera Virorum quorundam præstantium, & eximia laude in utraque lingua facultatis & poeticæ inprimis artis florentium.

Dicta hæc de instituto universim sufficiant. Jam & cujuslibet Tomi contenta, more nostro, Lectoribus veniunt indicanda. *Tomus primus* sex priores Libros, *secundus* totidem posteriores *Thebaidos Statianæ* cum *versione*, quod ante dictum fuit, Illustriss. *Bentivoglii* repræsentat. *Silvarum Libros V Tomus III*, & *Achilleida Tomus IV* continet, cum nova utriusque translatione. Illarum Academico cuidam *Arcadi*, hujus, Academico *Quirino*, debetur. *Silvarum* textus Latinus ex editionibus antiquis, Parmensi, Romana, Veneta, exhibetur descriptus, non inconsulta quandoque, inemendatissima licet, editione *Domitii*; adhibitis etiam *Ensii*, *Gronovii*, *Gevartii*, aliorum, *in Silvas Animadversionibus*. *Achilleis* ex typo *Plantiniano* desumta est. Frontem *Tomi quarti* ornat *vita Statii*, Clariss. *Philippi Argelati* calamo eleganter & ad amussim descripta; ad calcem vero exstat *Index locorum maxime difficilium*, qui per integrum *Statium* occurrunt, & ita studiose quidem declarantur, ut nulla temere in intelligendo textu Latino difficultas superesse perhibeatur. Promissum est, de singulis Poetis simili & *vitæ* & *Indicis* exemplo actum iri ad finem Operum cujusvis proponendo, magno certe, si quid judicio valemus, commodo lecturorum. *Tomus V & VI* sistunt partito, ut de *Thebaide* factum, Opere in æquales partes *Æneida Virgilianam*, cum traductione Cl. *Annibalis Cari*, sæpius jam quidem excusa, sed quæ principatum ita tenere existimatur doctissimis Viris inter translationes reliquas, veluti *Maro* inter Poetas ipse. Ceterum, qui Chronologicum ordinem servatum morosius forte desideraverint in edendo hoc *Corpore*, illis, cum ad finem fuerit perductum, satisfacere contendet librarius novis cujulibet Tomi titulis, secundum quos disponere tum poterunt juxta propriam ætatem Poetas singulos. Jam enim potius visum fuit ita quamque prelo committere, prouti elaborata ad manus adest cujusque versio; ne in nimis longum tempus protrahatur amplissimi in se instituti perfectio. *Manilius* enim, verbi causa, *Plautus*, *Prudentius*, *Silius*

Silius, traducti nondum, majus otium postulant. Nos vero, quod restat, bene precamur Virorum Clarissimorum laboribus, quamprimum aliquando exierint in lucem, similiter illos in his Annalibus pro merito commendaturi.

PROSE FIORENTINE, &c.
h. e.
PEDESTRIS ELOQUENTIÆ SPECIMINA, collecta ab Academico Florentino, dicto SMARRITO, Societatis della Crusca quondam Consorte.

Tomi IV.

Venetiis, apud Dominicum Occhi, 1730-1734, 4.

Auspicium facturus mercaturæ librariæ Bibliopola, haud meliori omine fieri illud abs se posse, existimavit, quam si talem Librum typis suis ac sumtibus excudendum eligeret, qui civibus suis, Italis, patrii sermonis amatoribus, non gratus esse non posset. Hoc semel fine sibi præstituto, commodior aptiorque ad illum consequendum vix occurrebat præsenti *pedestris Eloquentiæ Speciminum Syntagmate*, elaboratorum variis temporibus a variis famigeratissimæ binis abhinc Seculis *Academiæ Florentinæ*, quæ *della Crusca* nomen sibi imposuit, & excolendæ purgandæque vernaculæ linguæ studio coaluit primum, & ad hunc diem perduravit, Sociis. Primus istiusmodi collectioni manum animumque superiori tempestate applicuit *Carolus Dati*, humaniorum Literarum & Eloquentiæ Doctor quondam Florentinus valde inclytus, & Societati, quam diximus, cognomento *del Smarrito* adscriptus; primamque Sylloges hujus Partem eodem sub indice: *Prose Fiorentine*, anno circiter 1670, 8, vulgavit. Intercedens autem non multo post elegantissimi hominis obitus impedimento fuit, quo minus hanc telam, erudiendis in patrio sermone civibus præclaro instituto susceptam, ulterius texere posset aut pertexere. Inter-

termiſſum & illud quinquaginta plus minus annis atque derelictum jacuit, donec reſumerent vel nuper Viri quidam doctiſſimi, qui vero nomina ſua modeſte reticuerunt, ac perficerent eodem tramite amplius. Enata hinc eſt præſens Collectio, variis Tomis, Partibus, Voluminibusque diſtributa, pro varietate materiarum generumque elaborationis. Conſpicias enim primo loco collocatas *Orationes* proprio ſenſu appellatas, partem in Principum illuſtriumque Virorum laudes *panegyricas*, partem *funebres*, partem munerum *inaugurales*, & quæ ſunt id genus aliæ; gravioris argumenti ſingulas. Sequuntur his intermiſtæ *Tomo altero*, numero licet minores, ludicri generis aliæ, vernaculo nomine inſignitæ *Cicalate*; cujusmodi in ſolennibus Academiæ comeſſationibus, poſt remotas dapes e veſtibulo, & absque prævia meditatione, recitari conſueverunt ingenii animique gratia; v. c. elogia acetariæ, mali citrei, ſtribliginis, ovi, fabarum, mali hypochondriaci &c. Junguntur tandem *tertio quarto*que *Tomis Acroaſes*, habitæ in doctorum hominum conſeſſibus ſuper diverſis ſeveriorum amœniorumque diſciplinarum capitibus. Videas enim modo hic locum aliquem, ſive Poetæ priſci Græci aut Latini, ſive recentioris Itali, inſigniorem ſcite atque argute explicatum; modo doctrinam aliquam Phyſicam, Metaphyſicam, Moralem, profundo ingenii ſenſu diſcuſſam; modo aliquod antiqui Philoſophi præceptum, apophthegma, ſymbolum, expoſitum atque colluſtratum, & ſimilia. Ceterum a præſtantiſſimis in dicendo magiſtris profecta omnia, &, qui non obſcuram eloquentiæ laudem adepti ſunt inter ſuos, non Italis modo lectu jucunda & utilia noſtro quidem judicio, accident, ſed & erectioribus exterorum ingeniis inſervire poterunt ad formandum ſibi *de vernaculæ apud hanc gentem Eloquentia* habitu guſtum; qui, ſi non obeſæ nimis futuri ſint naris, haud difficulter intelligent, egregie multa in dicendi ſtudio naturæ partim bonitate, partim laboris pervicacia, partim emendatiſſimorum veteris ævi exemplorum imitatione *Italos* præſtitiſſe; eosdemque, licet non ad illorum gloriam, quod difficillimum habetur, adſcenderint plane, conatos tamen fuiſſe nonnullos ſucceſſu non omnino infelici.

Zeit- und Geschicht-Beschreibung der Stadt Göttingen, &c.

h. e.

DESCRIPTIO URBIS GOTTINGENSIS, in qua illius Historia Civilis, Naturalis, Ecclesiastica, & Scholastica, ex perplurimis antiquissimis Tabulis manu exaratis, & aliis fide dignis relationibus, traditur.

Pars I.

Hannoveræ & Gottingæ, apud Nic. Fœrsteri hæredes, 1734, 4.
Alph. 2 pl. 13, cum Fig. æn. 1.

Commemoravimus nuper, interprete Illustri *Grubero*, prima novæ Academiæ Gottingensis initia. Jam fas & æquum esse censemus, ut urbem, quam tantæ felicitatis participem esse voluit Augustissimus Magnæ Britanniæ Rex, curioso perlustremus oculo. Præsertim cum singulari accurataque industria in enarrandis memorabilibus hujus urbis fatis versati fuerint Viri doctissimi, quibus hoc negotium demandatum fuit. Binis Libris hæcce *Pars* absolvitur. Priorem Librum debemus cognitissimæ diligentiæ Cons. *Frid. Christophori Neuburii*, Prætoris Regii & Collegæ nostri venerandi, qui de illius denominatione, antiquitate, incrementis, mutationibus, præcipuis fatis, & præsenti regiminis statu, copiose & advocatis in subsidium incorruptis rerum gestarum tabulis, tribus Capitibus disseruit. De prima urbis Gottingensis origine variæ variorum afferuntur sententiæ. Autori probabile videtur, Gottingam urbem Saxonicam fuisse in terris Saxonicis non admodum procul a Castello Saxonico Gronensi sitam, & a quibusdam piscatoribus & rusticis Saxonicis occasione fluvii Leinensis piscatilis, & agrorum ubertatis, quinto aut sexto post Christi natalem Seculo fuisse conditam. Aut, si veritas proloquenda est, de primis urbis initiis nihil certi dici proferrique potest. Hoc pro certo affirmat Autor, quod circa A. 778 aut 779 urbs hæc jam Got-

Gottinga appellata, & pagus aut ſuburbanum ad caſtellum Gronenſe pertinens fuerit, quo loco *Carolus M.* autumno tempore plerumque vitam tranſegit, & præceptum, quo omnes *Dionyſiani* Monaſterii immunitates confirmat, a *Mabillonio* adductum, ita ſcripſit: *Data in medio Octobr. anno XI, & quinto regni noſtri. Actum Goddinga villa in Dei nomine feliciter.* Probat hic Conſ. Autor *Meyeri*, Originum Pleſſenſium Scriptoris, argumenta, quibus villam Goddingam hodiernam Gottingenſem urbem eſſe evicit, & quæ nemo quiſquam ad hunc uſque diem refutare aggreſſus eſt. *Henricus Auceps*, ad quem jure territorii jam ante dignitatem Imperialem urbs noſtra pertinuit, muris portisque eandem circumdedit, quibus cives A. 1360 & 1370 cetera munimenta, foſſas, valla, & pleraque, quibus hodie ſuperbit urbs, ornamenta addiderunt. Maxima autoritate ſemper floruit Gottinga. Etenim & ſummi Imperatores aliique Principes perſæpe ludos equeſtres ibi celebrarunt, & Anſeaticæ civitates eam jam ante annum 1400 in fœderis ſocietatem communionemque lubentes receperunt, & invitæ illam dimiſerunt, cum ob controverſias quaſdam ortas fœderi illi die 28 Maji A. 1572 renuntiaret, & eandem ſæpe, quamvis fruſtra, ad partes ſuas pertrahere conatæ fuerunt, præterea ipſi Principes, & plurimæ aliæ civitates, pacta ſocietatemque cum urbe noſtra inierunt. Illi nihilo minus vehementer errant, & ſuaves nugas agunt, qui Gottingam liberis S. R. I. civitatibus adſcribunt, cum illa ſemper paruerit Ducum Brunſuico-Luneburgenſium imperio. Hoc fatendum eſt, quod negari nequit, medio ævo Gottingenſes feroces nonnunquam ſumſiſſe ſpiritus, armis & vi armata impugnaſſe Principes ſuos, illorumque jura & privilegia multum imminuiſſe. Inde factum eſſe arbitratur Autor, ut ad nonnulla Comitia Imperialia vocata fuerit, & Receſſum Imperii Auguſtanum de A. 1500 per delegatum ſubſcripſerit. Ea tamen ex errore profecta fuiſſe, & Principes interpoſita proteſtatione ſibi conſuluiſſe, cenſet Autor. Accedimus, Conſ. Autore duce, ad Principes, ſub quorum tutela floruit Gottingenſis civitas, ubi illorum opinioni adſentitur, qui, Gottingam paruiſſe olim Saxoniæ Principibus, & jure territorii ſpe-

ſpectaſſe ad *Wittekindum Magnum*, contendunt. Diu admodum, & uſque ad *Henrici Aucupis* tempora Saxoniæ Principes Dominos ſuos coluit, donec A. 1101 virilis ſexus cum *Henrico Craſſo* emoreretur, cujus filia *Richſa* marito ſuo, *Lothario* Saxoni, præter alias terras etiam Gottingam dotis nomine attulit. Is cum nullos haberet filios, Ducem Bajoarienſem, *Henricum*, Superbi cognomine illuſtrem, ex Guelphica domo oriundum, cui filiam *Gertrudem* A. 1127 in matrimonium collocaverat, cum Ducatu Saxonico & terris ad Viſurgim fluvium ſolenniter inveſtivit. Sic ad Guelphicam domum pervenit Gottinga, & proſperos lætosque rerum fortunarumque ſuarum ſenſit ſucceſſus. Sed nec defuerunt urbi triſtia & funeſta fata, bellicæ calamitates ſtragesque, in quibus illius cives fortem atque inconcuſſum magnanimumque animum oſtenderunt, ut non inepte Virorum bellicoſorum nomen illis tribuere queas. ***Liber II***, quem Cl. *Cyriacus Henricus Ebelius*, Gottingenſium Phyſicus, conſcripſit, *Capitibus quindecim* Principatum Gottingenſem, & præcipue urbis ſitum, portas, munimenta, plateas, fontes, templa, ædificia, & alias res memoratu dignas, complectitur. Fuſe hic perſequitur Autor agrorum fertilitatem, magnifica palatia, & innumeras commoditates, quæ vitam civium Gottingenſium tranquillam beatamque reddunt. Id unum nobis ſingulare inprimis commemoratuque dignum viſum eſt, quod Senatus populusque Gottingenſis ab antiquiſſimis uſque temporibus jus monetam cudendi habuerit, & monetæ alibi cuſæ non aliter valuerint Gottingæ, quam ſi intrinſeca earum bonitas probata, &, ſi juſta deprehenſa, minutiore urbis ſigillo confirmata fuerit. Subjecit huic Operi Cl. *Chriſtophorus Henricus Pape* ſuccinctam & brevem de aeris & aquæ Gottingenſis ſalubritate diſquiſitionem. In fronte Operis conſpiciuntur Viri Illuſtris, *Jo. Dan. Gruberi*, Magnæ Brittanniæ Regi a Conſiliis Aulicis, Meditationes ſuper antiquiſſimas relationes de urbe Gottingenſi, & Gottingenſibus regionibus, in quibus lubricum earum fundamentum egregie, & allatis ſelectiſſimis ex Hiſtoria Germanica obſervationibus, oſtenditur, dignæ, quæ a gentis noſtræ antiquitatum amatoribus integræ perlegantur.

DIS-

DISSERTATIONES PHYSICO-MATHEMATICÆ, partim antea editæ in Actis Philosophicis Londinensibus, jam auctiores & emendatiores, partim nunc primum impressæ; Autore JACOBO JURIN, Med. Doct. Collegii Medici Londin. & Reg. Societ. Socio, in Nosocomio Thomæ Guy Am. Medico, olim Colleg. Trinit. apud Cantabrigienses Sodale.

Londini, impensis Guilielmi Innys, 1732, 8.
Plag. 8½, cum Tabb. æn. 3.

Dissertatio prima de causis suspensionis aquæ in tubulis capillaribus edita est A. 1718 in *Transact. Philos. n. 355*. In ea Cl. Autor causam suspensionis non conjicit cum *Hauksbejo* in integræ superficiei concavæ tubuli, sed in peripheriæ, seu sectionis annularis tenuissimæ superficiei concavæ tubi, cui contigua est & cohæret summa aquæ suspensæ superficies, attractionem: istam enim solam tubi partem esse, a qua recessura sit aqua inter descensum, & proinde solam esse, quæ vi attractionis seu cohæsionis, aquæ descensum impediat. Hanc etiam causam esse effectui proportionalem, cum & ista peripheria, & columna aquea suspensa sint in eadem ratione cum tubuli diametro. Jam, immerso tubuli osculo in aquam stagnantem, cum prima aquæ guttula, subintrans tubum, suspendatur attractione annuli contigui & proinde non gravitet in aquam subjectam, eam necessario altius attolli partim pressione aquæ stagnantis, partim attractione annuli proxime superioris. Dissertatio secunda de actione tubulorum vitreorum in aquam & argentum vivum edita est A. 1719 in *Transact. Philos. n. 363*. In hac experimenta de suspensione aquæ in tubulis capillaribus continuat, &, omnia eundem eventum habere in vacuo ac in aere, ostendit, si utaris aqua cocta & ope antliæ pnevmaticæ ab aere purgata. Deinde istiusmodi phænomenorum hanc theoriam adstruere conatur, scilicet particulas aquæ itemque mercurii attrahere se invicem, & mercurium pariter ac aquam ad vi-

trum attrahi; particulas tamen aquæ ad vitrum fortius attrahi, quam ad se invicem, contra particulas hydrargyri fortius ad se invicem trahi, quam ad vitrum. Adjecit additamentum, in quo observat, experimentum Cl. *du Fay* in Historia Academiæ Regiæ Scientiarum Parisinæ A. 1724, quo tota ipsius theoria subvertitur, non satis circumspecte ab eodem fuisse institutum: ipse enim, periculo facto, contrarium prorsus deprehendit. In Dissertatione tertia solvit dubia quædam, a Cl. *Bülffingero* in Commentariis Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ *Tom. II* circa theoriam in præcedentibus Dissertationibus expositam proposita. Dissertatio quarta de motu aquarum fluentium edita est A. 1718 in *Transact. Philos. n. 355*. Agit in ea Autor de aquæ motu ex imi vasis foramine defluentis, secutus *Newtonum* in principiis, quem primum veram aquæ fluentis velocitatem determinasse pronuntiat. Applicat deinde theoriam ad œconomiam animalem, veluti ad inveniendum motum aeris ex pulmone effluentis ad determinandum impetum, quem excipit interna pulmonum superficies ab aere exspirando, ad definiendum impetum sanguinis in vena cava prope dextram auriculam cordis, sive motum sanguinis per omnes arterias & venas fluentis præter pulmonares, itemque motum ejusdem absolutum in vena cava, sublata vasis resistentia, motum in vena pulmonari prope sinistram cordis auriculam, seu motum totius sanguinis per pulmones fluentis, ac ejus momentum absolutum in vena pulmonari. *Michelottus* in Opere de separatione fluidorum hanc Dissertationem pluribus in locis impugnavit. Eam igitur adversus ipsius animadversiones defendit Autor A. 1722 in *Transact. Philos. n. 375*. Atque hæc defensio Dissertatione quinta continetur. Dissertatio sexta de potentia cordis, publici juris facta est A. 1718 in *Transact. Philos. n. 358, 359*. Rejicit tanquam a veritate aliena, tum quæ *Borellus* in Opere de motu animalium, tum quæ *Josephus Morlandus* in Disquisitionibus de cordis vi, sermone Anglicano editis, tum quæ *Jacobus Keill* in Tentaminibus Medico-Physicis, ad œconomiam animalem spectantibus, dedere. Definit autem ipse potentiam cordis hoc modo. Nempe, si pondus sanguinis in

sinistro

ſiniſtro ventriculo $=p$, ſuperficies interna ventriculi $=S$, longitudo media filamentorum ſanguinis ex eodem prodeuntium $=l$, ſectio aortæ s quantitas ſanguinis ventriculo ſiniſtro contenti $=q$, tempus, quo ſanguis ex corde expelleretur, ſublata arteriarum & ſanguinis præcedentis reſiſtentia $=t$, velocitas variabilis, qua ſanguis ex corde proſiliens per aortam flueret, ſublata reſiſtentia $=v$, longitudo variabilis aortæ a ſanguine ex corde effluente percuſſa $=x$, tempus, quo longitudo x percurritur $=z$; potentia ſiniſtri ventriculi Noſtro eſt $=\frac{q}{t}\left(\frac{p}{S}+\frac{q}{2s}+l\right)$ motus ventriculi $\frac{sv}{S}$, motus ſanguinis effluentis $sv\,(l+x)$. Quodſi literis Græcis eadem ſignificentur in dextro ventriculo, quæ Latinis in ſiniſtro; potentia dextri ventriculi prodit $\frac{q}{\tau}\left(\frac{\Pi}{\Sigma}+\frac{q}{2\sigma}+\lambda.\right)$ Cum *Keillius* ſuam Problematis ſolutionem defendiſſet, & contra ſolutionem Autoris difficultates nonnullas moviſſet; eas removere ſtuduit Noſter A. 1719 in *Tranſact. Philoſ. n. 362.* Reſponſio continetur Diſſertatione ſeptima: quæ cum lucem viderit *Keillio* jam mortuo, ad eam nihil amplius repoſitum fuit. Diſſertatio octava de ſpecifica gravitate ſanguinis humani edita primum fuit A. 1719 in *Tranſact. Philoſ. n. 361.* Ex *Leeuwenhœkii* Obſervationibus conſtat, ſanguinem humanum conſtare ex globulis rubris ſero innatantibus. Cum *Boyleus* in Hiſtoria naturali ſanguinis humani gravitatem ſpecificam ſeri ad aquam repererit ut 1190 ad 1000, ſanguinis vero ipſius ut 1040 ad 1000; inde collegerunt communiter, globulos rubicundos eſſe ſpecifice leviores, adeoque tenues veſiculas aere repletas. Noſter, experimentis pluribus accurate factis, docet, globulos iſtos non eſſe veſiculas aere plenas, & gravitatem ſpecificam ſeri ad aquam eſſe ut 1030 ad 1000, globulorum vero innatantium ut 1126 ad 1000, conſequenter materiam ſanguinis rubicundam eſſe ſero ſpecifice graviorem. Diſſertatione tandem ultima, quæ de vi motrice agit, ſententiam communem de menſura virium vivarum contra *Leibnitianam* defendit, quam levi lapſu *Leibnitii*

nitii ortam, contentione deinde & partium studio longius provectam, arbitratur. In eo autem fallitur, quod sibi persuadeat *Leibnitio* autore, in æstimandis effectibus nullam habendam esse rationem temporis: etenim *Leibnitius* hoc non admisit, nisi in effectibus nocuis, qui vim motricem absorbent. Enimvero, cum eos, qui *Leibnitianam* sententiam tuentur, invitet, ut aliquod ipsi opponant experimentum, ubi temporum æqualitas servetur, sicuti in istius demonstratione factum sit; hanc ipsis Autoris verbis huc apponere libet. Præmittit autem propositiones sequentes: 1) Si corpori cuicunque, vi quacunque motrice prædito, adjiciatur insuper altera vis motrix priori æqualis, corpus illud habere vim motricem duplam; 2) Plurium quotcunque corporum, æquali vi motrice præditorum, vim motricem unitam æqualem esse summæ virium motricium singulorum corporum; 3) Data pressione dato tempore generari vim motricem datam. Hæc Autor consequi existimat ex eo, quod ex uno ad unum æquale adjecto fiant duo, & causarum æqualium æquales sint effectus. Sequitur jam ipsa, quam Noster vocat, demonstratio, dati corporis vim motricem esse in ratione celeritatis. *In mensam*, inquit, FG

TAB. III Fig. 1.

IH *planam, horizontalem, & plano horizontali insistentem, rotulis subjectis instructam, ut ope idonei machinamenti adjuncti nunc antrorsum, nunc retrorsum, secundum longitudinem* IH *ipsius mensæ moveri possit æquabili velocitate, adigatur paxillus* B, *cui affigatur alterum extremum* B *laminæ elasticæ* BC. *Retrahatur altera extremitas* C *laminæ hujus* BC *usque ad* D; *deinde resiliendo per vim elasticam & irruendo in corpus* A *impellat id corpus per lineam* AE *mensæ longitudini* IH *parallelam usque ad* E. *Cognita autem habeatur per experimenta sæpius repetita celeritas, qua corpus* A *post ictum laminæ elasticæ percurrat lineam* AE. *Reponatur jam in sedem priorem corpus* A, *& quiescente, lamina elastica trahatur mensa ope machinamenti prædicti secundum lineam* AE, *eadem præcise celeritate atque corpus* A *prius obiverat eandem lineam* AE. *Jam itaque corpus* A *licet relatione ad mensam quiescens re vera cieatur eadem*

TAB. III. ad Nov. Act. Erud. A. 1735 Mens. Maj. p. 208. in. 215. 216. 218. et 225.

Fig. 3.

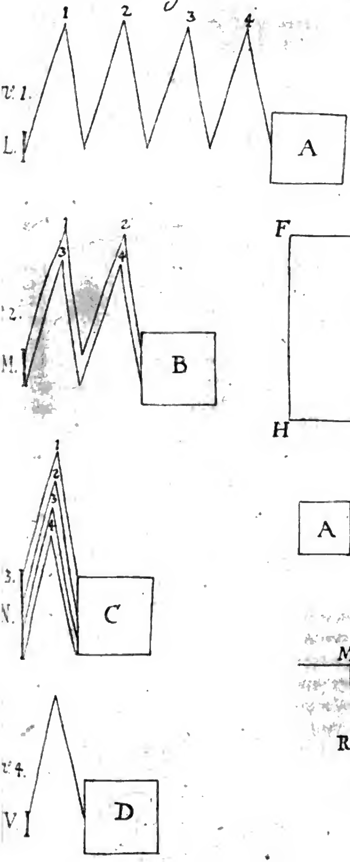

Fig. 2.

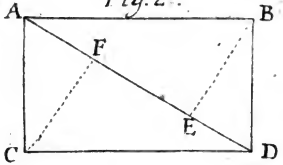

Fig. 1.

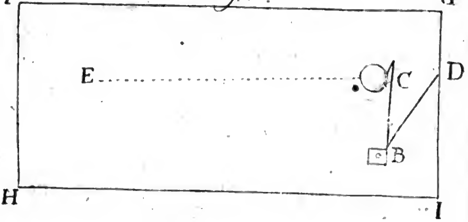

Fig. 4

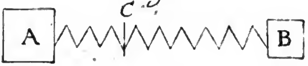
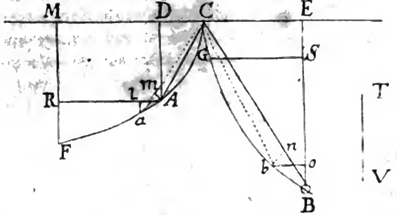

Fig. 5.

dem celeritate ex mensa motu, quam prius conceperat ex ictu laminæ elasticæ, & proinde vis motrix ejusdem A *ex motu mensæ concepta æqualis erit vi motrici, qua prius laminæ operæ ciebatur. Perstante hoc motu mensæ, lamina elastica retracta ad* D *& inde dimissa feriat iterum corpus* A. *Jam in mensa feretur corpus* A *eadem velocitate, sive eodem tempore percurret lineam* AE, *atque prius fecerat, mensa quiescente, cum eadem sit lamina æqualiter retracta, & incidat in idem corpus eodem loco positum atque antea. Unde adjicietur corpori* A *vis motrix altera æqualis vi motrici jamjam insitæ ex motu mensæ. Ergo per Prop.* 1 *habebit jam corpus* A *vim motricem prioris duplam, &, cum celeritas quoque prioris sit duplex, patet, vim motricem esse in ratione celeritatis.* Existimat Autor, ex sententia *Leibnitiana* debere laminam inter motum mensæ vim motricem triplicem corpori adjicere; sed *Leibnitius* vim motricem instar potentiæ considerans, quæ per celeritatem modificatur, eam ex particulis celeritatis, instar lineæ non composuit, nec unam eandemque rem nunc vim motricem, nunc celeritatem, appellavit. Addit Noster demonstrationem alteram, quæ ita habet: *Cum aquis fluentibus objicitur superficies plana quæcunque, vis impressionis in illam superficiem ab aqua facta rationem obtinet duplicatam celeritatis aquæ: quod Cl.* Mariotti *experimentis compertum est. Atqui vis hujus impressionis est, ut vis motrix unita omnium illarum aquæ particularum, quæ puncto temporis, sive tempore infinite parvo, in superficiem impingunt. Unde dividendo quadratum celeritatis per numerum particularum impingentium, h.e. per celeritatem, (nam est numerus particularum impingentium, ut celeritas aquæ,) habetur vis motrix unius particulæ aquæ in ratione celeritatis.* Ceterum Autor monet, si quis demonstrationes istas impugnare velit, illum uti debere principiis claris, certis utrinque, & ante ortam controversiam de mensura virium vivarum receptis, aut, si quid novi adducat, id demonstrandum prius esse. In Additamento impugnat demonstrationem mensuræ virium purarum, quam Cl. *Bülffingerus* in Commentariis Academiæ Petropolitanæ

Tom. I pag. 55 dare conatur: ubi cum ex eo, quod vires secundum latera parallelogrammi sic agant, ut neutrius motus motum alterius augeat, vel imminuat, concludat, vim ex duabus compositam per diagonalem æqualem esse illarum aggregato, paralogismi ipsum redarguit. Etsi enim vires duæ primo positæ non augeant, aut minuant, se invicem, quamdiu in propriis directionibus versantur; attamen, cum corpus unitis his viribus per diagonalem deferendum est, tum utique se invicem minuere, quod altera alteri ex parte adversetur. Etenim, si vis *AB* resolvatur in duas *AE* & *EB*, atque vis *AC* in duas *AF* & *CF*, evidens esse, vires æquales *CF* & *BE* sibi mutuo oppositas se invicem destruere, compositam vero *AD* ex residuis *AE* & *AF* componi. Eodem paralogismo laborare arbitratur demonstrationem *Bernoullianam*, ab elastris tensis petitam, quæ in Elementis Mechanicæ *Wolfianis* legitur. Contra experimenta Cel. *Poleni* excipit, quod inæqualia sint tempora, quibus foveæ a globis cadentibus in sebo efficiuntur.

TAB. III Fig. 2.

DE VERA NOTIONE VIRIUM VIVARUM, earumque usu in Dynamicis, ostenso per exemplum, propositum in Comment. Petropolit. Tomi II pag. 200, Dissertatio; Autore JO. BERNOULLI.

§. I. Postquam Geometræ vidissent Diatriben meam de Motu, A. 1726 Gallice editam, in eaque explicationem claram naturæ virium vivarum, non defuerunt, qui, præjudiciis depositis, statim transirent ad castra nostra. Vis viva non consistit in actuali exercitio, sed in *facultate agendi*; subsistit enim, etiamsi non agat, neque habeat, in quod agat: sic e. g. Elastrum tensum, vel etiam corpus in motu constitutum, habet in se agendi facultatem, etiamsi extra se nihil inveniat, in quod suam facultatem exercere possit, &, quamdiu nihil adest, cum quo illam communicet, retinet utique totam, tam diu subsistens, & non efficiens, quod efficere posset, si agendi occasionem haberet.

§. II.

§. II. Elaſtrum quippe tenſum, quamdiu tenſum eſt, vel corpus in motu æquabili poſitum, quamdiu nulli alii externo occurrit, non poſſunt dici agere; nam nihil aliud faciunt, quam perſeverare in ſuo præſenti ſtatu; jam vero omnis actio ſupponit mutationem ſtatus in agente, & perſeverare in ſtatu ſuo non eſt mutari. Adeoque elaſtrum tenſum, quamvis continuum habeat niſum ſeſe expandendi, nihil tamen agit, quia irritus redditur conatus, donec demum vinculo ſoluto effectus ſubſequatur per amolitionem corporis, quod, ſeſe dilatando, in motum concitat. Ita quoque corpus viciſſim, data velocitate motum, nondum agit, quia in eo nulla fit mutatio ſtatus, atque in ſe retinet omnem ſuam agendi facultatem, ſeu omnem ſuam vim vivam, donec vel in elaſtrum tendendum incurrat, vel habeat occaſionem occurſu in alia corpora mutandi illam ſuam vim, quod fit vel transferendo in hæc alia corpora, ſeu totam, ſeu partem, vel accipiendo ab his majorem, quam habuerat, pro diverſitate circumſtantiarum.

§. III. Hinc patet, *vim vivam* (quæ aptius vocaretur *facultas agendi*, Gallice *le pouvoir*) eſſe aliquid *reale* & *ſubſtantiale*, quod per ſe ſubſiſtit, &, quantum in ſe eſt, non dependet ab alio. Unde concludimus, quamlibet vim vivam habere ſuam determinatam quantitatem, de qua nihil perire poteſt, quod non in effectu edito reperiatur. Hinc ſponte fluit, vim vivam ſemper conſervari, adeo, ut, quæ ante actionem reſidebat in uno pluribusve corporibus, nunc poſt actionem reperiatur neceſſario in alio, vel aliis pluribus corporibus, niſi quid in prioribus remanſerit. Atque hoc eſt, quod vocamus *conſervationem* virium vivarum.

§. IV. Vis *mortua* nihil aliud eſt, quam ſolicitatio, qua corpus ad motus accelerationem vel retardationem urgetur, ſicuti gravitas, quæ incitat corpora ad deſcenſum, & deſcendentia accelerat, adſcendentibus vero reſiſtit, eorumque motum retardat. In genere vis mortua vocari poteſt *preſſio*. Differunt autem toto genere vis viva & vis mortua. Illa, ceu vidimus, exiſtit & ſubſiſtit independenter ab omni alio corpore, ita, ut nihil requirat extra ſe ad exiſtentiæ ſuæ continuationem vel perſeve-

ſeverantiam. Eſt igitur vis viva aliquid abſolutum & ſine correlato. Altera vero, nempe vis mortua, ſeu preſſio, eſt relativum quid, quod ſupponit duo a ſe invicem diverſa, ſcilicet cauſam prementem, undecunque illa veniat, & deinde corpus, quod premitur. Ceſſante cauſa premente, ceſſat & ipſa preſſio, perit effectus cum cauſa, niſi quatenus corpus cedit prementi, & ſucceſſive in motum concitatur, quo ipſo generatur vis viva in corpore aliquandiu preſſo, quæ ſemel generata fit ſubſtantialis, ac perire, vel diminui, nequit, quin tantundem, quantum periiſſe viſum eſt, in aliud vel alia corpora tranſierit.

§. V. Confundunt Adverſarii ambo genera virium, quia vident, ex libera actione vis mortuæ generari in corpore (actionem iſtam in ſe recipiente,) vim vivam, dum ex quiete in motum perducitur majorem vel minorem, prout cauſa premens fortius & diutius, vel debilius & brevius, in illud agit. Sed perinde faciunt, ac ſi vellent confundere lineam cum ſuperficie, ideo, quia per motum lineæ deſcribitur ſuperficies. Vis mortua *libere* agere dicitur, quando corpus, quod ab ea premitur, preſſioni obſequitur, & præter inertiam ſuam prementi nihil opponit.

§. VI. Corpus continuo preſſum, & a quiete ad motum accelerando perductum ope elaſtri, donec hoc per ſui dilatationem omnem ſuam vim exhauſerit, atque gradatim in corpus propulſum tranſtulerit, merito dicitur corpus in tali vel tali motu uniformi finaliter acquiſito conſtitutum, quod ab initio quieverat, poſſidere ſolum omnem vim vivam, quam ab elaſtro (cui nihil amplius remanet virium,) accepit. Dictat hoc clarus conceptus, quem habemus de perfecta æqualitate inter cauſam efficientem atque effectum plenum & adæquatum. Extrinſecus enim nihil aliud datur, ut ſupponimus, præter corpus, quod partem aliquam virium elaſtri in ſe recipiendo inſumat.

§. VII. Hæc ipſa perfecta æqualitas inter cauſam & effectum porro confirmatur, ſi attendimus, quid fiat, ſi, jam mutato effectu in cauſam, corpus cum acquiſita ſua velocitate in directionem contrariam vertatur, ita, ut in elaſtrum laxatum recurrat; annon vel ſolo rationis lumine percipimus, elaſtrum in priſti-

priſtinum tenſionis ſtatum reſtitutum iri, poſtquam omnis motus in corpore ab elaſtri reſiſtentia abſumtus fuerit? atque ita alternatim accipere poſſunt reddereque viciſſim.

§. VIII. Quodſi elaſtrum aliquod per ſui dilatationem duo plurave corpora in motum dederit, quocunque id fiat modo, ſive ſimul, ſive unum poſt alterum; dicendum eſt omnino, omnium iſtorum corporum vires vivas junctim ſumtas æquivalere vi toti, quæ in elaſtro reſidebat, adeoque & ei vi corporis unici, in quo ſolo movendo elaſtrum ſuam vim totam exhauſiſſet. Hoc verum eſſe ſuadet axioma de æqualitate inter totum & partes omnes ſimul ſumtas. Diſtribuit enim pluribus, quod uni ſoli dare potuiſſet.

§. IX. Poteſt motus in quolibet corpore conſiderari tanquam productus ab actione alicujus elaterii, quod vim ſuam in movendo corpore conſumſit. Quare, ſi corpora perfecte elaſtica & in motu conſtituta ſibi mutuo quomodocunque occurrant, eorum velocitates poſt occurſum ita mutabuntur, ut vires vivæ omnium ſimul ſumtæ fiant æquales illis aliis ſimul ſumtis, quas eadem corpora ante occurſum habebant, atque in hoc conſiſtit conſervatio virium vivarum. Si corpora non ſunt perfecte elaſtica, aliqua pars virium vivarum, quæ periiſſe videtur, conſumitur in compreſſione corporum, quando perfecte ſe non reſtituunt, a quo autem nunc abſtrahimus, concipientes, compreſſionem illam eſſe ſimilem compreſſioni elaſtri, quod poſt tenſionem factam impediretur ab aliquo retinaculo, quo minus ſe rurſus dilatare poſſet; & ſic non redderet, ſed in ſe retineret vim vivam, quam a corpore incurrente accepiſſet, unde nihil virium periret, etſi periiſſe videretur.

§. X. Qui ex non intellecta vera natura virium vivarum earundem theoriam rejiciunt, hoc unico nituntur fundamento, quod in æſtimatione earum virium nulla habeatur ratio temporis ab illis, qui per effectus homogeneos de quantitate virium judicandum eſſe contendunt. Sed ineptum eſt, aliter judicare de quantitate alicujus rei per ſe actu exiſtentis, quam per determinatam menſuram, quæ aliquoties ſumta totum exhaurit, neque attinet, quo tempore durante illa menſuratio perficia-

ficiatur, neque qualis adhibeatur menſura, major an minor; ſufficit ex partibus nobis ſimul ſumtis colligi poſſe totum ignotum.

§. XI. Finge, ut aptiſſimo ſimili utar, agi de inveſtiganda capacitate crateris aqua pleni, diceres ſane, & recte quidem, metiendam eſſe quantitatem aquæ in cratere contentæ per datam quandam menſuram. Quid ſi autem alius tibi diceret, cognoſci prius debere, quanto tempore canalis aquam ſuppeditans impleverit craterem, aut quantæ ſit amplitudinis epiſtomium, per quod, obturato jam canali, aqua emitti debeat, aut ſi aliam ejusmodi circumſtantiam, quæ ad rem nihil facit, urgeret; rideres profecto objectionem riſu digniſſimam. Jam enim non agitur de modo, quo crater fuerit impletus, utrum citius hoc factum per canalem ampliorem, an tardius per anguſtiorem; neque an promte emittatur aqua per largiorem effluxum, an lentius per epiſtomium anguſtius effluendo. Obſtrue modo canalem, & adeſt præſens aquæ copia in cratere; hanc ergo metire, promte an tarde, nil intereſt, invenies ſemper eandem aquæ quantitatem. Modus impletionis repræſentat modum generationis vis vivæ in corpore, modus vero depletionis metiendi gratia inſtitutæ haud male refert modum qualemcunque transferendi vim vivam ex uno corpore in alia æqualia inter ſe & æquali celeritate donanda, tanquam ad menſuras æquales, ex quarum numero judicare poſſis de quantitate totius.

§. XII. Dubitasne, unum eundemque effectum, plenum & adæquatum, variis modis produci poſſe, ſive reſpexeris ad tempus, ſive ad alias circumſtantias modales? Idem ſane manebit effectus ratione quantitatis, ſi nimirum ab eadem vel æquali cauſa fuerit productus, hæcque in producendo ſe totam exhauſerit. Etenim tum demum dici poteſt, jam eſſe in effectu, quicquid fuerat in cauſa. Ex partium quarundam menſura nondum judicari poteſt de quantitate totius, ſed tum demum, quando certum eſt, omnes haberi partes, & nullam de toto remanſiſſe, quæ non ſubierit menſuram. De hoc ſi conſtat, nihil amplius pro vera exigitur menſura. De modo & tempore menſurationis, non eſt, cur ſis ſolicitus; hoc quippe in eventu nec auget

auget, nec minuit quantum ipsum. De opulentia hominis male judicares ab ejus expensis quotidianis; prodigus quippe largiori manu expendit, quam alius multo opulentior, qui parsimoniæ studet. De eorum ergo opulentia ut recte judices, oportet nosse & in numerato habere utriusque facultatum summas totales.

§. XIII. Claram ideam habebimus de viribus vivis æstimandis, si commodum aliquod exemplum eligamus. Concipe igitur quatuor elastra perfecte æqualia & æqualiter tensa; haud utique negabis, singula seorsim præstare posse quartam partem ejus, quod possunt omnia junctim sumta; unumquodque enim tantundem contribuit ad totalem effectum, quantum quodlibet ex reliquis, nempe suam symbolam, quæ est quarta pars totius, posito scilicet, unumquodque id unicum agere, ut vim suam exhauriat in promovendo aliquo corpore. Hoc corpus proinde ab initio sine motu existens, nunc motum habens ab elastris, habebit vim, quæ viva vocatur, consistens in facultate reddendi elastris id quod ab iis accepit, nimirum vim, qua rediguntur ad pristinum tensionis gradum. Fateberis ergo mecum, singula elastra participare pro quarta parte effectus totius, quem omnia junctim produxerunt; quid clarius? si hoc negas, contra diem loqueris.

§. XIV. Videamus autem, quam diversis modis, quamque diverso tempore, hic idem effectus produci possit: Sint primo quatuor illa elastra ordine collocata in una recta linea, unum ante alterum, (*Fig. III n. 1*) ita ut, extremitas sinistra fulciatur in obice fixo *L*, dextra vero ad corpus quiescens *A*, mox movendum ab actione elastrorum. Deinde sint illa quatuor elastra posita, ut videre est, (*n. 2*) ubi nimirum duo tantum in recta linea unum ante alterum, sed duo hujusmodi paria juxta se invicem, a sinistro extremo in obicem firmum *M*, a dextro in corpus *B* æquale ipsi *A*, nituntur. Denique quatuor nostra elastra (*n. 3*) disponantur singulatim juxta se mutuo, habeantque crura sinistra sustulta ab obice immobili *N*, dextra antea simul omnia innixa corpori *C* æquali ipsi *B* vel *A*.

TAB. III Fig. 3 n. 1
n. 2.
n. 3.

§. XV.

§. XV. His ita positis, concipe porro, solvi elastra ita, ut eorum pressiones continuo exerantur, sive mediate, sive immediate, in corpora *A*, *B*, *C*, hæcque proinde moveri incipiant, & accelerando pergant, donec, peracta omnimoda dilatatione elastrorum, corpora accelerari cessent, ac, maxima acquisita velocitate, in motu suo uniformi continuent. Quid nunc censes de quantitate virium vivarum in ista corpora translatarum? erunt utique in singulis tribus casibus æquales, & quidni essent? quandoquidem unumquodque corporum *A*, *B*, *C*, in se recipit effectum quatuor elastrorum, quorum unum nec plus nec minus potest, quam alterum & singula vim suam integram transmiserunt ad movenda sua respective corpora; nihil enim, præter corpora, adest, cui aliquid impertiri possit. Abstrahimus scilicet a materia ipsa elastrorum, quæ quidem etiam movenda est, sed quam tanquam nullam vel admodum parvam supponimus, ita, ut nihil in illis præter eorum virtutem elasticam consideremus. Elastra itaque æqualia & ad æqualem gradum tensa sumi possunt pro mensura communi virium vivarum in corporibus generatarum, vel adhuc generandarum.

§. XVI. Quod nunc attinet ad velocitates corporum in triplici nostro casu exposito, illæ profecto non possunt non esse æquales, ob æqualitatem tam corporum, quam virium, ab æquali numero elastrorum impressarum. Interim tempora, in quibus illæ vires sunt productæ, sunt valde inæqualia; habent enim rationem inter se, ut 4, 2, 1, hoc est, corpus *A* acquirit suam vim & maximam velocitatem tempore duplo longiori, quam corpus *B*, & hoc duplo longiori, quam *C*. Cujus veritas demonstrari potest per vulgaria principia dynamica, ab ipsis quoque Adversariis recepta.

§. XVII. Sunt etiam pressiones inæquales, quibus corpora *A*, *B*, *C*, continuo urgentur. Sunt namque, quod manifestum est, in singulis dilatationibus similibus elastrorum reciproce, ut 1, 2, 4. Corpus enim *A* in casu primo haud aliter premitur, quam (*n*. 4) corpus *D* premeretur ab unico elastro, a quo unico reciperet vim vivam, quæ tantum quartam partem constitueret ejus, quam recipit *A* a quatuor elastris; id quod ex dictis satis superque patet.

TAB. III Fig. 3 n. 4.

§. XVIII.

§. XVIII. Igitur, non obſtante diverſitate cum temporum, tum preſſionum, corpora noſtra *A, B, C*, æqualia eandem vim vivam, eandemque proin velocitatem, acquirunt: adeo, ut, vi viva ſemel transfuſa in corpus e. g. *A*, amplius non quæri debeat, quomodo, vel quanto tempore, fuerit generata, an primo, an ſecundo, an tertio modo; ***unde habeat, quærat nemo, ſed oportet habere.*** Id duntaxat conſiderari debet, quot requirantur elaſtra datæ tenſionis ad hunc vel illum motum excitandum in dato corpore, nec refert, quo ordine, qua arte, qua lege, elaſtra diſponantur, modo agant tantum in corpus promovendum, eique unico vires ſuas largiantur, & nihil aliorſum prodigant. Vis elaſtri tenſi eſt aliquid reale, quod ſubſiſtit, quod permanet, quamdiu vinculo coercetur; modus vero elaſtra applicandi, & tempus, quod in agendo inſumitur, dependent ab arbitrio applicantis, & ſunt mere accidentalia, quæ ad rem ipſam non pertinent, & quæ poſt peractam motus generationem pereunt, nullaque ſui veſtigia relinquunt. Verum enim vero, quod eſſentiale eſt, nempe vis viva in corpore genita, non perit, ſed permanet, donec tranſeat in aliud, vel tota, ut nihil ſibi relinquatur, vel in tantum, ſi nimirum pars ſolummodo tranſit; hæc cum reliqua, quæ ſupereſt in priori, ſemper conficiet totum.

§. XIX. Hinc in communicatione motus corporum, in ſe invicem impingentium, vel etiam in varia modificatione motus partium unius ejusdemque corporis a vi propria pendente, ubi nihil perire poteſt ſine æquali effectu, pro fundamento & principio univerſali poni debet *conſervatio virium vivarum*, hoc eſt, illius *facultatis agendi;* quæ ſola eſt interna, realis, & perſeverans in exiſtentia ſua, ac quæ habet determinatam ſuam quantitatem vel menſuram independentem ab omni modificatione externa, ut ſunt tempora & preſſiones, ſicuti vidimus, æqualem vim datam eſſe tribus corporibus *A, B, C,* ideo tantum, quia æqualis cauſa illam in ſingulis produxit, nempe vis quatuor elaſtrorum, licet id factum ſit tribus diverſis modis, ratione tam temporis, quam preſſionis. Quodſi præterea aliud quæris, næ! idem facis, ac ſi ad æſtimandam aquæ quantitatem in cratere contentam, præter actualem menſuram, attendere vel-

les ad amplitudinem canalis, qui craterem implevit, vel ad tempus, quod in implendo fuit insumtum; desine igitur quærere nodum in scirpo.

§. XX. Restat tandem, ut explicemus, quantam habeant vim vivam corpora, quæ diversa velocitate moventur. Nam ea, quæ habent velocitates æquales, palam est & extra controversiam, gaudere viribus vivis in ratione massarum; sed, si velocitates sunt inæquales, erit in quolibet corpore vis viva, seu, quæ in illo est, facultas agendi, (quamvis actu ipso non agat,) in ratione composita massæ & quadrati velocitatis, non simplicis velocitatis, ut contendunt Adversarii, qui non intelligunt, vel qui, nescio, quo contradicendi pruritu, intelligere nolunt discrimen inter vires vivas & mortuas.

§. XXI. Propositionem autem istam de viribus vivis, quæ in corporibus æqualibus se habent in duplicata ratione celeritatum, multis adeo demonstrationibus invictis munivi in Dissertatione mea de Motu supra allegata, ut actum agerem, si eas omnes hic repeterem. Lubet tamen unam referre, quæ præ ceteris brevis est, & non minus clara; eoque lubentius, quod, quæ in præcedentibus disserui, mirifice conspirant ad ejus di-
TAB. III Fig. 4. lucidationem & confirmationem. Sint duo corpora inæqualia *A* & *B*, quibus quiescentibus, interposita concipiatur series elastrorum æqualium & æqualiter tensorum. Finge jam, relaxari elastra, ut hinc inde corpora ab illis pressa gradatim in motum concitentur, unum dextrorsum, alterum sinistrorsum, donec, omnimoda dilatatione peracta, utrumque eam velocitatem acquisiverit, quæ moli suæ convenit, & qua postea uniformiter moveri perget. Ubi sequentia sunt notanda: 1) Corpus majus *A*, & corpus minus *B*, quolibet momento pressiones patiuntur sibi mutuo æquales. Hinc 2) incrementa velocitatis corporis *A* erunt ad incrementa velocitatis corporis *B*, reciproce ut massa corporis *B* ad massam corporis *A*, per receptum ubique principium Dynamicum; 3) erunt ergo in eadem quoque ratione velocitates totales, seu ultimæ post peractam dilatationem acquisitæ, hoc est, dicendo velocitatem corporis $A = a$, & velocitatem corporis $B = b$, erit $A . B :: b . a$.

Quare

Quare 4) erit a $A = bB$, quod monstrat, quantitatem motus utrobique esse æqualem, in qua æqualitate falso putarunt Antagonistæ, ut mox patebit, consistere æqualitatem virium vivarum. Tempus 5), quo utrumque corpus ad ultimam suam celeritatem pervenit, est utrobique æquale, quod sane nulla probatione indiget; pressio enim in utroque corpore simul incipit, & simul desinit. Denique 6), quod summam meretur attentionem, ex eo, quod tam accelerationes corporum, quam eorum celeritates ultimæ, sunt massis reciproce proportionales, clarissime sequitur, commune centrum gravitatis C constanter quiescere interea, dum corpora a se invicem recedunt, ac proin totam seriem elastrorum ita dividi in puncto C, ut pars una eorum inter C & A, sit ad alteram inter C & B, ut massa B ad massam A, seu ut velocitas a ad velocitatem b.

§. XXII. Hoc igitur centrum C erit instar obicis immobilis, cui hinc inde elastra innituntur, atque, sese in utramque partem expandendo, transfundunt vires suas in corpora A & B. Ea proin vis viva, quam accipit corpus A ab elastris inter C & A contentis, erit ad alteram, quam sortitur B ab elastris inter C & B, pariter ut a ad b. Dicantur itaque f & φ vires illæ duæ, illæ, inquam, facultates reales, quas nunc corpora possident, & in quibus unice generandis elastra utrinque suas vires penitus impenderunt, dicatur nempe vis viva corporis $A = f$, & altera corporis $B = \varphi$; habebimus $f . \varphi :: a . b$, modo autem demonstratum est $aA = bB$; adeoque multiplicando analogiæ terminos a & b per hos alteros æquales aA & bB, erit sane $f . \varphi :: a \times aA . b \times bB :: aaA . bbB$, hoc est, in composita ratione massarum & duplicata velocitatum. Quod erat demonstrandum.

§. XXIII. Non capio, quid pertinacissimus Adversarius, si vel Scepticus esset, huic evidentissimæ demonstrationi opponere queat; negaveritne, ex numero elastrorum, vires suas in corpore movendo prorsus exhaurientium, determinandam esse vim totalem in eodem productam? annon, quantum potest unum ex elastris, tantundem potest alterum quodlibet? Video clarissime, si e. g. corpus A fuerit duplo majus corpore B, fore

vice versa duplo plura elastra corpus *B* pellentia, quam sunt, quæ pellunt corpus *A*; accepit igitur corpus *B*, licet duplo minus, tamen duplo majorem vim, quam corpus *A*. Quod nunc Adversarii tantopere urgent, habendam esse rationem temporis, quo durante motus fuerit productus, eo facilius admittere debent, quod motus in utroque corpore, adeoque etiam eorum vires, eodem tempore, non diversis temporibus, generatæ sunt. Vis viva igitur in corpore, cujus massa, ut *1*, & celeritas, ut *2*, cum sit dupla alterius vis in corpore, cujus massa, ut *2*, & celeritas, ut *1*. Si posterioris massæ sumamus dimidium, habemus massam prioris, ut *1* cum celeritate ut *2* vim vivam habentis quadruplo majorem, quam habet corpus æquale cum celeritate ut *1*.

§. XXIV. Postquam ita directe demonstratum est, corporum in motu constitutorum vires vivas, seu facultates agendi, esse in ratione duplicata, si corpora sunt æqualia; & in composita ex ratione illa duplicata velocitatum & simplici massarum, si corpora sunt inæqualia. Jam nulla superest difficultas circa veritatem principii indirecti *Leibnitiani*, de corporum viribus æstimandis per altitudines, ad quas adscendendo, suas velocitates amittunt, vel, per quas descendendo ex quiete, easdem acquirunt. Etenim, cum constet ex *Galilaanis*, altitudines illas esse in duplicata ratione celeritatum, quam convenire probavimus rationi virium, quidni ergo adscensus vel descensus gravium rectissime pro virium mensura sumerentur?

§. XXV. Hinc intelligis, quamlibet corporis gravis particulam elementarem, cum descendit vel adscendit per datam altitudinem, tantam acquirere vel amittere vim vivam ab actione gravitatis, quantam acquireret vel amitteret ab actione seriei elastrorum, datæ altitudini æqualis, posito scilicet, elastra vi eadem premere, qua urget gravitas, sive id fiat deorsum trudendo particulam elementarem, per modum accelerationis gravium descendentium, dum elastra se dilatant, sive eidem particulæ elementari resistendo, per modum retardationis gravium adscendentium, dum elastra ab occursu particulæ comprimuntur. Quare corpus grave cujuscunque figuræ, vel integrum systema plurium

plurium corporum, si a solo gravitatis effectu quomodocunque descenderit, eam vim vivam in omnibus partibus collectim sumtam acquisivisse, censendum est, cujus mensura habetur capiendo aggregatum productorum partium singularum per suas cujusque descensus altitudines. Ex Staticis autem patet, aggregatum illud esse æquale unico producto totius Systematis massæ per altitudinem descensus communis centri gravitatis. Hinc colligitur ex conservatione virium vivarum, commune centrum gravitatis, si acquisita sua velocitate sursum dirigatur, ad pristinam altitudinem, unde descenderat, esse adscensurum, idque sive integrum Systema indissolutum adscendat, sive, solutis vinculis, quibus partes inter se cohærebant, singulæ seorsim suis acquisitis velocitatibus adscendant; utroque quippe modo conservari debet eadem quantitas virium, utpote effectus unius ejusdemque causæ, nempe dilatationis & subsequentis compressionis determinati numeri elastrorum. Rem fusius exposui in Opusculo de Motu.

§. XXVI. *Hugenius* usum hujus Theoriæ eleganter primus applicuit ad investigandum centrum oscillationis in pendulis compositis. Nescius tamen eo tempore naturæ & conservationis virium vivarum, principium illud suum de æquali descensu & adscensu communis centri gravitatis, haud aliter, quam pro axiomate, assumsit, veram ejus rationem nondum perspiciens. Quare a multis tanquam postulatum nimis temerarium fuit impugnatum, donec rei veritas, primo per experientiam confirmata, dein etiam ex intervallo per principia ordinaria ab omnibus admissa directe demonstraretur, qualem demonstrationem ego dedi universalissimam in *Actis Lips. A. 1714*, omni sane exceptione majorem. Nunc vero ipsius quoque axiomatis *Hugeniani* soliditatem ex theoria virium vivarum demonstrative probatam & corroboratam arbitror, ut in posterum inter propositiones dynamicas æque recipi mereatur, quam quæ sunt certissimæ.

§. XXVII. Fortassis invita rationum allatarum evidentia ne nunc quidem obtineri potest, ut, qui Theoriam virium vivarum huc usque pertinaciter repudiarunt, posthac se illi favorabi-

rabiliores præbeant. Certe in nostra potestate non est, aliquem eo adigere, ut fateatur, *discere*, quando videt, *solem horizontem adscendere*, tametsi se sentiat interne convictissimum. Possunt aliquando homines apud se agnoscere veritatem rite demonstratam, sed possunt etiam internam suam convictionem & agnitionem dissimulare, mutare, præsertim si sibi probro ducant, eam tam diu ignorasse, aut quod primæ inventionis gloria non sibi suisve, sed exteræ nationi, debeatur. Quis scit, si magnus *Newtonus* hanc Theoriam eruisset, annon universa Magna Britannia, ut probabile est, ei jam dudum applausisset?

§. XXVIII. Si *Newtonus* perspectam habuisset veram virium vivarum naturam, sane non statuisset duo diversa principia, unum ad movenda corpora, alterum ad motum eorum conservandum. Unum idemque enim principium, quo motus communicatur, facit etiam, ut conservetur, non in quantitate motus, sed in quantitate virium vivarum, quo ipso luculenter patet, motum in rerum natura nunquam perire posse, ut *Newtonus*, vano terriculamento perterritus, metuisse videtur. Vid. ejus *Opt. Edit. secundam Lat. A. 1719, Londini impressam, pag. 404*, ubi sequentem in modum (ridiculum dicerem, si a tanto Viro non scripta essent,) ratiocinatur: *Alio aliquo*, inquit, *principio* (præter vim inertiæ) *omnino opus erat ad movenda corpora; & jam, cum moventur, alio itidem principio opus est, ad motum ipsorum conservandum. Nam ex variis binorum motuum compositionibus, manifestum est, non semper eandem esse in mundo quantitatem motus. Etenim, si duo globi, virgula tenui conjuncti, motu uniformi circa commune suum gravitatis centrum revolvantur, interea, dum centrum illud motu uniformi feratur in linea recta, ducta in plano motus ipsorum circularis, utique summa motuum binorum illorum globorum, quoties illi erunt in linea recta a communi suo gravitatis centro descripta, major erit, quam summa motuum ipsorum tum, cum erunt illi in linea, quæ sit ad lineam illam rectam perpendicularis. Quo quidem exemplo apparet, motum nasci posse & perire &c.*

§. XXIX.

§. XXIX. Dudum quidem obſervatum eſt a multis, præſertim ab *Hugenio*, (vid. *Opuſc. poſthuma de vi percuſſionis in fine,*) motus quantitatem, etiam in corporibus perfecte elaſticis, in immenſum poſſe augeri & minui, ſed nemini in mentem venit, præterquam *Newtono*, inde conſequentiam eſſe formandam, quod ideo motus omnino perire vel annihilari poſſit. At hoc potius *Newtonus*, ex eo, quod motus quantitas, licet nulla nova cauſa ſuperaccedat, ſit tamen ex ſe ipſa variabilis & mutabilis, concludere debuiſſet, in quantitate motus non conſiſtere quantitatem virium, utpote quæ eſt conſtantiſſima, nullique mutationi obnoxia, quod non tantum in exemplis *Hugenianis*, ubi tam ingens eſt quantitatis motus mutatio, eleganter demonſtrari poteſt per calculum, ſed & in ipſiſſimo exemplo *Newtoniano*, duorum globorum, virgula tenui conjunctorum, & combinato motu uniformi rotatorio ac progreſſivo latorum, luculentiſſime & ſine magna difficultate probare poſſumus, globis illis duobus eandem ſemper ineſſe ſummam virium vivarum, quocunque in ſitu verſentur; hoc eſt, ſi globus uterque, non per velocitatem, ſed per quadratum ſuæ velocitatis actualis, multiplicetur, fore productorum ſummam conſtanter eandem atque invariabilem. Quo ipſo conſervatio virium vivarum mirifice adſtruitur; tantum abeſt, metum ſubeſſe, ne aliquando motus omnis in rerum natura pereat, indeque totum univerſum in chaos duriſſimum & immobile relabatur; dormiamus ergo ſecure, res eſt in ſalvo. Quod autem ex concurſu corporum mollium vel imperfecte elaſticorum, ubi ſecundum ſenſus noſtros aliquid de viribus videtur perire, allegari poſſet contra virium conſervationem, ad hoc jam ſupra reſpondimus, nec hujus loci eſt, ei diutius inhærere.

§. XXX. Ne vero diſputando militare pergamus, lubet nunc urgere conſenſum, quem generaliſſime deprehendimus in ſolutionibus Problematum ad hanc materiam pertinentibus, quotiescunque ea duplici modo ſolvere inſtituimus, nempe via indirecta, (ſed plerumque commodiori, ac magis compendioſa,) per Theoriam virium vivarum; altera directa, & petita ex notiſſimis atque a nemine non conceſſis principiis Staticis. Audebit

bitne aliquis duram satis habere frontem, ut, visa harmonia constantissima in omnibus exemplis per utramque viam solutis, etiamnum tamen dubitet de probitate prioris methodi, aut, quod magis foret absonum, ne dicam impudens, ut dicat, consensum istum casui fortuito deberi, etiamsi talis casus sit moraliter impossibilis; siquidem ex centenis & pluribus exemplis, quæ hactenus tractavimus, ne unicum quidem occurrit, cujus non perfectissimum consensum exitus probaverit.

§. XXXI. Præter exemplum centri oscillationis in pendulis compositis felicissime determinati per utramque methodum, indirectam & directam, quædam alia Problemata huic fini inservientia proposueram in *Comment. Petropol. Tom. II pag. 200*, suppressis tunc quidem solutionibus, visurus, num qui forent ex Eruditis, qui vadum tentare vellent. Inter memorata Problemata occurrit quæstio de chordarum vibrationibus definiendis per oscillationes pendulorum datorum. Hujus Problematis singulos casus (nam varii erant propositi) postea solutos dedi in eorundem *Comment. Tom. III pag. 13 & seq.* & quidem ita, ut præcederent solutiones erutæ ex doctrina conservationis virium vivarum, hasque statim exciperent alteræ ex vulgaribus principiis Staticis petitæ, quæ cum prioribus singulis ad amussim conspirare deprehenduntur. Quod idem non sine jucunda animi voluptate (saltem pro virium vivarum fautoribus,) observare est in subjuncta solutione Problematis de chordæ musicæ vibrationibus determinandis per utramque methodum exhibita, quæ non abludit a *Tayloriana*, per viam longe diversam inventa. Vid. *Method. Increm. pag. 93.* Quo consensu *Taylorus* forsan, si viveret, & tantillum ingenuitatis haberet, permoveretur ad amplectendam virium vivarum Theoriam.

§. XXXII. Constitui hoc loco ulterius monstrare mutuum istum consensum inter utramque methodum per enodationem alterius alicujus Problematis Dynamico-Mechanici, quod ibidem cum reliquis proposueram, sed cujus solutionem legitimam nemo huc usque in lucem emisit. Sensus Problematis talis erat:

Sit

Sit curva data CGB, *per quam descendat pondus* B, *post se trahens sursum aliud minus pondus* A, *per aliam curvam datam* FAC, *adscensurum ope funiculi* ACB, *trochleam* C *ambientis*, & *binis ponderibus alligati. Quaeruntur velocitates ponderum in quibuslibet locis* B & A. TAB. III Fig. 5.

1) *Solutio indirecta, deducta ex Theoria virium vivarum.*

Intelligatur transire per trochleam C recta horizontalis MCE, habeatque funiculus situm quemcunque ACB, eique proximum aCb. Ex punctis B & A ducantur verticales BE, AD; atque centro C & radiis Cb, CA, descripti sint arculi bn, Am. Denique per puncta b, A, ducta intelligantur elementa horizontalia bo, Al, occursura elementis verticalibus Bo, al. Dicantur $CB=x$, $Bn=am=dx$, $Bo=dy$, $bB=ds$; sitque $z=$ rectae verticali TV, ex cujus altitudine pondus aliquod libere cadens acquirat velocitatem aequalem illi, quam pondus B acquirit in curvae puncto B. Quaeritur itaque altitudo z.

Hoc fine dicatur porro $Aa=dr$, & $la=dq$. Atque, cum velocitas in B sit proportionalis radici quadratae altitudinis TU, ponatur haec velocitas $=\sqrt{z}$; erit (ob bB ad aA, ut velocitas in B ad velocitatem in A) ipsa haec velocitas in $A=\frac{dr}{ds}\sqrt{z}$. Nunc, quia ex conservatione & natura virium vivarum in ponderibus descendentibus & adscendentibus summa productorum ex ponderibus per descensus, demta summa productorum ex ponderibus per adscensus, debet aequari summae acquisitae virium vivarum in universis ponderibus, hoc est, summae productorum, quae fiunt multiplicando singula pondera per quadratum suarum respective velocitatum; vel, ut ad sensum *Hugenianum* loquar, quod eodem recidit, quia commune centrum gravitatis duorum ponderum per funiculum colligatorum tantum descendit, quantum postea, soluto vinculo, (si utrumque pondus sua acquisita velocitate separatim sursum dirigatur,) adscendere potest. Habebimus hic (supponendo, G esse initium descensus ponderis B, & F initium adscensus ponderis A, ducendoque verti-

 tica-

ticalem *FM*, cui occurrat horizontalis *AR*, ſicuti ipſi *BE* occurrit ducenda horizontalis *GS*, ita,ut *SB* ſit $= y$ & $FR = q$) habebimus, inquam, $SB \times B - FR \times A = z \times B + \frac{dr^2}{ds^2} z \times A$; unde $z = \frac{(B \times SB - A \times FR)\, ds^2}{Bds^2 + Adr^2}$, vel ſcribendo y pro *SB*, & q pro *FR*, erit $z = \frac{(By - Aq)\, ds^2}{Bds^2 + Adr^2}$. Q. E. I.

2) *Solutio altera directa, ex principiis pure Mechanicis.* Ut ponderum in ſe mutuo agentium & reſiſtentium vires commode determinentur, in auxilium voco vim tenſionis funiculi *ACB*, quam voco *T*, quæ renititur conatui, quo pondus *B* ſuper *bB* deſcendit, dum eidem *T* renititur pondus *A*, quod ab ea ſuper *aA* adſcendere cogitur. Sit nunc *g* vis gravitatis, ſeu acceleratrix naturalis, qua nimirum corpora gravia ad deſcenſum verticalem animantur. Adeoque, ſi jam *B* & *A* deſignent maſſas corporum, erunt eorum pondera abſoluta exprimenda per *gB* & *gA*, quorum vires ſeu conatus deſcendendi ſi deriventur ad directiones obliquas *bB* & *aA*, habebitur vis ſuper *bB* a gravitate oriunda $= \frac{gBdy}{ds}$, & ea ſuper $aA = \frac{gAdq}{dr}$. Similiter vis tenſionis *T* (quæ in utrumque pondus oblique agit,) derivanda eſt ad directiones obliquas *bB* & *aA*, prodibitque vis ſuper *bB* a tenſione oriunda $= \frac{Tdx}{ds}$ priori a gravitate derivatæ contraria; & altera ſuper *aA*, quæ eſt $= \frac{Tdx}{dr}$ (ſunt enim incrementa & decrementa *nB* & *ma* partium funiculi *CB*, *CA*, æqualia,) alteri illi vi a gravitate oriundæ $\frac{gAdq}{dr}$ pariter contraria. Proinde $\frac{gBdy}{ds} - \frac{Tdx}{ds}$ dabit vim motricem, qua corpus *B* ſuper *bB* deorſum urgetur, & $\frac{Tdx}{dr} - \frac{gAdq}{dr}$ vim motricem, qua corpus *A* ſuper *aA* ſurſum

ſum trahitur. Ibi enim ſupponitur vis obliqua à gravitate derivata prævalere alteri a tenſione derivatæ, hic vero obtinet contrarium.

Unde, ſi utrobique vires iſtæ motrices dividantur per ſuas reſpective maſſas corporum B & A; emerget $\frac{g\,dy}{ds} - \frac{Tdx}{Bds}$ pro vi acceleratrice corporis B, nec non $\frac{Tdx}{Adr} - \frac{gdq}{dr}$ pro vi acceleratrice corporis A.

Jam autem, poſito receptiſſimo principio dynamico, ($PdS = VdV$) ubi P denotat vim acceleratricem, dS elementum ſpatii percurrendi, & V velocitatem, de cujus veritate nemo dubitat, habebimus (nominando u velocitatem in B, & v velocitatem in A,) has duas æquationes $\left(\frac{gdy}{ds} - \frac{Tdx}{Bds}\right) ds$, ſeu $gdy - \frac{r}{B}\,Tdx = udu$, & $\left(\frac{Tdx}{Adr} - \frac{gdq}{dr}\right) dr$, ſeu $\frac{r}{A}\,Tdx - gdq = vdv$. Utrobique integrando, erit $gy - \frac{r}{B}\int Tdx = \frac{1}{2}uu$, & $\frac{r}{A}\int Tdx - gq = \frac{1}{2}vv$. Ex priori elicitur $\int Tdx = gBy - \frac{1}{2}Buu$, atque ex altera $\int Tdx = gAq + \frac{1}{2}Avv$, adeoque $gBy - \frac{1}{2}Buu = gAq + \frac{1}{2}Avv$.

Sed per hypotheſin z deſignat altitudinem, ex qua grave libere delapſum acquirit velocitatem u; erit ergo per principium dynamicum, ab omnibus conceſſum, $gdz = udu$, indeque $gz = \frac{1}{2}uu$; &, quia præterea $uu . vv :: ds^2 . dr^2$, habetur $\frac{1}{2}vv = \frac{dr^2}{2ds^2}\,uu = \frac{gdr^2}{ds^2}\,z$. Subſtitutis his valoribus pro $\frac{1}{2}uu$ & $\frac{1}{2}vv$, ac diviſo per g, dabit inventa æquatio $gBy - \frac{1}{2}Buu = gAq + \frac{1}{2}Avv$ hanc alteram $By - Bz = Aq + \frac{dr^2}{ds^2}Az$, quæ rite reducta dat quæſitam $z = \frac{(By - Aq)ds^2}{Bds^2 + Adr^2}$,

 omni-

omnino uti per priorem ſolutionem ex viribus vivis eliciuimus. Q. E. I.

Coroll. 1. Per hanc methodum directam determinatur eadem opera (quod per indirectam fieri nequit,) vis tenſionis T, quam patitur funiculus, dum eo mediante pondera in ſe invicem agunt. Quoniam enim $\int T dx = gBy - \frac{1}{2} Buu = gBy - gBz$, erit differentiando & per dx dividendo, $T = \frac{gB(dy - dz)}{dx} = \frac{gB \times d(y-z)}{dx} =$ (ſubſtituto pro z ejus valore) $\frac{gB}{dx} \times d\left(y - \frac{Byds^2 - Aqds^2}{Bds^2 + Adr^2}\right) = \frac{gB}{dx} \times d\left(\frac{Aqds^2 + Aydr^2}{Bds^2 + Adr^2}\right)$ $=$ (omittendo g, vel ſumendo pondus B pro ipſo gB, hoc eſt, pro maſſa B multiplicata per vim gravitatis g, atque evolvendo A) $\frac{A \times B}{dx} \times d\left(\frac{qds^2 + ydr^2}{Bds^2 + Adr^2}\right)$. Et ſic habentur z & T in quantitatibus finitis. Nam ob datas curvas CGB & CAF, datamque longitudinem funiculi totius ACB, dabitur utique relatio inter dx, ds & dr, ac proin quoque relatio inter ds^2 & dr^2, unde ambo valores ipſorum z & T reſultabunt in terminis finitis.

Coroll. 2. In caſu ſpeciali, cujus ſolutionem in Comment. Petropolit. ſine demonſtratione expreſſeram, ubi recta verticalis pro linea CAF ponitur, propterea dr, dq, dx, ſeu elementa Aa, la, am, Bn, ut & FR, ſeu $q = x$, fiunt æqualia, ſumto initio deſcenſus G in ipſo C; nulla alia mutatio prodibit in generali valore ipſius z, quam ut pro dr^2 ſcribi poſſit dx^2, ac pro q etiam x, quo facto erit $z = \frac{(By - Ax)ds^2}{Bds^2 + Adx^2}$ & ipſa $T = \frac{A \times B}{dq} \times d\left(\frac{xds^2 + ydx^2}{Bds^2 + Adx^2}\right)$.

Scholium.

Noſter quondam *Hermannus* viderat hunc a me inventum valorem ipſius z pro hoc ſpeciali caſu æqualem $\frac{(By - Ax)ds^2}{Bds^2 + Adx^2}$, in

in Epistola mea coram Academia Petropolitana prælecta. Ille igitur, volens generalem exhibere solutionem pro linea non tantum recta, sed pro qualibet data curva CAF, occasionem arripuit hanc materiam tractandi in fine suæ Theoriæ generalis motuum, *Comment. Tom. II ad Mensem Junii A. 1727* insertæ, quod autem additamentum non nisi diu post Octobr. ejus anni Theoriæ suæ accedere potuit; siquidem hoc demum tempore theoremata ista a me Petropolin dimissa fuere. Quod ideo monendum duxi, ne Lectori mirum videatur, unde venerit, ut proponantur Theoremata & Problemata tanquam aliquid novi, quorum tamen (saltem nonnullorum) solutiones tempore priores (etsi re vera posteriores) fuerint inventæ.

Sed aliud majoris momenti non est dissimulandum, quod Lectori scrupulum injicere posset, quando observabit, præsentis Problematis solutionem *Hermannianam*, loco citato *pag. 170* traditam, in terminis generalibus discrepare ab ea, quam in hoc Schediasmate duplici modo inventam exhibui. Ut discrepantia exponatur distinctius, invenit Cel. *Hermannus* TV vel $z =$

$$\frac{\left(By - \int \frac{Adp^2\,dq}{dr^2}\right) x\,ds^2}{Bds^2 + Adx^2}$$

, ubi notandum esse $dp = dx$. A me vero aliud diversum & simplicius inventum habetur, nempe $z = \frac{(By - Aq)ds^2}{Bds^2 + Adr^2}$. Conveniunt hi duo valores in solo casu, ubi linea CAF est recta, quod forsan fraudi fuit *Hermanno*, ut, consensum animadvertens in hoc casu speciali, tanto minus dubitaret de bonitate solutionis suæ generalis; at differunt sane in omnibus ceteris casibus. Qui ambas meas methodos, indirectam & directam, tam egregie conspirantes, probe examinaverit, non poterit ambigere de solutionis meæ veritate; necesse est igitur errorem inesse in *Hermanniana*. Observavi reapse Virum bonum, hic & alibi dynamica versantem, sæpe hallucinatum fuisse; quod non ideo dico, ut ipsius meritis aliquid detraham, sed ut discant alii hanc materiam, densa adhuc caligine obseptam, cautius tractare, cum viderint, magnos quo-

 que

que Viros in ea frequenter cespitasse. Habet certe *Hermannus* hac in re sibi comparem in *Newtono*, qui & ipse aliquando suos manes passus est, ceu supra ostendi & alibi sæpius.

EXPOSITION DES PREUVES LES PLUS SENsibles de la veritable Religion.

h. e.

EXPOSITIO ARGUMENTORUM PRÆCIpuorum, quibus, tanquam fundamento suo, innititur vera Religio; Autore BUFFIERIO.

Parisiis, 1732, 12.

Plag. 20.

Argumenta maxime probabilia propositurus Cl. Autor, quibus vera Religio confirmari defendique ab Adversariis potest, eos primum omnium ridet, qui ubique demonstrationes, easque Geometricas, sibi dari volunt, quæ, quod nemo, naturam & rationem earum intelligens, ignoret, in multis rebus locum non habeant. Religionis eam esse rationem, ut ejusmodi demonstrationibus stabiliri nequeat. Probabilia igitur argumenta conquirenda esse; quæ quidem in his rebus eandem, quam demonstrationes in Geometria, vim habeant.

Totum Opusculum in *tres Partes* divisum est. *Prima* docere satagit, valde esse rationi conveniens, ut, quæ Deus dixit, vera esse existimemus. Quo loco Autor illud primum agit, ut, existere Deum quendam, ostendat; quam quidem in rem iis fere, quibus plerique alii, argumentis utitur. Eorum autem laborem, qui *Spinozam* refellere student, utut laudabilem, minime tamen utilem, esse putat, propterea quod una eademque absurda, & ei persimili, propositione omnis ejus disputatio nitatur, quæ, unum tantum numerum esse, affirmaret. Quodsi enim anima nostra & rupes arborve eadem substantia sint, eodem jure etiam denarium & senarium unum numerum dici posse. Cum autem certum exploratumque sit, esse Deum, non posse dubitari, quin non modo non repugnans, sed valde consentaneum, sit, eum curam hominum habere, eisque se revelare. Neque deesse Deo, quibus id ipsum fieri præstarique possit, vires subsidiaque, ut miracula; nec, qui efficere potuerit,

ut

ut homines cogitationes suas aliis declarare possint, ipsum id præstare non posse, statui debere. Dictis autem Dei maximam adjungendam esse fidem, facile eo confici, quod nec fugere ejus cognitionem quidquam, neque cadere ulla fraus in summam ejus sapientiam benignitatemque possit. Et, quandoquidem, quæ rationi rectæ repugnent, a Deo proficisci nequeant, etiamsi ejusdem vim superare possint, unice esse in ejus effatis acquiescendum. Æque iniquum esse, ea falsa putare, quæ concipi plane perfecteque nequeunt, quorumque notiones nullas tenemus, ac si cæcus, colores esse, propterea neget, quod eorum ideam non habeat, aut tabulam pictam, quam planam esse, tactu percepit, altitudinis speciem quandam aut imaginem exhibere.

Altera Parte ostendit Autor, rationi consentiens esse, ut, Deum dixisse, quæ Christus, quo tempore inter homines versaretur, docuit, credamus. Vera esse, quæ de Christo ipso dicuntur, tum ipsorum Christianorum, tum inimicorum Christianæ Religioni, testimoniis plane confici, demonstrat. Ipsa autem miracula vera fuisse, minimeque conficta, aut quæ speciem tantum miraculorum habuerint, argumentis in hoc negotio adhiberi solitis confirmat diligenter atque accurate.

Tertia, eaque ultima, hujus Libri *Parte* demonstrare Autor conatur, rationi consentaneum esse, ut iis fidem habeamus, & a Christo dicta esse certo statuamus, quæ ab Ecclesia, sive ordine sacro, ab ipso Christo instituto, traduntur. In multa genera eos esse distractos, qui se Christianæ Religionis asseclas profitentur, id quod nemo ignoret. Non esse dubitandum, quin doctrinam Christi non omnes sequantur. Jam, ut, quæ Secta puram illam minimeque corruptam teneat, cognoscamus, non sufficere solam ipsius Sacri Codicis lectionem, sed ad Ecclesiam & ordinem sacrum esse confugiendum, qui viva voce doceat Religionem Christianam, qui Petrum autorem habeat, ac cui explicatio Sacri Codicis relinquenda sit. Quæ quidem omnia copiose exposita facile produnt hominem sacris Romanis addictum, & studio partium indulgentem. Sed nova non sunt, quæ affert, verum jam a multis ante eum & explicata & refutata, minimeque adeo digna, quibus immoremur.

Appen-

Appendicis loco adjectæ ſunt *tres Diſſertationes*, quarum *prima* id, quod ſupra dixerat, pluribus declarat, inutilem eſſe, quæ refutandis *Spinozæ* erroribus tribuatur, operam; *altera*, non eſſe dubitandum, quin ab ipſo *Joſepho* profecta ſint, quæ de Chriſto hodie apud eundem leguntur; *tertia* vero, quid de *Apollonio Tyaneo*, ejusque miraculis, ſtatuendum ſit. Sed, quandoquidem ipſe, nihil ſe afferre, dicit, quod non ſit pridem ab aliis dictum, ab iisdem fuſius recenſendis merito nos abſtinemus.

HISTOIRE CRITIQUE DES JOURNAUX, par Mr. C***

h. e.

HISTORIA CRITICA DIARIORUM LITERARIORUM; Autore DIONYSIO CAMUSATO.

Tomi II.

Amſtelodami, apud J. F. Bernard, 1734, 12.

Tom. I plag. 13½, Tom. II plag. 10.

Non niſi perexigua particula hæc eſt ingentis & vaſti Operis, quod decem abhinc, & quod excurrit, annis animo agitaverat Clariſſimus Literator Gallus, *Camuſatus*, ſed morte, qua Amſtelodami d. 28 Octobr. A. 1732 deceſſit, præpeditus, ulterius promovere haud valuit. Is, naturali quadam ingenii ſui indole ad concipiendum mente deſignandumque ampliſſimi ambitus Libros, quam ad exequendum, promtior, inter alia deſtinata longioris halitus ſcripta, & hunc ſibi laborem ipſe impoſuerat, pauciſſimorum certe humeris perferendum, *Hiſtoriam* nempe *Diariorum* ad unum omnium *Literariorum Criticam*, quotquot ab octoginta circiter annis in diverſis Europæ cultioris Provinciis dilatandæ doctrinæ univerſæ cauſa, nobiliſſimo inſtituto, in lucem publicam prodiiſſent. Præclari hujus Syngrammatis hanc ſibi ideam finiverat Vir præter alios doctiſſimus, ut vitas inibi curate deſcriberet, quos habuerunt illa, Conditorum atque συνέργων omnium, porro & formæ, & methodi, quas elegerat quisque, rationes ad rationis trutinam

nam penficularet, de ftilo fingulorum fententiam ferret, eruditorum de pretio operæ hominum judicia conquireret, Autorumque alias tum laudes, tum vitia, demonftraret, & quæ his funt gemina. In animo fimiliter habuit enarrare præcife cujuslibet Diarii progreffum, plaufum, exitum, fautores, adverfarios; exornaturus paffim hanc telam amœniffimarum digreffionum literariarum flofculis, dum, data qualibetcunque appellandi Autorem aliquem occafione, illius notitiam fatorum fcriptorumque fuppeditaret, pluriumque adeo inftauraret memoriam, *Camufati* diligentia fi defuiffet, æternæ oblivionis nocte citra dubium confepeliendam. Belle hæc excogitata omnia nemo non agnofcit, fed & ita comparata haud difficulter intelligit, ut unius hominis, licet maxime longævi atque χαλκεντέρου, & vitam & vires quam longiffime fuperent. Amaverat Nofter, naturali quafi quodam vitio, defultoriam valde ftudendi, legendi, fcribendique, rationem, animumque cognofcendi avidiffimum modo in hunc, modo in alium, difciplinarum Autorumque campum circumferre confueverat; tunc vero, cum huic *Hiftoriæ Criticæ* compilandæ femel fe accinxiffet, ita priftinos mores exuiffe certa fide perhibetur, uti, unius propofiti jam tenax, calamum mutaret nunquam, & non nifi extremis fatis urgentibus manu deponeret. Atque abfolvit ita, quin imo inchoavit faltem, theatri ampliffimi veftibulum, ex quo, velut ex ungue leonem, cognofcent literariæ rei ftudiofi πολυίστορα *Camufatum*, doctrinæque amœnioris arbitrum feliciffimum. Enimvero meretur ab illis, qui ferio hanc amant, totus perlegi, & in Bibliothecæ fcriniis fervari; neque capiet profecto harum paginarum anguftia vel levem materiarum fingularium, quæ hac Prodromo continentur, indicationem. Suffecerit, aliquas, guftus dandi gratia, hic enotaffe, unde de reliquarum pretio fieri queat judicium. Primum locum occupat *Hiftoria Diarii Parifienfis (Journal des Sçavans)*, Autore *de Sallo* incepti, & poft varia fata ac impedimenta ad hunc ufque diem non fine melioris orbis plaufu perducti. Eadem opera ftrenue Gallis gloria illa vindicatur, quod principes omnium extiterint, qui fimilis generis fcriptis literariam rem

illuſtrare inſtituerint. Ipſa narratio, ad filum ſuperius deſcriptum exacte conſignata, variis *Annotamentis* concluditur, haud pauca complectentibus, quæ vix nota fuerant in vulgus antehac; licet & trita paſſim occurrant interſperſa. *Pag. 95 ſeq.* legas *vitam Chriſtiani Junckeri*, qui viam prævivit Noſtro inſtituti ſimilis; *pag. 119* Obſervationem *de Origine novellarum publicarum*, juſtoque hujusmodi foliorum pretio; *pag. 127* Biographiam *Ludovici Jacobi a S. Carolo*, Carmelitæ, *Bibliothecæ Pontificiæ & Pariſienſis*, Libri item *de Bibliothecis orbis univerſi*, conditoris. *Pag. 202* leguntur quædam *de Carolo Patino*, Profeſſore Patavino, veluti & *pag. 209 de Ezechiele Spanhemio.* Sequuntur *pag. 212 de P. Labbeo ὑπομνήματα* quædam, articulique primi ſummam finiunt. Articulo ſecundo delineantur *Diarii Pariſini* fata, ſub Directore Abbate *Gallois*, qui *de Sallo* ſucceſſit, ſimulque ipſius vita ſtrictim traditur; curioſa itidem de plurimis, quæ ipſi cum eruditiſſimis Viris ex hoc labore enatæ ſunt, controverſiis momenta in medium afferuntur. Conſpicias hic rurſus de *Tanaquillo Fabro* nonnulla ad poſteritatis memoriam transſcripta, ſcitu minime indigna.

Succeſſit Abbati *Gallois* novus, idemque diligentiſſimus, *Diarii* Autor, itidem Abbas, *Joannes Paulus de la Roque*, qui hanc telam ab anno inde 1675 ad 1686 texuit; continuatam poſt ad annum 1701 a *Ludovico Couſino*, rei nummariæ perfecto, & ex variis priſcorum Autorum in ſermonem Gallicum converſionibus emendatiſſimis ad hunc diem ſatis celebri. Hoc extremis fatis erepto, novo quodam magisque ſalubri inſtituto *Diarii* elaboratio non amplius unius humeris fuit impoſita, ſed integra coaluit hanc in rem quædam, ſub illuſtris *Bignonii* auſpiciis, eruditiſſimorum in quocunque diſciplinarum genere hominum ſocietas, qui viribus conjunctis non poterant non melius ſufficere Operi exſequendo latiſſimi ambitus. Et hac norma, hisque legibus, adhuc perficitur, communi cum intelligentiorum plauſu. Exſtiterunt inter hos præcipui nominis fama *du Pinius* atque *Fontenellius*; de quibus adeo, veluti & reliquis, nonnulla commemorat *Camu-*

ſatus

ſatur. Concludunt *Tomum* hunc *alterum* Obſervationes miſcellæ *de variis Libellis periodicis Literariis*, ad Annalium Pariſinorum formam hinc inde componi cœptis, qui vero ſinguli ſimilis diuturnitatis celebritatisque fortunam minime ſunt experti, ita, uti hodienum vel de ſimplici titulo vix ſint cogniti illorum plurimi in re literaria noſtri temporis hominibus omnium etiam longe verſatiſſimis. Interim & hæc extemporalis fere ac tralatitia narratio argumento eſſe poteſt incredibilis *Camuſati* induſtriæ, quam utinam amplius ipſi impendere Lectorum uſui ac jucunditati licuiſſet.

PUBLICA ILLUSTRIS ERNESTINÆ RINtelienſium Academiæ Bibliotheca. Accurante JO. NICOLAO FUNCCIO, Marburgenſi.

Rintelii, ſumtibus Bibliothecæ, 1733, 4.
Alph. 3 pl. 6.

Repræſentat hoc Libro Cl. *Funccii* diligentia enumerationem Librorum, quos ſervat inclyta Academia Rintelenſis. Cum variis illa ab origine inde ſua calamitatibus conflictata, ante hos quatuor demum annos, juſſu atque auſpiciis Potentiſſimi Suecorum Regis, Haſſiæque Landgravii Sereniſſimi, *Friderici*, Principis in literas earumque cultores munificentiſſimi, fuit inſtaurata, excuſſoque priſtino ſqualore & pulvere, novum ac decentem habitum induere occœpit. Communia tum Patrum Academicorum ſuffragia Bibliothecarii provinciam detulerunt Doctiſſ. *Funccio*; qui, ſolenni 4 Cal. Dec. anni 1730 habita Oratione *de Bibliothecæ in Academia Rintelienſi origine & incrementis*, ſic reſtitutam inauguravit, primumque iterum publicis eruditorum hominum uſibus adaperuit. Præmiſſa hæc Indici iſti, juſto quatuor, quas vulgo appellant, facultatum diſcrimine diſtributo, conſpicitur, ſtilo minime inculto elaborata. Juvat inde ſumma quaſi narrationis capita

in gratiam rei Bibliothecariæ ſtudioſorum delibare. Sub ipſa funeſti belli tricennalis initia, anno ſuperioris Seculi viceſimo primo Rintelienſium urbem Muſarum ſedem atque Academiam conſtituerat Holſatiæ Princeps incomparabilis, *Erneſtus*, præter alia inſignia beneficia de Bibliotheca quoque eidem proviſurus munificentiſſime. Sed optime hæc deſtinata Principis mors poſt triennium mature nimis inſecuta, ſæviensque in terris Schaumburgicis belli flamma, miſerabiliter interverterunt. Muſæ tunc exulare ſunt juſſæ, & locum facere Monachis, non niſi demum anno quadrageſimo quarto reverſuræ; quo ipſo tandem aliquando tempore de colligenda per Profeſſorum aliorumque ſtudia amantium liberales ſymbolas Bibliotheca publica ſerio iterum ac tranquille cogitari potuit; quorum hic nomina grata & pia recordatione ſigillatim commemorantur. Læta interim, commodante tutelam *Chriſtina*, Regina Sueciæ, & defendente Rintelium ab ulterioribus hoſtium inſultibus, & accenſa laudabili quadam in ſtudiorum Patronis æmulatione, hæc Bibliotheca ſenſim ſenſimque cepit incrementa; donec, tranquillitate Germano orbi univerſim reſtituta, & ipſa pacis fructibus pleniſſime gauderet, ampliſſimis Virorum quoque Principum Legatorumque ad Weſtphalicum fœdus, quod vocant, feriundum largitionibus recreata, honeſtata, inſtructa, qui itidem nominatim hic celebrantur. Tranſierat tum Comitatus Schaumburgenſis ad Auguſtam domum Haſſiacam; cujus Principes, utriusque ſexus, *Guilielmus* præcipue *VI*, atque *Carolus*, ante aliquot demum annos defunctus, paterno prorſus affectu Academiæ ſalutem complexi, Bibliothecam etiam ſacris donationibus beneficiisque plurimis aliis exornarunt. Qui *Carolo* ſucceſſit hæres, Auguſtiſſimus Suecorum Rex, *Fridericus*, longe omnes deceſſores ſuos munificentia ſuperavit. Primus enim, quod ait Autor, decentem Bibliothecæ locum, primus ipſi, conſtituto Bibliothecario, ſtipendia decrevit. Amplo hinc & diſerto ſermone in tanti Principis laudes excurrit, & in votis pro ipſius incolumitate graviter ac pie nuncupatis deſinit.

DE

DE VITA ET SCRIPTIS JOANNIS MOLLERI, *Flensburgensis*, *Rectoris quondam Scholæ patriæ optime meriti*, *Commentatio; edita cura* BERNARDI & OLAI HENRICI MOLLERORUM, JOANNIS *Filiorum*.

Altonaviæ, apud Jonam Korte, 1734, 4.
Plag. 10.

Nemo bonus improbabit pietatem *Mollerorum* Fratrum, quam beatis optimi Parentis manibus hac de ipsius Vita scriptione, eleganti certe atque curata, demonstrare instituerunt. Meruit profecto non sterile saltem aliquod ac jejunum Elogium *Joannes*, cujusmodi plurimis post obitum eruditis deesse non solet plerumque; sed plenam & elaboratam fatorum factorumque enarrationem; qui ipse quondam maximam vitæ suæ atque literati otii partem eo impendit, ut præstantium doctrina præter alios hominum memorias assereret scriptis uno pluribus immortalitati. De his qui sæpius in *Actis* nostris relatum legerunt olim, jam quoque non illibenter, putamus, ipsam *Molleri* imaginem breviori penicillo depictam intuebuntur. Editus fuit in hanc lucem *Joannes* Flensburgi, oppido Ducatus Slesuicensis non ignobili, patre *Olao*, verbi divini Ministro, matre autem *Christina Brecklingia*, A. 1661 d. 27 Februarii mensis. Literarum tyrocinium postquam in Lyceo patrio posuisset, Kilonium, Academiam, vix dum sedecim annorum adolescens, majoris ingenii cultus capiendi ergo adiit, summosque ibi viros, *Morhofium*, *Hanemannum*, *Christianum Kortholtum*, & *Christophorum Franckium*, divinæ humanæque sapientiæ consultos, sectatus est diligenter. Post biennium exactum Lipsiam salutavit nostram, & in familiaritatem *Jacobi Thomasii*, inclyti illius Polyhistoris, admissus, ingentes rei literariæ thesauros, quos impensius demare jam tum videbatur, sibi comparavit. Peragrata dehinc

doctrinæ amplificandæ causa Saxonia utraque, Hamburgi primum, mox Hasniæ, per aliquod tempus commoratus, utrobique privata puerorum institutione de honestis tolerandæ vitæ subsidiis sibi prospexit, Patronosque ingenii solertia & morum venustate plurimos conciliavit, qui plus simplici vice Sacerdotium aliquod offerrent. Sed renuit simile munus constanter, quod in literas elegantiores & rem scholasticam animum haberet multo propensiorem, in iisdemque finire vitam praeoptaret serio. Damnavit & ipsum voti hujus fortuna; siquidem anno jam 1685 infimum, A. 1687 quartum, A. 1699 secundum, & post biennium primum tandem inter doctores locum, Rectoris appellant, apud Scholam Flensburgensem obtinuit. Singulari in illa urbe exemplo, neque audito antehac, continuos quadraginta annos isti inserviit Lyceo, neque induci potuit unquam, uti lautiores alibi spartas, atque inter has *Bibliothecarii* apud *Academiam Oxoniensem*, sub annuo 400 librarum Sterlingicarum stipendio oblatam, susciperet; quemadmodum & locum inter *Societatis Imperialis historicæ Collegas* a *Jobo Ludolfo* & *Christiano Francisco Paulino*, ipsius Præsidibus, designatum patriæ amore recusavit. Ceterum laborum concatenatorum tædia ac molestias matrimonio, quod nec infaustum, nec infœcundum, habuit, consulto mitigavit; vitamque tandem, post superatas varias ex ægro supremis annis corpore oculisque cœcutientibus ærumnas pie conclusit die 20 Octobr. A. 1725. Mittimus, compendii gratia, quæ de Parentis insuper moribus, ingenio, amicis, habituque corporis, non indigna lectu alias proferunt in medium doctissimi juvenes, &, quæ de scriptis Viri porro tradunt editis, ineditis, affectisve, paucis tantum adhuc delibamus. Inter edita *Molleri* habentur: 1) *Prodromus Cimbriæ literatæ*; Slesuici, A. 1687, 4. 2) *Isagoge ad Historiam Chersonesi Cimbricæ Geographicam, Naturalem, Antiquariam, Civilem, Genealogicam, Ecclesiasticam, & Literariam; Pars prima*, Hamburgi, A. 1691, *Pars secunda & tertia* A. 1692, 8, (vid. hæc *Acta A. 1692 pag. 94 seq.*) 3) *Homonymoscopia Historico-Philologico-Critica, sive Schediasma παρεργικὸν de Scriptoribus Homonymis*, Hamburgi, A. 1697, 8,

(vid.

(vid. hæc *Acta A. 1698 pag. 120 seq.*) 4) *Bibliotheca Septentrionis eruditi*, Hamburgi, A. 1699, 8, (vid. hæc *Acta A. 1699 pag. 204.* 5) *Diatribe de Helmoldo Presbytero*, Historico Seculi XII inedito, Lubecæ, A. 1702, 4, (vid. hæc *Acta A. 1703 pag. 137.*) 6) *D. G. Morhofii Polyhistor, cum Præfatione & Hypomnematis Molleri*, Lubecæ, A. 1702 & 1714, 4, (vid. hæc *Acta A. 1708 pag. 292 seq.*) 7) *Minutiora quædam, variis Diariis eruditorum inserta*, quibus enumerandis nolumus detineri. Ex ineditis jam tum, sed edendis cum tempore, primum locum meretur vastum & elaboratissimum *Cimbriæ literatæ* Opus, cujus rationes & pretium hic fuse describuntur, quibus cognitis haud facile fuerit aliquis, qui non ingenti illius videndi desiderio teneatur, faustamque edituris filiis Lucinam comprecetur.

NOVA LITERARIA.

Venetiis *Franciscus Piterus*, hujus loci Bibliopola non ignobilis, cujus curæ novissimam Operum *Irenæi* editionem ferimus in acceptis, jam in eo est, ut simili typo & nitore omnia, quotquot supersunt, *Photii* Scripta, aliquot Voluminibus collecta, quam proxime publico offerre possit. Præest huic editioni *Antonius Catiforus*, natione Græcus, Vir in linguis, humanioribus literis, & Theologia, bene versatus, qui, jactis Romæ in Collegio Græcorum Philosophiæ fundamentis, privata Patrum, Theologorum, optimorumque cujusvis generis Librorum, lectione eo usque enisus est, ut aliquot annos Sazinthi, Cephaloniæ, & Corcyræ, Sacerdotii munere fungi; hinc, irruentibus Turcarum cohortibus, ad Venetum Gymnasii Flaginiani Rectoratum confugere; Sazinthi iterum rebus compositis ex Moscovitico itinere & Belgico naufragio per Galliam & Germaniam redux, quinquennalis autoritatis Archi-Presbyterum, & Archi-Episcopi Vicarium, agere; tandem Venetiis in vita privata & honesta literis & libris operam navare, hactenus potuerit. Prodibunt hujus Viri studio primum *Photii Myrobiblon, Epistolæ, & Nomocanon*, Opera jam translata & edita, sed, quæ polirentur, dudum desiderata. *Mirobibli* versionem novam quatuor & decem men-

sium

sium labore absolvit laudatus *Catiforus*, priusquam ab *Andrea Schotto* vulgatam vidit. Contulit vero & hanc, miratus *Schotti* in mille locis seu incuriam, seu versutiem. Jungetur Græco textui utraque interpretatio, ut attentionis integritatisque facilitetur judicium. Excipient & aliorum observata Editores gratissimi, si, qui hactenus in *Photio* emendando desudarunt eruditi, sua symbola cum ipsis benevole communicare non detrectaverint. Ex ineditis *Photii* laboribus comparebunt 1) *ἀμφιλόχια*, seu 313 Quæstiones super difficilia Scripturæ loca & Theologiæ & Philosophiæ capita, quarum illæ, exegetica & morali methodo enodatæ, lectionis operam sua utilitate compensant. Citantur passim veterum Græcorum loca, tantum veritati consona, quantum sunt receptis opinionibus adversa. In versione horum Amphilochiorum, quam fere ad umbilicum perduxit *Catiforus*, loca Vulgatæ versionis a LXX recedentia solicite annotat. Accedent 2) Sermones de processione Spiritus Sancti contra Latinos; 3) quatuor Sermones de novo germine Manichæorum, sive de Paulitianis; 4) alia minoris molis Opuscula, quæ, cum prioribus ex Bibliotheca Vaticana solicite transscripta, jam industriam exercent interpretis. Spes est, & Lexicon *Photii* ex Anglia iri suppeditatum. Quamprimum Opera singula prelo parata fuerint, publico Programmate instituti certiores faciet, & ad honestas prænumerandæ pecuniæ conditiones invitabit eruditos, Bibliopola *Piterus*. Edidit anno elapso laudatus *Catiforus* hic Venetiis per Bibliopolam *Antonium Bartoli* Grammaticam Græcam unius Alphabeti, in octavo, cui tititulus: ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΚΑΤΗΦΟΡΟΥ *τοῦ χρηματίσαντος, Ἀρχιπρεσβυτέρου Ζακύνθου, γραμματικὴ ἑλληνικὴ ἀκριβεστάτη περιέχουσα τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν τὸν Σχηματισμὸν καὶ τὴν σύνταξιν ἔτι δὲ καὶ τὴν ποιητικὴν μέθοδον*, quam tyronibus suæ nationis & informationis maxime propter Syntaxin judicavit fuisse necessariam. *Dositbei de Patriarchis Hierosolymitanis*, quo Libro multa de Christianismo inter Arabes & Turcas tanguntur, *versionem* accuratam daret, si quis exterorum Bibliopolarum operam compensare, & typum quovis alio loco procurare vellet.

) o (

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXV.

SCRIPTORES REI RUSTICÆ VETERES Latini, CATO, VARRO, COLUMELLA, PALLADIUS, quibus nunc accedit GARGILII MARTIALIS Fragmentum, & VEGETIUS de Mulo-Medicina, cum Editionibus prope omnibus & MStis pluribus collati; adjectæ Notæ Virorum Clarissimorum integræ, tum editæ, tum ineditæ, & Lexicon Rei Rusticæ, curante JOANNE MATTHIA GESNERO.

Tomi II.

Lipsiæ, sumtibus Caspari Fritsch, 1735, 4 maj. Alph. 8 pl. 10, cum Tabb. æn. 5.

Quod diu multorum votis expetitum fuerat, quod expectabatur a Viris Clarissimis, *Jos. Wosse*, *Petro Needhamo*, *Jo. Conr. Schwartzio*, & *Christiano Schœttgenio*, illud tandem aliquando factum læti nuntiamus, & ita factum, ut mora ista non incommoda hisce libris fuisse videatur. Dantur hic Scriptores, quorum modo laudavimus nomina, eo cultu, quo Latinum veterem in Germania Scriptorem nullum adhuc editum vidimus, qui par & similis est illi, quo in *Delphini* usum exornati sunt plerique, præter nostros, libri Latinorum homi-

num antiqui. Textus, quem vocant, in capita illa antiqua, hæc autem minoribus sectionibus divisa: ut verba & sententiæ tum in Indice, tum alias, longe laudari commodius potuerint, & in posterum possint. Varietas lectionis, ex MStis pariter atque editis prope omnibus studiose collecta, quæ a reliquo Annotationum aliarum corpore (præterquam in *Vegetio*) separata est, facile conspectui studiosorum subjicitur, omitti facile potest ab his, qui eo genere non delectantur. Annotationes Virorum doctorum hic habentur, non eæ modo omnes, quæ in vulgus editæ unquam sunt, de quibus e *Fabriciana* Bibliotheca satis constat, & quæ ex *Face Gruteriana* similibusque Scriptoribus, Cl. *Schættgenii* præsertim industria, huc collectæ, sed longe plures, plane antehac ineditæ, adeo, ut nunc perpetuis prope Commentariis illustrati sint Scriptores, qui vel propter raritatem, cum Seculo integro & quadraginta insuper annis editi non sint, vel propter difficultatem, paucos satis Lectores invenerant, qui tamen merentur ab omnibus cognosci, qui vel rerum antiquarum, vel verborum Latinorum, quin prudentiæ etiam administrandæ rei familiaris, studiosi sunt. Sed juvat propius paulo accedere ad memorabile Opus, & partes etiam singulas paulo accuratius inspicere. Præfatio bene longa, & justæ Dissertationis modum implens, quæ singulorum Rei Rusticæ Scriptorum fata fuerint, exponit, tum, quam juncti quatuor priores experti sint fortunam, declarat. De *Catone* ista juvat excerpere. *Catoniana* esse, quæ sub hoc nomine leguntur, putat pleraque omnia. Sed libellum talem, qualis nunc est, a *Catone* profectum negat, his usus argumentis. Autore *Servio* ad *Ge. II, 412, Cato scripsit libros de agricultura ad filium*. At hic vix liber est, &, quod fortius, nullum superest vestigium, ad filium esse scriptum, qualia in *Ciceronis* v. g. Officiis plura exstant. Si *Cato* fuit talis, qualem pingit *Cicero* de *Sen. Cap. 15*, disertius oportet illum uberiusque longe, quam hic scriptum est, de vitis & agrorum cultura egisse, atque librum suum non minus, quam a *Varrone* & *Columella* factitatum est, digressionibus quibusdam atque descriptionibus reddidisse uberiorem. *Plinius XIX, 8, 42*, novissimum libri *Catonis* esse ait de asparagis,

ragis; at in noſtris libris ſequitur adhuc de pernis ſaliendis, &, quod ex veteri lemmate colligitur, ſequebatur de offis Puteolanis. Firmiſſimum eſt illud, quod ſunt apud *Columellam II, 2, 20*, (coll. *Plin. XVIII, 6, 8,*) *II, 17, 2, III, 2, 31, XII, 56, 19*, e *Catone* laudata, quæ in noſtro *Catone* fruſtra requiras. Ecquis vero putet, ſanum ſinciput fuiſſe ſapienti viro, ſi ipſe piſtoriis operibus immiſcuit *Cap. 83* votum pro bubus, aut inter vini conditturas poſuit *Cap. 124* præceptum de canibus interdiu clauſis. Suſpicatur etiam Cl. *Geſnerus*, eſſe hic, quæ non ſint *Catonis*, inprimis ex *Plin. XVII, 14, 24*, coll. *Cato. Cap. 41.* Deinde obſervat, *Auſonium Popmam* multas *Turnebi* explicationes in ſuas Notas tacito Autoris nomine tranſtuliſſe, qua illiberali conſuetudine in *Varrone* multo ſæpius uſum, poſtea commemorat. In *Varrone* notat methodum exquiſitiorem, diviſionibus variis utentem, eruditum atque abſtruſius dicendi genus, & polymathiam Autoris, Græcam præſertim literaturam, ubique reſipiens, itemque Etymologiæ ſtudium, e quo Autorem Librorum de lingua Latina facile agnoſcas: proverbiis, antiquitatis, legum, hiſtoriarum, fabularum, commemoratione, metaphoris denique, omnia, quaſi gemmis quibusdam, diſtincta, quarum rerum exempla divite manu Index ſuppeditat. Etiam hunc non uſquequaque integrum ad nos perveniſſe, ex *Plin. XVIII, 29, 30*, & *Nonio VII, 82*, ut a *Lipſio Merceroque* emendatum eſt, ſuſpicatur, prædicat deinde illius felicitatem, quod *Scaligerum*, ſoſpitatorem, & *Victorianarum* lectionum explicatorem, nactus eſt. Hujus viri Notæ pleniores hic, collatis diverſis earum editionibus, exhibentur, reſtitutis etiam iis verbis ad *I, 2, 10*, ex prima editione, quibus *Mureti* verſiculos *Trabeæ* ſuppoſitos atque *Accio* laudaverat imprudentius. De *Columella* inprimis accurate agit Cl. Autor, quod ille, quantus quantus eſt, ruſticus eſt, cum ſuperiores duo, propter aliorum Operum, quæ ſuperſunt, fragmenta, ad aliorum etiam curam pertineant. Iniquiorem huic videri *Plinium*, obſervat, & male eum pungi a *Palladio*; copiam illius & admirabilem orationis ubertatem laudat, qui, ut uno maximo exemplo utamur, (ſunt autem a Cl. *Geſnero* prolata plura,) rem unam eandemque, ger-

 mina-

minationem nempe plantarum, e ſtirpe ſua vel ſemine prodeuntium, quadraginta fere diverſis formulis, elegantibus univerſis, & rem commode admodum ſignantibus, explicaverit, ipſamque naturæ matris varietatem æmulatus ſit. Juvat breviter hic illud commemorare, de quo & hic, & in principio Libri de arboribus, accurate actum eſt. Primo quatuor Libris totam rei ruſticæ diſciplinam complexus videtur *Columella:* quorum deinde uberem ſequacemque materiam ita amplificavit atque diduxit, ut decem exiſterent repetitæ prælectionis Libri. Cumque non referret, forte nec fieri facile poſſet, ut priores illi abolerentur; hinc factum, ut non tantum decem Libros laudaverit *Caſſiodorus Div. Lect. Cap. 28*, ſed plane effugerit interitum laudatus nobis Liber de arboribus: quem in reliquo corpore, in quo tertium aliquamdiu locum occupaverat, non annumerandum, primus *Aldo* indicaverat *Jucundus Veronenſis:* quidam plane *Columellæ* abjudicaverunt: quomodo partes ſingulæ tum primæ editionis, tum alterius, & ſententiis & verbis conveniant, ſigillatim Cl. *Geſnerus* oſtendit; qui hoc etiam obſervat, delituiſſe videri aliquamdiu *Columellam, Palladio,* qui & commodior ob diviſiones, & labenti in barbariem ſermonis ævo facilior videretur, luminibus illius officiente. Certe *Petr. Creſcentius*, qui reliquis frequenter utitur, nullam hujus mentionem injicit. Qui Codices MSti exſtent, qui illis uſi, quid Viri docti de *Columella* promiſerint, quid eorum ſperari adhuc poſſit, ita deinde exponitur, ut Cel. *Fabricii* obſervationes paſſim vel augeantur, vel emendentur. *Æquum eſt enim*, ut ipſis Cl. *Geſneri* verbis utamur, *omnes, qui magna ſua commoditate utuntur quotidie* Fabricianis *Theſauris, non tantum comiter ferre, ſi is non viderit omnia, ſed etiam pro virili unumquemque nummos aliquot in divitem gazam conferre. Nos quidem*, pergit, *hac Præfatione tale quid conamur, non autem, quod emendari poſſunt quædam in libris præſtantiſſimis, Viro multis nominibus amabili exprobrare.* Per occaſionem Hortuli, ſive Libri X. *Columellæ*, de *Julio Pomponio Fortunato*, qui idem *Sabinus* alias vocatur, quædam non injucunda cognitu referuntur. *Palladium* eundem eſſe, qui a *Rutilio* altero

altero *Itiner. I, 208*, commemoratur, *Barthii* non improbabilis conjectura Cl. *Gesnero* videtur. Neapolitanum Territorium, cujus mentionem ipse facit *Martio X, 16*, a Sardiniæ Neapoli dictum ita, certum illi videtur, ut erroris convinci queant secus sentientes. *P. Vegetii* artis veterinariæ, sive mulo-medicinæ, Libri IV nunc primum Rusticæ Rei Scriptoribus adjecti sunt, tum quod satis multa in his sunt ad verbum sumta e *Columella*, ut adeo mutuam sibi interdum opem præstent, tum quod dimittere noluit Cl. *Gesnerus* occasionem juvandi hujus Scriptoris, ab Amicis duobus sibi oblatam. Nimirum miserat ad ipsum Cel. *Fabricius* non *Geoponica* modo, cum Codicibus MStis collata olim a *Marqu. Gudio*, (quibus illum usum semel iterumque in Notis apparet,) sed etiam *Vegetii* primam editionem, cum Corbejensi libro accurate compositam: Cl. *Kromayerus* autem, in Jenensi Academia bonarum literarum Professor, nuper fato functus, ejusdem editionis exemplum, quod cum altera Sambuci editione scrupulosa diligentia contenderat, Cl. *Gesnero* donaverat. Voluit ille communem esse Mercurium, & lectionibus præsertim Corbejensibus, accedente ἀγχινοίᾳ quadam, tum ipsius, tum etiam Celeberrimi, quem laudat, *Plathneri* nostri, ita usus est, ut in corruptissimo ad hunc diem Opere, & monstris lectionum absurdarum scatente, paucissima supersint, quæ emendatione vel explicatione indigeant. Ceterum, male cohærere hujus Operis compagem, & non sola *Vegetii*, sed aliorum etiam, præcepta negligenter interdum consuta hic dari, satis probabili argumentatione ostenditur. *Gargilii Martialis* breve Fragmentum, quod e Corbejensi Codice hic datur, de cura boum, nec ipsum ab Autore suo his verbis, quibus nunc constat, conscriptum esse, judicat Cl. *Gesnerus*, cum illud ne *Cassiodoro* quidem, qui elegantiam *Gargilii* laudat, pulchrum videri potuerit. Ceterum inter Præfationes, quæ hic exhibentur; editionum loco XVI collocatur Cl. *Schættgenii* de *Gargilio Martiale* Dissertatiuncula. Post hosce Rei Rusticæ Scriptores antiquos, agit Cl. *Gesnerus* etiam de medii ævi homine *Petro Crescentio* hac de causa, quod ille multa, *Varronis* præsertim & *Palladii*, in suum Opus commodorum ruralium,

 circa

circa confinia Seculi XIII & XIV editum, transtulit, iisque ipsis locis emendandis occasionem præbuit, cum usus sit libris multum sane antiquioribus, quam qui hodie supersunt. Usus est ad eam collationem Cl. *Gesnerus* editione antiquissima Lovaniensi tanto lubentius, quod ea nondum criticam manum passa, hoc est, ad Rerum Rusticarum Scriptores exacta, videatur. *Catonem, Varronem, Columellam, Palladium*, conjunctos primum edidit *Nic. Jensonius* A.1472. Quid in hac editione, quid in his, quæ eam secutæ sunt, præstitum sit, Autor enarrat; pluscula præsertim de *Victorio*, quibusque ille tum MStis, tum impressis libris, usus sit. Gaudebunt studiosi, copiam sibi in hac editione fieri non *Victorianarum* modo Castigationum explicationis, bis tantum, quod sciatur, Seculo XVI editæ, & vix centesimo cuique oculis usurpatæ, sed Notarum etiam *Fulvii Ursini* atque *Petri Ciacconi*, ex libro in ipsa quoque Italia ita raro, ut tum *J. B. Morgagnus*, tum *Julius Pontedera*, gratiosissimi licet per totam patriam suam Viri, diu illo atque inviti caruerint. Quin illud inprimis gaudebunt, eorum ipsorum, quos honoris causa iterum nominamus, doctissimorum hominum curis tantum decoris huic editioni accessisse, ut vel eo nomine, si nihil aliud haberet, gratissimo se munere affectos eruditi homines judicaturi esse videantur. *Julii Pontederæ* Animadversiones copiosæ in omnes præter *Vegetium* Scriptores hic dantur, non priores modo, quos ante hos aliquot annos jam miserat, sed his quasi succenturiatæ posteriores, quarum bona pars, quod profligato jam opere venisset, in Appendicem conjicienda fuit. *J. B. Morgagni* autem Epistolæ quatuor, iis simillimæ, quibus *Celsum* illustravit, minime pœnitenda sunt editionis hujus accessio. Acceperat præterea ab Illustri, dum viveret, *Cupero* Observationes in *Varronem* aliquammultas Cl. *Schættgenius*, invenit in Vinariensi Bibliotheca Cl. *Gesnerus Buchneri* haud paucas in *Columellæ* Hortulum præsertim; & *Schurzfleischii* aliquot Annotationes, aliquot item *Almeloveenianas* ab Ill. *Uffenbachio* accepit: ipse vero, quicquid difficultatis aliquid habere videretur, a superioribus nondum explicatum, in quibus etiam ingeniosa Cl. *Schættgenii* diligentia

com-

commemoranda eſt, illud vel declaravit, vel certe, ubi aqua ſibi hæreret,ingenue indicavit, perfecitque, ut jam pro perpetuis Commentariis eſſe poſſint junctæ omnium Annotationes. Denique Index adjectus eſt Cl. *Geſneri* opera, qui Lexici Ruſtici nomen tueri ſuo jure poſſe videtur, ita copioſus eſt, (plagulis quippe conſtat 20,) & ita diſtinguit ſignificationes vocum, multasque copioſe vel ſuis, vel aliorum, verbis explicat, ita tamen, ut, quæ ad *Fabrianum* Theſaurum vel ab ipſo, vel ab aliis, dicta ſunt, non temere repetat. Vel ſolus hic Index Commentarii vicem præſtare poteſt, & hoc præſertim, ne ob vocem aliquam parum, quod ruſticorum propria eſt, intellectam ad emendandum aliquis, hoc eſt, corrumpenda, quæ ſana ſunt, feſtinet. In hunc Indicem conjectæ etiam ſunt aliquammultæ *Beroaldi*, *Popmæ*, *Meurſii*, Explicationes,in Notis alias collocatæ, quod non tam ad unius certi alicujus loci explicationem, quam ad intellectum vocis,ſæpius occurrentis,pertinerent. Eſt hic ſatis longa diſputatio ſub *ſolea* de eo, an veteres ſoleas ferreis clavis ſuppingere, & affigere equorum pedibus, ſoliti ſint. Negat Cl. *Geſnerus*, & plura veterum loca aliter, atque factum erat ab ipſo *Salmaſio*, interpretatur. *Carnarium* non cellam fuiſſe aut conclavis genus, ſed inſtrumentum mobile, quod in alto ipſum ſuſpendi poſſet, & ex eo deinde carnes aliaque, ex *Plauti Petronii*que locis oſtenditur. Præter hunc eſt etiam Autorum Index, quibus utuntur ruſtici, & alius brevis quorundam locorum, quæ obiter in Notis vel emendata ſunt, vel explicata. Sed retro quaſi eundum eſt, & ſpecimina quædam Annotationum Emendationumque afferenda. Ad *Catonem* non ita multa notaverat Cl. *Pontedera*, ſed poſterioribus Notis tanto plura habet, de orthographia præſertim vetere, de corruptis per lemmata ſive ſummaria Autoris verbis, qua de re etiam eſt bene longa Cl. *Geſneri* diſputatio Præfationi intexta. Idem Cl.Vir ad *Cato. XX,1, ſpicas ulpici* recte tuetur autoritatibus aliis adverſus *Salmaſium*, qui *ſticas* ſubſtitui volebat. *Cato XI, 2, cola* poſtulat, *qui florem demant*: hic *flocem* reſtitui volebat *Meurſius*. Sed Cl. *Geſnerus*, qui ad *Fabrum* jam obſervabat, *florem vini* etiam eſſe ſpumam vino innatantem, ſervat *Catoni*

ſuam

ſuam vocem, & pluribus ex *Plinio* confirmat: ibidem *urnas Sparteas* ita declarat, ut ſimul *corbes*, per quos menſuram ſuadet certo caſu faciendam *Ulpianus*, tum *naves vimineas* Cæſaris pice omnes firmatas doceat, ut futiles eſſe deſinerent, & humorem fideliter vel continerent, prout opus eſſet, vel arcerent. Ad *Cap.141 ſolitaurilium* vel *ſollitaurilium* vocem ex corrupta vel obſcura certe vocis *ſuovetaurilium* ſcriptura excogitatam a *Feſto* putat Cl. *Schœttgenius*. Eodem Capite vulgo legitur *nominare vetat Martem, neque agnum, vitulumque.* Hic primo pro *vetat vetant* legi vult Cl. *Geſnerus*: deinde, cum *Mars* diſerte appelletur, in formula, quæ ſtatim ſequitur, pro *Martem* ſuſpicatur legi debere *partem*, intellige ſacrificii, porcum, vitulum, agnum. In ipſo ſacrificio fas non eſt nominare *partem* aliquam, ſed ſemper totius nomine, nempe *ſuovitaurilium*, inſignitur *porcus, agnus, vitulus*. Poſſe etiam *porcum* legi adjicit pro *partem*; ſed hoc præfert, cum facilius in *Martem* ab excipiente mutari potuerit. Sed quid ſi ab initio *porcum* ſcribentis vitio in *partem* tranſiit: *partem* deinde in *Martem* aliquis mutavit? Certe melius convenit cum *agno* & *vitulo* etiam *porcum* nominari. Ad *Varr. II, 1, 24, epulæ oves* docentur dici epulis deſtinatæ. Fuit adjectivum nomen, ut *epulum convivium, epulæ dapes*. Difficillima adhuc fuit deſcriptio ornithonis *Varroniani III, 5, 9 ſeq.* & varie a variis tentata. Præſtitit hic Cl. Autor, quod in hiſce *Actis A. 1731 Menſ. Mart. pag. 111 ſeq.* promiſerat, & ita explicavit omnia delineationibus etiam adjectis, ut nihil admodum deſideraturi videantur ſtudioſi. Similem operam viticulturæ, a *Columella* deſcriptæ, præſtitit Cl. *Pontedera*, qui partes omnes atque poſitiones vitium ex mente illius non deſcripſerit modo, ſed imaginibus etiam accuratius expreſſerit. *Falces verriculatas Col. II, 21, 3,* nemo, credimus, intellexit: oſtendit Cl. *Geſnerus*, eſſe *vericulatas*, hoc eſt, *vericula*, vel haſtili pro breviore manubrio munitas. De *veruacto* & *veruagendo* multa diſputantur in Indice. *Lib. XI, 1, 16*, ubi negari jubetur operario *meretricandi* poteſtas, a bono fratre id profectum narrat: qui melius intelligeret, quid eſſet *meretricari*, quam quid *tricari*, quod verbum ſervant quidam MSti.

Sunt

Sunt inprimis in *Columella* plurima ex libris & ex ingenio emendata. Sed non licet nobis longioribus esse. Itaque hoc modo monemus, non tantum hic operam datam, ut religiose omnia ex veteribus libris emendata proponerentur: conjecturas etiam liquidissimas non temere in contextum receptas: &, si qua id factum sit, certe nunquam non admonitum ea de re Lectorem. Ad loca autem obscuriora explicanda parallelismum, quem vocant, fidissimum interpretationis omnis adjumentum, rerum ipsarum & naturæ adeo cognitionem, pulveremque illum eruditum esse adhibitum, quæ res in mensuris agrorum, in machinis quibusdam describendis, opportune admodum his libris cecidit. Unum ex Physicis speciminis caussa afferemus. *Cuneum* sæpe jubet *Palladius* adigi arboribus sterilibus. Hac de re *Januar. XV, 3*, *Si hoc totum*, inquit, *non sit superstitiosum, & ad commentitium aliquem initum pertineat, quo fæcundetur tanquam a mari arbores: videtur rationem eam habere, ut, effectis in fibrarum & canaliculorum fasce per cuneum adactum angustiis, tanto concitatiore motu feratur commeans per omnia cum humore spiritus, eumque deinde motum, post eluctatas angustias in liberiora spatia delatus, aliquantum continuet, ea fere ratione, qua fumum felicius educunt camini in medio angustiores, & conis aut pyramidibus truncatis, atque illa ipsa parte, qua truncati sunt, sibi impositis, similes. Sed plura hujus generis ipsa natura in ipsis quoque plantarum animantiumque corporibus machinata est, quæ persequi nobis jucundum, sed, haud scio, an huic nostro labori valde accommodatum, fuerit.* Simile quid nobis in recensendo hoc Opere usu venit. Nondum diximus de *Morgagni* Epistolis, nondum de aliis ornamentis. Scilicet præstat ad ipsum Opus ablegare Lectores, quorum φιλοκαλία etiam oblectabitur in typorum chartæque nitore, in dispositionis & proportionis elegantia, in qua *Casparis Fritschii* ingenio subservivit commodissime Typographi artis suæ peritissimi, *Breitkopfii*, diligentia; in elegantissima Tabula, quæ frontem Libri ornat, & ultimum fuit *Piccarto* mortalium, quin immortalium, operum, cujus importuna mors intercessit, quo minus reliqua ornamen-

ta, quorum ſpes in Programmate, his ipſis *Actis Menſ. Jul. A. 1732 pag. 295* inſerto, facta fuerat, perficerentur. Sed æqui emtores eo tolerabiliorem illam jacturam putabunt, cum hic præſtentur pluſcula, de quibus nulla in eo Programmate mentio facta eſt: curæ præſertim ſecundæ Cl. *Pontederæ*, quas multis nummorum, alias exſtantium, iconibus facile, qui guſtum habent talium rerum, præferent. Unum adjicimus. Cum major ſit hæc editio, quam ut commode circumferri poſſit, & carior, quam ferant ſtudioſorum quorundam anguſtiæ, in eo eſſe Cl. *Geſnerum*, ut minorem quoque editionem paret, in qua pura atque omni alio choragio nuda Scriptorum verba dabuntur, emendatiſſima, quantum poteſt, adjuncta illa tantum lectionis varietate, quæ momentum aliquod ad ipſam ſententiam habere poteſt, & Indice paulum contractiore. Magis feſtinaſſet, niſi ſperaret, fieri poſſe, ut per hujus ipſius editionis occaſionem loca quædam a ſuis Amicis atque aliis Viris doctis emendentur atque illuſtrentur, quorum ingeniis atque induſtria uti decrevit. Interim omnia ita parata atque inſtructa novimus, ut, nulla deinde intercedente mora, ſatisfieri utriusque generis ſtudioſis poſſit.

SAPPHUS, POETRIÆ LESBIÆ, FRAGMENta & Elogia, quotquot in Autoribus antiquis Græcis & Latinis reperiuntur, cum Virorum doctorum Notis integris; cura & ſtudio JO. CHRISTIANI WOLFII, in Gymnaſio Hamburgenſi Profeſſoris Publici, qui Vitam SAPPHONIS & Indices adjecit.

Hamburgi, apud Abrahamum van den Hœck, 1733, 4 maj.

Alph. 1 pl. 16.

Utilem non minus, quam gratam Græcarum Venerum amatoribus, operam ſuſcepiſſe cenſendus eſt Vir Cl. *Jo. Chriſtianus Wolfius*, quod inſtituit Carmina novem illuſtrium Feminarum

minarum & Lyricorum, quæ ex Bibliotheca *Fulvii Urſini*, Antwerpienſis, & ex officina *Chriſtoph. Plantini*, A.1568 ordinis octavi forma prodierunt, non ſolum typis iterum ſubjicere, ſed & multo auctiora, & variis eruditorum Virorum Annotationibus ornatiora, denuo evulgare. Nam, quam rara inventu & difficilis comparatu adhuc fuerit laudata *Urſini* editio horum Carminum, cum multa alia, tum inprimis immenſum illud pretium ſatis ſuperque demonſtravit hactenus, quo hunc Librum Philologiæ ſtudioſiores, vel in auctionibus publicis, vel in tabernis forte obvium, emere non dubitarunt. Itaque, licet vel ſola *Urſiniana* editionis raritas ad gratias maximas Cl. Editori pro nova hac Editione habendas poſſit obſtringere Græcarum literarum ſtudioſos, tamen cauſæ aliæ accedunt multo graviores, quamobrem longe plurimum ſe debere Doctiſſ. *Wolfio* orbis eruditus neceſſe habeat profiteri. Nam, ſi ex hac *Parte prima*, tanquam ex unguibus leonem, judicare licet, typis quidem iterum exſcripta comparebit Carminum horum Editio ab *Urſino* procurata, ſed vel Fragmentis Græcis, vel Interpretum Obſervationibus, ita adaucta, ita ornata, ut palmam illi præripiat longiſſime. Quamobrem, ſicut id ſibi inprimis negotii datum credidit Cl. Editor, ut *Fulvii Urſini* Sapphica emendatius excuſa ſequeretur potiſſimum, (nam, nonnunquam quoque hac in Parte diſceſſiſſe, vel *pag. 68.* argumento eſſe poteſt,) ſic ea, quæ in *Urſiniana* Collectione tantum reperiuntur, ſtellula notavit, ut ab iis, quæ in hac *Sapphus* editione acceſſerunt, diſtinguerentur. Ipſis Græcis verbis, præter Latinam interpretationem, e regione ſingulis paginis poſitam, ſubjiciuntur Virorum doctiſſimorum Annotationes ex variis Scriptorum editionibus, quibus vel Fragmenta *Sapphus*, vel Elogia, continentur, ſummo ſtudio ac diligentia collecta. Itaque hic inveniuntur præter *Urſini*, *Voſſii*, *Caſauboni*, *Porti*que, Obſervationes, recentiorum his quoque, *Hudſoni*, *Baxteri*, *Schurzfleiſchii*, *Pearcii*, *Boivini*, *Tollii*, *Pauw*, aliorumque, Interpretationes integræ, quibus verba *Sapphus* emendantur non magis, quam exponuntur. Ipſe Cl. Editor ad ſingula Fragmenta accurate indicavit ſub initium ſtatim Annotationum, ubi illa tam in Autoribus an-

 tiquis,

tiquis, quam recentioribus, occurrant similiter. Inprimis autem splendorem novæ huic Carminum *Sapphus* Editioni conciliant Emendationes & Illustrationes vocum *Sapphicarum* obscuriorum, a Viro Per-Ill. *Georgio Alberto a Steinheilio* concinnatæ. Cum enim Doctiss. Editor ad *Jo. Fridericum ab Uffenbach* Indicem Autorum veterum, qui vel Fragmenta vel Elogia *Sapphus* haberent, misisset, & ab eo petiisset, ut Per-Ill. *Steinheilium* de hoc Indice supplendo obtestaretur, hic quidem petitis ita satisfecit, ut voces *Sapphicas* obscuriores innumeris pæne aliorum Autorum locis, atque Epigrammatibus adhuc ineditis, ex Codice *Uffenbachiano* olim descriptis, illustraret, corruptasque conjecturis emendaret. Atque hæ quidem Viri Generosissimi Observationes, lectionis & eruditionis plenissimæ, maximam partem Annotationum Fragmentis subjectarum constituunt. Præterea Cl. *Wolfio* ad manus fuit exemplum editionis *Ursinianæ* a Cel. *Maturino Veyssiere la Croze* transmissum, in quo non solum Notæ & Accessiones *Andr. Schotti* & *Pauli Colomesii* ad ista Carmina, sed etiam Excerpta ex Grammatica MSta *Apollonii Dyscoli*, a laudato Viro ex apographo *Spanhemiano* minus accurato olim descripta, nec non varia Epigrammata Poetriarum, quæ in *Ursini* editione desiderantur, exstant. Denique eidem Cl. *Phil. Jac. Dorvillius* accuratas Emendationes duorum Epigrammatum *Sapphus*, & Epigramma adhuc ineditum, ad res hujus Poetriæ pertinens, sua cura correctum, misit, quæ omnia huic Editioni nunc primum accessere. Ipse vero Cl. Editor non solum Vitam *Sapphonis*, quæ potissimum ex Annotationibus doctissimorum Virorum in hanc Poetriam, in hac ipsa Editione obviis, elegantissime & copiosissime confecta est, præmisit, verum etiam tres Indices subjecit, quorum primus Autorum locos continet in hac Editione adductos, alter complectitur voces cum ipsius *Sapphonis*, tum in Annotationibus expositas, *tertius* denique res exhibet & locutiones Latinas notabiliores. Ceterum tanta accuratione tantoque studio hæc prima Pars *Ursinianæ* editionis in lucem publicam emissa est a Cl. Editore, ut omnes, qui literaturæ Græ-

cæ

ex bene cupiunt, eidem & vires & otium nobiscum sint apprecaturi ad reliquas, quas jam institutas habet, Partes eodem apparatu primo quoque tempore publicandas.

SYNOPSIS TOMI SECUNDI DE ACTIS Sanctorum Mensis Augusti, collectis, digestis ac illustratis, a JOANNE BAPTISTA SOLLERIO, JOANNE PINIO, GUILIELMO CUPERO, PETRO BOSCHIO, Societatis Jesu Presbyteris.

Prodit *modo in lucem Augusti Mensis* Tomus secundus, *ordine quartus & trigesimus, complectens dies omnino octo, Sanctos vero nominibus suis expressos viginti duos supra ducentos, præter plurimas Anonymorum classes, in variis orbis partibus & sub diversis tyrannis martyrio coronatas. Porro tot inter gloriosos pugiles præcipue elucet longe illustrissimus Martyr,* Laurentius, *gloria Hispanorum, qui de ejus natali loco quantumvis diu certaverint, non est, qui pias eorum contentiones facile componat. De Sancti reliquiis par ferme æmulatio est, verum ea facilius sopita. Nec prætermissa sunt stupenda ejus miracula, de quorum Scriptore etiam inquiritur, uti & de variis Ecclesiis, ejus nomini consecratis. Ceterum servatur hic a Patribus Soc. Jesu solita rerum dispositio, seu variorum statuum ordo, in Ecclesiasticum nimirum, Monasticum, & Secularem, quarto seu postremo loco sanctis Fœminis, seu Virginibus, seu Viduis, seu Martyribus, relicto. Nec minus servatus est solitus regionum ordo. Inprimis hic nominandi sunt tres præcipui Græci Antistites, hoc eodem* Tomo *illustrati, celeberrimus nempe* Alexander Carbonarius, *Comanæ in Ponto Martyr,* Miro Thavmaturgus *in Insula Cretensi, nec non* Æmilianus, *Cyzici in Hellesponto.*

EX STATU ECCLESIASTICO.

Ordinem hic ducunt Sixtus II, *Papa, rebus gestis non minus, quam martyrio, illustris, de cujus sociis nonnulla disquiruntur;*

 item

item Hormiſda, *& ipſe Romanus Pontifex, a vafro & impio Imperatore,* Anaſtaſio, *variis modis exagitatus, qui tamen ſub* Juſtino *rem Catholicam in Oriente reſtituit, aliisque præclare geſtis Eccleſiam illuſtravit. Sequuntur illuſtres tres Epiſcopi & Martyres,* Emygdius, *Aſculanus in Piceno,* Donatus, *Aretinus in Tuſcia,* Rufinus *autem, Marſorum etiam in Italia, ab altero Synonymo diſtinguendus. Adde quatuor alios præclaros Epiſcopos confeſſores,* Euſebium, *Mediolanenſem,* Herculanum, *Brixienſem,* Caſſianum, *Beneventanum, ac* Paridem, *Theanenſem.*

Memmius, *Catalaunenſis in Gallia Epiſcopus & Apoſtolus, primum hic inter Gallos locum mereri videtur tum antiquitate, tum geſtis plane mirandis in iſtius Eccleſiæ fundatione & adminiſtratione, quem bini diſcipuli,* Donatianus & Domitianus, *in eadem ſede ſubſecuti ſunt, quorum ætatem & gubernationis tempora definire non ſatis obvium fuit.* Victricius, *Rotbomagenſis, ex milite eo evectus, non pauca innocenter paſſus eſt, a S. Paulino vindicatus; in hoc certe a nobis laudandus, quod etiam Belgis fidem Chriſtianam annuntiarit. Sunt & alii celebres in Gallia Epiſcopi, ut* Arigius, *ſeu* Aredius, *Lugdunenſis, qui, a Synonymo aliquo diſtinctus, ab accuſationibus vindicatus eſt. Item* Caſſianus, *Auguſtodunenſis, cum alio non confundendus,* Venantius, *Vivarienſis in Occitania,* Donatus, *Veſontionenſis,* Hugo, *Autiſſiodorenſis, ab illuſtribus natalibus, vita monaſtica, & eximiis Præſule dignis virtutibus, laudatus. De* Taurini, *Ebroicenſis, geſtis operoſius actum eſt.* Autoris *Metenſis ætas definienda fuit, in quam non unus error irrepſerat. His vero accedere poteſt Cameracenſium decus & gloria,* Gaugericus, *multis præclariſſime geſtis & ſanctitate plane eximius. De* Stapino *inquiritur, fueritne Epiſcopus Carcaſſonenſis. Nec ſilendum de* Ionio, *Presbytero & Martyre Caſtrenſi, neque de* Severo, *Presbytero, Confeſſore apud Viennenſes.*

Germaniæ debentur Altmannus, *celebris Patavienſis Epiſcopus, ſatis operoſe illuſtratus; atque item* Hathumarus, *primus Paderbornenſis in Weſtphalia Epiſcopus, cujus memoria glorioſe*

se renovata est, & gestorum series ad rectam Chronologiam reducta. Adde Rathardum, *Presbyterum, Confessorem in Bavaria, Diessensis Cœnobii conditorem. Hibernia* Malchum, *Lismorensem Episcopum, suggerit, unde* Abel *ortus creditur, apud Monachos Lobienses depositus & cultus.* Blanus *vero, seu* Blaanus, *ad Scotos pertinet,* Samuel, *Presbyter Edessenus, ad Græcos.*

EX STATU MONASTICO.

Inter præcipuos bujus status, non ut Monachus solum aut Abbas Lerinensis, sed & ut Martyr collocandus est fortissimus Porcarius, *cum quingentis Monachis dire laniatus a barbaris Saracenis, de cujus martyrii tempore, aliisque ad Lerinenses spectantibus, accurate disputatur.* Mummoli, *Abbatis & Confessoris non minus celebris, memoria apud Burdigalenses.* Albertus, *Carmelita, Messanæ in Sicilia & alibi de Ordine suo praeclare meritus est, quemadmodum & de Benedictino* Jordanus Forzate *Patavii, ubi diu moratus est, æstimatissimus. Laboriosior fuit illustranda ac celebranda vita* Cajetani Thienæi, *a mirabilibus gestis, a præclaris virtutibus, a multis miraculis, atque a novi in Ecclesia Ordinis religiosi institutione.* Famianus, *ex Ordine Cisterciensi, mirus locorum sacrorum visitator, multarum suarum peregrinationum finem invenit Gallesii in agro Romano, ubi corpus ejus adbuc incorruptum servari dicitur. Tres Viros præclarissimos ex Ordine Franciscano producit hic Tomus,* Vincentium, *Aquilæ,* Joannem Firmanum, *a commoratione dictum* Alvernicolam, *&* Amadeum, *Hispanum, gestis & scriptis prorsus mirandum.* Jacobus, *Eremita, &* Theodorus, *Hegumenus, a Græcis laudantur potissimum.* Chremes, *Abbas in Sicilia notissimus,* Falcus *&* Nicolaus, *Eremitæ in Apulia. Tales etiam fuere* Gerardus *in Castro Gallinario diœcesis Soranæ,* Getzelinus *prope Coloniam Agrippinam, &* Schetzelo *in agro Luxemburgensi.*

EX STATU SECULARI.

Multiplices Martyrum Classes non parum exornant Cyriacus, Largus, *&* Smaragdus, *Romæ,* Afer, Quiriacus, *& multi alii,*

alii, Augustæ Vindelicorum, Faustinus, *Mediolani*, Justus & Pastor, *Compluti*, Firmus & Rusticus, *Veronæ*, Gregorius *autem & Socii nominati duodecim, ab Iconoclastis dire trucidati. Angliam decorat* Oswaldus, *Rex & Martyr, Catanam Siciliæ gloriosus in paucis Martyr*, Euplus. *Inter Græcos eminent* Eusignius, Marinus Senex, Anicetus & Photinus, Tiburtius, *cum tot aliis Sociis suis*, & Hormisda *in Persia. His junguntur Confessores*, Deusdedit, *Romæ*, Donatus, *Foro Cornelii*, Viator, *apud Aurelianenses in Gallia*, Celsus, *apud Lemovices*, Conradus *vero* Nartuinus *in Bavaria.*

EX SEXU FOEMINEO.

Et hic sexus in hoc Tomo multis illustribus Martyribus excellit. Bassa, Paula, & Agathonica, *Carthagine in Africa triumpharunt*; Juliana, Agape, & Metrodora, *Nicomediæ*; Maria Patricia, *ab impiis Iconomachis coronata*; Asteria, *virgo, Martyr Bergomi*, Digna, *Tuderti in Italia: præcipue autem* Susanna, *V. M. Romana*; *de cujus Actorum sinceritate vetus disceptatio, quoad fieri potuit, explicatur. Nil prætermissum est, quo* Clara, *virgo Assisiensis, S. Francisci æmula, condigne exornaretur, uti &* Hugolina, *virgo Vercellensis.* Agilberta, *virgo, Abbatissa Iotrensis, cultu magis, quam rebus, innotuit, uti &* Cæcilia, *alias* Clara, *Romarici montis in Lotharingia; at* Rusticula, *Arelatensis, Florentium nacta est præclarum sane Vitæ Scriptorem.* Nonna, *mater S. Greg. Nazianzeni, neglecta non est, neque etiam* Margarita, *vidua apud Septempedanos Piceni Italiæ.*

Atque hi sunt præcipui Sancti, quorum Acta, aut breviora etiam elogia, hoc Tomo *illustrantur: quo autem die quibusve paginis quærenda sint singula, docet Index Alphabeticus eorundem, toti Volumini præfixus; ætatem porro Chronologicus. Cetera in subjunctis aliis Indicibus quærenda sunt.*

HISTOIRE ANCIENNE DES EGYPTIENS, &c.

h. c.

HISTORIA ANTIQUA ÆGYPTIORUM, CAR-

thagi-

thaginensium, *Assyriorum*, *Babyloniorum*, *Medorum*, *Persarum*, *Macedonum*, *&* *Græcorum*; *Autore* ROLLINO, *Rectore Academiæ Parisiensis*, *&c.*

Tomus V.

Amstelodami, sumtibus Societatis, 1733, 12.
Alph. 1.

Quam superioribus Tomis laudem jure merito tribuimus, eam, tantum abest, ut edito nunc in lucem *quinto Tomo* retractare necesse habeamus, ut omni potius modo amplissimisque encomiis extollendam esse existimemus. Supererat *Libri decimi Caput tertium*, quod ea, quæ tum ad rem religionis, tum ad ludos, & certamina Græcorum pertinent, pertractaret. Idque initio hujus *Tomi* exstat. Agitur in eo de festis Græcorum diebus generatim, & de Panathenæis, sacris Bacchi, atque Eleusiniis nominatim, neque minus de Auguribus & Oraculis; tum etiam de ludis & certaminibus, athletis, lucta, pugilatu, pancratio, jactu disci, pentathlo, cursu pedibus, equis, curribusque, instituto, honoribus & præmiis victorum spei propositis, diversitate etiam gustus, ut vocant, inter Græcos Romanosque, ratione spectaculorum. Neque certamina ingenii, spectacula & repræsentationes theatri, prætermittuntur, ubi gustus extraordinarius Atheniensium in ejusmodi repræsentationibus, æmulatio Poetarum, quorum alii aliis palmam prærepturi erant, brevis poematis dramatici idea, & origo progressusque Tragœdiarum, enarratur, &, memoria illustriorum ex Atheniensibus Poetarum, *Æschyli*, *Sophoclis*, *Euripidis*, renovata, de Comœdia antiqua, media, & nova, differitur, Theatrum antiquorum describitur, atque nimius ejusmodi spectaculorum amor inter causas præcipuas inclinationis, relaxationis, & corruptionis Athenarum refertur. *Liber undecimus*, de Syracusanorum Tyrannis, in *duo* abit *Capita*, quorum *primum Dionysio* Seniori destinatur, & media, quæ ille, Syracusanorum tyrannide potiturus, in usum vocavit, motus ejus causa Syracu-

ſis & in tota Sicilia coortos, bella contra Carthaginenſes geſta, adventum *Platonis* in Syracuſanorum urbem, ejusque intimiorem cum *Dione* amicitiam, & ſummum *Dionyſii* in Poeſin amorem, cum obſervationibus & judicio eam in rem exponit. *Secundum Caput* ad *Dionyſium* Juniorem pertinet, & de duplici *Platonis* itinere Syracuſas ſuſcepto, ejusque commoratione in aula *Dionyſii*, fructuque ejus conſuetudinis, deinceps quæ cum *Dione* acta fuerunt, de hujus exilio belloque adverſus *Dionyſium*, Syracuſanorum in ipſum animo ingratiſſimo, hujus vero in Syracuſanos bonitate inaudita, commemorat. *Libri duodecimi Capite* unico ſtatus Græciæ poſt pacem, quam *Antalcidas* iniit, ſiſtitur, bellumque Lacedæmoniorum adverſus *Olynthum*, variaque bella Rerumpublicarum Græcarum cum inter ſe, tum vero etiam cum exteris, hacque occaſione res ab *Epaminonda*, *Pelopida*, *Iphicrate*, *Ageſilao*, & aliis, geſtæ, mors quoque *Evagoræ*, Regis Salaminiorum, & ſucceſſio *Nicoclis*, varia ſimul, quæ ad *Artaxerxem Mnemonem* pertinent, enarrantur. *Liber decimus tertius* res *Ochi*, ſucceſſionesque *Arſis* & *Darii Codomanni*, attingit, *Dionyſium* Juniorem, denuo imperio potitum, Syracuſanos Corinthiorum auxilium implorantes, *Timoleonem* ſuppetias iis ferentes, & *Dionyſii* victorem, libertatis Syracuſanæ vindicem, & ſaluberrimarum legum autorem, refert, atque data occaſione ſimul memoriam *Mauſoli* morientis, *Artemiſiæ*que lugentis, item *Demoſthenis*, cujus vitæ hiſtoriam ad initium uſque Orationum Philippicarum perſequitur, diligenter conſervat.

REFUTATION DES CRITIQUES DE BAYLE ſur Saint AUGUSTIN, &c.

h. e.

REFUTATIO CENSORIARUM ANIMADverſionum Cl. BAYLII in S. AUGUSTINUM, quæ tres continentur Tractatus: I) Vera clavis ad Opera S. AUGUSTINI, contra Pelagianos ſcripta, reſeranda; II) Examen Cenſurarum, in Dictionario

BAY-

BAYLIANO passim dispersarum, super varia scriptorum ejusdem S. Doctoris loca; III) Dissertatio de natura Legis Mosea.

Parisiis, apud Rollinum, Fil. 1732, 4.
Alph. 1 pl. 2.

Ingeniosissimus *Baylius*, ut in censoriis suis Animadversionibus
nullius temere, magni licet hominis, pepercit autoritati, sic
venerandos etiam civitatis Christianæ Antistites acriter identidem
castigare non formidavit. In his *S. Augustinus* præcipue nu-
merandus, cui, in certaminibus *Pelagianis* versanti, rationis ac
veritatis violatæ, nullo rubore suffusus, diem dixit. In eo in
primis multus erat ille, ut in multis Dictionarii sui locis asse-
veraret, *Augustini*, *Cornelii*, & *Jansenii*, Iprensis Episcopi, do-
ctrinam unam eandemque fuisse. Hinc graviter idem mole-
steque tulit, quod Curia Romana *Jansenii* dogmata damnan-
da judicaverit, neque putaverit melius, eadem se opera ipsius
Divi *Augustini* autoritatis nervos incidisse. Bene igitur de hoc
Reverendo Patre meriturus Autor indicatæ scriptionis, in eo to-
tus est, ut incursionibus *Baylianis*, in *primo* præsertim *Tra-
ctatu*, mascule se objiciat. Absolvitur vero ille, præmissa Pag. 4.
brevi Præfatione, in qua loca *Baylii* recensentur, *tribus Par-
tibus*: quarum *prima* fidem *Jansenii* in citandis *Augustini* lo- 10.
cis in dubium vocat, ipsum generale hæreseos *Jansenianæ*
principium huic Patri falso tributum esse, ostendit, & adulte- 31.
ram clavem ad referanda *S. Augustini* Opera a *Jansenio* datam 52.
proscribit. *Pars altera* declarat, doctrinam de perfectione 75.
justitiæ veram & genuinam clavem esse ad recludenda *S. Au-
gustini* Opera, quæ *Pelagianis* opposuit. In *tertia Parte* Exa- 155.
men clavis cujusdam, qua Opera *S. Augustini* contra *Pelagia-
nos* edita aliquis aperire voluit, non ita pridem Patavii inven-
tæ, instituitur. Indicatur hac clave *Dissertatio* quædam *Theo-
logico-Analytica de vero intellectu trium celeberrimorum Ca-
pitum, X, XI & XII, Libri S. Aug. de correptione & gratia*. Au-
tor hujus est *Steph. Lorenzoni*, Sacerdos ex Congregatione Ora-

 torii

torii Patavini, quippe quam ille Patavii A. 1729, 4, paginis 144
constantem, in lucem emisit. *Secundus*, qui consequitur, *Tra-*
Pag. 1. *ctatus quatuor* continet *Partes*. In *prima* examinatur, quo-
nam jure *Baylius S. Augustino* remissionem aliquam seve-
10. ritatis in morum doctrina adhibendæ objectaverit. In *altera*
Parte inquiritur, quidnam de illa ambitiosa prædicatione Cl.
Baylii: J'ai relançée S. Augustin, depexum & exornatum red-
didi S. Augustinum, quæ in Commentario Philosophico, *Con-*
trains-les d'entrer inscripto, leguntur, statuendum esse videa-
104. tur. *Tertia Pars* examen eorum exhibet conatuum, quos
Baylius in se suscepit ad objectionem funditus evertendam,
quam *Augustinus* Deorum opposuit cultoribus, occasione mor-
111. tis *Lucretiæ*, summis in cœlum laudibus ab ipsis elatæ. Sum-
ma *Partis quartæ* Examen illius est loci, qui ansam præbuit
Cl. *Baylio* dicendi, *S. Augustinum* secundiori usum esse fortu-
1. na, quam sapientia. *Tertius*, qui superest, *Tractatus*, quique
Dissertationem de Natura Legis Mosea conscriptam suo com-
2. plectitur ambitu, *quatuor* habet *Partes*: quarum *prima* sta-
tum quæstionis, sicut inter Apostolos atque Judæos agitabatur,
14. nobis ob oculos ponit. *Secunda Pars* explanat statum quæ-
34. stionis, qualis inter Patres ac Manichæos erat. *Tertia Pars* sta-
tum evolvit quæstionis, ut erat inter *S. Augustinum* & *Pelagia-*
50. *nos*. *Quarta*, & ea ultima, *Pars* statum declarat quæstionis,
ut illa inter Defensores fidei Concilii Tridentini, atque nostro-
rum temporum Hæreticos, comparata esset solet. Qua alte-
ra appellatione *Jansenii* amici cumprimis intelliguntur. Hoc
loco *quinque* potissimum *Argumenta* pertractari reperimus:
52. 1) de fine, quem Deus propositum habuit sibi, cum Legem in-
62. stitueret antiquam; 2) de fine, quem Deus proposuit Israeli-
71. tis, Legem constituens; 3) de auxiliis gratiæ, quæ concessit
91. Deus, durante *Mosea* Lege; 4) de statu Synagogæ, in se con-
103. sideratæ; 5) Parallelismus & comparatio *Manichaismi* &
Jansenismi, ratione veteris Legis, instituitur.

Accedunt, his omnibus erudite pertractatis, *tres Indices*. *Pri-*
mus loca Sacræ Scripturæ, *secundus* loca *S. Augustini*, ac *ter-*
tius denique ipsa rerum argumenta, commemorat. Non est
hoc

hoc dissimulandum, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum, plurima hic, quæ haud sane levia esse videntur, literatissimum, quisque sit ille, Cl. *Baylio* opposuisse Autorem. Nos autem iidem certissimi etiam sumus, Cl. *Baylium*, si in vivis adhuc esset, multa, quæ, si operæ duceret pretium, responsurus esset, in promtu habiturum.

CHRIST. GODOFR. HOFFMANNI, S. R. Boruss. Maj. Consil. Intimi, & Fac. Jurid. in Academia Viadrina Præsidis, Historiæ Juris Romano-Justinianei Volumen primum.

Lipsiæ, in officina Grossiana, 1734, 4.

Alph. 5 pl. 10½.

Quod jam dudum communibus omnium votis expetitum erat Opus, cujus prior editio mirifico excepta fuerat plausu, nunc tandem salutari omine denuo prodit in conspectum eruditorum. Ergo nunc habent Juris Romani studiosi, quo præstantius, quo præclarius, quo magis fructuosum, Opus vix possint desiderare. Cum enim ceteri, qui ad condendam Jurisprudentiæ Historiam animum appulerunt, vel compendiaria tractatione perfuncti sint, vel nimis duram importunamque crisin exercuerint, vel sola hominum facta literis consignaverint, id, quod jam antea *Mense Septembri A. 1719 pag. 382* ingenue fassi sumus, habet singulare hic Liber, ut naturam, ortum, incrementa, vicissitudinesque Legum Romanarum accurate, & ex ipsis Reipublicæ rationibus domesticis tradat, Magistratuum seriem describat, Patriciorum artes, fraudes, malitiam, commemoret, Jurisprudentiæ Romanæ nævos atque errores detegat, denique omnia ad prudentiæ legislatoriæ regulam exigat. Quo ipso magnam gratiam iniit ab illis, qui non fabellis, suavissimis illis puerorum deliciis, pascuntur, sed qui omnem

Hiſtoriam ſterilem, infœcundam, & ab omni uſu plane remotam, ex vero judicant, quæ recreandis hominum animis ſolum inſervit, neque eos probiores melioresque reddit. Ipſa Librorum & titulorum, qui in hoc Volumine continentur, ſeries, quam ampliſſimum campum emetiendum habuerit Ill. Autor, unumquemque luculenter docere poterit. *Liber I* de *Jure, quod Romæ ante Juſtiniani tempora viguit*, agit. *Caput I originem & progreſſum Juris Romani* enarrat, & in *quinque Periodos* hujus temporis ambitum includit. Deſcribit itaque *Periodus prima Hiſtoriam Juris Romani ab urbe condita uſque ad Regum ejectionem; Periodus ſecunda eandem poſt expulſos Reges uſque ad XII Tabb. promulgationem; Periodus tertia Hiſtoriam Juris ſub Decemviris; Periodus quarta Hiſtoriam Legum poſt Decemviros uſque ad Imperatores; Periodus quinta Hiſtoriam Juris & Legum ſub Imperatoribus. Caput II Collectiones Juris ante Juſtinianum factas, Edictum perpetuum, Codicem Gregorianum & Hermogenianum, Codicem Theodoſianum, Novellas Theodoſii ac ſubſequentium Imperatorum, tribus Sectionibus* perluſtrat. *Liber II Jus Romanum, ab Imperatore Juſtiniano in Corpus redactum, aliaque Imperatorum in Romanam Jurisprudentiam merita*, conſiderat. Et *Caput* quidem *primum* in *Juſtiniani & Theodoræ originem, vitam, & mores*, inquirit; *Caput ſecundum* de *Collectione Juris Romani a Juſtiniano in certa Volumina inſtituta* differit. *Liber III Jurisprudentiæ Romanæ poſt Juſtinianum in Orientali Imperio fata* perſequitur. Occurrunt *Capite I Verſiones Juris Juſtinianei in linguam Græcam; Capite II Conſtitutiones Imperatorum, qui Juſtiniano ſucceſſerunt, uſque ad Leonem Philoſophum.* Sequitur *Capite III Hiſtoria Baſilicorum.* Excipiunt hanc *Capite IV & V Novellæ Leonis & ceterorum Imperatorum, qui poſt Leonem imperii tenuerunt clavum, Conſtitutiones.* Denique *Capite VI* comparent *Scripta JCtorum Græcorum, quæ vel Baſilicis recentiora, vel incertæ ætatis, ſunt.* Age nunc, veniamus in rem præſentem, & ſpecimi-

nibus

tibus quibusdam allatis ea, quæ scripsimus, comprobemus.
Egregium artificem se gessit in exprimendo *Servii Tullii* ingenio Ill. Autor. *Superavit*, inquit, *certe omnes Antecessores Servius astutia, atque Senatui & Plebi, quicquid relictum erat potestatis, e manibus sensim eripere tentavit. Hinc etiam fovit dissidia inter plebem & Patricios, favens plurimum multitudini. Plebi enim ferme persuaserat, se popularem regiminis formam introducere velle.* Pag. 11. Jure Romano antiquo pœnam capitalem in debitores statutam fuisse contra *Bynckershæckium* defendit, neque eapropter crudelitatis cujusdam accusandas esse Leges Romanas, sed, necessitate permotos fuisse Quirites, ut jus necis permitterent creditoribus in importunos debitores suos, vel exinde contendit, quia tot ac tam graves turbas excitarunt plebeji, ut debitorum remissionem Patriciis quasi extorquerent. 36, 36. Jucundum est legere operosam rerum Romanarum recensionem Chronologicam ab A.U.C.307 ad annum 708, & quæ, paucis plagulis interjectis, eandem excipit, ab A.U.C. 708 usque ad annum æræ Christ. 527. 49-80. 258-280. Neque minorem utilitatem præstabit Index Legum præcipuarum Romanarum, ordine Alphabetico dispositus. 88-199. Actionum Legis autores non quidem insidias struxisse plebi, vix tamen ab omni suspicione fraudis absolvi posse eosdem, censet, quod eas tanquam sanctissima mysteria occultaverint, ad universa propemodum negotia extenderint, atque iisdem tam insignes effectus assignaverint. 202. Quibus callidis subdolisque artibus nihil aliud quæsiverunt Actionum Legis autores custodesque, quam ut sub publicæ utilitatis prætextu privatis commodis suis studerent, & sensim sensimque plebem Romanam sub jugum suum mitterent. Strenuum agit formulariæ Jurisprudentiæ osorem. 203. Etenim vix possibile esse omnibus actionibus perpetuas & adæquatas præscribere formulas, præterea servile esse & humano ingenio indignum, ad certum verborum positum & uniformem sonum omnes actiones componere, denique formulas Jurisprudentiam in rem memoriæ commutare, cum tamen illius maxima vis in judicandi arte sita sit. Fictiones juris insignem 235. nævum Jurisprudentiæ Romanæ indicare, nosque his leges ad æquita-

æquitatem reducendi mediis commode carere posse, & inanem esse eorum laborem, qui fictiones ad naturalia & simplicia
Pag. 241. principia referre conantur, decernit. Prætorum Edicta valde conturbasse Jurisprudentiæ Romanæ ordinem, æquitatis specie incautis atque credulis imposuisse, incertam, prolixam, & confusam reddidisse totam Jurisprudentiam, ex vero sentit. Bella
258. Romanorum optimo jure latrocinia appellari posse existimat. Ad tam frequentia bella occasionem dedisse res angustas & superbiam Romanorum, privatorum, qui per bella servos, divitias, prædia, augebant, utilitatem, Consulum & Ducum ambitionem, Senatus malitiam, qui eapropter contra alias gentes arma stringebat, ne plebs scelestas & nefarias ejus machinationes, quibus ipsi libertatem eripere volebat, sentiret, neque illi sese opponere posset. Laudem meretur recen-
318-346. sio JCtorum, quorum *Pomponius* & Pandectæ mentionem injiciunt, ordine Alphabetico instituta, in qua ætas, scripta, & secta, cui JCtus fuit deditus, breviter, sed accurate, traduntur.
383-393. Gratum quoque fuerit, pervolvere JCtorum, qui in Jure commemorantur, Catalogum singulari industria ab Ill. Autore confectum. Nec minus placebunt elegantioris Jurisprudentiæ cultori-
410. bus generales illæ de Rescriptis principalibus Observationes. Sanctionibus Pragmaticis, quæ in *l. 7 Cod. de div. Rescript.* defi-
415. niuntur, tractatu & consilio adhibito Princeps diligentius effusiusque respondit ad preces, vel relationes, vel suggestiones judicis & aliorum. Differunt a Rescriptis, quia in his inseruntur preces, & subjicitur subscriptio brevis. In Pragmaticis vero Sanctionibus non solebant inseri preces, sed solebat precum vel relationum mentio fieri. Nam plerumque Pragmaticæ jussiones dabantur ad suggestionem & suasionem Magistratuum, vel etiam corporis alicujus. Constitutum etiam erat, ne in privatorum causis fierent, quamvis, eas aliquando privatis concessas fuisse, ex ipsis legibus appareat.
432. *Adrianum* magis ex innata superbia, quam bono consilio, emendationem Juris suscepisse, judicat, & in causas, cur *Adrianus* Prætorum Edicta Antecessorum suorum Rescriptis prætulerit,
436. solicite inquirit. Refert ad has commune Principum vitium, quibus

quibus Antecessorum instituta plerumque displicent. Accedebat principalium Rescriptorum paucitas. Consistebat maxima Juris privati vis in Prætorum Edictis. Denique evertebatur hac ratione conscripto Edicto perpetuo forense Prætorum regnum, & eorum penitus obmutescebant oracula. *Theodoram*, *Justiniani*, Imperatoris, conjugem, vix ab omni inhonestæ vitæ præsuntione immunem habendam esse, arbitratur Ill. Autor, licet, *Procopium* in ea describenda odio & affectibus multum dedisse, verosimile esse, largiatur. Falli eos docet, qui *Theodoram* doctarum mulierum numero classique adscribunt, quia alioquin facile augeri posset eruditarum Reginarum Augustarumque catalogus. Non pigebitquemquam ea legere, quæ de *Procopii* fatis, de adversariis ejus, & inprimis de barbaro illo *Eichelio* copiose diserit Ill. Autor. Certe ipsi cum Ill. *Hoffmanno* fatemur, parum roboris inesse argumentis Virorum doctorum, quibus *Procopium* impetunt, & summa injuria accusari *Alemannum*, quem plerique, insana erga *Justinianum*, *Theodoram*, & *Tribonianum*, veneratione permoti, injuriarum & criminum socium faciunt. Sed hisce importunis, quibus cœci *Justiniani* & ejusdem asseclarum amatores *Procopium* & *Alemannum* proscindunt, calumniis singulari Libro propediem respondebit Consultiss. *Gottlob Augustus Jenichen*, Collega noster, Adversariorum argumenta confutabit, & horum Martyrum juridicorum defensionem in se suscipiet. Ea, quæ de Versionibus Pandectarum Græcis *Thalelæi*, *Cyrilli*, & *Dositheï*, dicuntur, aut incerta esse, aut plane falsa arbitratur Ill. Autor. Illos se & alios egregie decipere conjicit, qui, Basilicorum compilatores Codicis & Pandectarum textum Latinum in Græcam linguam transtulisse, confidenter affirmant. Quam dicam eis quoque scribit, qui, *Leonis* Novellas ab Imperatore, uti nos habemus, fuisse editas, existimant, & sententiam suam ex Prooemio, illis præfixo, muniunt. Hoc enim nihil aliud est, quam Constitutio de Legibus, quæ minime se refert ad subjectas Novellas, sed potius, si recte illud inspiciamus, de Basilicis agit. Atque probabile esse, hoc ab eo, qui Novellas *Leonis* ordinavit, primo loco collocatum fuisse, & erroneæ huic

Pag. 511. 514. 544-551. 628-630. 655.

opinioni præbuiſſe occaſionem. In *Parte ſecunda* Operis hujus reperitur *Chriſtiani Thomaſii Delineatio Hiſtoriæ Juris Civilis*, *Fr. Hottomanni Anti-Tribonianus*, *Jo. Seldeni Diſſertatio ad Fletam*, & *Virginii Valſecbii Epiſtola de veteribus Piſanæ civitatis Conſtitutis*, quos Libros, cum alio tempore prolixo celebraverimus elogio, nunc prudenti præterimus ſilentio.

SYSTEMA NOVUM MECHANICO-HIPPOcraticum de Morbis fluidarum & ſolidarum, ac de ſingulis ipſarum curationibus, Opus Theorico-Practicum JOSEPHI THOMÆ ROSETTI, Phyſicæ & Medicinæ Profeſſoris, D. O. M. ut donum ſuum redditum atque dicatum.

Venetiis, apud Antonium Bartoli, 1734, fol.
Alph. 5 pl. 7.

Poſt tot tantasque principiorum in re medica mutationes nondum deeſt rerum novitas, &, quandoquidem nihil dici aut cogitari poteſt, quod non dictum ſit cogitatumve prius, connubia inſtituuntur recentiorum veterumque Scholarum, ita, ut antiquis non prorſus incognita fuiſſe neotericorum placita aſſerantur, aut, poſſe primam noſtramque, qua vivit Medicina, ætates inter ſe conciliari, affirmetur. Inde eſt, quod optimus ille *Hippocrates*, qui Chymicus eſſe incepit, ex quo ſic viſum eſt *Tachenio*, jam novam induat faciem, Mechanicumque ſe profiteatur magno eorum tædio, qui ſingularem a ſe excogitatam hypotheſin arbitrantur, magnosque exinde ſpiritus alunt, ex quo omnia ſecundum leges motuum mechanicaque neceſſitate fieri demonſtrant, quaſi hæc omnia ignorata fuerint primis Medicinæ ſtatoribus. Inde maximum eſt Doctiſſ. Autoris in venerabilem antiquitatis canitiem meritum, quod unica ex *Hippocratis* theſauro deſumta locutione τῶν ἐνορμῶντων, *impetum facientium*, novum Syſtema condere annifus ſit. Res

ex

ex animi ſententia ſucceſſit, & qui acidum & alcali ignoraſſe negari poterat *Hippocrates*, quandoquidem diſertis verbis, *amarum & acidum ſanguini ineſſe*, in Libro de antiqua Medicina allegat, quomodo Mechanicus eſſe deſineret, qui *impetum facere*, cui termino ſimilis nullibi ob ſignificandi Græcum valorem invenitur, principia corporis profeſſus eſt. Ita ſane ſe res habet, ſermonis brevitate uſi veteres, multa ignoraſſe dicuntur, quod loquaces minus fuerint, & menti Lectorum divinandum aliquid reliquerint. Concedimus nos quidem Seculo noſtro inventionum gloriam in plurimis, verum negari inſimul non poteſt, plurima a noſtris non apponi, ſed recoqui, noviſque ſaporibus imbutas veterum veritates menſis noſtris admoveri. Ergo & *Hippocrates* virium motricium efficaciam probe calluit, poſſuntque ejus opiniones in noſtras commode permutari, ſed mutandi ſunt termini, qui ſpiritus hactenus dicti ſunt, *enormontica pars audiet*, non morbi ſpirituum appellabuntur, ſed *morbi enormontici* non ſpiritibus medebimur, ſed *enormonticis* & *enormontica* exagitanda erunt remedia. Sic rerum, morum, vocabulorumque, tyrannus eſt uſus, qui principium vitæ noſtræ modo animam, modo ſpiritum, modo Archæum, & ſecundum diverſas, quibus ineſt, corporis partes, modo Gaſteranacta, modo Rachamelcam, ſtilo *Dolæi*, & noſtra hac ætate fluidum nervorum, vocitari juſſit, qui effecit, ut ſpiritus ex foro Medicorum, modo relegati, modo civitate denuo donati & vindicati fuerint. Jam enormontica pars dicentur ſpiritus, cetera omnia convenient, ſicut τῶν ὁρμῶντων ex *Hippocrate* jam mentionem fecit, & de ſpiritibus interpretandos eſſe edocuit *Helmontius*. Inde ſuæ famæ inſigniter conſuluit Autor, quod, novam eſſe hanc ſuam de enormonticis ſententiam, negat, ſed renovatam, & ex cineribus, quibus poſt *Hippocratis* tempora ſepelita fuit, denuo exſtructam, quo ipſo non minus in Rempublicam literariam beneficium contuliſſe cenſendus eſt omnium bonorum ſuffragio. Sunt adeoque enormontica pars ſpiritus aliquis, medius inter animam & corpus, cujus miniſterio utatur anima, ne ſcilicet, ſicut conſcia actionum ejuſmodi non eſt, neceſſe habeat, ſordi-

diſſimas quasque functiones obire. Competit autem ejusmodi principio enormontico triplex officiorum genus, enitendi, aut vitalem niſum exercendi, elaſticum concipiendi robur, & quandam arbitrii ſimilitudinem exprimendi, quo ipſo efficitur, ut ratiocinium inſtituere videantur animantia bruta, cum non niſi ſenſu communi objectorum impreſſiones diſcernant. Quodſi cum ulla re ſimilitudo intercedit hiſce enormontis corporis partibus, intercedet cum igne, cujus eſt, nullo carcere contineri poſſe & ad omnia latera impetum facere & erumpere velle, quo ipſo variorum motuum mechanicorum cauſa & autor eſt. Interim ita legibus, quas natura tulit, non obtemperant enormonticæ partes, eo petulantiores, quo magis impatientes quietis, ut non laſcivire frenumque excutere de die in diem tentent, quo ipſo morborum ingruit neceſſitas, quorum nullus omnino eſt, qui non enormuntam partem, (adſueſcendum eſt termino, cetera omnia bene ſeſe habent,) ſuo modo involvat. Aut enim fervidiſſimo conflictu *Enormon* cauſam morbificam evincere conatur, unde morbi acuti, aut velificando leviorem pugnam inſtituit, quod impar ſe tantæ tamque gravi cauſæ futurum ſentiat, ut ſic paulatim & per inſidias, qui aperta fronte non poterat, ſede turbetur humanæ ſalutis hoſtis, prout in morbis chronicis. In genere autem conſideratus morbus nihil aliud eſt, quam conatus naturæ, id eſt, impetum facientis ſeu principii enormuntis virtus, qua materiæ morbificæ exterminationem in ægri ſalutem molitur. Quo ipſo clarum, obſcuram ſatis naturæ notionem non melius, quam enormontico niſu explicari poſſe, quod cauſa morbifica nihil aliud ſit, quam ens leges vitæ turbans, & rectorem vitæ ad conflictum provocans, quo conflictu durante ægrotare dicatur corpus. Atqui hæc ſpirituum ſeu enormunton iracundia neceſſaria eſt, utpote a variis accidentibus emota. Datur autem & ſpontanea ſpirituum ataxia, & propria thymoſi facta commotio, quo tempore ferocire ſpiritus absque alieno ſtimulo dicendus eſt, qui haud raro, etiamſi legitime compoſitus ſit ad motus ſanguis, & vaſa bene ſe habeant, efferveſcens, ruptis extremitatibus, hæmorrhagiisque excitatis, aut in dolentes per ſe partes ſæviens, triſtes & exitia-

exitiales corpori, cui præeſt; tragœdias ludit. Atque ſic ſuo laſciviente impetu *Enormon* proprii defectus cauſa eſt; deficiens enim, ubi deferbuit, vappeſcentem relinquit ſanguinem ſuum, imo jam in chylo rite præparando peccat, quod *Enormonticus* ejusmodi languor non tantum propriæ rei privatæ male proſpiciat, ſed & invadentibus hoſtibus, cauſis ſcilicet morbificis, debita ratione per motus criticos ac coctiones debellandis par eſſe non poſſit. Neque autem per ſe vitioſus eſt enormonticus ille impetus, ſed mali radices a ſanguine, qui ejus origo eſt, agit. Talis enim eſt ſpiritus, qualis maſſa ſanguinis, imo vero in ipſo ſanguine ſpiritus, ſeu enormuntes ſedem domiciliumque figunt, de quo dubium nullum eſſe poteſt conſideranti, cum ſanguinis jactura ipſum vitale principium excedere, ut animi deliquium patiantur, quibus ſanguis ex vena ad decem uncias educitur, cum alii plurium librarum ſanguinis pondus impune dimittant, manifeſto indicio, majoribus ſanguinis fluminibus plus ſpiritus, quam parvulis capillaribusque rivulis, ineſſe. Quodſi quis ſanguinis utriusque, arterioſi ac venoſi, differentiam, quod ille floridus ſit, hic vero obſcurus, & ad quietem properans, explicare ſuſcipiat, dici aliter non poterit, quam enormonticis partibus divitiorem eſſe arterioſum, pauperiorem venoſum ſanguinem. Proinde vel in muſculorum ſubſtantiam mutantur arteriæ, vel in cerebro hanc, qua abundant enormonticarum particularum quantitatem deponunt. Dolendum ſaltem, ſuo, quod hactenus legitime perfecit, officio deponi cerebrum ab Autore, ut nulla omnino eidem concedatur ex ſanguine ſpiritum eliciendi libertas. Sententia, quam *pag. 26* proponit Autor: *Spirituum geneſis ex pulmone*, & paulo poſt: *in cerebro ſpirituaſcentia eſſe non poteſt*, ſic nova eſt, ut omnem Anatomicam de nervorum propagine veritatem ſubruat & evertat, dubiumque relinquat, utrum embryo, cui nullus pulmonum uſus eſt, ſua vita vivere credi poſſit, aut utrum, quibus nulla eſt aut parcior reſpiratio, uti aquatilia animalia, impetum facientibus gaudeant; neque alia, quam poſſibilitatis, argumenta, eademque ſatis pauca, adducuntur, niſi forte ab aere in pulmonibus partes enormuntas ſan-

guini accedere contendat, in quo neminem dissentientem habiturus est. Quocunque tamen & quo in loco facta enormonticarum partium sit genesis, rariores eosdemque nobilissimos, in corpore humano usus præstant, *sanguinem depurant*, excitatisque sanguinis despumationibus, exanthemata, variolas, morbillos, in peripheriam cutaneam eliminant, crisesque provocant salutiferas, nisi turbentur in negotio, id quod malo ægrotorum fato fieri solet, cui fini assequendo nullæ unquam fermentationes sanguinis, secundum leges Chymicas factæ, inserviunt. Demonstrare enim annititur, Cl. Autor sanguinem sic comparatum non esse, ut ab intestina particularum, eundem constituentium, pugna, conflictus salium diversæ indolis subsequi possit. Cum autem inter tres corporis humani partes ad mentem *Hippocratis*, *continentes contentas* & *impetum facientes* ultima nobilitate, & in reliquas imperio superior sit, dicendi initium ab eadem facit Cl. Autor, & primo loco de morbis enormunticis, seu spirituum propriis, melancholia, delirio, aliisque hujus generis morbis, disserit, quotquot sine febre humorumve consensu adolescere deprehenduntur, servata reliquorum historia, qui humorum vitium pro causa agnoscunt, quamvis spiritus primario afficiant. Classi, quæ de Febribus inscribitur, seu de Morbis fluidorum, quo in negotio, fatendum, nihil defæcatum magis, aut majori industria perpolitum, Autoris de Febrium indole judicio dici vel excogitari posse, utpote qui, quo modestus magis est, ita, ut denuo profiteatur Libri secundi Præfatione, *sibi non de novo, sed de neglecto apud posteros impetum faciente* sermonem futurum, eo plus industriæ in perlegendis Autorum omnis fere ætatis placitis, collocasse deprehenditur, ita, ut, & judicii & laboris opus hoc suum esse, merito fatendum sit. Magnopere placuit placetque omnibus bonis ejus de naturæ curatione, seu de crisi, in quam febris terminatur, judicium. Medicum spectatorem saltem esse debere crisium, si natura demonstret, se totum curationis negotium sibi arrogasse, socium, eundem esse debere & coadjuvantem, si languidiorem eandem aut impetuosiorem pro excitanda crisi deprehenderit. Primam adeoque debere esse naturæ,

turæ, secundam hinc artis curationem monet, quo in loco diæteticis curationibus & curatissimis victus cautelis plurimum attribuit, quo facto omnia omnium febrium, secundum singulæ indolem accurate descriptarum, remedia rationali bilance trutinat. Tertius Liber *de Morbis solidarum cum febre & sine eadem* inscribitur, quo loco denuo Enormon suum iracundiæ, excandescentiæ, & thymoseos, stilo prorsus *Helmontiano* incusat, ita, ut, si illius ataxia regionem capitis invadat, cephalalgia, delirium, aliaque hujus generis mala, oboriantur, si ad thoracem concitatius feratur, varii hujus regionis affectus subsequantur, in abdomine evigilent tormina, in peripheria corporis variolæ, morbilli, petechiæ. Verum non semper furit Enormon, magnoque impetu causam morbificam expellere tentat, sed non sufficientibus viribus, in capite lethargum, lipothymiam, aliaque hujus indolis morborum genera, in infimo ventre alvi inertiam, stypticitatem, & ita porro, producit. Inde hac methodo capitis, thoracis, infimique abdominis, morbis, cutaneos aliosque peripheriæ affectus subnectit, chirurgicorum vero morborum mentionem faciendi fortasse consilium non suscepit. Tantum autem abest, ut severiores judices nos elegantis & apprime utilis Libri profiteamur, ut potius certo persuasum nobis habeamus, nec sine ingenii cultura eundem legi, nec sine insigni humani generis salute ad usum pertrahi, quæ eodem continentur, Theoremata posse.

MISCELLANEA BEROLINENSIA, AD INcrementum Scientiarum, ex Scriptis, Societati Regiæ Scientiarum exhibitis, edita. Continuatio tertia, sive Tomus quartus, cum Figuris & Indice materiarum.

Berolini, sumtibus Jo. Andr. Rüdigeri, 1734, 4.
Alph. 2 pl. 6, cum Tabb. æn. 11.

Nonnihil temporis diuturnioris effluxit, ex quo *Continuatio* horum *Miscellaneorum* amissu eorum, qui Reipublicæ literariæ

terariæ hujus seu Societatis summam tenuerant, fuit retardata. Præses, Propræses, ac Directores Regiæ Berolinensis Scientiarum Societatis hoc ipsum, æque ac alia, exponunt in formula Dedicationis, ad Illustrissimum *Adamum Ottonem*, L. B. *de Viereck*, Protectorem Societatis suæ, directa. *Pars* Tomi hujus *prima* continet *Mathematica*, quibus, interposita *Parte secunda* de *Literariis*, aggreganda sunt *Mathematica pag. 230-245* exhibita. *Pars tertia* complectitur res *Physicas* & *Medicas*. Delibabimus singula carptim. In limine Operis repræsentatur Cel. *Alphonsi des-Vignoles* Tractatio de *Annis Ægyptiacis*, Autoris multijugam lectionem, scientiamque, tum Astronomicam, tum Chronologicam, comprobans. Ægyptii annum primi invenerunt ex observatione solis meridiani, cancrum ingressi, australium capiti imminentis.
Pag. 2. Cum menses 30 dierum constituissent, eosque intervallo unius anni solaris duodecies replicari animadvertissent, annum solarem ad dies 360 alligarunt. Cl. Autori videtur certum, Seculo Noachico hanc fuisse anni formam. Zodiaci divisio facile innotuit. At cardines solstitiorum Ægyptii determinare haud ausi, ad Sothin seu Caniculam direxerunt, cujus or-
3. tum heliacum observare consueverant. Æram Ægyptiacam deducit Autor ab anno Periodi Julianæ 2429, quam *Marshamus* ab anno Periodi Julianæ 2371 exorsus fuit. Ortus heliacus Sirii locandus est vero in annum 2429, diem Julii 20, horam 3, min. 57, sole existente in cancri gr. 6, min. $38\frac{1}{2}$, & horizonte depresso ad gr. 2, min. 6. Hic calculus debetur diligentiæ Astronomicæ Cel. *Christfridi Kirchii*. *Theon* Smyrnæus & *Porphyrius* dudum fundamenta huic supputationi sub-
5. ministrarunt. At, quia Sirius annum antevertit diebus circiter quinque, revolutio ejus annotata fuit annis antiquis 69 major, annis 70 minor. Præterlapsis 7 revolutionibus ejusmo-
6. di, Sirius oriri visus est ipso anni die primo. Unde patuit, annum circiter constare solarem quam proxime diebus $365\frac{1}{4}$.
8. *Ramesen*, de quo *Plinius Hist. Nat. XXXVI, 8, 9*, tradit, fuisse illum Regem *Exod. I, 8*, conditorem urbis cognominis, qui pyramides exstruendas curaverit, observat Noster. Hasce non nisi ope obser-

observationum Astronomicarum fieri potuisse, cum *Joanne Matthæo de Chazelles* idem credit. Anni solares nostri 1460 constituunt Ægyptios veteres 1461, dies vero 533265. Periodum hanc per Phœnicem hieroglyphice repræsentarunt Ægyptii, ut patet ex *Taciti Ann. VI, 28.* Quod ubi interpretes *Taciti* cognovissent, locum tantopere haud corrupissent. Res ipsa enim ex *Firmici*, Astronomi, Præfatione potuisset addisci. Dies 20 Julii, quo *Cairi* sub latit. 30° 2′ anno Periodi Julianæ 3389 Sirius ortus est Astronomice, mane, hora 4, sole tunc existente in Cancri 14° 3, fuit dies Saturni, ei sacer, qui dux temporis & hebdomadis habetur. Hæc ratio, cur a Saturno hebdomas sit inchoata, huc usque latuit. Ex hac fimbria facile de texto judicare licet. Post hanc Commentationem ejusdem Viri immortalis comparet Dissertatio *de Cyclis Sinensium sexagenariis*, quam, invitatus a *Theophilo Sigfrido Bayero*, addidit admodum senex. Annales Sinensium, in Bibliotheca Regia Berolinensi obvios, de quibus idem *Bayerus* egit in Præfatione ad Museum Sinicum *pag. 51*, in usus suos adhibuit. De hisce notitia affertur luculenta hic *pag. 25 - 27. Mülleri & Bayeri* unus & alter circa illos error detegitur. Deinde cyclus ipse uberrime exponitur. Hinc comparet *J. H. Hertensteinii Explicatio Cycli, lapidi in Monasterio Sturtzelbrunn, ad fines inferioris Alsatiæ sito, incisi.* Ostendit Autor, cyclum lunarem Paschalem *Dionysianum*, seu Aureum Numerum, in lapide exhiberi. Sequitur ejusdem *Hertensteinii Determinatio centrorum Volutæ Ionicæ interioris*, qua methodus *Goldmanniana* emendatur. Quinto loco apparet *J. L. Frischii Iris circa solem d. 11 April. A. 1729 observata Berolini.* Ejusdem cogitata *de origine Characterum obscuriorum, quibus in Calendariis signa Zodiaci indicantur*, exhibentur loco sexto. Signum cancri 69 ortum debet duabus chelis cancri ex adverso appositis. Signum Scorpionis ex ejus cauda & annexo aculeo deductum. Signum Leonis est corruptum Græcum Lambda majusculum, initium vocis Παρθένος. Signum Capricorni est Τρ contractum, ex voce Τράγος. Idem addidit cogitata *de origine Characterum, qui apud Astronomos*

[Margin: Pag. 13. — 14. — 24 seq. — 26. — 54 seq. — 60 seq. — 64. — 65 seq. — 66. — 67 seq.]

 signi-

significant Planetas. Apex in Martis vertice est conus, in quo olim crista galeæ. Pinnas petasi Mercurii mutarunt inconsiderantes in tauri cornua. Signum Jovis fuit profectum ex charactere aquilæ volantis. Saturni signum fuit falx, postea
Pag.69 seq. passim depravata. Idem loco octavo exhibet *Descriptionem ulteriorem, quam primum specimen Atlantis Germaniæ sacræ Evangelicæ requirit,* in quo Diœcesis Neapolitana ad Aissam fluvium in inferiore Principatus Brandenburgici Bayreut parte, cum omnibus Parochiis, earumque filiabus, & ad easdem pertinentibus minoribus locis, villis, prædiis, molis, &c. in charta Geographica depingitur. Vox & appellatio *Weiler* repetitur ex Latino-barbara *villari*, id est, loco, in quo tot incolæ non reperiuntur, quot constituendæ Parochiæ sufficiunt. Aliis fortasse arridebit originatio ex *Weile*, mora, commora-
74 seq. tione. Nono loco exhibentur *Observationes occultationum, immersionum, ac emersionum satellitum Jovis, in Observatorio Krosikiano Berolini facta a* Jo. Wilh. Wagnero, *præsente interdum & observante* Jo. Henr. Hofmanno, *olim Astronomo.* Observationes susceptæ fuerunt annis 1706, 1707 & 1708. Sequitur hasce *Christfridi Kirchii,* Astronomi inclytissimi, *Observatio Eclipseos solis prope Horizontem*, d. 25 Sept. A. 1706
79. post meridiem in Observatorio Regio Berolinensi peracta. Succedit ejusdem *Eclipsis lunæ*, d. 11 Octobr. mane Berolini in Observatorio eodem observata, in tabulam redacta: nec non *Eclipsis solis*, d. 15 Sept. A. 1727 ante meridiem ibidem animad-
81. versa. Notatur, imaginem solis eo minus depingi accurate, quo magis convexum sit vitrum oculare, quod in causa est re-
82 seq. fractionis inæqualis. Excipit hanc Observationem ejusdem series *Elevationum Poli quarundam, Mense Julio A. 1731 observatarum.* Elevatio Poli Francofurti ad Viadrum deprehensa est 51°, 22': Gubenæ in Lusatia 51°, 56' ½: Monasterii Cellæ 52°, 5' ½: oppiduli Furstenberg 52°, 9' ½: pagi Tassdorf 52°, 28' circiter. Hæc in gratiam eorum, qui mappas chartasque adornant Geographicas exemplo Cel. *Doppelmaieri.*
84 seq. Sequitur loco XVI ejusdem *Commentatio de Portis Caspiis, earumque vero situ.* Autor præstantissimus dudum illustrare cona-

conatus est Imperii Persici Geographiam antiquam, comparans ea, quæ adhuc durant immota, cum relationibus veterum haud infeliciter. Hyrcaniam ponit in Provinciis hodiernis *Jorgiane*, sive *Schurschan*, & *Asterabad*: *Caspios*, *Gelos*, & *Mardos*, in hodierna *Kilan* figit: *Atropatenen* perhibet esse nunc *Adirbeitzan*. Vindicatur locus *Taciti Ann. XV, 31*, contra *Cellarii* conjecturam de mendo, *Geogr. Antiqu. Lib. III Cap. 18 pag. 476*. *Ecbatana* vocatur nunc non *Tauri*, sed *Hamadan*. Media magna in hodierno *Irac Agemi* ponenda est. Pag. 87.
Cellarius portas Caspias justo loco posuit. Multa notatu digna cum mappa Geographica præstabili hic afferuntur. Recentiores hic passim convincuntur errorum, nec minus antiqui.
Sequitur *Transitus Lunæ apud duas fixas observatus Berolini d. 11 Febr. A. 1718 a Jo. Wilh. Wagnero*. 103 seq.
Idem A. 1720 Mensibus Majo & Junio sexies Berolini observavit motum Saturni retrogradum. 106 seq.
Sistitur hinc *Eclipsis Lunæ totalis cum mora*, d. 8 Aug. A. 1729 observata Norimbergæ a D. *Jo. Carolo Rostio*. Ejusdem exhibetur *Immersio Veneris sub Luna, ejusque Emersio*, d. 19 Sept. A. 1729 interdiu ibidem observata. 107 seq.
Quam excipit *Bernardi de Belidor Dissertatio de Theoria pulveris tormentarii*, e sermone Gallico translata. 116 seq.
Attendit Autor ad proprietates aeris, quem commovet pulvis pyrius, ad qualitatem corporum, e quibus pulvis pyrius componitur, & ad legem naturalem, quibus inflammatio perficitur. Subjiciuntur tria Problemata, Gallice scripta, *Jo. Bapt. Clairaut*; 1) docet inscriptionem cubi, cujus latus est datum, in octaedrum datum; 2) docet modum faciendi cubum in tetraedro regulari; 3) tradit rationem metiendi truncos conorum. 139 seq.
Addita sunt *Alexii Clairaut*, filii, *Problemata quatuor super novis Curvis*. 143 seq.
In *Parte secunda* offeruntur varia, ad rem literariam spectantia. Agmen ducit *Justi Christophori Dithmari Observatio de Marchia Landsbergensi, cujus titulo olim usi fuerunt Marchiones & Electores Brandenburgenses*. 153 seq.
Titulum jam adhibuerunt ex stirpe Ascaniensi Marchiones Brandenburgenses, *Otto* & *Conradus*, A. 1258, & quidem a Marchia Landsbergensi in Marchionatu Misniæ circa 156.

 fluvium

fluvium Salam sita, si Nostro credimus. *Ludovicus* certe *Bavarus* & *Carolus IV* in Diplomatibus hic prolatis Marchiam Landsberg
Pag.159 seq. utrique parti fluvii Sale adjungunt. Sequitur *Dissertatio historica de Advocatis Augustæ Vindelicorum*, Supplementi loco ad ea, quæ de Advocatis Augustanis in Historia regiminis
175. Augustani dixerat *Jacobus Bruckerus*. *J. L. Frischii* conjectura, cur Mensis Februarius appellatus sit *Hornung*, docet, vocem *Cernunnos* esse legendam *Keraunios* in monumento Parisiis effosso, Februarium vero quasi *cœnosum* dictum esse ex voce teutonica, *Hor*, *Hore*, *Har*, hoc est, luto, cœno. Accurate hoc est ostensum. Idem docet, *gardende Knechte* fuisse nostris olim milites, qui post exauctorationem oberrarunt ac
182. mendicarunt, ex *garden*, id est, mendicando. Idem tradit, voces *Elo* & *Schelo* in Diplomate *Ottonis Magni* idem esse ac *Edel* & *Schalen*, ungulasque ferarum nobiliorum e genere cervorum & aprorum adhuc a venatoribus vocari *Schalen*. Malumus hic cohibere assensum, siquidem Diplomate distincte edocemur, bestias quasdam Teutonica lingua appellari *Elo* aut *Schelo*, quæ postponuntur cervis, ursis, capreis, apris. Ærarium Principum olim vocabatur *Tresekammer*, quasi thesauri camera, uti idem ostendit, inquirens porro in etymologias &
185 seq. significationes vocum, *Pietantz*, *Piment*, & *Picteren*, *cavilla*, *creopensorium*, *smurdus*, *bisigibilias*. Jus *smurdi* ex lingua Sclavonica exponit de jure *mortuarii*, *Curmede*, *Hauptfall*,
193. *Baulebcn*, Gallis *la main morte*. *Bisigibilias* est pars Albis
195. superior penes Geographum veterem Ravennatem. Idem exponit vocem *Iodute* ex *io*, interjectione gestientis, & *dute*, id est, homines, cives. Vox occurrit ipsa in Versione Bibliorum inferioris Saxoniæ & Danica, *Jer. XII, 6.* Conf. *Tom. II Script. Brunsu. Leibn. pag. 204, 498, 896*, *Tom. III pag. 334.*
198. Sequitur *Meletema Matth. Belii de Linguæ Hungaricæ peregrinitate*, putantis, Hunnos, Abares, & Hungaros, exstitisse eas-
227 seq. dem gentes. Adjecta est *Georg. Godofr. Küsteri* Commentatiuncula *de Pago veteris Marchiæ Belkesheim*, ex fluvio *Balsam*, ad Arneburgum fluente, dicto. Insertæ sequuntur nonnullæ *Eclipsis Solaris*, observatæ Berolini a Cl. *Kirchio* d. 13

Maji

Maji A. 1733, & *Andrea Celsio*, ac D. *Christophoro Langhanso* Regiomonti, nec non D. *Jo. Frid. Weidlero* Vitembergæ, die eodem, recensiones. Subjuncta est differentia meridianorum inter Berolinum & Regiomontum, deducta a Cl. *Kirchio*, nempe 29', 9", supposita elevatione Poli Regiomontana 54°, 43'. *Alphonsi des-Vignoles Parergon Sinicum* exponit rem Calendarii Sinici haud unam. Promovemus gradum ad *Partem tertiam*, eique indita tum Physica, tum Medica, capita. Præcedit *Davidis Hermanni*, Pastoris Maslensis in Silesia, *Idea Schediasmatis de Conchitis Maslensibus.* Compendium hic legitur decerptum ex Schediasmate, quod Autor A. 1729, 4, Maslæ imprimi curaverat, inscriptum D. *Francisco Ernesto Bruckmanno*, sub titulo: *Monumentum gratitudinis marmoreum, conchitibus Maslensibus expressum.* Curiosæ & copiosæ utilitatis est, quæ sequitur, Generosissimi & Venerandi *Alphonsi des-Vignoles*, Classis Mathematicæ Directoris, Historia optica de variis oculorum suorum incommodis, Gallice & Latine explanata, ac Observationi *Mich. Matthiæ Ludolfi*, M. D. *de Visu per spontaneum cataractæ descensum restituto*, hic adjectæ, præmissa. Deinde demonstrat *Caspar Neumannus*, *Sirupi violarum commixtionem ad probanda liquida non esse sufficientem, sed fallacem*, idque præstat & fuse, & solide, experimentis sufficientibus adductis. Idem *Correctionem olei seminis raparum* examinat, institutam a D *Jo. Hartm. Degnero* in *Collect. Uratisl. A. 1725 pag. 208 seq.* Sequitur *Abrahami Vateri Dissertatio Epistolica* de *Ductuum lacbrymalium subpalpebralium vera constitutione, ac viarum, lacbrymas ad nares derivantium, dispositione.* Oscula ductuum subpalpebralium primus detexit *Meibomius*, Juliæ Professor, in Epistola ad *Langelottum* de vasis palpebrarum novis. Eam Exercitationem excipit *Jo. Jac Schillingii* series *Observationum & Experimentorum de vi electrica vitri aliorumque corporum.* Statuit Vir Experientissimus, cuique corpori electrico circumdatam esse atmosphæram materiæ viscidæ, frigore condensabilem, calore dilatabilem. Alii sunt in ea hæresi, frictu & motu aerem inclusum & permeantem fere eva-

Marginal references: Pag. 244. (at "Subjuncta est differentia"); 245 seq. (at "Alphonsi des-Vignoles Parergon"); 249 seq. (at "Idea Schediasmatis"); 258 seq. (at "rum incommodis"); 310 seq. (at "Caspar Neumannus"); 321 seq. (at "Correctionem olei"); 327 seq. (at "Abrahami Vateri"); 334 seq. (at "Jo. Jac Schillingii").

cuari ob rarefactionem; cessante vero rarefactione aerem ad poros relabi, ac æquilibrium aeris restituere. Sequitur *Ex-*
Pag.343 seq. *cerptum ex literis Cel. de L'Isle*, ex Gallico conversum, *continens novam ejusdem rationem construendi thermometra mensuræ constantis & universalis*. Scriptæ sunt literæ Petropoli d.22 Mart. A.1733 st. vet. Provehitur hic ad majorem perfectionem methodus *Fahrenheitiana*. Sequitur *Descriptio Hyetometri, in Societatis Regiæ usum ab Augustino Grischov adornati*, una cum Sexennio Observationum Hyetometricarum, Berolini ab
349 seq. eodem habitarum. Diligentia Collectorum transit deinceps
377 seq. ad *Jo. Theodori Elleri Observationem de Ingenti Marisca, seu Sycosi, intra sinum pudoris enata*. Ejusdem industria exhibet porro *Calculi vesicæ membrana cincti vel inclusi generationem, theoretice illustratam, & practice comprobatam.*
381 seq. Utilissima hic sane panduntur observata, sed quæ citra figuras adjectas vix dextre comprehenderis. Ultimo pæne loco obvia est C. M. D. *Relatio de ossibus Jossensibus*, sic dictis a pago Jossæ inferioris in finibus Occidentalibus Principatus Hersfeldensis. Autor eo propendet, figuras piscium & ossiculorum in terræ cavernis hodieque generari. Agmen claudunt tres Observationes *Jo. Leonhardi Frischii*, Viri sane perquam
392. industrii, una *de mustelæ fluviatilis rapacitate, & de tæniis in*
393 seq. *stomacho hujus piscis deprehensis*, altera *de lumbricis in locustis*, tertia *de tæniis in pisciculo aculeato*, vulgo *Steckerling* vocato. Optamus, ut Autoribus vita & valetudo ac consimilia porro enitendi cupiditas abunde suppetat in orbis literariæ usum propriamque gloriam.

A DISCOVERY OF THE TRUE CAUSE OF the wonderful multiplication of Corn, &c.

h. e.

VERA CAUSA ADMIRANDÆ MULTIPLIcationis frumenti detecta, una cum Observationibus nonnullis generalibus de natura Arborum & Plantarum;

rum; Autore D. WOLFIO, Membro Societatis Regiæ Londinensis & Berolinensis, & Professore Matheseos in Academia Marburgensi.

Londini, apud Jo. Roberts, 1734, 8 maj.
Plag. 4.

Tractatum hunc Cel. Autor conscripsit idiomate Germanico, unde in Anglicum transtulit *Anonymus*. Prima ejus Editio prodiit A. 1718, quam recensuimus in *Actis* ejusdem anni *pag.* 187 *seq.* Secunda vice Tractatus idem lucem adspexit A. 1725 cum Appendice, ubi inprimis aliorum experimenta recensentur, quibus inventum Autoris confirmatur. Interpres Appendicem non adjecit, forsan quod alteram editionem non vidit. Cum Anonymus quidam, institutum Cel. Autoris non satis capiens, varias Objectiones proposuisset, ipse ad easdem in peculiari Schediasmate responderat A. 1719: quæ Responsio recusa A. 1730, propterea quod in eadem continentur non modo, quæ ad illustrandum Tractatum faciunt, verum etiam quæ theoriam vegetationis illustrant. Quamobrem non male consuluisset Interpres Lectori suo, si per modum Notarum singulis Capitibus adjiciendarum notatu digna inde excerpsisset.

VIRI ILLUSTRIS, GODOFREDI GUILIELMI LEIBNITII, Epistolæ ad Diversos, Theologici, Juridici, Medici, Philosophici, Mathematici, Historici, & Philologici argumenti. E MStis Autoris cum Annotationibus suis primum divulgavit CHRISTIANUS KORTHOLTUS, A. M. Ordinis Philosophici in Academia Lipsiensi Assessor, & Collegii Minoris Principum Collegiatus.

Lipsiæ, sumtibus Bernh. Christoph. Breitkopfii, 1734, 8.
Alph. 1 pl. 3.

Viros

Viros meritis graves, ideoque laude dignos, Musa vetat mori. Meruit omnino summa, recondita, & multiplex Ill. *Leibnitii* dignitas, doctrina, & scientia, qua olim effulsit, ut immortalitas memoriæ ipsius continuis accendatur studiis, & igne desiderii haud unquam intermorientis alatur. Suppeditavit æquissimo illi desiderio materiam novam Cl. Editor, qui, hoc Libro partem Epistolarum *Leibnitii* complexus, reliquias earundem in posterum emittendarum liberalissime promisit. Inscripsit hunc Fasciculum, literis Londino datis, *Carolo Friderico*, Hæredi Norvagiæ, Serenissimo Slesvici Holsatiæque Duci. Præfatio doctrinam spirat egregiam, & rationem instituti percenset. Thesaurum hunc Epistolicum colligere cœpit Cl. Editoris parens, *Sebastianus Kortholtus*, Academiæ Holsaticæ Senior, atque Eloquentiæ & Poetices Professor Ordinarius, elogio nostro quantocunque superior. At ipse, quo minus editionem curaverit, impeditus fuit scriptorum propriorum elaboratione. Filius igitur lampada sibi a patre traditam nitide ornavit, ornatamque publicæ utilitati exposuit. Non omnes Literas *Leibnitianas* hic cum orbe erudito communicat Autor; primi duntaxat Voluminis, a sese possessi, copiam hic facit. *Leibnitius*, etiam cum errat, docet. Nullam contemsit disciplinam, singulas amavit, cultores omnium pro viribus erexit & provexit. Hoc vel ex hisce perspicitur literis, quarum 118 ad D. & Theol. Profess. Helmstadiensem, *Joannem Fabricium*, Abbatem Luteræ Regiæ, ab A. 1697 usque ad A. 1716 fuerunt datæ, quæ tantum non omnes Theologici sunt argumenti, & de consensione doctrinarum Lutheranos inter & Reformatos, quin imo inter Protestantes & Pontificios, concilianda fusius agunt. Prensabant doctissimi Pontificiorum *Leibnitium*, eique admodum blandiebantur. Ex hac aliisque caussis philosophicis redditus fuit eorum studiosior, eundemque animum Duci Serenissimo, *Antonio Ulrico*, inspiravit, annuente *Calixto*, Juniore, qui promiscue approbavit, quæ pater, momentis belli tricennalis obseptus, liberalius ad servanda Academiæ suæ jura docuerat. Accessit Duumviris *Joannes Fabricius*, Vir multæ lectionis, apparatu Historiæ literariæ instructus, qui, ne sibi deesset

esset, durum sese iis præbere noluit, qui poterant obesse. Quam vellemus, Cl. Editori patuisse reliquas *Leibnitii* Epistolas, ad *Jo. Andr. Schmidium* & *Jo. Fabricium* conscriptas! Quod ad irenica cum Pontificiis consilia, respectu Augustissimæ Imperatricis, ad eos progressæ, attinet, occultissima momenta ex *Joannnis Nikampii* Historia ejus temporis MSta, ex consiliis Theologicis, tum hinc inde communicatis, & ab Abbate Riddageshusano, *Christiano Spechtio*, collectis, ad alienas manus dilapsis, quorum partem clanculum edidit *Joaunes Fabricius*, nec non ex literis Serenissimi *Antonii Ulrici* ipsis, sunt addiscenda. Verum hæc versantur adhuc intra penetralia Vestæ. Ægre ferent nonnulli, arcanas, easque irenicas, Epistolas hic evulgari. Sed ipse *Leibnitius Epist.57 §. 2* sub certa suasit lege Epistolarum harum editionem, in usum posteritatis. Pag. 84. Ipse sibi non plane constitit ratione consensionis Ecclesiasticorum dogmatum, cum Pontificiis instituendæ: nunc enim mitius de erroribus Pontificiorum judicat, & dissensum dari solidum exitiosumque negat; nunc, peccatum esse minime excusandum, si quis, de veritate religionis Evangelicæ convictus, ad Pontificiam transeat, dictitavit. In Responso A. 1706 Ducis Serenissimi nutibus attemperato ita tepuit, ut videatur uno ore flare & sorbere simul voluisse. De Reformatis Doctoribus mitissime censuit, ac tantum non omnes eorum sententias in optimam partem fuit interpretatus. Consensionem ejusmodi, generatim sumtam, quis vituperet? Distinguendum inter consilia sincera & eventum. De negotio irenico tandem A. 1708 desperare cœpit. Eo certe tempore *Fabricium* fortuna inclementior afflixerat, & Anglis ipsis consilia *Leibnitii* videbantur incongrua & justo mansuetiora. Vela tum vertebat *Leibnitius*, & vix ac ne vix quidem Abbatem *Joannem Andream Schmidium*, ingenii timidissimi Virum, tuebatur, quo minus & hic de ponte dejiceretur. Trepidas tum *Schmidius* elaboravit ad Virum Illustrem literas; & Ven. *Fabricius* totus in eo fuit, ut publice ea negaret, quæ privatim consultaverat, & quæ, spe restitutionis decollante, denuo approbavit, & ad vitæ exi-

tum usque confirmavit. Si quid judicando assequi possumus, credibile est, *Leibnitium* majoris fuisse habitum, ni voluisset videri Theologus. Quid enim de doctrina Christiana statuerit, haud occulte in Præfatione ad *Theodicææm* præ se tulit. Sed hac quoque lege docuit suis exemplis Vir Illustris, quid imitandum sit, quidve fugiendum. Dabimus
Pag. 4. nonnulla, eaque potiora, ex Epistolis ipsis. Expetiit Vir tantus, ut exstaret iter Gallicum, quale de Anglia & Belgio *Benthemius*, & de Italia *Joannes Mabillonius* & *Joannes Fabricius*, conscripserint. *Rudolphus Augustus* Serenissimus MStum Versionis Biblicæ *Saubertinum* ægre cum quoquam
6. communicavit. Transsylvaniæ incolas nonnullos Saxonicos invitamentis Regum, commercia stabilientium, allectos eo
8. accessisse, verosimillimum. Cingaros *Wagenseilius* a Judæis, ubique Germania pulsis, ingeniose derivavit. *Toppeltinus* eos ita descripsit, ut nil restet, quod Judaismum
12. sapiat. *Joannem Ludovicum Fabricium*, Heidelbergensem, *Leibnitius* vocat Virum doctrina & judicio valentem, Electori suo carum, qui scripserit de persona Christi, & sub nomine *Jani Alexandri Ferrarii Euclidem catholicum*, id est,
15. elegantem in Pontificios lusum. In priori Libro omnia ex
16. *Gerhardi* fere sententia explicasse dicitur. *Leibnitius* putat, in omni Republica, adeoque & in Ecclesia Christiana, jure existere supremum Magistratum, sive is in una consistat persona, sive in pluribus, quarum una sit præses. Eam prærogativam concessit Pontifici Romano in Libro *de Jure Suprematus ac Legationis Principum Germaniæ*, & in
20, 21. Præfatione *Codicis Juris Gentium* præfixa. Illud ipsum Jus Monarchicum in Ecclesiam Christianam gubernandam appellat divinum, nescimus, qua significatione vocis & potestate, certe non ea, quam reperis *Luc. XXII, 24 seq.* Veritatis enim nota non quærenda est in arbitrio hujus vel illius. Nec via ad cœlum tam occultis perscripta est doctrinis, ut eam quivis, mentis compos, e sacris literis depromere & tenere haud possit. Et cur ovium est, fugere pastorem

ad

ad avia deducentem? Cur quemque oportet rationem pro sese reddere? Cur omnes fratres debebant doctrinas probare & disquirere, ac meliora retinere? Cur Corinthiorum erat, ea, quæ *Paulus* docebat, dijudicare? si unus Episcopus fidem omnium moderatur, & in arbitrio suo continet. Hæc probe intelligens *Leibnitius*, ad cerimonias & sacra externa Monarchiam Ecclesiasticam alligandam censuit, præterea prærogativas Romanæ sedis esse juris humani existimavit. *Aug. Herm. Franckii* conatus in rem augendam literariam, eamque piam, laudantur, singularia Pietistarum dogmata haud æque. Pag. 20 seq.
Corpora vi actrice insita non videntur spolianda, licet ea ad leges mechanicas exseratur. 25.
Christophorus Sturmius verbis, non re, dissensit, a Metaphysica sublimiori haud paratus. 27 seq.
De gratia Dei, per quam homo ad fidem movetur, tum externa, tum interna, varia afferuntur non contemnenda. 32 seq.
Ubique intexuit Cl. Editor animadversiones & illustrationes suas, tum literarias, tum Philosophicas, tum Theologicas. Solida est tractatio ejus de consolatione animæ, ex absoluto decreto profecta, vel proficisci non valente. 35 seq.
Guilielmi Forbesii Considerationes Controversiarum primus *Joanni Fabricio* prædicavit *Leibnitius*. 38.
Calvinus acriter ursit realem ac substantialem perceptionem corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, dimensionalem negavit, ut nuper fere Cl. *Cantzius* nostras, dummodo *Leibnitio* credamus. 41, 43.
Cantzio accedit Cl. Editor *pag.* 47. 52.
Quis sit *Hippolytus a Lapide*, *Leibnitius* exquirere non potuit. 54.
Pauli Sarpii Latinam Historiæ Concilii Tridentini translationem adornavit *Adamus Neutonus*, Scotus, Ephorus studiorum Principis primum ex *Jacobo I* geniti. Ephemerides menstruæ, quæ ineunte hoc Seculo Hannoveræ formis publicis fuerunt descriptæ, nec penitus opera *Leibnitii*, nec sine eo, vulgatæ sunt. Ipse enim eas adjuvit, tum communicando rariora, tum revidendo, dum domi erat, impressa. 74.
Responsum Jenense contra eos, qui alios Pietistarum nomine diffamant, laudatur ad A. 1702. 79.
Arcanum regium cum Autore suo *Winklero* improbatur. 87, 91.
Cl. *Calvœrii* prædicatur do-

 ctri-

ctrina *pag. 96.* Optatur, ut *Sebastiani Edzardi*, consilio irenico insultantis, juvenis tum Hamburgensis, coerceatur apud magistratum petulantia. Concionatores Aulicos, *Joannem Nikampium* & M. *Knopsium*, in publica correptione omnes
Pag. 99. prudentiæ non minus, quam æquitatis, excessisse limites Guelferbiti, judicat *Leibnitius.* Alii secus judicarunt. *Jacobus Fridericus Reimannus*, tum Pastor Primarius Ermes-
110. lebiensis, laudatur, Abbati *Jo. Andrea Schmidio* in deliciis.
113 seq. Opus Apocatastaseos *Petersenii* laudatur. Responsum, quod *Joannes Fabricius* cum uno & altero A. 1708 de promisso
116 seq. ad Pontificios transitu fabricaverat, Jesuitæ ephemeridibus Trivultinis eodem anno *pag. 900 seq.* inseruerunt. Protestationem edebat ordo Theologicus, labemque adspersam abluere conabatur. Copiosus in hisce *Leibnitius.* Cl. Editori
129 seq. consilia Theologorum Helmstadiensium fuerunt ignota, qualia A. 1706 de transitu ipso ad Serenissimum *Antonium Ulricum* miserunt. Pleraque edidit postea *Jo. Fabricius*, & *Christianus Thomasius* in *Gemischten Juristischen Handeln* de eis libere satis sensa animi aperuit. Pleraque tamen adhuc latent ob rationes notissimas, quæ tamen evulgabuntur tandem, ex quo semel e scriniis defuncti Abbatis *Spechtii* avolarunt, & ad plurium manus pervenerunt. *Thomas des Jardins*, Dominicanus Lovaniensis, suæ religioni exi-
142. tiosum duxit Responsum, Helmstadiensibus vulgo attributum, quod tamen Pontificiis maxime favet. *Leibnitium* doctrinæ de apocatastasi omnium favisse, patet tum ex elogiis, in *Petersenium* congestis, tum ex argumentis, *Uraniadi* suppeditatis. Alibi tamen subdubitat, & apocatastasin recusat facere suam. Ipsius *Commentatio de Anima brutorum*
149. hic apparet integra *pag. 189 seq.* & tot præterea hic occur-
156. runt Physica, Medica, Juridica, Historica, & Mathematica, memoratu digna, ut frustra essemus, si singulorum potissima significare luberet. Quare Cl. Editori ob Epistolas in lucem emissas, & exquisitissimas adjectas illustrationes, merito agimus gratias, apprecantes ei Numen propitium, quo plura ejusmodi edere queat.

NOVA

NOVA LITERARIA.

Parat jam Parisiis senex octogenarius, *Bernardus de Montfaucon*, Opus magnum & ad omnem posteritatem illustre, brevi proditurum duobus Voluminibus formæ majoris, hoc cum rubro: *R. P. D. Bernardi de Montfaucon, Mon. Bened. e Cong. S. Mauri, Bibliotheca Bibliothecarum Manuscriptorum nova, ubi, quæ innumeris pæne Manuscriptorum Bibliothecis continentur, ad quodvis literaturæ genus spectantia & notatu digna, describuntur & indicantur: cum Indicibus locupletissimis.* Pretiosiora & utiliora in quovis genere μαθήσεως, quæ in Europa Bibliothecis & in literatorum museis hactenus latuerunt, hoc Opus indicabit, & ad usum orbis literarii nota faciet. Inter has autem Bibliothecas bene multæ sunt, quæ nusquam memoratas Historias, Codices singulares, Chartas & Chartularia, demumque Opera multa, quæ, licet occulta jam obscuraque sint, non minoris tamen pretii sunt; quæque fortasse nunquam in lucem perventura erant. E re igitur fuit, illa omnibus patefacere, & loca, ubi latent, indicare, ut cuivis ea perquirendi facultas sit. Ea mente Cel. Viri Manuscriptorum Codicum, qui in Bibliothecis quibusdam exstabant, Catalogos edidere, idque tam felici exitu & tanto fructu, ut hinc augurari liceat, quam utile futurum sit Opus, ubi non modo ea, quæ in jam cusis Bibliothecis, sed etiam quæ in innumeris pæne aliis notatu digna sunt, indicantur. In Præfatione sua hujus Operis Autor enarrabit, quanto labore, quibus modis per annos plus septem & quadraginta sese ad tantum edendum Opus apparaverit. Nostrum est, quæ in toto Opere continentur, declarare. *Primus Tomus* Bibliothecas Italiæ complectetur, initiumque ducetur a Vaticana celeberrima illa Bibliotheca, cujus Manuscriptos Codices bene multos per biennium integrum evolvit, atque amicorum etiam ope, quæ in illa præcipua erant, postea recepit. Aliarum quoque pæne omnium Romanarum Bibliothecarum Catalogos huc retulit, quorum maximam partem ipse manu sua concinnaverat; item Bibliothecarum Montis-Cassini & Neapolis civitatis, Bi-

bliothecæ etiam Laurentianæ, Florentinæ, quæ inter celebriores ex Manuſcriptorum præſtantia numeratur,& ab Autore ipſo diu frequentata fuit, qui ex rarioribus Codibus multa excerpſit ſuo loco ponenda. Qui ſequitur autem ejusdem Bibliothecæ Catalogus peramplus, a duobus Viris doctis decennii ſpatio concinnatus fuit, quem Catalogum *Coſmus III*, Magnus Hetruriæ Dux, perhumaniter Autori miſit exſcribendum. His adduntur Bibliothecæ aliæ Florentinæ, quarum quædam Manuſcriptorum pretio inſignes ſunt. Has excipiunt nonnullæ Bononienſes, & Ceſenatenſis illa, quæ olim Malateſtarum fuerat; item Archivium Ravennatenſe, triplo auctius eo, quod in Hiſtoria Ravennatenſi cuſum fuit. Sub hac accedunt & Catalogus Codicum MStorum, quos Cardinalis *Beſſario* Senatui Veneto dedit; & ceteræ Venetæ Bibliothecæ, quarum Catalogos Autor ipſe adornavit. His adduntur Bibliothecæ Patavinæ, Veronenſes, Ducis Mutinenſis, *S. Benedicti de Padolirone*, celebrisque illa Bibliotheca *Ambroſiana* Mediolanenſis. Italicis Bibliothecis Germanicæ ſuccedunt, quarum prima eſt Cæſarea; exque *Lambecii* & *Neſſelii* Catalogis meliora quæque excerpta fuere, ſimiliterque ex Bibliotheca Auguſtana, ex Bavarica, & aliis Germanicis. His jungitur Catalogus Hiſpanæ Bibliothecæ Scorialenſis. Agmen claudent in hoc *primo Tomo* Bibliotheca Regis Angliæ, ceteræque Anglicanæ. *Tomus* vero *ſecundus* Gallicanas complectetur Bibliothecas. Præit autem Regia, omnium, quæ unquam fuere, ampliſſima præſtantiſſimaque. Hanc *Carolus V* Rex in Lupara prior exſtruxit. *Carolus VI* & *Carolus VII* auxere, *Franciſcus* vero primus, pater inſtauratorque literarum, Manuſcriptis Latinis, Græcis, aliisque, locupletavit. Subſequentes Reges plurima addidere. *Ludovicus* vero *Magnus* tot incrementa adjecit, ut præſtantiſſimas Europæ Bibliothecas & pretio & numero ſuperaret. Verum nulla unquam tanta fuerat acceſſio, quantam nunc videmus breviſſimo tempore factam, curante Francicæ rei adminiſtro, Eminentiſſ. Cardinale *de Fleury*, qui, jubente Rege, Viros duos eruditione præſtantes miſit in Orientem, qui Manuſcriptos Codices Græcos, & alios Orientalium linguarum, perquirerent & compararent. Illi autem cum

ampliſ-

amplissima messe reversi sunt, Orientalium, ut ita dicamus, spoliis onusti. His adjuncta est etiam Bibliotheca Manuscriptorum Colbertina, inter amplissimas numeranda; nec non Bibliotheca *S. Martialis* Lemovicensis, & aliæ; ita, ut triennii spatio fere decem millia Manuscriptorum Codicum in Regiam Bibliothecam induxerit, qui cum aliis juncti ad triginta trium millium numerum pertingunt, inter quos quater mille Græci comparant. Nulla certe Bibliotheca tot instructa Codicibus visa fuit, ne excepta quidem Ptolemaica. Regiam sequetur Sangermanensis Bibliotheca, quæ nunc inter præstantissimas Europæ censetur. Harum Catalogos excipient Bibliothecarum Gallicanarum plus quam septuaginta Catalogi. His tot tantisque Catalogis constabit Opus, nec sine stupore lectorum tanta supellex dispicietur, ubi non Manuscriptorum modo numerus describitur, sed etiam multorum ætas & pretium plerumque indicatur. Qui emendandis Latinis, Græcis, & Hebraicis Scriptoribus dant operam, Indicum ope hic, quot Manuscripti in singulos Scriptores, & in quibus exstent Bibliothecis, statim perspicient. Hic innumeri Autores in omni genere μαθήσεως occurrunt, de Philosophia nempe, Mathematicis, naturali Historia, Medicina, Chymia, Astronomia, Astrologia, &c. Historiæ Scriptores veteres, recentiores, anonymi, & alii, sæpe ignoti; Historia generalis, Historia quoque Nationum, Regnorum, Rerumpublicarum, Regionum, Urbium, Ecclesiarum, &c. Chartæ veteres, Chartularia, Chartæ censuum & terrarum; quæ curias Senatuum spectant & Cameras computorum, &c. Uno verbo omnia, quæ ad rem literariam, sacram, profanam, cujusvis generis, pertinent, hic enuntiata occurrent; multaque Opera, hactenus ignota & admodum utilia, hic haud dubie reperientur. Ut facilioris usus esset hæc Bibliotheca, amplissimi duo Indices concinnati sunt. Prior, in fronte *primi Tomi* positus, secundum materiam omnia & singula minutatim indicabit; alter in fine *secundi Tomi* ordine Alphabetico omnia proferet cum paginarum numeris. Sperandum autem est, plura in Opere repertum iri, quam nos hic breviter annuntiamus. Opus *duobus* in folio *Tomis* constabit, quorum singuli ducenta viginti

ginti quinque circiter folia complectentur. Character ille est, qui *Cicero* selectus appellatur. Charta nitidissima erit, & quæ oculos pascat. Bibliopola jam magnam *primi Tomi* partem edidit; folia typis data apud illum dispicere cuique licebit. Totum Opus cusum emtoribus tradetur ineunte A. 1736. Pretium Operis erit quinquaginta librarum; sed minuetur in gratiam illorum, qui, priusquam in lucem prodeat, exemplaria sibi retinere voluerint. Comparaturi sibi Opus egregium, solvent Typographo (sed cujus nomen ignotum nobis,) libras 24 hoc ipso tempore, additturi his alias 12, ubi liber fuerit vulgatus.

Posteaquam *Tomus I Notitiæ Hungariæ Novæ Historico-Geographicæ* Cl. Viri, *Matthiæ Belii*, typis expressus est, certiores ea de re facere, admonereque decet hos, qui, prænumerato in eundem hunc *Tomum* ære, factos in impressionem sumtus sublevarunt, ut memoratum *Tomum* hoc ipso tempore recipere, simulque in *secundum*, qui jam exprimi cœpit, florenos 8 prænumerare dignentur. Cum vero pauca adhuc supersint exemplaria *Tomi* hujus *primi*, quæ iis, qui tempore & occasione prænumerationis exciderunt, ea lege permittenda statuit Editor, ut pro dicto quidem Volumine flor. 10 solvant, in futurum autem designatos flor. 8 eodem tempore prænumerent; id quoque eruditis & Historiæ amantibus significandum ducimus. Qua quidem opportunitate eo promtius usuros speramus Lectores, quod *Tomus* idem flor. 12 postea venundabitur. Fieri autem prænumeratio iisdem locis, & apud Fautores eosdem, potest, apud quos facta est antea. Moram, quam excusioni *Tomi* hujus fere inexsuperabilia impedimenta, nulla tamen Cl. Autoris culpa, injecerunt, eo prænumerantes ferent æquius, quod duobus Alphabetis, quam erat promissum, auctius Opus sint accepturi, cum spe haud dubia, *Tomum secundum* circa festum Michaelis diem, seu ipsis nundinis Lipsiensibus autumnalibus, proditurum omnino.

Tomi primi Supplementorum ad Nova Acta Eruditorum haud ita pridem publicatæ sunt *Sectiones VII, VIII, IX, X & XI.*

)o(

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXXXV.

NOTITIA HUNGARIÆ NOVÆ HISTORICO-Geographica, divisa in Partes quatuor, quarum prima Hungariam Cis-Danubianam, altera Trans-Danubianam, tertia Cis-Tibiscanam, quarta Trans-Tibiscanam, universim XLVIII Comitatibus designatam, expromit; Regionis situs, terminos, montes, campos, fluvios, lacus, thermas, cœli solique ingenium, naturæ munera & prodigia, incolas variarum gentium, atque harum mores, Provinciarum Magistratus, illustres Familias, urbes, arces, oppida & vicos, propemodum omnes, singularum præterea ortus & incrementa, belli pacisque conversiones, & præsentem habitum, fide optima, accuratione summâ, explicat. Opus, huc usque desideratum, & in commune utile, Sacratissimis auspiciis CAROLI VI, Cæsaris & Regis indulgentissimi, elaboravit MATTHIAS BEL. Accedunt SAMUELIS MIKOVINII Mappæ singulorum Comitatuum, methodo Astronomico-Geometrica concinnatæ.

Tomus I.

Viennæ Austriæ, impensis Pauli Straubii, 1735, fol. Alph. 7 pl. 19, cum Tab. æn. 1, & Mappis Geograph. 2.

Tandem, quod literato orbi, & Hungariæ inprimis, florentissimæ regioni, bene vertat, eluctata innumerabiles difficultates *Beliana* Musa, quam ante hos duodecim annos cœperat felicissimis auspiciis, telam pulcherrime pertexuit, Operisque præstantissimi, cujus Prodromum jam A. 1723 publicatum, laudatumque in his *Actis A. 1724 Mens. Mart. pag. 99 seq.* recordamur, applaudentibus bonis omnibus foras prodire *Partem primam* jussit. Quæ cum externo partim ornatu oculos omnium alliciat, partim rerum bonarum apparatu instructissimo ingenia animosque pascat; eorum fore haud paucos prævidemus, qui Operis tam elucubrati *Partes* reliquas impatienter expectent, & moram quantulamcunque molestissime ferant. In tanto Scriptorum numero, qui veteris Hungariæ Historiam Commentariis amplissimis complexi sunt, ipsamque gentis originem, vicissitudines insignes, bella cum finitimis populis gesta, denique consuetudines ritusque varios, literarum monumentis commendarunt, desideratissima fuit industria Scriptoris ejusmodi, qui illas veteris ævi reliquias adhuc exstantes in urnulam colligeret, hodiernam regionis faciem in quadam velut tabula delinearet, singularum ditionum situm accurate definiret, harumque terminos distingueret, recentioris ætatis res gestas explicaret, cumulatissima naturæ munera, vix ulli alii genti tam liberaliter concessa, abditissimis terræ venis excuteret, &, quod maximum putari potest, imperantium potentiam, civium felicitatem, extolleret. In quibus omnibus si, post alias aliorum curas, aut primum, aut certe reliquis omnibus longe felicius, versatum *Belium* dicamus, minime nos fallat amor Viri, nec nisi meritis suis debitam is a nobis laudem ferat. Sed, ut, talia perficere, magni utique laboris, sumtibusque hominis privati major, res fuit; ita splendidissimis & immortalibus præconiis celebranda utique videtur Augustissimi Imperatoris, *Caroli VI*, clementia, cujus quippe nutu benignissimo aditus Autori patuit ad illustrissima Hungarorum tabularia, & ipsa Operis jam publicati venditio adversus sordida hominum iniquiorum consilia lege severissima munita est. Cujus beneficii, vere Imperatorii, magnitudinem condignis laudibus

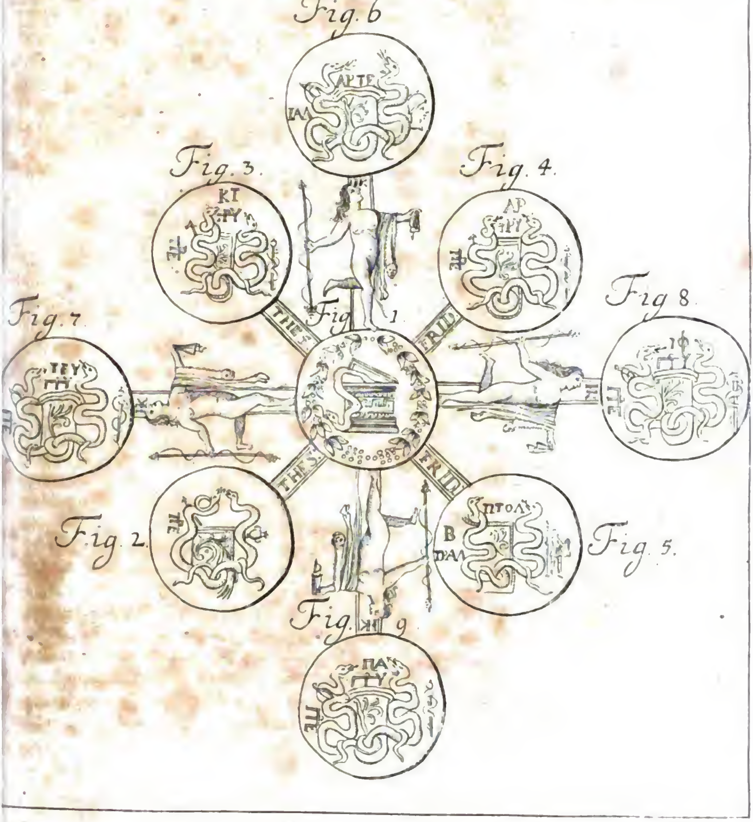
bus proſequitur politiſſima & prorſus magnifica Autoris ad Imperatorem Epiſtola, collocata in limine Operis, & quam jure ſuo pulcherrimi palatii regale propylæum dicas. Univerſi Operis qualem ſibi Cl. Autor formam ſcripſerit, vel ex his, quæ ipſi ejus fronti inſcripta ſunt, abunde intelligis. Geographis ea eſt Hungariæ in ſuas partes dividendæ ratio, ut aliam Cis-Danubianam, aliam Trans-Danubianam, Cis-Tibiſcanam aliam, aliam denique Trans-Tibiſcanam, nuncupent. Eundem in dicendo ordinem ſecuturus Cl. Autor, dabit in manus noſtras Hiſtoriæ Hungaricæ *Partes quatuor*, ſed quæ *Tomos ſex* implebunt. Itaque *Tomo* hoc *primo* exhibet Hungariam Cis-Danubianam, hujusque eam tantum partem, quæ Comitatum Poſonienſem abſolvit. Ea vero cum largam inprimis dicendi materiam præberet Autori doctiſſimo, quippe regionis hujus res civiles & naturales præ ceteris cognitas habenti; factum hinc eſt, ut magnam eorum, quæ huc ſpectabant, portionem, inprimis quæ de ſitu regionis dicenda videbantur, reſervanda duxerit in *Tomum* proxime ſecuturum. Qua in re ſi qua eſt culpa Cl. Autoris, redit ea omnis ad incredibilem ejus induſtriam, ſtudiumque inveſtigandi minutiſſima quæque, & fabulas omnes ex Hungariæ Hiſtoria penitus eradicandi. Poſuit enim haud vulgarem in eo curam Noſter, ne quid temere prætermitteret, quod eſſet cum gentis potentiſſimæ gloria aliqua conjunctum, nec ea tantum, in quibus ſitum eſſet momentum præcipuum, ſed leviſſima etiam, teſtimoniis Scriptorum partim, partim, ſi id fieri poſſet, Diplomatum, corroboraret. Quæ, ita diligenter nec ſine multis vigiliis contexta, hoc majorem Lectorum fidem merentur, quod ab ipſo Comitatus Poſonienſis & ditionum ei ſubjectarum Magiſtratu ſupremo, priusquam ederentur, ad veritatis obruſam, ne quid falſi ſubreperet, diligentiſſime ſunt exacta. Accedit præterea *Beliano* huic Operi decus inſigne & prorſus ſingulare a Mappis Geographicis, aut univerſæ regionis, aut ſingulorum Comitatuum, faciem accurate eleganterque exprimentibus, nec pro ingenio, ut ſolent plerumque vulgares illi Tabularum ejusmodi conditores, ſed ad Geometricas & Aſtronomicas, quin & Magneticas, Hydrographicasque leges

non ſine labore multo deſcriptis. Delineavit has dexterrima manus *Samuelis Mikovinii*, Nobilis Hungari, & Regiæ Societatis Scientiarum Boruſſicæ Sodalis, qui, privato primum inſtituto, poſtea publica Imperatoris Auguſtiſſimi conceſſione, totius regni Hungarici dimenſionem ſuſcepit, & hoc ipſo adhuc tempore laborem hunc impigre proſequitur. Cujus ut aliquis ſive ad noſtri temporis eruditos, ſive ad omnem poſteritatem, fructus redundaret, quicquid dimenſionum ſuarum in Tabulas redegit, commode cum immortali hoc *Hungariæ nova* Opere conjunxit, ita, ut *Tomo* hoc *primo* ante oculos tuos poſitam habeas Comitatus Poſonienſis faciem, reliquorum omnium habiturus ſis *Tomis*, qui ſuperſunt, ſuo ordine ſecuturis. Hujus conſilii ſui rationem redditurus Doctiſſ. *Mikovinius*, Mappis ſuis pereruditam ad Lectorem Epiſtolam præmiſit, & de Mappis univerſim, & de his ipſis *Mikovinianis*, minime ad ingenium vulgi comparatis, copioſe ſubtiliterque diſſerentem.

Satis diu hæſimus in *Beliani* Operis veſtibulo; jam intromitti cupimus, & artificioſiſſimam ædificii ſtructuram curioſo oculo luſtrare. Exhibet igitur, quem in manibus habemus, *Tomus* iſte *primus* ampliſſimam tam Comitatus Poſonienſis, quam urbis cognominis, hiſtoriam, quam *Partibus duabus*, altera generali, quæ phyſicam politicamque univerſi Comitatus notitiam ſuppeditat, altera ſpeciali, quæ urbium ſingularum, arcium, oppidorum, caſtellorum, vicorumque, res memorabiles perſequitur, Præclariſſimo Autori viſum eſt abſolvere. Eundem ordinem ſervabit in reliquorum Comitatuum deſcriptionibus, quibus accommodatiſſima utique hæc ediſſerendi ratio videtur. *Partem generalem* in *duo Membra* dividit, quorum *primo* de ſitu, natura, & opportunitatibus Comita-
§. 1. tus Poſonienſis agit. In tanta narrationum copia annotaſſe nobis vel ſumma capita ſufficiat. In limine tractationis de nomine Poſonienſis, ſeu, quod antiqui dixere, Piſonienſis, Comitatus, ab urbe cognomine accito, diſſerit, ampliſſimosque ejus limites, univerſum ambitum, longitudinem ac latitudinem immenſam, ipſamque ſitus amœnitatem,
2. deſcribit. Cingit regionem mons altiſſimus Carpathus, & poſitu ſuo jucundum oculis ſpectaculum præbens, & fertilitate

ſoli

TAB. IV ad Nov. Act. Erud. A. 1735. Mens. Jul. pag. 299 et 302

ſoli fontiumque perennitate cultiſſimus. Sylvis omnia per §. 3.
Poſonienſem terram obſita; ſed eminet in his præ ceteris Lintava, vaſtiſſimum nemus, & amœnioribus lucis conterminum.
Per univerſum Comitatum ſolum pingue & fœcundum, fœ- 4.
cundius tamen Tyrnavienſe illo, quod eſt ultra Dudvagum & infra Szemptzum, multo magis illo, quod eſt inſularum. Frumenti tam ferax terra, ut poſſit liberalis eſſe in vicinas. Hujus in granariis condendi & triturandi haud ita pridem nova
ratio inventa. Prata etiam largiſſimam graminis & fœni ſegetem 10.
præbent. Flumina Poſonienſis ditionis alia ſunt majora, mino- 5.
ra alia. In illis Danubius, Moravus, atque Vagus, numerantur; 6.
horum alii citeriorem Hungariæ partem permeant, ut Dudvag, Blawa, Tyrna, Padla-Woda, Parna, Gidra, Viſztukenſis rivus,
Siſciæ fontes, Bazingenſium fluviolus, Grünavienſis & Szent- 7.
Gyœrgyenſis rivi, alii ad ulteriorem regionis oram pertinent, ut Rudawa, Detrekœienſis rivus, Szolocsnicenſis rivulus, Papyraceus, Rarbachienſis, Konyhenſis, Pernekenſis, Almaſienſis, Zohorienſis, & Stomphenſis fluvii, piſcium vivariis maximam partem inſtructiſſimi. In ſingulorum origine inveſtiganda, obſervando curſu, & notanda aquarum indole, copioſus eſt,
ut in aliis omnibus, Autor. Acidularum & thermarum non ea 8.
eſt per Poſonienſem ditionem, quæ per ceteram Hungariam, copia, habent tamen virtutem ſuam aquarum Danubialium balnea, nec non Szent-Gyœrgyenſis & Stomphenſis fontes.
Aer regionis purgatiſſimus plerumque, ea maxime in parte, 9.
quæ montibus obſepta eſt. Ut univerſæ Hungariæ, ita Poſonienſibus inprimis, larga manu ſua munera Bacchus diſpenſa-
vit. In nobiliſſimis habentur Szent-Gyœrgienſe, Retſenſe, 11.
Pratſenſe, Bazingenſia, Poſonienſia, Modrenſia, & alia, vinorum genera. Ornant præterea regionem horti, tam olitorii,
quam arborei, fructuum omne genus ferentes, caſtaneta 12.
etiam, & viridaria, quorum præcipua habentur Kiralyfalvenſe,
& Cſekleſienſe. Phaſianorum, avis Hungaricæ, curam geri, & in 13.
vivariis hos educari, lege publica ſancitum eſt. Et ipſa vena- 14.
tio, nec non piſcatio, & aucupium, civibus afferunt commoditatis plurimum. Res pecuaria non ad quæſtum, ſed ad

 victum,

§. 15. victum, ſufficit. Exiles ſtatura boves ſunt, quos intra montes alunt, proceriores, qui pabula ex campis petunt. Nuper vaccæ Helveticæ inferri regioni cœperunt. Oves Hungaricæ mole quidem, ſed nec lacte, nec lana, ſuperant extraneas. Sues parcius educantur, ob glandis penuriam. Major equorum copia, quos nobilis quisque, inter Palffios inprimis, curat & alit
16. diligenter. Aviaria etiam & apiaria in uſus domeſticos in-
17. ſtructiſſima. Ultimum hujus *Membri* locum occupant prodigia Poſonienſia; quo pertinent antra Stomphenſia, ſpecus Szomolganenſis, & Bazingenſes, quorum ultimos receſſus perſcrutatus Autor, varia refert non jucunda minus, quam memorabilia. Jam ad *Partis generalis Membrum poſterius* converſus, Poſonienſis Comitatus rem politicam perſequitur. Itaque de Incolis, Magiſtratibus, & Familiis hujus Comitatus copioſe diſſerentem legimus. Antiquiſſimi regionem po-
1. puli inhabitarunt Quadi & Marcomanni, quibus poſt longum temporis intervallum penitus deletis, magno numero Rugii,
2. Heruli, Longobardi, Sarmatæ, Slavi, Avares, & tandem Hungari, ſucceſſerunt, qui ipſi, ab *Arnulpho*, Imperatore, invitati, devictis Slavis Maharenſibus, imperii nunquam interituri fir-
3. miſſima fundamenta jecerunt. Qui noſtra ætate regnum inhabitant, ſunt veterum Hungarorum, Germanorum, & Slavorum, reliquiæ. Hungarorum gens *habitu corporis* (ipſis Cl. Autoris verbis utimur) *eſt compacto, breviore eo, quam longiore; oculis plerique glaucis; facie, ex ſolis conſuetudine, fuſca, robore indomito, & facto ad laboris agreſtis patientiam.* Ingenio triſtes & moroſi ſunt, irritabiles facile, & ad rixandum proclives. Agriculturam ita exercent, ut prorſus ad eam nati videantur. Nobiles Viri moribus politiſſimi ſunt, & exterorum elegantiam imitantur. Literarum ſtudia impenſe amant, jamque a nonnullis Bibliothecæ colligi cœperunt, in quibus illam Comitis *Joſephi Eſzterhazy*, Croatiæ Bani, præcipue laudat Noſter. Armis olim valentiſſimos fuiſſe conſtat. Lingua utuntur prorſus Hungarica, eaque, quod mireris, puriore quodammodo homines agreſtes, quam in civitatibus degentes, qui, Latina ſermoni vocabula immiſcere, elegantiam putant.
4. Germanorum nonnulli olim, conniventibus, quod putat Autor

tor, Hungaris, domicilium hic ſervarunt, unde propagata ad hunc diem natio, jam ipſas Hungarorum opes & potentiam æmulatur. Qui ſuperſunt hodie Slavi, Hungariæ utiliſſimi cen- §. 5.
ſentur, ſermone utentes ad Bohemicum quam proxime accedente, corpore robuſti & humeroſi, moribus jucundi, ſed irarum tenaciſſimi. Habet & Croatas regio, ſedibus olim ſuis 6.
Turcarum vi depulſos, & ab Hungaris ſponte receptos, ſed adhuc ſuis inſtitutis viventes, & ſermone loquentes patrio. Nec minor Judæorum inter Poſonienſes numerus; qui, ſæ- 7.
pe exturbati finibus Imperii, denuo tamen radices hic egere fraudibus ſuis, quas & hoc ipſo tempore licentioſius exercent, univerſæ genti moleſtiſſimi. Summa rerum Poſonienſium 8.
penes Comitem, qui *Perpetuus Supremus Comes* appellatur. Tenet hanc dignitatem inde ab antiquiſſimis temporibus, Imperatorum conceſſione, illuſtriſſima gens *Palffiorum.* Vicaria 9.
Comitis munia Vice-Comes obit, quem eſſe nobili ortum genere, Hungarumque, oportet. Habet & Comitatus iſte ſuos *Judices nobilium*, quos, literis contractis, *Judlium* vocare ſolent, porro *Fiſcum*, *Juratum Notarium*, & *Tabulæ Judiciariæ Aſſeſſores*, de cauſis Provincialibus jus dicentes. Res gra- 10.
viores ad Comitiorum judicium deferuntur, quorum alia *generalia* celebrantur, *particularia* alia. In Optimatibus nu- 11, 12,
merantur Comites *Palffii*, *Eſzterhazii*, *Erdody*, & *Il-* 13, 14,
lyeshazii, de quorum origine & majoribus, horumque 15, 16,
in Hungariam meritis, præclariſſima quæque commemorat 17, 18,
Autor, addens Tabulas ſingulorum Genealogicas, ex proba- 19.
tiſſimis Hiſtoriarum monumentis concinnatas. Nec ſilentio prætereundos putavit *Amadeos*, Liberos Barones *de Varkony*, *Ma-* 20.
holanios, L. B. *de Pobroncz*, *Peterffios*, L. B. *de Somoſkæ*, & *Sigrajos*, L. B. *de Felſæ-Surany*, ſingulos Optimatum ordini adſcriptos. De *Parte generali* ſatis dictum; jam recto itinere ad *ſpecialem* ducimur, ſed cujus non niſi ſumma argumenta indicabimus, his ipſis, ſatis habentes, perveſtigandi Operis univerſi in animis Lectorum cupiditatem accendiſſe. Agere hic Autor inſtituit *de quinque Proceſſibus, in quos diſpeſcitur Provincia.* Proceſſus nihil aliud eſt, quam pars regionis, unius *Judicis nobilium* jurisdictioni adſtrictus. Horum Proceſſuum primus *Extraneus*

neus superior, alter *Extraneus inferior*, tertius *Superior Insulanus*, quartus *Inferior Insulanus*, quintus denique *Transmontanus*, dicitur. Accedit his *Sedes Vajkensis*, Nobilium Prædialistarum Colonia, quæ & ipsa præcipuos suos Magistratus habet. Itaque *Partem hanc specialem*, æque ut *generalem*, in sua *Membra* dividit Cl. Autor, quorum primum *Processui Superiori Extraneo* destinatum est. Est hujus Processus pars alia superior, quæ ab urbe Posoniensi, prope montes, ad Blavam usque extenditur, alia inferior, quæ per late patentem planitiem in meridiem sinuatur. De superiore primum commemorat Cl. Autor, cujus liberas regiasque urbes, arces, castella, oppida, & vicos, *Sectionibus quinque* in scenam producit. Urbes Posoniensem Comitatum quinque nobilitant, Posonium, Tyrnavia, Modra, Bazinga, & Szent-Gyœrginum. Posoniensis urbis, tanquam in Comitatu principis, historiam Noster *Capitibus sex* absolvit; quorum *primo* origines sub Romanis, *altero* fata sub Barbaris, *tertio* sub Hungaris, *quarto* sub Austriacis Regibus, *quinto* prærogativas & celebritatem, *sexto* denique hodiernum urbis habitum, exponit. Amplum inprimis est *Caput quintum* & *ultimum*, quorum altero de Regum inauguratione, de Insignibus, seu Clenodiis, Regni Hungariæ, in arce, & inaugurationis tempore in urbe Pisoniensi, hospitantibus, de Comitiis Posonii celebratis, de regni Hungariæ administratione, Posonii constituta, de Ærario regio, sive Camera Hungarica, Posonium translata, de Sede Archi-Episcopi Strigaviensis, Posonii collocata, de præpositura & venerabili Capitulo Posoniensi, *Articulis VII*, altero de urbis Posoniensis situ, atque ædificiis sacris, de ædificiis reliquis, de incolis, & Magistratibus, deque opportunitatibus urbis Posoniensis, *Articulis IV*, tam docte copioseque commentatur, ut nobis quidem, quos vehementer delectavit universi Operis lectio, omnibus diligentissimi Historici egregie defunctus partibus videatur. Absoluta urbis Posoniensis historia, progressurus erat Cl. Autor ad urbes reliquas, & alia, quæ supersunt, historiæ Posoniensis momenta; sed jam in tantam excrevisse molem vidit *Volumen* hoc *primum*, ut cogi vix posse in has angustias, quæ restant, omnia existimarit. Itaque consulto hæc reservanda

vanda duxit *Tomo* proxime prodituro, quem cupidissime nos expectamus cum iis omnibus, qui de *Beliana* Musæ elegantia vel ex primo hoc partu, faventissima Lucina excluso, recte existimare norunt. Etsi enim labori per se tam præstabili minime opus est commendatione nostra, aperte tamen & per fidem nostram judicamus, sive rerum hic commemoratarum copiam & delectum, dispositionemque congruam, sive Scriptorum ac monumentorum apparatum, sive in fabulis confutandis acumen criticum, sive rerum seriarum cum jucundis commixtionem, sive denique sermonis elegantiam & nitorem, spectemus, desiderari hic ad immortalitatem *Beliani* nominis prorsus nihil posse. Ne in laudando verbosiores simus, facit tersissimum *Theophili Sigefridi Bayeri*, Academiæ Petropolitanæ Socii, & Antiquitatum Professoris, scriptorum fama dudum clarissimi, ad *Matthiam Belium* Carmen Jambicum, in fronte hujus Operis conspicuum, quo cum vix scribi quidquam in laudes *Belianas* ornatius venustiusque possit, id unum agimus, ut in plausus & acclamationis tam auspicatæ societatem veniamus, & fronti tam merenti pulcherrimam a manu Imperatoria lauream auguremur.

ALEXANDRI XAVERII PANELII, E Societate Jesu Presbyteri, de Cistophoris.

Lugduni, sumtibus Fratrum de Ville & Ludov. Chalmette, 1734, 4.

Plag. 15.

Vix ulli rituum priscorum, quos Viri doctissimi certatim sibi explicandos sumserunt, ea contigit felicitas, quæ Bacchanalibus, ut ex monumentis antiquissimis, quæ certamine jucundissimo arbitri quondam idonei, *Gudius* & *Spanhemius*, commiserunt, hodienum residuis, uno fere eodemque tempore ab ingeniis clarissimis & laudis hujus haud obscure æmulis feliciter eruerentur. Eadem enim sacra nefanda egregie illustrandi ansam ut Tabula ænea vetusta, Museo Cæsareo Vindobonensi illata, quæ Senatusconsultum de iis factum complectitur,

tur, ante sexennium Viro Cl. *Matthæo Ægyptio* præbuit, ita superiori anno Doctiss. *Alexandro Xaverio Panelio* veteres, quos indefessa industria tractat, nummi, & ex iis Cistophori inprimis, uberioris utique lucis, quam affusa iis adhuc ab Antiquariis erat, indigi, subministrarunt. Tractationi de iis animum Vir diligentissimus adjecit, exstimulatus ab Illustriss. *Jo. Natali Alletio*, Ragusinorum Cancellario, qui, oblato ex gaza sua Cistophori, sub frontem hujus lucubrationis ære expressi, exemplo, ei negotium dedit, ut suam de eo sententiam exponeret, id quod non sine laude ingenii doctrinæque præstitisse æquis judicibus facile censebitur.

Cistophori, non dicti a cistiferis, vel nunquam, vel rarissime, in iis obviis, (cistiferam enim virginem in *Croicbetiano* nummo ipse agnoscit & *Panelius*,) neque ἀπὸ τȣ̃ κισȣ̃, frutice *Dioscoridis*, cujus florem, nominis hoc indicio permotus, in Cistophoris venatur *Eisenschmidius*, cui illi proinde non diversi a Rhodiorum nummis, rosam, ut vulgo, balaustium, ut alii arbitrantur, præferentibus, de quibus digna eruditione vasta, qua veteres nummos dilucidavit *Spanhemius*, legas in Operis de usu & præstantia nummorum Tomo priori, ubi tamen in nummulis duobus explicandis sibi frustra difficultates nectit Vir magnus, ΣΤΑΣΙΩΝ in altero, in altero ΖΕΙΝΕΙΩΝ legendo. In posteriori saltem nihil aliud nisi nomen proprium ΖΕΙΝΩΝ reperiri docet exemplum ejus nummuli, in *Fridericiana*, quæ Gothæ asservatur, gaza obvium, in qua & similes permulti occurrunt, cum aliis hujuscemodi nominibus, unde, altera illa voce ΣΤΑΣΙΩΝ geminum viri nomen delitescere, non immerito colligas. Sed alii hi Rhodiorum nummi, alii Cistophori, qui ita, non κισηφόροι, quod frustra requirit *Eisenschmidius*, appellati, ut nummi ab cistiferis hominibus, cistam in Orgiis præferentibus, discerni possent. Dicti autem a cista, in iis expressa, quæ mystica est Bacchi, cujus ad sacra & hæc, & cetera, quæ complectuntur, symbola haud dubie pertinent.

Ex iis primo omnium sese corona offert, hederæ foliis & corymbis constans, quæ nunc major in his Cistophoris, nunc

minor,

minor, apparet, & cujus usu, variis rationibus, iisque & physicis, subnixo, in Orgiis nihil frequentius. Ea cistam, unde Cistophoris nomen, ut vidimus, ambit, eamque semiapertam, quasi quæ probrosa arcana sua, Bacchi nempe obscœnas partes, ibi reconditas, proferre in lucem vix audeat, prodeuntis inde serpentis, in plura volumina contorti, spectaculo insignem, ceteroqui, ut *Isidorus* & *Origenes* tradunt, non refragantibus his nummis, in quibus strias observes, e cannis fissis aut ligno exili contextam, & a virginibus potissimum, qualis in nummo Trallianorum *Croichetiano*, supra jam laudato, inter tot alias, non æque venerabiles, nec tanti momenti arcana complexas, quæ in Dionysiacorum pompa præferebantur, cistas portari solitam. In posteriori Cistophororum parte obvia rursus Bacchi symbola, serpentes duo, cernuntur, sese erigentes in altum, ore diducto exserentes linguam, aliquando ad ramusculi figuram accedentem, unde in suo quodam ramusculum plantæ balsami agnoscit, qui suis id nos literis docuit, Cl. *Havercampius*, inferiori parte corporis, in spiras multiplices convoluti, mutuis sibi invicem amplexibus conjuncti. Inter serpentes medium locum occupat non tam pharetra, quam corytus, una cum arcu & sagittis inde prominentibus expeditionum Bacchi bellicarum index. Vannum hic mysticam agnoscit & *Panelius*, sed, nisi omnia nos fallunt, parum cum vanno convenit figura hic expressa, quæ tam manifeste corytum prodit, ut in Cretensium nummis vel invitus eum admittere cogatur. Nec patet, ad vannum mysticam quid faciat arcus ei junctus, quid sagitta, quæ prominet, symbolum virtutis bellicæ, qua Bacchus floruit, tot inclytus triumphis, ut non tantum triumphantem sæpissime vetera monumenta sistant, sed & ipse Triumphi nomen tulerit. Huc & thyrsus pertinet, hasta cuspide, quæ hedera lambente & quernea glande vel pineo pomo obtegitur, munita, & frequentissimi in sacris Bacchicis usus. Alio vero, quæ thyrsi aliquando locum occupat, tæda, ad sacra Bacchica, quæ in lucis, specubus, & subterraneis locis, peragi moris erat, pernecessaria, alio, qui itidem occurrit, caduceus, spectat, Libero Patri, pacis & concordiæ, perinde ut bellorum & victoriæ, præsidi,

TAB. IV. Fig. 1.

Fig. 2.

ſidi, ac Mercurio, cum Libero pro eodem Numine habito, communis. In nonnullis hujusmodi Ciſtophoris, qualis ille *Appii Claudii Pulchri*, in Gotha nummaria editus, ferulæ occurrunt, mallei & formam & nomen ſortitæ, adhibitæque, ut cruentis ebrioſorum rixis obviam iretur, utpote gravioribus vulneribus infligendis minus accommodatæ.

His præmiſſis, Doctiſſ. *Panelio* jam pronum de ſacris Bacchicis, eorumque origine, quam ex Ægypto ab *Oſiride* & *Iſide*, & hujus potiſſimum, diſcerpti ab *Titanibus Oſiridis* ἐκδίκων divinis honoribus afficientis, veſania, repetit, eorundemque propagatione apud Græcos aliasque gentes, Latinos inprimis & Hetruſcos, de variis itidem nominibus feſtorum, qui Baccho agebantur, dierum, pluribus diſſerere. Sed, aliis leviter perſtrictis, in Sabaziis Aſiaticorum deſcribendis longius immoratur. Ea dicta ἀπὸ τοῦ σαβάζειν, quod idem atque εὐάζειν. Bacchus ipſe inde Sabazius dictus, cujus pater Caprius, ſi *Tullio* fides, vel, ut alii tradunt, Jupiter. Sacra ipſa nocturna, in quibus moris erat, draconem circumferre, atque initiandorum in ſinum immittere, & acclamare Ὑὲς, quod nomen, Baccho, veluti naturæ humidæ domino, proprium, *Heſychius* & *Phavorinus* Sabazium interpretantur. Sabazius vero dictus non tantum Bacchus, ſed & Jupiter, itemque Sol, ſed is quidem, nomine paululum immutato, Sebeſius, cujus rei ratio petenda e ſententia ſapientiorum e gentilibus, in multis, quos colebant, Diis unum verum Numen agnoſcentium, quo pacto jam & Sol & Jupiter Sabazius non alius, quam ipſe Bacchus. Sabazia porro, Sabazio ſacra, Aſiaticis propria, teſte *Tullio*, & a Baccho Rege inſtituta, quippe qui imperavit Phrygibus, deque Aſia, & Lydia inprimis, triumphavit.

Inter hæc Sabaziorum ſolennia Ciſtophoros eſſe cuſos in Aſia, ſi tot indicia, quæ illi præferunt, non ſatis manifeſte produnt, ſaltem negare nemo poſſit, ad memoriam eorum poſteris prodendam eos utique pertinere. Ceteroqui enim civitatum Aſiæ, qui ſuperſunt, nummi, alia longe, quam quæ in illis ſpectanda ſeſe offerunt, ſymbola complectuntur. Editos non moratur Cl. *Panelius*, qui conferri a quovis nullo negotio poſſunt;

possunt; nondum vulgatos ille, sed æneos plerosque, (neque enim nisi quatuor in iis argentei reperiuntur, interque eos duo ad magnitudinem Cistophororum accedentes, ΚΕΛΕΝδερι-τῶν nempe alter, alter ΣΕΛΓΕΩΝ) ex Museo *Gueriniano*, *Lebratiano*, *Caryano*, *Mazzaguensi*, aliisque, appellat, quibus cum nihil commune sit, quod ad plura pertineat oppida, & Cistophori contra omnes ejusdem magnitudinis, iisdem Bacchicorum sacrorum symbolis insignes, diversarum civitatum, quæ eos cuderunt, literas initiales præferant, quid vero propius, quam ut ii ad solennia Sabaziorum, quæ a civitatibus Asiaticis peragebantur, celebranda spectaverint?

Sabaziis his præfuerunt Prytanes, quorum indicium ex Monogrammate ΠΥ laudabili sagacia eruit Cl. *Panelius*. Neque enim uni Vestæ, quod *Spanhemio* & *Vandalio* visum, litabant illi, sed alia quoque sacra, ut Dearum Nemesium, Matris Deæ, Dianæ Ephesiæ, Æsculapii, & Bacchi, curabant, ea potissimum administrantes, quæ magni momenti viderentur, & publico nomine peragenda essent. Quod ut luculenter pateat, observat & *Panelius*, ad Πανιόνιον & cetera τὰ κοινὰ provinciarum Asiæ, Lyciæ, & similium, Prytanes videri missos, principemque ex iis Pontificis maximi, nonnunquam & Asiarchæ, titulo, aliquando simul utroque, usum, porro in illis conventibus Baccho sacra fieri suevisse, aut ad minimum fuisse eos ad Dionysia majori cum apparatu celebranda institutos, curamque eorum gessisse Prytanes, & sumtus aliquando in eos erogasse: ceteroqui *Archontis* & *Prytanis* appellationem unum idemque munus designasse, Senatum item Athenis ac Prytaneum, itemque Senatus & Reipublicæ Principem ac Prytanem, unum antiquitus idemque fuisse, tituloque eo postea & ad Senatores translato, illum tamen ἐπώνυμον aut πρῶτον Πρύτανιν dictum; Prytaneiam apud Athenienses obtinuisse menstruam, apud Rhodios semestrem, apud Corinthios annuam; annuos & Asiaticos Prytanes fuisse, & dignitatem eos hanc, postea sub Cæsaribus hæreditariam factam, plus semel obiisse, eamque in usu fuisse cum in civitatibus, quarum seriem post *Casaubonum*

Spanhemius contexuit, tum in aliis quoque, Pergamo, Laodicea, Trallibus, Apamea, Mileto, Anchiale, Nicodemia. Candida eos veste & corona, pro Deorum, quibus sacra faciebant, varia ratione varia, in Sabaziis certe, qualis in his nummis, hederacea, usos. Literis ΠΡΥΤ, ut aliquando in *Gallieni* nummis distinctæ occurrunt, in compendium ΠΡΥ redactis, haud dubie dignitas eorum designatur, cui præmittuntur nomina eorundem propria, qualia in Cistophoris, quos hac occasione delineatos damus, gazæ *Fridericianæ* ΚΤησίου, ΑΡΙστωνος & ΠΤΟΛεμαίου, & *Havercampianis* ΑΡΤΕμιδώρου, ΤΕΥτάμου, ΙΦΙκλέως, & ΠΑΛαμήδου.

TAB. IV Fig. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Postquam in Asia rerum potiti sunt Romani, non carent quidem Cistophori Prytanum, quanquam sine dignitatis hujus mentione, nominibus Græce scriptis, sed multo ibi luculentius tamen Proconsulum & Proprætorum, qui provinciis iis præerant, nomina, ut *P. Lentuli*, *Ap. Pulchri*, *M. Tullii*, *Cl. Pulchri*, *Q. Metelli*, Latinis expressa literis cernuntur. Editi sunt hujuscemodi a *Patino*, *Seguino*, *Harduino*, *Haymio*, *Liebio*. *Haymius* in suo coryti, intra angues se mutuo amplexos expressi, loco aspergillum una cum acrostolio agnoscit, sed frustra, coryti ibi figura, perinde atque in aliis, qualis & *Gothanus* primus, non diversa a reliquis, nisi quod paulo negligentius, quam ceteris, insculpta est. Propter inscripta iis Magistratuum Romanorum nomina magno Historiæ antiquæ inde uberius illustrandæ commodo suis Cistophori hi annis assignari certissime possunt, ceteri, qui antiquiores, non item, nisi forte Ephesinos inde tres, ex gaza *Surbeckiana* laudatos, exceperis, in quibus juxta literas ΕΦΕ. numeri Κ, ΜΔ, ΞΖ. h. e. XX, XLIV & LXVII. Quanquam, cum ad Epocham, de qua constet, revocari illi nullam possint, sed forte ad ipsa hæc Sabazia spectent, eo tempore, quo adhiberi cœpit, vel instituta primum apud Ephesios, vel restaurata, nummi hi, si fatendum, quod res est, ceteris, in quibus nihil simile, non magnopere præstare utique videntur. Certe illis haud proponendi Cistophori Cretensium, adhuc nisi ex *Goltzio* non satis noti, e quorum

quorum numero is, qui juxta literas ΔΙ vocem ΤΡΥ præfert, quin literas uno nexu junctas ΠΡΥ habuerit, ΠΡΥτανιν Διάδετον designantes, minus dubitari potest, quam quid Monogramma ΧΔΕ sibi velit in eo, qui ΚΡΗΤΑΙΩΝ nomen, quod in ceteris ΚΡΗ est, totidem scriptum literis, ob oculos ponit. Nihil similius vero, quam quod conjectat Cl. *Panelius*, Asiaticæ Romanorum Provinciæ Cretam, ad exemplum Cypri, quæ ad Ciliciensem spectabat, fuisse attributam; sed, cum Cistophori hi antiquiores longe Romanorum in iis partibus imperio censendi sint, nihil id quidem lucis affert ad eos recte explicandos, quos symbola iis insculpta Sabaziis, ab Asiaticis ad eos derivatis, vindicant, non abludentibus minoribus illis signis, quæ iis impressa cernuntur, cujusmodi Solis sidus, unde, & quod nullæ in iis faces comparent, sacra illa apud Cretenses non nocturna, sed diurna, fuisse, conjectat Vir doctissimus, & tripos. Sed neque pharetra, vel potius corytus, quem inter geminos angues, ut alibi, expressum, missa vanno non agnoscere, pro candore suo, non potuit Cl *Panelius*, Bacchum, ejusve sacra, excludit, adeo, si cetera conspirent, non abjudicandus Baccho, ut injuriam fecisse Cl. Autori Gothæ nummariæ Vir doctissimus videatur, contrariam ei sententiam tribuendo, cum loco eo, qui tenebras offudit Cl. *Panelio*, nihil ille aliud velit, quam corytum, quem adjecta clava ad Herculem in nummis Erythrensium revocat, male tanquam solenne & nulli homonymiæ obnoxium symbolum sine manifesta, quæ id suadeat, ratione ad Bacchum trahi ab *Harduino*.

Sed ad Cistophoros tempore posteriores paulisper redeundum est, ut eos, qui *Antonio* IIIViro cusi sunt, præeunte Cl. *Panelio*, expendamus. Atque illorum quidem tres numerantur, haud una ratione a superioribus diversi. In tertio eorum, ex *Gorlæo* petito, ipsa etiam Bacchica cista, unde Cistophoris nomen, desideratur. *Antonio*, iterum designato Consuli, post res in Armenia feliciter gestas, in Asia eo tempore, quo Sabazia celebrabantur, stativa habenti, eos cusos Cl. *Panelius* conjectat, testimonio nummorum nixus, persuasusque, *Antonium*, *Cleopatram*,

patram, Reginam Ægypti, *Octavianumque Cæsarem*, fœdus inter se adversus Parthos iniisse, eosdem in finem tertii ab sancito eo anni rejicit. Annos illos tres fœderis designari putat literis A, B, Γ, quas nummi *Antoniani M. Oppii Capitonis*, L. *Sempronii Atratini*, & *M. Barbati*, præferunt. In iis omnibus *Antonius* COS. DES. IT. & TER. dicitur, qui cum apud *Vaillantium* sub Familia *Sempronia* in nummo L. *Atratini*, litera B. notato, COS. DES. TER. appelletur, atque hac ratione anno jam secundo hujus fœderis Consulatum iniisse videatur alterum, quem ne tertio quidem, ut censet Cl. *Panelius*, decurrente iniit, quippe tum adhuc COS. DES. IT. ET. TERT. ut in nummis his est, Cl. *Panelius* nummum eum vitiose descriptum a *Vaillantio* conjectat. Sane apud *Morellium* is in gente *Sempronia* non occurrit, qui tamen prolatum a *Patino* & *Vaillantio* sub *Antonia* Familia cum litera B exhibet, & inscriptione: L. ATRATINVS AVGVR. COS. DES. omissa voce TER, quæ, fieri potest, ut exesa diligentiam *Morellii* effugerit, quo pacto damnari vix potest, aut vitii insimulari, *Vaillantianus* in Familia *Sempronia* nummus, tametsi utique sententiæ Cl. *Panelii* minus favet. *M. Barbati* nummus *Goltzianus* ob symbolum triremis & literam A ad eundem censum revocatur a Cl. *Panelio*, perinde atque Ægyptius ille cum literis L. A. ΡΩΜΗΣ, quod ille nova ratione, nec facile ex indole vocis ΡΩΜΗΣ elicienda, interpretatur: *Anno primo fœderis initi cum Romanis*, quæ sententia tamen admitti facilius posset fortasse, si loco *Antonii Cleopatræ* caput expressum cerneretur. Sed non his equidem nummis fœdus illud triplex Cl. *Panelii* potissimum nititur, sed, ne jam de iis, qui adjectum *Antonii Cleopatræque* capiti *Octaviani Cæsaris* vel potius *Antylli* & *Cæsarionis*, caput, aut nomen saltem *Cæsaris Agrippinæ*, junctum præferunt, dicamus, aliis anno ejus secundo & tertio signatis, in quibus mentio PRAEF. CL. F. C. Literas F. C. in his nummis interpretantur vulgo: Fieri Curavit, *Harduinus*: Frumento Convehundo, Cl. *Panelius* Fœderatarum Copiarum. Ratio interpretationis novæ, quæ PRAEFectum CLassis

ſis Fœderatarum Copiarum ex fœdere illo ſiſtit, petita eſt ex ſententiæ utriusque incommodis, quibus ſuam non æque premi ſibi perſuadet Cl. *Panelius*. Erunt tamen, qui *Harduiniana* eam non multo veriſimiliorem cenſebunt, exemplo quippe ſe, in quo ea neceſſario admittenda ſit, nullo prorſus tuentem, cujusmodi vulgari, qua F. C. Fieri Curavit, exponitur, non deeſt, utcunque *Eppianus* ille nummus alio trahatur, in quo tamen cur *Eppius* LEG. magis, quam Q. MEtellus Scipio IMPerator Fœderatis Copiis præfuiſſe dicatur, haud immerito quæras. Nam certe in C. VIBII MARSI apud *Vaillantium*, *Morellium*, & *Liebium*, nummis, in quibus inſcriptiones: C. VIB. MARSO PR. COS. NE. CAES. Q. PR. M. GEMELLVS F. C. & C. VIB. MARSO PROCOS. DR. CAE. Q. PR. T. G. RVFVS F. C. & C. VI. EXPR. T. G. RVFVS SOR. CAE. Q. PR. T. G. RVFVS F. C. literæ F. G. Fœderatas Copias deſignare nullo modo poſſunt, ſed haud dubie ſignificant Fieri Curavit. A qua interpretatione cur in ſuperiorum nummorum literis iisdem explicandis ſit diſcedendum, ſi quærentibus reſpondeat Cl. *Panelius*, non ſolos *M. Oppium*, *C. Fontejum*, *L. Atratinum*, *Eppiam*que, nummos fieri curaſſe, reponi jure meritoque poterit, nec ſolum M. GEMELLVM, qui in primo *Vibianorum* nummorum nominatur, ſtatuam *Liviæ*, quam nummi illi exhibent, fieri curaſſe, ſed &, qui in poſterioribus nomen adſcripſit L. G. RVFVM, ac nihilo minus ſeparatim alterutri ejus rei curam vindicari.

Porro, quod, inito jam Conſulatu ſecundo, *Antonium*, poſt celebrata paucis ante menſibus Sabazia, triumphum demum egiſſe marinum, exiſtimat Cl. *Panelius*, id nititur teſtimonio nummi L. *Atratini*, male adhuc deſcripti. Neque enim in eo M. ANT. IMP. TER. COS. DES. TER. legitur, ſed, ut in correctiori ejus nummi exemplo apud *Morellium* eſt, M. ANT. IMP. TER. COS. DES. ITER. ET TER. III. VIR R. P. C. cui gemina eſt inſcriptio in nummo *Oppiano* ſimillimo, in quo, M. ANT. IMP. TER. COS. DES. TER. ET TER. III. VIR R. P. C. Ubi præ-

terea notandum, *Semproniano* nummo literam Δ, *Oppiano* literas Δ I, juxta aram lucentem equis marinis ſubjectam eſſe, quæ ſi numerales ſint, ad fœdus illud *Antonii*, *Cæſaris Octavini*, & *Cleopatræ*, ſi quod unquam interceſſit, trahi neutiquam poſſunt. Certe luculentius id evincendum videtur ante, quam Scriptoribus, qui impuros *Antonii* & *Cleopatræ* amores, quibus haud obſcure nummi conſentiunt, commemorantes id prorſus ignorant, dica propterea ſcribi ſine injuria manifeſta poſſit.

Sed hactenus de Ciſtophoris ipſis; ad Ciſtophoros proxime accedit quinarius, qui *Octavii Cæſaris* caput nudum cum inſcriptione: CAESAR IMP. VII. ab altera parte Victoriam ciſtæ inter duos angues poſitæ inſiſtentem cum literis: ASIA RECEPTA, præfert. Hunc nummum, interpretationibus *Anton. Auguſtini*, *Æneæ Vici*, *Gevartii*, *Rubenii*, *Spanhemii*, *Morellii*, & *Harduini*, repudiatis, Cl. *Panelius* ad ea tempora refert, quibus *Cæſar Octavianus*, parta victoria Actiaca, *M. Antonium*, in Ægyptum ſe recipientem, ſecuturus, Aſiaticos, qui adhuc a partibus ejus ſteterant, ad obſequium redegit, ab expeditione ea pariter & juncta illi Armeniaca Imperator VII dictus. Nam, cum Actiaca, qua debellatum eſt, pugna in Septembrem incidat, Aſia inde Sabaziis, menſe Octobri aut Novembri celebrari ſolitis, ab *Cæſare Octaviano*, qui iisdem præfuit fortaſſe, recepta in hoc quinario dicitur. Ingenioſe hæc omnia perſequitur Cl. *Panelius*, qui Ægyptum captam bellumque civile ante *Cæſaris Octaviani* ſextum Conſulatum confectum negat, nummorum alia omnia docentium teſtimonio confiſus. Eſt inter eos notatu digniſſimus, qui Conſulatui *Cæſaris Octaviani* jam ſexto titulum Auguſti vindicat, penus *Lebretianæ* utique ornamentum inſigne, ſed unde confici non poteſt, non reperiri ſimilem aureum, cujusmodi *Harduinus* laudavit, in quo COS. VII reperiatur. Exſtat enim omnino, non modo in gaza Verſalienſi, ſed & Gothana, hujus generis nummus, isque longe integerrimus, ac fidei minime ſubleſtæ. Et nihil impedit, quo minus idem typus diverſis potuerit, præſertim proxime ſibi ſuccedentibus, annis adhiberi. A quinario, de quo dictum eſt, non abludunt nummi

mi *Vespasiani* patris, & filii *Titi*, victoriam ſimilem in ciſta anguibus ſtipata exhibentes, quos ad reportatam de Aſiaticis aut in Aſia ſaltem circa Sabaziorum tempora victoriam, utcunque Scriptoribus Romanis ignotam, Cl. *Panelius* refert. Præter vero Latinos hos nummos, Romæ haud dubie, non in Aſia, utcunque cum ſymbolis Aſiaticis ſignatos, haud pauci Græci ſe offerunt, ciſta Bacchica inſignes, quos perinde atque alios, qui, quantumvis ciſta illa carentes, ad Orgia revocari poſſe viderentur, uberiori luce perfundendos duxit, ſubjuncta de nummis ſerpentiferis, quos Baccho, uni veterum ſapientiorum Numini, cujus proprium ſymbolum ſerpentes, vindicat, tractatione ſingulari & obſervationum bonæ frugis plena.

Supereſt, ut de uſu & pretio Ciſtophororum, de quo Cl. *Panelius* ſub finem agit, videamus. Ac de uſu quidem eorum res ſatis manifeſta eſt. Nulli quondam frequentiores in Aſia, neque Romanis gratiores, mirumque, ex tanta eorum vi tam paucos hodie ſupereſſe, videri haud immerito poſſet, niſi ipſa eos magnitudo & argentum probæ notæ, quo conſtabant, periculo præſenti hominum lucri, quam artis & elegantiæ, ſtudioſiorum expoſuiſſet. Sed haud paulo difficilior quæſtio de pretio Ciſtophororum, præſertim apud eos, quibus videndi tractandique illos, utcunque in gazis beatiorum hominum recluſos, facultas haud obtigit. Negotium in ſolvenda illa faceſſit locus *Feſti*: *Euboicum talentum nummo Græco ſeptem millium Ciſtophorum eſt; noſtro quatuor millium denariorum*, quem ſanum non eſſe, cum facile pateat, ratio tamen, qua ſanari poſſit, nulla patet. Ciſtophori enim denariis, ut inſtituta eorum comparatio docet, quadruplo fere graviores, tetradrachmi quippe. At in eo *Feſti* loco denarii Ciſtophoros pondere antecedunt, unde niſi, præeunte *Panelio*, verba hæc ita conſtituantur; *Euboicum talentum nummo Aſiatico mille ſeptingentorum Ciſtophorum eſt; noſtro ſex millia ducentorum denariorum*, verum in iis pretium hujuſmodi nummorum, quod ii ipſi ſatis manifeſte declarant, nemo invenerit.

Paulo diutius erudita hæc lucubratio nos detinuit, quod ingratum non erit Lectoribus, ubi didicerint, proluſionem eam

esse magni Operis, cui aliorum ex *Alletiana* gaza nummorum explicationem reservat Cl. *Panelius*, numismata quæcunque vetera, Græca, Ægyptiaca, Latina, cujuslibet moduli ac metalli, Regum, Virorum illustrium, populorum, urbium, Familiarum Romanarum, & Imperatorum, accurate & sigillatim descripta, ac Notis, ad Historiam, Chronologiam, Geographiam spectantibus, illustrata, uno, sed in plura haud dubie Volumina se diffusuro, ambitu, si fortuna conatibus adspiret, complexuri. Simile post alios *Morellius* quondam noster moliebatur, sed irrito successu, ipsis quippe tanti laboris, qui consociatas plurium in hac palæstra exercitatorum vires requirit, *ἀπεσπασματίοις*, ad quæ absolvenda omne otium suum postremo contulerat, immortuus. Secundiora fata Cl. *Panelio* & promtas ab iis, quos compellat, suppetias apprecamur, ut, si minus forte omne id curriculum emetiri industria sua possit, de pluribus tamen utilissimi hujus studii partibus bene merendi occasionem nanciscatur. Reipublicæ quidem literariæ hujusmodi pollicitationes, utcunque plus justo liberaliores, ingratæ esse nullo modo possunt, quod, utcunque ceciderit res, alii, iis excitati, cœptam a se telam majori fere alacritate pertexunt. Certe Cl. *Havercampio*, certiori de hoc instituto & geminis aliorum consiliis facto, si recte eum novimus, nihil jam prius erit, nihil antiquius, quam ut, editis *Morellianis* reliquiis, Regium Thesaurum suum, cui perpoliendo tot annos insudavit, bonis avibus in lucem primo quoque tempore producat.

CORNELII VAN BYNCKERSHOECK, JCTI & Præsidis, Observationum Juris Romani Libri IV, quatuor prioribus additi, nempe V, VI, VII & VIII, in quibus plurima Juris Civilis aliorumque Autorum loca explicantur & emendantur.

Lugduni Batavorum, apud Jo. van Kerchhem, 1733, 4.
Alph. 3 pl. 12½.

Jam

Jam dudum bene mereri cœpit de maſcula ſolidaque Jurisprudentia Ill. *Bynckershœckius*, qui ſub fauſto auſpicatoque ſidere ad id natus eſſe videtur, ut opportuna ſalutarique criſi laxatis & truncatis legum particulis medicinam afferret, imperitorum in corrigendis legibus inſcitiam detegeret, Jus denique Romanum antiquæ majeſtati ſuæ feliciſſime reſtitueret. Nunc pluribus exequitur præclaros conatus, & Obſervationum Juris Romani *Libris quatuor*, ante hos quatuor & viginti annos Lugduni Batavorum editis, & in *Actis* noſtris *A. 1710 Menſ. Januar. pag. 1* recenſitis, alios *quatuor* addit, eadem, qua priores, cura induſtriaque elaboratos. In quibus priſcum ordinem tenet, eademque veſtigia premit. Neque enim ex illorum numero eſt *Bynckershœckius*, qui, perverſo quorundam more, Anteceſſorum ſuorum ſcrinia bene gnaviterque expilant, & alienis plumis, corniculæ *Phædrianæ* inſtar, ſeſe belle ornant, ſed ſemper vel novum atque ſingulare argumentum profert, vel aliorum bene dicta amplius illuſtrat. Si quid vero ipſi ignaro exciderit, quod forte alius, neſcimus, quo angulo, recte jam monuit, tunc culpam ingenue fatetur, & ea, quæ ita ſcripta ſunt, confeſtim delet, & pro non ſcriptis haberi cupit. JCtorum ſententias ſæpe refellit, ſed ſine bile atque acrimonia, niſi incidat in portenta prodigioſaque commenta. Boni Interpretis partes cumulatiſſime explet, majeſtatem Codicis Tuſci comiter obſervat, raro, & non niſi extrema neceſſitate adductus, ad emendationem confugit, atque, ſi id aliter, ſalva lege, fieri nequit, modeſte & circumſpecte criſin exercet. Ceterum in amœnioribus & difficilioribus, quæ ceteri Interpretes vel prætermiſerunt, vel negligenter tractarunt, locis occupatur, controverſias Juris illuſtres ſcite componit, & ulcera ab aliis intacta præſentibus remediis ſanat. Præcipue manes *Triboniani* ab importunis Virorum doctorum injuriis fortiter defendit, illum omni culpa vacare, &, ſi quid adhuc labis humanæ remaneat, *Juſtinianum* in culpæ venire ſocietatem, & pleraque Emblemata fœdiſſima ſpurciſſimaque monſtra eſſe in infelici Interpretum cerebro enata, docet. Pluribus id confirmat Vir Illuſtris. Græci etenim Interpretes nullibi agnoſcunt

Triboniani interpolantem manum. Latini, quo vetuſtiores, eo modeſtiores in hac cauſa ſunt. Fateri tamen oportet, quod negari nequit, *Alciatum*, *Balduinum*, *Cujacium*, *Hottomannum*, *Petrum* & *Antonium Fabros*, quem ultimum hoc nomine maxime infamem eſſe decernit, *Pithœum*, *Giphanium*, *Merillium*, *Marcum Vertranium Maurum*, in hoc muſtaceo laureolam quærere, & bonam *Triboniani* famam horrendis proſcindere conviciis. Sed bene ſe res habet, quod graviſſimi Viri, literarum inſtructi præſidio, peſtiferas haſce, quas pleno ore in *Tribonianum* evomunt, calumnias retuderint, illiusque cauſam maſcule ſtrenueque tuendam ſuſceperint. Id igitur negotii ſibi datum eſſe exiſtimavit Noſter, ut caute verſaretur in Emblematibus agnoſcendis, nec ullum temere admitteret, niſi legi aliter conſtare non poſſet ratio. Laudat proinde *Jo. Wybonis* inſtitutum, qui in Diſſertatione inaugurali ſua *Wiſſenbachii*, quibus *Tribonianum* improbe & inverecunde impetiit, injurias feliciter abſterſit. Conſtituerat quidem olim *Bynckershœckius Wiſſenbachii* Opuſculum ſingulari Libro refutare, quod non plane abjecit, ſed poſtea, nimia operis prolixitate deterritus, pauliſper mutavit conſilium. Dedit igitur ſaltem aliqua ſpecimina *Libro* inprimis *VII* & *VIII* operæ in Emblematibus *Triboniani* inveniendis fruſta collocatæ, &, quicquid ipſi in poſterum ſupererit otii, Juri Publico vel patrio conſecrabit. Age, in rem præſentem veniamus, & excutiamus potiora hujus Libri Capita.

Pag. 14. In *l. 59 §. 2 de Manumiſſ. teſt.* verba: *libertatem adimi potius, quam dari*, legenda eſſe arbitratur: *libertatem dari potius, quam adimi*.

52. Occaſione *l. 9 de Grad. & affin.* monet, gradum non ſemper eſſe agnatorum cognatorumve inter ſe diſtantiam, ſed & quorumcunque propinquorum ordinem, ſive lineam.

61. Unam & ſolam luctus viduarum rationem eſſe metum incerti partus propter turbationem ſanguinis, exiſtimat. Nihilo minus, viduam intra annum luctus, quem decem menſes ex lege *Romuli* conſtituunt, nubere potuiſſe alii, ſi vel partum ediderit, vel vacua reperta fuerit, opinatur. Neque diſcrimen fuiſſe inter eam, quæ maritum luctu dignum amiſit, & eam, quæ amiſit luctu indignum,

ſed

ſed utramque per annum elugere debuiſſe maritum, niſi priores cauſæ eam defenderent. Denique Jus Pontificium ab infamia vindicat, quaſi mulieribus permiſiſſet a rogo mariti ad novas provolare nuptias, ſine ulla nota infamiæ, nec exſpectato partu, neç abſoluto anno luctus. Propinquorum luctum apud Romanos voluntarium fuiſſe, & propinquos ſe invicem luxiſſe *ſecundum animi ſui patientiam*, quemadmodum *Ulpianus* in *l. 23 de his, qui nat. infam.* loquitur, diſerte affirmat. Illa enim verba, quibus *Paulus l. 1 Sent. Tit. ult.* cognatos proximioris gradus octo menſibus lugeri debere, eosque, qui ſecus faciunt, infamia notandos eſſe, ſcribit, ab *Aniano* interpolata eſſe, judicat. Siquidem ſtare pro *Ulpiano* Edictum Prætoris, quod de viduis, non de reliquis propinquis, præcipit, Annales Romanorum, & alia Jurisprudentiæ capita. *Jus Commentitium* in *l. 20 de Pœn.* dici putat *pro eo jure, quod ex Prudentum autoritate obtinuit contra regulas Juris Civilis, quod ſcilicet non eſt profectum ex Jure Civili & ſeveris ejus regulis, ſed quod, æquitatis ergo, finxerunt & commenti ſunt ii, qui diſputationibus ſuis rigorem Juris plus ſemel temperarunt, quin & ſubegerunt.* Sub Anteceſſorum nomine non ſolum illos, qui leges docent, verum etiam eos, qui Pragmatici dicebantur, & fere occupabantur componendis inſtrumentis, quæ ad rem judiciariam pertinebant, comprehenſos fuiſſe, conjicit. Oratoris & JCti officium libera Republica diſtinctum, poſt, cum per unum Reipublicæ conſuleretur, conjunctum, & ex ea conjunctione JCtos dictos fuiſſe Oratores & Rhetores, arbitratur. Vocem *Munis*, quam *Papinianus* in *l. 8 §. 1 de Public. & Vect.* uſurpat, ſatis Latinam eſſe, & in uſu fuiſſe, atque rem ſignificaſſe, pro qua veſtigal ſolvitur, comprobat. Eleganter, peracute, erudite omnia.

Pag. 67. 84. 147. 303. 480.

HENRICI CHRISTIANI SENCKENBERGII, JCti, & Conſiliarii Rhingravici, Selecta Juris & Hiſtoriarum, tum anecdota, tum jam edita, ſed rariora.

Tomus

Tomus II.

Francofurti ad Mœnum, ſumtibus Jo. Frid. Fleiſcher, 1734, 8. Alph. 2 plag. 7.

Bonum factum! Servat Conſultiſſ. Editor, quam dederat, fidem, pergit præclare de bonis literis mereri, & hoc etiam *Tomo* talia offert, quæ nec ingrata ſunt publice, & in Jure Germanico Hiſtoriisque utiliſſima. Exhibet I *Petri Herpii* Annales Dominicanorum Francofurtenſium ab A. 1306 uſque ad A. 1500 ex *Bibl. Uffenb.* In quibus quidem nihil fere, quod ad ordinem, vel ad inquiſitores hæreticorum pertineat, ſed alia cognitione digniſſima. Sequuntur II Diplomata XXXVI de Vaſallis nobilibus Francofurtenſium, extra urbem olim habitantibus. Nempe neceſſitas temporum Seculo XIV & XV civitates, præcipue imperiales, coegit, quoniam tarda erant Cæſarum auxilia, vicinos Equites ſibi adjungere. Hi civibus ad tutelam & obſequia fuerunt obligati, &, præter pactitium pretium, quotannis plerumque veſtimenta, colore civitatis tincta, quo arctior nexus appareret, acceperunt. Erant & alii Vaſalli, qui mutuæ defenſionis cauſa civitatibus bona ſua feudi lege offerebant, quorum hic exempla habentur. Habes III Diplomata XXII Moguntina, ex quibus inter alia intelligitur, Præſuli Moguntino pro opera coronandi Regem Bohemicum, olim mille marcas argenti ſolutas fuiſſe, & qualis nexus fuerit olim inter Moguntiam & Præſulem ſuum. Affertur etiam fœdus antiquiſſimum inter Moguntiam, Wormatiam, & Spiram, de A. 1293, a *Lehmanno* prætermiſſum. Locum IV tenent *Anonymi* Collectanea Hiſtorico-Diplomatica, magni pretii, variique uſus, de Ducatu Wurtembergico, ex *Bibl. Uffenb.* Notantur plane eximia Tubingenſium olim privilegia de recipiendis proſcriptis, de aſylo homicidarum, &c. (*) Jungit

Pag. 61 ſeq. & 7 in Præf.

238 ſeq.

(*) Frequentiſſima eſt in antiquis Documentis *renuntiatio auxilii Juris Canonici & Civilis*, in quibus verbis quidam vigorem Juris Romani jam tum Seculo XIII & XIV deprehendiſſe

Jungit his Editor V Chartas Naſſovicas, numero XXI, Seculi XIV, XV & XVI. Vetuſtiora Cl. Editor ſervat Genealogiæ Naſſovicæ, inde a primis originibus deducendæ, quam his *Tomis* proxime inſerere conſtituit, demonſtraturus, gentem Naſſovicam ſurculum eſſe Familiæ *Auguſtæ Francicæ* & ejusdem originis, cujus Merembergios Dynaſtas. In Præfatione ſuppeditat interim quasdam inſcriptiones lapidum ſepulchralium, qui in Valle *S. Arnoaldi* prope Saræpontem habentur. Leguntur hinc ſexto loco Diplomata Megapolitana, quibus Cl. Editor notulas quasdam inter legendum natas adjecit, ut notatu digniora mox appareant. Quod conſilium Pag. 24 ſeq.

hendiſſe ſibi videntur. Cl. Editor repugnat in Præfatione *pag. 17*, & monet, ejusmodi formulam ſignare ſolum *Judicia Eccleſiaſtica & Secularia.* Quodſi vero Diplomata perluſtramus, hanc interpretationem nonnunquam quidem valere, ſæpiſſime autem locum non habere, conſtat. Nam 1) in plurimis Diplomatibus Seculi XIII & XIV renuntiatur beneficiis & exceptionibus Juris Romani, adjecta generali clauſula: *& omni auxilio Juris Can. & Civ.* ita, ut interdum etiam auxilium *Juris municipalis* commemoretur. Vid. *Ludewigii Rel. MSS. T. V. pag. 523;* 2) ſæpe Juris Romani exceptiones vocantur *neue Fünde*, manifeſto argumento, jam tum cavillari cœpiſſe in Germania cauſidicos, quibus boni majores obviam ire conſultum putabant. Etſi autem non ubique nec tanta, quantam ſibi quidam fingunt, Juris Romani erat autoritas; tamen fuit aliqua alicubi, præcipue in Judicio Aulico Imperatorum; item per exceptiones Juris Civilis facile infringi poterant contractus, bona fide Germanorum initi. Nam, ſi judices & Scabini ſeculares (ut ſolebant,) non admitterent allegatas exceptiones, querela denegatæ juſtitiæ dabatur apud judices Eccleſiaſticos, vel etiam Weſtphalicos. Hæc nunc ſtrictim a nobis; alibi copioſius a quodam Collegarum noſtrorum. *Pag. 262 lin. 10* compendia literarum, quæ in Codice erant, ſic legenda putamus: *pro bono pacis & honore civitatis noſtræ.*

ſilium pridem placuit eruditis. Memorabile pactum eſt Deputatorum Regni Sueciæ cum civitate Wiſmarienſi ratione privilegiorum. Claudunt hunc *Tomum* Miſcella Diplomata XLVI, & Chartæ Seculi XIII, XIV & XV, ad illuſtrationem Juris Publici, Feudalis, & Hiſtoriæ Germanicæ, maxime pertinentes, cum notulis (ut
Pag. 599. Autor vocat,) *plus quam ſubitariis*. Egregium omnino & rarum Diploma eſt, in quo Dominus *de Munzenberg* A. 1294 allodia ſua a feudis diſtinguit. Sicut Cl. Editor indefeſſa eſt induſtria, ita porro prodeſſe conſtituit ſeculo, Hiſtoriarum,
476. Jurium & Antiquitatum bonæ frugis, cupidiſſimo. Promittit
642. *Syſtema rei nummariæ Germanorum medii ævi*, prelo jam paratum, item Tractatum *de Monetariis Germanorum*. *Tomus III*, quem proxime videbimus, complectetur utplurimum Haſſiaca, item forte aliqua Francofurtenſia, &, quæ *Tomo I* debentur, Commentationes varii argumenti.

CONSULTI MEDICI DEL SIGNOR DOTTORE GIUSEPPE DEL PAPA, &c.

h. e.

CONSILIA MEDICA DOCTORIS JOSEPHI DEL PAPA, Aulæ Toſcanæ Archiatri, & Medicinæ Lectoris Publici in Academia Piſana.

Tomus II.

Venetiis, ex officina Sebaſtiani Coleti, 1734, 4.
Alph. 1.

Quas *priori* Conſiliorum Medicorum *Tomo* non denegavimus, *alteri*, poſtquam ille ex voto omnium comparuit, decernimus laudes. Neque enim vel ſermonis elegantia, vel caſuum recenſitorum pondere, vel ingenio Autoris, & in ſolvendis Quæſtionum propoſitarum nodis dexteritate, diſcrepant. Utrinque inventurus eſt, in quo cum jucunditate verſari poſſit, Lector, utrinque haud mediocris emanat utilitas vel in ipſos, qui Medicinam jam profitentur, artis magiſtros, vel in illos, qui tyrocinium facturi bene gerendarum rerum exempla ante oculos habere cupiunt. Quamvis enim non bene loquentem, ſed bene facientem, Medicum exoptandum ægro pronuntiet

Lucia-

Lucianus; ſuavius tamen convaleſcere afflictos eloquenti conſilio, dubium non eſt. Hæc eſt illa ægrotantium felicitas, quam, quotcunque Conſiliarii hujus ſalutiferi opera uti exoptaverunt, experti ſunt, ut morborum ſuorum cauſas pulchro ſermone detectas haberent, nec ſalutis magis recuperatæ, quam modi, quo recuperata ſit, nomine gauderent. Optatiſſimum quidem fuiſſet, Quæſtiones Medicorum doctiſſimorum, Autori noſtro transſcriptas, inſimul obtinuiſſe, maxime illas, quarum cum laude in Reſponſionibus facta fuit mentio. Nemo enim dubitat, exercitatiſſimos oportuiſſe eſſe illos, quos a Principibus ægris advocatos legimus, quique non tam ſuæ arti diffidentes, quam ſententiæ ſuæ novum robur habituri, peregrina petierunt conſilia. Interim, uti minimorum etiam ponderum ſtudioſus fuit Autor, qualia fuerint interrogata, ex Reſponſi tenore judicare quis facile poteſt. Conſiliorum iſtorum duplex ſemper eſt facies, altera practica, quandoquidem dubium eſſe poteſt lecturis, magisne ſolicita ſit partium, quales in ſtatu naturali eſſe debeant, actionumque inde dependentium, declaratio, an ſtudioſa magis cauſarum ſignorumque morboſæ earundem affectionis evolutio, & prudentius Indicationes eliciendi artificium. Maxime placuit moderatum illud ſanandi ægri ſtudium, quo, expectato potius, quam extorto, morbi eventu, abſtinendum in pertinaci morbo a remediis fortibus parum effecturis ſuadet. Perutilis illa eſt, quam junioribus Medicis, laudis & rerum bene gerendarum ſtudioſioribus, tulit, lex de non turbando naturæ opere, quæ caſu ſtrumarum evoluto extant: *Fundamento iſtius ſolatii, tempus morbo chronico levamen allaturum, parciore etiam medicamentorum uſu existente, innititur plurium diuturnorum morborum cura. Cum enim quandoque mala ſint difficillimæ curationis, nullis nec externis, nec internis, remediis expugnanda, quæ etiam, ſi ſubſiſterent, parum periculi allatura ſint, ratione & prudentiæ intereſt, ne, nimio ægrum morbo levandi deſiderio, potentiora adhibeantur remedia, quibus, metus eſt, ne in univerſæ ſanitatis amittendæ diſcrimen adducat ægrum finem ſuum nihilo plus conſecutus Medicus.* Nihil dignitati Autoris derogat, Pag. 24.

gat, quod *Tacheniana* scholæ additus videatur, quandoquidem acidi alcalinique, & quod amara acidis opponenda sint, plurimis in locis mentionem facit. Magna debet esse illius Sectæ autoritas, quandoquidem *Hippocratis* vestigia in eadem agnoscuntur, brevisque sit, nec intellectu adeo difficilis, sermo. Maculæ cutaneæ, Herpes, & ulcera, oriuntur ab acido, quamvis de cetero, quomodo humor ille esuriens inibi generetur, vel sine coagulo humorum illuc deferatur, nondum bene perspectum sit, multo minus, cum acida emulsiones turbent, quomodo illæ præsente acido præscribi debeant, id quod factum deprehendimus.

Pag. 33. Dissentiant Medici circa rerum & cognitionis causarum principia, ratiocinentur, disputent, altercentur, dummodo amica sit ad lectum ægri conspiratio, nec antiquum illud Methodicorum obtineat: *Citius prodendam urbem, quam ab aliquo Sectæ placito discedendum.*

JACOBI THEODORI KLEIN, SECRETArii Reipublicæ Gedanensis, & Societatis Regiæ Londinensis Sodalis, Naturalis Dispositio Echinodermatum. Accessit Lucubratiuncula de aculeis Echinorum marinorum, cum Spicilegio de Belemnitis.

Gedani, typis Thom. Jo. Schreiberi, 1734, 4.

Plag. 9, cum Tabb. æn. 36.

Assueti jam longo abhinc tempore elimatis Cl. *Kleinii* Opusculis rei naturalis cultores, habituri sunt hoc novo famæ ejus scientiarumque incremento, de quo ipsi, sibi, omnibusque, impense gratulari possint. Nostra cumprimis interest, qui aliquando nominis ejus & partæ in rebus Botanicis gloriæ vindices exstitimus, non obmutescere laudibus, jam nova luce fulgentibus, Viri, hanc unicam, si quæ est, culpam ferentis, quod meritorum suorum minus conscius, modestiam ultra terminos extulerit, quo scilicet effectum fuit haud semel, ut ejus alii superbi-

perbirent coloribus. Quod nisi faceremus, periculum esset, ne, quod jam accidit, peregrini accederent rerum *Kleinianarum* Commentatores. *Tithymaloides* sane *Nerii Folio*, nec cacalia, nec cacaliastrum, antequam a celebratissimis Galliæ Academiis Parisiensi & Burdegalensi, cumprimis a magnis *Jussaviis* Fratribus Lutetiæ *Kleinia* appellaretur, haud obscure, nobis primum in rei indignitatem, quod aliquis alius spurio nomine indicasset, animadvertentibus in *Actis A. 1730 Mens. April. p. 172*, eidem haud obscure inscripta fuit. Nolumus, hoc nobis in opprobrium verti, quod rerum indigenarum, quandoquidem idem Majestatis Sacratissimæ cultus nos *Kleinio* conjunctissimos efficit, frigidi perhibeamur admiratores. Res ipsa loquetur. Historia animalium, si in singulis sui partibus eruditos inventura est, qui similem illi, qua Opus hocce conscriptum est, industriam collocabunt, parum suo tempore habitura est posteritas, in quo, vel addendo, vel in meliorem ordinem redigendo, ingenia exercere possit. Dubii sane hæsimus, majoremne in conquirendo apparatu, prout Tabulæ ab Amicis Autori oblatæ, & in sui memoriam sculptæ, loquuntur, industriam, an in disponendo dexteritatem, adhibuerit Noster, cujus in invenienda methodo etiam paulo post addendis apta, &, quantum fieri potuit, paucissimas anomalias admittente, felicitatem haud semel admirati sumus. Deprehensus sane est, quæ duo omnis methodi anima esse debent, perspicuitatem & constantiam undique pro basi agnovisse; Character talis est, qui non a figura tantum, aliisve, superficiei echinorum aut echinodermatum adhærentibus, utpote lubricam plerumque significandi virtutem habentibus, desumtus sit, quamvis & hanc viam cum aliqua difficultate ingressus sit Noster, sed qui id, quod omnium maxime constans est, organicas animalis partes, *os* atque *anum*, pro ordinandis classibus indigitet. Equidem echinodermatum seu crustæ echinorum ratio potissimum habenda fuit, partim quod animalculum ipsum *Echinus*, eundem vivendi Mechanismum servans, cute tamen vel crusta sua diversissimum esse deprehendatur, partim quod, si ad animalculum respiciendum esset, de illis echinodermatibus nihil pronuntiari posset, quo-

rum deperditæ & in nullo marium reperiundæ figuræ lapide saltem exprimuntur, quæ imperfectos alioquin ordines feliciter supplent. Interim non obscure apparet, quandoquidem ab organis nutritioni inservientibus summa genera petuntur, utrinque satisfactum fuisse. Quotusquisque enim est, qui non facile perspiciat, vitæ genus animalculi locorumque & scopulorum, quibus adhærent, diversitatem sic imperasse, ut non uno eodemque modo os vel anus collocaretur, sicut inter rhomboideos pisces sunt, quamvis sub eodem genere collocatos, quibus pro diverso adhærendi modo oculi vel sinistram, vel dextram, partem respiciunt. Curiosissimum sane est, non eodem modo vel os, vel anum, in omnibus echinis aut echinometris, spatagis aut brissis, collocari; interim, quacunque methodo ingredi velis, sive ea, quæ a stomate, seu ore, sive ea, quæ a cysto, seu ano, classificandi artificium suscipit, certum est utrinque, quicquid est echinodermatum, eleganter in ordines redigi posse. Parem utrinque operam præstitit Autor. Juxta primam enim dispositionem, quæ a situ ani classium seriem accipit. Echinodermata quædam sunt Anocysta, ano in summitate constituto, id quod in vulgatioribus echinometris maris mediterranei aliorumque sic esse solet, quandoquidem os basin semper occupat, quinque dentibus pro appetenda & comminuenda esca eleganter munitum. Diversissimus omnino situs est eorum, quibus anus cum ore insimul in basi collocatur. Nam os, præter quod a centro baseos quandoque declinet, parum mutatur. Addit Autor methodicam, nullibi observatam, & a solerti industria perspicacis ingenii ortam, regulam; quoties anus cum ore in basi, quæ pars testæ plana est vertici opposita, concurrit, toties os est foramen medio baseos proximum. Datur tertia crustarum echini diversitas, qua anus nec in vertice omnino, nec in basi, sed ad latus, hiare observatur, id quod efficit, ut tertium genus Pleurocyston appellari possit. Duo vero saltem sunt summa echinodermatum genera, si ab oris in basi constituti situ eadem definire suscipias, ea scilicet, quibus os baseos centrum occupat, & quibus extra medium os est, sub primo emmesostomi, sub secundo apomesostomi, collocantur. Prioris divisionis

ſionis Claſſes, Sectiones, & genera, concatenata ſerie incedunt: Claſſis ſcilicet primæ anocyſtorum, ſubdiviſæ Sectiones, altera *Cidares*, *Miliares*, *variolatas*, *mammillatas*, *coronales*, *corollares*, *aſterizantes aſſulatas*, *Botryoides*, *Torevmaticas*, altera vero *clypeos*, continet. Quæ ſane comparationum pro effingenda idea in mente Lectoris ratio elegantior multo, reique magis analoga eſt, quam ſi quis cum Furno globoſam cruſtarum ejusmodi figuram comparare ad mentem *Rumphii* velit, nec difficile omnino intellectu erit, terminis a conſtanti quapiam concretorum figura, maxime ſi illorum ſignificandi valor ab artis peritis receptus agnitusque fuerit, varias ſuperficierum inæqualitates & condecorationes, quibus intima genera diſcrepent, indigitari ac deſcribi poſſe ac debere. Et quid impedit, quo minus ei, qui artis magiſter a plurimis agnoſcitur, integrum ſit, prægnantes inteſtina declarandi potentia excogitare terminos, maxime ſi eorum geneſis mathematica ſit, & ad linearum angulorumve menſuram reduci poſſit. Inde, ne obſcuritatis culpam ferret Autor, ſingularum voçum, quarum plurimarum nobiliſſima eſt Græciæ Latiique proſapia, etymologias ſtudioſe affert, monetque, quid in echinorum cruſtis poſſit debeatque hoc vel illo vocabulo efferri. Fatendum eſt ei, qui vel primis ſaltem labris deguſtavit, quam recte ſic appellavit *Buonannus* delicias mentis & oculi, Oſtrocodermorum & Malacoſtreorum hiſtoriam ſic quidem artificialibus, quas Mathematici effingunt, figuris æquiparari poſſe corporum iſtorum modificationes, ut inter decem Mathematices gnaros vix unus futurus ſit, qui diſpar de eorundem ſuperficiali aſperitate linearum decuſſationibus, angulis, parallelogrammis, punctorum tuberumque ſeriebus, judicium laturus ſit, quo ipſo inter æquos rerum æſtimatores neminem fore arbitramur, qui, Autore etiam non monente, id quod quandoque fecerit ejus omnibus ſatis facturæ induſtriæ tribuendum eſt, non intelligat, quid ſint coluri, tæniæ, peripheriæ, ſinus, quibus notionibus non minus illuſtrem ea, quam artifex dedit, picturam menti omnium affert. Et, ne quis arbitretur de cruſtis echinorum tantum ſolicitum fuiſſe Autorem, monendus eſt Lector, paſſim addi ea,

quæ

quæ ad ipſius animalculi in cruſta viventis anatomiam uſumque partium pertinent. Exempli loco eſſe poteſt erudita de verrucis, quæ circa anum anocyſtorum obſervantur, diſceptatio, cujus, uti nullibi diffitetur, ſi quid aliunde acceptum habuit, primam opportunitatem eidem dedit Cl. *Breynius*. Inſervire iſtud organon generationis negotio, non tam declarat, id quod quilibet alius facturus fuiſſet ob argumentorum pondus, quam iſtius rei probabilitatem innuit, quæ veritati propior eſt, quo experientia magis comprobatum habemus, firmiter connexos, & hac potiſſimum parte cohærentes, inveniri echinos, cum prolem faciunt, cujus cohæſionis vinculum rigidi aculei ſpathulæ aut claviculæ quandoquidem eſſe nequeunt, ſane verruca iſthæc, quæ in omnium remotiſſimo inter quinque foraminа exiſtit, in ſubſidium vocanda eſt. Quod Catocyſtos attinet echinos, quorum anus inferiori loco prope os ad baſin collocatur, illi quidem a figuræ, quam effingunt ad menſuram circuli, diverſitate in regulares atque irregulares ſua ſponte dividuntur. Et horum quidem elegantiſſima & numeroſiſſima eſt diverſitas, quorum ſi quis conſcius & memor eſſe velit, fruſtra laboraret, niſi eſſent, quibus unumquodque eorum apte indicatur, nomina *Fibularum, Conulorum, Caſſidum, Galearum, Scutorum*, quandoquidem & pleurocyſti, illi ſcilicet, quibus in latere anus eſt, plurimis inter ſe nominibus diſcrepant, ſuoque jure uſus eſt Autor, cum derelicta & vacua antiquiſſima iſta *Ariſtotelis*, quæ echinis quibusdam rariſſimis inventu attribuit, ſpatagorum & briſſorum nomina inveniret, eadem nobilioribus quibusdam generibus attribuendi. Sunt eidem ſpatangi omnes pleurociſtæ cordati inſignem habentes lacunam in dorſo: Briſſorum autem nomine eidem veniunt Pleurociſti figuræ ovatæ. Quodſi aſſens opus eſt, poſtquam celebratiſſimorum in arte Virorum autoritate ejus opiniones jam conſtant, & nos haud difficulter ſubſcribimus, jamque prævidemus, fore, ut iſte Liber, in ſua ſcientia claſſicus futurus, & noſtrorum & aliorum pinacothecis pro inſtruendo Echinorum ordine inſerviat. Quæ de aculeis echinorum inſcribitur lucubratiuncula, rebus ad anatomiam animalculi echinodermatis incolæ ſpectantibus luxuriat.

riat. Jucundiſſimum viſum eſt, fere omnia, quæ in animalculi ſectione obſervantur, ad Quinquennionem redire. Quinque foramina circa anum, petaloides haud paucorum & pentaphylloides figura, quinque dentes, quinque ligamenta, totidemque annuli. Inteſtinum magnum quinquifidum, ſeu ſtomachus ex mente *Rumphii* quintuplex: ovarium itidem ovulis refertiſſimum, a quo ſcilicet echini antiquis ovarii & echinometræ dicti fuerunt, & quintuplici ordine diſpoſitum, ſpatiis eleganter & æquali inter ſe diſtantia diſpoſitis. Dentibus carere ſpatangos & briſſos, quod vivi raro deprehendantur, noſtrorumque marium incolæ non ſint, in dubio relictum fuit; quorum hoc prorſus peculiare quidpiam eſt, quod labium alterum altero ſuperius ſit, quo ſcilicet arenas aquasque, uti ſuſpicatur Autor, haurire poſſint. Mirabilis eſt aculeorum, qui beſtiolæ cruſtam ſpinis horridam & marium incolis periculoſam efficiunt, ſeries, & cum interioribus nexus numerus eorum pro corporum mole varians: *Bellonius* ſex millia in ovariis, *Reaumurius* duo millia, & ducentos aculeos, & mille ter centum pedes numeraverunt. Incedit enim animalculum aculeis iſtis, eosdemque ſicut & cornua cochlearum cornubus æmula muſculis movet, qui prorſus tendinei a communi quadam & cruſtæ ſubtenſa membrana propaginem ducunt, quo efficitur, ut, iſthoc velo putreſcente, aculei vere omnes defluant. Neque vero iſtorum aculeorum una eademque exiſtit facies; quandoquidem & magnitudine & apicum diverſitate diſcrepant. Quo ipſo ab Autore *Aciculæ, ſudes, ſpatbulæ, radii coronati, & claviculæ*, appellantur, quorum ſingulorum adhuc magnum inter ſe diſcrimen eſt, uti legentibus id magno cum animi oblectamento perſpicietur. Doctiſſima eſt de *Belemnitis* Diſſertatio, iſtis ſcilicet foſſilibus, quæ aliquo modo cum radiis echinorum conveniunt. In ea tamen opinione non verſatur Autor, ac ſi, quicquid denique belemnitarum nomine venire in vulgus ſolet, echinodermatum propago ſit, quin potius, cum *Scheuchzero* removendo ſpurios, qui ſtalactites potius ſunt, itidemque illos, quos Lyncurios appellamus, quamvis non neget iſtos animalis cujusdam marini echinoidis jamque ut plura alia ignorati par-

tem esse posse, in illo suam collocat operam, ut demonstret, claviculos læves Dactyliformes vere esse echinorum radios, quibus meditationibus plures aliæ de alveolis, ceraunitis, lapidibus caudæ cancri, adjunguntur. Accessit ad calcem Operis Tabula Zoologica, quæ Synopsin eorundem omnium concinnam, omnibusque modis adæquatam, exhibet, quamvis, quod in nulla methodo evitari potest, anomaliis non careat ordo. Valet enim de omnibus methodis, quæ hac ætate orbis eruditi ingenia plurium exercent, non eam esse optimam, quæ nullis, sed quæ paucioribus laborat difficultatibus. Nec minori ornamento est, quod musei sui apparatum communicare cum rei naturalis amatoribus haud dedignatus fuerit. Quodsi fertile Autoris ingenium & improbus labor inter turbas felicissimos ejusmodi fœtus parere potuit, quid tranquillitate publica concessa ulteriusque confirmata fiet? Faxit Deus, ut in tam caro corpore ad magna quævis natus animus virium robore ad ulteriores conatus polleat ac sustentetur.

JO. GOTHOFR. LAKEMACHERI, GRÆC. & Orient. Lingu. Prof. Ordin. Antiquitates Græcorum Sacræ.

Helmstadii, impensis Christ. Frid. Weygandi, 1734, 8. Alph. 2 pl. 1.

Quo utilior magisque necessaria est Antiquitatum Græcarum cognitio literarum studiosis, quæ liberaliores vocari solent, eo melius consulere rei literariæ censendi sunt illi, qui in hoc genere eruditionis etiam atque etiam elaborant. Non defuerunt quidem post renatas in Europa literas Viri doctissimi, qui huic parti scientiarum operam suam impenderunt; at, horum si quis labores conatusque recte pensitaverit, & cum iisdem Cl. *Jo. Gothofr. Lakemacheri* Antiquitates, quas recensere jam est animus, Græcorum Sacras comparaverit, næ, is fateatur, oportet, omnibus omnino palmam dubiam esse redditam a Viro, quem modo laudavimus, Clarissimo. Cumque singuli

ſinguli Autores ſuum habeant inſtitutum, ad quod laborem omnem in elaborando quodam argumento dirigunt, Cl. Autori harum Antiquitatum non fuit propoſitum, Antiquitates Græcorum ita pertractare, ut omnia, quæ de iis dici ſcribive poſſent, in unum collecta corpus effuſius exponeret. Contra ea hoc conſilio expoſitionem rituum Græcis quondam uſitatorum ſuſcepit, ut eas comprehenderet libro, qui cum iis, qui in Academiis, duce præceptore, notitiam eorum ſibi comparare ſtudent, tum illis quoque, qui ſine Magiſtri ope eorundem conſectantur ſcientiam, utilis eſſet atque accommodatus. Quocirca in id omni ſtudio incubuit, ne vel brevis, vel copioſus nimis eſſet, quorum hoc lectioni Academicæ minus convenire, illud vero fraudi futurum videbatur iis, qui ſine præceptore cupiunt proficere. Atque hac ex parte Cl. Autoris inſtitutum hoc vehementius laudabunt omnes Græcarum Antiquitatum cupidiores, quod nemo unus omnium, qui ſe huic operæ unquam ſubduxerunt, id ſecutus reperitur in explicandis Græcorum ritibus. In rebus autem diſponendis eam ſibi rationem ſervandam duxit Autor, quam in Antiquitatibus Ebræorum Sacris ſecutus eſt *Hadr. Relandus.* Hinc factum eſt, ut *quatuor Partibus* abſolverentur hæ Antiquitates Græcorum Sacræ: quarum *prima* de locis ſacris, *altera* de perſonis ſacris, *tertia* de rebus ritibusque ſacris, & *quarta* de temporibus ſacris, exponitur. In Prolegomenis quinque potiſſimum utilitatis ex cognitione harum Antiquitatum redundantis genera afferuntur, dum docetur, hanc ſcientiam juvare lectionem Autorum veterum accuratam, cum jucunditate quadam conjunctam; Pag. 2. conferre ad interpretationem utriusque Fœderis, maxime vero Novi Fœderis, plurimum; 3. adjumento eſſe egregio in legendis intelligendisque Patribus ſeu Doctoribus Eccleſiæ antiquæ, 5. ac denique 8. conducere Antiquitatum Græcarum comparationem cum ſimilibus quibusdam Judæorum ac Chriſtianorum cerimoniis ad 9. perſpiciendam poſteriorum originem. *Pars I Capita* habet *ſeptem*, quorum *I* agit de Græcorum regione, exponitque 13 ſeq. Græciæ nomina varia, terminos, ingenium & naturam ſoli, fluvios, lacus, montes, valles, ac campos, inſulas tum propin-

 quiores,

Pag. 38 ſeq. quiores, tum remotiores, & colonias; *II* de urbe Athenarum, cujus urbis præſtantia, claritas, & antiquitas, docetur, nomina explicantur, ſitus, ambitus, muri, portæ, arx, hujusque opera memorabilia, templa, ſtatuæ atque aræ, curiæ, fora, porticus, theatra, odeum, Gymnaſia & ſtudia, tholus, Bibliotheca & λέ-σχαι, deſcribuntur, habitatores, annonæ ratio, aer, ſuburbana, Academia ſcilicet, Lyceum, Cynoſarges, ſtadium Panathenaicium, ac portus, indicantur;
76 ſeq. *III* de Sparta, Corintho, & Thebis, quarum nomina, claritas, ſitus, conditores, ambitus, muri,
99 ſeq. templa, & alia loca nobiliora, commemorantur; *IV* de Græcorum Diis, Dæmonibus, ac Heroibus, ubi, repetita a capite religione Græcorum, de primis apud Græcos Diis, nec non de Diis, tum ex hominibus, tum ex civitatibus factis, de tribus Deorum, cœleſtium, terreſtrium, atque inferorum, ordinibus, exponitur, non omiſſis Athenienſium Diis peregrinis atque igno-
134 ſeq. tis; *V* de agris lucisque Deorum honori atque cultui conſecratis, ubi, oſtenſa cauſa, cur agri & luci Diis ſacrati fuerint, inprimis docetur, in lucis aras & ſimulacra, aſyla, tem-
154 ſeq. pla, fuiſſe, ac flagitia exercita; *VI* de templis, quorum nomina afferuntur, diſpoſitio, magnificentia, forma, portæ, partes, tam generales, quam ſpeciales, conſignatio &c. delineantur, cur & quibus in locis exſtructa, utrum uni Numini tantum, an
189 ſeq. pluribus ſimul, ſacrata fuerint, diſquiritur; *VII* de ſimulacris, aris, menſis ſacris, & donariis. Demonſtrat hic Cl. Autor, præmiſſis ſimulacrorum nominibus, & declarata origine ſtatuarum, & fine, propter quem poſitæ fuerint, prima ſimulacra truncos & rudes lapides oleo pertinctos fuiſſe, poſtea humanam formam, quam Dædalus expoliverit, accepiſſe, & βρέτη vocata, & alia ſtantis, alia ſedentis, alia denique jacentis, ſpeciem retuliſſe, plerumque ex ligno, lapide & marmore, nec non ex auro, argento, atque ære, confecta, quibus Deorum inſignia ad-
229 ſeq. debantur. Quod ad aras attinet, earum diſcrimen, materia, altitudo, cornua, coronæ, uſus, caminus, conſecratio, traduntur, &, breviter explicatis menſis ſacris, donariorum materia, & cauſa, cur oblata fuerint, illuſtratur, &, aſyli privilegium & templis nonnullis & civitatibus tributum fuiſſe, evincitur.

Pars

Pars II, de personis sacris, *tribus* constat *Capitibus*: *I* de Pag. 261 seq.
Sacerdotibus, eorumque nominibus, triplici constitutione, requisitis, ordinibus, reditibus, vestitu, exponit, & Sacerdotes fœminas, earumque nomina, refert; *II* de Ministris Sacerdotum 294 seq.
agit, qui fuerunt δᾳδοῦχοι, κήρυκες, νεωκόροι, θύται, βουθύται, seu βούτυποι, πυρφόροι, ὑμνῳδοὶ, ὑμνήτριαι, sive ὑμνητρίδες;
III de initiantibus, & initiationis cerimoniis, de expiantibus, de va- 303 seq.
tibus, eorumque nominibus, & vaticinandi facultatis adminiculis.

Pars III, de rebus ritibusque sacris, *decem* continet *Capita*.
I est de Sacrificiis, quorum nomina & origo prima ostendi- 321 seq.
tur, doceturque, antiquissima Sacrificia ex herbis, frugibus terræ aliis, arborumque fructibus, constitisse, & deinde ex animalibus, cumprimis suibus, ovibus, capris, bubus, &c. ita quidem, ut singulis Numinibus singulæ fuisse victimæ demonstrentur, quo etiam referuntur mola salsa, liba, suffitus ex thure & styrace, libamina. Septem hic species sacrificiorum cummaxime constituit Doctiss. Autor, eaque affirmat fuisse τιμητικὰ, quæ in honoris significationem offerebantur, εὐκταῖα, votiva, χαριστήρια ad gratias Diis persolvendas, σωτήρια, quæ salutis causa fiebant, αἰτητικὰ, quibus vel bona a Diis obtinere, vel mala per eos avertere, conabantur, ἱλαστικὰ, vel διαλλακτικὰ, quæ ad iram Deorum placandam adhibebantur, & denique τὰ ἀπὸ μαντείας, quæ ab oraculo vel vate aliquo injungebantur. *II* de 410 seq.
precibus, earumque classibus, vi & efficacia, occasione ac temporibus, formulis, & reliquis precantium requisitis, de diris, de votis, de hymnis, & de jurejurando, ejusque formulis & ritibus; *III* de lustrationibus, Sacrorum & oraculorum causa 460 seq.
factis, de lustrationibus homicidarum, post usum Veneris, &
de rebus in lustratione adhibitis; *IV* de oraculis generatim, 480 seq.
ubi eorum nomina, dignitas, & autoritas, explicatur, quibus in rebus consulta fuerint, disquiritur, & causa eorum efficiens de-
claratur; *V* de oraculo Dodonæo; *VI* de oraculo Delphi- 492, 498.
co; *VII* de oraculo Trophonii; *VIII* de Amphiarai, Co- 319, 530.
lophonio, Branchidarum, Delioque oraculis; *IX* de divina- 542 seq.
tione ex somniis, per Sacrificia, eorumque ignem, fumum & vinum, per sortes, στίχους & virgas, per mortuos & umbras, per

 aquas,

Pag. 561 seq. aquas, per gallum, per cribrum; *X* de ominibus & rebus externis, & verbis, disseritur.

Pars IV, de temporibus sacris, absolvitur *septem Capiti-*
573 seq. *bus*. *I* exponit de tempore in genere, seu de annis, mensibus
582 seq. & diebus; *II* de festis, quorum præter cetera hic illustrantur *Adonia, Anthesteria, Apaturia, Buphonia, Brauronia, Diamastigosis, Diasia, Dionysia*, sive *Bacchanalia, Eleusinia, Thes-*
635 seq. *mophoria, Panathenæa*; *III* de exercitiis corporis apud Græcos usitatis, hinc de cursu, saltu, disci jactu, sagittatione &
647. jaculatione, lucta, pugilatu, ac pancratio, disseritur; *IV* de lu-
668. dis Olympicis; *V* de ludis Pythiis; *VI* de ludis Nemeis;
679. *VII* de ludis Isthmicis. Atque hæc quidem Antiquitatum Græcarum momenta ita pertractantur, ut ubique ipsorum Autorum veterum verba, ex quibus probantur dicta, afferantur, non omissis tamen iis, qui jam data opera hoc ipsum argumentum recentioribus temporibus elaborarunt. Nos non dubitamus, quin opera Viri Clarissimi eruditis gratissima sit futura, & quin omnes elegantioribus literis faventes Doctiss. Autori vitam, otium, viresque sint apprecaturi, quo eadem ratione Antiquitates Græcorum civiles, militares, domesticas, & literarias, proxime in lucem emittere possit.

WILH. ERN. EWALDI, V. D. M. ALTON. Emblematum Sacrorum Vet. & Nov. Test. Liber III & IV, sive Pars altera, cum Nummis & Figuris æneis. Accedit Specimen Observationum Philologicarum in Epistolam ad Ephesios, ex Historia & Antiquitatibus Asiæ illustratam.

Altonaviæ, apud Jonam Korte, 1733, 4.

Alph. 3 pl. 9.

Datam Pl. Rev. *Wilh. Ern. Ewaldus* a se fidem nunc præstitit, &, quod promisit, *alterum* Emblematum Sacrorum Veteris & Novi Testamenti *Volumen* exhibuit. *Pars* hæc *altera* continet duplicem Emblematum Decadem, quæ, licet eadem, qua in *priori Volumi-*

Volumine, ratione pertractata ſint, majori tamen cura & diligentia elaborata eſſe ſingula, facile apparet. Varietatem enim cujusque Emblematis ac demonſtrationem in prioribus Exercitationum Paragraphis præmiſit, quæ in Libris duobus prioribus fruſtra quæruntur. *Alterum* hoc *Volumen* æque ac prius illud in *duos Libros* diviſum eſt ; quorum uterque decem Exercitationibus conſtat. In *priore* hujus *Voluminis Libro*, qui reſpectu jam editi *Voluminis* eſt *tertius*, Exercitatio I eſt *de* Pag. 1 ſeq.
calice inebriante, Symbolo omniſufficientiæ & meritorum Meſſiæ, Pſalm. XXIII, 5, quæ ex Sacræ Scripturæ locis probat, Emblema calicis a Scriptoribus Sacris non ſolum in malo, uti vocant, ſenſu uſurpari ad denotanda dogmata perverſa & idololatriam turpiſſimam, ad indicandas voluptates hujus mundi, & concupiſcentiam carnis adumbrandam, ad hypocritas eorumque cordis abominationem depingendos, ac denique ad iram divinam & graviores hujus vitæ miſerias repræſentandas, verum etiam in bono ſenſu adjectum ordinarium, & ea, quæ ad vitæ ſuſtentationem pertinent, ac præcipue ad omniſufficientiam ac merita Servatoris noſtri largiſſima denotanda. Exercitatio II *de lo-* 35 ſeq.
tione manuum ſymbolica, Pſalm. XXVI, 6, agit, ubi Pl. Rev. Autor oſtendit, lotionem ſymbolum eſſe innocentiæ, initiationis, expiationis, ſanctificationis, &c. Exercitatio III *de Virginibus* 58 ſeq.
tympaniſtriis Symbolo Doctorum Novi Teſtamenti, Pſ. LXVIII, 26, differit. Probat enim, virgines in luctu publico, in nuptiis, & feſtis, & ſacris publicis, in triumphis ſolennibus prodiiſſe, idemque convenire doctoribus Novi Teſtamenti. Exercitatio IV *de* 86 ſeq.
habitante ſuper Cherubim ſymbolicis, Pſ. LXXX, 2, inſcripta eſt, in qua contendit Pl. Rev. *Ewaldus*, Cherubim non Chriſti, non virtutum divinarum, nec nubium & venti, ſed Angelorum, ſymbolum fuiſſe, typosque Apoſtolorum & Doctorum & omnium denique fidelium. Exercitatione V *Botrum Copher Symbolum Meſ-* 112 ſeq.
ſiæ fuiſſe oſtendit. Nam, quemadmodum Botrus Symbolum eſt in Literis ſacris bonorum operum, voluptatum, abundantiæ, ita etiam ipſius Meſſiæ, cujus rei varia adducuntur momenta & applican- 139 ſeq.
tur. Exercitatio VI *de horto Eccleſiæ Symbolo, Cantic. IV, 16*, commentatur. Symbolum proſperitatis tam corporalis, quam ſpiritualis,

tualis, totius orbis terrarum ipsius Dei, doctrinæ, gratiæ, ac Scripturæ & inprimis Ecclesiæ, & externæ, & internæ, nec non tri-
Pag. 165 seq. umphantis, hortus esse dicitur. Exercitatio VII *de curru Aminadab, seu populi ingenui, Symbolo verbi Evangelii, Cantic. VI, 9* vel *12*, exponit, ubi currus Symbolum imperii, protectionis, ac tutelæ Principum erga populum, exercituum robore insignium, Angelorum, seu exercituum cœlestium, nubium ac stellarum, eloquentiæ & sermonis & in sacris verbi veritatis & Evangelii adstruitur.
203 seq. Exercitatio VIII *de deserto Symbolo gentium, Jes. XXXII, 16,* agit. Desertum in Sacra Scriptura est Symbolum populi Judaici,
225 seq. Anti-Christiani Imperii, & maxime gentilium. Exercitatio IX *de Speculatoribus montium Symbolo Doctorum Novi Testamenti, Jes. LII, 8,* commentatur. Præter Doctores, Sacerdotes & Prophetas in monumentis sacris Speculatores quoque significant
260 seq. symbolice Deum & Angelos. Claudit hunc *Librum* Exercitatio X *de lapidibus consecrationis erigendis in vexillum, Symbolo testium veritatis, Zach. IX, 16,* ubi lapides evincuntur esse Symbolum hominum in genere, & in specie fidelium, Deorum apud veteres, Imperatorum, Regum ac Doctorum, hoc est, testium veritatis.

Libro IV, seu *altero*, in hoc *Volumine secundo* sequentes habentur Exercitationes: *de columba, Spiritus Sancti Symbolo, Matth. III, 16: de vulpibus in lustris, Symbolo Pseudo-Doctorum & Sadducæorum, Matth. VIII, 20; de portis inferorum, Symbolo regni tenebrarum, Matth. XVI, 18: de galli cantu Symbolo præconii Apostolorum, Matth. XXVI, 74: de forma servi, Symbolo status Christi exinanitionis, Phil. II, 7: de palmis in manibus turbæ electæ, Symbolo vitæ æternæ, Apoc. VII, 9: de mari, cui pedem dextrum imposuit Angelus, Symbolo gentilismi, Apoc. X, 2: de Zonis aureis septem Angelorum, Symbolo præconii veritatis Apoc. XV, 6: de muris Hierosolymæ novæ ex Jaspide, Symbolo doctrinæ veritatis, Apoc. XXI, 18: de margaritis Hierosolymæ novæ portis mysticis, Apoc. XXI, 21.* His vero Exercitationibus, Emblemata confirmantibus, subjectum est Specimen Observationum Sacrarum in Epistolam Paulinam ad
570 seq. Ephesios, ubi Doctiss. Autor inter alia verbis σοφίᾳ ἐν μυστηρίῳ & ἀποκαλύψει τοῦ μυστηρίου ad mysteria sacra Dianæ Ephesiæ,

ἱερὰ

ἱερὰ ejus γράμματα, & ad artes ſapientiæ occultas Magorum Epheſiorum alludi cenſet; nomina vero σφραγίζεσθαι & ἀῤῥαβὼν de Spiritu Sancto adhibita ex annulis Epheſiorum magicis,quibus occulta ſciri,& ſe contra quævis mala muniri,credebant, voces σῶμα καὶ πλήρωμα, quæ de Eccleſia & Deo uſurpantur, ex ſymbolica Dianæ Epheſiæ ſtatua, quæ corpus habebat πολύμαστον, multis mammis & uberibus inſtructum, illuſtrat. Ceterum præmiſſa eſt huic *Volumini* figura nova,æri inciſa,arcæ fœderis cherubim, & columnæ nubis & ignis, in qua Angelus fœderis in forma viſibili apparet ſummo Pontifici, additis quatuor nummis rarioribus, qui Sphingum Ægyptiarum, quas ex Cherubinis confinxiſſe Ægyptii dicuntur, formas referunt, adjecta inſuper tabula numiſmatum, ad illuſtrationem Emblematum facientium. Finem vero huic *Volumini ſecundo* imponunt tres Indices, *I* locorum Scripturæ, vel brevius, vel copioſius, explicatorum ; *II* Vocum Hebraicarum & Græcarum; *III* Emblematum & rerum memorabilium. Id denique vere confirmare poſſumus, *Volumen* hoc *alterum priori* multum præſtare & elaborationis & typorum accuratione.

Pag. 574.

576 ſeq.

ELOGIUM JOANNIS FREINDII, MEDICI Anglorum nobiliſſimi.

Sextus jam agitur annus, quod, expletis mortalitatis legibus, diem ſuum obiit *Joannes Freindius*, Medicus Britannus, cujus doctrina atque fama ampliſſima vereri nos non ſinunt, ne memoria ejus cum corpore intercidat, quouſque Viris præclare doctis beneque meritis decus ſuum poſteritas rependet. Quandoquidem igitur & nos de Libris ejus, cum ſeorſim, tum conjunctim,uno Volumine editis,identidem commemoravimus, nunc etiam ipſius horum Autoris Elogium in Commentarios noſtros,ſupremi honoris cauſa,referemus,idque eo lubentius, quod ita,edita animi ab omni partium ſtudio alieni, & nec amori,nec odio,aliquid dantis, ſignificatione, de integritate noſtra conſtare poſſit,cum alias Virum illuſtrem judicio,de prælectionibus ipſius Chymicis quondam a nobis lato,offenſum,rationibusque no-

ſtris non adeo amicum fuiſſe, probe recordemur. Sed, ut ad rem ipſam veniamus, primam *Joannes Freindius* lucem adſpexit A. 1675 Crotone, Angliæ oppido, in Comitatu Northantonienſi ſito, patrem nactus ejusdem oppidi Eccleſiæ rectorem, Sacerdotem doctum, pium, probum. Is filios binos ad Scholam Regiam Weſtmonaſterienſem, claram meliorum literarum ſedem, ablegavit, cujus eo tempore præcipuam curam habuit celebris Præceptor, *Busbejus*. Literis in ea præclariſſime excultus uterque, Oxonium in ædis Chriſti Collegium abiit, cui tum præfectus erat *Aldrichius*, Vir ad hanc provinciam natus factusque, & ſingulare Collegii ornamentum, ſub quo ſtudia in hoc Collegio veluti fervere videbantur, ut multi etiam illuſtriores Viri ea inſtitutione uterentur. Hos omnes ſtatim, ſive nobilioris eſſent conditionis, ſive inferioris, amicos habuit *Joannes*, tamque ſancte poſtea quoque coluit, ut nullos potiores haberet. Vehementi etiam in ædem hanc amore incendebatur. Huic omnem in literis profectum, huic artis primordia, huic nominis incrementum, huic opes, huic amicos, huic omnem vitæ jucunditatem acceptam ſe referre, prædicabat. Per primos aliquot annos in communem Philoſophiam, & veterum Poetarum, Oratorum, & Hiſtoricorum, tractationem incubuit, horumque lectioni & imitationi deditus, ſtilum adeo exquiſite perpolivit, ut poſtea in medico certamine nitorem ejus atque aciem vehementer omnes admirarentur. Etenim hæc accuratior & Philoſophiæ, & humaniorum literarum, cognitio omnibus ejus ingenii monumentis ſingulare ſemper decus atque ornamentum attulit. Biennium poſtea, quam Oxonium venerat, ineunte anno ætatis primo & vigeſimo, opera cum Amico erudito collata, celebre Orationum par, alteram *Æſchinis*, *Demoſthenis* alteram, edidit, nitida interpretatione illuſtratum, una cum Indice Alphabetico, ubi res paulo difficiliores breviter, docte, ac dilucide, exponuntur. Quanquam vero vehementer amabat has literas, harum tamen dulcedine non ita ſe abripi ſivit, quin ad ſublimiores utilioresque ſcientias mature contenderet. Itaque Mathematicis diſciplinis vacavit, quod eas perquam ſibi fructuoſas fore exiſtimaret. Sed nec his nimium immoratus, quos-

quosvis melioris notæ Scriptores, veteres perinde ac recentiores, in arte medica, cui ſe totum traditurus erat, diligenter pervolvit, atque in Anatomia ſimul & Chymia ſingularem operam collocavit. His autem præſidiis inſtructus, ad artis ſuæ exercitationem juvenis acceſſit. Juvenis etiam, cum tantummodo Medicinæ Baccalaureus eſſet, Emmenologiam edidit, a plerisque magno plauſu exceptam. Habuit tamen, quod in eâ reprehenderet *Snellenus*, Belga, qui ægre fert, menſium fluxum a plethora repeti, fermentorumque partes tuetur. Poſt hunc Emmenologiam edidit A. 1712 *Petrus Freſart*, Medicus Leodienſis, qui, ſal evectivum purgaminis uterini in vaſis collecti genuinam fermentationis menſtruæ cauſam eſſe, contendit. Poſtea etiam *Thomas Simſon Freindii* ſententiam rejecit, qui, eruptionem menſium in cauſa eſſe, opinatur, quare uterus ad magnitudinis ſuæ ἀκμὴν veniat, incrementum vero uteri ſenſim factum cauſam eſſe, cur iidem erumpant, idque ideo, quod ſinus per uterum diſſeminentur, qui progreſſu temporis, ſicut ſeminis viæ in maribus, aperiantur, & ſanguinem affluentem intra ſe recipiant. Anno etiam 1721 Animadverſiones quædam Criticæ Pariſiis in Emmenologiam *Freindianam* prodierunt, alio loco a nobis commemoratæ. *Freindius* vero ipſe A. 1704 in Academia Oxonienſi explicandæ Chymiæ munus ſuſcepit, prælectionesque ſuas magna Auditorum frequentia habuit, A. 1709 in publicam lucem emiſſas. A. 1705 Illuſtriſſimus Comes Petriburgenſis in exercitu, cui ipſe in Hiſpanica expeditione præfectus erat, Medicum Caſtrenſem denominavit. Quo officio per duos prope annos magna cum laude functus, ac poſtea domum reverſus, eodem animi vigore, quo ille debellaverat, res ejus in Hiſpania geſtas Commentariis ſuis enarravit. Verum in itinere a via divertens, Romam petiit, & antiquitatis monumenta vidit, Medicorumque ejus urbis Celeberrimorum, *Baglivii* & *Lanciſii*, amicitiam favoremque ſibi conciliavit. A. 1712, poſtquam Londini inde ab A. 1707, literis & doctorum colloquiis, ægrotorumque curationibus, intentus, ſedem ſuam conſtituerat, cum *Jacobo*, Ormondiæ Duce, Copiarum Britannicarum Imperatore, ut ipſius valetudinem tue-

retur, in Flandriam discessit, eodem anno in Societatem Regiam Præside *Newtono* cooptatus. Intra annum vero rediit, Londinique rursus consedit, nec postea eo emigravit, sed artem perpetuo ibi exercuit. A. 1716 Librum *Hippocratis* Epidemiorum primum atque tertium edidit, hisque accommodavit novem de febribus Commentarios. Notavit in his nonnulla Cl. *Trillerus*, quæ tamen magis ad Critica, quam Medica, pertinent, in Epistola ad *Freindium*, A. 1718 edita, cui *Joannes King* respondit. A. 1719 *Freindius* publicavit de purgantibus in secunda variolarum confluentium febre adhibendis Epistolam, ad Virum Celeberrimum, *Richardum Mead*, perscriptam. Quandoquidem enim hanc opinionem jam tum in Commentariis suis proposuerat, eandem *Woodwardus* in libro de Medicinæ statu aggressus erat. Huic *Freindius* nihil serio respondendum esse existimans, libellum sub Empirici cujusdam nomine emisit, & injurias, quas accepisse sibi visus est, facete propulsavit, instituti autem sui utilitatem & rationibus, & autoritate idonea, & historiis, *Hippocratico* plane more scriptis, hac Epistola corroborare instituit. A. 1720 Orationem habuit Anniversariam, ex *Harvæi* instituto, in eorum commemorationem, quos sua in Collegium Medicorum Londinense beneficentia claros reddidit. Inter alia dona, huic Collegio impertita, *Harvæus* publicis tabulis constituit, ut epulum quotannis suo sumtu fieret, & Oratio Anniversaria recitaretur. *Freindius*, ut erat Medicorum concordiæ & festivitatis perquam studiosus, cumprimis elaboravit, ut epulum hoc, diu intermissum, instauraretur, & Oratoris munus in se suscepit. Theatrum Anatomicum in æde Christi Oxoniensi ædificare, & liberale prælectori stipendium constituere, decreverat. Quod quo minus efficeret, mors præmatura eum impedivit. At moriens tamen, post suam familiam, Medicæ familiæ consuluit. Nam, si filio ejus sine liberis mori contigerit, mille libræ ab eo in usus supra dictos legatæ fuerunt. Ac, si duo fratris filii etiam sine prole obierint, hæreditatem omnem ad ponenda in eadem urbe Nosocomii initia erogari jussit. Per omne illius Senatus

Britan-

Britannici, qui A. 1722 congregatus fuit, tempus Senator consedit, qui honor præcedenti anno ipsi non nisi per paucos menses obtigerat. Sub initium anni 1723, nescimus tamen, qua ex causa, inclusus fuit turri Londinensi, ibidemque Epistolam de quibusdam variolarum generibus ad *Richardum Mead* conscripsit, Historiam quoque Medicinæ a *Galeni* tempore usque ad initium Seculi XVI inchoavit. Primum ejus Volumen A. 1725, & secundum anno proximo, prodiit, utrumque Anglice ab Autore scriptum, postea Gallice, item Latine, versum. A. 1727 *Joannes Clericus* in Bibliotheca veteri & nova Responsionem edidit ad censuram, qua *Freindius* Specimen illud Historiæ Medicinæ, a *Daniele Clerico* editæ, adjectum, quo eadem Historia a Seculo II ad medium XVI summatim continuari perhibetur, castigarat. Adversarium quoque nactus est idem Medicum quendam Edimburgensem, cujus in hanc Historiam prostant Animadversiones, non nisi calumniarum plenæ. Quamvis vero turri antea inclusus fuisset, Rex tamen & Regina Britanniæ, tunc adhuc Walliæ Principes, ejus uti consilio postea non dubitarunt, cum liberi ipsorum gravibus & periculosis morbis laborarent, plenamque in integritate & peritia ejus fidem posuerunt. Quin imo primis Imperii, a Potentissimo *Georgio II* A. 1727 suscepti, diebus Augustissima ejus Conjux, *Carolina*, illa tam sagax & acuta rerum hominumque judex, honorifico eum cohonestatum stipendio, Archiatrum suum, vehementer id comprobante Rege, constituit, haud alius cujusque vel in sua, vel in prolis Regiæ, valetudine tuenda, aut restituenda, quam *Freindii*, quoad in vivis fuit, arte & consilio nixa. Sed non diu admodum eo honore frui licuit *Freindio*. Etenim, accumulatis ita in dies negotiis, cum ei antea occupatissimo vix tempus aut vires sufficerent, media anni sequentis æstate, aliorum saluti intentus, suæque immemor, nimia defatigatione fractus, languorem persensit. Caput autem ab initio statim tentatum est. Unde nec imminentis mali præscius, nec

 præ-

præsentis gnarus, ab ægris curandis haud prius destitit, quam in ipsa circumcursitatione, viribus plane defectus, concideret. Quo audito, Rex & Regina graviter perculsi, Medicis arcessitis Viris Doctissimis, eique amicissimis, nuntiari jusserunt, gratiæ loco se habituros, si præcipuam in illius curatione operam collocarent. Quod quamvis sedulo factum esset, tamen, invalescente febre, & irritis quibuscunque remediis, intra breve tempus diem suum obiit, annos natus duos & quinquaginta. Quo cognito, tantus homines mœror invasit, ut luctus adeo publici, adeo universi, in unius Viri morte vix unquam civitas meminerit, atque, si *Roberto Freindio*, *Joannis* fratri, in Dedicatione Operum *Freindianorum*, haud ita pridem Londini junctim editorum, credimus, Regina pretiosissimam lachrymam ejus memoriæ consecravit. Ita vitæ cursus & finis æque gloriosus ei obtigit. Nec post mortem gratia Regia cessavit. Nam viduæ ejus Regina liberalem in singulos annos pensionem elargita est, filiumque, quem *Freindius* unicum suscepit, & adolescentulum reliquit, omni gratia, quam recipit ejus ætas juvenilis, amplectitur; fratrem modo dictum Rex amplis in Ecclesia muniis repetito favore cohonestavit. Sepulto juxta prædium suum in oppido Hitcham in Comitatu Buckinghamiæ *Freindio*, Cenotaphium in æde Westmonasteriensi positum fuit.

NOVA LITERARIA.

Antonius Franciscus Gorius*, in Academia Florentina Historiarum Professor, eruditissimis multis scriptis percelebris, cum omnes antiquas Inscriptiones, tum Græcas, tum Latinas, quæ in urbibus Etruriæ exstant, illustraverit, quæ duobus Voluminibus, jam editis, continentur, quarum tertium, exornatum Tabulis 40, quanto fieri citius poterit, in lucem prodibit, aliud Opus, antiquorum Monumentorum copia insigne, aggredi alacri ani-

animo statuit, quod, volente Deo, absolvet, si, ut sperat, adfuerit ipsi favor ac præsidium illorum illustrium Virorum, qui prisci ævi reliquias vel plurimi faciunt, vel studiis eruditorum hominum præsto esse, quam maximi gloriantur. Id igitur Opus, *Musei Etrusci* nomine proditurum, complectetur insigniora omnia, quæ ad hoc tempus inedita sunt, veterum Etruscorum monumenta, *duobus Voluminibus* in Folio comprehensa, quæ *Dempsteriano* Operi adjungi poterunt; nam ejus erunt auctarium locupletissimum. *Primum Volumen* ducentis Tabulis æri incisis exhibebit vetustissima Deorum signa, quæ Etrusci coluere; pateras aheneas, aliaque sacrificalia instrumenta, in sacris adhibita, quæ etiam Figuris graphice cælata sunt: deinde vasa, picturis omnium,quæ exstant, antiquissimis exornata, quæ magna copia afferet Cl. *Gorius*, præsertim e *Vaticana* Bibliotheca; quæ profecto multa eruditionis fruge sunt referta, quæque nuper conquisita in ejus ornamentum *Clemens XII*, Pontifex Maximus, dedicavit. Ad hæc depromet Annulos & Gemmas aliquot veterum Etruscorum, Scalptorum opere insignes; item pondera & nummos; sepulchrales etiam urnas marmoreas, vel fictiles, ferme centum, vel etiam, ut sperat, plures, inscriptione & anaglypho opere elegantissimas, quas nuper, lustratis singulis Etruriæ urbibus, a diligentissimo ac peritissimo Pictore & Chalcographo, *Vincentio Franceschinio,* ante suos oculos delineandas curavit; e quibus varii ritus, lustrationes aqua, igne, & sanguine peractæ, ac mores vetustissimorum Etruriæ populorum, demonstrantur. Primum igitur in *altero Volumine* proferet ad singulas a se allatas CC Tabulas Explicationes & Observationes suas; deinde etiam *sex Dissertationes*, quarum *prima* de Theologia; *secunda* de Mythologia; *tertia* de Physiologia; *quarta* de Ethologia veterum Etruscorum; *quinta* de Lingua eorundem, de Alphabeto, de Literis, deque inscriptis Etruscis Monumentis, copiose disseret. Quod vero novum, ac maxime curiosum, omnique laude dignum est, subjiciet *Etruscarum Inscriptionum* interpretationem,

nem, quam primus omnium fecit, *Gorio* etiam rogante, Vir doctissimus, omniumque fere linguarum consultissimus, *Ludovicus Bourquet*, Philosophiæ Publicus Professor; qui alia quoque cum *Gorio* communicabit, quæ ad antiquæ Etruscorum linguæ scientiam & cognitionem investigavit. *Sexta Dissertatio* erit de Etruscorum antiquorum inventis, studiis, & artibus; quæ omnia ex eorum sculpturis, & picturis, atque ex autoritate veterum Scriptorum, ostendentur. Nihil dicimus de ceteris ornamentis, quæ suis locis occurrent tanquam necessaria coronamenta. Ex his ducentis Tabulis æri jam incisæ sunt *Gorianis* impensis octoginta. In reliquis incidendis, typisque mandandis Explicationibus, Observationibus, itemque Dissertationibus, cum Cl. Autoris vires sufficere minime possint, nostro ore rogat obtestaturque Viros humanissimos, egregios optimarum artium fautores, ut his laboribus opem ferre, eidemque Operi, ut ajunt, subscribere dignentur, his conditionibus. *Duo* hæc *Volumina*, elegantissimis typis edita, Socii, qui subscripsere, accipient absque ulla alia impensa Mense Junio A. 1737, dummodo ipsi Autori hujus Operis solvant, vel solvendos curent, intra proximum Mensem Septembrem hujus anni 1735, Paulos sive Julios 80. Socios subscribentes nec plures, nec pauciores, quam ducentos, desiderat. Eorum nomen in primo Libri limine non solum scribet, verum etiam, si citius solvent, incidendum curabit in Tabula, quam eorum auspiciis dedicabit, ut apud omnes posterosque constet, quorum ope ac præsidio hæc Volumina publici juris fecerit. Symbola dictorum Paulorum 80 sibi numerata, schedulam tradet, sua manu subscriptam, pro cautione, & fide data sancteque ab ipso servanda; quam postea ipsi exhibebunt, cum prædicta *duo Volumina* stato, ut diximus, tempore accipient. Qui vero non subscripserint, edito Opere statuto tempore, sciant, Bibliopolis solvendum esse pretium Paulorum CXX. Menses vero sex, antequam hoc Opus in lucem prodeat, curabit, ut omnes per Epistolam typis editam id sciant.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXXV.

LOCUPLETISSIMI RERUM NATURALIUM Thesauri accurata Descriptio, & Iconibus artificiosissimis expressio, per universam Physices Historiam. Opus, cui in hoc rerum genere nullum par extitit, ex toto terrarum orbe collegit, digessit, descripsit, & depingendum curavit, ALBERTUS SEBA, Etzela-Oostfrisius, Academiæ Cæsareæ Leopoldo-Carolinæ Naturæ Curiosorum Collega, Xenocrates dictus, Societatis Regiæ Anglicanæ, & Instituti Bononiensis, Sodalis.

Tomus II.

Amstelodami, apud J. Wetstenium, & Gul. Smith, & Janssonio-Waesbergios, 1733. fol. maj.

Alph. 1 pl. 16, cum Tabb. æn. 114.

Eadem felicitate, qua in *priore Tomo* usus est, Clarissimus & in acquirenda rerum physicarum copia felicissimus Autor *alterius Tomi* immensos fere labores exsuperavit, quibus tandem maximam partem absoluta nobis concessa fuit Serpentologia, & eleganti dictionis genere, & sculpturæ magnificentia, commendabilis. Metuendum sane non est, ne quispiam

 facie

facie animalculorum istorum, quorum familiæ enumerantur, offendatur, quod fieri posse suspicatur Cl. Autor, quandoquidem ille nobis eosdem adeo venustos, ingenuo haud raro vultu, habituque ad naturam rei maxime composito, dedit. Cujus Operis eo major futura est dignitas, quo majori industria & serpentum genera evoluta, & æquivocorum reptilium errores, siquidem serpentibus aliquando remotissimæ ab isthac gente bestiolæ accensentur, extricati, & uniuscujusque historicæ æque ac physicæ rationes adjectæ fuerunt. Quo constare Autori de rerum hoc Thesauro dispositarum ordine possit, monendum, duo sibi exhaurienda doctrinarum capita sumsisse eundem, quorum alterum serpentum & viperarum historicam recensionem, alterum Anatomicam organorum, quibus animalia isthæc utuntur, declarationem, contineat. Equidem non unius generis animalia eadem Tabula depinguntur; noluit enim scholasticam in dividendo, subordinando, classificando, argutiam & aliquando superstitionem adoptare, veritus anomaliarum discussiones & characterum declamationes, quibus charta, tempus, laborque teritur; neque tamen ordinis adeo nullam rationem habuit, ut non possint series serpentum quædam institui. Quod ut accuratius fieret, præmonendum duxit Autor, non perinde esse serpentum & viperarum notionem, quandoquidem oviparum sit animal serpens, viviparum, ova in utero concipiens, vipera. Convenire summo genere utramque familiam, cum & reptilia sint, & apoda. Mirum naturæ ordinem declarat eo, quod affinitates animalium varias, ceteroquin inter se discrepantium, instituerit. Exemplo sunt Lacertæ, quas serpentes quadrupedes diceres. Conveniunt hæ cum iisdem organorum structura, partiumque quarundam usu utrinque pari. Lingua utrique bestiolarum genti bifida est, utrique epiglottis deest, quod pari vitæ genere assuefactæ sint, &, deglutiendo integra insecta aliquando satis spatiosa, alantur. Qui character a lingua desumtus efficit, ut Salamandræ, Igvanæ Gekko, utpote quibus lingua est crassa, lata, & brevis, a Lacertis magno spatio absint. Quodsi quis præter sese multiplicandi, quo utun-

utuntur, modum, aliud discrimen inter serpentes & viperas quærere suscipiat, non obscure utriusque reptilis discrepantiam capite cognoscet, quod planum est, obtusum, coloribusque varium in viperis, in acumen extensum in serpentibus, de quibus notandum, sensoriorum externorum conditione, aut noxam inferendi facultate, eosdem discrepare: sunt, qui dentibus carent, adeoque & innoxie morsicant, alii cæcutiunt, aliis ignei, fulgidi, & prægrandes, intuiti corporis, sunt oculi, aliis minusculi, cærulei, aut rubicundi. Quandoquidem vero veneni suspicione serpentes in vulgus non carent, quid de hoc negotio sentiat Autor, in Præfatione exponit: *Morsu*, ait, *vel tum præcipue nocent, quando uncinatis suis dentibus acutissimis tendinem aut nervulum pungunt atque dilacerant; unde mox oritur inflammatio late proserpens.* Sane præviderat Autor rei difficultatem, suscipere serpentum atque viperarum legitimam divisionem: supposito enim, quod caput debeat esse utriusque characteristicum signum, obtusius in vipera, acutius in serpente, nihilo secius habiturus est methodicus quispiam, quo ungues præmordere possit, animadvertendo, dari serpentes, quibus elongatum est caput, alios, quibus brevius, alios, quibus latum, quo cum viperis possent quandoque confundi. Neque dentes sufficiunt, si quis serpentes inermes, viperas vero armatas, pronuntiare velit, cum & inter serpentes sint, qui uncis dentibus metuendi existunt. Id tamen videtur in viperarum diagnosi omittendum non esse, quod earundem mares testiculos habeant extus conspicuos, secundum Tab. VIII n. 4, ex quo judicari posset, viperam esse, quæ serpentis nomine Tab. XXXVI n. 1 depingitur, quo ipso, suo jure in seligenda methodo usurus, quam norat esset liberrimam, historicam selegit, & pro patriæ serpentum vel viperarum diversitate, qua notum est & bestiarum ejusmodi mores & qualitates internas insigniter discrepare, earundem historiam, secundum mundi partium quaternionem, quadrifariam secat, quandoquidem Europæ, Asiæ, Africæ, & Americæ, incolas seorsim enumerandas suscepit. Graciliores serpentes primo loco, eosdemque vel minus flexuosos, antiquis a baculi rigiditate scytalas dictas,

inde flexuosos, Ambisphænas aut Cæcilias, ex quibus sunt, qui a colore *corallinæ*, ab effectu morsus *dipsades*, a figura capitis duplicis visi, quamvis id imaginarium sit, *bicipites*, & sic porro, dici possunt. A victu quidam *myophagi* audiunt; nam mures ab his, bufones ab illis, integros deglutiri, res declarata est, mirumque videtur intuentibus, quomodo sine suffocationis periculo majora volumine totius capitis serpentini animalcula quandoque deglutiantur. Crassiusculo corpore sunt aliæ, capite etiam lato & obtuso, quo viperæ esse videri possent; neque præter rationem Autor bestias istas serpentes viperis æmulas appellat, quarum insignis est voracitas & deglutiendi integra animalium corpora vigor, siquidem & nostrates maribus, gliribus, aviculisque insidiantur, quæ aliquando integra nec digesta extrahuntur. Ex his, maxime vero Africanis, sunt, qui cerastes a cornibus limacum cornibus æmulis dicuntur. Aliis fasciatis *Æsculapii* serpentum nomen est, quibusdam, eo quod insignes pluresque oculorum forma effictas maculas cute gerant, *Argorum* nomen datur, *testudinei* quidam sunt, quandoquidem scuti testudinum instar varie mixtos colores habent, qualis est murium insidiator Americanus Tab. XXX. *Catenati*, qui catenæ articulorum simulacrum pictura habent. Efficaces sunt ejusmodi termini, & non obscurum significandi valorem habent, magnamque methodo lucem accendunt. Est inter alios curiosum serpentis genus Tab. XL descriptum, pinnis ad capitis latera gaudens, quod *anguigenam* appellat, seu anguillam marinam tigrinam, quod, quamvis de cetero diversum, ob affinitatem, sicut & Congeres alibi, serpentibus additur, neutiquam vero cum iisdem permiscetur. Speciatim de viperis monet, torvo vultu & quadrato fere capite easdem facile cognosci posse, ex quibus sint, quæ cauda sonent, unde *Caudisonæ*, a quarum morsu lethali futuro ut caveant, præmonentur viatores, crepitaculis bestiæ ad caudam natura quasi appensis. Ex viperarum classe est Ammodytes veterum, cujus icon Tab. L exhibetur, ab arenis Lybiæ sic dicta, Crotalophora vulgaris, aliæque. Quis vero ausit insignem rerum apparatum angustis concludere spatiis. Plura inveniet Lector, quam eidem

eidem de vaſtiſſimo Opere in compendio dici poterunt. Quodſi muſei ſui divitias, ampliſſimas ſane, publico feliciter ſic communicavit Autor, ingenii ſui fertilitatem non luculentis minus argumentis declaratam efficit anatomica partium declaratione, quibus œconomiæ ſuæ animali ſerpentes & viperæ proſpiciunt. Jam in limine magni Operis monuerat Autor de vitæ genere, quo ſerpentes & viperæ utuntur, accedere id quam proxime ad amphibiorum vivendi ac reſpirandi conditionem, ſiquidem unico ſaltem ventriculo cordis, prout piſces, gaudeant, pulmonumque interruptam obtinuerint, &, pro rei neceſſitate, vel repetitam, vel ſufflaminatam, agitationem. Neque enim reſpirare poſſunt, quo tempore mus, aut lacerta, aut avicula, totum gulæ rictum opplet, adeoque pulmonibus quieſcentibus vita nihilo minus frui poſſe debent. Jam ex dignitate prorſus curioſi *Ophiotomi*, ne quid imperfectum reliquiſſe videretur, ſceletographiam & exuviarum ſerpentinarum hiſtoriam addit Tabulis CVII ſeq. Elegantiſſima eſt de inteſtinis ejusmodi volubilium animalium Commentatio. In longitudinem potius, quam latitudinem, protracta eadem eſſe, ne, quando flexuoſis gyris beſtia progreditur, nodosque ex ſe ipſo conficit, dum hæc ſic fiunt, interna contorqueantur, & male afficiantur, id quod tum in hoc, tum in reliquis reptilium generibus uſu venit. Viſcerum ſerpentini corporis jucundiſſimam decet eſſe contemplationem. Lingua bifida & in apicem protenſa vaginula tegitur. Trachea epiglottide deſtituta in pulmones deſinit veſicularis omnino texturæ, & ad renum uſque regionem ſeſe extendentes, qui inflati aere pellucidi fiunt. Ventriculus œſophago continuus quaſi ingluvies eſt continuata, animalibus integris continendis & paulatim conſumendis apta, plurimis illa voluminibus & gyris deorſum tendit, & inteſtinorum mæandros conficiens, quo loco in inteſtinum rectum, ſeu cloacam fecum, mutatur, ureteres utrinque recipit renum propagines. Serpentibus maribus abdomine concluduntur teſticuli, viperis extra abdomen propendere videntur. Ovaria fœmellarum, eodem, quo teſticuli marium, loco conſtituta, tempore parturitionis inſignia, & miro ovorum numero fœta. Ob

rei analogiam additur & Crocodili & Salamandræ, Gekko dictæ, anatomia, illius cumprimis lingua, folliculo suo conclusa, a plurimis in dubium vocata, detegitur, accedunt aliæ, curiosæ æque ac utiles, de lapidibus animalium Commentationes. Faxit Deus, ut tanti Viri, Reipublicæ literatæ decoris, salus ulterius constet, utque, corporis viribus animi impetum sustinentibus, ad laboris præfixam metam feliciter adspiret, qui utriusque orbis animalia hospitio excepit, *Xenocrates*.

JO. MARIANÆ, SOC. JESU, HISTORIÆ de rebus Hispaniæ Libri triginta. Accedunt Fr. JOSEPHI EMANUELIS MINIANÆ, Valentini, Ord. Sanctiss. Trinit. Redemtionis Captivorum, Continuationis novæ Libri Decem, cum Iconibus Regum.

Tomi IV.

Hagæ Comitum, apud Petrum de Hondt, 1733, 4 maj.
Alph. 18 pl. 19.

Adeo se probavit Viris doctis incredibilis *Marianæ*, quem in Historia Hispanica perficienda impendit, labor, & alienus ille a partium studio animus, ut solicite requirerent Scriptorem diligentissimum, difficillimas controversias arbitro illo dirimerent, & pretiosissimo hoc thesauro librariam suam supellectilem cupide exornarent. Valuit nimirum *Mariana* & singulari eloquentia, & mirifico judicii acumine, & insitata libertate dicendi, & tam gravi disertoque stilo scripsit, ut, *Nic. Antonii* judicio, *Thucydidis* prudentiam ac *Taciti* acumen unus complexus esse videatur. Exuerat enim homo, qui omnes fere Europæ partes peragraverat, insanum illum, quo plerique Scriptores feruntur, in patriam amorem, & tum patriæ, tum ceteris nationibus, suum cuique, æquus judex, tribuit. Consilia præterea rerumque eventus diligenter observavit, hominum mores animique characterem accurate expressit, & non obvia

obvia quæque, proletaria, & cuivis ex infima plebe cognita, sed arcana, occulta, & aulicis solum nota, in conspectum lucemque omnium protulit, sapientissimo profecto consilio. Triginta Libris Historiam Hispanicam a *Thubale*, quem primum Hispaniæ Regem perhibent, usque ad *Ferdinandi Catholici* obitum, non interrupto ordine, pertexuit. Nihil itaque magis votis omnibus expetebant literati homines, quam ut Vir Hispanicarum rerum apprime peritus, & egregiis *Marianæ* dotibus instructus, eandem ad nostra usque continuaret tempora. Explevit tandem non solum communem spem exspectationemque, verum etiam mirum in modum superavit, *Josephus Emanuel Miniana*, Valentinus, e Sanctissimæ Trinitatis Sodalitio, Vir huic labori par, &, quod omnium elogiorum instar esse potest, *Marianæ* similis, & Historiam Hispanicam ab excessu *Ferdinandi Catholici* usque ad initium Regis, *Philippi III*, ornate, solicite, atque apposite, descripsit. Sed vix ad finem perduxerat Opus *Miniana*, cum tam laudabiles conatus importuna mors præverteret, Virumque optimum mortalitati eriperet. Commode vero accidit, ut Generosiss. *Jo. Baptista de Schœmberg*, cujus præclara in literas merita exstant, post varia itinera per Europam confecta, Hagæ *Petrum Hondtium*, Libellionem nobilissimum, inviseret, & cogitanti illi *Marianæ* Historiam typis denuo exscribere, significaret, se vidisse Valentiæ Edetanorum Virum eruditissimum, qui *Marianæ* Historiam gravi disertoque stilo continuasset. Quo accepto nuntio, magnopere orat obsecratque Generosiss. *de Schœmberg*, *Hondtius*, ut *Minianæ* Continuationem ipsi perbenevole impetraret. Annuit honestissimo petito *Schœmbergius* humanissimus, literasque scribit ad *Gregorium Majansium*, Antecessorem Valentinum, & JCtum eleganter atque præclare doctum, illoque proxeneta, per *Blasium Jover Alcazar*, Proprætorem Valentinum, qui a Valentino Cœnobio Beatæ Virginis Mariæ de Remedio *Minianæ* Avtographum dono acceperat, illud obtinet, & ad *Hondtium* mittendum curat. *Quartum* hæc Continuatio *Tomum* continet, cui *Hyacinthi Jover & Valdenoches*, *Blasii*, cujus paulo ante mentionem fecimus, filii,

&

& *Minianæ* diſcipuli, Præfatio, & *Majanſii* Epiſtolæ commendatoriæ utriusque Operis, præmiſſæ ſunt. Excerpamus ex Præfatione *Minianæ* vitam, ut, qualis Vir fuerit ille, inde appareat. Natus fuit *Miniana* Valentiæ Edetanorum idibus Octobr. A. 1671, & mature S. Trinitatis Sodalitio nomen dedit, ibique illas diſciplinas, quibus juvenilis ætas informari ſolet, celeriter arripuit, ea memoriæ felicitate, ut omnes Libros ſacros, præcipue Hiſtoricos, memoria recitare poſſet. Poſtea ad majorem Latinæ linguæ apparatum ſibi comparandum Neapolim commigravit, pictoriæ arti ſeſe dedit, & haud vulgaris dexteritatis ſuæ monumenta reliquit. Docuit deinceps Liriæ, Sagunti, & Valentiæ, ſed ſponte, invita reluctanteque Academia Valentina, Doctoris ſe abdicavit munere, & ad Hiſtoriam ſcribendam ſeſe totus compoſuit. Debemus huic liberali otio *Bellum Ruſticum Valentinum*, quod vero privatos carceres adhuc mordet. Deinde *Marianæ* Continuationem aggreſſus eſt, eandemque, poſt infinitum duodecim annorum laborem, paucis diebus ante mortem ſuam, quæ ſexto Cal. Aug. A. 1730 contigit, auſpicato abſolvit. Reliquit præterea ***Poema de Sagunti excidio, Dialogum de Theatro Saguntino***, quæ Opera, cum *Epiſtolis* ejus ad literatiſſimos noſtræ ætatis homines, propediem lucem videbunt publicam. Latinam linguam uſque ad miraculum tenuit, *Plauto* inprimis duce, quem memoriter recitavit. Græcam linguam adeo impenſe amavit, ut morti vicinus Orationem Dominicam Græce recitaverit. Servabimus hic quoque morem noſtrum, dabimusque ex utroque Opere nobiliores præſtantioresque quasdam particulas. Hiſpanorum hodierna lingua, quam Caſtellanam vulgo homines appellant, ex multarum colluvione linguarum, ac præſertim ex Latinæ degenerantis corruptione conflata eſt. *Domitio Calvino* & *Aſinio Pollione* Coſſ. *Cornelius Balbus*, Gaditanus, Conſul ſuffectus fuit, quæ fortuna ante illum nulli externo homini obtigerat, ut Romæ Conſulatum gereret. Idem ille primus externi ſanguinis Romæ de Garamantibus triumphavit, privatorumque poſtremus. *Portium Latronem*, Oratorem ævi ſui inſignem, orationis initio vehementius conturbari ſolitum eſſe, legi-

Tom. I pag. 7.

102.

106.

110.

legimus, quam aut ætas, aut usus, postularet. *Vespasianus*, Im- Pag. 113.
peratorum Romanorum primus, præmia eruditionis propo-
suit, Latinis Græcisque Rhetoribus annua mercede ad Scho-
las invitatis. Tam eximia erga Christianos clementia fuit
Adrianus, Imperator, ut Christianam religionem cuiquam 117.
fraudi esse vetuerit, & de Christo in Deorum numerum
transferendo, & de templis sine simulacris ædificandis, cogita-
verit. *Alaricus*, Gothorum Rex, cum antea institutis more 166.
majorum firmatis vitam bello paceque gubernare soliti essent
Gothi, primus leges in scripturam redegit promulgavitque,
Codice *Theodosiano* in compendium relato, & non. 3 Febr.
A. 1506 edito, quo anno quoque ferro confossus, periit. *Sise-* 201.
butum, Regem, belli & pacis artes eximiæ, religionis amor,
atque literarum studium, clarum & illustrem reddiderunt.
Erat enim Latini sermonis non expers, (res illis temporibus
comparanda miraculo,) & Epistolas Romano idiomate conscri-
ptas reliquit. *Isidorus Hispalensis* in juvenili ætate discendi 210.
desperatione, ob ingenii tarditatem, & superbi pædagogi me- 211.
tum, e domo paterna aufugit. Sed, cum per agros hinc &
inde discursaret, putealis aspectu, funis usu & attritu excavati,
monitus, quantæ vires diuturnæ consuetudinis essent, vincique
naturam arte & constantia, & labore, retro pedem retulit. Ad
famam ejus multum contulit *Leandri*, fratris, astutia, qui eum
intra conclave conclusit, ademta omni prorsus vagandi liberta-
te, quod otium ad evolvendos legendosque libros, & vastum
illud Etymologiarum volumen componendum, prudenter im-
pendit. Ingens est *Suinthilæ*, Regis, elogium, quod tanta er- 205.
ga pauperes munificentia fuerit, ut incomparabile patris pau-
perum nomen inde acceperit. *Almohades*, nobilis Mahu- Tom. II
metanæ legis interpres, & præcipua sanctitatis & doctrinæ pag. 1.
opinione fuisse dicitur. In *Jacobi*, Regis Aragoniæ, pueri 33.
vix sex egressi annos, verba juratum a cunctis ordinibus. No-
vum id exemplum fuit in Aragonia, neque prioribus Regi-
bus instituendis usurpatum. *Alfonsus* latrocinia & maleficia 106.
in Hispania sustulit, novas leges sanxit, judicia constituit, &
tam mirifica in egenos, & fortis aliqua acerbitate oppressos, li-

Pag. 107. beralitate fuit, ut, exhaustis sæpe thesauris, pro redigenda pecunia domesticam supellectilem in pignus dare cogeretur. Primus quoque Hispaniæ Regum Latinæ linguæ usum in judiciis publicis antiquavit, ejusque loco Hispanicam introduxit.
Tom. III pag. 55. *Georgius Castriota*, sub *Scanderbegis* cognomine celebris, procero compactoque corpore, conspicua forma, animo magno, gloriæ appetentior, quam voluptatum fuit. Seculo XV pudenda literarum inscitia Sacerdotes Hispaniæ invasit, ut pauci Latine scirent, uniceque ventri ac gulæ obsequerentur.
107. Avaritia rapaces in Ecclesiam Dei manus injecerat; emere Sacerdotia, olim Simonia, tunc doctrina, erat; neque intelligebant cœci Principes cœcique Pontifices, irato Deo fieri impium commercii genus: quod facias, an patiaris, perinde est.
434. *Alphonsus Alburquerquius*, Indiæ Prætor, Vir, haud dubium, insigni cumprimis virtute, felicitate, & pugnandi scientia, comparandus eorum dicitur, quos ab ulla memoria
438. Hispania genuit. *Ferdinandus Catholicus*, Princeps justitiæ cultu, prudentiæ laude, animique præstantia, excellentior fuit
Tom. IV pag. 14. omnibus, qui unquam in Hispania vixerunt. A. 1520 primum Proceres Hispaniæ tectis capitibus adesse cœperunt Regi, vocatique ab eo Patrueles sunt. Infra eum gradum ditione pollentes illustres Viros propinquorum nomine nuncupavit; revocato quodammodo veteri more, quo Regis amici
353. appellabantur. In sepulchro *Antonii Augustini*, Episcopi Tarraconensis, verissima hæc legitur Epigraphe: *Oraculum terrestris sapientiæ.*
405. *Philippo II*, Hispaniarum Regi, hoc Elogium tribuit *Miniana*: Fuit in fortuna moderatus, prudens, gravis, pius, atque adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiri quemquam pateretur impune. Nihil amplius dicimus de magnificentissimo Opere, quod typorum elegantia, chartæ nitore, imaginum belle affabreque sculptarum præstantia, externoque splendore, sese ultro commendabit Lectoribus.

SACROSANCTA CONCILIA, AD REGIAM Editionem exacta, quæ olim quarta parte prodiit auctior

ctior studio ***PHILIPPI LABBEI & GABR. COSSARTII***, *Soc. Jesu Presbyterorum, nunc vero, integre insertis* ***STEPHANI BALUZII & JOANNIS HARDUINI*** *Additamentis, plurimis praeterea undecunque conquisitis Monumentis, Notis insuper ac Observationibus, firmiori fundamento Conciliorum Epochas praecipue fulcientibus, longe locupletior & emendatior exhibetur, curante* ***NICOLAO COLETI***, *Ecclesiæ S. Moysis Venetiarum Sacerdote Alumno. Apparatus primus.*

Venetiis, apud Jo. Baptistam Albrizzi, Hieronymi fil. & Sebastianum Coleti, 1733. fol.

Alph. 9 pl. 16.

Notius est, quam ut multis memorari debeat, duas esse Sacrorum Conciliorum Collectiones, reliquis longe præstantiores, quarum altera *Labbeana*, altera *Harduina*, appellari ab Editoribus suis consuevit. Cum vero id inprimis Eruditis inprobaretur in posteriore Editione, quod plura *Joannes Harduinus* resecta omisisset, quæ tamen in sua voluerat esse *Philippus Labbeus*; huic malo mederi studuerunt nobilissimi Venetorum Bibliopolæ, *Jo. Baptista Albrizzius*, & *Sebastianus Coleti*, consiliumque ceperunt utramque editionem componendi, &, quæ præterea inveniri possent, inserendi, quo una possint Conciliorum editione harum rerum studiosi acquiescere. Ut igitur hæc, quam moliebantur, Conciliorum Collectio typis exprimenda evaderet locupletior, *Nicolao Coleti*, S. Moysis Venetiarum Sacerdoti, Bibliopolæ ejusdem nominis fratri, rem commiserunt ea lege, ut non solum ea, quæ *Labbeus* & *Cossartius* ediderunt, & quæ *Harduinus* addidit, in unum corpus redigeret Conciliorum, sed &, si qua aliunde arcessi possent, insereret. Cui quidem provinciæ Cl. *Coleti* ita satisfecit, ut intra sexennium novam ac locupletiorem Conciliorum editionem, *Tomis XXIII* absolutam, orbi erudito sisteret, in qua

licet ſit *Labbeanam* maxime ſecutus, multa tamen eidem tam ex *Harduino*, quam ex aliis, addidiſſe Scriptoribus cenſendus eſt, propterea quod nova hæc editio *Labbeanam* ſex Voluminibus excedit. Itaque in hac nova editione *Labbeana*, quanta quanta eſt, Collectio recuſa eſt, nihilo penitus omiſſo vel immutato, niſi ſi quando menda typographica occurrerent, & monumenta a *Labbeo* adeo corrupta exhiberentur, ut nulla ex iis ſententia emergeret. Tunc enim non religioni ſibi duxit Cl. Editor a *Labbeo* diſcedere, & monumenta, prout ab *Harduino*, vel *Baluzio* MStorum Codicum ope caſtigata fuerant & reſtituta, exbere. In reliquis vero erroribus Chronologicis Conciliorum, & ſi qua alia in *Labbeana* editione emendanda erant, ita verſatus eſt, ut de iisdem in Annotationibus, vel ad paginæ marginem, vel ad calcem adjectis, Lectores ſuos moneret. Cumque *Harduinus* plurima tam e MStis, quam editis Codicibus, in Conciliorum corpus primus invexiſſet, non ſolum ea omnia in hac editione ſuo quæque loco inſerta leguntur, verum etiam omnes ejusdem Viri doctiſſimi Annotationes atque Emendationes huc translatæ ſunt, variantibus *Harduini* lectionibus vel ad marginem, vel ad imas paginas, exhibitis. Ad augendam vero & locupletandam novam hanc editionem multa monumenta ſuppeditarunt Doctiſſ. Editori *Stephanus Baluzius*, *Edmundus Martene*, *de Aguirre*, *Guilielmus Beſſin*, *Petrus de Marca*, *Jo. Chriſtianus Lunigius*, *Joannes Mabillonius*, *Ferdinandus Ughellus*, Cardinalis *Urſinus*, ſummus deinde Pontifex *Benedictus XIII*, *Antonius Pagi*, aliique complures. Et, quamvis ea, quæ primum in lucem edita fuerunt, in hac editione non ſint adeo multa, tamen propter acceſſiones, quæ ex laudatis modo Scriptoribus huic Collectioni factæ ſunt, reliquis omnino omnibus palmam longiſſime præripit. Itaque, abſoluta hac Conciliorum editione *Tomis XXIII*, Cl. *Coleti* nonnulla inſuper, eidem, cum haberet, quæ adderet, dedit eorum partem in hoc *Apparatu primo*, (*alterum* vero jam exiiſſe A. 1728 novimus, de quo diximus in *Actis A. 1731 Menſ. Maj. pag. 207*,) in quo hæc potiſſimum continentur: Præfationes, præcipuis Conciliorum Collectionibus ſuis

a suis Editoribus præmissæ, nominatimque *Gabrielis Gossartii*, S. J. *Jacobi Merlini*, Theologi Parisiensis, *Petri Grabbe*, Mechliniensis, Ord. Sancti Francisci, *Francisci Joverii*, Valentini, *Laurentii Surii*, Carthusiani, Anonymi, hoc est, *Dominici Bollani*, Veneti Ord. Prædic. in Collectionem Venetam A. 1585, *Severini Binii*, Doct. Colon. Anonymi, in Concilia generalia, Romæ edita A. 1608, *Jacobi Sirmondi*, S. J. in Concilia antiqua Galliæ, *Garsiæ Louisæ*, in Concilia Hispaniæ, *Stephani Baluzii*, in novam Conciliorum Collectionem, *Josephi Saenz de Aguirre*, in Collectionem maximam Conciliorum omnium Hispaniæ, *Joannis Harduini*, S. J. in maximam Conciliorum omnium Collectionem. Præter has Virorum Clarissimorum, qui Concilia ediderunt, Præfationes Apparatu hoc primo habentur Collectionis Conciliorum Synopsis historica, in qua, quæ singulis Tomis ac toto Opere continentur, sigillatim omnia indicantur ac describuntur: Tabula Geographica Patriarchatuum *Guilielmi Sanson*, *Nicolai* Filii, in qua Patriarchatus antiqui, Romanus, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus, in Exarchatus & Provincias Ecclesiasticas distribuuntur, & Provinciarum urbes metropoles seu Episcopatus describuntur: Conciliorum Index Alphabeticus: Tabula ejusdem *Sanson* Geographica regionum, urbium, & locorum, ubi Concilia Oecumenica, Nationalia, Provincialia, & Synodi Dioecesanæ, celebratæ sunt: Conciliorum Index per gentes orbis terrarum præcipuas: Tabula Geographica ejusdem Autoris regionum, urbium & locorum, per Italiam, Galliam, & Angliam, ubi Concilia habita fuerunt, & Synodi: Romanorum Pontificum Index Chronologicus, atque Alphabeticus: Index Imperatorum Romanorum: Chronologia Regum Hispaniæ, nec non Galliæ: Index Episcoporum & aliorum, qui Conciliis interfuerunt: Index Geographicus Episcoporum, qui in his Conciliorum *Tomis* appellantur, una cum nominibus Episcoporum, qui singulos eos Episcopatus rexisse in iisdem Voluminibus perhibentur: denique Index locupletissimus rerum, quæ omnibus Conciliorum Tomis continentur.

JUSTI HENNINGII BOEHMERI, JCTI, Regi Boruſſ. a Conſil. Intim. Directoris Acad. Frid. & Vicarii Præſidis in Facult. Jurid. Prof. Jur. Ordin. Conſultationum & Deciſionum Juris Tomus primus. Ex Schedis paternis collegit, conveniente ordine digeſſit, conſpectu Argumentorum, Summariis, ac Indice locupletiſſimo, inſtruxit, filius, CAROLUS AUGUSTUS BOEHMERUS, *D. in Conſil. Rerum Bellicar. ac Domanial. Regis Boruſſ. Audit. & Scabin. Regii Aſſeſſor.*

Halæ, impenſis Orphanotrophei, 1733, fol.
Alph. 14 pl. 6½.

Omnium, qui unquam ad Reſponſa ſua publici juris facienda applicuerunt animum, longe multumque vicit induſtriam Ill. *Bœhmerus*, æternum non ſolum Fridericianæ Academiæ, verum etiam univerſæ Germaniæ, ornamentum. Sive enim concinnum, quo uſus eſt Vir magnus, ordinem, ſive ſelectiſſima, quæ in his Reſponſis pertractantur, argumenta, ſive ſingularem & pæne inuſitatam, quam horum elaborationi impendit, curam atque induſtriam, conſideres, ita comparatam eſſe hanc Reſponſorum Syllogen invenies, ut non poſſit non ingens in Jurisprudentiam meliorem inde redundare utilitas. Fas itaque eſſe cenſemus, ut pro præclaro hoc munere gratias maximas ipſi habeant Juris ſtudioſi, præcipue illi, qui vel Judiciis aſſident, vel jus dicunt, vel cauſas in foro actitant, quibus locupletiſſimum variæ & omnigenæ doctrinæ theſaurum aperuit diligentiſſimus Autor. Præmiſit Operi ſuo terſam elegantemque Præfationem, in qua *de more JCtorum antiquo & recentiori de Jure reſpondendi, & Reſponſorum Collectionibus,* agit. Magna erat JCtorum ſub libera Republica in reſpondendo de Jure autoritas, quod ſinguli, qui fiduciam ſtudiorum habebant, facere poterant. Scite admodum propenſam illam prolixamque de civibus ſuis bene merendi voluntatem

urba-

urbanam militiam vocat *Cicero*. Qui igitur Consulentibus vacabant, hi vel in foro, vel domi, exequebantur pulcherrimum munus, & hanc ante *Tiberii Corruncani* tempora, quibus paucis cognita erat civilis sapientia, laborum suorum mercedem referebant, ut illorum Responsa sacratissimorum instar oraculorum haberentur, qua occasione observat Cel. Autor, & ab oraculis & vaticinatoribus Responsa accepisse Consultatores. Inde *Cicero* eum amplissimo JCti nomine dignum censet, qui legum & consuetudinis ejus, qua privati in civitate utuntur, & ad respondendum, & ad agendum, & ad cavendum, peritus esset, quales Viros etiam Jurisprudentes vocarunt Romani. Multum auxit JCtorum autoritatem vafrum & callidum *Augusti* institutum, qui illud solenne de Jure respondendi officium bene merentibus & petentibus tantum concredidit. A quo tempore JCtorum Responsa vim avthenticæ autoritatis obtinuerunt, & Principes ipsi in Rescriptis suis ad eorum Responsa provocarunt. Signata itaque, cum antea viva voce responderant, dabant Responsa JCti, ut judex ex signaculo posset cognoscere, utrum is, qui Responsum dedisset, esset ex numero eorum, quibus Imperator hoc jus concesserat. Responsa illa brevissimis concepta erant verbis, &, etiamsi nulla adjecta esset ratio, valebant, prouti ex *l. 21 de LL.* quam simul mirifice illustrat, evincit Cel. Autor. Neque defuerunt Romæ, qui Responsa sua in unum corpus volumenque cogerent. *Labeo* primus omnium ejusmodi tentavit atque perfecit Opus, cujus vestigia *Sempronius Proculus*, *Neratius Priscus*, *Javolenus Priscus*, *Massurius Sabinus*, *Julius Aquila Gallus*, *Sextus Cæcilius Africanus*, *Ulpius Marcellus*, *Q. Cervidius Scævola*, *L. Æmilius Papinianus*, *Domitius Ulpianus*, *Julius Paulus*, *Callistratus*, *Herennius Modestinus*, & *Papirius Fronto*, legerunt, neque dubium esse arbitratur, quin reliqui quoque JCti hujusmodi Compilationes instituerint, quamvis earum fragmenta ad nos non pervenerint. Sed immensa hæc Responsorum, Epistolarum, (nam & per Epistolas respondere solebant prisci JCti,) Quæstionum, vel Consultationum, moles incertam reddidit Jurisprudentiam, & infelicissimos intro-

duxit

duxit nævos, donec desperato illi morbo salutarem medelam afferret *Justinianus*, & ea tantum Responsorum fragmenta conservaret, quæ amice conspirare inter se credebantur. Non solum vero JCti, sed etiam Episcopi primarii, de causis dubiis Ecclesiasticis consulebantur. Hinc orta fuerunt Responsa Ecclesiastica, inprimis Ecclesiæ Romanæ, ad Consultationes aliorum, quibus tamen non novum Jus conditum fuit, quamvis id sedulo curarunt, ut instar avthenticæ interpretationis esset, & parem cum prudentum Responsis haberent autoritatem. Consultum itaque videbatur Pontificibus ambitione turgidis, ea colligere, & in certam Syllogen redigere; id quod primum *Dionysius Exiguus* fecit, cujus Collectio postea mirifice aucta fuit, atque itidem singulorum Pontificum Responsa in Conciliorum Collectionibus integra exstant. Quæ Responsa Ecclesiastica a Romanorum JCtorum Responsis differebant, quod illa multis verbis concepta, & perplurimis instructa erant rationibus. Inepta hæc praxis in fora civilia demum involavit, & JCti gloriæ sibi duxerunt, si Decisiones suas multis dubitandi & decidendi rationibus, Interpretum allegationibus, & præcipuorum JCtorum autoritatibus, confirmare possent. Neque negat Cel. Autor, nimia fere Responsorum nos obrutos esse mole; nihilo minus se in ea versari opinione, & utilitate & necessitate hodienum adhuc sese commendare diffusiorem argumenti cujusdam in Responsis pertractationem. Quapropter & ad præconceptas opiniones vulgares contra publicationem Responsorum solide respondet, &, eandem & Responsorum & Decisionum esse utilitatem graviter decernit. Ascivit Ill. *Bœhmerus* in curarum laborumque societatem Filium secundo genitum, *Carolum Augustum Bœhmerum*, D. in Scabinatu Halensi Assessorem, & Rerum Bellicarum & Domaniallum Borussiæ Regis Auditorem, cui ordinem, summaria, argumentorum conspectum, & locupletissimum Indicem, debemus. In *duas* igitur *Partes* divisit *priorem* hunc *Tomum*. *Prior* Juris Ecclesiastici argumenta persequitur. Dabimus accuratum illorum indicem. Agit itaque I *de Libertate conscientiæ, exercitio religionis libero, & anno decretorio*

secun-

secundum Instrumentum Pacis; II *de Jure circa Sacra, & Jurisdictione Ecclesiastica Principum, summorum Imperii Tribunalium, Nobilium, Magistratuum municipalium, & Consistoriorum*; III *de Desertione Ordinum sacrorum*; IV *de Juribus Capitulorum & Monasteriorum*; V *de Jure Parochiali, & quidem de Jure Patronatus, de finibus & artibus Parochialibus, de oneribus Parochialibus, de remotione & suspensione Ministrorum Ecclesiæ*; VI *de Hospitalibus*; VII *de Gymnasiis & Schola*; VIII *de Privilegiis causarum & personarum Ecclesiasticarum*; IX *de Causis matrimonialibus, & quidem de Sponsalibus, de Matrimonio, de Divortio*; X *de Testamentis ad pias causas, & Stipendiis. Altera* hujus *Tomi Pars* in *duas Sectiones* abit. Una Juris Publici argumentis occupatur. Differit ibi I *de Statu Germaniæ antiquo*; II *de Jure dandi Privilegia*; III *de Jure dandæ civitatis*; IV *de Jure erigendi Academias*; V *de Jurisdictione & Homagio*; VI *de Jure Principis circa metallifodinas*; VII *de Jure Grutiæ*; VIII *de Jure circa molendina*; IX *de Jure venandi*; X *de Collegiis vectigalibus, & aliis oneribus publicis*; XI *de Jure detractionis*; XII *de Bonis Domanialibus, & alienari prohibitis*; XIII *de Oppignorato territorio*; XIV *de Jure Apanagiatorum & Paragiatorum*; XV *de Pactis & Successione Illustrium*; XVI *de Judiciis Imperii & Austregis.* Alteram Juris Feudalis argumentis consecravit Consf. Autor. Disceptat hic I *de Qualitate Feudali*; II *de variis Feudorum speciebus, eorumque Juribus singularibus*; III *de Personis Feudum acquirentibus*; IV *de Modo acquirendi Feudum*; V *de simultanea Investitura, ejusque indole*; VI *de Successione Feudali*; VII *de Jure Domini directi & Vasalli in Feudo*; VIII *de Oneribus, Hypotheca, Dote, Dotalitio, Meliorationibus, & Debitis Feudalibus*; IX *de Retractu Feudali*; X *de Actione Feudi revocatoria*; XI *de Delictis Feudalibus*; XII *de Judicio Feudali.* Ex quo conspectu pronum est intelligere, quam egregie Consulta-

fultationum suorum editione Jurisprudentiæ consuluerit Cel. Autor. Id unum adhuc, duce Ill. *Bœhmero*, monemus, hoc *Tomo*, tanquam specialibus exemplis, illustrari ea, quæ in *Tomo IV* Juris Ecclesiastici in thesi proposuit. Præterea in his Consultationibus mentem suam uberius declaravit, & infinitis Observationibus auxit Juris Ecclesiastici doctrinam. Plura quidem Responsa in *quatuor* illis Juris Ecclesiastici *Tomis* inseruit, quæ in hoc Opere, ne crambem coctam bis apponeret, exulant, nihilo minus illorum tenorem breviter locis convenientibus retulit, & non nisi illa adjecit, quæ ob connexionem cum sequentibus locum quendam jure quodam suo in hoc Opere flagitare videbantur.

THE ANCIENT PHYSICIAN'S LEGACY TO his Country, &c.

h. e.

SENIS MEDICI LEGATUM, PATRIÆ CONstitutum, eorum, quæ ipse novem & quadraginta annorum experientia collegit, sive Collectio diversorum morborum, generi humano fatalium, sic perspicue descripta, ut unusquisque naturam proprii morbi exinde cognoscere possit. Cui accesserunt diversa remedia pro unoquoque morbo summa fide descripta. Editio quarta.

Londini, apud Thomam Dowerum, 1733, 8.

Plag. 22.

Novas in Templo Sanitatis Tabulas, quales olim *Isidi* & *Æsculapio* Ægyptii Græcique dedicasse feruntur, & quarum exempla

pla a *Grutero, Reinesio*, & *Hieronymo Mercuriali*, proferuntur, suspendit Opusculi præsentis Autor, & novis curationum Observationibus Medicinam locupletare annisus est, probe gnarus, quæ prima arti incrementa dederunt variarum Scholarum olim, maxime vero *Cnidiæ*, ab *Hippocrate* castigatæ, annotata, nunc etiam plurimum utilitatis afferre posse, si sapienti ratione instituantur. Quartam hanc Libri Editionem plurimis in locis auctiorem reddiderunt Epistolæ, ex diversis Angliæ locis de curationibus Mercurio crudo factis ad Autorem scriptæ. Quibus ipse Autor suas de usu & abusu Mercurii Meditationes adjicere promisit in titulo, sed id ipsum non præstitit, inde, ut faceret, ab Amico monitus. Inductus est ad scribendum Autor, tot annorum experientiæ confisus, eo, quod deprehenderit, insigniter errari in comparatione morborum instituenda, & quod sæpius ob nimiam affinitatem & similitudinem pro iisdem habeantur, quæ diversissimæ sint, ægritudines, &, cum a diversis omnino causis procedant, diversam etiam omnino requirant curandi methodum, cujus studii necessitatem Autores Medicinæ primævi agnoverunt, ad analogiam revocantes perfectam omnium circumstantiarum convenientiam, observationes majorum, aut obvios alio tempore morbos, priusquam suam de negotio sententiam proferrent. Maximam inde debere esse Medici, ad lectum ægrotantis constituti, sagaciam, qualem inimitabilem fere jam suo tempore habuit *Galenus*, uti ex Libris de Prognosi clarum est, quo appositis interrogationibus ægri de se ipso judicium expiscari possit. Equidem, in morborum complicatorum dijudicatione Medicos errare posse, absque famæ tamen discrimine, largitur; quodsi autem in simplicium morborum definitione deficiant, in crucem agendos, & veniæ immerentes, pronuntiat. In hujus rei gratiam peregrinationem Medicis juvenibus suadet, sed decimo, postquam medicinam exercere cœperint, demum anno instituendam, & ita quidem suscipiendam, ut terras potius morbis acutis obnoxias, quam innocuas nostras, pervagentur, quo sic exercitatas difficillimarum rerum usu animi dotes secum in patriam afferre pos-

 sint.

ſint. Cujus rei ſi quæ eſt in Medici virtutem efficacia, ſe omnibus Magnæ Britanniæ Medicis ſuperiorem ſponte ſatetur. Convenit cum Viri fama ſuſceptarum curationum felicitas, in obſervando acumen, in cauſarum morbi perquiſitione ſagacitas, & artifice digna legislatoria certitudo. Facta morborum in duas claſſes, chronicorum & acutorum, diviſione, arthriditis pedum, podagræ, apud Anglos morem deſcribit. Majoris digiti in pede primum ſaltem articulum arripit, circa mediam noctem cruciatus initium facit, nec niſi quadraginta octo horis, poſtquam affligere incepit, deſinit cum tumore & inflammatione. *Aretaeus*, ſui temporis podagras præter majorem digitum, *τὴν ἐπιπρόσω πλέρνην καὶ τὸ κοῖλον*, dorſum plantamque pedis, id quod etiam apud nos faciunt, afflixiſſe, teſtatur. Gratiſſimum præſtituros nos hoc morbo laborantibus officium arbitramur, communicata iisdem, qua Autor cum ſucceſſu uſus eſt, methodo, abigendi juratum hunc publicæ & privatæ tranquillitatis hoſtem, nec gravius aliud futurum eſt dignitatis Libri argumentum, quam ſi ſic feliciter, uti in Anglia, etiam apud nos experimenta antipodagrica ſuccedant. Recipe Tamarindorum unciæ ſemiſſem, foliorum ſennæ drachmas duas, Rhabarbari drachmam unam. Ebulliant invicem cum tribus aquæ unciis, quibus paulo poſt ſolvatur Mannæ & Syrupi purgantis de roſis anaticis unciæ una partibus, adde Syrupi de Tragacantha, Elixir Proprietatis ana uncias duas. Pro diæta ordinat potum tenuem, motumque corporis. His una vel altera per ſeptimanam vice aſſumtis, materiam podagricam infringi aſſerit. Inde ad mentem Præceptoris ſui *Sydenhami* opiata ordinat. Recipe Opii unciam unam, Nitri & Tartari Vitriolati, invicem in mortario detonati, ana uncias quatuor, Ipecacuanhæ unciam unam. Hujus doſin a quadraginta ad ſexaginta & ſeptuaginta grana, in vino albo aſſumta, antequam lectum petat æger, expectato ſudore, ſic efficacem eſſe, certo affirmat, ut, duobus aut tribus, poſtquam aſſumſerit divinum hoc remedium, horis, omni dolore liberos fore artus, pollicetur. Eadem felicitate uſus eſt in contumaci Hydropiſeos, omnis generis, morbo,

quo

quo centum, ſe curante, convaluiſſe prædicat, plurimum confiſus remedio ex Croco Martis antimoniato & diagridio confecto, ut, ſi diætam ſervare velit æger, hoc unicum pro cura ſufficere arbitretur. Magna eidem fiducia eſt venæſectionum, eo uſque, ut, quando occaſione Empyematis de Pleuritide ſermonem inſtituit, certo affirmet, ſervo vicini, antequam doloris punctorii ſenſus evanuerit, ducentas ſexaginta uncias ſanguinis, adeoque ultra dimidium totius maſſæ ſanguineæ, quam ultra triginta libras in corpore humano non eſſe, computum inſtituunt *Craanen* aliique, eductas fuiſſe optato cum ſucceſſu. Mercurii uſum, quem contra morbum venereum primum detexit *Berengarius Carpus*, ſic ſibi domeſticum reddidit Autor, ut paſſim eundem ægris ingurgitet, maxime vero in aſthmate plethorico, conſilii eſſe, opinetur, crudi unciam unam omni die, cum portione ſulphuris aqua mixti quinta poſt meridiem hora aut lectum petendi tempore, aſſumendi, ægris præſcribere, ſicut, eundem Mercurium ad unciam unam per menſis ſpatium quotidie aſſumendum calculum renum debellare, aſſerit. Cujus rei rationem, & cur in omnibus fere morbis Mercurii crudi uſum ægris exhibere ſoleat, reddit. Hæc res eidem tantam famam peperit, ut, ceu propria ejus verba ſonant, *the Quickſilver Doctor* vocaretur. Redditur ratio primum negando, venenum eſſe, quo tempore ad metallarios Hungariæ provocat, quibus innocuus ſit Mercurii uſus, quamvis, quæ Cel. Doctor Pariſienſis, Dominus *de Juſſieu*, in metalli fodinis Hiſpaniæ obſervavit, contrarium innuere videantur. Secundo loco, nihil efficacius Seminium verminoſum, cui plurimorum morborum ortum adjudicat, debellare poſſe, quam ipſum Mercurium, pronuntiat. Inde, reſerandis viſcerum obſtructionibus inſervire, & balſamicam in ſanguine corrigendo virtutem edere, declarat. Largitur quidem, effluvia Mercurii periculo non carere, aſt crudum, ob molecularum rotunditatem, & figuram ſpiculi omnis expertem, pro innocente omnino eſſe habendum contendit. Neque vero crudo tantum Mercurio patrocinatur, ſed & omnibus præparatis Mercurialibus, Æthiope minerali, Mercurio dulci, Cinnabari antimonii, aliiſque antimonialibus, inſigniter

dum ſpecifice levius attollunt, neceſſe eſt, ut iisdem adhæreant; quia vero in ſuperficie easdem derelinquunt, particulis aeris facilius adhærere debent, quam particulis metallicis. Multa phænomena particularia recenſet Autor, & ſimul unius alteriusque phænomeni rationem reddit per hanc aeris adhærentiam, veluti quod folia metallica in fluido non ſubſidant, quin potius ad fundum depreſſa adſcendant. *De Reaumur* thermometrum ſuum perficere ſtudet, cujus conſtructionem in Commentariis A. 1730 expoſuit. Succeſſiva nimirum immerſione in aqua fervente ſpiritum vini ab aere purgat, donec nihil amplius expelli poſſit. Obſervavit autem, thermometrum hoc cum aliis conferens, aerem intra ſpiritum vini contentum nil conferre ad ejus dilatationem, quæ ope caloris aeris ambientis contingere ſolet. Detexit propterea, aerem intra fluida contentum non amplius eſſe compreſſibilem, quando particulis fluidi fortius adhæret, aſt, ubi vi caloris ab adhæſione ex parte removetur, etiam intra ipſum compreſſibilem eſſe. *Du Fay* continuat Obſervationes ſuas de magnete, quas in Commentariis A. 1728 & 1730 communicavit. Equidem *Carteſius* ex levicula & merito contemnenda ratione defendit, vim attractricem poli borealis eſſe majorem vi attractrice auſtralis; ſed Noſter demum experimentis exquiſitiſſimis, quæ non in cujusvis erant poteſtate, evidentiſſime evicit, polum unum eſſe fortiorem altero, ſed nullo habito reſpectu ad ejus directionem. Admiratione vero dignum videtur, quod non ſemper polus majoris vis attractricis majus ſuſtentet pondus. Extraordinaria quædam fulguris deſcribuntur phænomena, ad Dn. *de Mairan* perſcripta, una cum ferro in quadam turri in magnetem converſo. In trunco quercus annoſæ bufo vivus repertus, quem ex ætate quercus 80 vel 100 annorum ſpatio ibidem absque aere & alimentis vitam conſervaſſe colligit Obſervator. Recenſentur Obſervationes meteorologicæ, factæ a *Caſſino* A. 1730, & a *Maraldo* A. 1731. A. 1730 quantitas pluviæ Pariſiis fuit 16 digitorum cum tertia lineæ parte. Maxima barometri altitudo fuit d. 22 Jan. 28 dig. $\frac{1}{2}$ lin. minima d. 9 Mart. 27 dig. 2 lin. *Montvalon* phoſphorum Mercurialem obſer-

obſervavit in barometro, in quo bulla quædam aeris ingreſſa intra Mercurium unius circiter lineæ ſpatium occupabat, non minus in hoc aere compreſſo, quam in ſuperiori vacuo, illumque hoc multo vividiorem. Deſcribuntur quoque a *Caſſino* varia auroræ borealis phænomena, eodem anno tum a ſe Pariſiis, tum ab aliis in aliis locis Galliæ, obſervatæ. *Maraldus* vero alia recenſet, A. 1731 a ſe obſervata. Quantitas aquæ pluvialis A. 1731 Pariſiis fuit 10 dig. $3\frac{1}{8}$ lin. Minima Mercurii elevatio in barometro eodem anno fuit d. 9 Febr. 27 dig. 1 lin. maxima d. 10, 11, 12 & 13 Jun. 28 dig. 4 lin. Declinatio acus magneticæ in Occidentem obſervata 14° 15'. *De Mairan* exhibet quasdam Obſervationes auroræ borealis, quæ a d. 26 Sept. uſque ad 28 Oct. A. 1731 quindecies apparuit.

In *Anatomicis* de ſectione laterali veſicæ, calculi eximendi gratia facta, agit. Hanc operationem Chirurgicam Londini a *Cheſeldenio*, celebri Chirurgo, feliciter adminiſtrari obſervavit, nec minus feliciter eadem ipſi ſucceſſit Pariſiis. Etſi autem eodem die operatione abſoluta duo ægri vitam finirent; cadaveribus tamen apertis aliam mortis cauſam ſubfuiſſe didicere, qui ſectioni intererant. Cum de figura cordis in ſyſtole diverſæ ſint Medicorum ſententiæ, *Hunaud* in canibus, felibus, columbis, cuniculis, cyprinis, ranis, & viperis, in ſyſtole cor ſemper contrahi, ſeu brevius fieri, obſervavit. Rationem reddere conatur *Baſſuel* ex ſtructura cordis. Academia tamen Scientiarum, etſi rogata, ne deproperaret judicium, controverſiam nondum decidere voluit. Singularis refertur caſus partus cæſarei. Etenim fœmina 48 annorum, primam enixura prolem, partu difficillimo laborabat. Quamobrem obſtetrix fruſtra tentatis omnibus mediis, cum propter viæ anguſtiam nec fruſtatim extrahi poſſet, tandem ſeptimo die conſenſu Chirurgi ad ſectionem cæſaream confugit, tam felici ſucceſſu, ut nullum inde damnum perciperet mater, integra valetudine a puerperio uſa. *Petitus* diſſerit de modo ſiſtendi ſanguinem in hæmorrhagiis, & machinam deſcribit, qua, membro amputato, ſola compreſſione vaſa conſolidantur. *Maupertuis* varia deſcribit experimenta de Scorpionibus, quibus probat, ictum eo-

rum non esse, nisi ex accidente, lethalem, suspecta ideo reddens antidota & remedia, contra eum commendari solita, & nonnullas refellit fabulas, quæ de iis narrantur, veluti quod intra circulum carbonibus candentibus comprehensum collocati, proprio ictu necem sibi inferant, & a muribus ictis remedii loco devorentur.

In *Chymicis* novum quoddam vegetationis metallicæ genus describit *Condamine*. Inter arcana medica hactenus fuit sal quoddam, a Medico quodam Gallo, *Seignette*, inventum, cui ab inventore inditum nomen. Plurimi oleum & operam perdidere in eo detegendo: sed *Bulducco* tandem licuit esse tam felici, ut idem revelaret. Præparatur nimirum ex cremore Tartari resoluto per alcali ex herba Kali extractum. Eodem tempore haud communicato consilio in idem arcanum incidit *Geoffroy*. Idem vero *Bulduc* detexit quoque arcanum salis Epsomiensis, tantopere celebrati, docens, quomodo ex aqua marina vel aquis salsis fontanis extrahatur.

In *Botanicis* anatomiam piri continuat *du Hamel*, curiosissima subtilitate inquirens in diversa vasa, quæ in eodem deprehenduntur. Idem quoque continuat Dissertationem suam de surculis insititiis, ubi non minus multa curiosa occurrunt, quam in Schediasmate præcedente. Inter alia notatu dignum est, quod iterata insitione fructus evadant & meliores, & copiosiores.

In *Geometria* Meditationes suas de lineis quarti ordinis continuat *de Bragelongue*. Calculum integralem perficere studet *Maupertuis*, novam proponens methodum separandi indeterminatas in æquationibus differentialibus, diversam ab ea, quam dedit *Craigius* in libro de calculo fluentium. Applicat methodum suam ad formulas *Craigianas*, monet tamen, eandem successu destitui in æquatione $ay^e dy = by^n qdx + pdx$, & *Craigium* humani quid passum, dum sibi persuasit, methodum suam ad eandem applicari posse. *Nicole* nova quædam communicat inventa de sectionibus conicis. *Clairaut* formulas pro determinando centro gravitatis simpliciore modo eruit, quam hactenus a Geometris factum, usus principio sim-

ſimpliciſſimo, quod centrum gravitatis duorum ponderum reperiatur, ſi linea, jungens eorum centra gravitatis, dividatur in ratione reciproca ponderum. *Condamine* ſectiones conicas nova quadam ratione contemplatur. Concipit nimirum ſuperficiem conicam tanquam compoſitam ex innumeris circulis vel hyperbolis, aut etiam parabolis & ellipſibus: unde ſimpliciſſima via pervenitur ad æquationem localem ſuperficiei coni. Hinc vero porro deducit æquationem ſectionis cujuscunque in particulari, quæ æquatione ad ſuperficiem continetur. *Mayerus* in Diſſertatione de aurora boreali, quam inſeruit Commentariis Academiæ Imperialis Petropolitanæ A.1726, cum ex principiis opticis deduxiſſet, auroram borealem oriri ex materia luminoſa, circulum æquatori parallelum occupante, regulam tradit diſtantiam ejus a terra ex unica obſervatione determinandi, ſed absque ſchemate & demonſtratione. Quamobrem *Maupertuis* in eandem inquiſivit,& ob utilitatem,quam habere poteſt, communicat. *Clairaut* docet generaliter modum inveniendi æquationes curvarum, quæ prodeunt ſecando ſuperficiem quamcunque datam plano poſitione dato. *Newtonus* ſub finem enumerationis linearum tertii ordinis, ſeu curvarum ſecundi generis, affirmat, lineas haſce omnes formari poſſe, ſi a puncto lucido illuminatum planum, in quo deſcripta eſt una parabolarum divergentium tertii ordinis, umbram projiciat in aliud planum quodcunque. Veritatem aſſerti nemo hactenus demonſtravit. Etſi enim *Jacobus Stirling* in Tractatu, qui ſub titulo: *Lineæ tertii ordinis Newtonianæ*, ſive *Illuſtratio Tractatus D. Newtoni de Enumeratione linearum tertii ordinis*, prodiit, ea demonſtranda ſibi ſumſerit, quæ de lineis tertii ordinis prodidit *Newtonus;* hanc tamen illarum deſcriptionem non attingit. Operæ igitur pretium fecit *Nicole*, quod demonſtrationem hactenus deſideratam dederit.

In *Aſtronomia* in motum realem Cometarum inquirit *Caſſinus*. Ex obſervationibus Cometarum conſtat, alios fuiſſe toto obſervationis tempore directos, alios retrogrados, alios vero partim directos, partim retrogrados. Dicuntur nimirum directi, qui ex Tellure circa Solem moveri videntur ab Occidente in Orientem; retrogradi vero, qui contraria via

ab Oriente in Occidentem incedunt. Quinam horum motuum ſit realis, quinam apparens, non unanimis eſt Aſtronomicorum & Philoſophorum ſententia. Alii enim ſibi perſuaſere, Cometas directos circa Solem vel Terram, Planetarum ſolarium inſtar moveri; retrogrados vero circa aliquam fixam, vel Planetam a nobis remotiorem, ut conſpectui noſtro ſubducatur: alii contra omnibus quidem Cometis motum circa Solem tribuerunt, ſed ſecundum quamlibet directionem, & hac hypotheſi ad impugnandum Syſtema vorticum cœleſtium uſi ſunt. Quamobrem, cum *Caſſinus* in Cometa anni 1729 deprehendiſſet, motum, qui retrogradus apparebat, re vera fuiſſe directum, operæ pretium duxit, in omnem Planetarum retrogradorum, de quibus accuratæ proſtant obſervationes, motum inquirere. Oſtendit autem, omnium motum repræſentari poſſe tanquam directum, qui non niſi inſtar Planetarum, vel ſuperiorum, vel inferiorum, apparuerit retrogradus: quo ipſo concidit prætenſa Demonſtratio *Newtoniana* de impoſſibilitate vorticum cœleſtium, utpote hypotheſi nondum ſufficienter probata, ſeu levi quadam conjectura innixa. *Godinus* deſcribit quadrantem Aſtronomicum muralem fixum, propterea quod talem in uſum ſuum fecerit. Agit autem primo de ejus conſtructione & diverſis, ex quibus componitur, partibus, deinde de ejus verificatione, & tandem de modo, quo in ſitu ſuo rite firmatur. Utitur autem dioptris teleſcopii, & micrometro, quod ab ordinario plurimum differt, & inventorem agnoſcit Dn. *de Louville*. Equidem inventor ejus mentionem injecit in Commentariis A. 1714; ſed, cum deſcriptionem nullibi publicaverit, *Godinus* ipſum accurate deſcribit. *Caſſinus*, *Godinus*, & *Grandjean*, obſervarunt eclipſin Lunæ d. 20 Jun. A. 1731. Ille initium annotavit h. mat. 1. 14′ 22″, finem h. 2. 41′ 21″, quantitatem 2 dig. 5′. Hi initium certum ponunt h. 1. 14′ 20″, finem h. 2. 40′ 0″, quantitatem 2 dig. & minimum 12″, ad ſummam 13 minutorum. Ceterum *Godinus* ſingularia quædam de modo obſervandi eclipſes lunares monet, ad theoriam Lunarem perficiendam utiliſſima. *Pitotus* uſum linearum meridianarum prægrandium, qualis erat illa *Caſſiniana*

in

in templo Bononienſi *S. Petronii*, inſigniter promovit. Docet enim juxta latera ejusdem deſcribere lineas alias, in quibus imago Solis monſtrat tempus ante- & pomeridianum in minutis horariis. Apparet hic inſignis uſus Algebræ in re Aſtronomica, laudandusque eſt Autor, quod formulas Algebraicas ad praxin quoque aptet. *Grandjean* novam deſcribit formam Tabularum Aſtronomicarum, eamque dubio procul optimam, qua calculus Aſtronomicus in definiendis locis Planetarum mire facilitatur, & ephemeridum inprimis conſtructio ab omni tædio liberatur. Cum eam nuperrime in nova Elementorum Matheſeos editione *Tom. III* deſcripſerit Cel. *Wolfius*, quæ hodie in omnium manibus ubivis verſantur ; plura de re utiliſſima hic non addimus.

In *Geographia* de limitibus Imperii *Alexandri M.* diſſerit *Buache*, ut illuſtretur Mappa Geographica, in uſum Regis a Dn. *Delisle* confecta. Et in *Chronologia* Opus quoddam MStum Academiæ Regiæ obtulit *Filliolus*, in quo Paſcha per calculum Aſtronomicum determinat, & hunc calculum ſubinde diſſidere oſtendit a Calendario *Gregoriano*, in quo Paſcha æquinoctium verum præcedit. Enimvero Academia idem non approbat, cum in diſtributione temporis politica nec ſpectari poſſit, nec debeat, præciſio Aſtronomica, propterea quod in definiendo motu ſiderum nondum conſentiunt plane Aſtronomi, nec Paſcha, ſecundum veritatem Aſtronomicam celebrandum, ubivis terrarum eodem die celebrari poſſit; ut adeo Eccleſia prudenter retineat Calendarium *Gregorianum*, ſalva poteſtate emendandi idem in poſterum, ſi neceſſarium videatur.

In *Mechanicis* conſtructionem tectorum demonſtrativam reddere conatur *Couplet* ex principiis Mechanicis. Conſiderat autem in cantheriis duplicem tendentiam, alteram verticalem, qua deorſum nituntur, alteram vero horizontalem, qua ſe extendere nituntur. Quoniam cantherii, in angulum ſuperne coeuntes, nituntur adverſus ſe invicem, ob eorum æqualitatem & ſitum eundem, viribus æqualibus, tendentia verticalis deſtruitur, ut non reſtet niſi horizontalis; cui opponuntur catenæ ſecundum longitudinem murorum exporrectæ. Conſtat, *Newtonum*

tonum defendiſſe vacuum,& coacervatum, & diſſeminatum, &, qui placita ejus defendunt, eundem utriusque exiſtentiam demonſtraſſe, contendunt. Vacuum coacervatum ſibi adſtruxiſſe viſus eſt, quod oſtenderit, in æthere reſiſtente fieri non poſſe, ut Planetæ motus ſuos per tot Secula citra ullam celeritatis diminutionem continuent. Abbas itaque *de Molieres*, nullam ætheri reſiſtentiam concedens, quemadmodum faciunt *Carteſiani*, Geometrice demonſtrat, in hoc caſu reſiſtentiam fluidi eſſe infinite parvum ſecundi ordinis, quod, quoad diminutionem celeritatis motus Planetarum, haberi debet pro nullo. Atque ita concidit prætenſa *Newtoni* de vacuo demonſtratio, fiducia hypotheſeos gravitatis univerſalis concepta. *Maupertuis* ſub titulo Baliſticæ Arithmeticæ ope Algebræ mira brevitate & commodiori ratione expedit, quicquid in prolixis Tractatibus de Bombis jaciendis demonſtratur, ita, ut totam theoriam unica pagina capere poſſit. Utile foret, Tabularum conſtructione theoriam ad praxin aptari. Nemo hactenus motum corporum curvilineum conſideravit in mediis mobilibus, ſeu quæ & ipſa moventur, cum tamen certum ſit, Planetas in iſtiusmodi mediis moveri. Hunc igitur defectum ſupplet *Bouguer*, ne quid in Geometria deſideretur, quod uſui eſſe poſſit in Phyſica, accedentibus obſervationibus. *D'Onzembray* deſcribit machinam, nautis utilem ad obſervandum in mari angulum, quem facit rumbus, ſeu linea venti, itemque linea meridiana pyxidis nauticæ cum mali principis ſtereobata, nec non angulum, quem facit linea meridiana pyxidis cum rumbo. A. 1714 *Bernoullius* edidit Manuariam Nauticam, quam in his *Actis* ejusdem *Anni pag. 272* recenſuimus. *Pitotus* theoriam iſtam ad praxin aptavit, ut uſui eſſe poſſit naucleris, in libro, quem publici juris fecit A. 1731, ſub titulo: *La Theorie de manoeuvre des Vaiſſeaux reduite en pratique, ou les principes & les regles pour naviguer le plus avantageuſement, qu'il eſt poſſible.* Hujus Libri recenſio agmen claudit in Hiſtoria anni præſentis, de qua hactenus diximus, niſi quod pro more adjiciantur Elogia Doctorum Sociorum, quos hoc ipſo anno amiſit Academia. Primus illorum eſt *Stephanus Franciſcus Go-*

dofre-

dofredus; secundus *Fridericus Ruyschius*; tertius *Joannes Renatus de Longueil*. *Godofredus* natus fuit Parisiis d. 13 Febr. A. 1672, patre *Matthæo Francisco Godofredo*, Pharmacopola, Scabino, & Consule, & matre *Ludovica de Vaux*, filia Chirurgi, suo tempore non incelebris. Parens eum destinaverat a primis unguiculis sibi successorem in arte sua. Quamobrem, cum in Physica generali non contemnendos fecisset progressus, Botanicæ, Chymiæ, & Anatomiæ, operam dedit, horis subsecivis in poliendis vitris & construendis machinis minoris formæ consumtis. Linguæ etiam Italicæ copiam ipsi fecit Abbas *Roselli*. A. 1692 parens ipsum misit Montem pessulanum ad eximium Pharmacopolam, ut pharmaceuticæ arti ibidem operam daret, ubi & Professorum lectiones ex ipsorum ore avidus hausit. Antequam Parisios reverteretur, per Provincias regni meridionales iter fecit, & portus oceani visit. A. 1698, cum *Tallardus* Legatus Extraordinarius in Angliam mitteretur, eum sibi Medicum adjunxit. Londini Noster in amicitiam Ill. *Sloane* admissus est, & in Societatem Regiam adoptatus. Inde in Bataviam trajecit, & A. 1700 iter in Italiam suscepit cum Abbate *de Louvois*, cujus erat Medicus. Historia inprimis naturalis & materia medica erat, ad quam omnem cogitationem convertebat, cumque pater vellet, ut Pharmacopolam ageret, filius maluit esse Medicus, ac, patre tandem consentiente, Medicinæ se dedit, cui filium natu secundum destinaverat, pharmaciæ postea consecratum. A. 1702 Baccalaureus, & A. 1704 Medicinæ Doctor creatus, pro Baccalaureatu disputavit, num Medicus sit simul Chymicus Mechanicus? pro Doctoratu autem, num homo generetur ex verme? Dissertationem posteriorem in sermonem Gallicum transferre coactus est, ut curiositati fœminarum illustrium satisfaceret. Antequam se praxi traderet, integrum decennium in Musæo consumsit, theoriæ certitudinem consecuturus, antequam eidem fideret in praxi; quam deinde cum applausu exercuit. A. 1709, mortuo *Tournefortio*, locum inter Professores Medicinæ in Collegio Regio accepit, ubi Auditoribus suis omnem Historiam Medicinæ in calamum dictaturus, absol-

absolvit regnum minerale, in vegetabili substitit ad Melissam, secutus ordinem Alphabeticum, animale vero non attigit. A. 1712 Professionem Chymiæ in horto Regio ipsi cessit *Fagonus*. A. 1726 Decanus Facultatis Medicæ electus est; sed, cum electio a nonnullis impugnaretur tanquam irregulariter facta, a Rege confirmata fuit. Biennio absoluto, quo a Decanatu iterum erat discedendum, consensu eorum, quos ante adversarios experiebatur, eundem retinuit. Nimis vero hoc pacto laboribus oppressus, sanitatis jacturam fecit, & d. 6 Jan. A. 1731 vitam finiit. In Academiam receptus erat A. 1699.

Ruyschius natus est Hagæ Comitum d. 23 Mart. A. 1638, patre *Henrico Ruyschio*, Secretario Statuum Hollandiæ, & matre *Anna van Berghem*. Elegit studium medicum, & materiæ medicæ, Chymiæ, & Anatomiæ, studio totum se dedit. A. 1661 uxorem duxit, ut a curis domesticis liber esse posset. Illo tempore Lugdunum venit *Bilsius*, Anatomicus multæ famæ, quem Rex Hispaniarum Professorem in Academia Lovaniensi constituerat. Hic cum omnes Anatomicos vasto supercilio contemneret, suaque jactaret inventa de motu bilis, lymphæ, chyli, pinguedinis, *Sylvius* & *Hornius*, Professores Lugdunenses, fastum hominis retundendum committebant *Ruyschio*, quod cadaverum sectionibus plus operæ impenderat, quam ipsis licuerat. *Ruyschius* A. 1664 Doctor Medicinæ creatus fuit in Academia Lugdunensi, & id potissimum sibi dedit, ut Anatomiam ad eum perfectionis gradum perduceret, ad quem perduci posse videbatur. *Regnerus de Graaf* invenerat Syringem, vi cujus materiam quandam coloratam in vasa sanguifera injiciebat, ut in conspectum prodirent, sed, cum ea non satisfaceret, alium injectionis modum excogitavit *Swammerdam*. Noster vero hanc injectionem, cum ignoraret *Swammerdammianum* secretum, proprio marte adeo perfectam effecit, ut vasa capillaria minima in conspectum producere potuerit: invenit etiam modum cadavera conservandi, ne in putredinem abeant, utque odorem non ingratum spirent, etsi corruptioni jam obnoxia antea essent. Adversarii ipsius fuere gravissimi *Bidloo* & *Rau*; sed veritas tamen tandem triumphavit, non obstan-

obstantibus malevolorum & maledicorum obtrectationibus. Plurima detexit nova in Anatomia, non tamen vidit omnia. Præter functionem Medici,& Professionem Anatomiæ,Consulatus quoque dignitas in urbe Amstelodamensi, ubi erat domicilium ejus, ipsi delatus. Egit etiam Professorem obstetricum nomine publico,& præterea Botanicæ Professio ipsi demandata fuit. Musæum rerum naturalium, quod ipsi erat, adeo dives fuit, ut pro Thesauro rerum naturalium Regio haberetur. A. 1717 idem magno sumtu redemit *Petrus I*, Russorum Monarcha, & Petropolin transferri curavit, cum idem jam A. 1698 non sine multa admiratione contemplatus fuisset: mox tamen *Ruyschius* Musæum novum non minore cura instruxit. A.1727 in Academiam Scientiarum Regiam receptus est, cum jam esset Membrum Academiæ Naturæ Curiosorum, & Societatis Regiæ Anglicanæ. A. 1728 lapsu graviori os coxendicis ipsi fractum, ut incedere non posset, cetera sanus. Sed A.1731 omnem vigorem corporis & animi simul omisit, & d. 22 Febr. anno ætatis 93 vitam finiit. Plurima scripsit ad rem Anatomicam spectantia.

De Longueil, Marchio *de Maisons*, ex genere antiquo sanguinem ducens, natus est Parisiis d. 15 Julii A. 1699. Pater ipsi erat *Claudius de Longueil*, Supremi Senatus Præses; mater *Charlotta Roque de Varangeville.* Studiis humanioribus satis imbutus,anno ætatis 14 Physicæ operam dedit, experimentis mire delectatus. Anno ætatis 15 ad Jurisprudentiam animum appulit, cui sese consecrare debebat. Patre tum mortuo, spe successorem fecit Rex filium, & anno ætatis 18 Senatus ipsi votum & sessionem concessit. Hoc tamen non obstante, Physices studio constanter delectatus, & ad ædes suas non modo hortum rarioribus plantis instruxit, verum etiam laboratorium Chymicum excitavit. A. 1726 locum honorarium in Academia Scientiarum obtinuit, cujus Præsidem A. 1720 Rex nominavit. Variolis extinctus est d. 13 Sept. A. 1731.

S. K. EPISTOLA AD GEOMETRAS.

Quam longe fines Geometriæ, Seculo hoc nostro bonarum artium feracissimo, solutionibus Problematum, quæ Geo-

metræ alii aliis propoſuerant, fuerint prolatæ; neminem ignorare cenſeo, qui vel primis, ut ajunt, labris Hiſtoriam deguſtavit Literariam. Fretus egregio hoc, nec unquam ſatis laudando, more, Geometras quam humaniſſime invito ad conſiderationem quorundam Problematum, quorum conſummata ac perfecta analyſis ingenium & induſtriam, non unius, ſed multorum requirit.

Profecto fortunatum me prædicarem, ſi, quas in his Problematibus reſolvendis adhibeo methodos, aut confirmare, aut corrigere, aliorum poſſem opera atque auxilio. Uti vis unita fortior, ita etiam, quæ plures conjunctis viribus commeditantur, illuſtriora multo fiunt atque expreſſiora, quam ea, quæ unius conatibus in lucem protrahuntur.

Si ipſe magnus ille *Newtonus*, ea, quæ in primo poſtulantur atque ſecundo Problemate, calculis Mathematicis ſubjici poſſe, deſperavit; quanto minor mirandi erit cauſa, ſi tenuioris doctrinæ homines, his in rebus vera afferri poſſe, tam diu dubitabunt, uſque dum demonſtrationum vi ſimul etiam multorum accedat autoritas.

Rogo itaque etiam atque etiam Geometriæ peritos, ut, quæ ex his forſan jucunda videbuntur, ſuis dignari velint ſtudiis; me ſane in omne ævum ſibi devinctum, & ad hujusmodi officii viciſſim pro ingenii viribus, ut & ad omnia ea, quæ a mea tenuitate expectari poſſunt, ſemper habebunt paratiſſimum.

Si qui ſunt, qui intra proximos ſex menſes (forſan in his *Actis*) ſuis nos dignabuntur ſolutionibus, primæ inventionis laus atque gloria merito ipſis concedetur; ſin minus, meas tum publicabo, quæ ſi intelligentium calculum mereri poterunt, abunde ſatis operam, quam in iis concinnandis adhibui compenſatam puto.

Quæſtiones autem hæ ſunt.

Problema I.

Data amplitudine Canalis Cylindrici liquoris pleni, ut & figura ac magnitudine Corporis Conoidici, data velocitate in liquorem incurrentis; quæritur, quantam reſiſtentiam ab inertia fluidi hoc corpus ſit perlaturum?

Proble-

Problema II.

Data, ut ante, amplitudine Canalis Cylindrici, Longitudine ac Latitudine ſolidi, verſus liquorem in Canali ſtagnantem impellendi; indagetur natura corporis, aquam omnium facillime ſulcantis, minimamque a fluido reſiſtentiam offendentis.

Problema III.

Data figura Canalis, per quem fluidum data velocitate fertur; quæritur preſſio, quam hoc fluidum in latera atque fundum hujus Canalis exercebit.

Problema IV.

Data longitudine fiſtulæ, ex rotatione Curvæ, circa axem genitæ; poſtulo naturam ſoni, quem hæc fiſtula inflata edet.

Problema V.

Jaceat Corpus Conoidicum cujuscunque demum figuræ in Plano horizontali, irruat in illud Globus data velocitate, illudque percutiat in dato puncto. Scire jam velim, quænam futura ſit velocitas, cujuscunque puncti, in hoc Corpore Conoidico, ſtatim poſt ictum?

Cumque certum ſit, quodvis punctum Corporis Conoidici non procedere poſſe in ea directione, in qua Globus percutiens advenerat; requiro naturam curvæ, quam unumquodque punctum ſuo ſit delineaturum curſu?

Problema VI.

Eſto Corpus cujuscunque figuræ. Quæritur, quonam modo ſit axe trajiciendum, ita, ut, hoc Axe in gyrum acto, adeoque & ipſo Corpore, quod in divulſo nexu Axi eſt connexam Corpus nusquam abeat, ſed jugiter eodem in loco in gyrum turbinet? Vocabo punctum hoc, per quod Axis tranſire debet Centrum turbinationis, illiusque naturam, literis transpoſitis, hunc in modum explicabo. $a^3 bc^3 e^3 gbi^6 m^3 n^4 o^2 pr^4 s^3 t^7 u^4 v$.

Problema VII.

Trajecto Corpore Axe, in dato puncto, illoque, ut ante, in gyrum acto; quæritur, quamnam viam & Axis & quodvis punctum Corporis Conoidici ſint deſcripturi?

Ecce Problemata, in quibus aliorum quoque operam valde desiderarem. Nemo autem conqueratur, præmium huic labori a me non esse conjunctum; gloria alit artes, felix in ardua re successus maxima semper optimo cuique merces. His qui non incitatur stimulis, vix Problemata solvet nostra. Quæ quanti sint momenti, paucis hic docuisse, operæ erit pretium.

Postquam Vir summus, *Isaacus Newtonus*, in æterno cedroque digno & artis & ingenii sui monumento (quod principia Philosophiæ Naturalis inscripsit,) naturam solidi, quod, in fluido secundum directionem Axis latum, minimam perferat resistentiam, suppressa Analysi tradidisset; extemplo summi Geometræ huic Problemati certatim incubuerunt. Dedit hanc Analysin, more suo, elegantissime Vir omni laude major, *Jo. Bernoullius*, dedit illam Marchio *Hospitalius*, dederunt alii. Hic vero requiritur aliud *resistentiæ minimæ solidum*, cujus indaginem omnem calculum effugere, crediderat *Newtonus*; & quidem tale, prout natura ipsa postulat, & neutiquam in hypothesi illa imaginaria, quam sibi finxit *Newtonus*. Nec enim Aquæ in corpus motum impingere possunt, uti ille dixerat, nec ita libere dein a Corpore ad Latera resiliunt, quin circumfluentem infinitis modis turbent. Prodibit sane longe diversæ naturæ solidum etiam in casu *Newtoni*, imo nova plane de Resistentia corporum theoria, adeoque non *Newtono*, sed quæstionis enodatori, propria.

Tertium Problema ante clarissima Helvetiæ lumina, Celeberrimos *Bernoullios*, nemo unquam ne conjectando quidem assequi ausus est. Nec quæstionem hanc facile quisquam expediet, quin integram ante de universo aquarum motu theoriam sibi comparet. Quæ cum in Physica infiniti sit usus, nemo erit, qui operam suam non satis abunde compensatam sit habiturus. Est mihi hujus asserti testis, omni exceptione major, Vir summus, *Christianus Wolffius*. Ea enim, quæ scripsit in Præfatione ad sua Hydraulica Elementa, præcipue Germanica, abunde declarant, quid in his fieri velit insignis Scientiarum Promotor.

De

De *Problemate quarto* nihil dico. Nemo non facile videt absolvi enodatione hujus Problematis magnam novæ & hactenus fere incognitæ scientiæ partem, quæ Acoustica dici potest, & de natura sonorum agit. Adeoque hoc Problema cuivis se satis commendabit.

Addimus denique *tria ultima Problemata*, de variis motibus, quos quotidie ante oculos videmus, quorum quidem solutio facilis, sed jucunda, & elegans, est. Habent autem *tria* hæc *Problemata* arctam inter se affinitatem, pendentque ab una eademque theoria, quæ dici potest Mechanica inertium, seu de motibus, qui ex inertia Corporum oriuntur. Videmus illos excitamusque quovis fere momento manibus nostris, & adeo frequentes occurrunt, ut satis mirari nequeam, obviam hanc atque curiosam Mechanicæ partem incultam huc usque ac neglectam, neminem saltem publice, contemplatum fuisse. Utilem itaque hanc & late patentem materiam diligentibus Geometris etiam atque etiam commendatam velim.

Latet præterea in his Theoria nova de motu rotatorio, in quem gyrantur Corpora in percussione, uti id semper accidere oculis nostris observamus; etsi hujus Motus leges a nemine adhuc publice sint manifestatæ.

Historische und Theologische Einleitung in die Religions-Streitigkeiten der Evangelisch-Lutherischen Kirche, &c.

h. e.

INTRODUCTIO HISTORICO-THEOLOGICA in Religionis Controversias, quæ præcipue extra Ecclesiam Evangelico-Lutheranam ortæ; Autore JO. GEORG. WALCHIO, Theol. Doct. & Prof. Publ. Ord. in Academia Jenensi. Editio tertia.

Tomus I.

Jenæ, apud Jo. Meyeri viduam, 1733, 8.
Alph. 2 pl. 5.

Quanto applauſu hic *Tomus* Hiſtorico-Theologicæ Intro-
ductionis in Controverſias Religionis, extra Eccleſiam
Evangelico-Lutheranam ortas,exceptus fuerit ab erudito orbe,
vel ex eo colligi poteſt, quod intra pauciſſimos annos tertio
fuit typis exſcribendus. *Primus* hujus inſtituti autor exſtitit
B. *Buddeus*, qui, cum propter negotiorum multitudinem ma-
num huic Operi admovere ultimam non poſſet, rem omnem,
ut ex Præfatione a B. Viro præmiſſa perſpicitur, Viro Cel.
Jo. Georg. Walchio, genero ſuo, ad finem perducendam tradi-
dit. Qui quidem provinciam ſibi demandatam ita adminiſtra-
vit, ut, retenta methodo, a B. Socero præſcripta, omnia mo-
menta ac Capita, in hoc *Tomo* occurrentia, breviter quidem,
at ſolide tamen pertractaret. *Septem Capitibus* hic *Tomus*
abſolvitur. *Primum* agit de natura & neceſſitate Theologiæ
Pag. 2. Polemicæ,deque ſubſidiis eidem operam dandi. Poſtquam hoc
Capite Cel. Autor declaravit, quid ſit Theologia Polemica, &
quo ſenſu dicatur habitus, tria commemorat media, quibus
ad eam pervenire poſſit Theologiæ cultor. Unum conſtituit
in Scripturæ Sacræ intelligentia, alterum in ſcientia Philoſo-
phiæ inſtrumentalis, tertium vero in cognitione Hiſtoriæ
14. Eccleſiaſticæ. Objectum ejus facit divinas veritates, ex ipſa
Scriptura Sacra hauſtas; formam vero dicit eſſe, qua hæ ve-
ritates adverſus hoſtium & Adverſariorum objectiones de-
fenduntur, qua ſartum tectum conſervetur verbum divinum.
Tandem, demonſtrata hujus Theologiæ neceſſitate, indicantur
26. Scriptores ad Polemicam Theologiam pertinentes. *Secun-
dum Caput* præcipit de prudentia & cautione in Theologia
Polemica & in Controverſiis tractandis rite adhibenda. Hinc
in Controverſiis agitandis Theologicis finem præcipit reſpi-
ciendum eſſe, & in Polemico Theologo neceſſariam erudi-
tionem imperiumque in animi motus, accuratam cognitio-
nem & ſententiæ refutandæ, & veritatis defendendæ, requi-
rit, & cauſas originesque errorum inquirendas, & una ſerie
conſiderandas, & qua ratione ex Hiſtoria quoque Eccleſiaſtica
103. veritas noſtræ Religionis oſtendi poſſit, docet. *Caput ter-
tium*, in quo Controverſiæ Theologicæ inter noſtram & Ro-

manam

manam Ecclesiam agitatæ exponuntur, *tres* habet *Sectiones*. *Prima* evolvit originem, incrementum, & fata Papatus, & ejus rationem, ac propria Dogmata, tradit. Evicta ab initio hujus *Sectionis* necessitate historiam Papatus tenendi, eam ipsam in varias distinguit Autor periodos, quarum 1) est ab altero Seculo usque ad *Constantinum Magnum*; 2) a temporibus *Constantini Magni* usque ad *Gregorium Magnum*; 3) a *Gregorio Magno* usque ad *Carolum Magnum*; 4) a *Carolo Magno* usque ad *Gregorium VII*, Pontificem; 5) a *Gregorio VII* usque ad *Ludovicum Bavarum*; 6) a *Ludovici Bavari* temporibus usque ad nostram ætatem. Ad declaranda vero genuina ac propria Dogmata Pontificiorum, duas eorum constituit classes, & ad primam ea refert, quibus ab omnibus Christianis discedunt, ad alteram autem illa, in quibus a Protestantium quidem doctrina dissentiunt, cum Græca tamen & Orientali Ecclesia fere consentiunt. Ubi etiam disquiritur, an inter Romanam & Evangelico-Lutheranam Ecclesiam fundamentale in doctrina discrimen intercedat, an unio earum fieri possit, & an quis possit salva conscientia a Lutherana Ecclesia ad Romanam transire. In calce commemorantur Scriptores, qui tam pro Papatu, quam in eum, scripserunt. *Sectio secunda* hujus Pag. 232 seq. *Capitis* internas Ecclesiæ Romanæ Controversias explicat, ubi primum Controversia inter Jansenistas & Jesuitas agitata, & Dogmata *Jansenii* a Pontificibus damnata, & quas Constitutio Unigenitus dederit turbas, commemorantur. Deinde explicantur Controversiæ, quæ Dominicanis partim cum Franciscanis de immaculata Mariæ conceptione, partim cum Jesuitis de libero arbitrio & de Religione Chinensium, intercessererunt. Denique de Quietismo, ejus origine, progressu, & placitis, disseritur. *Sectio tertia* est de argumentis generalibus 314. Pontificiorum, quibus adversus Religionem Lutheranam utuntur, eorumque refutationem complectitur, & simul indicat, Pontificios sibi ipsis contradicere, & Pontificum vitam moresque repugnare veritati, quam jactant, religionis. *Caput* 382. *quartum*, quod exhibet Controversias, quas in Religione cum Reformata Ecclesia habemus, pariter *Sectionibus tribus* constat.

ſtat. *Prima* originem, incrementum, & fata Eccleſiæ Reformatæ conſiderat, ejusque indolem, & genuina Dogmata, declarat; *altera* internas complectitur Eccleſiæ Reformatæ Controverſias, quem in cenſum referuntur Controverſiæ Remonſtrantium, Supralapſariorum, Sublapſariorum, Hypotheticorum, Abſolutorum, Coccejanorum & Voetianorum, Epiſcopalium & Puritanorum, in Anglia; *tertia* hiſtoriam pandit ſæpius propoſitæ & quæſitæ unionis inter Lutheranam & Reformatam Eccleſiam, docetque, tentatum id eſſe Seculo XVI, XVII, XVIII, & noſtra cum primis tempeſtate, ubi ſimul Theologice diſquiritur, an diſſenſus & diſcrimen doctrinæ noſtræ & Reformatorum fundamentale ſit, & an unio illa fieri poſſit. *Capite quinto* Controverſiæ cum Antitrinitariis & Socinianis obviæ explicantur, & de Antitrinitariis, tam priſci, quam recentioris ævi, de origine & progreſſu Socinianiſmi, de libro Symbolico Socinianorum, deque eorum Dogmatibus, ſubjectis, qui extant in utramque partem, Scriptoribus, exponitur. *Caput ſextum* recenſet Controverſias cum Enthuſiaſtis ac Fanaticis, ſpeciatim Anabaptiſtis, Quackeris, Inſpiratis, &c. *Caput ſeptimum* Controverſiis cum Atheis, Naturaliſtis, & Indifferentiſtis, dicatum eſt. Atque ibi Cel. Autor demonſtrat, dari omnino Atheos, & Atheiſmum vel practicum eſſe, vel theoreticum, horum hominum principia communia, ac propria Dogmata, commemorat, & Scripta contra illos edita refert. Naturaliſtarum æque atque Indifferentiſtarum hiſtoria, præcipui errores, & Scriptores contra illos, traduntur. *Caput octavum* de Controverſiis cum Orientali, nominatim Ruſſica & Græca, Eccleſia, quarum & ratio & a Latina Eccleſia diſſenſus, & cum Pontificia conſenſus, oſtenditur, & Scriptores huc pertinentes nominantur. *Capite nono* exſtant Controverſiæ, quæ nobis ſunt partim cum Muhamedanis, de quibus generatim, ac ſpeciatim de eorum Alcorano, ac dogmatibus, diſſeritur, partim cum Judæis hodiernis, quorum Religionis ratio, & præcipua dogmata, referuntur. Accedit denique notitia quædam de Ethnicis recentioribus, & inprimis de Miſſionariis in terras gentilium noſtrorum temporum. Atque hæc eſt ſumma Libri

Marginal page references: Pag. 435. (beside "rat; altera"), 492. (beside "& Puritanorum"), 550. (beside "Capite quinto"), 583. (beside "qui extant"), 671. (beside "ticis"), 704. (beside "errores"), 721. (beside "nominantur").

bri præstantissimi, cui non magis laudatione nostra opus esse putamus, quam vino vendibili suspensa hedera. Temperare tamen nobis non possumus, quin Cel. Autori majores virium accessiones, plusque otii, ad alia excellentis doctrinæ monumenta in lucem aspectumque publicum proferenda, etiam atque etiam apprecemur.

DEL TEATRO OLIMPICO DI ANDREA PALLADIO in Vicenza, &c.

h. e.

DE THEATRO OLYMPICO ANDREÆ PALLADII, quod est Vicentiæ, Tractatus; Autore Illustri Comite JOANNE MONTENARI.

Patavii, apud Jo. Baptistam Conzatti, 1733, 8 maj.

Plag. $5\frac{1}{2}$, cum Tabb. æn. 5.

Tanta fuit veteris Italiæ in ædificiis publicis magnificentia, ut vel rudera eorundem, post tot Secula superata, Romani Imperii stupendam loquantur magnitudinem. Circos præcipue atque Theatra, spectaculis populo exhibendis destinata, & in multis Italiæ civitatibus adhuc in ruinis suis obvia, non minimum ejus rei argumentum præbere, nemo est, qui nesciat. Alia tamen, præter hanc, idem confirmandi ratio ex recentiorum Architectorum operibus peti potest; qui felicissima industria antiquorum in struendis ejusmodi molibus prodigiosam prorsus peritiam imitati sunt. Eminuit inter hos Seculo XVI *Andreas Palladius*, cujus palmarium in arte Architectonica monumentum describendum sibi sumsit Ill. Comes *Montenarius*; cujus opera omnibus & Antiquitatis & Architecturæ peritis gratissima futura est.

Suscepisse se, in Operis Dedicatione fatetur, descriptionem hanc, suasu *Henrici Bissari*, Vicentini, Academiæ Olympicæ Præsidis; nec sine causa de egregio hoc urbis

 patriæ

patriæ ornamento gloriatur. *Olympici* cognomen nactum est Theatrum hocce Vicentinum, ab *Academia Olympica*, quæ, cum a multo tempore Vicentiæ floruerit, privato sumtu Sociorum suorum, inter quos *Palladius* etiam, Architectus celeberrimus, cooptatus erat, exstrui idem curavit. Primas tamen inter tanti autores operis tenuere extranei Academiæ Socii, qui Jus Civitatis Vicentinæ eo ipso sibi acquirere susceperant, & re ipsa acquisivere: id quod ex Tabulario Reipublicæ se didicisse scribit Autor.

Secutus autem est Architectus in exstruendo tanto ædificio regulas *Vitruvii*, adjutoremque habuit *Jo. Georg. Trissinum*, Architecturæ non minus peritum, quam Poetam sui Seculi celebrem. Documenta artis suæ antea dederat ille, exstructo Venetiis Theatro ligneo; quod ex *Georgio Vasario* in Vita *Taddei* & *Friderici Zuccheorum*, Pictorum, hausisse se, testatur Autor. Lapideo autem, sive marmoreo, urbem patriam ornaturus Theatro, Romani veteris Theatri ideam sequi, quam Græci antiquioris, maluit: id quod ex comparatione utriusque, a *Vitruvio* instituta, satis apparet. Absolutum fuisse tantum opus A. 1585, vel exinde patet, quod ex Epistola quadam *Antonii Riccoboni*, Professoris Patavini, constet, eo anno Oedipum *Sophoclis*, Italice translatum ab *Orsato Justiniano*, ab Academicis Olympicis recitatum in eo fuisse.

Eo magis autem *Palladii* in tanto opere exsequendo insigne ingenium fuisse apparet, quo majores ipsi difficultates creabat ipse loci situs, cui inædificandum erat Theatrum Olympicum. Ex verbis *Vitruvii Lib. V Cap. 6* pronum est, circularem prorsus fuisse perimetrum, sive figuram, Theatri Romani. Ipsius autem Vicentini area, latitudinem 92 pedum Vicentinorum exæquans, non nisi 85 pedum longitudinem habebat. Et, licet obtinerent a Magistratu suo Academici A. 1582 casas aliquot vicinas, Theatro addendas, minor tamen mansit Theatri longitudo septem pedibus ipsa latitudine, ita, ut oblongam exinde figuram nancisceretur. Quanta hinc in omnibus Theatri partibus, distan-

diſtantiis, & proportionibus, ex æquo dimetiendis, mutatio neceſſaria fuerit, quilibet, artis Architectonicæ vel mediocriter gnarus, facile perſpicit. Ellipticam igitur figuram obtinuit *Palladii* opus Olympicum, cum circulari ambitu gaviſum ſit quondam Romanum; quemadmodum ex Tabulis æri inciſis I atque II in hoc libello ſatis perſpici poteſt, quarum hæc delineationem Olympici, illa Romani, exhibet nitidiſſimam. Multis rationes utriusque & ſymmetriam artificioſam exponit Autor, quæ apud ipſum legi, quam multis hic commemorari, præſtat.

Hiſtoriam ſcenæ in ſequentibus exponens, a Judæorum feſto, cui a Tabernaculis nomen erat, primas ejusdem origines repetit. Ad Græcos procedens, *Æſchylum* nobilitandæ ſcenæ multam impendiſſe operam, addit, uſum in eo opera *Agatharchi* cujusdam, Architecti celeberrimi; (ex *Vitruv. Lib. VII Præf.*) *Sophoclem* porro ex *Ariſtotele* memorat, qui ad regalem prorſus magnificentiam Theatrum Græcorum deduxiſſe fertur. Græcos itaque magiſtros & inventores ſcenæ ſecutos eſſe Romanos, ita tamen, ut ligneam eam ſtruerent primis temporibus, uti *Auſonius* memorat, ita canens:

Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat,
Subito excitatam, nulla mole ſaxea.

Eminuit tamen inter eas a *M. Scauro* ædificata, tantæ capacitatis ſcena, ut octoginta millia ſpectatorum continere poſſet: donec a C. *Curione* ſuperaretur. *Pompeji* demum tempore lapidea facta ſunt Romæ Theatra, *Tacito* teſte.

Deſcriptionem Scenæ aggreditur poſtea Autor, eamque multa accuratione quoad ſingulas partes ita perſecutus eſt, ut nihil facile deſiderari paſſus ſit in eadem. Non enim tantum quinque valvas ejus, ſeu januas, mediam nimirum, regiam dictam, eamque latiſſimam, hoſpitales duas, utrimque ſitas, & reliquas verſurarum itineribus proximas, ex difficilioribus *Vitruvii* locis explicat, quæ intellexiſſe, multum ad Tragicorum Comicorumque, veterum intelligentiam juvabit; verum alia plura, de verſuris ſive machinis, de fronte ſcenæ, ſeu epiſcenio, de proſcenio, quod etiam Pulpitum proſcenii, ſuggeſtus, vel ſcena ſimpliciter, audire nonnunquam ſolet, erudite & curioſe diſputat. Ad per-

ſonas ſeu actores delapſus, unde exiverint ſinguli, more antiquorum oſtendit. Porro de Chori Tragici origine, officio, & diviſione, agens, diſpoſitionem perſonarum variam egregio ſchemate oculis exhibet, cantumque ejusdem curatius deſcribit. Ad *Odeum* deinde converſus, quod Athenis *a Pericle* exſtructum fuiſſe legimus, ejus cum Theatro convenientiam & diſcrepantiam exponit; & ad *Orcheſtræ* deſcriptionem progreditur, multaque de Thymelicis, Muſicis Græcorum ſcenicis, non ubique obvia, addit. Ad ſedilia Spectatorum poſtea procedit, & complura antiquorum Scriptorum loca, de caveis, primis, mediis, atque ultimis, & præcinctionibus Theatri, explicat eleganter. Scalas tandem interiores Theatri ſui Olympici explicat, & Tabula æri inciſa oculo ſubjicit. De porticu etiam ſuperiore atque podio, deque loco hujus proprio, multa ex antiquitate erudite diſputat, & contra *Perraltum*, aliter ſentientem, defendit.

Præterimus alia non pauca, quæ, obſervationum more, circa Theatra antiquorum, verſus finem Operis addidit; ſpeciatim circa magnitudinem & formam eorum, ſi cum Olympico comparentur. Subjuncti ſunt, præter ſupra dictos, Schematiſmi tres, partim externam Scenæ faciem, partim Amphitheatri formam exteriorem, partim Columnarum Architectonicam Analyſin, & rationes ornamentorum, exhibens. In fronte Operis *Palladii*, Architecti, imago conſpicitur: nec quidquam omiſſum eſt, quod ad elegantiam & utilitatem libello conciliandam a Lectore vel delicatiſſimo deſiderari poſſit.

ELOGIUM JACOBI HERMANNI, PHIloſophi & Mathematici excellentis.

Abiit ad Superos Baſileæ ineunte Menſe Julio anni 1733 ſummæ inter eruditos, Mathematicos inprimis, Vir exiſtimationis, *Jacobus Hermannus.* Cujus ut viventis nomen inde a tot annis incomparabili ornamento fuit *Actis* noſtris, ita & mortui memoriam in his Annalibus conſervari, æquum judicamus. Vidit primum hanc lucem d. 16 Julii A. 1678 Baſileæ, patre natus *Germano Hermanno*, Lycei Baſileenſis Rectore bene meritiſſimo. Jactis in Academia patria primis elegantiorum literarum

rum & Philoſophiæ fundamentis, jam A.1695 ab Ordine Philoſophorum ejus urbis primos Baccalaurei, tum anno ſubſequenti ſupremos Magiſtri, honores obtinuit. Inde ad Theologiam animum applicuit, magnos in ea ſine dubio facturus progreſſus, niſi altiores in animo ejus radices egiſſet inuſitatus rerum Mathematicarum amor. Nobiliſſimis his ſtudiis totum ſe dedit præeunte Mathematico incomparabili, *Jacobo Bernoulli*, ejusque induſtriæ tam felices habuit ſucceſſus, ut jam A.1700 eruditam *ad Cl. Viri Bernhardi Nieuwentyt Conſiderationes ſecundas, circa calculi differentialis principia editas, Reſponſionem* (vid. hæc *Acta ad A. 1701 Menſ. Jan. pag. 28*) vulgaverit. Tulit iſte labor, ut aliorum, ita cumprimis Societatis Scientiarum Boruſſicæ, quæ Berolini floret, ſuffragium, quæ, tanti ingenii præſtantia perſpecta, *Hermannum* noſtrum ſibi Socium adſcivit. Præterea aditum ſibi hoc Opere paravit ad magni *Leibnitii*, cujus hic ſtrenue adverſus *Nieuwentytum* cauſam egerat, benevolentiam; cujus commendatione factum, ut a Venetorum Republica demandaretur ei docendæ in Academia Patavina Mathematices provincia. Adminiſtravit hanc ornavitque mirifice ab anno inde 1707 ad 1713, quo, volente ita Rege Boruſſiarum, Patavinam cum Viadrina commutavit. Prælegit hic doctrinam naturalem, ejusque muneris initium fecit Oratione publica, *de duobus in Phyſica teſtibus, omni exceptione majoribus, ratione & experientia*, quæ an prelo ſit commiſſa, nos quidem fugit. Publicavit hic notiſſimum in vulgus Phoronomiæ Opus, (vid. *Acta ad A. 1716 Menſ. Jan. pag. 1*,) eorum, quæ ſunt a Noſtro edita, præclariſſimum omnium eruditiſſimumque. Francofurto *Hermannum* inſignis meritorum & doctrinæ fama A. 1724 in Academiam Scientiarum Petropolitanam vocavit, lautiſſimas conditiones offerente *Petro I*, Ruſſorum Imperatore maximo. Quantum attulerit ad florentiſſimæ illius Academiæ honorem conſilio partim, partim opera & labore ſuo; ſi non aliunde, certe ex *Compendii Matheſeos in uſum Imperatoris Ruſſorum adornati*, & Gallico ſermone ſcripti, *Parte I & III*, Petropoli A.1728 & 1730 editis, (vid. *Acta ad A. 1728 Menſ. Jul. pag. 289*, & *A. 1731 Menſ. Jan. pag. 29*,)

29,) & ex Dissertationibus compositissimis, quibus locum dedit in illustris hujus Academiæ Commentariis, nemo non intelligit. Orationi, quam coram Imperatrice Russorum, ***Catharina***, sermone Gallico dixit, locus datus est in *Novis Literariis*, quæ vernaculo sermone Lipsiæ prodeunt, ***Anni 1725 pag. 732***. Conf. eadem *Nov. Liter. A. 1726 pag. 178.* A. 1726 jussus erat cum aliis Viris doctis secundum solennem Conventum Academiæ Scientiarum Imperialis celebriorem reddere Oratione publice recitanda. Delegerat huic argumentum de ortu & progressu Geometriæ, Latino sermone explicandum. Cum vero Cl. ***Theophili Sigefridi Bayeri*** Oratio Germanica, de Originibus gentis Ruthenæ, maximam temporis partem absumsisset, & ipsa Imperatrix cum comitibus aulicis adesset, Latina Oratione non fatiganda, ***Hermanni*** Oratio dicta non est, sed jussu Academiæ postea prelo subjecta. Continet hæc multa haud proletaria momenta, vix alibi sic obvia, ad Historiam Geometriæ pertinentia. Non abiit hoc munere ante annum 1731, quo ipso finibus Russorum honorifice, & servato ipsi, dum viveret, ducentorum aureorum (***Roubles*** vocant) annuo stipendio, dimissus, ad suos Basileam rediit, & prælegendæ doctrinæ moralis Jurisque Naturalis spartam, inde ab anno 1727 a doctore vicario administratam, ipse ornandam suscepit. Sed noluere fata diuturnam esse hanc felicitatem civibus ***Hermanni***. Vix enim biennio exacto, fatali correptus morbo, vitam hanc mortalem cum immortali commutavit. Cujus jacturam non patria tantum, sed eruditi etiam ad unum omnes, maxime qui Philosophiam & Mathematicen amant, vehementissimo luctu prosequuntur. In Geometria sublimiori & divina Algebra vix parem sua ætate quemquam habuit. Nec ulla Mathematices universæ pars est, quam non excellenti ingenio complexus sit. Magnus præterea in rerum naturalium scientia, harumque historia. Servant incomparabilis hujus doctrinæ æterna monumenta hi Annales nostri, quos Dissertationibus & numero multis, & argumenti dignitate præstantissimis, locupletavit, famæ suæ his aliquando constantissimis præconibus usurus. In his nominari inprimis merentur Demonstratio geminæ formulæ, a Cel. *Jo. Bernoulli* in *Actis Menf. April. A. 1701* pro multisectione anguli, vel

vel arcus circularis, sine demonstratione exhibitæ, (vid. *Acta A. 1703 Mens. Aug. pag. 345,*) Disquisitio dioptrica de curvatura radiorum visivorum, atmosphæram trajicientium, cui accedit indefinita Sectio angularis ope Tangentium & Secantium, (vid. *Acta A. 1706 Mens. Jun. pag. 256,*) Dissertatio de nova accelerationis lege, qua gravia versus terram feruntur, suppositis motu diurno terræ & vi gravitatis constanti, (vid. *Acta A. 1709 Mens. Sept. pag. 404,*) Disquisitio de Vibrationibus chordarum tensarum, (vid. *Acta A. 1716 Mens. Aug. pag. 370,*) Solutio Problematis de Trajectoriis Curvarum inveniendis, (vid. *Acta A. 1717 Mens. Aug. pag. 288,*) Ejusdem Solutionis Supplementum, (vid. *Acta A. 1718 Mens. Jul. pag. 335,*) Additamentum ad easdem Schedas, (vid. *Acta A. 1719 Mens. Febr. pag. 68,*) Methodus nova solvendi Problemata, quæ circa figuras isoperimetras aliasque proponi possunt, (vid. *Acta A. 1718 Mens. Jan. pag. 32,*) Solutio duorum Problematum, quorum alterum Integrale ex data quadam formula differentiali per areas circulares & hyperbolicas exhibendum postulat, alterum vero Curvam projectorum in medio resistenti construendam proponit. (vid. *Acta A. 1719 Mens. Aug. pag. 351,* & *A. 1723 Mens. April. pag. 171.*) Præterea in Diario Eruditorum Italiæ, *(Giornale de' Letterati d' Italia,)* Venetiis olim vulgato, leguntur Dissertationes ejus variæ, sermone scriptæ Italico, de methodo investigandi orbitas Planetarum, *(Tom. II pag. 447, Tom. V pag. 312,* & *Tom. VI pag. 441,)* Observationes Geometricæ, *(Tom. VII pag. 173,)* & Modus facilis determinandi leges vis centralis *(Tom. XIII pag. 321).* Præterea Diarii literarii (*Journal litteraire*) *Tomo IX* Epistolam, *Jo. Keillii* quædam plagia recensentem, nec non Miscellaneis Berolinensibus inseruit Dissertationem, qua explicatur *Methodus generalis puncta stationum in orbitis planetariis determinandi, Observationes* etiam *in Schediasma* Rollii *de Constructione æquationum, Commentariis Academiæ Scientiarum Regiæ Parisiensis A. 1708 insertum*, porro *de Quantitate virium recte æstimanda*, & *de motu corporum in mediis resistentibus*, Schediasmata, denique *Meditationes Analyticas de Motu ad Phoronomiam suam.* In Commentariis Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolita-

næ

næ ab eo elaboratæ Dissertationes comparuerunt. *Tom. I de Mensura virium corporum*, *de Problemate Kepleriano de Calculo Integrali*, *de Epicycloidibus Sphæricis*; *Tom. II de Constructione cujusdam Æquationis Differentialis primi gradus*; *Theoria generalis motuum*; *de Constructione Æquationum Differentialium*; *Tom. III de Oscillatione pendulorum compositorum*. Meminimus aliquando, cum Lipsiam transiret, ab illo audire, ipsum Schediasmata plura elaborata reliquisse Academiæ Petropolitanæ, deinceps edenda, ut de figura telluris, &c. Adhæc *Elementis Geometricis Sereniss. Burgundiæ Ducis*, *a Guisnæo ex Gallico sermone in Latinum translatis*, *ad usum Seminarii Patavini*, adjecit *quatuor Propositiones ad Trigonometriam apprime utiles*. His addimus Epistolas ejus nonnullas ad *Victorium Franciscum Stancarium*, in Bononiensi Archi-Gymnasio Analyticæ Lectorem, quæ sunt cum hujus Schedis Mathematicis conjunctim publicatæ. Nec illud prætereundum, ἀνωνύμως ab eo editam *Exercitationem de Mechanica Gravitatis causa nondum inventa*, aliamque *de Motu Gravium*, quarum illa quarta, hæc quinta est inter Exercitationes Subsecivas Francofurtenses, *Tomi I Sectione I* contentas; itemque in ejusdem *Tomi Sectione II* quartam *de motu chordarum, quibus instrumenta musica instrui solent, ac stabili sonorum mensura*, & septimam *de Legibus virium Centralium, quibus Planetæ in orbitis suis urgentur*. Eruditissimis his Scriptis facile *Hermannus* noster meruit, ut A. 1733 in Academia Parisiensi locum, quem vacuum fecerat Comitis *de Pembroek* obitus, occuparet, suffragante & Academia, & ipso Rege, Academiæ supremo Præside. Ad doctrinam tam excellentem & admirabilem adjunxit morum elegantiam insignem, carus & civibus, & auditoribus, & ipsis Collegis suis, alienæ gloriæ non raro cum obtrectatione æmulis. Vitam transegit non honeste tantum, sed ita etiam, ut aliis exemplo esse posset virtus ejus; finivit placide, pie, ac religiose.

Prodiit his ipsis diebus *Tomi I Supplementorum ad Nova Eruditorum Acta Sectio XII*, cum *Indicibus* & *Præfatione* in *Tomum* universum.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXXV.

BISHOP BURNET'S HISTORY OF HIS own time, &c.

h. e.

GILBERTI BURNETI, EPISCOPI SALISburienſis, Hiſtoriæ ſui temporis Volumen II, a Revolutione ad pacem uſque Ultrajecti, Anna Magnæ Britanniæ imperante, conſtitutam. Addita eſt Vita Autoris ab Editore, THOMA BURNETO.

Londini, ſumtibus Editoris typis impreſſit Joſephus Downing & Henricus Woodward, 1734, fol.

Alph. 8 pl. 2.

Commentariorum, quibus ſuæ ætatis Hiſtoriam complexus eſt *Burnetus*, *Volumen primum* jam olim commendavimus Lectoribus in *Actis A. 1725 Menſ. Febr. pag. 49.* Convertimur nunc ad horum *Volumen alterum*, nuperrime demum prelo emiſſum, in quo, quæ ab A. 1689 ad 1713 in univerſa Europa ad poſteritatis memoriam inſignia ſunt geſta, ſummatim exponit, ſingulari autem cura enumerat, quæ in magna Britannia evenerunt. Primum, quæ contigerunt regnantibus *Guilielmo III* & *Maria* in Anglia, a *pag. 1* ad *138* refert. Tum ad *pag. 309*, quæ poſt mortem *Mariæ*, *Guilielmo III* Rege, evenerunt, tradit. Poſtea, quæ regnante *Anna* geſta

 ſunt,

ſunt, memoriæ prodit. Nemo horum Magnæ Britanniæ Gubernatorum *Burneti* conſiliis non uſus eſt,&,cum ab anno 1689 Salisburienſis Epiſcopus, &, quod conſequens eſt, Summi Angliæ Senatus, quem *Parliamentum* vocant, Socius, fuerit, publicorum conſiliorum, hoc temporis articulo agitatorum, *Burnetus* ſemper fuit particeps. Res igitur geſtas majoris ponderis atque momenti recenſet, non quas audivit, ſed quas vidit, non quibus interfuit ſolum,ſed quas ipſe nonnunquam egit. Candoris ejus atque ſinceritatis documenta ubivis in hoc *Volumine* reperias. Licet enim forſitan nonnunquam minus recte rationes ſubduxiſſe, & propterea characteres ſummorum Principum atque Virorum, de quibus diſſerit,haud recte expreſſiſſe, nonnullis poſſit videri; nemini tamen, opinamur, jure accuſari poterit, quod data opera fucum fecerit, &, quæ ipſe non credidit, ab aliis credi voluerit.

Noſtrum non eſt, omnem *Burneti* Hiſtoriam hoc loco in compendium mittere; quædam tantum exempli loco commemorabimus, unde Lectori de ratione hujus *Voluminis* conſtare poſſit. Ipſe *Burnetus* illis infenſiſſimus eſt, qui Epiſcopalem, quam vocant, doctrinam unice in Anglia tolerandam, Presbyterianos autem & reliquos diſſentientes e regno expellendos, atque quovis modo vexandos, judicant. Numero multis locis ſuum erga diſſentientes animum benignum declaravit, & peſſimos dixit hominum, qui ob diverſas in religione opiniones ſe invicem perſequuntur. Eodem tamen modo, quo de reliquis diſſentientibus, de Pontificiis doctoribus non judicat. Pontificii doctores, præter ſuam religionem, nullam aliam volunt tolerari: nemo igitur Pontificiorum doctorum tolerationi favere poteſt,niſi ſuam, quam profitetur,religionem velit prodere. Cum Pontificiis non faveret erroribus, *Jacobi II* conſiliis plaudere non poterat. *Guilielmi* igitur *III* & Succeſſorum cauſam ſuam facit. Ex quibus quidem *Burneti* ſententiis judicare potes, e quibus principiis judicia ſint lata,quæ in hoc *Volumine* de ſummis Viris tulit. Ceterum,cum *Burnetus* noſter pietatis ſtudioſiſſimus, & in eleemoſynis erogandis ſolertiſſimus fuerit, iis ſemper plaudit, quos eodem modo comparatos reperit.

Quam libere *Burnetus* noster de summis Angliæ Gubernatoribus sentiat, & quam parum illorum taceat nævos, a quorum partibus stetit, suo de *Guilielmo III* satis superque declaravit judicio. Licet enim *Guilielmus III* sub initium imperii omni solertia & cura id egerit, ut civium suorum consuleret commodis, atque in omnes virtutes propensissimum declararit animum, judice tamen *Burneto*, Magnæ Britanniæ regimini par non fuit. Dissensionibus enim, quæ inter duas factiones, Pag. 46.
quas *Whigs* & *Torries* vocant, ita *Guilielmus III* afflictus est, ut utrique diffisus sit, &, cui parti se consideret, ignorarit. Cumque intelligeret, se, quæ in publicum destinarat commodum, exequi non posse, difficultate deterritus, de felici consiliorum exitu desperare cœpit, & omnem curam de regimine missam fecit, feliciorem se judicans, si nunquam ad Magnæ Britanniæ pervenisset imperium. Illud etiam *Guilielmo III* vitio vertit *Burnetus*, quod minus fuerit affabilis, neque sciverit verbis ad humanitatem compositis Anglorum sibi devincire animos. Non tamen cuidam animi morbo, sed adversæ Regis valetudini, hoc tribuit, quam, dum civibus suis celaret, auxit.

Mariam, *Guilielmi III* conjugem, *Burnetus* summis celebrat laudibus. 49.
Cum *Guilielmus III* in Anglia esset præsens, tam parum Regina se declarabat fœminam, qui sexus nimia plerumque curiositate laborat, ut publicorum consiliorum particeps fere nunquam fuerit. Gratia tamen singulari atque humanitate eximia omnes ad se venientes excepit. Id sibi præcipue datum esse credebat, ut summo Numini & publice & privatim cultum præstaret debitum, marito suo placeret, & lectione librorum optimorum atque labore & se & viragines suas a perverso vivendi genere, quod in aulis esse solet, abstraheret. Pauperibus erogandis eleemosynis se præbuit liberalissimam. Cum Rex A. 1690 apud Batavos ageret, rebus gerendis se maxime idoneam esse declaravit. Imperio enim præfuit, &, licet ex ejus octo Consilii intimi Sociis quatuor essent *Tories* & quatuor *Whigs*, tanta tamen cum prudentia rem suam egit, ut omnes in sui traxerit admirationem.

Annæ, Britanniarum Reginæ, characterem *Burnetus* se- 661.
quentibus verbis exprimit: *Nemini*, inquit, *ad se præ-*

 cludit

præcludit aditum, sed omnium vota singulari cum gratia audivit. At enim vero tam generalibus responsionibus satisfacere studuit illis, qui opem ejus implorabant, ut certi esse non potuerint, utrum Regina preces exaudiverit, nec ne. Quod cum intelligeret populus Anglicanus, ad ejus Consilii intimi Socios confugiebat, quos penes, permittente Anna, *arbitrium erat & jus & norma dicendi. Illud etiam gratiam ejus apud populum parum juvit, quod solennitatibus, quarum Angli sunt amantissimi, aulam suam non reddiderit splendidiorem, & quod publice raro apparuerit.*

Sub finem Commentariorum historicorum a *pag. 633* ad *670 Burnetus* noster conclusionis loco pia quædam desideria cum Lectore communicavit. Quæ in rebus Ecclesiasticis, Politicis, Civilibus, atque etiam Domesticis, in Anglia in melius mutari posse censuit, singulari cum cura *Burnetus* hic declarat. *Existimo*, inquit, *ob gravissima, quæ olim ipse gessi, negotia, & ob Commentarios historicos, quos elaboravi, aliquam mihi competere libertatem, publice omnis status atque conditionis homines alloquendi, & de rebus in melius mutandis cogitata mea cum eis communicandi, præsertim cum post obitum meum demum publicata sint, quando inimicitiæ, invidiæ, atque odio aliorum amplius non sum expositus. Sint igitur hæc desideria mea loco testamenti alicujus, & vim habeant sermonis morientis, quem legant atque perpendant, cum quibus loqui jam nequeo.*

Singulari cum zelo hæc pia desideria scripta sunt & insignis *Burneti* in pietatem & publicum commodum promovendum studii documentum plane sunt egregium. Exempli loco quædam recensebimus. Neglectum catechizationis inter Episcopales vehementer reprehendit, atque tuetur, inter Dissentientes majori cum fervore juventutem de rebus sacris erudiri. Existimat etiam, multos ritus in gratiam Presbyterianorum commode posse abrogari. Quare enim, (*Burneti* referimus opinionem,) signum crucis in Baptismo non posset omitti? Quare singulares Clericorum habitus non possent mutari? Quare in Templis Cathedralibus cantus precum non posset omitti? &

cui

cui usui inservit, quod Orator sacer & Auditores versus Psalmorum *Davidis* alternatim legant? Genua coram altari flecti, licet in se nihil mali habeat, nullius tamen est usus. Non permittere, ipsos liberorum, qui baptizantur, parentes in Baptismo esse sponsores, & in eorum locum substituere alios, admodum inconveniens est, & multis aperit occasionem de sanctissimo Baptismo perperam judicandi. Ad eleemosynas quod attinet, *Burnetus* noster optat, morem illum abrogari, quo unaquæque Parochia e certis reditibus suorum pauperum gerit curam. Hæc enim consuetudo e pauperibus homines efficit ignavissimos, qui certi sunt de suis alimentis, quæ jure quodam ab administratoribus eleemosynarum in sua Parochia exigunt. Existimat, illum eleemosynas erogandi modum esse optimum, quo efficitur, ut & pauperum industria & eorum reliqua vitæ ratio in censum veniat, ubi eleemosynæ sunt erogandæ. Batavos igitur Anglis ad exemplum proponit, apud quos pauperes labore atque diligentia divitum benevolentiam provocare oportet. Magis e re esse censet, unumquemque pauperibus, quos dignos judicat, eleemosynas ipsum erogare, quam alterius judicio hanc rem præter necessitatem relinquere.

Ordo requireret, ut de ipsius *Burneti* vita faceremus verba, de qua Cl. Editor Dissertationem Commentariis ejus historicis attexuit. Sed tam multa *Burneti* vita complectitur singularia & notatu dignissima, ut malimus alio loco ex instituto de ea disserere, quam hic, pauca quædam referendo, Lectores nostros multarum rerum utilissimarum privare notitia.

Sammlung Rußischer Geschichte.

h. e.

COLLECTIO RERUM A RUSSIS GESTARUM.

Pars I, II & III.

Petroburgi, typis Academiæ Imperialis Scientiarum, 1732 & 1733, 8.

Plag. 18.

Multum debemus in rebus Rufficis *Sigifmundo L. B. ab Herberftein*, *Antonio Poffevino*, *Paulo Oderbornio*, *Petro Petrejo*, *Jacobo Reutenfelfio*, *Adamo Oleario*, *Auguftino L. B. a Mayerberg*, *Korbio*, *Bruynio*, *Webero*, aliis. Sed dudum eft, quod in hac luce literarum, quam a *Petro Magno* ipfi Ruffiæ illatam novimus, hiftoriarum ftudiofi certiora amplioraque fecum communicari defiderarunt. Scilicet requifivimus in antiquis, loco fabellarum, centies e charta in papyrum conjectarum, Scriptores coævos, aut ab ifta ætate propius remotos: in rebus geftis Czarorum & gentis, non quæ exterorum hominum vel odium in Ruffos eorumque Principes, vel ob beneficia adulatio, transmifit ad pofteros, fed Hiftoricorum domefticorum, ab affectibus partiumque ftudiis, quantum fieri poteft, alienorum, Annales Commentariosque: in regionum, Reipublicæ, morum, rituumque, defcriptionibus, non quæ pauci Legati, illorumque Comites, fermonis Ruffici fere imperiti, in fuis a regni finibus Mofcuam, & Mofcua ad regni fines, non ex fua, fed Priftaforum, voluntate, confectis itineribus, fando dicamus, an fabulando, acceperunt, fed indigenarum potius, & αὐτόπτων, integras juftasque narrationes; & en! damnamur voti præter fpem atque opinionem, hoc libello ad nos allato. Quamvis enim eundem auroram rei hiftoricæ apud Ruffos cultæ rectius appellaveris, quam ipfam lucem, nulli tamen dubitamus, magis magisque iftas tenebras depulfum iri, poftquam ex hoc fpecimine conftat, laudatiffimam Academiam Scientiarum Petropolitanam, poft alias artes, etiam rei hiftoricæ patrocinium fufcepiffe. Gratias habemus agimusque maximas erudito Viro, *Gerhardo Friderico Müllero*, Hiftoriarum in Academia Petropolitana doctori digniffimo, cujus beneficio hæc ad nos pervenere, majores omnino habituri, fi in tam pulchro curriculo, quam licebit celerrime, fuerit progreffus.

Collectionis noftræ *Pars I quinque Capitibus* abfolvitur. *Caput primum* notitiam continet MSti Codicis Ruffici, in Bibliotheca Academiæ Scientiarum fuperftitis, cui titulus: *Annales, five Hiftoria fecundum temporum ordinem, Monachi* Theodofii *in Cœnobio Petfcherano Kiovienfi, de Origine Imperii Rufsici, & Principum, quibus paruit.* Omnium Hiftoricorum Ruffi-

Russicorum, quantum constat, hic est antiquissimus, ingressus Monasterium Petscheranum, ut ipse ait, anno ætatis 17, Christi 1051, suo etiam indicio A. 1116 *Sylvestri*, Abbatis Cœnobii S. Michaelis Kioviensis, successor, quem si ad annum ætatis octogesimum pervenisse damus, ille Annales suos ad Annum Christi 1120 conscripsisse potuit; cui reliqua ad annum 1206 tribui debeant, incertum. Ex hujus Monachi mente, ad Russicum nomen pertinuere *Russ*, *Tschud*, *Murom*, *Mordua*, *Perma*, *Jam*, *Litwa*, *Simegol*, *Kors*, *Setgela*, *Lib*, *Lech*, & *Pruss*, totidem nempe gentes magnam partem notissimæ, ex mente doctissimi Editoris in nota subjecta, *Russi*, *Fenni*, *Muromenses*, *Morduini*, *Permii*, *Ingrii*, *Lituani*, *Semgalli*, *Crimenses*, *Livoni*, *Poloni*, & *Prussi*, de quorum rebus hic nonnulla narrantur usque ad *Waregorum* adventum. *Waregi* Russis gentes quæcunque, trans Mare Balthicum habitantes, ipsum Mare Balthicum Russis appellatum *Wareschkoi-More*, & ingeniosa est conjectura doctissimi Editoris, qui hæc *Theodosiana* notulis illustravit, esse inter vocem Normannicam *Varech*, quæ res fluctibus in littus ejectas denotat, *le droit de Varech*, nobis *das Strand-Recht*, & *Waregi* nomen Russicum cognationem, quod hominem maritimum, trans mare incolentem, mare navibus exercentem, significasse videtur. Horum *Waregorum* tres Principes, *Ruricus*, *Sineus*, & *Truworus*, circa annum 861 Russis imperare cœperunt.

Ita pervenimus ad *Caput secundum*, quod *Epitome rerum Russicarum secundum Chronicon Theodosianum Kioviense* inscribitur. Intra biennii spatium amisit *Ruricus* fratres, Russorum inde Monarcha ad annum usque 878, ubi novissima sibi instare sentiens, filium impuberem *Igorum* & regnum cognato *Olego* commendavit. *Olegus* regnum egregie tutatus est, Kioviam sedem sibi constituit, *Igoro* puberi virginem Plescoviensem, *Olenam*, sive *Olgam*, in matrimonium dedit, regni tamen habenas sibi servavit, donec *Igorus* post *Olegi* mortem A. 913 earum potiretur. Varia & hic bella gessit cum vicinis, maxime Græcis, Imperium Constantinopolitanum tributarium fecit, anno denique 945 a Drewlianis, quos gravioribus vectigalibus onerare instituerat, occisus est. Pag. 9.

Hæc

Pag. 27. Hæc Russica *Capite tertio* doctissimus Epitomes Autor cum Chronographis Historicisque Byzantinis confert, &, quam bene inter utrosque conveniat, ostendit.

34. *Capite quarto* narratur, quibus ritibus & cerimoniis cum A. 1731 Moscuæ, tum A. 1732 Petroburgi, Legati *Nairlatu Bogdochani*, Sinarum Imperatoris, ad Imperatricem Russorum, *Annam Joannowнam*, accesserint, atque iterum discesserint. Res jucunda nobis visa, quod in fine *Capitis* relatum legitur, Legatos Sinicos posteriores cum Academicis sua Imperatorisque sui nomina charactere Sinico communicasse, eadem, cum versione Russica & Latina, d. 6 Julii, cum Legati Typographiam Academicam lustrarent, non opinantibus e prelo madida fuisse oblata, ut hoc Typographiæ Europææ sibi haberent specimen.

74. *Caput quintum* pariter ad Historiam recentissimam *Annæ* Imperatricis pertinet. Prodiit nempe: *Umstændliche Beschreibung der hohen Salbung und Krænung der Allerdurchlauchtigsten, Grosmæchtigsten Fürstin und grossen Frauen, Anna Joannowna*, &c. hoc est, Accurata Descriptio Unctionis & Coronationis Serenissimæ Potentissimæque Principis & Magnæ Dominæ, *Annæ, Joannis* Filiæ, Imperatricis & Avtocratoris totius Russiæ, uti illa d. 28 April. A. 1730 inter communes Imperii Russici applausus peracta est. Secundum Avthenticum Russicum in Germanicam linguam translata, & Figuris æneis exornata. In Burgo S. Petri apud Academiam Imperialem Scientiarum, 1731, plag. 8, fig. æn. 16, ch. aug. Russicum exemplar Avthenticum Moscuæ cura Consiliarii Status, *Tatischewii*, est impressum, figuræ
75. sub oculis Academiæ æri incisæ, cui etiam interpretatio Germanica est imperata. Hujus Operis vernacula nobis lingua editi luculenta hic exstat Epitome.

Parte II hujus Collectionis *Capite primo* Chronici *Theodosiani* Kioviensis compendium continuatur. Cædem Ma-
95. gni Ducis *Igori* Vidua, ejus *Olga*, & Filius, *Swetoslaus*, Drewlianis stratagemate superatis, graviter ulti sunt. *Olga* in itinere, ad *Constantinum*, *Leonis* Filium, Imperatorem Constan-
98. tinopolitanum, suscepto, ad fidem Christianam conversa est. *Swetoslaus*, post felicia bella, sedem suam Perejaslaviam ad Danubium

nubium tranſtulit, regno inter filios diviſo. *Jaropolco*, maximo natu, obvenerat Kiovia, *Olego* Drewliani, *Wladimiro* Novagorodia. *Svetoslaus* in itinere in Ruſſiam a Petſchenegis Pag. 102.
occiſus eſt A. 972. Poſt obitum patris diſſidia inter fratres & bella orta. *Olegus* a *Jaropolco* prælio ſuperatus, in fuga periit. *Ja-* 103.
ropolcus poſt bella cum *Wladimiro* per inſidias cæſus eſt. 105.
Wladimirus, Monarcha, cum tandem ambiret nuptias *Anaſtaſiæ*, vel *Annæ*, Imperatorum Conſtantinopolitanorum ſororis, illa autem homini ethnico nubere recuſaret, ſacro lavacro ablutus per Corſunenſem Epiſcopum, cupitam conjugem a 108.
Græcis obtinuit A. 988. Poſt varia bella, poſt ædes ſacras Kioviæ magnis ſumtibus exſtructas, d. 15 Jul. A. 1015 Bereſtowæ, diſtrictus Kiovienſis, obiit. *Capite ſecundo* Vir doctiſſimus 114.
Res Ruſſicas Seculi X & XI cum *Snorronis Sturleſonii Hiſtoria* comparavit. *Capite tertio* noviſſima Chalmyccica conti- 123.
nentur, maxime in Orientali ilius gentis parte, ſub ultimis duobus Contaiſchis, (Contaiſcha Chalmyccis Principem denotat,) *Baſchtuchano* & *Erdeno Zuructu*, contigerunt. Debemus hæc *Joanni Unkowskio*, *Petri M.* ad iſtam gentem quondam Legato, qui ex ſermonibus unius e Proceribus Chalmyccicis (*Saiſſanos* appellant,) illa hauſit. Eidem *Unkowskio*, Rerum Bellicarum nunc primario Commiſſario, debentur, quæ de Chalmyccorum traditionibus nonnullis, ceremoniis, & ritibus, *Capite* 141.
quarto afferuntur, ex ejusdem Actis illius Legationis diurnis depromta. *Caput quintum* occupant Leges Pacis Rætſchenſis, 154.
d. 21 Jan. A. 1732 inter *Annam Joannownam*, Ruſſorum Imperatricem, & *Tachmaſibum*, Perſarum Schachum, initæ, quarum Articulus II, de Limitibus utriusque Imperii in iſtis regionibus, *Capite ſexto* Annotationibus Geographicis illuſtratur. 164.
Limes hodiernus utriusque gentis eſt flumen Kar, ſive antiquis celebratiſſimus Cyrus, Κυρος, ſive Κυῤῥος.

Partis III frontem Epitome iterum exornat Chronici *Theodoſiani*. Poſt *Wladimiri* mortem *Svetopolcus* Kioviæ imperii habenas capeſſebat, multa in populum benevolentia novum firmare cupiens regnum, cujus tamen omnem gratiam amiſerat, fratribus duobus, *Boriſſo* & *Glebo*, miſere trucidatis,

Ddd Prin-

Principibus tanta vitæ innocentia conspicuis, ut inter Russicæ Ecclesiæ Sanctos referri meruerint. Paria metuebat *Jaroslawus*, frater, Novagorodiæ Princeps, unde bellum civile ancipiti fortuna gestum. Pulsus *Svetopulcus* ad *Boleslaum*, Poloniæ Regem, confugit, cujus auxilio suffultus, A. 1018 *Jaroslawum*, fratrem, magno prælio victum, vicissim pepulit. Tandem novo prælio, eoque internecino, res decisa. *Jaroslawus*, licet ægre victor, Imperium Russicum tenuit, *Svetopulcus* victus in

Pag. 184. desertis Bohemiam inter Poloniamque vitam finivit. Sub hoc demum *Jaroslawo* altitissimas radices egerunt Christiana sacra inter Russos, Kioviam regiam sibi sedem, urbem Metropolitanam esse jussit, multis ædificiis, maxime sacris, eandem ornatiorem reddidit, & tandem A. 1055, regno inter duodecim filios diviso, ubi tamen potior pars & Kiovia, Imperii caput, natu maximo, *Isjaslawo*, obtigit, anno ætatis septuagesimo sexto decessit.

194. *Caput secundum* agit de Opere rarissimo: *Noord- en Oost-Tartarye door Nicolaes Witsen.* Vir summus, *Nicolaus Witsenius*, qui Amstelodamensium Consul d. 10 Aug. A. 1717 ætatis anno septuagesimo septimo obiit, Belgarum olim apud Russos Legatus, per omnem deinde vitam in eo totus fuit, ut Tartariam, Septentrionem versus & orientem solem sitam, magnam, sed parum notam, orbis terrarum portionem, sua industria illustraret. Prodiit Geographica illarum regionum Charta A. 1687. Huic Commentarii loco esse debebat Opus illud: *Noord- en Oost-Tartarye.* Typis etiam excusum A. 1692, atque iterum A. 1705. Sed, quod illa omnia nondum satisfacerent accuratissimo Viro, ita pressit suppressitque utramque editionem, ut ne amicissimis quidem, exstare Opus, innotesceret. Sunt in Bibliotheca Petroburgensi exempla utriusque editionis, quæ res

222. merito impulit Cl. *Müllerum*, ut in *Capite secundo*, ut diximus, Operis Historiam daret, in *Capite* vero *tertio* Indicem Operis locupletissimum, ex quo veluti ex ungue discere est, quam præclara nimia *Witsenii* magni nihil falsi dicendi cupido nos celaverit.

277. Claudit hanc *Partem Capite quarto* Conspectus Operis, cui titulus: *Commentarii de Rebus Chalmyccicis Libri IV, Autore*

tore Gerardo Friderico Müllero. Erit horum *Librorum I* de Hiſtoria Chalmyccica; *II* de Religione Chalmyccica; *III* de Literatura Chalmyccica; *IV* Vitæ & morum gentis deſcriptio. Euge! bonum factum! Quis unquam crediderit? Sacerdos & Politicus Chalmyccus, Legati ad Magnam Ruſſorum Imperatricem, ſuos Libros, ſuos Commentarios, ad ornandam Hiſtoriam patriam, promiſerunt. Nec exiguo uſui erunt *Unkowskiana, Witſeniana, Kyrilowiana*, alia. Nos Cl. *Müllero*, cujus, nos ante aliquot annos inviſentis, eruditionem humanitatemque cognoviſſe cum voluptate recordamur, iter longinquum, quod ante aliquod tempus ingreſſus eſt, etiam literarum cauſa, fortunatiſſimum precamur, &, ſi hæc redux aliquando legat, ut *Res Chalmyccicas* urgeat, ſtudioſe rogamus.

ISTRUZIONE INTORNO ALLE FEBRE, &c.

h. e.

INSTRUCTIO CIRCA FEBRES, SCRIPTA Autore JOANNE DOMINICO SANTORINI, Protomedico Anatomico, dedicata Summo Sanitatis Magiſtratui Venetiarum.

Venetiis, prelo Joannis Baptiſtæ Recurti, 1734, 4.
Plag. 19.

Qui jam ſtudio rei Anatomicæ magnam nominis ſui celebritatem conſecutus eſt Cl. Autor, eo majorem hujus Operis ſui dignitatem fore, certo confidere poteſt, quo luculentiores eſſe ſolent obſervationibus Anatomicis ſuperſtructæ cauſarum morbificarum declarationes. Equidem in arte medica minus verſatis, Chirurgis ſcilicet, qui militum curam ſuſcipiunt, ſe ſcripſiſſe profitetur; verum enim vero, &, ſi qui alii magis exercitati ſunt, invenient de quo Autor gloriari poſſit. Febrium ſigna ex pulſus, cujus differentiæ allegantur, conditione, ex linguæ ariditate, reſpirationisque intenſiore motu, judicantur. Omnium autem febrium generatim conſideratarum cauſa eſt

 ſangui-

ſanguinis viſciditas,ex qua,circa vaſorum extremitates hærente, cordis impotentia oritur, ut finem ſuum,ſecretiones,aut excretiones,aſſequi nequeat,nec non totius ſanguinis,ad motus ſui principium regurgitantis, inordinatus circuitus. Ad hæc enim potiſſimum momenta redit,quicquid de viſcedine humorum,a lymphæ defectu exorta, tanquam febrium cauſa, dici poteſt. Pituitæ ortus ille eſt: innatant limpidiſſimo ſanguinis fluido partes diametro minutiſſimæ arteriolæ minores, quamdiu legitima ſolutione in parvitate ſua verſantur; augetur moles,ſi, paupertie ſeri oborta, plures inter ſe coiverint, inde arteriolæ diameter, tranſituris moleculis, minor non admittit ſanguinem ſic formatum, inde febres inter ſe diverſæ pro pituitæ quantitate, qualitate, & obſtructionis intra vas capillare modo. Hæc cauſæ morbificæ varia modificatio febres alias periodicas, alias acutas, chronicas alias, efficit. Periodicæ, quæ typum exercent ſunt, intermittentes, remittentes, & pernicioſæ, qui terminus haud ita pridem Medicorum ſcholis recens illatus eſt, ejusdem cum febre erratica incerti ordinis, ſed malignaſcente ſignificatu. Acutarum febrium familia ſimplices benignas, acutas vehementes, malignas puta & inflammatorias, ſub ſe comprehendit. Chronicæ autem ſeroſæ ſunt, ſcirrhoſæ, & ulceroſæ. De ſingulis ſpeciatim monet: Periodicæ intermittentes quotidianæ ſunt ſenibus periculoſæ, hieme potiſſimum ingruentes pulſu minuto, tardo, urina, diſcolore, alba. Tertiana modo ſimplex eſt, modo compoſita, nunc intermittens, nunc continua, jam legitima, jam ſpuria. Tertiana continua ea eſt, quæ medio tempore, quo paroxyſmi alterni ſunt, dolore ſtomachi, capitis, ſudoribus, lipothymiis, quibus ardens eſſe videri poſſet, ægrum affligit, de quibus, tum etiam de aliis intermittentibus, ſignum ſalubre eſt anticipare paroxyſmos, inſalubre, aut conſtare, aut poſtponere. Tertianæ duplices eodem die bis increbreſcunt; tertianæ continuæ plerumque ſunt duplicatæ. Quartana reliquis omnibus diuturnior, ſed boni nominis variorumque malorum debellatrix; quodſi tamen pertinax fuerit, viſcerum, maxime vero lienis, tumores ſocios habet. Periodicæ remittentes claræ aliæ ſunt, aliæ vero obſcuræ.

ræ. Claras appellat Autor, quarum luculentum principium & accessus sensibilis, incrementum etiam & decrementum, facile cognoscendum; obscuras, quæ, non advertente ægro, &, sibi male esse, nondum professo, jam aliquo tempore durant, remittunt etiam, ægro præter corporis atrophiam viresque minus constantes nihil conquesto, inde de novo insultant, novam se febrem mentientes, cum prima illa sit. Hecticæ sunt illæ. Perniciosæ ex periodicis illæ sunt, sed pessimæ notæ, quæ ex tertianis in duplicatas, ex duplicatis in continuas, denique in malignas, atrocibus symptomatibus, vomitionibus, lipothymiis, stipatas, degenerant, ex quarum ordine sunt, Hemitriteæ, Leipyriæ, syncopales, & cardialgicæ, antiquorum. Acutæ febres brevi spatio decurrunt, & pro symptomatum gravitate, aut periculi metû, modo simplices benignæ sunt, modo vehementes & malignæ, modo denique inflammatoriæ. Simplices, si unius diei, Ephemera, si quatuor ad summum spatio decurrunt, Synochos audiunt. Sunt tamen ex isthac acutarum classe, quæ vel tertianis duplicatis, vel iisdem continuis, accenseri merentur, sicut jam declaratum, intermittentes continuas cum ardentibus acutis facile confundi. Acutæ vehementes, ob symptomatum atrociam & imminens vitæ periculum sic dictæ, varios habeat malignitatis gradus, sed vix determinandos, sicut & acutæ simplices aliqua sui parte malignitatem haud raro induunt, aut in vehementes degenerant. Has si quis apte & convenienter ab inflammatoriis acutis distinguere velit, attendat in illis, incerto loco & undique sanguinis motum retardatum fieri, in his vero fixum quendam allegari posse locum, in quo sanguinis grumescentia cum inflammatione grassari susceperit. Inflammatoriæ istæ medio modo sese habent inter acutas & vehementes, & utrinque participant. Sunt autem sanguinis in inflammatoriis istiusmodi variæ affectiones. Aut enim retardatur, aut subsistit, aut denique grumescit. Tribus istis motus vitiis aliquid separati vere inest, in quibus rite dijudicandis partim ad grumi intensiorem gradum, partim ad partium teneritatem, respiciendum est. Addendum, & hoc modo febrem esse symptomata inflammationis, modo febrem præcedere, sub-

 sequi

ſequi inflammationem. Inde inflammatoriæ aliæ ſunt eſſentiales, aliæ ſymptomaticæ, aliæ internas, aliæ externas, aliæ utrasque invadunt corporis humani partes, hoc modo inter ſe differunt, omnes exanthematicæ, quæ aliquando, prout Eriſipelas capitis etiam nobiliora viſcera in conſenſum trahunt, internorum viſcerum inflammatoriæ haud raro in chronicas ulceroſas mutantur. Chronicæ febres, vehementia in acceſſu, gravitate ſymptomatum in progreſſu, & durationis mora, aut incerti termini fine, a reliquis omnibus diſcrepant. Ex his aliæ ſunt ſeroſæ, quarum ſcilicet cauſa morbifica in humoribus hæret, quas Cl. Autor in cachecticas, ſcorbuticas, & celticas, (videtur enim Gallos, Italiæ tyrannos, offendere noluiſſe, quando morbum teterrimum conſueto morbi gallici nomine privet,) denuo ſubdividit. Scirrhoſæ febres ſunt, quæ viſcus quodpiam nobilius, maxime vero glandulas, obſtructas habent, aut prægreſſas, aut concomitantes, aut ſubſequentes. Ulceroſæ, a prægreſſa inflammatoria ortæ, apoſtemati partis vel internæ, vel externæ, vel utriusque ſimul, accidunt. *Altera* nobiliſſimi Operis *Pars* curam febrium pro diverſitate cauſarum diverſiſſimam ſuppeditat, cujus medelæ quamvis pauciores fontes ſuppeditet, eosdem tamen puriſſimos indicat & maxime defæcatos. Quotidianarum anchora ſacra ſunt Emetica, ſubſequentibus aromaticis incidentibus, ammoniacalibus, cum Chin-Chinæ uſu junctis. Eadem remedia tertianam profligant, quibus tamen Sal amarum Anglicum itidem haud male convenit: Specificum in una quotidianarum ipſi eſt: Radix Bryoniæ, vino macerata addito Salis marini tantilli, quo vim ejus vomitoriam infringi arbitratur. Intermittentes continuæ, tertianæ duplicatæ, aut perniciosæ, dictæ, venæſectionem, non omiſſo tamen Corticis peruviani uſu, imperant, interſperſis ſudorificis & anodynis, qualia ſunt Diaſcordium Fracaſtorii & Theriacales formulæ ipſi conſuetæ: veſicatoria & frigidæ potus pro exigenda neceſſitate admittuntur. Vehementes dictæ ſudorificis curantur, itidemque venæſectione, veſicatoriis, clyſteribus, diæta cibi, aquæ potu. Chronicarum panacea eſt vomitorium, quo ſubſequentis curæ uſus luculentior eſſe poſſit, ſcorbu-

ſcorbuticæ ſero Lactis chalybeati infringuntur. Celticum malum Elleboro, Colocynthide, antimonio crudo, & mercurialibus, aſſuevit. Scirrhoſæ omnis generis aperientia poſtulant. Accedit Pharmacorum catalogus, qui cum totius Libri, Practico apprime neceſſarii, doctrina comparatus, Autori famæ augmentum, ægris certam ſalutem, pollicetur.

DELL' ARITMETICA COMUNE E SPECIOſa Trattato, &c.

h. e.

DE ARITHMETICA COMMUNI ET SPECIOſa Tractatus FRANCISCI XAVERII BRUNETTI, Sacrario Pontif. Max. Clementis XII præfecti: dedicatus. Eminentiſſ. Cardinali, NERIO CORSINI.

Romæ, apud Roccum Barnabum, 1731, 4.

Alph. 1 pl. 11, cum Tabb. æn. 2.

Non quidem alius hujus Libri ſcopus eſt, quam ut introductionis loco ſit, ad legenda atque intelligenda præſtantiſſima recentiorum Autorum ſcripta Arithmetica & analytica; ſed fatendum tamen eſt, ſingularem in eo elaborando operam collocaſſe Doctiſſ. *Brunettum.* Nam non ſolum exquiſitiſſimis, ex variis diſciplinis, utitur exemplis, ad regulas ſuas illuſtrandas, & paſſim de inventionibus inventoribusque præcipuorum theorematum mentionem facit, ſed & integras addit tractationes, curioſas, jucundas, atque utiles, quas in aliis hujus generis libris fruſtra quæſiveris. Totum Opus diviſum eſt in *Partes duas.* Quarum *prior quinque* abſolvitur *Capitibus*, in complures Articulos denuo diſtributis, quæ ad Arithmeticam communem pertinent. *Capite primo* de vulgaribus Arithmetices ſpeciebus, de extrahendis radicibus quadratis & cubicis, & de calculo rabdologico *Nepperiano*, agitur; *Capite altero* de fractionibus; *Capite tertio* de algorithmo decimali, &

& de methodo computandi, ope lapillorum, sive calculorum, proprie sic dictorum; *Capite quarto* de proportionibus, cum simplicibus, tum compositis, Arithmeticis, Geometricis, & harmonicis, de regula trium directa & inversa, de regula societatis, de regula composita, de regula falsi, tam simplici, quam duplicata, & de applicatione operationum Arithmeticarum ad quantitates continuas, sive Geometricas; *Capite quinto* denique de computo Ecclesiastico, de festo Paschali, de cyclis & periodis Chronologicis, de Calendario, & ejus reformatione *Gregoriana*. Sequitur *Pars altera*, in qua Arithmeticam speciosam Cl. Autor *sex Capitibus* pertractat. *Capite primo* generatim de Algebra differit, deinde de calculo quantitatum simplicium & affectarum, sive incommensurabilium, itemque de signis positivis & negativis, & de quantitatibus imaginariis; *Capite altero* de reductione æquationum tam primi, quam secundi, & cujusvis altioris gradus, de Problematibus indeterminatis, & de applicatione hujus calculi ad Physicam & Geometriam; *Capite tertio* de progressionibus Arithmeticis & Geometricis, de formatione potentiarum, de seriebus infinitis, de infinite parvis, de seriebus numerorum figuratorum, & de methodo applicandi series ad Geometriam; *Capite quarto* de calculo logarithmico, de sinibus, tangentibus, & secantibus, de trigonometria, & de usu calculi analytici trigonometrici in Problematibus Geometricis; *Capite quinto* de combinationibus & permutationibus, & de applicando illo calculo ad scientiam ludorum; *Capite sexto* denique & postremo de calculo differentiali & integrali. Atque hæc de ordine & instituto Autoris dicta sufficiant.

DE NOVA QUADAM FACILI DELINEATU Trajectoria, & de Methodis, huc spectantibus, Dissertatiuncula; Autore SAMUELE KOENIG.

Accidit aliquando casu fortuito, ut ante oculos meos super mensa horizontaliter posita corpus promoveretur, cui aliud

aliud filo connexum, de menſa terram pendebat. Cum viderem, corpus, ſuper menſa promotum, non recto tramite procedere, ſed inde depulſum, per viam curvilineam abire; captum novitate Problematis, a natura quaſi oblati, inceſſit animum cupido, detegendi hujus viæ naturam, inprimis cum a ſummo Viro, *Jo. Bernoullio*, ad quem detuli, illud haud quaquam ſperni intelligerem, ſed dignum judicari, in quo & ſuas methodos (haud ſane fruſtra) experiretur.

Si olim Trajectoria, quia facili motu delineari poteſt, *Hugenii* poterat in ſe convertere ſtudium, eodem nomine ſe hæc Trajectoria commendare poterit Geometris; nam ductu & faciliori, & certiori, quam illa Trajectoria *Hugeniana* deſcribi poteſt. Sed eſt tamen aliud quiddam, non figura, quod me permovit, ut de hoc negotio ſcribere inſtituerem. Concinnæ ac expeditæ methodi, ad rite pertractanda hujus generis Problemata, non in multorum poteſtate ſunt, cum tamen, hoc fieri, interſit rei mathematicæ. Cum itaque mirifice hujusmodi viæ hoc exemplo doceri queant atque illuſtrari, optimo jure hoc Problema, ſibi a me hanc operam dari, flagitare videbatur.

Dabo itaque ejus ſolutionem duplicem, per Methodum ſcilicet Virium vivarum æque, ac per principia Dynamica recepta, exemplo conſummatiſſimi Mathematici, *Jo. Bernoullii*, qui ſuas ſolutiones ſemper duplici Methodo confirmat; quo ſimul ipſi Methodo Virium vivarum haud exigua accedit autoritas.

Problema.

Corpus A, alligatum funiculo AC, ſuperincumbat plano horizontali, trajiciatur autem altera extremitas hujus funis per foramen C, quo hoc planum perforatum eſt. Ibique ſub plano alligetur huic funi aliud corpus B. Quo facto, projiciatur corpus A, data quadam velocitate, ſecundum rectam AH, perpendicularem ad funem AC. Indagetur natura curvæ AMm, quam deſcribet corpus A, dum continuo niſu corporis gravis B jugiter a Tangente deflectitur.

Solutio per Vires vivas.

Dicatur longitudo funis $CA = a$; applicata ducta ex centro C ad locum M, in quo jam corpus verſatur $= x$, & erit Artic. I.

Eee $CB = a - x$.

TAB. V Fig. 1. $CB = a - x$. Dicatur velocitas, qua fertur corpus A, quando pervenit in $M = V$, velocitas autem, qua corpus projicitur secundum tangentem $AH = f$. Velocitas, quam habet corpus $B = u$, & velocitas, quam corpus B libere cadendo ex altitudine BC aquirere potuisset $= c$. Dicatur elementum curvæ $Mm = ds$, $Rm = dy$, $MR = dx$. Massæ autem dicantur A & B.

Artic. II. Quia vis viva conservari debet, illaque mensuratur per quadratum velocitatis ductum in massam; vis viva, quæ inest corpori A, dum velocitate f secundum tangentem AH projicitur, una cum vi viva, quam acquirere potuisset, corpus B, libere cadendo ex altitudine BC, æqualis esse debet vi vivæ, quæ inest corporibus A & B, ita connexis; adeoque habetur hæc æquatio $ffA + ccB = V^2A + uuB$.

III. Sed, quia elementa $Mm = ds$ & $Bb = MR = dx$ æqualibus temporibus percurruntur, velocitates corporum erunt, ut hæc Elementa, sc. $ds : dx :: V : u$, adeoque $uu = \frac{V^2 dx^2}{ds^2}$. Et, substituendo hunc valorem in æquationem præcedentem, riteque illam reducendo, prodibit tandem $VV = \frac{(ffA + ccB) ds^2}{Ads^2 + Bdx^2}$.

IV. Constat autem ex notissimo illo Theoremate *Newtoniano* Velocitates corporis in Trajectoria esse in ratione inversa ex centro virium perpendiculariter ductarum ad tangentem. Est autem hac perpendiculari $CP = \frac{xdy}{ds}$, adeoque vi Theorematis erit $f : V :: \frac{1}{a}$ (nam in A ipsa CA ad tangentem perpendicularis est) $: \frac{ds}{xdy}$. Consequenter erit $V = \frac{fads}{xdy}$ & $VV = \frac{ffaads^2}{xxdy^2}$.

V. Sed paulo ante jam inveneramus $VV = \frac{(ffA + ccB) ds^2}{Ads^2 + Bdx^2}$, adeoque, æquando hos duos valores, habetur hæc æquatio

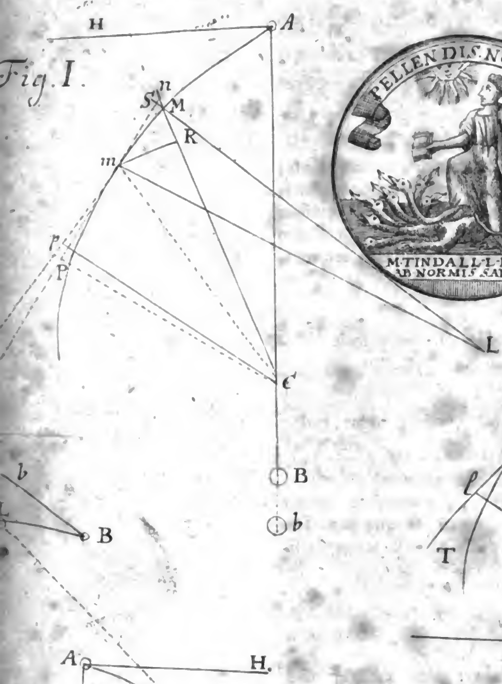

Fig. I.

Fig. IV.

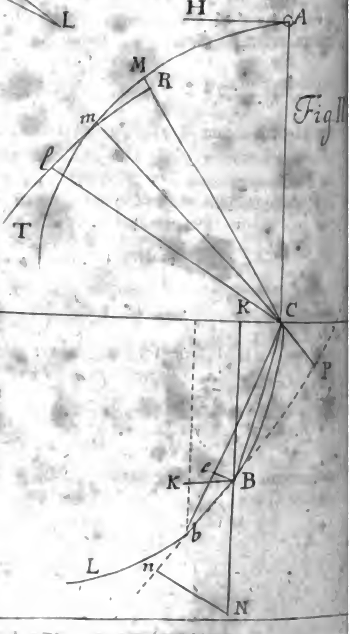

Fig II

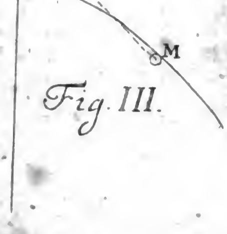

Fig. III.

$\frac{ffaads^2}{xxdy^2} = \frac{(ffA+ccB)ds^2}{Ads^2+Bdx^2}$. Quæ rite reducta, poſitoque pro ds^2 Valorem dx^2+dy^2, dabit hanc $dy^2 = \frac{ffaadx^2(A+B)}{Affxx+Bccxx-Affaa}$.

Quia autem c deſignat velocitatem, quam grave libere cadendo ex altitudine $CB=a-x$, acquireret, erit ex formulis Dynamicis $cc=2g.\overline{a-x}$. (g deſignat gravitatem naturalem.) Ponatur, ſimili modo velocitatem f acquiri lapſu libero gravis ex altitudine b, & erit ex iisdem formulis $ff=2gb$, quibus valoribus in æquationem præcedentem ſubſtitutis, naſcetur tandem hæc finalis, naturam curvæ quæſitam declarans Artic. VI.

$$dy^2 = \frac{baa(A+B)}{Abxx+Baxx-Bx^3-Abaa}.$$

Sequitur jam Solutio ejusdem Problematis per principia Dynamica, præmiſſo tantum hoc Lemmate.

Lemma.

In omni curva, cujus applicatæ ex centro ducuntur, radius oſculi (quem dicam R,) ſemper eſt $=xdx : diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right)$. VII.

Demonſtratio.

Ducatur tangens mP, & alia infinita propinqua Mp. Demittantur ad illas perpendiculares cP, Cp. Ob triangula ſimilia MmR, MCP habetur $mp = \frac{xdx}{ds}$, & $CP = \frac{xdy}{ds}$. adeoque Pp ejus differentiale $= diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right)$. Sed triangula Pmp, mLM ſunt ſimilia, ut attendenti facile patebit, adeoque hæc analogia locum habet. $Pp : Pm = Mm : ML$. i. e. $diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right) : \left(\frac{xdx}{ds}\right) = ds : \frac{xdx}{diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right)} = ML$, ſeu radio oſculi. Q. E. D.

Scho-

Scholion.

Poſſem hanc quantitatem $\frac{xdy}{ds}$ actu differentiare, ſed malo differentiationem tantum indigitare, ob inſignem commoditatem, quæ integraturo inde redit, ut ſtatim manifeſtum fiet.

Artic. VIII. Hoc Lemmate conſtituto, ipſum Problema, retentis omnibus denominationibus, quemadmodum illas (Artic. I) aſſumſimus, hunc in modum ſolvi poteſt.

Cum elementum Mm, quod a corpore A velocitate V percurritur, ſit particula circuli, radio oſculi ML deſcripti, erit illa vis, quæ corpus normaliter ad curvam urget $= \frac{VVA}{R}$. Et hæc vis proportionalis eſt lineolæ MS, inter hoc curvæ elementum & tangentem interceptæ, uti notum eſt. Hinc jam inveniri poteſt vis centralis, agens in directione radii vectoris MC, inſtituendo hanc analogiam.

$$MS : Mn = \text{ſive } mR\,(dy) : Mm\,(ds) : \frac{VVA}{R} = \frac{VVAds}{Rdy}.$$

Adeoque $\frac{VVAds}{Rdy}$ eſt illa vis centripeta, quæ ſemper in directione radii vectoris requiritur, quo corpus in hac curva maneat. Sed vidimus jam in præcedente Solutione (Artic. IV), VV æquale eſſe ipſi $\frac{ffaads^2}{xxdy^2}$, adeoque, ſubſtituto hoc valore, erit hæc vis centralis $= \frac{Affaads^3}{Rxxdy^3}$. Sed per Lemma $R = xdx : diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right)$. Adeoque erit $(Affaads^3) : Rxxdy^3$

$$= \frac{Affaads^3 .\ diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right)}{dx .\ x^3 dy^3} = \frac{Affaa .\ diff.\left(\frac{xdy}{ds}\right)}{dx .\ \left(\frac{xdy}{ds}\right)^3}.$$ Quia in

hac

hac fractione denominator est potentia integralis numeratoris, quantitas hæc integrari potest. Integretur itaque, & deinde indigitetur potius differentiatio, & induet expressio vis centripetæ hanc formam, $-\frac{Affaa}{2dx}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)$.

Cum autem in hoc casu tensio funis corpus A in orbita sua retineat, erit hæc tensio $= -\frac{Affaa}{2dx}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)$, adeoque hac vi corpus B etiam retrahitur: nam tensio se exserit hinc inde æqualiter. Consequenter vis motrix, qua corpus B ad descensum animatur, erit differentia harum virium motricium sc. $= gB + \frac{Affaa}{2dx}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy}\right)$, & vis acceleratrix erit (dividendo sc. per massam B) $= g + \frac{Affaa}{2dx.B}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy}\right)$, (seu ponendo $2gb$ pro ff,) $= g + \frac{gAbaa}{dx.B}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy}\right)$. Multiplicetur hæc vis acceleratrix per elementum spatioli $Bb = -dx$, (nam $CB = a-x$, adeoque $Bb = -dx$), & erit $udu = -gdx - \frac{gAbaa}{B}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)$, &, integrando & addendo constantem C, erit $\frac{1}{2}uu = -gx - \frac{gAbaads^2}{xxdy^2} + C$. Ut determinetur hæc constans C, cogitandum, ab initio descensus corporis B, quando $u=o$, x æquale fieri a, & $dy = ds$, adeoque erit in illo casu $-ga - \frac{gAb}{B} + C = o$, consequenter $C = ga + \frac{gAb}{B}$. Et ita æquatio inventa & rectificata hæc erit $uu = 2g.(a-x) + \left(1 - \frac{aads}{xxdy^2}\right)\frac{gAb}{B}$. Adeo-

Artic. IX.

 que

que $VV = 2g.\overline{a-x} + 2\left(1 - \frac{aads^2}{xxdy^2}\right)\frac{gAb}{B}.\frac{ds^2}{dx^2}$. (Artic. III).

Artic. X. Sed vidimus (Artic. IV), idem VV = esse $\frac{ffaads^2}{xxdy^2} = \frac{2gbaads^2}{xxdy^2}$, (ponendo pro ff, $2gb$). Adeoque, æquando hos valores, prodibit hæc, $2g.\overline{a-x} + 2\left(1 - \frac{aads^2}{xxdy^2}\right)\frac{gAb}{B}.\frac{ds^2}{dx^2} = \frac{2gbaads^2}{xxdy^2}$; multiplicando duo membra per $Bxxdy^2$, & dividendo illa per $2gds^2$, habebimus hanc, $Baxxdy^2 - Bx^3dy^2 + Abxxdy^2 - Abaads^2 = Bbaadx^2$, & substituto loco ds^2 valore ejus $dx^2 + dy^2$, ac, æquatione dein rite reducta, invenietur

$$dy^2 = \frac{baadx^2.\overline{B+A}}{Abxx + Baxx - Bx^3 - Abaa}$$, prorsus uti Artic. VI invenimus.

Corollarium I.

XI. Velocitas corporis A, in quovis curvæ puncto, jam sine negotio determinari potest. Vidimus $VV = \frac{2gbaads^2}{xxdy^2}$. Habuimus etiam Articulo X hanc æquationem $Baxxdy^2 - Bx^3dy^2 + Abxxdy^2 - Abaads^2 = Bbaadx^2$, quæ abibit in hanc, ponendo pro dx^2, potius $ds^2 - dy^2$, illamque reducendo; $(Baxx - Bx^3 + Abxx + Bbaa)dy^2 = (Bbaa + Abaa)ds^2 = baads^2 (A+B)$, adeoque $\frac{baads^2}{dy^2} = \frac{Baxx + Abxx - Bx^3 + Bbaa}{A+B}$, &, multiplicando ambas æquationes per $\frac{2g}{xx}$, habetur $\frac{2gbaads^2}{xxdy^2}$

$$= VV = 2g\left(Ba + Ab - Bx + \frac{Bbaa}{xx}\right) : A+B.$$

Corolla-

Corollarium II.

Eodem modo tensio funis, seu Vis centripeta haberi potest. Artic. XII.

Invenimus illam supra Art. VI $= -\frac{gAbaa}{dx}\, diff.\, \frac{ds^2}{xxdy^2}$.

Sed $-\frac{gAbaads^2}{xxdy^2} = \frac{gA}{A+B} \cdot \left(-Ab - Ba + Bx - \frac{Bbaa}{xx}\right)$.

Adeoque $-\frac{gAbaa}{dx}\, diff. \frac{ds^2}{xxdy^2} = \frac{gA}{(A+B)dx} . \times . Diff. (-Ab$

$-Ba+Bx-\frac{Bbaa}{xx}) = \frac{gA}{(A+B)dx} . \times . \frac{Bdx + 2Bbaadx}{x^3}$, &, actu

multiplicando, habetur tensio funis quaesita $= \frac{gAB}{A+B}\left(1 + \frac{2baa}{x^3}\right)$.

Hinc jam facile haberi potest Solutio sequentis Problematis, haud quoque injucundi.

Problema.

Habeant se plane omnia, ut in Problemate praecedente, excepto eo, quod corpus *B*, non jam verticaliter, ut ante, sed super curva *CBL*, descendat, cujus natura datur, postulo naturam curvae *MmT*, quam corpus *A* suo delineabit cursu. TAB. V Fig. 2.

Solutio.

Retineantur omnes linearum denominationes, prout illas ante primo designavimus, additis adhuc insuper his, $Bb = dr$, $BK = t$, consequenter $bk = dt$. Artic. XIII.

Corpus *A* a tensione funis in curva *AmT* retinetur, sed haec vis seu tensio funis $= -\frac{gAbaa}{dx}\, diff. \left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)$, (Artic. VI).

Adeoque hac vi etiam retrahitur corpus *B* in directione funis *BC*. Decomponatur haec vis in duas alias *CP* & *BP*, quarum

rum quidem prior CP, ad tangentem BP normalis, ab illa gravitatis parte, quæ corpus ad curvam CBL adigit, destruitur; altera vero BP directe contraria est vi motrici corporis B, a gravitate oriundæ, secundum directionem tangentis Pb. Designetur gravitas per lineam BN, & decomponatur in duas alias Bn & Nn, quarum altera Nn ad curvam normalis est, altera autem Bn tangenti parallela ob Triangula BbK, BNn similia, erit $Bb : bk :: BN : Bn$,

i.e. $dr : dt :: Bg : \frac{gBdt}{dr} = Bn$, seu vi motrici corporis B secundum tangentem, a gravitate sola oriundæ.

Decomponatur simili modo tensio funis expressa per BC, seu illa vis, qua corpus B, secundum directionem BC, retrahitur, ponendo $BC : BP :: Bb :: bc$, i.e. $dr : -dx ::$

$$-\frac{gAbaa}{dx}\,diff.\left(\frac{ds^2}{x^2dy^2}\right) : \frac{gAbaa}{dr}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right) = BP.$$

Adeoque vis motrix in directione tangentis, qua corpus B animatur $= \frac{gBdt}{dr} - \frac{gAbaa}{dr}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)$. Et $udu =$

$$\overline{\frac{gBdt}{dr} - \frac{gAbaa}{dr}\,diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)}\cdot\frac{dr}{B} = gdt - \frac{gAbaa}{B}$$

$diff.\left(\frac{ds^2}{xxdy^2}\right)$. Consequenter, integrando & æquationem, ut jam ante factum est, rectificando, prodibit $\frac{1}{2}uu = gBt + \frac{gAb}{B} - \frac{gAbaads^2}{Bxxdy^2}$. Sed, quia spatiola dr, ds, eodem tempore percurruntur, erit $uu : VV :: dr^2 : ds^2$, hinc jam haberi potest $VV = 2\left(gBt + \frac{gAb}{B} - \frac{gAbaads^2}{Bxxdy^2}\right)\frac{ds^2}{dr^2}$. Sed idem

$VV =$

$VV = \frac{2ghaads^2}{xxdy^2}$, adeoque, æquando hos valores, dividendo per ds^2, facile habetur hæc, quæ naturam curvæ exprimit, scilicet $Btxxdy^2 - Abaads^2 - Abxxdy^2 = Bbaadr^2$.

Hinc jam sine negotio aliud Problema solvi potest, cujus solutio difficilior videri poterat. Quod scilicet postulat, ut data natura curvæ describendæ *AML*, inveniatur curva *CBb*, super qua corpus *B* descendens; alterum corpus *A* per hanc viam datam curvilineam ducat.

Solutio.

Quia curva *AMm* datur, in qua corpus *A* retinetur, vi directa versus datum virium centrum *C*, etiam hæc vis datur. Nam, data orbita, in qua corpus moveri debet, & dato centro virium, etiam datur vis centralis, quæ corpus in hac orbita retinere potest. Dicatur hæc vis centripeta φ; per φ intelligo functionem ex indeterminata x & constantibus. Adeoque, quia omnis vis centralis a tensione funis oritur, erit hæc tensio funis $= \varphi$. Et, insistendo vestigiis analogiæ, Artic. XIII expositæ, invenietur vis, quæ corpus *B* retrahit, secundum tangentem $Bb = \frac{-\varphi dx}{dr}$. Adeoque vis motrix corporis $B = \frac{gBdt}{dr} + \frac{\varphi dx}{dr}$, ejusque vis acceleratrix $= \frac{gdt}{dr} + \frac{\varphi dx}{Bdr}$. Consequenter $udu = gdt + \frac{\varphi dx}{B}$, & integrando $\frac{1}{2}uu = gt + \int \frac{\varphi dx}{B}$, & $uu = 2gt + \frac{2}{B}\int \varphi dx$, adeoque (Artic. III) $VV = \left(2gt + \frac{2}{B}\int \varphi dx\right)\frac{ds^2}{dr^2}$. Sed,

Fff quia

quia uu, etiam $= \frac{2gbaads^2}{xxdy^2}$, habetur hæc æquatio

$$xxdy^2 \left(gt + \frac{1}{B} \int \varphi dx\right) = gbaadr^2.$$

Sed ex hac æquatione eliminandum adhuc eſt dy^2, quod quo pacto commode fieri queat, quoque oſtendendum. Diximus vim centripetam, qua corpus A in ſua orbita retinetur $= \varphi$. Repræſentetur hæc vis per MC, & decomponatur in duas Cl & Ml. Quarum altera Cl ad tangentem perpendicularis conatum corporis centrifugum retundit, altera autem Ml, utpote tangenti parallela, corpus accelerat. Quia itaque Triangula MCL, MmR ſimilia ſunt, habetur $ML = \frac{\varphi dx}{ds}$. Conſequenter vis acceleratrix corporis A ſecundum tangentem $= \frac{\varphi dx}{Ads}$. Et ſic $VdV = \frac{\varphi dxds}{A\,ds} = \frac{\varphi dx}{A}$, & integrando $\frac{1}{2} VV = \frac{1}{A} \int \varphi dx$, ſed denuo ob ſpatiola ds, dr, eodem tempore percurſa erit.

$$VV : uu :: ds^2 : dr^2 :: \frac{1}{A} \int \varphi dx : gt - \frac{1}{B} \int \varphi dx,$$ conſequenter $$ds^2 = \frac{\frac{dr^2}{A} \int \varphi dx}{gt - \frac{1}{B} \int \varphi dx} = dx^2 + dy^2,$$ adeoque

$$dy^2 = \frac{\frac{dr^2}{A} \int \varphi dx}{gt - \frac{1}{B} \int \varphi dx} - dx^2.$$ Subſtituto hoc valore in æquatione ante inventa, prodibit tandem hæc, quæ naturam curvæ

quæ

quæsitæ exhibet, $\frac{xxdr^2}{A}\int\varphi dx - xxdx^2\left(gt - \frac{1}{B}\int\varphi dx\right)$
$= gbaadr^2$.

Problema Geometris propositum.

Si qui forte in hæc incident, quos hæc speculari juvat, tentent sequens Problema, quo, quid valeant methodi, quibus forte utuntur, explorare poterunt.

Cogitetur, corpora *A* & *B* se invicem attrahere vi qualicunque data, & projici corpus *A* velocitate data, secundum tangentem curvæ *AH*, & ita progredi secundum ductum hujus curvæ *AM*, quia in concavitate curvæ movetur, adeoque ex ea elabi nequit. Eodem tempore corpus *B* projiciatur in directione data *Bb*, velocitate data, & vis, qua corpora continuo, alterum versus alterum, propelluntur, libere agat. Doceatur natura curvæ *BL*, quam corpus *B* hoc motu describet. Hoc Problema adigit ad inventionem quorundam theorematum, quæ nosse operæ pretium erit.

Historische und Theologische Einleitung in die Religions-Streitigkeiten der Evangelisch-Lutherischen Kirche, 2c.

h. e.

INTRODUCTIO HISTORICO-THEOLOGICA in Religionis Controversias, quæ præcipue extra Ecclesiam Evangelico-Lutheranam ortæ; Autore JO. GEORG. WALCHIO, Theol. Doct. & Prof. Publ. Ord. in Academia Jenensi.

Tomus II.

Jenæ, apud Jo. Meyeri viduam, 1734, 8.
Alph. 3 pl. 9.

Edidit Cel. Autor Historico-Theologicam Introductionem
in Controversias Religionis extra Ecclesiam Evangelico-
Lutheranam ortas ante aliquot annos, ejusque recensionem a
nobis datam esse nuper in *Actis* hujus *Anni Mens. Aug. pag. 373*
seq. meminimus. Jam S.Rev.Vir constituit,singula capita laudatæ
Introductionis copiosius fusiusque elaborare, & in lucem emit-
tere. Itaque in hoc *altero Tomo* Controversiæ cum Pontificiis
agitatæ pluribus proponuntur,& multis accessionibus auctæ,ite-
rum exhibentur. *Caput I* de ratione & necessitate Theologiæ
Polemicæ operam dandi,deque ejus mediis,ita locupletatum cer-
nitur, ut multa, quæ antea brevissimis tradita erant, jam co-
Pag. 2 seq. piosius pertractata reperiantur. Sic enim nunc demum multo
fusius agitur de denominationibus Theologiæ Polemicæ, de
16 seq. vero & perverso usu Philosophiæ in Controversiis Theolo-
gicis, de insigni Historiæ Ecclesiasticæ usu in Theologia Po-
25 seq. lemica, ubi verbosius docetur, qua ratione Historia Dogma-
tum, Doctorum, Sectarumque, nec non rituum Ecclesiastico-
44 seq. rum, recte & utiliter sit applicanda. Quod ad objectum Theo-
logiæ Polemicæ attinet, de hoc quoque argumento jam Cel.
Autor pluribus exposuit, & de Articulis fidei, de erroribus,
eorumque autoribus, discrimine ipsorum diligentius indicato,
74 seq. commentatus est, auxitque simul notitiam illorum Scripto-
79. rum, qui ad Theologiam Polemicam faciunt. *Capite II*,
quod est de prudentia & cautione in Theologia Polemica &
87. Controversiis Theologicis adhibenda, pluribus illustrantur re-
quisita illius, qui se Controversiis his immiscere gestit, tam
respectu intellectus, quam voluntatis: ubi de imputatione
156. consequentiarum agitur, & hæ Quæstiones discutiuntur: quid
165. Principibus facere liceat, cum quis nimio accensus zelo fuerit,
& quomodo se quis debeat gerere,cum præter meritum ab aliis
191. impugnatur, & variis accusationibus oneratur. Vehementer
etiam locupletata deprehenditur historia, ut vocantur, Metho-
239. distarum. *Caput III* agit de Controversiis inter nostram &
Romanam Ecclesiam, quod *tribus* constat *Sectionibus*. In *pri-*
ma origo, incrementum, & fata Papatus, ejusque ratio ac pe-
246. culiares doctrinæ, exponuntur. Itaque præmittitur primum
Cata-

Catalogus Scriptorum, qui de Monarchia, quam Pontifex Romanus ſibi arrogat, egerunt, & deinde oſtenditur, non rem an- Pag. 262.
tiquam eſſe, ſed novam, & ineptum eſſe, *Petrum*, ſtatuere, pri- 273.
mum Pontificem Romanum fuiſſe. Pro cujus antiquitate quo- 290.
niam Jeſuitæ cumprimis deſudarunt, Scriptores huc pertinentes copioſius commemorantur, &, qua in re conſiſtat Pontifi- 301.
cis poteſtas Eccleſiaſtica, & quatenus ſe extendat, & nec ſecularem potentiam, nec divitias & opes, ipſi deeſſe, docetur,
& tandem artes, quibus ad tantum Imperium in ſacris ſibi 309.
conciliandum uſi fuerint Pontifices, deteguntur. His præmiſſis, ad ipſam Pontificiorum doctrinam, qua ſingularem Sectam 322.
inter Chriſtianos conſtituunt, accedit, &, præmiſſa brevi Concilii Tridentini hiſtoria, eorum Dogmata ab aliis Eccleſiis diverſa dividit in theoretica & practica. Ad illa revocantur 333.
doctrinæ de Scriptura Sacra, de traditionibus, quas in rebus fidei Scripturæ Sacræ adjungunt, de Eccleſia, cujus ſententia pro principio venditatur, de Pontifice Romano, ejusque infallibilitate. His Pontificiorum principiis in religione explicatis, 377.
diſcutiuntur eorundem Dogmata, de purgatorio, de Sacramentis, eorumque numero, ac ſpeciatim de Conjugio, de pœnitentia, de extrema unctione, &c. nec non de Baptiſmo, de Con- 432.
feſſione auriculari, de Sacramento Euchariſtiæ ſub una ſpecie tantum ſumendo, de uſu linguæ Latinæ in ſacris, & cœlibatu ordinis ſacri. Ad practica Pontificiorum Dogmata, in quibus quidem cum Orientali & Græca Eccleſia plerumque faciunt, ſed a Proteſtantium tamen Eccleſiis diſſentiunt, referuntur doctrinæ de invocatione Sanctorum, eorumque reliquiarum, 503.
de libero arbitrio hominis in ſacris, de juſtificatione peccatoris coram Deo, de ſatisfactione tam pro ſuis, quam aliorum, 577.
peccatis, cui quædam de indulgentiis Eccleſiæ Pontificiæ adjiciuntur, de perfecta legis impletione, de fide ſalvifica, de incertitudine ſalutis, de transſubſtantiatione, & ſacrificio miſſatico. His omnibus Cel. Autor nonnulla ſubjungit de doctrina 634.
morali, & de cultu divino inter Romanos recepto, & ex his tandem concludit, fundamentalem eſſe differentiam inter Pon- 714.
tificiam & Evangelico-Lutheranam Eccleſiam, nec unionem

earum fieri posse, ostenditque, neminem salva conscientia a Lutheranis ad Pontificios transire posse; ubi Scriptores, qui de
Pag. 769. hoc argumento egerunt, diligentissime afferuntur. Tandem disquirit, qua ratione contra Pontificios disputandum sit, & quo modo refutandi, additis Autoribus, qui tam pro Ecclesia Romana scripserunt, quam qui contra eam calamos strinxerunt. *Sectio secunda* hujus *Capitis III* exponit Controversias Ecclesiae Romanae intestinas. Atque hic non solum ipsae Controversiae inter Pontificios agitatae fusius traduntur, sed & Auto-
856. res in unaquaque Controversia diligentius nominantur. Sic, praemissis Scriptoribus de *Jansenismo*, ejus origo, occasio & praecipuae circumstantiae, explicantur, defensores ejus, eorumque diversa genera, una cum Adversariis ejusdem, commemorantur, ipsum Controversiae caput indicatur, & Controversia de *Coelest. Sfondrati* libro orta exponitur. Inprimis autem Historia Controversiae *Quesnellianae* ita panditur, ut primo de ipso *Quesnello*, ejusque scriptis, deinde de constitutione Unigenitus, & denique de ipsa Controversia, inde prognata, curatius agatur. Praeter Controversias, de immaculata conceptione Mariae Virginis, de gratia & libero arbitrio hominis naturalis in rebus sacris, de conversione Chinensium, & tandem de Quietismo, pluribus, quam ante factum fuerat, declaratas, nunc demum accessit expositio Controversiae de peccato phi-
1017. losophico. *Sectio tertia* complectitur argumenta generalia Pontificiorum, quibus ad impugnandam Lutheranae Ecclesiae
1030. veritatem utuntur, e. g. quando clamant, novam esse Ecclesiae nostrae doctrinam, Lutheranos esse schismaticos, *Lutherum* impium hominem fuisse, nec vocationem legitimam ad Reformationem habuisse, &c. quae prout omnia a Cel. Autore doctissime refutantur, ita ab eodem accurate afferuntur testimonia, in quibus se ipsa oppugnat Ecclesia Romana, &, vitam Pontificiorum veritatem, quam jactant, suae religionis destruere, demonstratur. Tam erudite, tamque curate, haec omnia pertractata fuerunt, ut certissime confidamus, eo magis hanc novam Controversiarum cum Pontificiis editionem Sacrarum Litera-

Literarum cultoribus, & omnibus, quibus Religio nostra ac doctrina curæ cordique est, placituram esse, quo majoribus aucta accessionibus in lucem denuo emissa fuit.

DANIELIS VECHNERI, AURIMONTANI, Hellenolexias, sive Parallelismi Græco-Latini, Libri duo. Ad exemplar Argentoratense recensuit, castigavit, Supplementis Lipsiensibus, novisque Accessionibus & Observationibus, auxit, vitam Autoris, doctorum Virorum de eo judicia, & novam Præfationem, præmisit JO. MICH. HEUSINGER, Illustr. Gymnasii Gothani Professor.

Gothæ, ex officina Reyheriana, 1733, 8.
Alph. 1 pl. 21¼.

Quarta hæc est editio Libri omnium suffragiis probatissimi, utilissimi, dignissimique, qui in tabernas librarias, in quibus jam pridem desiderari cœptus est, revocaretur. Primum ille vulgatus est Francofurti A. 1610, 8, quanquam pauca exemplaria eum annum hodie præferant. Cum enim Bibliopolæ Hellenolexias inscriptio displicuisset, quod minus popularis illa videretur; reliquis exemplaribus, quibus hederæ quasi loco *Dan. Heinsii* Oratio de conjungendis Græcorum lingua & disciplinis accessit, ut facilius conciliaret emtores, hunc titulum fecit: *Illustres ac perpetui Grammaticorum canones & observationes linguæ, tam Romanæ, quam Græcæ, quibus scholastica pubes, tam quoad Etymologiam, quam quoad Syntaxin, carere nequit, docens* (hunc Syllogismum *Heusingerus* argumento esse putat, non *Vechnerum*, sed mangonem aliquem, hæc scripsisse,) *utriusque linguæ inflexiones, significationes, elegantias, imitationes, Autore M. Daniele Vechnero, Pædagogiarcha Goldbergensi, Francofurti, 1611.* Iterum secundis *Vechneri* curis prodiit Argentorati A. 1630, 8, cum Præfatione *Matthiæ Berneggeri*, quam editionem *Heusingerus* ideo secutus est, quod tertia, Lipsiensis,

ſis, A. 1680, 8, aliena manu poſt Autoris fata interpolata, multas Acceſſiones habet, quas *Vechneri* non eſſe, ſatis apparet. Eas vero a *Jo. Nicolao Wernero, Jo. Weizii* ex filia nepote, profectas eſſe, cum *Placcio* conjicit *Heuſingerus*, qui, ut ſuum utrique redderet, a *Vechnerianis* has ſeparavit, & extremis paginarum oris, una cum ſuis Annotationibus, exhibuit. Hinc aliquam jam partem conſtabit Lectoribus, quid nova hac editione præſtitum ſit; quæ tamen aliis etiam nominibus tribus illis prioribus longe eſt præferenda. Nam & Tabulæ, quibus Autor totius Libri Capita ſub uno conſpectu poſuerat, concinniore multo forma hic repræſentantur, & Index, qui nova cura huic editioni accommodatus eſt, paulo etiam plenior ſubtexitur. Præterea Scriptorum loca, quibus *Vechnerus* in teſtimonium utitur, diligenter & accurate indicantur, &, ubi non optimis ille exemplaribus fidem habuit, aut in verborum interpretatione erraſſe viſus eſt, Lectores admonentur. Ita *pag.* 25 notatur *Servius*, cujus fide *Lucani* verſus a *Vechnero* adſcribitur: *Occurrat Iberibus alter*, cum *Lucanus Lib. II v.* 54 ſcripſerit: *Occurrat Iberis alter.* Quanquam & *Iſidorus Hiſpal. Lib. IX Orig. Cap. II pag.* 1041 edit. *Gothofr.* ita verſum illum *Lucani* profert. *Pag.* 72 obſervat, *claudere*, abſolute poſitum a *Gellio* & *Apulejo*, non eſſe interpretandum *claudi*, ſed *claudicare*. *Pag.* 344 a *Vechnero* diſſentit, qui verbum *imitari*, Dativo junctum, in *Salluſtio* ſibi reperiſſe viſus eſt. *Pag.* 359 oſtendit, falſo Patavinitatis accuſari *Livium*; cum Latiniſſima ſint, quæ *Vechnerus* ſuſpecta habuit. *Pag.* 366 negat, *eſt*, pro *licet*, *Cicerone* autore dici. *Pag.* 371 falli docet *Vechnerum*, adverbia poſitionis, quæ vocant, apud Græcos generis & numeri terminationibus carere, affirmantem. Similem ac notabiliorem etiam ejusdem errorem in Addendis ad *pag.* 373 caſtigat, qui, Latine dici poſſe, ſibi perſuaſit, *dolus præſtandum eſt*, pro *dolus præſtandus*, *natura putandum eſt*, pro *natura putanda*. *Pag.* 380 *ſimul* Dativum regere, perperam a *Vechnero* præcipi, monet. *Pag.* 388 *ſcio, quod verum ſit*, ut vulgo nunc id dicitur, cum *Gronovio* rejicit.

Nec

Nec *Vechneri* tantum errata indicat, ſed & recte dicta ſæpe illuſtrat, pluribus argumentis & exemplis confirmat, vindicat, &, quid adoleſcentibus imitari liceat, quid Romanus ſermo reſpuat, ſubinde commonſtrat. Inſignes inprimis ſunt acceſſiones ad *Cap. VI, VII, VIII & IX Partis prioris Libri II*, de verborum ſignificatione inſolentiori, & a Grammaticorum præceptionibus diſcrepante, ubi & activa, quæ abſolute intelliguntur, abſolutaque, quæ active interpretanda ſunt, & activa, quæ paſſivorum locum, contraque, obtinent, magno numero collegit.

Eſt etiam, ubi ad alia, in quibus a Viris doctis diſſentit, digreditur, eaque adſpergit, quæ paucis hic attingere licebit. *Pag. 41 Demetrii* cognomen, *Phalereus*, male vulgo pronuntiari *Phaleréus*, penultima producta, autoritate & rationibus vincit. *Pag. 75*, non recte a Cel. *Heumanno* mutatum eſſe, putat, locum in *Dial. de cauſis corr. eloqu. Cap. X: Quod cum natura tua in ipſam arcem eloquentiæ ferat. Pag. 90 Cortium* miratur *Palmerii* emendationem in *Salluſt. Catil. IV, 1*, non tetigiſſe, qui reſcripſerit: *Igitur ubi animum ex multis miſeriis atque periculis requievi. Pag. 110* præſens tempus paſſivi verbi *interpretor* apud *Aut. ad Herenn. Lib. II Cap. XI* legi indicat, quod *Cellarius* florentis Latinæ linguæ ætatis eſſe negaverat. *Pag. 126, Horatianum* illud, *ventum erat ad Veſtæ*, ab *Heineccio* jure improbari, negat. *Pag. 129* rejicit phraſin, *ſilentium tenere*, pro *tacere*. *Pag. 239 Schwarzium* refellit, qui ad *Turſellinum* de particulis, *eo* cum genitivo minus uſitatum & probatum eſſe, adſcripſit. *Pag. 297, idem illis* apud *Ciceronem* legi, quod *Vavaſſor* in *Antibarb.* affirmat, falſum eſſe, docet. *Pag. 314 Munkeri* errorem ad *Hygin. fab. 101* coarguit, qui, *Goclenium* in *Obſervationibus* barbarum illud, *poſſum hanc artem*, pueris inculcare, exiſtimavit, cum *Goclenius* hoc ipſo loco id damnet & proſcribat. *Pag. 322* reprehendit *Cortii* interpretationem verborum *Ciceronis Lib. IV Ep. XIII: Ab iis ipſis, quibus tenetur*, &, *quibus* hic non tertium, ſed, ſextum, caſum eſſe, contendit, ellipſi Latinis familiari, qui præpoſitionem poſt pronomen *is* ad relativum ſubaudiunt: cujus rei exempla plura affert, &, locum *Quintiliani* apud *Lactantium V, 7*, fruſtra *Cel-*

lario suspectum fuisse, credit. *Pag. 362 Vossium & Sanctium* reprehendit, qui *oportet servo Plauto* tribuunt. *Pag. 410, habeo dicere*, pro *habeo dicendum, oportet dicere*, apud sequioris ævi Scriptores plures exstare, comprobat.

Illud etiam silentio prætereundum non est, quod Cl. *Heusingerus* aliquoties, veluti *pag. 29, 121, 163, & 392*, variantes lectiones ex Codice MSto *Quintiliani* affert, qui in Bibliotheca Sereniss. Principis Gothani servatur, quem se, ex voto Cel. *Burmanni* in Præfatione ad *Quintilianum*, cum *Burmanniana* editione contendisse significat. Eandem operam præstitit etiam *Lactantio*, cujus variantes lectiones ex ejusdem Bibliothecæ Codice membranaceo Viro Cl. *Bunemanno* suppeditavit, in quibus annotandis ipsius diligentiam laudat *Bunemannus* in *Miscellan. Lips. Tom. III pag. 118*; quare se impatientius etiam *Lactantii* editionem *Bunemannianam* exspectare ait *pag. 345*.

Nec minus gratum erit illis, qui nova hac editione uti volent, locorum quorundam emendationes, ab ipso factas, & ad nos transmissas, hic attexere. In vita *Vechneri* ad *not. d* legendum est *Ludovici Histor. Rector. Scholarumque celebr.* pro *Junckeri*, quod nomen describentis errore substitutum esse, patet, si inspicias *pag. 385*. *Pag. 10 d* leg. *Fabri Thesaur. edit. Stubel. Nam in Gesneriana est* molochus. *Pag. 13 z* leg. *Vers. 179*. *Pag. 25 h* pro verbis, *Illud enim de Hispanis tantum*, ita rescribe: *Illud enim, ac potius* Iber, Iberi, (*nam*, Iberus *de flumine tantum dici, observo,) de Hispanis plerumque, hoc de Colchica gente solum, legitur*. Vid. *Priscian. Lib. VI pag. 698. Lib. VII pag. 734, Voss. II Anal. 5. Rarius* Iberi *appellantur, qui Colchidem incolebant, ut apud Liv. Epit. CI, Flor. III, 5, 21 & 28, Tacit. VI Annal. 33*. *Pag.* ead. *i* dele verba: *quamvis non negem*, & quæ sequuntur. *Pag. 29 t* lege: Salamis *vulgo, aut* Salamin, (*quam terminationem Priscianus præfert Lib. VI pag. 689) quæ* Salamina *Justino*, cetera. *Pag. 32 c* lege: *Versu 3, qui ita ab aliis legitur*. *Pag. 39 n* lege: *Versu 322. Vide Priscian. Lib. VI pag. 720*. *Pag. 40 p* lege: *Versu 20*. *Pag. 42 b* adde: *Contra Priscianus Lib. VI pag 709 præscribit* hic Adonis, hujus Adonis. *Pag. 62 q* lege: *Versu 71*. *Pag. 129 k* pro ver-

verbis: *Libro II frustra quæras*, usque ad vocem *inquirere*, rescribe: *Lib. II Cap. 3 extr.* *Pag. 168 b* lege: *Cato apud Cicer. Lib. XV Ep. 5.* *Pag. 342 f* ita emenda: *Lib. V Cap. 11. In eandem sententiam eodem Libro Cap. 26 scribit*, cetera. *Pag. 432 v*, inductis prioribus, repone: *Lib. III Instit. Orat. Cap. VII pag. 266. Sic Lib. VII*, cetera. *Pag. 504 t* verbis: *inde est nostrum*, præpone: *rectius vero* a jocus *ducit Car. du Frêne Glossar. Tom. III pag. 1542 edit. Parisin. noviss.*

A DISCOURSE CONCERNING THE USE AND Advantages of the Gospel Revelation, &c.

h. e.

DE UTILITATE EXIMIA EVANGELII divinitus revelati Dissertatio, qua ad Objectiones, in Libro, cujus index: Christiana Religio æque antiqua ac creatio, propositas, respondetur; Autore HENRICO STEBBING, S. T. D.

Londini, sumtibus Jo. Pembertoni, 1733, 8.

Plag. $4\frac{1}{2}$.

Hæc Commentatio summa est eorum, quæ Cl. *Stebbingius*, verbi divini Minister Londinensis celeberrimus, tribus sermonibus, e cathedra sacra publice recitatis, contra *Matthæum Tindalium* disputavit. Nemini ignotæ sunt impiæ *Tindalii* contra Religionem Christianam molitiones, qui propterea Christianam Religionem divinam dicere non vult, quoniam, quæ luminis naturæ opera intelliguntur religionis naturalis capita, ad summi Numinis gratiam consequendam sufficientia judicat. Deo autem indignum esse tuetur, legi naturæ omnibus cognitæ, præter omnem necessitatem, revelationem quandam specialem addere. Sunt numero multi Viri maximæ dignationis in Anglia, quibus impius *Tindalii* Liber occasionem aperuit, Reli-

gionis Chriſtianæ veritatem eruditiſſimis Commentationibus defendendi. Inter quorum quidem præcipuos *Stebbingium* noſtrum numerare non dubitamus; qui in ipſa etiam Anglia multorum fert plauſus. Solidis enim argumentis omne *Tindalianum* Syſtema evertit. Sub initium annotat, ad hanc Controverſiam finiendam non requiri, ut a priori luminis naturæ ad
Pag. 4. beatitatem conſequendam inſufficientia demonſtretur. Cum enim mundus revelatione quadam ſpeciali non ita multo ſit antiquior, difficillimum eſſe definire, quid ſibi relicta ratio in emendandis hominum moribus poſſit. Non enim dubium eſſe, quin, qui de rebus ad religionem pertinentibus e lumine naturæ recte judicarint, cognitione eorum, quæ in revelatione ſpeciali traduntur, ſæpiſſime fuerint adjuti. Sufficere ad judicium de *Tindalii* objectionibus ferendum, ſuppoſita revelationis ſpecialis exiſtentia, ex momento ſuo ponderare, quoſnam uſus revelatio, quæ pro divina habetur, polliceatur? Qua quidem methodo, ſi diſputatio inſtituatur, nullum committi circulum.
7. Non enim argumentum eſſe: *Doctrina Evangelii inſignem præſtat uſum, igitur eſt divina revelatio.* Sed reſponderi ad hanc objectionem: *Revelatio non eſt divina. Nam eſt inutilis.* In Refutatione autem hujus objectionis omnem quæſtionem huc redire, *utrum uſus, quos doctrina Evangelii promittit, ſint in aliquo pretio habendi vel ne?* Ad quam quidem Quæſtionem Doctiſſ. *Stebbingius* reſpondet.
8. Provocat præcipue ad *Rom. VIII, 3. 4.* Quo quidem loco *Paulus* docet, præcipuam Evangelii utilitatem eſſe, ut diſcamus, Jeſum Chriſtum, filium Dei, noſtra peccata ſua expiaſſe morte, atque, ut peccatores cum Deo reconciliari poſſint, effeciſſe. Quam quidem utilitatem omnium maximam
15 ſeq. merito dicit. Neque enim e lumine naturæ conſtat, Deum iis, qui conſulto & data opera peccarunt, peccata condonaturum. Sine ipſius ſummi Numinis nova promiſſione nihil certi de hoc argumento poteſt definiri. Omnia enim ad liberum ejus arbitrium redeunt. Quod etſi ſemper vult ſapientiſſimum, nos tamen non poſſumus judicare, quid ſummæ divini Numinis ſapientiæ conveniat. Illi quidem, qui docent

ſolo

ſolo naturæ lumine ad beatitatem æternam adſpirant, pœnitentia remiſſionem peccatorum & gratiam Dei ſe conſecuturos conſiderant. Sed non niſi conjecturæ ſunt, quibus hæc ſpes nititur.

Ad doctrinas de immortalitate & de precum uſu deinceps provocat. Atque obſervat, neque de hac, neque de illa, certi aliquid ex ratione conſtare. Quodſi enim vel maxime recte ſeſe haberent argumenta omnia, e lumine naturæ ad probationem harum doctrinarum prolata, ſemper tamen hoc dubium eſſe reliquum, quod peccatum homines omnes ſummi Numinis gratia reddat indignos. Pag. 19, 32, 39.

Illud denique adjungit, quodſi etiam concedatur, de remiſſione peccatorum, de immortalitate animæ, de uſu precum, e ratione conſtare, multum tamen præſtare de his omnibus ipſiſſima ſummi Numinis promiſſa habere, quam cognitione e lumine naturæ petita unice niti. Illud enim ipſum Numen, quod hæc promittit, & peccata condonare, & animæ largiri immortalitatem, & preces exaudire. 20.

ORATIO DE VANITATE LUMINIS Naturæ, habita d. 2 Aprilis A. 1733, in communi Univertatis Andreapolitanæ Auditorio, cum Rectoris dignitatem annuam deponeret; Autore ARCHIBALDO CAMPBELL, *S. T. B. & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Profeſſore Regio.*

Edinburgi, apud G. Hamiltonum, 1733, 8.

Plag. $2\frac{3}{4}$.

Doctiſſ. Autor in Oratione ſua id agit, ut *Matthæi Tindali* refellat errores, qui in Libro, cujus index: *Chriſtianity as old as the Creation*, i. e. *Chriſtianitas rebus creatis coæva*, plane ſatis & aperte negat, poſſe Deum hominibus religionem divinitus impertire, quam ipſi viribus ſuis aſſequi non poſſint. Ex quo enim præcipua religionis naturalis 2. 4-8.

turalis capita recensuit, de quibus inter eum & *Tindalium* convenit; dedita opera inquirit, num homines, nullis instructi adjumentis adventitiis, ipsi tantum suo valeant animo, ut omnia, vel maxima saltem, religionis naturalis capita, perscrutari & consequi possint. Tuetur, homines per se neque satis valere ad immortalitatem animæ explorandam, neque ad rectam summi Numinis cognitionem sibi parandam. Quod quidem ut declaret, *Socratis* argumentum, quo animæ immortalitatem probat, sub examen vocat, illudque ad eam probandam minime sufficere judicat. *Socrates* in *Platonis Phædro*, animum esse immortalem, hac demonstrat ratione. Quod se ipsum movet, quia nunquam deseritur a se, nunquam moveri desinit. Animus se ipsum movet. Igitur nunquam moveri desinet; &, quod consequens, immortalis est. *Cicero* maximum huic argumento statuit pretium. *Licet*, inquit, *plebeji omnes Philosophi* (sic enim ii, qui a *Platone* & *Socrate*, & ab illa familia, dissident, appellandi videntur,) *non modo nihil unquam tam eleganter explicabunt, sed ne hoc quidem ipsum, quam subtiliter conclusum, intelligent.* Cl. *Campbellus* vero persuasum sibi habet, hoc *Socratis* argumento, non animi humani, sed summi, id est, Dei, æternitatem tantum constitui. Namque animam humanam nunquam fuisse ortam, & se ipsam movere, vi sibi non concessa, quis tuebitur? Fatetur quidem *Campbellus*, præter rationem a *Socrate* prolatam, alias etiam ex perfectionibus summi Numinis, ejusque providentia, depromi ad animi immortalitatem confirmandam. Cum omnes hoc nituntur fundamento, quod Deus sit, resque curet humanas, nemini animi poterit persuaderi immortalitas, nisi prius fuerit cognitum, Deum esse, rebusque consulere humanis. At enim vero Cl. *Champbellus* existimat, homines, sibi solis relictos, nullaque informatos doctrina adventitia, rectam summi Numinis non habituros cognitionem. *Homines*, inquit, *solis suis viribus instructi, quemadmodum ipsi sibi conscii sunt, omnes suos motus esse voluntarios, id est, ejusmodi naturæ, ut in ipsorum sint potestate, ipsisque pareant; ita etiam judicabunt de rebus aliis omni-*

Pag. 23.

omnibus, quæ moveri cernuntur, quasque pulsu externo non cernunt agitari. Hoc certe facient judicium de omnibus quibuscunque bestiis, sive nantes, sive volucres sint, serpentes, aut gradientes. Idem quoque forsitan habebunt judicium de ventis & procellis, fluviis, ac maribus. Mihi autem dubium non est, quin illis fuerit persuasissimum, corpora omnia cœlestia esse animantia, suaque vi & natura moveri. Pag. 24. Quæ ubi testimoniis aliquot, e scriptis paganorum Philosophorum petitis declaravit, & uberius, exposuit, *Ad me*, inquit, *quod attinet, cum mihi sit persuasissimum, homines rudes, nullaque excultos doctrina, ad magna religionis naturalis capita eruenda & perspicienda nullo modo sufficere; non possum non plane & aperte declarare, me pro certo atque cognito habere, non solum* Tindalium *vehementer errare, sed tantum abesse, ut non sit religio divinitus revelata, propterea quod capita comprehendat, quæ homines nulla sua possint indagatione explorare, ut, nisi Deus hominibus ea patefecisset religionis naturalis capita, quæ ipsi per se investigando non erant, nulla unquam in hoc mundo vera extitura esset religio. Quod vero per animos hominum antiquissimorum opinio pervaserit de immortalitate animarum, de summo Numine, divinaque providentia; hoc mihi argumento est firmissimo, Deum cum hominibus scientiam rerum olim communicasse, eisque divinitus, seu via quadam extraordinaria, res sacras aut religiosa aliqua jura revelasse.*

REMARKS ON A BOOK INTITLED: CHRIstianity as old as the Creation, &c.

h. e.

OBSERVATIONES IN LIBRUM, CUJUS index: Religio Christiana comparis cum Creatione ætatis, quibus præcipuæ Objectiones, Religioni revelatæ

latæ oppositæ, sub examen vocantur; Autore JOANNE JACKSON, Rectore Rossingtonensi in Diœcesi Eboracensi, & Præbendario Wherwellensi.

Londini, apud Joannem Knaptonum, 1731, 8.
Plag. $4\frac{1}{2}$.

Matthaeus Tindalius, Autor Commentationis, cujus index: *Christianity as old as the Creation*, impio conatu non solum generali quodam argumento Religionis Christianæ veritatem studet infringere, verum etiam in ipsa Scriptura Sacra Veteris & Novi Testamenti sibi visus est reperisse, quibus contra divinitatem ejus disputet. Doctissimus igitur *Jacksonus* suum esse duxit, & ad generale argumentum respondere, & vindicem agere dictorum Scripturæ Sacræ, quibus *Tindalius* perperam abutitur. Quocirca principe loco annotat, defendi non posse propositionem, quam *Tindalius* tuetur: religionem naturalem absolute perfectam esse, eique nihil quidpiam posse addi, cujus cognitio hominibus cedat saluti. Videlicet ne quidem de religione naturali, cum nondum esset corrupta, summa perfectio dici potest. Religio enim naturalis, in optimo suo statu constituta, relative tantum perfecta est, hoc est, homines ad beatitatem ducit. Quodsi autem ad creaturas hominibus excellentiores referatur, imperfecta forsitan erit, multo minus absolute perfecta dicenda. At enim vero, cum experientia teste constet, religionem naturalem præjudiciis numero multis, sensim introductis, esse obscuratam, atque etiam nunc obscurari, nulla dubitatio reliqua est, quin etiam relative ad homines religio naturalis queat dici imperfecta, & nova revelatio divina utique sit optanda, quæ eam pristino restituat splendori, & ab erroribus admissis præstet immunem.

Dicta Scripturæ Sacræ, quorum sanctitatem Doctiss. *Jacksonus* contra *Tindalium* tuetur, sequentia sunt: *Gen. XVII, 10, 11,*

10, 11, *XX, 6, 12*, *Exod. III, 22*, *Deut. XXXI, 23*, *Jos. V, 9*, *Judic. XI, 30, 31, 39*, *2 Sam. XXIV, 15*, *1 Reg. XIII, 18*, *XIX, 15*, *2 Reg. II, 23, 24*, *VIII, 10*, *2 Chron. XXXIV, 23*, *Jer. XX, 7*, *Matth. V, 43*, *VII, 22, 23*, *XXIV, 36*, *Jo. XII, 24*, *Rom. XII, 20*, *1 Cor. XV, 36*, *Hebr. VI, 17*. Nostrum institutum non patitur de singulis Cl. *Jacksoni* Observationibus verba facere; & nonnullæ etiam nihil singulare continent. Pleræque enim *Tindalii* objectiones tam exigui sunt ponderis atque momenti, ut nullo negotio ab omnibus iis possint refelli, qui vel semel serio & dedita opera Scripturam Sacram legerunt. Ne tamen exempla desint, sequentia annotasse juvabit. *1 Cor. XV, 36, 37*, Apostolus *Paulus*, *Stulte*, inquit, *tu quod seminas, non vivificatur, nisi mortuum fuerit. Et hoc, quod seminas, non corpus, quod nascetur, seminas, sed nudum granum, exempli causa tritici, aut alicujus ex ceteris.* Ad quæ quidem verba *Tindalius* annotat: At quis est agricola, qui ignoret, ex semine mortuo nihil quidquam progigni? Quasi vero, quod *Jacksonus* observat, contextus non doceat, de externa parte grani sermonem esse, quæ nisi corrumpatur, semen, quod est in grano, nunquam fructum feret. *2 Sam. XXIV, 15*, dicitur, summi Numinis jussu septuaginta millia Israelitarum pestilentia fuisse affectos, propterea quod Rex *David*, superbia motus, gentem Israelis numerarit. Quam quidem pœnam Deo minime dignam *Tindalius* dicit. Qui enim in gentem Israelis animadverti jure potest, cum Rex *David* tantum peccarit? Sed Cl. *Jacksonus* observat, & *Davidem* peccasse & Israelitas. Ab utroque igitur summum Numen pœnas sumsisse jure meritoque. Videlicet populus Israeliticus duarum rebellionum excitatarum erat reus. Etenim & cum *Absolone* & cum *Sheba* communem fecerat causam, *2 Sam. XX, 1*.

Quo jure Israelitæ cum Canaanitis bellum gesserint, eorumque sibi vindicarint regionem, se ignorare, sæpenumero *Tindalius* profitetur. Sed, Doctiss. *Jacksono* judice, scire poterat, Israelitas summi Numinis jussu Canaanitas bello fuisse aggressos. Cui utique jus erat, in Canaanitas ob gravissima scelera

lera & ingentes ſuperſtitiones animadvertere. Quod quidem proxenetis Iſraelitis propterea facere maluit, quo Canaanitarum exemplo & hi ſapere diſcerent, &, cum ad omnis generis ſuperſtitiones eſſent proclives, quantopere Deus adverſetur ſuperſtitionem, intelligerent.

A DEMONSTRATION OF THE INSUFFICIency both of reaſon and Revelation, &c.

h. e.

DEMONSTRATIO, QUOD ET RATIO ET Revelatio, ſeparatim & junctim conſideratæ, ad oſtendendam viam, quæ ad beatitatem ducit æternam minime, ſufficiant.

Londini, apud Joannem Roberts, 1731, 8.

Plag. $3\frac{1}{2}$.

Et huic Commentationi *Tindalianæ* controverſia anſam præbuit. Cum enim *Tindalius* diſputaret, præter rationem nos nulla indigere revelatione ſpeciali, quæ doceat, quomodo gratiam ſummi Numinis conſequi poſſimus; ii, qui cauſam agebant Chriſtianæ Religionis, nos utique revelatione quadam divina ſpeciali opus habere, propugnabant. Neque cum illo facit Autor noſter, neque horum ſententia illi arridet. Ipſi enim neque ratio, neque revelatio, ſufficere videtur. Illud demum ſufficiens medium ad ſalutem

Pag. 6. æternam dicit, quod omnibus hominibus, in omnibus locis, temporibus, circumſtantiis, non ſolum doceat veram religionem a falſis diſcernere, verum etiam vires ſuppeditet, ut veræ religionis præſcriptis non poſſit non morem

15. gerere. Contra rationem & religionem naturalem objicit, eam piis fraudibus & præjudiciis ita eſſe obſcuratam, & etiamnunc obſcurari, ut non ſit uniuscujusque, ſe in religio-

ne

ne naturali a gravissimis erroribus immunem præstare. De revelatione scripta monet, eam non in omnium atque singulorum hominum pervenisse notitiam, nec ejus sensum omnibus patere, cum sermone Ebræo & Græco sit exarata. Pag. 17 seq.
Neque enim interpretationes semper acu rem tangere. Jam vero quid est, quod sufficit, ut de religione vera edoceamur? *Immediata*, inquit, *inspiratio divina, sine qua hominibus impossibile est, obscura & abscondita religionis mysteria intelligere.* Hanc igitur ab omnibus esse 48.
expetendam, qui saluti suæ velint consulere, Deoque placere. Quibus quidem verbis Autor noster, de cujus nomine 54.
nobis non constat, aperte satis declarat, se e familia Quakerorum esse, quorum nomine hæc scriptio elaborata esse videtur. Epistola enim Dedicatoria ad Advocatos rationis & revelationis, huic Dissertationi præfixa, hisce verbis subscribitur: *Your most sincere and most respectful Friends.*

DISSERTATIO DE MATTHÆO TINDALIO; Autore CHRISTIANO KORTHOLTO, M. A. Ordin. Philos. Lips. Assessore, & Collegii minoris Princip. Collegiato.

Lipsiæ, literis Breitkopfianis, 1734, 4.

Plag. 3.

Eo consilio hæc Dissertatio a Cl. *Kortholto* elaborata est, ut haberet, quam S. Rev. *Urbano Godofredo Sibero*, Academiæ nostræ ornamento egregio, de summis in Theologia honoribus recens collatis gratulaturus, offerret, ejusque nomine inscriberet. In ea principe loco exponit, quomodo Pag. 3, 4.
Jacobi II ætate in magna Britannia de rebus sacris sentiendi, dicendi, scribendique, libertas invaluerit summa. Deinde de *Jo. Tolando*, *Antonio Collino*, & *Thoma Woolstono*, differit, qui ab illo tempore, quo impune & sine 5, 6.

 per-

periculo in Anglia licuit Christianæ Religionis veritatem scriptis impugnare, dedita opera contra cœlestem Servatoris nostri doctrinam impio detestandoque ausu disputarunt.
Pag. 7-15. Tum de *Matthæo Tindalio*, ejusdemque vita, aliquot Ob-
17 seq. servationes recenset, quas haud ita pridem in Anglia e scriptis huc facientibus excerpsit, & e sermonibus doctissimo-
16 seq. rum Virorum didicit. Postremo in πρῶτον ψεῦδος Systematis *Tindaliani* inquirit, atque declarat, tanti non esse *Tindalii* objectiones, ut ab iis, qui Christi profitentur doctrinam, sibi metuant. In *Actis* nostris *Tindalii* vice plus unafecimus mentionem. Atque institutum nostrum est, non de eorum vita solum commentari, qui scriptis editis præclare de publica literaria & civitate Dei meruere, verum etiam referre, quæ de iis memoratu sunt digna, qui eruditione sua atque ingenio ad maximi momenti veritates impugnandas sunt abusi. Operæ igitur ducimus pretium, e Cl. *Kortholti* Dissertatione ea excerpere, quibus *Tindalii* vitæ ratio describitur, usuri his ad supplenda ea, quæ jam olim in *Actis A.* 1733 *Mens. Nov. pag.* 526 de *Tindalio* commemoravimus.

Matthæus Tindalius lucem primam adspexit d. 10 April. A. 1656, in vico quodam Provinciæ Devoniensis, *Beer-Ferrers* appellato. Patrem habuit *Jo. Tindalium*, verbi divini Ministrum, inibi ab Academia Cantabrigiensi constitutum, matrem *Annam Halsiam*, ditissimam fœminam. Ad septimum usque decimum ætatis suæ annum ab ipso parente suo literarum studiis imbutus est. Quo quidem anno Oxoniensem Academiam petiit, atque ibidem Cel. *Hickesii* auspiciis literis dedit operam. Tantos in iis fecit progressus, ut anno ætatis secundo & vigesimo Collegii omnium Animarum eligeretur Socius, atque non ita multo post d. 7 Julii A. 1685 Juris Doctor crearetur. Ab anno ætatis octavo & vigesimo aulica munera gessit, a *Jacobo II*, Rege, ipsi delata. Cui ut placeret, non solum Pontificiis sacris se addixit, sed & Regis causam scriptis editis propugnavit. Cum enim A. 1693 gravissima essent inter Regem atque populum Anglicanum dissidia; librum *de Obedientia Regi a subditis in omnibus*

bus revolutionibus debita Anglico ſermone edidit, atque anno ſequenti *de Lege nationum, atque Jure ſummorum Imperantium*, aliam ſcriptionem luci expoſuit publicæ, quam eodem anno contra *Thomæ Pinſoldii* atque D. *Oldys* objectiones defendit. Non tamen ita a *Jacobo II* ſtetit, ut utramque cum eo tulerit fortunam. Cum enim intelligeret, omnem *Jacobi II* cauſam eſſe deſperatam, neque ſe *Jacobum* defendendo fortunæ ſuæ conſulere, ſententiam mutavit, atque id egit potius, ut adverſæ parti placeret. Eam in rem religionem iterum mutavit, &, relicta Pontificia, ad Anglicanam rediit. . Singulari etiam libro, A. 1706 edito, ſe Pontificiæ doctrinæ non favere, propalam teſtatus eſt. Libri index eſt: *The Rights of the Chriſtian Church aſſerted*, &c. id eſt: *Jura Eccleſiæ Chriſtianæ aſſerta contra Pontificios atque omnes alios Sacerdotes, qui independens regimen in Eccleſiam ſibi vindicant. Jo Clerico* judice, in hoc ipſo libro ſolidis argumentis contra Pontificios doctores diſputat, Jura autem Principum Eccleſiaſtica egregie defendit. Conf. *Bibliotheque Choiſie Tom. X Artic. VII pag. 305 - 363, & Tom. XXIII Artic. VIII pag. 235.* Quem quidem cum *Annæ*, Britannorum Reginæ, offerret, præmii loco 500 libras, quas vocant, Sterlingenſes accepit. *Tindalius* omnia illa, quæ *Jacobi II* temporibus geſta erant, cognita habebat atque perſpecta. Idem cauſam *Jacobi II* ipſe fortiter antea egerat, atque multum valuerat apud ejus aſſeclas. E re igitur erat Magnæ Britanniæ Reginæ, *Tindalium* ſibi muneribus devincire, cujus opera multis in rebus commode poterat uti. Neque dubium eſt, quin prudentiſſima Regina hoc munere effecerit, ut *Tindalius* deinceps in ejus atque ſucceſſorum juribus defendendis ſæpenumero fuerit occupatus. Varios enim Commentarios Politicos hanc in rem eum conſcripſiſſe conſtat. Non ſolis autem Pontificiis doctoribus adverſatur *Tindalius* in libro, cujus ſupra mentionem fecimus. Contra Eccleſiæ Anglicanæ doctores itidem diſputat, præſertim contra illos, qui inter veræ Eccleſiæ notas numerant, ut Eccleſia ab Epiſcopo regatur, & ſucceſſioni Apoſtolicæ mul-

tum tribuunt. Qua quidem occasione cum multa acerbe dixisset in Episcopos & Episcopales, eorum contra se provocavit calamos. *Potterus*, *Hickesius*, *Bennetus*, *Wottonus*, *Oldisworthius*, *Hillius*, *Gibsonus*, *Waterlandus*, *Berrimannus*, *Mangeyus*, & alii præcipuæ dignationis Viri, scriptis editis contra *Tindalii* librum *de Juribus Ecclesiæ Christianæ* disputarunt; *Tindalio* duobus scriptis, publicæ luci expositis, se contra tot argumenta in contrarium adducta defendente. *Tindalius* se Christianæ Religionis hostem publice tum temporis nondum profitebatur. Ipse potius in Christianis numerari volebat. Cum enim *Georgius I*, Magnæ Britanniæ Rex, *Tindalio* 200 librarum annuos reditus concederet, ad finem usque vitæ illi solutos, quo ejus causam oblata opportunitate ageret, Sacra Cœna publice in Æde Anglicana eo consilio usus est, ut, se Anglicanæ Ecclesiæ addictum esse, palam testaretur. Cum nemo in Anglia muneribus politicis possit admoveri, neque a Rege stipendia recipere, nisi Ecclesiæ Episcopali sit addictus; statutum est, unumquemque, cui munus aut stipendium aliquod confertur, ea de causa Sacra Cœna publice uti debere, ut Episcopalem se esse declaret. Quod quidem institutum multis, iisque gravissimis, abusionibus aperit occasionem. Non dubitant enim pessimi homines, qui Sacræ Cœnæ mysteria privatim rident, publice iis uti, quo stipendium vel munus aliquod consequantur. Ita constat, *Antonium Collinum* eo ipso tempore, quo scriptis editis omnis Religionis Christianæ veritatem aperte impugnabat, epulum sacrosanctum in Æde Episcopali adiisse, quo amplissimo cuidam muneri in Essexia præesse posset. Neque aliter sese res *Tindalii* habet. Quam enim publice profitebatur religionem, eam privatim sceleratissimo ausu conviciis proscindebat. Exstat Epistola a *Jona Proastio* ad D. *Hickesium*, *Tindalii* quondam Præceptorem, d. 2 Julii A. 1708 data. In ea *Proastius* refert, *Tindalium* sermonibus suis defendere, 1) neque esse, neque esse posse veram aliquam religionem revelatam; 2) rationem hominibus a Deo datam esse ad beatitatem ducem; 3) hanc ipsam sufficiens esse

esse ad salutem consequendam adjumentum. Cum 4) Deus nihil faciat frustra, nullam revelationem dari posse. Quæ quidem positiones sunt illæ ipsæ, quas deinceps in libro notissimo, *Christianity as old as the Creation*, ex instituto propalam tuitus est. Ab anno 1728 *Tindalius* magis aperte, quam antea, Deistarum egit patronum. Eo anno illustrissimus Londinensis Episcopus, *Edmundus Gibsonus*, *Epistolam* edebat *Pastoralem ad fideles Diœceseos suæ Christianos*, *sigillatim ad Londini Westmonasteriique incolas*, in qua contra eos, qui veritatem Religionis Christianæ negant, graviter disputat, atque invictissimis argumentis cœlestem Christi doctrinam egregie plane defendit. Ferre non poterat hanc *Gibsoni* Disputationem *Tindalius*. Omni enim solertia id egit, ut alia cives Londinenses atque Westmonasterienses doceret. Eodemque anno & ipse *Epistolam ad cives utriusque civitatis* edidit. In qua præ ceteris propugnat, Deistas viros esse probos, perversam autem, quæ in Anglia invaluit, vivendi rationem ab Episcopis potius, eorumque pravo exemplo, esse repetendam. Quemadmodum vero *Tindalius* hisce literis, *Edmundo Gibsono* oppositis, se Deistis favere, aperte declaravit; sic A. 1730 libro edito, cujus index: *Christianity as old as the Creation*, id est, *Christiana Religio æque antiqua ac creatio*, ex instituto salutarem Christi impugnavit doctrinam. Opus esse non judicamus summam hujus Libri exhibere, cum in *Actis Anni 1731 Mense Jun. pag. 252* recensio ejus exstet. Animus erat *Tindalio* libri hujus *alteram Partem* publicæ luci exponere, in eaque contra miracula Christi ex instituto disputare, sed morte præventus impia hæc consilia implere non potuit. Die enim 1⁄2 6 Aug. A. 1733 diem suum obiit, anno ætatis 78. Utinam cum *Tindalio* & scripta periissent, publicæ luci ab eo destinata. Sed, quam vivus impugnavit Christianam Religionem, eidem & post mortem voluit adversari. *Eustathio* enim *Budgello* manu sua exarata scripta ante obitum eo tradidit consilio, ut typis imprimi curaret. Qui quidem id nunc agit, ut *altera Pars* libri, cujus index, *Christianity as old as the* *Crea-*

Creation, prodeat. Idem etiam alios *Tindalii* Commentarios politici & philoſophici argumenti recudi curabit, manu quoque exaratos, & a *Tindalio* elaboratos, libros alios, e. g. de fine pœnarum infernarum Commentarium, editurus. *Tindalius* moriens *Euſtathium Budgellum* hæredem 2000 librarum fecit, ſi quidem recte ſeſe habet teſtamentum, quod hanc in rem profertur. Non deſunt enim in Anglia, qui, ab ipſo *Budgello* illud ſuppoſitum eſſe, arcte tenent atque propugnant. Sed noſtrum non eſt, hanc controverſiam finire. Illud potius obſervari meretur, quod *Budgellus* omni ſolertia id agat, ut *Tindalius* laudetur. Eam enim in rem iis nummorum aureorum atque argenteorum præmium conſtituit, qui optimis Epigrammatibus, vel Anglicis, vel Latinis, *Tindalium* celebrabunt. Novem hunc in finem elaborata Epigrammata ſcripto, cujus index, *the Bee*, jam ſunt inſerta, quibus impiis plane elogiis *Tindalius* effertur. Deo enim ſimilem eum dicere non reformidant. In eodem ſcripto nummus in æs inciſus reperitur, quorum aliquot inter optimos *Tindalii* laudatores diſtribuentur. In illo ab una parte *Tindalius* amictu Græci Philoſophi conſpicitur, manu libros tenens, pedibus vero Hydram calcans. Supra caput ejus Sol ſplendens eſt, cum inſcriptione: *Pellendis nubibus.* Infra nomen *Tindalii* legas, additis verbis: *ab normis ſapiens.* In altera parte ſepulchrale monumentum eſt, pyramidis formam præ ſe ferens, lauriſque cinctum, cui pelicanus inſidet, qui, ut pullos alat, pectus aperit. Addita eſt inſcriptio: *Sola mihi redolet patria.* In ipſo autem monumento exſtat vox: *Immortalitati.* A dextra ejus lucerna Romana eſt, a ſiniſtra Sol occidens, & adſcripta ſunt verba: *Occaſu major.* Infra monumentum legitur: *Ob. XVI Auguſti MDCCXXXIII.*

TAB. V Fig. 4.

Menſe Majo hujus *Anni pag. 214 lin. 2* pro *nobis* lege *notis*; *pag. 215 lin. penult.* pro *antea* lege *autem*; *pag. 218 lin. ult.* pro *ba* lege *b. a*; *pag. 219 lin. prima* pro a *A* lege *aA*; *pag. 222 lin. 6* dele *mutare*; *pag. 227 lin. 13 ſeq.* pro $\frac{r}{B}$ *Tdx* lege ubique $\frac{1}{B}$ *Tdx*, $\frac{1}{A}$ *Tdx*.

Hoc ipſo *Menſe Septembri pag. 411* ad marginem *lin. 7* pone: *TAB. V Fig. 3.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXXXV.

ROBERTI STEPHANI THESAURUS Linguæ Latinæ. Editio nova, prioribus multo auctior & emendatior.

Tomi IV.

Londini, typis & impensis Sam. Harding, 1734, fol. maj. Tom. I Alph. 8 pl. 17, Tom. II Alph. 7 pl. 13, Tom. III Alph. 7 pl. 11, Tom. IV Alph. 6 pl. 17.

Eam habuit jam quondam Græca lingua felicitatem, ut a Grammaticis & Schola potissimum Alexandrina in variis Voluminibus, quæ Lexica appellamus, quod ad vocabula attinet & loquendi genera, explicata fuerit & posteris transmissa. Contra ea, qui idem negotium illustrandæ Latinæ linguæ gratia inter veteres susceperint, habemus sane paucissimos, si quidem ullos, qui supersint. Lætiora vero hac in parte recentioribus temporibus fata habuit Latini sermonis amplitudo. Nam, quo pauciores post renatas literas, & nostro inprimis Seculo, Græcis condendis Lexicis studium suum dicarunt, eo plures in componendis Lexicis Latinis operam suam studiumque collocarunt. Quo in numero non sane ultimum locum tenuit *Robertus Stephanus*, qui *Thesauro Linguæ Latinæ*, seu *Foro Romano*, reliquis Lexicorum conditoribus palmam omnino dubiam reddidit. Sed, cum multa in eodem vel omissa, vel perperam allata, propter inopiam

librorum ſatis accurate expreſſorum, eo, quo *Robertus* vixit, tempore recentioris tempeſtatis Viri & accuratioribus & pluribus libris inſtructi animadvertiſſent, jam diu in optatis fuit eruditis, ut Theſaurus ille a ſcoriis, ut ita dicamus, ſuis purgatus iterum prodiret in lucem. Nec defuerunt, qui animum ad hanc ipſam rem appulerunt, & novam *Stephaniani* Fori Romani editionem moliti ſunt. Nam, præter *Carolum* & *Henricum Stephanos* ac *Miltonum*, ineunte hoc, quo vivimus, Seculo *Sodalitium Baliolenſe*, quod Oxonii eſt, inprimisque *Ludolphus Kuſterus*, in perpoliendo ampliandoque *Roberti* noſtri Theſauro de induſtria elaborarunt. Quoniam vero horum omnium labores & conatus vel injuria temporis vel fatum immaturum, intercepit, denuo tanto tamque egregio Operi manum admovendam duxerunt Viri, quos Cantabrigia habet in Anglia, doctiſſimi. Sunt illi, quemadmodum ex ſubſcriptione Dedicationis, huic Theſauro ad Regem Britanniarum præmiſſæ, perſpici poteſt, *Edmundus Law*, *Joannes Taylor*, *Thomas Johnſon*, & *Sandys Hutchinſon*. His igitur Viris *Roberti Stephani* Theſaurum Linguæ Latinæ emendatiorem & auctiorem res debet literaria publica, & ſine dubio gratiſſimo lætiſſimoque animo debebit. Nam ita ſunt in hoc negotio verſati, ut, quæ a *Stephano* erant omiſſa, adderent, quæ ab illo perperam dicta, emendarent, & inprimis Autorum locos curatius afferrent, adjectis Libris, & Capitibus, aut Verſibus. Quod quo facilius aſſequerentur, illa, quæ Viri doctiſſimi in *Fabro* perpoliendo attulerant, diligentiſſime in uſus ſuos converterunt, &, quemadmodum antea ex *Stephano Faber* locupletatus fuerat, nunc illum ex hoc partim auxerunt, partim emendarunt. Quocirca, licet illum, quem præſcripſerat ſibi *Robertus* in Theſauro ſuo, ordinem in noviſſima hac editione retinendum duxerint, reprobato illo ac rejecto, qui eſt in *Fabro*, quoque derivata & compoſita ſimplicibus ſuis & primitivis, nulla habita ratione literarum initialium, ſubjiciuntur, tamen ex hoc ipſo fonte plerumque hauſerunt, quæ in *Stephano* adhuc deſiderabantur, & quæ Autorum ſuppeditavit lectio, *Stephani* ætate in Bibliothecarum latebris

bris delitescentium. Quo pertinent *Phædrus*, *Syrus*, aliique a *Borrichio* annotati, inprimisque Inscriptiones, & alia id genus monumenta. Quo factum est, ut non solum complures novæ voces in hac demum editione accesserint, verum etiam novæ vocum interpretationes pæne innumerabiles. Ea enim, quæ in *Fabri* Thesauro a Cel. *Gesnero* primum edito legun-tur, nunc in *Stephano* quoque reperiuntur, exceptis iis, quæ in novissima *Fabri* editione a laudato Viro hoc ipso anno in lucem emissa denuo accesserunt. Mirum in modum etiam locupletarunt *Stephanum* Patrum, quos vocamus, Ecclesiasticorum testimonia & loquendi genera, quæ, uti a *Roberto* prorsus omissa fuerant, sic nunc, præeunte *Fabro*, recepta sunt, & suo quæque loco allata. Ipsa scribendi ratio, quam orthographiam appellamus, perperam ante tradita, & a *Stephano* exhibita, in multis pariter verbis immutata est. Sic pro *accerso*, & *authour*, quæ *Robertus* dederat, nunc cum Criticis recentioribus, & id quidem rectius, scribitur *arcesso*, & *auctor*. Pari ratione in compluribus locis alia plane ac nova nunc traduntur, rejectis iis, quæ Autor præceperat, e. g. in v. *Andatabata*. Cumque nostra maxime ætate de puritate linguæ Latinæ inter Criticos disputatum fuerit, ea quoque doctissimis Editoribus annotare nonnunquam visum fuit. Atque huc spectant, quæ in v. *intercedo* monentur. Vulgo hoc verbum ita solet usurpari, ut *intercedere* notet *deprecari pro aliquo*, de quo significatu acquiescunt in Cel. *Gesneri* sententia, qui eum non solum in priore, sed & novissima, *Fabri* editione improbaverat, quippe idoneis exemplis nondum probatum. Et sane, quamvis in eo adstruendo frustra laborasse videantur *Borrichii*, tamen, ne plane barbarus & antiquis inauditus habeatur, intercedit *Macrobius* Autor non spernendus, qui *Saturnal. Lib. II Cap. 3* dixit: *Si obtinueris, & pro nobis intercede.* Verbum *revertor Ciceronis* ætate in præterito extulisse Romanos *revertit*, non *reversus est*, contendunt Critici, & Cel. *Heineccius* primos adhibuisse affirmat *Asconium Pedianum*, *Phædrum*, &c. Atque huic etiam opinioni accedere videntur Angli, quando, *Cellarium* secuti, ex

Hirtio & *Phædro* afferunt, nec meliora tradente *Fabro*. Sed immerito damnari perfectum *reverſus eſt*, & aurea ætate eximi, *Cornelius*, Scriptor caſtiſſimus, probat *II, 5, 2: Minus diebus triginta in Aſiam reverſus eſt*. Optandum tamen eſſet, ut Viri doctiſſimi in hoc genere majorem nonnunquam diligentiam & accurationem adhibuiſſent, & ſolicitius annotaſſent barbaras vel voces, vel vocum notiones, a Criticis notatas. Quod ſi factum fuiſſet, plura vel rectius dicta, vel copioſius, afferri potuiſſent. Nihil enim monuerunt Angli de illa ſignificatione vocis *perſona*, qua hominem ſonat quemcunque, quæ tamen, autore *Borrichio*, in *Fabro* ſiſtitur. Omiſſa eſt illa notio particulæ *juxta*, qua notat *ſecundum oraculum*, &c. quam vero hoc ſenſu non ſolum *Hieronymus* & *Solinus*, teſte *Fabro*, ſed & *Juſtinus*, non ſemel habet, *I, 7, 1, II, 12, 15*, & *XII, 3, 11*. Nec tactus eſt ille ſignificatus nominis *proximus*, quo vulgo pro *alio homine* adhibetur. Nam tametſi duo illi *Quintiliani* loci, qui in *Fabro* pro eo ſtabiliendo allegantur, recte ita accepti fuerunt, ut vicinum, non alium quemvis hominem, deſignent, tamen hoc magis neceſſarium fuiſſe videtur, quædam hic monere, quod in *Fabro*, ne recentiſſime quidem edito, refragante, huc quoque invita Minerva tractum fuit *Terentianum* illud: *proximus egomet mihi*, ita quidem, ut dubium nobis non videatur, quin hic ſignificatus mere ſit Biblicus & Eccleſiaſticus, nec Romanis priſcis unquam auditus. Adjectivum *prolixus*, & adverbium *prolixe*, quando de ſermone & oratione id ætatis frequentatur, pro barbaro habetur ab inſtauratoribus purioris Latinitatis. Quocirca non negligendus penitus eſt in Lexicis hic ſignificatus, qui, quoniam ne in *Fabro* quidem vel rejectus fuit, vel ſtabilitus, barbarorum numero eximitur *Macrobio* & *Gellio*, quorum hic adverbium *prolixius XII, 1*, ille vero adjectivum *prolixus*, *Saturn. III, 7*, ſenſu, quem diximus, illo poſuerunt. Idem dicendum de nomine *ſuperfluus*, quando pro *ſupervacaneus* collocatur, quod, licet nec Angli, nec *Faber*, annotaverint, tamen ex *Plinio* jam produxit *Cellarius*, cui jungi poteſt *Seneca Epiſt. XLVI*. Negare quidem non poſſumus, corruptam Scriptorum lectionem, a

Stepha-

Stephano repraesentatam, doctissimos Editores multis in locis sustulisse, & meliorem, a Criticis ope Codicum exhibitam, substituisse. Sed in his quoque quaedam remansisse, ex *Stephano* sine dubio eliminanda, observavimus. Provocaverat *Robertus* ad probandum adverbium *pacate* ad *Julium Caesarem*, ex eoque protulerat verba, *pacate per provinciam iter facere.* Et, quanquam *Cellarius* jam monuerat, non inventum esse locum in *Caesare*, tamen in *Fabri* Thesaurum haec ipsa translata fuerunt a *Stubelio*, & additus locus *Caesaris Lib. I Cap. VI de Bell. Gall.* Atque hoc etiam, ni' fallimur, duce ipsum locum *Caesaris* adjecerunt Angli, cum tamen in *Caesaris* editionibus, quas vidimus, omnibus non *pacate*, sed *sine ullo maleficio*, legatur, ita, ut rectissime resectus hic sit locus in novissima *Fabri* editione; ubi vero, quoniam *Petronii* tantum autoritas, quam *Andr. Borrichius* produxit primus, laudatur, aureae nos aetati verbum inserimus *Ovidio* autore ex *Pont. I, 2, 109:*

Denique, si moriar, subeant pacatius arva
Ossa, &c.

Corrupta etiam & minus proba lectione *Ovidii Epist. Heroid. VI, 153*, retinuerunt Editores nomen *succuba*, a *Roberto* propinatum, pro quo emendatiores libri & editiones habent *subnuba*, quemadmodum recte etiam confirmat *Faber*. Perperam porro Lexicographi omnes eruditis obtrudunt nomen *lapicidina* in singulari, quod plurali tantum numero usitatum fuisse, constans evincit usus Autorum. Itaque & *Roberti* & *Fabri* Thesauro indignum esse existimamus singularem numerum, quem nobis inculcant. Insignis aeque in utroque Thesauro naevus conspicitur in v. *advocare*. Inter varias hujus verbi notiones illam quoque *Stephanus* adduxit, qua est *advocati officio fungi*, & ad eam probandam attulit *Senecae* verba *de Brevit. vit. Cap. II*: *Hic advocat, hic adest, ille periclitatur, ille defendit.* Sed quis non videt, graviter lapsum esse *Stephanum*, cum *advocare Senecae* sit *amicos advocare* & *rogare*, non autem *advocati officio fungi*, quod potius verbum *adesse* hoc in loco significat. Nihilo secius sine ulla mutatione aut nota Angli barbaram retinuerunt notionem; nam ita eam

minime vero *sein mæchtig seyn*. Verbum *speculor* omnia Lexica derivant a *specula*, & proprie notare clamant, *e specula prospicere*. Nolumus quidem hanc sententiam penitus rejectam; quo minus tamen eidem sine ulla dubitatione subscribamus, significatus hujus verbi a nemine, quod sciamus, observatus prohibet, qui cum valeat *in speculo intueri*, tum fortasse non sine causa pro proprio accipi potest, ita, ut *speculor* a *speculum* descendat, & hoc nomen familiam ducat rectius, quam *specula*. Sic enim hoc verbum legitur in *Seneca Nat. Quæst. I, 16: Speculabatur illam libidinem oris sui, spectabat sibi admissos pariter in omnia viros.* Tantum vero abest, ut hæc, quæ dicta sunt, eo nomine a nobis commemorata fuerint, quod de præstantia utriusque Thesauri detractum esse velimus, ut hæc ipsa, pro communi literas promovendi studio annotata, Viris doctissimis non ingrata fore speremus. Cum enim ipsi Editores Angli se fateantur plurima in *Stephano* reliquisse feliciori Seculo tollenda; injurii sane in humanitatem eruditissimorum Virorum essemus, nisi eos qualiacunque monita nostra æqui boni facturos confideremus. Neque quisquam tam iniquus rerum erit æstimator, qui iisdem sit ingentem illam laudem, quam nova hac editione *Stephani* sibi pepererunt, denegaturus. Quod nisi quidquam amplius in evulgando iterum *Roberto* præstitissent, quam quod Autorum locos secundum Libros, Capita, vel Versus, a *Stephano* tantum non ubique præteritos, curatius allegassent, immortali sane beneficio & merito prorsus incomparabili orbem eruditum sibi obstrinxissent. Cum vero huic promerito accedant infinitæ Emendationes, Explicationes plurimæ, Supplementa innumera; neminem humanitatis paulo studiosiorem adeo inhumanum existimamus, quin maximas sit & immortales gratias Editoribus *Stephani* habiturus. Iis enim debemus, quod nunc in *Stephaniano* Thesauro quoque cernantur literarum Notæ, quæ priscorum Romanorum nomina & dignitates in vetustis monumentis designabant, a *Sertorio Ursato* collectæ. Iisdem debemus, quod in *Stephano* accesserint publicæ Romanorum formulæ, earumque explanationes, ex *Pilisco*, *Spanhemio*, aliisque

que

que hauſtæ, nominatis ubique Autoribus, qui breviſſimis tradita declarant uberius. Quid? quod errores, non ab ipſo *Stephano* tantum, ſed & ab aliis Lexicographis, commiſſos, aperuerunt. Vulgo formula, *ad umbilicum ducere*, ex *Horatio Epod. XIV, 8*, affertur, eundem errorem errante *Fabro*. Sed omnes, ut rectiſſime obſervarunt Angli, *Horatii* editiones, ne *Stephanica* quidem excepta, *adducere ad umbilicum* conſtanter legunt. Ex quibus ſatis ſuperque apparet, dignam omnino hanc Theſauri *Stephaniani* editionem eſſe, quæ omnibus etiam atque etiam commendetur, dignam quoque, quæ in Germania typis iterum exſcribatur, præſertim ſi, qui remanſerunt, nævi tollerentur, &, quæ ex Criticis addi poſſent, adjicerentur. Dubium ſane nobis eſt nullum, quin *Stephanus* hac ratione longe ſit anteceſſurus *Fabrum* & locutionum copia, & obſervationum multitudine. Ceterum hæc ipſa editio nitidiſſime ſatisque accurate exſcripta eſt, & in Præfatione Lexicorum Latinorum, quæ poſt renatas literas prodierunt, hiſtoriam continet, quæ, ut ipſe Autor fatetur, locupletior evaſiſſet, ſi Cel. *Walchii Hiſtoria critica Linguæ Latinæ* citius ipſi innotuiſſet. Sic enim ſolummodo agitur *de Catholico Joannis de Janua, de Papiæ Vocabulario, ſive Erudimento elementario, de Hugutione, ſive Ugutione, de Joannis de Garlandia Synonymis & Æquivocis, de Simone de Janua, de Mammothrepto, de Gemma Gemmarum, de Neſtore Dionyſio, de Joannis Tortellii Dictionario vocum Latinarum, de Juniano Majo, de Joannis Reuchlini Breviloquo, ſeu Dictionario Latino, de Nicolai Perotti, Sipontini, Cornu copiæ, de Calepino, de Marii Nizolii Theſauro Ciceroniano, de Baſilii Zanchii Epithetorum Latinorum Theſauro, de Roberti Stephani Theſauro, de Cœlii Secundi Curionis Foro Romano, de Theodoſii Trebellii Promptuario univerſæ Linguæ Latinæ, de Stephani Doleti Commentariis, de Marci Frid. Wendelini Medulla Latinitatis, de Roberto Conſtantino, de Joſepho Laurentio, de Georg. Matth. Kœnigio, de Fabri Theſauro*, aliisque, qui ex *Stephano* ſapuerunt. Præmiſſa etiam eſt vita *Roberti Stephani*, ex Hiſtoria *Stephanorum* & Annalibus Typographicis deſumta.

Kkk LES

LES MONUMENS DE LA MONARCHIE Françoiſe, &c.

h. e.

MONUMENTA FRANCICÆ MONARCHIÆ, quæ Franciæ Hiſtoriam complectuntur, cum iis cujusque Regni Figuris, quibus injuria temporum pepercit, per R.P. BERNARDUM DE MONTFAUCON, Benedict. de Congreg. S. Maur.

Tomus V.

Pariſiis, apud Julium Michaelem Gandovin & Petrum Franciſcum Giffart, 1733, fol.

Alph. 5 pl. 5, cum Tabb. æn. 58.

Complectitur hic *Tomus V*, qui eſt univerſi Operis ultimus, monumenta, quæ illuſtrant res *Henrici II*, *Franciſci II*, *Caroli IX*, *Henrici III*, atque *Henrici IV*, qui cognominatus eſt *Magnus*, Regum Franciæ. Quorum quidem Regum ævo tanta vis eſt invecta vel lignearum, vel ænearum, Tabularum, quæ pugnas, obſeſſas aut captas urbes, cædes, ſeu carnificinas, colloquia, conventus, omnisque generis ſpectacula, exhibent, ut Cel. Autori neceſſe fuerit delectu uti, & ea maxime momenta proferre, quæ veſtium armorumque modos varios repræſentant. *Henricus II*, gnarus,
Pag. 6. non diuturnam ſibi fore cum Imperatore pacem, Burgundiam inviſit, ut eam propugnaculis & copiis contra Cæſareos muniret, &, ſuperatis Alpibus, in Pedemontium deſcendit, atque, illinc Lugdunum redux, Reginam ibi uxorem invenit. Tam magnifice Lugdunenſes Regem ſuſceperunt, ut, inter alia ſpectacula claſſica, pugna ludicra committeretur, Rege in maxima navium ſedente, in cujus medio aula grandis erat, & cujus exterior facies paraſtatis erat ornata, quemadmodum eam prima
9. Figura refert æri inciſa. Inde Rex, Luteriam ingreſſus, ſpectaculi tantum cauſa arcum fieri juſſit, qui *S. Antonii* vicum ante Turricularum Palatium occupavit, & portæ formam cujusdam

jusdam urbis retulit. Cum Regina Scotiæ, ſoror *Franciſci* Pag. 11 ſeq. *Guiſii*, defuncti Regis uxor, in Franciam trajeciſſet, filiam ſuam, *Franciſco Delphino* deſponſatam, *Mariam*, inviſura, maximo ſplendore ac pompa Rothomagi ab *Henrico* excepta fuit. Ex qua ſolennitate in quinque Tabulis inciſis exhibendos curavit Cel. *Montfaucon* unicornes, ſeu equos unicornium more cornutos, qui currum trahunt religionis, quam exhibet mulier, manu tenens Eccleſiam, comitantibus ipſam plurimis aliis fœminis coronatis. Pone currum vir comparet, parvam ſtatuam gerens B. Virginis & Jeſu infantis. Qui unicornes ducunt, Orientalium more veſtiti ſunt. Deinde ſequuntur elephantes, ſive equi elephantorum ritu compoſiti, qui geſtant vaſa ignea, ſive arma, ſive turriculas, in quarum feneſtris quidam ſpectantes cernuntur. Tum viſitur currus, qui felicis fortunæ currus inſcribitur, apertus totus, equorum bigæ junctus. In curru ſedet vir, Regi vultu ſimilis. Pone illum in eminentiore ſede conſpicitur fortuna alis, quæ Regem coronat, & in anteriore currus parte quidam pueri & puellæ, Regem comitantes. Poſt Regem eques incedit juvenis quiſpiam, qui *Franciſcum Delphinum* repræſentat. In ſpectaculo, quod in ipſo Sequana fluvio propoſitum, & fluvii triumphus appellatum eſt, Neptunus eſt Deus cum tridente, qui ſuper aquas in curru ſedet. Amphitrite vero in altera parte Tritonibus inſidet. Marini quoque Dii alii conſpiciuntur, magnis piſcibus aut monſtris vecti. Profertur etiam Tabula *Henricum II* in 62. lecto decumbentem, & lethali vulnere ſaucium, referens, ex tabula lignea, ipſo tempore facta, deſumta, in qua *Henricus* decumbit in ædibus regiis Turricularum. Prope cervical ejus eſt Cardinalis Lotharingus, extenſis manibus infelicem caſum deplorans. Paulo ulterius eſt *Catharina* Regina, junctis manibus lachrymans. Inter ambo, ſed retro, poſitus eſt *Montmorancius*, Conſtabularius, petaſum capite geſtans, quemadmodum hæc in tabula veteri diſerte notantur. Junior Princeps, qui in eodem latere extremam fere partem occupat, *Franciſcus Delphinus* eſſe videtur Autori, & tres fœminæ, quæ a tergo viſuntur, *Margarita*, Regis ſoror, *Eliſabetha*, &

Claudia, Regis filiæ, quarum illa Hiſpaniarum Regi, hæc vero Lotharingiæ, Duci nupſit, &c. *Franciſci II* tempore Amboſiana conſpiratio contigit, quæ in tabula lignea eodem tempore delineata refertur. In ſuperna parte viſitur Amboſianum oppidum cum ponte Ligerim trajiciente. In altera autem latere Noſæum caſtellum conſpicimus, ubi *Caſtelnovus* & ſocii cum *Nemoroſio* Duce deditionis pacta ineunt, & poſtea Amboſiam ducuntur. In ima tabulæ parte *Pardillanus* & *Renaudius*, ſe armis impetentes, exhibentur. In tabula veteri & in explicatione ſubjuncta hæc referuntur, a præcipuis Hiſtoriæ Scriptoribus non memorata. *Renaudius*, in *Pardillanum* irrumpens, ab equo ſuo ſe arrigente dejicitur. *Pardillanus* ſclopetum minorem explodere tentat; ſed ſclopetus ignem non concipit. *Renaudius* pedes ipſum iterato gladii ictu confodit & interimit. Ipſe *Renaudius* ſclopeti ictu, a quodam ex *Pardillani* ſequacibus emiſſo, lethali vulnere afficitur. Nota vero ad imum veteris illius tabulæ poſita, refert, a *Renaudio*, ictu mortifero confoſſo, eum, qui ſclopetum emiſerat, gladio interfectum eſſe. Poſtquam *Caſtelnovus* captus, & *Renaudius* occiſus erat, aliquot Reformatorum Duces, ut Amboſiam invaderent, acceſſerunt. In altero latere quidam Reformatorum equites ad portam occupandam accedunt, & a præſidiariis repelluntur. In altero autem latere pedites in ſylva ab equitibus Catholicis profligantur, ubi ſimul obſervatur, ex pugnatoribus utriusque partis alios petaſis, alios galeis, capita tegere. Ad Colloquium, quod tempore *Caroli IX* Poſſiaci religionis cauſa, inter Pontificios & Hugonotos habitum eſt, illuſtrandum profertur tabula, in qua inſculptum & delineatum fuit eo ipſo tempore Concilium. Rex in ſuperna tabulæ parte viſitur ſedens, & ad ſiniſtram ejus ſedet Regina, mater ipſius. Ad dexteram Regis eſt *Alexander*, frater ejus, qui poſtea *Henricus* appellatus eſt, ad cujus dexteram eadem linea eſt Rex Navarræ. Ad ſiniſtram Reginæ matris eſt *Margarita*, Regis ſoror, & ad ſiniſtram iſtius Regina Navarræ. Regii ſanguinis Principes, & poſtea Proceres, poſteriores ordines occupant. Qui in conſeſſum admiſſi fuerunt, ſuis in locis

Pag. 81 ſeq.

105.

locis designantur in tabula. Duodecim Ministri Reformatorum oblonga veste stant, dum ceteri omnes, qui ad Colloquium convenerunt, sedent. Quemadmodum pugna Drocensis in Pag. 130.
multis fuit tabulis delineata, sic duas potissimum delegit Autor, quæ Constabularii cladem, *Condæum* Principem captum, & *Guisii* Ducis victoriam, referunt. In prima tabula conspicitur prima acies, quæ stat immota, Duce *Guisio* rem bene gerendi occasionem captante, & clades mediæ aciei, cujus Dux Constabularius captus fuit, fuga Germanorum peditum hostem non expectantium. In secunda tabula prima acies denuo cernitur *Guisio* Duce, qui equitum agmen emittit, a quo profligantur plurimæ turmæ Francorum *Condæani* exercitus. In suprema tabula *Helvetii* Regii, sæpius impetiti, & a *Condæis* perrupti, ordines semper restaurant, cum contra Germani pedites *Condæani*, Francos pedites sui exercitus fractos videntes, ne expectato quidem hoste, fugam capessunt. Germani etiam Equites *Condæani* receptui canunt. In ima tabula Princeps *Condæus* in sylva captus conspicitur. Præfectus vero maris fugaces turmas excipit, & in ordines redigit. Celebris illa 133.
Aureliani obsessio sic in tabula exhibetur. Dux *Guisius* in Flumentaneo suburbio, quod ceperat, obambulans sistitur observandi causa. Jam Turriculas expugnaverat, ubi pyria tormenta contra urbem directa conspiciuntur. In ima tabula hinc Franci, Vascones, & Hispani pedites, inde vero Helvetii, observantur. Instituit *Henricus III* Equitum Ordinem San- 249.
cti Spiritus, cujus creationis tabula ex scriniis *Gagnerianis* educta traditur. In ea Nivernensis Dux genu flexus comparet, quia primus ille Principum & Procerum ordinem & torquem accepit. In ima tabulæ delineatæ parte hæc *Gagnerii* nota legitur: Prima cerimonia Ordinis Sancti Spiritus, instituti ab *Henrico III*, Rege Franciæ & Poloniæ, apud Augustinianos Parisinos A. 1579 Eques, qui supra Sancta Evangelia sacramentum præstat, est *Ludovicus Gonzaga*, Princeps Mantuanus, Dux Nivernensis, *Ceverinus*, Cancellarius, librum tenet, ut Eques Ordinis. Ipse *Henricus III* in tabula depicta cum 311.
pretiosioribus vestibus cernitur, palliolum humeris gestans,

quod ultra cubitum non multum descendit: hæc enim ipsius ævo palliorum forma fuit. Inaures gestat, femoralia admodum brevia sunt. In schemate altero veste nigra ejusdem formæ visitur, manum libro impositum tenens. In utraque
Pag. 329. vero imagine Ordinem Spiritus Sancti gestat. Sub *Henrico IV* comparet tabula, processionem, quam unionis Principes ob Cardinalis *Borbonii* mortem fecerunt, memorans, in qua Carthusiæ Prior conspicitur altera manu hastam, altera crucifixum, tenens. Parvus ille Fuliensis, qui in spectaculo claruit, is ipse esse videtur Autori, qui sclopeti ictum emittens, alio caput convertit. Hic observantur quoque plurimi Capucini, Augustiniani, Chordaligati, cum aliis armatis viris intermixti.
366. *Henricus IV*, A. 1594 Lutetiam ingressus, eo ipso tempore in tabula ænea sculptus exhibetur. Rex, & armatorum galeam gestantium turma, per portam novam ingressi, juxta fluvium gradiantur. Ipse Rex repræsentatur lorica armatus, petasum pluma ornatum capite gestans. Qui primi in Regia turma incedunt, viginti quinque vel triginta Germanos illos, qui petasos formæ sat singularis gestant, vel occidunt, vel in flumen
432. conjiciunt. Denique *Henrici IV* in schemate stans sistitur, mensæ innixus, in qua petasum ejus formæ, quæ tunc in usu erat, deposuit, veste nigra, thorace & inflatis femoralibus indutus, mediocris staturæ, recte compositis membris. Clauditur & hic *Tomus V* Indice rerum satis copioso.

CHRIST. HENR. TROTZ, JCTI, TRACTAtus Juris de Memoria propagata, seu de Studio veterum memoriam propagandi.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. Kroon, 1734, 8.
Alph. 1 pl. 20.

Occasionem elegantissimo libro huic præbuit *l. 16 de usu & usufr. leg.* quæ anxiam & meticulosam Romanorum diligentiam post fata memoriam suam conservandi describit. Hinc in memoriam revocavit sibi Consultiss. Autor, jam nitidissimis

diſſimis *Gothofredi* & *Waechtleri* Opuſculorum editionibus, quas pulcherrimis elaboratiſſimisque Præfationibus non tam inſtruxit, quam mirifice ornavit, percelebris, triſtem & damnatam memoriam, juſtiſſimum atrociſſimorum delictorum vindicem. Denique progreſſus eſt ad veniam, quam judices capitalium criminum reis nonnunquam facere ſolent, & ſic memoriam reſtitutam reperit. Enatæ inde ſunt *tres* Operis *Sectiones*. *Prior*, quam jam perluſtrare aggredimur, memoriam propagatam exhibet. *Altera* & *tertia*, ſucceſſu temporis, damnatam & reſtitutam memoriam exponent. Subſidia fere habuit nulla Autor, niſi quæ priſcæ Hiſtoriæ & Antiquitatis divitiæ ipſi ſuppeditarunt. Raro incidenter aliquid monuit Scriptor, cujus ſuo loco honorificam fecit mentionem. Plurima indefeſſæ Autoris debentur induſtriæ, qui optima quæque ex ampliſſima Antiquitatum ſupellectile ſelegit, juſto ordine diſpoſuit, & nonnunquam novas legum & veterum Scriptorum interpretationes attulit. In *novem Capita priorem* de memoria propagata *Sectionem* partitus eſt Conſultiſſ. Autor. *Caput I* de *Studio veterum memoriam ſui propagandi* agit; *Caput II Liberos firmiſſima memoriæ conſervandæ fulcra eſſe*, oſtendit; *Caput III Honori nominis* conſecratum eſt; *Caput IV Conditionem nominis ferendi* explicat; *Caput V Memoriam priſtinæ dignitatis* ſiſtit; *Caput VI*, *Memoriam poſt fata bonorandam atque tuendam eſſe*, docet; *Caput VII Officia viventium*, *memoriam defunctorum violatam defendendi*, perſequitur; *Caput VIII* de *Memoria defunctorum ab injuriis vindicanda* tractat; *Caput IX* de *Legatis & fideicommiſſis memoriæ conſervandæ cauſa relictis* exponit. In quibus ſic verſatur Autor, ut in tanto præſtantiſſimarum rerum apparatu difficile ſit optima ſelectiſſimaque dare Lectoribus. Id enim ſalva veritate & ſecundum animi conſcientiam ingenue fatemur, vix eſſe quidquam in hoc Libro, quod non ſit ſelectiſſimum. Nihilo minus, priſtini moris tenaces, quasdam Libri particulas cum Lectoribus noſtris communicabimus. Impenſe laudandi illi ſunt, qui eo dies noctesque cogitationes ſuas intendunt, ut, poſteaquam has mortalitatis exuvias depoſuerint, nomen

men ipſorum nunquam emoriatur, ſed cum ipſa certet immortalitate. Hoc inſigne memoriam ſuam propagandi ſtudium commode
Pag. 4. definit Conſ. Autor per *appetitum, ſolidis virtutum fundamentis ſubnixum, famam bonam ad ſeros poſteros propagandi, nominisque claritatem poſteritati commendandi.* Inde conceptæ formulæ: *Semper meminero. Dum ſanitas conſtabit,*
8. *pulchre meminero.* Jureconſulti ſcrinium Principis & Archivum memoriam appellant, quibus præerat memoriæ magiſter, cujus nomen in *l. 11 C. de excuſat. muner.* & marmoribus fre-
24 ſeq. quentiſſime occurrit. Mirifice nobis placuit peramœna atque jucunda excurſio, qua perverſos veterum inclareſcendi
31. modos recenſet, & juſtiſſime notat. Nullum profecto gravius memoriæ propagandæ obſtaculum objiciunt, præterquam calumniatores, qui falſis fictisque criminibus nomini noſtro æternam infamiam inurere conantur. Hanc calamitatem experti ſunt tres JCti inter Romanos exquiſitiſſimi, quos immeritis conviciis proſciderunt ſceleratiſſimi peſtilentiſſimique homines. Digni erant Triumviri illi, qui nanciſcerentur tam fortem gloriæ ſuæ vindicem, & graviſſimum ſcelerum, ipſis præter jus fasque objectorum, ul-
33. torem. Primum inter illos locum aſſignat *Antiſtio Labeoni*, viro bono, & ſtrenuo libertatis propugnatori, quem *Horatius inſanum, novatorem Pomponius*, appellavit. Sed ſola invidia obſtitit *Labeoni*, juncto autoritatis præjudicio. In-
35. primis inſaniæ maculam *Labeoni* affictam, quam neminem tentaſſe ſcribit, (tentavit autem, etſi breviter, Conſ. *Jenichius* noſter in Commentatione *de efficaci mulierum teſtimonio p. 11* ed. ſecundæ,) ab ipſo abſtergit. Secundum locum tribuit *Priſco*
39. *Javoleno*, quem *Plinius* junior, extrema adductus malitia, inter inſanos & mente captos retulit, quem breviter defendit contra *Plinianam* injuriam, &, inter antiquos id feciſſe *Franciſcum Sarmientonem Lib. II Select. interpret. Cap. XI*, monet. Adeo ut uno eodemque tempore bini Viri, *Trotzius* ſcilicet, & *Jenichius*, amice conſpirarent in vindicanda *Javoleni* fama, improbe læſa a calumniatore inſigni, *Plinio*. Unum, vellemus, omiſiſſet *Trotzius* argumentum, quo *Javoleni* ſimplicitatem

landi-

laudibus celebrari a *Plinio Lib. VII Epist. XV* ait. In ea enim, quam in partes suas vocat, Epistola, non de *Prisco Javoleno*, sed de *Prisco Neratio*, loquitur *Plinius*, cujus frequens & assidua in *Plinianis* Epistolis mentio fieri solet. Adjungit his Duumviris *Alfenum Varum*, quem, priusquam JCtus evaderet, sutrinam exercuisse perhibent. Sed vix verosimile esse arbitratur Cons. Autor, quemadmodum sutor intra tam breve & exiguum temporis spatium Philosophi acutissimi, Grammatici non spernendi, œconomi & patrisfamilias optimi, atque JCti summi, laudem gloriamque consequi possit. Præterea non conveniunt *Horatii* interpretes, *sutor* an *tonsor* sit legendum, & utrum *Horatius* JCtum intellexerit, vel ne? Tum res portento simillima videtur, sutorem tam subito in arctissimam Magnatum familiaritatem se insinuasse, & eorum adjutum gratia ad splendidissimam Consulatus dignitatem adspirasse. Deinde patris *Alfeni* memoria, uti conjicit *Bertrandus*, apud *Dionem* celebratur, quod de sutoris patre, homine nauci, vix dici posset. Denique incerta *Acronis* ætas hanc fabulam certissime refellit. Variis præmiis ad immortalitatem hominum animos accendebant Quirites. Pertinent huc cognomina Viris bene merentibus a Senatu tributa, statuarum ponendarum honos, domus extructio ex publico, jus sedendi in primo loco, inusitata in publico utendi pompa, privilegium vacationis a tutelis, legationibus, & publicis necessitatibus. Neque mortis solatia invidebant suis. Quorsum referebant sumtum funeris publicum, orationes funebres, in laudem clarorum Virorum solenni festoque die habitas. Præterea nomina celebrium hominum carmini saliari, & fastis inscribebant, & picturis, Inscriptionibus, atque numismatibus, magnorum Virorum conservabant memoriam. Præcipua causa, cur Imperatores, liberis destituti, vivi spirantesque successores sibi designarent, fuit, ne leges eorum immutarentur. Unde solennem legibus formulam adscribebant, *ne lex abrogetur*. Multum lætabantur Romani uxorum fœcunditate, neque jucundum & faustum hunc operis conjugalis successum in

Pag. 40.

57 seq.

59.

72.

105.

nummis & monumentis ſepulchralibus ſilentio prætermittebant.
Egregia eſt apud *Feetwoodum* inſcriptio:

Conjugio lætus Placidæ, numeroque frequenti
Natorum exſultans vivax.

Atque adeo inviſa erat Quiritibus ſterilitas, ut parum felicis
uteri uxores domo exigerent, & alias ſumerent prolis pro-
Pag. 114. creandæ gratia. Veteres per ſalutem filiorum juraſſe, ex *l. 4*
115. *de jurejur.* obſervat. Graviſſima imprecationis formula fuit:
120. *Ultimus ſuorum moriatur.* Elegans non minus, quam lugu-
bris, illa, a legum conditoribus perſæpe uſitata, formula eſt:
Si quod abominor, qua præmaturam hæredum ſuorum mor-
150 ſeq. tem cogitatione contemplabantur. Legi meretur egregia hæc
Obſervatio, qua *legem 22 C. de adminiſtr. tutel.* explicat, in qua
tres rationes affectionis allegat *Conſtantinus*, ob quas tutori
alienationem domus pupillaris interdicit. Prima eſt, in qua
pater defecit, altera, minor crevit, tertia, in qua majorum ima-
gines aut videre fixas, aut revulſas videre, ſatis eſt lugubre.
151. Penatibus & locis, in quibus nati fuerant Romani, ſacri ali-
160. quid ineſſe, credidiſſe eosdem, probat. Imo, antiquiſſimis tem-
poribus legem fuiſſe, ne ſpolia hoſtium, aut alia ornamenta,
ædibus affixa, a novis emtoribus revellerentur ex *l. 41 §. 1, 7,*
183. *8, 9 & 12, de Legat. I,* & *l. 21 §. 2 de Leg. III,* didicit. Inter
cauſas, cur nonnulli legiſlatores SCtis nomen ſuum præponere
noluerint; refert primo, quod horrerent nomen præmittere legi,
cui non poſſet adſcribi: bonum factum. Deinde, ut memo-
ria exciderent tempora illa, quæ ad tam ſalutarem ſeverita-
294. tem leges provocaverant. In infligendis pœnis tritum illud
legibus proverbium ſervandum eſſe monet: Si perſonarum con-
ditio patiatur, & pro qualitate dignitatis reos eſſe puniendos.
Sic in crimine repetundarum reum juvat generis claritas.
In ipſo homicidio in conditionem perſonæ inquirunt leges,
præſertim ſi ultimus gentis ſuæ ſit, aut inſigni artificis lau-
337. de clarus ſit. Infauſtum fuit legum autoribus mortis vocabu-
lum, & tam horrendum, ut pro mori dicerent: *Excedere; ab-
ire; ſi quid mihi humanitus contingat ſi; mihi per conditio-
nem humanam contigerit; ſi quid ei acciderit.* Præcipue

Prin-

Principum obitum propter fictionem divinitatis excessum di- Pag. 338.
cebant. *Si Princeps ab hominibus ereptus est; Si Augusta inter homines esse desierit.*

Tres fuisse rationes, quare fœminæ maritos lugeant, autore 419.
Harmenopulo observat, ne confusio fiat seminis atque ob debitum pudorem & honorem marito. Causæ devotionum sunt 428.
gloria post fata, honores, præconia, statuæ, cultus divinus, oraculorum responsa, & voluntas Diis placendi. Has devotiones omnes, nisi pro patriæ salute fiant, damnandas esse, recte
censet Autor. Inter alia præmia, quibus militum animos ad 446.
fortitudinem & heroica facinora perpetranda impellebant, præcipue hoc eminet, quod bello cæsorum nomina, mortis quasi nescia, nunquam ex albo militum delerent, præscripta defun-
ctorum nomini Græca litera Θ. Locum difficilem *Gen. IV,* 465.
15, ita cum Anglis quibusdam, qui sententiam suam in *the universal History from the earliest account of time to the present, pag. 74*, aperuerunt, ita explicat, signum illud *Caino* a Deo datum non fuisse notam corpori impressam, sed miraculum quoddam, sive externum signum, quod Deus *Caino*, vix homicidii veniam speranti, ideo dederit, ut eo facilius cre-
deret, cruentam fratris mortem vindicaturum neminem. Apud 468.
Græcos paterfamilias, elato occisi hominis cadavere, testandi odii & suspicionis amoliendæ causa, sonora voce, coram universa adstantium corona ad sepulchrum exclamabat: *Non
feci.* Neque minus notari debet feralis ille clamor, quem 505.
agnati apud Germanos, vindictæ testificandæ causa, excitare solebant, cum scilicet unus ex proximis ter tumulum evaginato gladio feriret, alta voce illud *Wraeck*, *Wraek*,
Wraek, exclamans. Variis modis defunctis infertur in- 519.
juria, 1) in laudatione funebri & invidiosis orationibus; 520, 526.
2) sepulturam denegando; 3) cenotaphium non eri- 527.
gendo; 4) funus ducentes turbando; 5) cadaver defun- 528 - 531.
cti ob debita detinendo; 6) hæreditatem suspectam red- 532.
dendo; 7) bona defuncti sub hasta vendendo; 8) luctum 533 - 540.
negligendo; 9) querelam inofficiosi testamenti male insti- 541.
tuendo; 10) hæreditatem recusando; 11) calumniando 542 - 544.

 defun-

Pag. 545. defunctum, liberisque paterna delicta objiciendo; 12) defun-
546, 547. cti viduæ stuprum inferendo. Certissimum famæ evertendæ
539. signum Belgis semper visum fuit clavium in Sarcophago depositio, in Belgio perquam usitata. Scilicet uxor, hæreditatem mariti adire recusans, ob debita, vel ante matrimonium vel durante illo contracta, quotidiano vestitu induita ante cadaver, ad tumulum usque, clavibus domus in Sacrophago depositis, sic procedere tenebatur, ut hoc pacto creditoribus declararet, se
565. penitus abdicasse hæreditate mariti. Pulchre prospiciebant sibi veteres, ne quis sepulchrum, æternam illam domum, violaret, & horrendis exsecrationibus devovebant ejusmodi viola-
566. tores. Gravissimæ exsecrationis formulæ erant: MALE. PEREAT. INSEPVLTVS. IACEAT. NON. RESVRGAT. CVM. IVDA. PARTEM. HABEAT. SI. QVIS. SEPVLCHRVM. HVNC. VIOLAVERIT.
567. QVISQVIS HOC SVSTVLERIT AVT LAESERIT, VLTIMVS SVORVM MORIATVR.
569. Livorem & avaritiam palmarias sepulchri violandi caussas fuisse, conjicit Cel. Autor. Eo usque progressi sunt impii homines, ut contumeliæ causa ornamenta, inscriptiones, & statuas sepulchrales, corrumperent, luto conspergerent, locoque moverent. Hinc in lapidibus sequentes Inscriptiones occurrunt: *Hospes ad hunc tumulum ne meias, ossa precantur. Qui hinc minxerit cacaveritque, Deos Deasque iratos habeat.* Ipse *Constantinus* violationibus hisce infelicissimam præbuit occasionem, qui A. 333 omnes aras ac imagines, quibus & gentilium sacra ornata erant, dirui jusserat, quo prætextu nequissimi homines omnia ornamenta, & ipsa sepulchra fœde destruebant, donec eorum malitiæ per *l. 2 C. Th. de*
595 seq. *Sepulchr. viol.* obex poneretur. In privatorum funeribus ludos celebratos, munera gladiatoria edita, venationes institutas, & ferarum certamina inventa fuisse, ad memoriam illorum refricandam, deque his certaminibus cavisse in testamentis, mortalitatis suæ memores, late probat Autor. Verba *spectaculum celebrare* in *l. 16 de usu & usufr. leg.* denotant ludum funebrem

brem frequente populo edere, ad memoriam alicujus renovandam propagandamque. Et verba in eadem lege, *memoriam celebrare*, significant *manes colere, memoriam conservare.* Sub finem libri monet Consultiss. Autor, salva conscientia ritus illos, quos anniversariis diebus celebrare in Legatis memoriæ causa relictis præscripserant olim testatores, hodienum ab iis, qui purioribus sacris nomen dederunt, usurpari posse, eosdemque imitari formulam precum pro Magistratu vel Principe sibi præscriptam. Sed quorsum dilabimur? Finis tandem imponendus est libri optimi, ex cujus perlectione insignem voluptatem percepimus, recensioni. Paucos legimus libros, qui cum hoc conferri possunt. Regnat in illo subactum judicium, concinnus ordo, vasta & diffusa lectio, & solida Jurium cognitio. Sæpe abit Autor ab aliorum opinionibus, sed ea moderatione, quæ & hominem ingenuum, & liberalibus artibus instructum, & JCtorum priscorum imitatorem, decet, quam utinam imitarentur proletarii & capite censi Scriptores, qui dum ab aliorum sententiis divortium faciunt, plenum conviciorum & calumniarum agmen contra Adversarios suos educunt, impotentiam animi sui clare produnt, & cordatiorum risui ludibrioque se exponunt. Uno verbo, ex eorum numero liber hic est, qui & instruunt, & honesta oblectatione perfundunt Lectoris animum, dignus, qui integer ab omnibus, qui memoriam suam ad seram posteritatem propagare cupiunt, perlegatur.

Pag. 639, 640.

DE PRÆCIPUIS HUMORIBUS, QUI HUmano in corpore reperiuntur, deque eorum historia, qualitatibus, & officiis, Exercitatio JOSEPHI DEL PAPA, Regiæ Celsitudinis Joannis Gastonis, Magni Ducis Etruriæ, Archiatri, nec non in Pisana Universitate Publici Medicinæ Professoris.

Florentiæ, ex Typographia Magni Ducis Etruriæ, apud Tartinium & Franchium, 1733, 4.

Plag. 13.

Non minori scholas Medicorum beneficio obstrinxerunt industrii Collectores, postquam Theoreticis *Josephi del Papa* opusculis conquirendis & publici juris faciendis animum appulerunt, quam quod practicas casuum rariorum & Consultationum schedas superiori anno ab interitu vindicaverint. Humorum, qui corporis humani ambitum perambulant, indolem legesque motuum, ad quas illi circuitus suos celebrant, dubium est, majorine animo aggressus fuerit exponendam, an feliciori eventu declaratam dederit Cel. Autor. Præfatur quædam de antiquo humorum quaternione ex Scholis Arabum, maxime Avicennæ, cujus fundamenta, quadruplicem sanguinis vena extracti faciem, partium nutriendarum, diversissimos humores postulantium, diversitatem, aliaque, subruit. Sanguinis vero, universalis istius corporum animatorum humoris, analysin tentaturus, quem scilicet dissimilarem, partiumque constituentium multitudine variantem, declarat, generalia præmittit de Fluidorum indole, disputatione prorsus Metaphysica & transscendentali, utpote quæ evincat, cum materia prima non possit esse liquida, sed solida, impenetrabilis, & quæ omnium corporum, fluidorum æque ac consistentium, essentiam ingrediatur, inde humorum indolem idea liquidi, id est, consistentis, explicari neutiquam posse, quin potius experimentorum fide certum sit, minimam omnis fluidi, vel subtilissimi, moleculam esse duram, imo durissimam, utpote quam dividere ulterius non possis, & cui virtus penetrandi corpora denegari nequeat. Fluidorum autem diversitas a pondere specifico, quod moleculæ inest, varioque earundem cohærendi modo, dependet. Cumprimis vero sanguis, cum facillime concrescat, soliditatis suæ argumentum hoc ipso exhibet, utpote qui non nisi motum suum exercens, liquidi faciem inducit. Fluiditatis adeoque corporum, & in specie sanguinis, causas exponit tres, motum, calorem, &, quæ utriusque fomes est, aquam, non illam, quæ sanguinis vena extracti fluidior pars est, cui reliquæ innatant, nam ad ignem concrescit, sed illam, quam destillatione sanguinis vere adesse demonstramus, non concrescentem igne, & qualis urinæ materia est, utpote quæ itidem a sero sanguinis,

guinis, vitelli ovorum consistentia præditi, quam maxime discrepat. Quo autem sanguinis historiam penitius evolvere possit, chylificationis materiam, instrumenta, causas, delibat, &, qua ratione succus iste lacteus in purpuram mutetur, exponit, nec fermenti *Willisiani* virtutem, nec aeris pulmonici impetum, aut nitrum ejus, quidpiam conferre, asserens. Primaria sanguinis affectio, *motus*, dependet a virtute cordis, qua purpuræ istius vitalis, sese ipsam intrinseco impetu circumagentis, volubilitas sustinetur, ulteriusque adaugetur. Neque vero cordis elater, vel a sanguinis acrimonia, fibras ejus sensiles vellicante, vel ab igneis moleculis, eidem innascentibus, dependet. Multo minus assentitur illis, qui mechanice negotium explicant, quibus scilicet cor semper in statu violento versari videtur, quandoquidem nolit vitam haberi tumultuariam, & a comminatione rupturæ fibrarum cordis dependentem. Fibræ vero motrici primus ad movendum impetus Autori, *vel est ebullitio quædam, inter fibras musculorum excitata, ob admixtionem sanguinis cum nerveo liquore, ut probabile admodum est, sive alia quavis potentia explicata & cognitu perdifficilis.* Pag. 25. Quicquid ejus sit, sanguinis, ad quietem properantis & concreturi, nisi existeret a tergo motor exsuperans, naturalis est quædam a motu primo, quem cor dederat, declinatio, inde, qui concitatus egressus fuerat arteriosus, tardus redit venosus, sed paulatim sensimque a vivacitate sua deflectens. Jucundissima instituitur quædam motuum humoris plantarum comparatio cum circuitu sanguinis in animantibus. Ardua omnino res est, caloris in sanguine perpetis sibique constantis, si velit corpus sanum esse, rationem exponere velle. Neque enim vel innatus cordi cœlesti igni similis calor, nec aeris per pulmones afflatus nec *Cartesiana* flammula, nec *Willisianum*, cordis fermentum, nec anima quæpiam sensibilior, huic phænomeno declarando sufficientem Autori lucem accendit, neque, quam probabilis videatur sententia, motum primum cordis in animalibus, quorum ova, vel intra uterum, vel extra eundem, excluduntur, dependere ab incubatu, adeoque motum cordis peregrino calore semel inchoatum, sufficere posse per totam anima-

animalis vitam, omni ex parte Autori satisfecit. Largiendo enim, inchoari cordis primum pulsum ab externo matris fotu, non consentit, illum calorem tota vita continuari posse. Sed totum sic definit negotium. Cor motu suo motus sanguinis causa est, & vicissim motus sanguinis motus est causa cordis, quandoquidem villi, in cerebro arteriolarum pulsu exagitati, fluidum nerveum necessario in fibrarum cordis cavitates concitant, unde motus & calor. Nec mirabitur quispiam, sapientissimum architectum ex simplici motuum lege vitalitatis corporum metra composuisse, qui *Archimedis* vitream sphæram, Tarentini *Archita* columbam volantem, *Alberti Magni* caput loquens, non pro figmentis habet. Reliqua ad methodum Mechanicorum erudite admodum & ingeniose exponuntur.

OBSERVATIONES IN VETERUM Patrum & Pontificum Prologos & Epistolas Paschales, aliosque antiquos de ratione Paschali Scriptores. Accedit Dissertatio de Cyclo Lunari DIONYSII & BEDÆ.

Amstelodami, apud Joannem Boom, 1734, 4.
Alph. 2 pl. 10.

In his Observationibus nec Prologi, nec Epistolarum textus continentur, Observationes tantum exstant. Igitur ad manus sit, necesse est, alterutra editio Operis *Petaviani* de doctrina temporum, quarum hic Parisiensis perpetuo citatur, nec non *Bucherii* Commentarius de doctrina temporum in *Victorium Aquitanum*. Ordinem vero Chronologicum sequuntur veterum hæc
Pag. 1. Opuscula. Primo hinc apparet loco Prologus *Theophili*, Alexandrini Episcopi, ad *Theodosium*, Imperatorem, de Paschate
2. anni 387. *Petavius* hunc Prologum a *Dionysio Exiguo* versum existimabat. Ex *Caroli du Fresne* vero editione Chronici Paschalis discimus, hunc Prologum constituere ipsam
3. Chronici Paschalis Præfationem, immutatum tamen ab hujus Chronici Autore in his, quæ placitis ipsius contraria erant, ac ideo,

ideo, suppresso *Theophili* nomine, ut suum editum. Sequuntur
Observationes in *Ambrosii* Epistolam 83 ad Episcopos, per Æmi- Pag. 17.
liam constitutos, de eodem Paschate anni 387. Articulo primo 18.
breviter ex *Bucheria* & *Ambrosio* disquiritur, quo anno hanc
exararit Epistolam, ac contra *Bucherium* probatur, non A.
381, sed 385, vel 386, esse datam. Hic observabis, laterculum, 20.
pag. 20 exscriptum, nihil differre ab eo, quem *pag.* 4 vi-
dere licet. *Pag.* 21 *lin.* 5 pro *XXI* legas *XXII.* Paulo 25.
post disquiritur, an mensis Pharmuthi Ægyptiorum, & primus
in lege designatus, vel novorum dictus, in hoc anno concur-
rant, aut an non absurdum sit, mensem, quo in Æpypto metun-
tur frumenta, etiam apud Christianos pro primo mense & no-
vorum computare. Proferuntur hinc Observationes in Epistolam 36.
Innocentii I, Papæ, scriptam ad *Aurelium*, Carthaginiensem, A.
C. 413, de Paschate anni 414. *Petavius* credebat, agi de Pascha- 37.
te anni 403; *Bucherius* vero ac *Norisius* pro anno 414 mili-
tant. Hoc anno verendum erat, ne Pascha luna XXIII celebra-
retur. Tum leguntur Observationes in *Cyrilli* Prologum Pascha- 41.
lem, scriptum pro Cyclo XCV annorum. Occasione hujus 47.
Prologi mentio fit duplicis circuli LXXXIV annorum, unius,
saltum Lunæ quovis XII Cycli anno, e. g. 12, 24, 36, 48, al-
terius unoquoque XIV Cycli anno, e. g. 14, 28, 42, 56, haben-
tis. De Cyclo *Hippolyteo* verba faciens, anno 222 eum pu- 54.
blicatum, ac istum, LXXXIV annorum, A. 214 incipere, dicit.
Cycli vero XCV annorum *Cyrilli* initium in annum 437 figa- 68.
tur. Iterum docemur, Pascha ad Aprilis 25 extensum, 73.
non tamen ex mense primo, seu novorum, in secun-
dum transiturum. Quando *Cyrilli* verba de saltu Lunæ 25, 86.
explicantur, videri possit, unum diem mensi lunari re vera
addi, & sic annum hunc lunarem uno die abundare, cum tamen
re vera per saltum Lunæ unus dies ex mense lunari auferatur,
& sic annus lunaris uno die sit defectivus. Accedunt his Ob-
servationes in Epistolam *Cyrilli*, Alexandrini, de Paschate du- 92.
bio anni 444. In hujus Epistolæ prima parte ad Synodum
Carthaginiensem rescribit, se ad illorum petitionem mittere
Acta avthentica Synodi Nicænæ. *Petavius* opinatur, esse Epi- 93.

ſtolam ſcriptam A. 419, agereque de Paſchate anni 420. Alteram Epiſtolæ partem, agentem de Paſchate dubio, *Cyrillo* plane abjudicat *Petavius*, cui tamen a *Bucherio* plene vindicatur.
Pag. 97. Paulo poſt probabilibus valde argumentis aſſeritur, has duas Epiſtolas, unam datam A. 419, alteram A. 443, vitio deſcriptoris
109. in unam coaluiſſe. Magna accedit huic Epiſtolæ autoritas, nitenti literis, quas angelo dictante perceperat *Pachomius*, Monachus, quo ſciamus Lunam primi menſis in anno communi &
111. Emboliſmo. Proferuntur jam Obſervationes in *Paſchaſini* Epiſtolam, ſcriptam A. 443, ad *Leonem*, Papam, de Paſchate anni 444.
117. Rigidiſſime hic demonſtratur, limitem Paſchalem ultimum Ro-
119. manis fuiſſe Cal. 11 Maji, h.e. 21 Aprilis. His ſubjectæ ſunt Obſervationes in Epiſtolas *Leonis*, Papæ, de Paſchate anni 455. *Leo*, Papa, pertæſus autoritatis Patriarcharum Alexandrinorum, in materia Paſchali prævalentium, jam A. C. 453 *Opilione* U. C. Conſule, die 16 Cal. Julii duas ſcripſit Epiſtolas, unam ad *Martianum*, Imperatorem, alteram ad *Eudociam*, Imperatricem, *Theodoſii* Junioris viduam, id intendens, ut autoritate Imperatoris Alexandrini eo adducerentur, ut ſententiam ſuam de Paſchate anni 455 mutarent, & cum Pontifice & Eccleſia Ro-
120. mana conſentirent. Ac, cum eodem anno *Martianus Leoni* reſcripſiſſet, Alexandrinos quam accuratiſſime hanc in rem inquiſituros, *Leo* A. 454 *Aetio* & *Studio* Coſſ. die 6 idus Jan. tertiam Epiſtolam ſcripſit ad Legatum ſuum, *Julianum*, Coenſem Epiſcopum, quo hanc rem apud Imperatorem urgeret. *Theophilus*, Alexandrinus, in laterculo centenario hoc Paſcha fixerat in die 8 Cal. Maji, hoc eſt, 24 April. Luna 21. Sed Latinorum limes ultimus erat d. 11 Cal. Maji, ſeu 21 April. In his Obſervationibus *pag. 128*, nec non *pag. 100*, videmus, eundem plane eſſe Autorem hujus libri, & Obſervationum in *Proſperum Aquitanum*, quæ ſemeſtri ſpatio ante publicatæ ſunt, & quarum nos mentionem fecimus in *Novis Actis Anni 1734*
131. *Menſ. April. pag. 164.* Pergimus ad Obſervationes in Epiſtolam *Proterii*, ſcriptam A. 454 ad *Leonem*, Papam, de Paſchate anni 455. Hujus Epiſtolæ anſam præbebat *Proterio*, Alexandrinorum Epiſcopo, Mandatum Imperatoris *Martiani*, qui, literis *Leonis* motus, *Proterio* ſcripſerat, quo-

dam

dam existimare, diem festi Paschalis anni 455 non diligenter fuisse adscriptam, eidemque præceperat, ut in rem inquireret. Succedunt Observationes ad Epistolas *Leonis*, Papæ, de Paschate anni 455, postquam Responsum *Proterii* acceperat. *Leo*, Papa, acceptis tum *Proterii*, tum *Martiani*, Epistolis, non audebat repugnare, sed coactus Pascha per Occidentem indicebat Cal 8 Maji. Hac de re duarum Epistolarum unam ad *Proterium*, alteram ad Episcopos, per Gallias & Hispanias constitutos, dabat. Ultima scripta est *Opilione* Cos. A. 454 die 5 Cal. Aug. Has excipiunt Observationes in Prologum Paschalem *Victorii Aquitani*, scriptum A. C. 457. Prologo huic præmittitur *Hilarii*, tum adhuc Archi-Diaconi Romani, post *Leonis* in Pontificatu successoris, Epistola ad *Victorium*, qua illum exhortatur, ut inquirat in dissensionum utriusque Ecclesiæ originem, remediumque illis afferat. Prologus ipse responsoria est ad *Hilarii* Epistolam, insimulque Præfatio in Canonem *Victorii*. De saltu Lunæ verba faciens, hæc eruit. In trium Cyclorum, Romanis usitatorum, primo LXXXIV annorum saltus Lunæ, seu annus defectivus, collocabatur ab Editoribus anno unoquoque Cycli XII, ab aliis anno unoquoque Cycli XIV. In Cyclo CXII annorum quovis anno XVI. In Cyclo XCV annorum quovis XIX. Observatur hinc, duplicem exstitisse Cyclum CXII annorum, alterum *Hippolyti*, (de quo *Blanchinius* doctissimum edidit librum Romæ A. 1703, fol.) alterumque, cujus Autorem ignoramus. Quoniam existimabat, omnia melius digeri posse, si a primo anno mundi progrediens, in sua descenderet tempora, statuit *Victorius*, ex *Eusebii* & *Prosperi* Chronicis calculum ducendo, Consulatum *Constantini* & *Rufi*, hoc est, annum 457, concurrere cum anno a mundo condito 5658, conditumve esse mundum d. 8 Cal. April. hoc est, 25 Martii; Lunam vero die 4 existentis mundi, id est, d. 5 Cal. April. vel 28 Mart. plenam, hoc est, decimam quartam in inchoatione noctis exortam. Pulchram post instituit Editor comparationem inter annos & dies exorti mundi, Christi capti, Solis creati, & Salvatoris resurgentis. Duplex detegit initium Cycli Lunæ, quorum differentia in sequentibus quam sæpissime repetitur.

Pag. 140. 144. 149. 150. 158. 162, 163. 176.

Pag. 182. petitur. Schema exstat Cycli Lunaris *Victoriani*, cum lunationibus a Luna Januarii usque ad Lunam Paschalem, additis Paschatibus cum suis Lunis, nec non feriis in Cal. Jan. praetereaque Lunis XIV Paschalibus *Victorianorum* & *Alexandri-*
187. *norum*. Ex *Victorii* opinione limes Dominicarum Paschalium citimus d.22 Mart. ultimus d. 24 April.& spatium, intra quod Do-
188. minicae Paschales vagantur, dierum 34. Ordine ducimur ad Observationes in Epistolam primam *Dionysii Exigui*, de ratione Pa-
189. schae scriptam A. 525. *Dionysius* per totam hanc Epistolam Cyclum decemnovennalem Alexandrinorum, eorumque regu-
191. las, limites, &c. Concilio Nicaeno tribuit. Non vero edidit *Dionysius* periodum magnam 532, sed 95, annorum, con-
205 seq. stantem 5 Cyclis decemnovennalibus Alexandrinorum. Ex *Jo. Guil. Jani* Historia Cycli *Dionysiani*, edita Vitembergae A. 1718,4, variis e MStis diversa argumenta titulorum Paschalium
211. exhibentur. Jam comparent Observationes in Epistolam secundam *Dionysii Exigui*, de ratione Paschae, scriptam A. 526. Haec
216. Epistola apologiam Cycli *Dionysiani* continet. Observationes tamen hae, comparationem ogdoadis & hendecadis Lunaris cum
237. Solari valde claudicare, docent. Hinc de duplici Autor Cyclo tractat, ac ex Epistola regulam exhibet, qui anni utriusque Cycli sint communes, quive embolimaei, ac qui unius Cycli anni re-
239. spondeant alterius annis. Tum exhibentur Observationes in *Isidori*, Hispalensis, *Cap. XVII Lib. VI* Originum, de Cyclo Paschali.
241. *Isidori* Cyclus hoc Capite ab eo editus est XCV annorum, con-
248. flatus e V Cyclis decemnovennalibus. Porro proferuntur Observationes in *Ceolfridi*, Abbatis, ad *Naitonum*, Pictorum Regem, Epistolam, quae exstat apud *Bedam* in *Hist. Eccles. gentis Anglorum Lib. V Cap. XXII. Ceolfridus* hic claruit A.680. *Naitono*, expetenti sibi ab Anglis ampliorem Cyclorum Paschalium elucidationem,
253. hanc Epistolam rescribebat. Inde legimus Observationes in *Bedae* librum de ratione temporum, cujus est *Cap. I* de temporis divisione. Hora constat 4 punctis, 10 minutis, 40 momentis; ergo punctum unum = 15′, minutum unum = 6′, momentum unum = 90‴ = 1′ 30″. *Pag. 255 lin. 9* pro *LXV* lege *CCCLXV*. De
260. saltu Lunae valde notabilia habentur, qui loco XI Epactarum,

XII

XII in initio novi, vel fine præcedentis Cycli addi facit. Hinc
initio Cycli Epacta 0. Datur dein regula, qua methodo disci Pag. 261.
possit, quotus annus Cycli decemnovennalis sit datus, quotus Cy-
clus, quæ Epacta, qui concurrentes, an Bissextilis, quæ Indictio.
His proximæ sunt Observationes in *Bedæ* Librum de natura 263.
rerum, & ratione temporum. Habet is 70 Capita, videturque 264.
scriptus A. 725. Non sequitur septuagintaviralem, sed textum He-
braicum. *Cap. III* est de minutissimis temporum spatiis. Gradus 265.
unus dividitur in punctos 12, punctus unus in momenta 40,
momentum unum in ostenta 60. Hinc ergo punctus unus
$= 5'$, momentum unum $7'' \; 30'''$, ostentum unum $= 7''' \; 30''''$.
Cap. XV, veteres Britannos anno Lunari usos, annum incepisse 274.
8 Cal. Jan. quo die nunc Natales Domini celebrant, edocet.
Cap. XLIII, quare Luna aliquoties major, quam computatur, ap- 288.
pareat, ostendit. *Beda* in hoc Capite contra objectiones, quæcun-
que sint, Synodo Nicæna, ejusve conclusis, respondet. *Cap. XLVII* 301.
de annis Dominicæ incarnationis agit. Ubi *pag. 303*, Salvatorem
paulo plus, quam 33 annis, in carne vixisse, asserit *Beda*.
Pag. 304 error *Bedæ* circa annum Christi 34, ejusve characte-
res, detegitur, haud typographicus, sed qui magni est momen-
ti. Tandem in fine harum Observationum additur Index Au- 328.
torum veterum, qui de ratione Paschatos egerunt, quorum memi-
nit *Beda*. His subjecta est Dissertatio de Cyclo Lunari *Dionysii* 330.
& *Bedæ*, ejusque natura & constitutione. Est hic Cyclus Lu-
næ-Solaris 19 annorum, ab enneadecaeteride tamen Alexan-
drinorum differt, hinc a *Dionysio* Lunaris dictus, a *Beda* fu-
sius explicatus. Duo construxit Editor Schemata: 1) exhi-
bet hujus Cycli dispositionem juxta ordinem annorum Cycli
decemnovennalis; incipit enim ab anno decemnovennalis 1,
Lunaris 17, datque Neomenias per omnes annos Cycli Lunaris;
2) monstrat dispositionem ætatum Lunæ in primo die men-
sium per omnes Cycli annos, itidem juxta ordinem annorum
Cycli decemnovennalis. Clare distincteque explicatur, quid 354.
Beda velit per Lunam Januarii, Februarii, Martii, &c. quod
unico exemplo clarius fore arbitramur, e. g.:

Anno Cycli Decemn.	*Anno Cycli Lunaris.*	*Luna 1ª nata*	*Luna 2ª nata*	*Luna 3ª nata*	*Luna 4ª nata*
1	17	Dec. 24	Januar. 23	Febr. 21	Mart. 23
2	18	Dec. 13	Januar. 12	Febr. 10	Mart. 12
3	19	Januar. 1	Januar. 31	Mart. 1	Mart. 31
4	1	Dec. 21	Januar. 20	Febr. 18	Mart. 20
		dicitur Luna Januarii.	*dicitur Luna Februarii.*	*dicitur Luna Martii.*	*dicitur Luna Aprilis.*

Pag. 357. Exceptio notanda in nonnullis casibus, quos Observator explicat. *Pag. 365 seq.* perbene declaratur, quid *Beda* per locum
395. inter Calendas vacuum & congruum velit. Probabiliter concluditur, non *Dionysii*, imo ne *Bedæ* quidem, temporibus aurei
399. numeri usum obtinuisse. Datur Tabella, ad formam illius, quæ exstat *pag. 237*, ubi tamen non a Neomenia Jan. sed a 15 Luna Paschali, dierum in quovis anno numerus computabatur. Tandem totus Liber tribus Diagrammatibus concluditur, quorum primum est Cycli Lunaris ex *Beda*, in quo Lunæ embolimææ nullius mensis Lunæ esse dicuntur. Continet hoc per Cyclum decemnovennalem integrum singulorum mensium Lunas; secundum, ex *Anonymi* Libro de computo petitum, a *Muratorio* inter Anecdota Latina *Tom. III pag. 173, 174*, edito, exhibens ætates Lunæ in Calendis mensium Cycli Lunaris, a Luna Septembris repetiti, juxta ordinem annorum in Cyclo decemnovennali; tertium, ex eodem libro desumtum, exhibens Neomenias Cycli Lunaris, sed a Luna Septembris repetiti, juxta ordinem annorum, in Cyclo decemnovennali.

GUILIELMI IRHOVII, A. L. M. PHILOS. Doct. & V. D. M. Eedeni, de Palingenesia veterum, seu Metempsychosi sic dicta Pythagorica, Libri tres.

Amstelodami, apud Henr. Vieroot, 1733, 4.
Alph. 3 pl. 3.

Plures

Plures jam fuerunt, qui negarent, vere tribui *Pythagoræ* sententiam illam decantatiſſimam de animarum per plura corpora migratione, ſed nemo tantam dedit operam, tantoque ſtudio incubuit, ut æquaret Cl. noſtri Autoris induſtriam. Is enim magno hoc in Opere nihil agit aliud, quam ut communem illam de *Pythagora* narrationem oſtendat eſſe a vero remotiſſimam. *Tres* doctus hic labor implevit *Libros*, quorum *primus duodeviginti* habet *Capita*. Horum in *primo* doctiſſime ediſſerit etymologiam atque homonymiam τῆς μετεμψυχώσεως, prolatisque in medium de ea locis veterum, hanc, inde confectam, exhibet definitionem: ***Eſt animæ humanæ poſt depoſitum per mortem unum corpus transmeatio in aliud, vel humanum, (ſive maſculinum, ſive fœmininum,) vel brutum, in æternum reiteranda.*** *Capite ſecundo* vitam *Pythagoræ*, ex veterum monumentis contractam, ſiſtit, adjunctis priſci ævi narrationibus de migratione ipſius *Pythagoræ*, per quæ & quot corpora migrare ipſi contigerit. *Capite tertio* recenſet alios & Philoſophos & populos, inter quos hæc de varia animarum migratione opinio pervagata fuiſſe fertur. Hinc profeſſus in *quarto Capite*, ſe hoc in Opere tria demonſtraturum, primum, falſo tribui *Pythagoræ* hancce ſententiam; deinde, falſo item eam tribui ceteris, ſive Philoſophis, ſive populis; denique, Symbolice eſſe eam Metempſychoſin capiendam atque interpretandam; ſine mora *Capite quinto* & *ſexto* oſtendit, ſententiam illam de migratione animarum non poſſe conſiſtere cum certis & exploratis *Pythagoræ* doctrinis de ſtatu poſt hanc vitam piarum mentium. Ipſum namque *Aureum Carmen* docere, *Pythagoricam* hanc eſſe doctrinam, quod animæ piorum ſtatim poſt mortem deferantur in cœlum: idque confirmari a compluribus certiſſimæ fidei Scriptoribus. *Capite ſeptimo* manifeſtum facere ſtudet, nec *Pythagoræ* de impiarum animarum egreſſu e corporibus dicta poſſe conciliari cum metempſychoſi. Eas enim docebat in tartara dejici, meritisque ibi affici ſuppliciis. Imo nec illa, quæ de earum conditione animarum, quæ nec ex toto juſtæ, nec omni ex parte vitiis onuſtæ, docuit *Pythagoras*, in eadem ſede morari poſſe cum metem-

metempſychoſi, docet *Capite octavo*. Statuiſſe enim *Pythagoram*, illas mediæ ſortis animas in inferiori aere degere ſubtilioribus inductas corporibus, factaque per varios gradus purgatione, pervenire tandem ad ſuperos. *Capite nono* pluribus agit de autoritate *Aureorum Carminum*, deque conſenſu eruditorum, quod hoc ſit veriſſimum Compendium doctrinarum *Pythagoræ*. Cum igitur in hoc monumento non modo nulla fiat metempſychoſeos mentio, ſed etiam ea tradantur, quæ eam ſubvertunt; hinc concludit, doctrinam iſtam a *Pythagorica* Philoſophia eſſe quam maxime alienam. *Capite decimo* ex eo abjudicat Samio Philoſopho hanc ſententiam, quod is ſtatuit, mortem eſſe homini (ad animam quod attinet,) aditum ad vitam beatiſſimam. Ita vero eum ſtatuiſſe, multorum veterum confirmat teſtimonio. *Capite undecimo* deſcribit *Pythagoricum* ritum ſepeliendi mortuos, & hinc argumentum petit novum ad opinionem vulgarem de metempſychoſi *Pythagoræ* refellendam. Scilicet in albis veſtibus efferri mortuos volebat hic Philoſophus, ſignificans, mentem defuncti nunc veniſſe ad primigeniam ſuam naturam & ad priſcam perfectionem. Qua oblata occaſione, docet Noſter, ritum iſtum poſtea permultarum gentium factum fuiſſe communem. *Capite duodecimo* eo argumento ſuam conſtabilit ſententiam, quod *Pythagorei* ſtatuerunt, mentem e corpore emiſſam omni carere natura corporea. *Capite decimo tertio* & *decimo quarto* contendit, cultum & honorem, ex inſtituto *Pythagoricæ* diſciplinæ mortuorum animabus tribuendum, ſatis docere, animarum in alia corpora tranſgreſſionem ab iis Philoſophis non eſſe traditam. Jam, cum vulgo credatur, ob creditam metempſychoſin *Pythagoram* interdixiſſe ſuis cæde & eſu animantium, hoc quoque falſum eſſe, *Capite decimo quinto* pugnat, & in *duobus* proxime ſequentibus *Capitibus* alias reddit cauſas abſtinentiæ ab eſu quorundam animantium *Pythagoricæ*. *Capite decimo octavo*, eodemque poſtremo, negat, *Pythagoram* metempſychoſeos reſpectu vetuiſſe ſuos uti fabis, ſimulque interpretatur hoc ejus præceptum magno doctrinæ apparatu, quem Lectoribus noſtris permittimus inſpiciendum.

ciendum. In *ſecundo Libro* contendit pererudite, nec aliis jure tribui ſententiam de peregrinatione animarum poſt exceſſum e corpore, adeoque id nec de Ægyptiis probari poſſe, (de quorum cura circa defunctorum corpora diligentiſſime agit,) nec de *Pherecyde*, nec de *Empedocle*, nec de Chaldæis, nec de Perſis, nec de Arabibus, nec de Brachmanibus, nec de Druidis Gallorum & Britannorum, nec de Germanis priſcis ac Getis, eorumque magiſtro *Zamolxe*, nec de *Orpheo*, nec de *Platone*, nec de Stoicis, nec de Phariſæis Judæorum, (ubi & reſpondet ad duo, quæ e Novo Teſtamento objiciuntur, loca, videlicet *Matth. XVI, 14*, & *Jo. IX, 2*,) ſed potius contrarium. Quæ ſingula ſingulis copioſe perſequitur *Capitibus*. *Ultimo* in *Capite* hujus *Libri*, quod eſt *duodecimum*, *Origenem* quoque docet injuſte accuſari a nonnullis ejusdem opinionis. *Tertio Libro* per *ſex priora Capita* docet, Metempſychoſin *Pythagoricam* capi oportere ſenſu Symbolico, & hac occaſione fuſius exponit *Pythagorica* de ortu & natura poſtque mortem ſtatu humanarum animarum dogmata. *Capite ſeptimo*, quod eſt extremum, originem vulgaris fabulæ aperit, tumque operoſiſſimo ſuo labori finem imponit. Unum fortaſſe *Caput* deſideraverint curioſiores, quo commemorare Cl. Autor potuiſſet alios, qui ante ſe venerunt in eam mentem, ut putarent, falſo tribui *Pythagoræ* metempſychoſin proprie dictam. Certe, ita jam ſtatuiſſe *Ambroſium Rhodium*, Chriſtianenſis in Norvegia Gymnaſii Profeſſorem, *Whitelocum Bulſtrodium*, Anglum Equitem, *Joannem Baptiſtam Criſpum*, Neapolitanum, & *Juſtum Gothofredum Rabenerum*, popularem noſtrum, docent edita ſuperioribus annis in vicinia noſtra *Acta Philoſophorum Tom. I pag. 379*, & *Tom. II pag. 787, 791* & *945 ſeq.*

FRANCISCI FABRICII ORATOR SACER. Acceſſit Heptas Diſſertationum Theologico-Oratoriarum.

Lugduni Batavorum, apud Sam. Luchtmans, 1733, 4. Alph. 2 pl. 6.

Qui jam ceteros Theologi hujus Leidensis, septuagenario jam majoris, libros Theologicos, quos in Præfatione commemorat, non solum recensuimus, verum etiam suo merito laudavimus, nec prætereundum ducimus hunc ipsius *Oratorem sacrum.* Est hæc Oratio pro Academica concione habita duodecim abhinc annis, cum Oratoriæ Sacræ Professor crearetur: quod quidem sibi contigisse primo hac in Academia, tum in Præfationis exordio, tum *pag. 82*, docet. Continet autem ista Oratio, octo & octoginta paginas una cum Annotationibus, quibus large illustrata est, implens, præcipua Ecclesiasticæ Eloquentiæ capita, præceptaque dat & formandi Orationem sacram, & habendi. Habes igitur totam artem Homileticam breviter nervoseque descriptam: cui adjectas Autor voluit septem, ad idem argumentum pertinentes, Dissertationes. Prima enim est *de Methodo in Orationibus sacris observanda;* altera *de Benedictionis formula Orationi sacræ præmissa;* tertia *de Exordiis Orationis sacræ;* quarta *de Precibus ante explicationem sacri Textus habendis;* quinta *de Oratione sacra intra certum temporis spatium limitanda;* sexta *de Benedictione sacerdotali;* septima *de Formulis Precum.* E singulis nonnihil decerpemus, salivam nostris moturi Lectoribus. Scilicet in *prima* graviter eos impugnat, qui, Oratori sacro non esse curæ debere certam methodum, contendunt, simulque commendat Oratori futuro Ecclesiastico singularem stili curam, ut cum perspicue, tum ornate, dicendi polleat facultate. Homileticæ vero methodi inter doctores ceteris omnibus longe præfert *Sal. Tillium.* In *secunda* observat, benedictionem præliminarem, qua hodie Concionatores uti solent, veteribus Ecclesiæ Doctoribus non fuisse usitatam, imo nec Christo & Apostolis: recte tamen eam servari docet, cum & Apostoli singulis suis Epistolis benedictionem hujusmodi præmiserint. In *tertia* Exordiorum usum defendit luculente, prolatis & rationibus, & Patrum Ecclesiæ autoritatibus. Affert tamen & casus quosdam, quibus omitti queat exordium, haberique sacra Oratio ἀπροοιμίως. In *quinta* (nam *quarta* nos haud morabitur, lectu licet haud indigna,) rationes profert partim ab ipso Oratore

tore ſacro, partim ab Auditoribus, repetitas, cur horæ unius ſpatio definiri oporteat Orationem Eccleſiaſticam. Concedit tamen, dari tempora, quibus Oratori liceat eſſe longiori. In *ſexta* agens de finali ſacri Oratoris benedictione, copioſiſſime (a *pag.* 261 uſque ad *pag.* 293) elucidat notabilem illum locum *Num. VI*, 24 - 27. Addit, hanc ipſam formulam in Eccleſiis Reformatis uſurpari in exitu concionis conſueviſſe diu, donec non ita pridem ab hoc laudabili more multi receſſerint, & illam *Pauli* 2 *Cor. XIII*, 13, ſuam fecerint: quod quidem libertati Chriſtianæ cenſet eſſe relinquendum. In *ſeptima Diſſertatione*, quæ & ultima eſt, accurate diſputat *de Formulis precum Eccleſiaſticarum.* Ac initio hanc arripit occaſionem §. 3 - 8, interpretandi locum illum *Hoſ. XIV*, 3: *Accipite vobiscum verba, & revertimini ad Jehovam, rependentes juvencos labiorum veſtrorum;* & illum *Pauli* 1 *Cor. XIV*, 14, ubi oratio dicitur eſſe triplex, una, quæ fiat *lingua*; altera, quæ *ſpiritu*; tertia, quæ *intelligentia.* Hinc obſervat, in Veteri quoque Teſtamento fuiſſe certas precandi formulas, earumque in numerum refert *Pſalmos Davidicos.* E Novi Teſtamenti tabulis ipſam profert *Orationem Dominicam.* Docet item ex Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis, ſemper Eccleſiæ placuiſſe adhibere in publico certas precum formulas. Tum oſtendit utilitatem & prope neceſſitatem formularum publicarum, nec ſine nota (§. 27) dimittit eos Eccleſiæ Batavæ Doctores, qui inde a viginti quinque annis invexerunt morem ex tempore fundendi preces e Cathedra ſacra. Opponit his contrariam ſententiam ipſius *Calvini:* in caſibus tamen extraordinariis liberam precandi rationem concedens. Ceterum, cum multi ſint, qui ſpernant formulas precum præſcriptas, eorum argumenta recitat, recitataque refellit, accuratis adhibitis diſtinctionibus. Adducit denique pro formulis precum ſolennibus *Hornbeckium*, Patres Synodi Veſalienſis, A. 1568 habitæ, *Voetium*, *Ameſium*, *Rivetum*, ejusque in Academia Lugdunenſi Collegas, *Lud. Cappellum*, *Amyraldum*, *Binghamum*, *Prideauxium*, & *Marckium:* qui tamen ſinguli non in univerſum rejiciunt libertatem precandi interdum e proprio ingenio.

 M. TUL-

M. TULLII CICERONIS ORATIONES pro Archia, in Catilinam, post reditum, pro lege Manilia, pro Milone, emendatæ & illustratæ a CHRISTOPH. AUGUSTO HEUMANNO.

Isenaci, apud M. G. Griesbachium, 1735, 8. Alph. 1 pl. 16½.

Edidit Cl. Autor ante biennium *Ciceronis Orationem pro Milone*, quanta maxima poterat industria ab se recognitam & emendatam illustratamque: ac nos eam editionem recensuimus in *Actis A. 1733 Mens. Octobr. pag. 461 seq.* Divenditis exemplaribus cum recudi eam opus esset, *octo* adjunxit alias *Orationes* summi Oratoris, quas dudum pari diligentia pertractarat, illam videlicet *pro Archia*, *quatuor Catilinarias*, *duas post reditum* habitas, & celebratissimam illam *pro lege Manilia*. Non autem solum hic iterum exhibet luculentam illam Præfationem ad *Milonianam*, verum etiam octo ceteris præponit longum præloquium, in quo de singularum harum Orationum pretio disserit, eosque, qui antea fuerant in eas commentati, nominat, suum simul expromens de singulis judicium. Colophonem huic præloquio imponit *Livii* narratio de morte *Ciceronis*, quam *Seneca* pater posteritati conservavit, & quidem partim emendata, partim interpretationibus illustrata. Nostrum nunc esse putamus, cum Philologicarum, tum Criticarum Cl. Editoris Annotationum aliquot proferre specimina. Ac prioris generis hæc sunt. *Pag. 5 repetere* sensu neutrali, id est, redire vel regredi. Adjicimus locum *Virgilii Æn. VI, 241*: *Huc repetit*. *Pag. 7 humanitas*, id est, eruditio. *Pag. 8 periculum*, id est, actio forensis, *ein Process*. *Pag. 27 existere*, id est, provenire, in lucem prodire. *Pag. 40 rusticus*, id est, illiteratus, indoctus. *Pag. 61 nequitia*, id est, inertia, qua quis non est idoneus ad munus suum rite obeundum. *Pag. 85 importunus*, id est, crudelis. *Pag. 92 regius*, id est, tyrannicus.

cus. *Pag. 99 pertimescere*, sensu neutrali. *Pag. 101 res publica*, id est, utilitas reipublicæ. *Pag. 122 beatus*, id est, dives. *Pag. 129 superare aliqua re*, neutraliter, id est, abundare. *Pag. 140 resistere*, id est, subsistere, remanere. *Pag. 143 prælium commissum*, id est, prælium initum, *die nun angegangene oder angefangene Schlacht*. *Pag. 167 audire aliquem*, id est, audire de aliquo. *Pag. 226 non modo*, id est, non dicam. *Pag. 328 cum* pro *cum tamen*: qua occasione Noster locum aliquem *Livii* interpretatur, qui admodum male habuit Criticos. *Pag. 397 verus*, id est, æquus. *Pag. 411 cupidus*, id est, avarus. Quid sit Latinis *suo jure*, docetur *pag. 409*. Quid sit *arbitria funeris solvere, pag. 294*. Non *Ciceronem*, (*Orat. III Catil. Cap. V*,) sed *Sallustium*, verum protulisse & sincerum exemplar Epistolæ *Catilinæ*, ostendit Noster *pag. 151*. Idem *pag. 104* discrimen explicat inter *Gallus & Gallicanus, Hispanus & Hispaniensis, Græcus & Græciensis*. De phrasi hac: *Latet mihi*, sententiam exponit suam *pag. 75 & 282*. Arbitratur videlicet, defendi eam autoritate *Ciceronis* haudquaquam posse, ac duo loca *Ciceronis*, in quibus ea exstare creditur, perperam adduci ad id probandum. *Latet me* vero dici posse concedit per Græcismum. *Pag. 45* defendit scripturam veterum Codicum, in *Orat. pro Archia Cap. XI* pro *hortatus sum* habentium ἀρχαϊκῶς *hortavi*. *Pag. 43* statuit, *Livio* haud injuria tributam esse stili Patavinitatem. *Pag. 42 Epigramma* in *Orat. pro Archia* non significare censet id, quod Poetæ vocant eo nomine, sed inscriptionem prosaicam: quales *Gruterus* in illustrissimo suorum Operum exhibuit. Venimus ad Criticas Annotationes, & primo loco docemus, plura ex his Orationibus ejecta esse a Cl. Editore Glossemata. E. g. *Orat. I Catil. Cap. V n. 10* hoc par verborum exterminat: *tuorum comitum*; & *Cap. VI n. 3* hæc verba, quæ valde cruciarunt Criticos: *quod privatarum rerum dedecus non hæret in fama?* ab aliena profecta esse manu, nihil dubitat. E corruptis quoque harum Orationum locis pauca producemus una cum Cl. Editoris emendatione. *Grævius Orat. II Catil. Cap. II* cum ita e MStis edidisset:

diſſet: *quem amare in prætexta calumnia cœperat*, faſſus eſt, non eſſe ſanum hunc locum, ſed non excogitavit correctionem. Noſter docet, pro *calumnia* ſcribi oportere *alumnum*, addens, *alumnum* dictum olim fuiſſe ſervulum, domi natum, domino eximie carum. In *Orat. II Catil. Cap. IV* pro: *aliis fructum libidinum, aliis mortem parentum, pollicebatur*, ita reponit: *aliis fructum libidinum, mortem parentum, pollicebatur*, hoc eſt, pollicebatur, ſe auxilio futurum, ut, necatis parentibus, patrimonio ſuo poſſent potiri ac frui. In Orationis ejusdem *Cap. X* pro *ſeminarium Catilinarium* ponit *ſeminarium Catilinarum*, hoc eſt, ager, e quo multi ſunt proventuri Catilinæ. In *Orat. pro Lege Manilia Cap. VIII* perobſcurum quendam locum illuſtrat, pro *fuiſſe* ſcribens *fugiſſe*, & hujus ſcripturæ veſtigia demonſtrans in vetuſto quodam Scholiaſte. Similis occurrit crux Criticorum in *Cap. IX*, ubi nullo ſenſu legitur: *Atque ita reputo*. Reſcribit Noſter: *Atque ita fore puto*. Commemoramus ante, quam hinc diſcedimus, in exitu Præfationis a Cl. Viro promitti ſimilem editionem trium Orationum *Ciceronis* Cæſarianarum, quas vocant veteres Grammatici, earum ſcilicet, quas *pro Dejotaro, pro M. Marcello*, & *pro Ligario*, habuit. Denique neſcire Lectores noſtros nolumus, hoc ipſo tempore prodire in publicum confectam ab eodem Autore verſionem harum Orationum Germanicam.

ANT. BLACKWALLII DE PRÆSTANTIA Autorum claſſicorum Commentatio. Latine vertit, atque Animadverſionibus inſtruxit, GEORG. HENR. AYRER. Accedit ejusdem Diſſertatio de Comparatione eruditionis antiquæ ac recentioris; itemque JOANNIS LUCÆ, de Monumentis publicis Latine inſcribendis, Oratio.

Lipſiæ,

Lipſiæ, apud Jacobum Schuſterum, 1735, 8 maj.
Alph. 1 pl. 10.

Cum ipſe egregio humanitatis in literas amore eſſet affectus doctiſſimus harum lucubrationum Interpres & Editor, quo magis eo etiam alios accenderet, publicatas eas cum omnibus inſtituit communicare. Nactus enim elegantem libellum, Anglice conſcriptum, hoc titulo: *An Introduction to the Claſſics, containing a ſhort Diſcourſe on their excellencies and directions, how to ſtudy them to advantage, by Antony Blackwall. The fourth edition. London, 1728*, quem enarravimus antea in *Supplem. Actor. Tom. X Sect. IX pag. 430 ſeq.* & ſtudioſus nimirum illius etiam ſermonis, & Britannorum antea in peregrinatione hoſpes, diligere cœpit Scriptoris illius ingenium, his ipſis ſtudiis, & mirifica veterum librorum admiratione, flagrantiſſimum. Quamobrem Latine, concinno caſtigatoque ſermonis genere uſus, vertit; quæ *ſecundo* libelli *Volumine* traderentur, præcepta Rhetorica, tanquam inter noſtrates multa Scriptorum celebratione protrita, haud ſane improbando judicio, reſecavit: exemplarium veterum fidem in omnibus *Blackwallii* dictis ſedulo exquiſivit & produxit, recentibus exemplis, multimoda lectione, & optimis literis, pleraque colluſtravit: &, quæ magnopere facere ad quæſtionem eam viderentur, non copioſe minus adjecit, quam accurate. Inſcripſit totam eam operam honori atque nomini Illuſtriſſimi adoleſcentis, *Ludovici Sigfridi*, Comitis Vicedomini *ab Eckſtadt*, cui noſtra in Academia, ſplendidiſſimo probatæ indolis, acuti ingenii, virtutisque avitæ, ſpecimine, literarum ſtudiis operam navanti, comes ipſe Vir doctus & cuſtos additus eſt. Qua in re vetuſtis exemplis, *Reineri Reineccii*, Viri mirifica olim doctrina præditi, neque unquam Germaniæ pœnitendi, aliorumque multorum, probandus eſt, qui, cum eam Reipublicæ operam, in cuſtodiendis nobiliſſimis adoleſcentibus, exhiberent, ſimul literarum ſtudia ſcriptis adjuverunt ſuis. Defenderat autem *Blackwallius* primo Græci ſermonis & Latini, præ Anglico atque alio quovis hodierno, præſtantiam. Deinde veterum Scriptorum præclara ingenia, ſumma ſtudia, & illuſtrem in ſcribendo curam, prædicaverat

&

& comprobaverat exemplis. Mox perſpicuitatis laudem, illis fere ſingularem, præ noſtris hominibus, aſſeruerat. Subſidia etiam doctrinæ, illorum temporum peculiaria, oſtenderat: ſimul acutum eorum in concinnitate ſermonis & numero judicium, & uſum ex illis petendum inſignem, in omni vita, ſive ad Rempublicam accedas, ſive verum atque honeſtum umbraticus ſecteris, ſive Sacris Literis legendis intentus ſis denique, commendaverat. Poſtremum docuerat, quis in illis legendis tenendus ſit modus, atque quo ſit ordine procedendum, quæve hac in re tibi conquirenda præſidia, & qui recentiorum e numero eorum ſimillimi, atque adeo ſint maxime legendi. Quæ omnia *Ayrerus* noſter Capitibus ſuis diſtinxit, & Animadverſionibus illuſtravit. Atque ea in re ita eſt verſatus, ut *Blackwallii* de Græci Latinique ſermonis præſtantia ſententiam multorum teſtimoniis confirmaret, in quibus & *Gabriel Barrius*, qui diras imprecatus eſt illis, ſi qui futuri eſſent, qui ſua ſcripta Latina vulgari ſermone redderent. Quod de Anglica lingua adhuc imperfecta faſſus erat Autor Anglus, id aliarum etiam exemplo comprobat Noſter; atque in reliquis eadem diligentia, eisdemque rei librariæ copiis, utitur. Hac diſquiſitione abſoluta, cum hujus fere libri argumentum totum ad eam quæſtionem pertinere animadverteret, ſuper qua jam olim eruditi diſceptarunt, antiqui Scriptores, an recentiores, primas literarum in gloria teneant? Diſſertationem adjecit *de Comparatione eruditionis antiquæ & recentioris*. Qua mediam viam ita inſtitit, ut, ſemper vetuſtatis obtrectatores fuiſſe, & laudatores ſemper, monſtraret: *Taſſoni*, *Perralti*, aliorum, hanc in rem ſcripta percenſeret, neque improbatis iis omnibus, quæ Gallus alter diſputaverat, neque defenſis iis, quæ abludere palam eſt. Poſt illa quandam hujus controverſiæ hiſtoriam contexuit, & ſuum ad extremum judicium, medium quodammodo inter illos diſceptantes, adjecit. In fine Operis recuſa eſt *Joannis Lucæ de Monumentis publicis Latine inſcribendis* Oratio. Hæc omnia, ut ſingulari cura ſunt inſtituta elucubrataque, ita non eſt dubium, quin optimis literis magno uſui ſint futura.

THEO-

THEOLOGIÆ SOHARICÆ SPECIMEN; Autore GOTHOFR. CHRISTOPH. SOMMERO, Gothano.

Gothæ, 1734, 4.
Plag. 19.

Clariſſimus Autor, Theologiam Chriſtianam cum veteri Judaica amice convenire, monſtraturus, nonnullos fidei Articulos fundamentales, de imagine Dei, de peccato originis, de Chriſto, ejusque perſona, officio, regno, de animæ poſt mortem ſtatu, de reſurrectione & vita æterna, in hoc ſpecimine exhibet, cui ſimile integrum Syſtema pollicetur. Illo autem non modo ſucceſſio doctrinæ ſalutaris, per Secula Chriſti nativitatem proxime antecedentia, eandemque mox excipientia, demonſtrabitur, errores hodiernorum Judæorum corrigentur, & veritas ipſa ab oppugnationibus reliquorum puræ & veræ religionis hoſtium vindicabitur. Et methodo quidem hac utitur, ut theſin aliquam Theologicam præmittat, eamque dein ex *Zohare*, antiquiſſimo Judæorum monumento, & veterum Rabbinorum teſtimoniis, probet. Cum vero liber ille, ex quo, ceu præcipuo fonte antiquæ orthodoxiæ, hanc ejus partem derivavit, in dubium vocetur, de ejus autoritate in Præfatione ample diſſerere inſtituit, & de nominis ratione, de duplici *Zohar*, antiquo & novo, de illius ætate, de Autore, R. *Simeon Ben Jochai*, de ſtilo, libri argumento, verſione, at imperfecta *Knorrii a Roſenroth*, & aliis quibusdam ſpeciminibus verſionis *Zoharicæ*, agit. Qua occaſione *Conradi Ottonis*, Linguæ Hebraicæ Profeſſoris Altorffini, Ex-Judæi, fidem Chriſtianam aliquamdiu profeſſi, tandem vero ad religionem paternam refugæ, librum, quem occultorum detectionem inſcripſerat, animo tamen in Chriſtianos maligno & fraudulento, *pag. 16* percenſet. Ceterum multis Scripturæ Veteris & Novi Teſtamenti locis lucem in hoc Opere affundere conabitur, & præſenti exquiſitas varias Obſervationes attulit, quarum nonnullas annotabimus. Nempe *pag. 35, 36, 37*, docet, quid vox *Metatron* Judæis ſignifi-

fignificet. *Pag. 42, 43, 46, 49 feq.* quid de *Schechina* veteres Judæi tradiderint, fufe exponit. *Pag.* 40 aquarum in Fefto Tabernaculi effufionis fenfum myfticum profert. *Pag.* 44, antiquitatem *Zoharis* ex lufibus Cabbalifticis, qui in eo occurrunt, non labefactari, contra diffentientes monftrat, ibique, *Pfalmum II* de Meffia a veteribus Judæis intellectum fuiffe, probat. *Pag. 55* Sephirarum myfterium recenfet, quod tamen jam in Præfatione, adjectis duabus Iconibus arboris Cabbalifticæ, copiofe & erudite fecerat. *Pag. 85* de Meffiæ adventuri fignis Judæorum fententiam, fimulque *Zoroaftris*, Perfæ, de eo vaticinium, allegat. *Pag. 93*, per duplicem Meffiam quid veteres Judæi defignarint, oftendit. *Pag. 123* convivii juftis in cœlo parandi fenfum parabolicum monftrat. Ceterum optimus, ut doctus Autor confenfum illum veteris Ecclefiæ Judaicæ cum religione orthodoxa, in ceteris fidei capitibus, quem nonnulli exiguo loco habent, porro, juftis cautionibus adhibitis, demonftrare conetur.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE, &c.

h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERrimorum in Republica Literaria Virorum infervientes. Accedunt Catalogi Librorum, a fingulis editorum, de iisque judicia.

Tomus XXI, XXII & XXIII.

Lutetiæ Parifiorum, apud Briaffonium, 1733, 8.

Tomus quifque habet plag. 18, & totidem plag. dimid.

Accedite huc, Lectores, qui copiofius defcriptam legere geftitis vitam, ac fimul cognofcere fcripta, *Cœlii Secundi Curionis*, m. A. 1569 d. 24 Nov. *Jo. Francifci Buddei*, m. A. 1729 d. 19 Nov. *Nicolai Rigaltii*, m. A. 1654 Menf. Aug. *Nicolai Sagundini*, qui in Seculo XV vixit, fed cujus annus mortis eft incognitus; *Jo. Frontonis*, m. A. 1662 d. 17 April.

17 April. *Angeli Roccæ*, m. A.1620 d.8 April. *Stephani Doleti*, ob Atheismum combusti A. 1546 d. 3 Aug. *Jo. Franc. Regnardi*, m. A.1709 Mens. Sept. *Bessarionis*, Cardinalis, m. A.1472 d.18 Nov. *Jo. Halesii*, m. A. 1656 d.19 Maji; *Jo. Lud. Vivis*, m. A.1540 d.6 Maji; *Fortunati Scacchi*, m. A. 1643 d.1 Aug. *Lud. Boivinii*, m. A.1724 d.22 April. *Uberti Folietæ*, m. A.1581 d. 5 Sept. *Ægidii Andreæ de la Roque*, m. A.1687 d.3 Febr. *Matthæi de Larroque*, m. A.1684 d.31 Januarii; *Marquardi Freheri*, m. A.1614 d.13 Maji; *Dan. Whitby*, m. A.1726 Mens. Majo; *Emanuelis Schelstratii*, m. A. 1692 d. 6 April. *Davidis Martini*, m. A.1721 d. 9 Sept. *Ponti Thiardi*, m. A.1625 d. 23 Sept. *Helii Eobani Hessi*, m. A.1540 d.5 Oct. *Bartholomæi Facii*, m. A.1467; *Francisci Carpentarii*, m. A.1702 d.22 April. *Lucæ Dacherii*, m. A.1685 d.29 April. *Laur. Pignorii*, m. A.1631 d.13 Junii; *Phil. Cluverii*, m. A.1623; *Joannis Balesdens*, m. A.1675; *Jac. Peletarii*, m. A.1582 Mens. Julio; *Roberti Garnierii*, m. A. 1590; *Nic. Hier. Gundlingii*, m. A.1729 d.16 Dec. *Epiphanii Ferdinandi*, m. A.1638 d.6 Dec. *Jacobi Zeni*, m. A.1481; *Eduardi Pocockii*, m. A.1691 d.10 Sept.

In *altero* horum *Tomorum* vita sistitur *Gilberti Genebrardi*, m. A.1597 d.16 Febr. *Francisci Pinssonii*, m. A.1691 d.10 Oct. *Ant. Deusingii*, m. A.1666 d.29 Januarii; *Adami Blacvodæi*, m. A.1613; *Burchardi Volderi*, m. A.1709 d.28 Martii; *Jo. Drusii*, m. A.1616 d.12 Febr. *Franc. Sansovini*, m. A.1586; *Nic. Hug. Menardi*, m. A 1644 d.21 Jan. *Ælii Everardi Vorstii*, m. A.1624 d.22 Oct. *Adolphi Vorstii*, m. A.1663 d.8 Oct. *Jo. Gelidæ*, m. A.1558 d.9 Febr. *Jac. Cassagnei*, m. A.1679 d. 19 Maji; *Isaaci Newtoni*, m. A.1727 d.30 Martii; *Varini Favorini*, m. A.1537; *Scipionis Carteromachi*, m. A.1513 d.16 Octobr. *Pauli Tallemantii*, m. A 1712 d.30 Julii; *Francisci Tallemantii*, m. A.1693 d.6 Maji; *Jo. Theodori Schenckii*, m. A.1671 d.21 Dec. *Francisci Godwini*, m. A.1633 Mense Aprili; *Barthol. Anuli*, m. A.1565 d.21 Junii; *Jac. Billii*, m. A.1581 d.25 Dec. *Jo. Marshami*, m. A.1685 d.25 Maji; *Guil. Ballonii*, m. A.1616; *Ant. Possevini*, m. A.1611 d.26 Febr. *Jo. Franc.*

Franc. Vaillantii, ſive *Valentis*, m. A. 1708 d. 14 Nov. *Nic. Ciſneri*, m. A. 1583 d. 6 Mart. *Rob. Burhillii*, m. A. 1641; *Eduardi Brerewodi*, m. A. 1613 d. 4 Nov. *Joannis d'Aubry*, m. A. 1667; *Antonii Sadeelis*, m. A. 1591 d. 23 Febr. *Arnaldi Pontaci*, m. A. 1605 d. 4 Febr. *Joſephi Mariæ Suareſii*, m. A. 1677 d. 8 Dec. *Nic. Durandi Villagagnonis*, m. A. 1571 d. 9 Januarii; *Laur. Humfredi*, m. A. 1590 d. 11 Febr. *Caſp. Contareni*, m. A. 1542 d. 24 Aug. *Petri Ryerii*, m. A. 1658 d. 6 Nov. *Augerii Gislenii Busbequii*, m. A. 1592 d. 28 Oct. *Eliæ Ashmoli*, m. A. 1692 d. 26 Maji; *Jeremiæ Drexelii*, m. A. 1638 d. 19 Aprilis; *Mart. Ant. Delrii*, m. A. 1608 d. 19 Oct. *Lud. Cappelli*, & Senioris, qui mortuus A. 1586 d. 6 Jan. & Junioris, m. A. 1658 d. 18 Junii; *Jacobi Cappelli*, m. A. 1624 d. 7 Sept.

In *tertio* horum *Tomorum* deſcripta exſtat Vita *M. Ant. Cappelli*, m. A. 1625 Menſe Septembri. Fuit hic Ordinis Minoritarum Monachus, ac tempore excommunicationis Reipublicæ Venetæ A. 1606 ſcripſit pro Republica illa contra Papam, *Paulum V*, ſed poſtea in caſtra Papæ rediit, proque defendenda Pontificis majeſtate multa edidit. Ac Diſſertationem ejus *de Appellationibus Eccleſiæ Africanæ ad Romanam ſedem* recudi curavit, ſuæque *Introductionis in Hiſtoriam Literariam Theologicam Tomo III pag. 41 ſeq.* inſeruit S. Rev. *Pfaffius*, multisque Notis & Obſervationibus illuſtravit, paſſimque refutavit: cujus quidem rei notitia ad Cl. Autorem noſtrum non pervenit. Sequitur Vita *Georg. Henr. Gœzii*, Superintendentis Lubecenſis, m. A. 1729 d. 25 Martii. Hujus hic memorantur centum & quinquaginta duo ſcripta, quibus addendæ plures ejus *de Selneccero* Diſſertationes. Deſcribitur hinc Vita *Adami Littletoni*, Theol. Doct. & Prodecani Weſtmonaſterienſis, m. A. 1694 d. 1 Julii; *Ubbonis Emmii*, primi Rectoris Academiæ Groningenſis, m. A. 1625 d. 9 Dec. *Olivierii Maillardi*, Monachi Minoritæ, m. A. 1502 d. 13 Junii. Fuit hic Concionator zeli multum, ſcientiæ perparum, habens, ac ſæpe ita auditores alloquens: *Invito vos ad omnes diabolos*. Sermones ejus ſacri ſunt fabularum pleni ac nugarum. Indulgentias tamen rejecit, his uſus verbis in una Concionum ſuarum:

Suntne

Suntne hic portatores Bullarum? Certe ibi est magnus abu- Pag. 53.
sus, & miror, quod Prælati non opponant remedium. Durandus *dicit, quod de Indulgentiis nihil habemus certum in Sacra Scriptura. Legatis* Basilium, Hieronymum, Augustinum: *nihil dicunt de Indulgentiis. Ita dicunt doctores moderni, & asserunt, quod materia Indulgentiarum semper fuit dubia. Sed diceret aliqua mulier: Pater, ego nescio, si sint bonæ: nonne melius est capere, postquam Episcopus misit? Credo, quod capiunt partem suam, & omnes sunt fures. Heu! Sunt aliqui Bullatores, qui dicunt, quod, si scirent, quod pater eorum* (Indulgentias) *non cepisset, nunquam orarent pro eo. Ad omnes diabolos.* Ejus increpationis publicæ en hoc
exemplum: *Estne pulchrum, quod uxor unius Advocati, qui* 54.
emit officium suum, & non habet decem Francos in reditibus, vadat sicut una Principissa, & quod talis portet aurum in capite, & in collo, & in zona. Vos dicitis, quod hoc est secundum statum vestrum. Ad omnes Diabolos status ille, & tu ipsa. Et vos, Domine Jacobe, *absolvitis eas in tali statu, & tam leviter. Dicetis forte: Maritus noster non dat nobis tales vestes, sed nos lucramur ad pœnam nostri corporis. Ad triginta mille diabolos talis pœna.* Sequitur Vita *Alexandri Piccolominei*, Polyhistoris. Nam non solum linguarum Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ, peritus erat, sed etiam Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ, Philosophiæ, & Matheseos. Factus est Archi-Episcopus Patrensis, ac dein Coadjutor Archi-Episcopi Senensis, decessitque A. 1578 d. 12 Martii. Primus Italico sermone scripsit de argumentis Philosophicis: id quod ei vitio vertitur, injuste quidem, a *Joanne Imperiali.* Edidit præstantissimas Comœdias. Indignus vero sacra ejus persona liber est, quem *de sexu muliebri* emisit, docens quippe in eo *Nasonianam* amandi artem. Qui sequitur, *Franciscus Piccolomineus*, m. A. 1604, Professor Philosophiæ in pluribus Academiis fuit per tres & quinquaginta annos. Ex *Andreæ Theveti*, Franciscani Monachi, magni peregrinatoris, m. A. 1590 Mense Nov. vita cognoscimus, eum esse referendum inter literatos judicio carentes. Numerari idem solet

inter doctos impostores. Certe libri ejus scatent falsissimis narratiunculis. Vita sequitur *Guil. Cambdeni*, in cœlibatu mortui A. 1623 d. 9 Nov. Ejus Descriptiones Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, ita inter se differunt, ut prima sit optimæ notæ, altera mediocris, tertia minimæ bonitatis. Quare Poeta quidam ita cecinit:

Perlustras Anglos oculis, Cambdene, duobus,
Uno oculo Scotos, cæcus Hibernigenas.

Antonius Sherley, magnus miles, mortuus paulo post annum 1631, edidit aliquot Itineraria. Ejus frater, *Thomas Sherley*, m. A. 1627 d. 23 Julii, in itinere suo Persico transiit ad sacra Romana, missusque a Rege Persarum A. 1604 Legatus in Europam, non solum ab Imperatore *Rudolpho* ornatus fuit titulo Comitis Sacri Romani Imperii, sed etiam Romæ a Papa, *Paulo V*, magnifice habitus. Nihil cum scripserit, tamen ob fratrem suum modo laudatum, & ob fata sua singularia, huc translata est historia ejus a Cl. Autore nostro, *Niceronio*. Sequitur Vita *Stephani Pavillonii*, Advocati generalis Parlamenti Parisiensis, & Collegæ Academiæ Francicæ, m. A. 1705 d. 10 Januarii; *Thomæ Cornelii*, Tragici & Comici excellentis, m. A. 1709 d. 9 Dec. *Hieronymi Bignonii*, Advocati generalis Parisiensis Parlamenti, & primarii Regis Bibliothecarii, qui in Epitaphio vocatur *eruditorum princeps & pater*, m. A. 1656 d. 7 April. *Jo. Maldonati*, Jesuitæ, Professoris Salmanticensis, hinc Parisiensis, multum agitati vexatique, quod doctrinam de immaculata conceptione Mariæ non habebat pro Articulo fidei, m. A. 1583 d. 5 Jan. cujus omnia Opera post mortem demum ejus fuerunt edita; *Rudolphi Agricolæ*, m. A. 1485 d. 28 Oct. *Nicolai Fareti*, m. A. 1646 Mens. Sept. *Roberti Creyghtoni*, Episcopi Bathensis in Anglia, m. A. 1672 d. 21 Nov. *Petri Martyris Anglerienfis*, Protonotarii Apostolici, mortui circiter annum 1525; *Petri Martyris Vermilii*, m. A. 1562 d. 12 Nov. Notatu dignum, *Petrum Martyrem* fuisse utriusque prænomen in Baptismo acceptum. Sequitur Vita *Ludovicæ Labeæ*, m. A. 1555, cujus exstant Opera poetica, fœminæ pulchritudine & eruditione pari, sed minus castæ, sui tamen corporis copiam facientis

potissi-

potissimum literatis hominibus; *Julii Cæsaris Scaligeri*, m. A 1558 d. 21 Oct. *Josephi Justi Scaligeri*, m. A. 1609 d. 21 Januarii; *Jo. Ludovici Guezii Balzacii*, m. A. 1654 d. 18 Febr. *Joannis Pricæi*, m. A. 1676; *Nicolai Lloydii*, m. A. 1680 d. 27 Nov. *Dionysii Salvagnii Boessii*, Consiliarii Status Regis Galliæ, m. A. 1683; *Jo. Genesii Sepulvedæ*, m. A. 1572; *Thomæ Brownii*, Medici, autoris *Religionis Medici*, m. A. 1682 d. 19 Oct. *Thomæ Brownii*, sive *Brunonis*, Theologi, qui Dissertationem *de Therapevtis Philonis* edidit, m. A. 1673 d. 6 Dec. *Francisci Bernerii*, magni Mogolis Archiatri, qui pluribus scriptis exposuit novissimam Mogolici regni historiam, itemque *Compendium* emisit *Philosophiæ Gassendianæ*, m. A. 1688 d. 22 Sept. *Joannis Bernerii*, Medici, qui, cum scripsisset *Anti-Menagiana*, a *Menagio* vocatus fuit *antagonista levis armaturæ*, m. A. 1698 d. 18 Maji; *Gabr. Faerni*, m. A. 1561 d. 17 Nov. *Guil. Estii*, Theologi Academiæ Duacensis, m. A. 1613 d. 20 Sept. *Christophori Davenportii*, Franciscani Monachi, & Reginæ Angliæ Capellani, m. A. 1680 d. 31 Maji; *Ludovici Dureti*, *Caroli IX*, Regis, Archiatri, m. A. 1586 d. 22 Januar. *Henrici Bluntii*, m. A. 1682 d. 9 Octobr. cujus filii fuerunt *Thomas Pope-Blount*, cujus notissima est *Censura celebriorum Autorum*, & *Carolus Bluntius*, plurium libellorum scriptor, qui, cum cupita conjuge potiri non posset, A. 1693 se ipse interfecit. Claudit hoc agmen *Petrus Gyllius*, m. A. 1555.

LETTRE CRITIQUE SUR LE DICTIONAIRE de BAYLE.

h. e.

EPISTOLA CRITICA DE DICTIONARIO BÆLIANO.

Hagæ Comitum, 1732, 12.
Plag. 20.

Quam nactus sit Epistolæ hujus componendæ occasionem, exponit Autor nobis incognitus in Præfatione. Cum scilicet *Animadversiones* edidisset in *Dictionarium Moreria-*

num, & quidem A. 1719 in *primum* ejus *Tomum*, A. 1720 in *ſecundum*, & A. 1721 in *tertium*, ibique libere judicaſſet, in *Balii Dictionario* multa reperiri in Atheorum gratiam ſcripta, multa item obſcœna, ac ſcripſiſſe eum odio accenſum erga Pontificios & amore erga Reformatos, nullum denique facere diſcrimen inter Hiſtoricos, adeoque ſæpe niti teſtimoniis fide indignis; quidam id ipſi vitio vertit, contendens, pauciſſimos eſſe nævos in *Baliano* Opere. Noſter igitur, contrarium demonſtraturus, hunc A. 1725 ad eum dedit Epiſtolam, quam publico nunc ſubjicit conſpectui, ut omnibus appareat, permultos celebratiſſimo illi Operi ineſſe errores. Quæ ſi benevole excepta fuerit, integrum ſe Opus editurum eſſe promittit *Animadverſionum criticarum in Balianum Dictionarium.*

Ac ſane multa hic deprehendimus, quæ falſo *Balius* tradidit: e quibus potiora nominabimus. *Fabrum* quidem, Stapulenſem, ſcribit Doctorem fuiſſe Facultatis Theologicæ Pariſienſis. At Noſter clariſſimis probat argumentis, id falſum eſſe. Quanquam facile ignoveris *Balio*, ubi ex Autore noſtro didiceris, eundem errorem erraſſe *Car. Molinæum*, *Bezam*, *Sammarthanum*, *Spondanum*, *Dupinium*, *Rich. Simonium*. Addit vero & hunc errorem *Balius*, *Fabrum* illum titulo ſuo Theologico privatum fuiſſe ob doctrinas hæreticas. Quanto partium ſtudio flagret *Balius*, Noſter demonſtrare ſtudet a *pag. 51* uſque ad *pag. 109* e ſolo Articulo de *Bracheto Milletierio*. Quia enim is, cum antea Sacerdos Reformatorum fuiſſet, tranſiit in caſtra Pontificia, ideo peſſima quæque de eo literis mandaſſe *Balium*. Eodem modo ſe geſſiſſe eum in Hiſtoria *Natalis Bedæ*, *Cayeti*, *Andreæ* & *Antonii Goveanorum*, *Antonii Arnaldi*, *Ludovici Abellii*, *Florimundi Remondi*, diffuſiſſime oſtenditur doctiſſimeque. Certe de *Remondo* diſſeritur *pag. 329 - 410*, ubi & de vita ſcriptisque ejus copioſe exponitur, ac rurſus *pag. 435 - 444*. Hæc ipſa vero copia oſtendit, nimis propenſum eſſe noſtrum Autorem in Pontificios, nec ipſum carere ſuæ partis amore ac ſtudio. Præterea annotantur hic falſæ *Balii* narrationes de *Moſe Amyraldo*, de *Joanne Agricola*, de *Beza*, de *Goulartio*, de *Margarita Valeſia*, Regina Navarræ, aliisque, quorum nomina exhibet præmiſſus Index Alphabeticus.

❁ ❁ ❁

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXXXV.

JOANNIS HARDUINI, E SOCIETATE Jesu, Opera varia, cum Indicibus & Tabulis æneis.

Amſtelodami, apud Henricum du Sauzet, & Hagæ Comitum, apud Petrum de Hondt, 1733, fol. Alph. 8 pl. 15.

Notius eſt inter eruditos *Joannis Harduini* nomen, quam ut multis verborum lenociniis a nobis commendari debeat: notiora etiam ſunt ejusdem Viri doctiſſimi in Rempublicam literariam merita, quam ut nunc commemoranda videantur copioſius. Sed, quod ſummis quibusque ingeniis proprium quaſi eſt, ut, via, quam terunt omnes, relicta, in avia delabantur, & ingenioſis magis, quam veris, Commentationibus nomen ſuum eruditorum multitudini quærant eximere, idem in *Harduino* obſervari, is demum in dubium vocabit, qui laudati Viri monumenta, plus ingenii, quam ſoliditatis, præ ſe ferentia, nunquam evolvit. Declarant id, quod jam nunc diximus, & confirmant Opera hæc varia, ex quibus ſummi Viri ingenium mirabile clariſſime perſpicitur. Cui rei ut nos fidem faciamus, pro inſtituti noſtri ratione breviſſimis indicabimus, quæ in hoc Volumine contineantur *Harduini* Opera, & quid ſingulis fere inſit mirifici. Primum locum occupant

Athei detecti, quorum in numero Autor omnes illos reputat, qui, ubi de Deo disserunt, nunc eum ut realitatem, nunc ut ens præcise, nunc ut verum, ut bonum, ut pulchrum, ut rectum in genere, ut essentiam omnium essentiarum ac veritatum, ut illud, quod decet, vel quod necesse est esse, considerant, & ad hæc omnia complectenda nomen adhibent *infinitum*, vel *ens infinite perfectum*. Quod licet multi doceant Philosophi, tamen *Harduinus* ex ingenti eorum numero undecim selegit, eosque non ex Reformatis aut Lutheranis, quoniam hi in Gallia non habent libertatem sacra peragendi, sed ex Pontificiis & suæ Ecclesiæ addictis, ad unum omnes. Sunt autem sequentes *Cornelius Jansenius, Ambrosius Victor*, sive *Andreas Martin, Ludovicus Thomassinus, Franciscus Malebranchius, Paschasius Quesnel, Antonius Arnaldus, Petrus Nicolle, Blasius Pascal, Renatus Cartesius, Antonius le Grand, Silvanus Regis*. Ex horum virorum scriptis variis Autor ea decerpsit, ex quibus eos Atheismi convinci posse judicat, & ipsi tractationi singularem Indicem adjecit, ex quo, tanquam summario, Dogmata Philosophorum illorum cognosci possint, in hoc Opere sigillatim notata. His Atheis proxime subjiciun-
Pag. 259. tur *Reflexions importantes, qui doivent se mettre à la fin du Traité intitulé Athei detecti*, ubi cumprimis id agit Noster, ut *Cartesianam* Philosophiam Atheismi suspectam red-
273. dat. Sequitur *Platon expliqué, ou Censure d'un écrit de M. l'Abbé Fraguier, inséré par M. l'Abbé d'Olivet, dans la Traduction des Entretiens de Ciceron sur la nature des Dieux.* Eo opera Autoris in hoc Volumine spectat, ut ostendat, *Platonem* non solum a Polytheismo non liberum, sed ejusdem autorem esse ac propugnatorem. Nam, licet interdum vocem Θεὸς in singulari usurpet Philosophus, tamen, id non nisi de multis Diis capiendum, complures alii ejusdem *Platonis* loci, qui pluralem habent numerum, *Harduino* comprobare videntur, qui & erroribus annumerat, quando titulus li-
276. bri primi *Mosaici Genesis* de creatione mundi explicatur, propterea quod ex mente Vulgati nihil aliud notet, nisi Genealogiam Patriarcharum, quemadmodum liber *Mosis* secundus

dus vocatur *Exodus* ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto. Unde, quando in Codice MSto adductus liber inſcribitur γένεσις κόσμȣ, hanc inſcriptionem exiſtimat profectam ab homine *Platoniſmo* imbuto. Quarto loco comparet *Pſeudo-Virgilius*, ſive *Obſervationes in Æneidem.* Negat, ingenio, ni fallimur, plus juſto indulgens, *Harduinus*, *Æneidem* a *Virgilio* ſcriptam eſſe, & ſuæ opinionis has fere rationes initio profert. Deliberatum fuiſſe *Virgilio*, poſt edita *Georgica* prodere carmine res geſtas non *Æneæ*, ſed *Cæſaris Auguſti.* Jam vero *Georgica* anno U. R. 735 ſcripta eſſe, cum *fulminaret Auguſtus Euphratem bello*, ut ipſe canit Poeta: & *Virgilium*, teſte *Plinio*, anno U. R. 740, vel eodem illo anno, ut Scriptor ejus vitæ vetuſtus memorat, obiiſſe. Itaque vel ante *Georgica*, vel intra quinquennium, *Æneidem* ſcriptam dici oportere, cum *Servius* teſtetur, *Æneidem* opus eſſe annorum undecim. Deinde, ſi *Æneis Plinii* ævo extitiſſet, illius ſane mentionem feciſſet, quia plus tricies *Georgica* & *Eclogam octavam* laudet. Quando autem idem *Plinius Lib. VII Sect. XXXI* memorat, Divum *Auguſtum* Carmina *Virgilii* cremari contra teſtamenti ejus verecundiam vetuiſſe, non potuiſſe, per Carmina *Plinium* indicare *Æneidem*, quippe quæ Carmen potius dicenda ſit; nam Carmen dici, quantæcunque magnitudinis ſit, quod in unico verſatur argumento, ut epicum poema quodlibet: Carmina vero dici, cum plura & diſparia tractantur argumenta, ut in *Bucolicis* & *Georgicis.* Porro *Virgilium* in *Georgicis* docere, Trojanos duce *Tithono* in Italiam miſſos eſſe, at in *Æneide* profugi quidam ſub *Ænea* id feciſſe dicuntur. Quæ vero veterum teſtimonia de *Æneide Virgilii* habemus, e. g. *Ovidii*, *Juvenalis*, *Statii*, *Silii Italici*, *Martialis*, *Propertii*, *Quintiliani*, &c. nec non Scriptorum Eccleſiaſticorum, æque ſuppoſititia judicat, ac Scriptores ipſos. Scripta igitur *Harduino Æneis* videtur poſt annum 1230, & eo ſpectaſſe vatem unice, ut doceret, fato evenire omnia tam bona, quam mala, nihil eſſe, quod fatis poſſit obſiſtere. Cumque exemplum illuſtre, ſeu materia inſignis quærenda fuiſſet, ubi ea fati poteſtas ſola valuiſſet, Autori id ſuppeditaſſe cen-

Pag. 280. 282. 283.

set victoriam Christianæ religionis de *Mosaica*, Christianis sacris Romæ receptis post excisum templum Hierosolymitanum, & civitatem sanctam succensam. Quam vatem comminiscitur convertisse in fabulam, ob eamque rem finxisse, pro Hierosolymis incensis, Trojam succensam; pro Christiana religione inde postea Romam advecta a Christianis, Trojana Numina ab *Ænea* in Italiam post Trojam crematam deducta; pro Judaismo extincto & Synagoga abolita, *Turnum* occisum, & suspendentem se *Amatam* præ desperatione. Itaque hanc non Epicam proprie esse, in qua veram oportet esse actionem, sed totam Romanensem, ut Galli vocant, (*un pour Roman*) affirmat, etsi concedat, in sensu arcano veram proponi actionem. Ad vitia *Æneidos* refert fictum argumentum, fictas personas, res fictas, actionem geminam, non unam, quod justam excedat mensuram, & annum saltem integrum postulet, quod Numina, quæ in *Æneide* inducuntur, non sunt, ut in *Homero*, naturæ dona quædam insignia, sed mere ludicra & fabulosa, ut ligneolæ atque avtomatæ hominum effigies, *(des Marionettes,)* quod Dii ex machina sæpissime oriuntur, quod scatet vocibus audacter fictis, inanibus epithetis, commutationibus casuum prorsus insulsis, solœcis denique, quæ vix tironi in
Pag. 284. scholis Grammaticæ vel Poetices magister ignosceret. Unde totum Carmen, Gallice prius exaratum, vocat prorsus inelegans, absque poesi vera, sola constans pedum mensura, sive structura, quam versificationem vocant, eaque persæpe barbara, obscura, plena verbis prorsus alienis, audaci commutatione casuum, contra Latini sermonis usum, tantum dissimile *Georgicis* opus, quantum æs auro distat. Quæ quidem omnia ita comparata sunt, ut faciliori negotio refutari possint, quam excogitata ab Autore videntur. Interim, ut, quæ dixit Noster, probet, singulos percurrit *Æneidos* libros, & ex iis Barbarismos, Solœcismos, Gallicismos, & id genus alia monstra, producit. Nos paucissima notabimus, ex quibus de reliquis facile judicari poterit. *Lib. I v. 5, Arma cano*, dictum putat imperite pro *bella cano*, idemque valere, ac si Gallice dicatur, *Je chante les piques & les mousquets. Vers. 7, terris & al-*

to,

to, veretur, ut Latinum sit. *Verf.* 77, *Connubio jungam stabili*, solœcum appellat, quia in *connubio* secunda producitur ex verbo *nubo*. Ad *Verf.* 100 ita commentatur: *Verbum* oppetere *solitarie poni absque substantivo mortem & necem, barbarum est.* *Verf.* 202, *ante-malorum* ficta vox dicitur, pro *anteriorum malorum*, audacter, & nove, & barbare. *Verf.* 569, *Trojæ urbem* pro *urbem Trojam*, solœcum e Gallicismo pronuntiat, *la ville de Troie.* *Verf* 657, *nata Priami*, inquit, *dictum barbare est, non Latine, ut & Lib. II verf.* 527. *Est ea loquendi forma vulgaris Seculi decimi tertii.* *Lib.III verf.* 473, *vento ferenti*, pro *vento secundo*, dictum est barbare; nam quid est ventus ferens, nisi forte Gallicismus est? & *verf.* 475, *conjugio superbo*, epitheton puerile est, insulsum præterea. Ad *verf.* 576 delirat vates, cum metri causa fortassis *liquefacta saxa*, dicit, pro igne percocta vel exusta. *Lib.IV verf.* 116 *confieri* ficta vox audacter, pro *confici*, sic metro cogente. *Verf.* 221 *Amantes* sine regimine positum absolute Gallicismus est, *des amans*. Ad *verf.* 229 ita: gravidam fuisse imperiis *Virgilii* ætate Italiam, quis intelligat? At re ipsa significat Pag.299. vates, id quod sua ætate cernebat, Christum in Italia regnaturum, plena ac veluti fœta regnis, sive ditionibus, quæ essent diversis subjectæ Principibus, regno scilicet Neapolitano, Statu Ecclesiastico, Ducatu Medionalensi, Mantuano, Veneto, Genuensi, & aliis, eademque bellum assidue deposcente factionibus Guelforum ac Gibellinorum, quæ Seculo XIII Italiam quatiebant, circa annum 1228 ac deinceps. *Lib. V verf.* 436, *tela* pro cæstibus dici, ratio non patitur: nec, *tela exire*, pro eludere, sive evitare, leges Grammaticæ sinunt. *Lib. VII verf.* 111, *penuria edendi*, pro inopia ciborum edulium, crassus Barbarismus est, metro cogente admissus. *Verf.* 505, *pestis aspera*, pro furia *Alecto* exasperans occulte rusticos, barbara & obscura, metri causa, oratio est. *Verf.* 543, *convexa per auras cœli*, dictum perquam inepte & inusitate, abusione vocis *convexa*, minime probabili. *Lib. VIII verf.* 3 quid est, quærit *Harduinus*, *impellere arma*? ego quidem nescio. Si positum id est, pro *ut commovit* homines ad arma capessenda,

 dictum

dictum est obscure & barbare, non Latine. *Vers. 29*, *turbatus pectora bello*, Græcismus est; Latine loquentibus improbandus, ut Gallis Belgismus. *Vers. 72*, *Tyberi genitor*, pro Tybri pater, dictum inepte, metri causa, ut si de Episcopo dixero, *Reverende genitor*, pro *Reverende Pater*. Ad *vers. 259 seq. In nodum complecti*, quid sit, nescio, *angere oculos*, insana oratio est: & *inhærens* inane versus complementum. Angit guttur, & facit siccum sanguine: elidit autem oculos, scribi oportuit. *Lib. XI vers. 73*, *Læta laborum*, pro gaudens tali labore, non est oratio congrua, sed solius metri causa audacter projecta. *Lib. XII vers. 334 Thraca* pro *Thracia* dictum est æque impudenter, ac si quis *Galla* pro *Gallia* dixerit. *Vers. 609* acceptus hic mos e sacris libris. Judaicus enim ille mos fuit, *scissa veste* in luctu procedere. Sed, relicto *Pseudo Virgilio*, ad *Pseudo-Horatium*
Pag. 328 seq. pergendum est. In his *Animadversionibus Criticis* Noster ostendere conatur, *Horatii Poetæ nihil superesse genuinum præter Epistolas & Sermones*. Primum argumentum inde repetit, quod *Plinius*, qui solus ipsi instar oraculi habetur, nusquam commemorat Odas *Horatii*. Deinde ex ipso *Horatio* varios producit locos, ex quibus sibi perspexisse videtur, ipsum *Horatium* Odas sibi abjudicasse, e. g. quando *Lib. I Epist. I* initio sic canit:

> *Prima dicte mihi, summa dicende Camena,*
> *Mæcenas*,

ubi, interprete *Harduino*, prima *Camena* significat Satyras, sive Sermones, summa vero sive altera Epistolas. Præterea scribendi genus in Sermonibus & in Epistolis adeo dissimile esse putat Lyrico in Odis, difficillimum ut sit, in utroque unum eundemque vatem se cum pari virtute exercere. Et, quamvis
329. *Quintilianus Lib. X Cap. I*, *Horatium* Lyricorum fere solum esse legi dignum, judicet, tamen Noster non dubitat, mentiri *Fabium*, nisi de sua ipsius ætate, hoc est, de Seculo deci-
330. mo quarto, loquatur. Denique neminem enumerare posse putat versus modulationis, sive numerosi soni, expertes; alios sine cæsura in medio: plurimos prosæ similiores, quam poesi, nonnullos una syllaba redundantes: quosdam desinentes in

prono-

pronomen *qui*, vel in conjunctivam particulam & ; in aliis voces dissectas, ut pars earum priorem versum compleat, altera sequentem inchoet ; strophen cum strophe in plerisque illigatam, alioquin sensu carituram, &c. His quasi præmissis, ad ipsa Odarum verba progreditur, in quibus idem ubique fere deprehendisse sibi videtur, quod in *Æneide* notaverat. *Lib. I Od. II vers.* 47, *vitiis iniquam*, ut barbare, inquit, solœcizansque scriberet, pro vitiis iratum, nec ferentem illa patienter, manifeste coegit sola versus explendi festinatio. Et *vers. 51*, *equitare*, pro incursiones in fines Romani Imperii facere, imprudenter & barbare dictum pronuntiat. Ad *Lib. III vers. 21*, *Deus* absolute positum ex Christiana religione est, quæ sola Deum terræ & maris conditorem ac divisorem novit. *Od. IV vers. 1*, *Solvitur acris hiems*, dictum inepte : solvitur enim, quod adstrictum fuit, non quod adstringit : hiems & frigus adstringit : terra gelu adstricta veris adventu solvitur : glebæ solvuntur, non hiems. *Od. V vers. 10*, Quid est, *Musa potens lyræ*, nisi voces canoræ sine sensu ? *Od. VII vers. 2*, *bimaris*, pro quæ duo maria respicit, factitium vocabulum est, nove, audacter, imperite. *Od. XXIX vers. 16*, *Tendis*, pro cogitas, vel paras, Latinum non est, sed obsequi metro coactus est vates. *Od. XXXVII vers. 10*, *Quidlibet impotens sperare*, barbarum & solœcum est : pro adeo iræ & superbiæ impotens, ut quidlibet auderet sperare. *Lib. II Od. VII vers. 21*, *obliviosum vinum* pro eo, quod, cum inebriat, oblivionem malorum affert, Latinum certe non est. *Ciboria* vox est e Christianis accepta, apud quos vas est corpori Christi asservando destinatum : neque ab aliis usurpata Scriptoribus, quam cohortis impiæ, qui eam vocem ad pocula potoria significanda transtulerunt. Denique *exple* pro *exhauri* audacter magis metri causa, quam Latine, positum est. *Od. XI vers. 11 seq.* quæ sunt *æterna consilia* ? ut metro serviret, *æterna* posuit, pro alia ex aliis nexa, nec unquam desitura, barbare & obscure. *Od. XV vers. 9*, *laurea*, pro lauro, prave, barbare. *Lib. III Od. IV vers. 41*, *almæ* epitheton inane, complendo versui quæsitum, & Gallicismus, *les bonnes*, *mes*

Pag. 331. 332. 338. 340. 341.

Pag. 347. *mes bonnes.* *Od. V verf. 42, ut capitis minor*, pro *ut capi-*
te diminutus, verfus coegit dicere, Latinitate tota reclamante.
Od. VI verf. 27, Impermiffa ficta vox eft ab audaci vate pro
illicita, vetita, quæ verfui non congruebant. A nullo alio Scri-
353. ptore ufurpata vox ea eft. *Lib. IV Od. IV verf. 70, Pofthu-*
me, Pofthume ; Ilion, Ilion, occidit, occidit, &c. geminatio
huic vati familiaris, ut tironibus in arte poetica. *Od. VII*
verf. 19, Animo amico, pro *Genio*, ineptientis eft & metro tur-
361. piter fervientis Poetæ. *De arte poetica verf. 40*, & *potenter*
pro fecundum vires, & *res* pro argumento, dicitur inepte.
Potenter, puiffament, Gallicifmus eft. *Verf. 94, delitigat* fi-
ctum verbum metri caufa. *Verf. 246, Juvenari*, pro juvenili-
ter lafcivire, verbum, metro pofcente, factitium eft. *Verf. 302,*
five *purgor* legas cum libris omnibus, five cum *Lambino* e-
mendes *purgo*, folœcum eft, vel Gallicifmus. Neque enim
homo purgat, fed medicamenta purgant bilem. *Verf. 441,*
Et male tornatos incudi reddere verfus, Gallicifmus, *des*
vers mal tournez. *Tornandi* verbum optimum ac *Plinia-*
num eft, pro eo, quod eft torno polire. Sed *male tornatus*,
362. de verfu dictum inprimis, Gallicifmus eft. Ceterum negat
Harduinus eundem Epiftolarum & libri de arte poetica opifi-
cem, licet concedat, hunc longe fuperare diligentia & dicen-
di facultate Scriptores Carminum & Epodon, aut, fi fcripfiffe
idem Carmina exiftimandus fit, hunc viciffe fe ipfum. Su-
pervacaneum vero putamus his refutandis vel elevandis im-
morari, quoniam hæc omnia, quæ de *Virgilio* & *Horatio* ad-
duximus, eo ipfo jam fatis refutata arbitramur, quod maxi-
363. mam partem ipfiffima Autoris verba retinuimus. Sequuntur
Numifmata Seculi *Theodofiani*. In præmiffa nummorum ex-
plicationi hiftoria hujus Seculi monet, quamdiu floruerit Ro-
manum Imperium, uni tantum *Augufto* commififfe Senatum
rerum bellicarum ac civilium in Provinciis adminiftrationem,
qui ob illas *Imperator*, ob iftas appellatus fit *Auguftus*, eos-
que tantum conftitutos fuiffe primarios Imperatores & Augu-
ftus, *Diocletianum* & *Maximinianum*. Atque hos dicit fuiffe
vel annuos, vel triennales, vel quinquennales, vel quindecenna-
les,

les, vel vicennales, quibus adjungit eos, quibus interminatum a Senatu tempus imperii fuit, quique propterea appellantur in nummis *perpetui Augusti.* Ex ipsa nummorum contemplatione hæc duo de tempore Principatus unicuique Imperatori constituto certissime colligit, primo nunquam Imperium cuiquam prorogatum fuisse ad annos amplius viginti, excepto *Constantino Augusto*, fratre *Constantis*, qui ad annos quinque & viginti tenuit Principatum: deinde nunquam a patre Principatum transiisse ad nepotem, sed post patrem & filium, siquidem successit patri filius, translatum imperium esse ad agnatos. Cumque triplicem statuat fuisse familiam *Constantinorum*, *Flaviam Juliam, Flaviam Valeriam Maximam*, & *Flaviam Claudiam*, uniuscujusque familiæ stemmata exhibet, ex quibus, ad quamnam familiam referendi sint singuli Imperatores, perspicitur. Hinc efficit, unicum fuisse *Theodosium Augustum*, ortumque ex *Antonia* gente videri, quæ affinitate olim juncta fuit cum Græca gente, propterea quod nullo indicio probabili distingui possunt in nummis *Theodosii* duo, & quod nunquam in nummis scribitur *Theodosius Junior*, quemadmodum sæpissime scribitur *Valentinianus Junior*. Negat etiam, *Honorium* & *Arcadium* fratres fuisse, & *Theodosio Augusto* genitos. Contendit potius, nomina *Honorius* & *Arcadius* tam nomina esse gentium diversarum, quam sunt *Julius* & *Pompejus*. Nec, *Fl. Victorem* fuisse *Maximi Augusti* filium, concedit, sed *Fl. Claud. Constantini*, Cæsaris, nepotem, *Constantini* Imp. Aug. pronepotem, patrem *Constantini* Aug. Affirmat etiam, *Valentinianum* fratrem *Valentis* non fuisse, sed cognatum tantum, hoc est, maritum sororis ipsius, *Valentinianum* vero tertium nullum fuisse. Exhibetur tandem prospectus totius Seculi *Theodosiani* in una tabula, & ad planiorem nummorum tam intelligentiam, quam illustrationem, repræsentantur omnia numismata, quæ a civitatibus & Provinciis *Augustorum* nominibus a *Juliano*, Augusto, usque ad *Anastasii* & *Justini* tempora cusa fuerunt, cum ipsis, quæ subscriptæ sunt, literis. Singulos igitur nummos æri insuper incisos percurrit *Harduinus*, &, quid in singulis contineatur, more suo declarat. Multa profecto in

Pag. 364. 366. 367. 368. 371 seq.

iis traduntur, quæ ab aliis numismatum studiosis vel neglecta fuerunt, vel aliter exposita. Ceterum persuasissimi sumus, omnes horum scriptorum lectores eadem affectum iri voluptate, qua nos sumus perfusi in percurrendo hæc *Harduini* monumenta, quæ, licet ubique plus spirent ingenii, quam veritatis, tamen vel ideo omnibus commendanda putamus, quod occasionem rebus in tenebris quodammodo latentibus curatius evolvendis suppeditant uberrimam, quam nos ambabus, quod ajunt, manibus amplexati fuissemus, nisi verendum fuisset, ne longiore excursione cancellos, quos instituto nostro positos non ignoramus, Lectoribus nostris transiliisse videremur.

Westphälische Friedens-Handlungen und Geschichte, &c.

h. e.

ACTA PACIS WESTPHALICÆ PUBLICA; Autore JO. GOTHOFREDO DE MEIERN, Regis Magnæ Britanniæ & Electoris Hannoverani Consiliario Aulico.

Tomus III.

Hannoveræ, apud J. A. Gerken, 1735, fol.
Alph. 9 pl. 21.

Minime moratur spem eorum, qui producta e scriniis videre gestiunt Actis Pacis Westphalicæ, Generosiss. Autor, imo mira celeritate nunc exhibet *tertium Tomum*, quo quæ traduntur, non minorem, quam argumenta *priorum Tomorum*, & utilitatem & voluptatem afferent Germanicæ, sive Historiæ, sive Jurisprudentiæ publicæ, cultoribus. Antea vero, quam *Tomum* hunc *tertium* ingrediamur, Prolegomena nobis inspicienda sunt haud obiter, quippe perbonæ frugis plena. In ipsius enim Ill. Autoris Præfatione copiose descriptum est & peraccurate *bellum literarium Diplomaticum*. En ejus Historiæ

ſtoriæ compendium! Primo Germani Criticam Diplomaticam occaſione Abbatiæ S. *Maximini*, juxta Treverim ſitæ, coluerunt duce *Zylleſio*. Secuti ſunt Galli, hos Itali, Hiſpani, & Angli. Ad ultimum Germani redierunt in hanc arenam, optimeque de hoc ſtudio meriti ſunt. Dividi autem debet bellum hoc Diplomaticum in univerſale & particularia. Ad prius quod attinet, primi aggreſſi ſunt vetera Diplomata, deque dubia ipſorum fide diſputarunt *Henſchenius* & *Papebrochius*, Jeſuitæ. Quam nactus occaſionem *Mabillonius*, opus ſuum edidit *de re Diplomatica*, ſuoque effecit exemplo, ut ſui Ordinis (Benedictinum fuiſſe, conſtat,) inſignia nunc exſtent in ſtudium Diplomaticum merita. *Mabillonio* cum multi applauderent, & hos inter ipſe *Papebrochius*, tandem *Barth. Germonius*, Jeſuita, omnem auſus eſt fidem demere vetuſtis Diplomatibus. Erudite quidem is refutatus eſt a *Mabillonio*, ſed ita tamen A. 1706 reſpondit, ut ingenioſiſſime in ſuſpicionem falſi vocaret, quicquid eſt veterum Diplomatum. Cui cum per ſenectutis infirmitatem reſpondere non poſſet *Mabillonius*, prodiit *Fontaninus*, *Germonium*que dextre refutavit, eodemque temporis tractu antagoniſtas accepit *Germonius Ruinartum, Dominicum Lazzarinum*, & *Antonium Gattum*. Qua occaſione catalogus omnium librorum a *Fontanino* editorum exhibetur, autore Cl. *Reuſchio*, doctis adjectis Animadverſionibus. Ceterum quatuor his Adverſariis Reſponſum reddidit *Germonius* A. 1707, quo libro cum etiam Codices MStos ſuſpectos reddere ſtuduiſſet, horum patrocinium ſuſcepit ſingulari libro *Couſtantius*. Huic A. 1713 reſpondit *Germonius* in libro *de veteribus hæreticis Eccleſiaſticorum Codicum corruptoribus*: cui *Couſtantius* A. 1715 oppoſuit *Vindicias veterum Codicum*. A. 1727 edidit *Scipio Maffejus*, Marchio, ſingulari eruditione conſpicuam *Hiſtoriam Diplomaticam*, cui in Germania ſucceſſit Abbas *Gottfridus*, editor *Chronici Gotwicenſis* A. 1732, quod opus noſter Autor ſummis ornat laudibus, & *coronam* appellat *omnium librorum, qui unquam editi fuerunt a Germanis*.

Præfationem hanc ſequuntur *ſeptem Epiſtolæ* ad *Scheringum Roſenhanium*, Reſidentem Suecicum, (cui hic nomen *Scipionis Scaligeri* imponitur,) A. 1646 & 1647 Monaſterii & Osnabrugæ ſcriptæ, in quibus internus negotii pacificatorii ſtatus exponitur, & quidem ſtilo nitidiſſimo. Nos inde nihil excerpimus præter breve hoc Carmen:

Gallia vult pacem, turbas tamen undique & arma
Fœderaque in bellum continuanda ciet.
Gallia vult pacem, litesque ex lite recudit.
Hoc eſt in media quærere nocte diem.
Gallia vult pacem, ſed bellis implicat orbem.
Gallia, da pacem, vel, dare velle, nega.

Hinc exhibetur D. *Benjaminis Leuberi* liber, illuſtrando Articulo undecimo *Inſtrumenti Pacis Cæſareo-Suecici* deſtinatus, adeo adhuc rarus, ut quibusdam haberetur ineditus. Potiſſimum in eo tanquam ſubdititia rejiciuntur jactata a Magdeburgenſibus privilegia quædam pervetuſta.

E veſtibulo nunc tranſeamus in ipſum atrium, non ſingula, ſed præcipua quædam, perluſtraturi curioſis oculis. Complectitur ſcilicet hic *Tomus Librum XII* una cum *quinque* ſequentibus. Et in *Libro* quidem *XIX* relata legimus, quæ acta fuerunt de ſatisfactione Regibus Galliæ Sueciæque danda; in *XX* & *XXI*, quæ ab utraque parte in medium prolata fuerunt, Gravamina Eccleſiaſtica; in *XXII* & *XXIII* politicas offendimus prætenſiones multorum Germaniæ Principum Civitatumque; in *XXIV* lites memorantur novæ de ſatisfactione cum a Gallis, tum a Suecis, poſtulata. Ex his argumentis noſtro more nonnihil excerpemus, hoc prægustu invitaturi Lectores ad totum Opus accuratius perlegendum. Videlicet ex *Libri XIX §. 2, 3, 17, 22, 24, 27*, diſcimus, cum Imperator Gallo Alſatiam dare paratus eſſet, Briſacum vero ſibi reſtitui vellet, nec hanc ſententiam ſe mutaturum eſſe aſſeveraret, Electorem Bavariæ a partibus Galli ſtetiſſe, valdeque anniſum eſſe, ut ei Briſacum quoque daretur, imo minatum eſſe, ſe particularem cum Gallo initurum eſſe pacem, niſi iſto poſtulato Cæſar annuat. Proferuntur vero *§. 25* rationes graviſſimæ, cur Bri-

Brisacum esse non debeat in potestate Galli. Urgente vero Rege Galliæ, tandem Cæsarei Legati consenserunt, addita tamen exceptione, cum novas Gallus objiceret difficultates. Ac disputatione hac de Brisaco totus prope hic Liber impletur. In §. 39 Legati Suecici Cæsareis Legatis, ita de Suecica satisfactione acturis, ut Principum Imperii gravamina aliud in tempus rejiciantur, haud assentiuntur, sed, hoc prius expediri oportere negotium, contendunt. Iidem, cum ipsis Cæsarei exhibuissent specimen *Instrumenti Pacis*, (quod *p. 66 seq.* exstat,) simul rogantes, ne propositiones Cæsareas aperirent Principibus Germaniæ, id facere §. 40 recusarunt, confirmantes, se inconsultis istis Principibus nihil facturos. Hinc Legati Principum & Civitatum §. 41 sua monita exhibent contra Projectum Cæsareum pacificationis. *Pag. 86* legimus, cum & Ordines fœderati Belgii apud Reginam Sueciæ & Status Germaniæ apud ejus Legatos egissent, ut Electori Brandeburgico relinqueretur Pomerania, Comitem Oxenstiernam respondisse, Brandeburgicos sequi debere sua principia religionis, & cogitare, si Pomerania sit a Deo prædestinata ad parendum regno Sueciæ, id mutari non posse: quanquam simul apparet, Oxenstiernam ad acerbius hoc Responsum excitatum fuisse asperitate Legati Brandeburgici, dicentis ad ipsum fervidius, Suecis dari Pomeraniam, esse ἐκ τῶν simpliciter ἀδυνάτων. *Lib. XX* §. 1 indicatur, aulam Cæsaream ideo noluisse consentire, terminum amnestiæ constitui annum 1618, quia ex eo tempore usque ad annum 1621 oppressa sit in regionibus Austriacis religio Lutherana, adeoque reddi hoc pacto civibus debuerit libertas religionis. *Paragr. IV pag. 104-109* narratur, quantis malis affecti fuerint cives Lutherani urbis Augustæ Vindelicorum inde ab A. 1629, quo jussu Imperatoris sine ulla forma judicii civibus ademta fuit libertas religionis, erepta omnia templa, item Gymnasium, ejecti doctores Ecclesiæ Scholæque, civibus interdictum, domi legere Scripturam Sacram, vel pia cantica cantare, vel extra urbem petere aliquam Ecclesiam, ibique Sacra Cœna uti. *Paragr. IX pag. 133 seq.* exhibentur literæ publicæ, quibus *Maximilianus II, Rudolphus II, Matthias* &

Ferdinandus II, Statibus & civibus Religioni Lutheranæ addictis sancte promiserunt liberum suæ religionis exercitium. Ac sunt harum literarum exempla Legatis exhibita in Conventu pacificatorio Osnabrugensi. Inprimis notatu dignum, quod *pag.142* refertur, *Ferdinandum II* A. 1620 d. 11 Julii Statibus Austriacis Augustanæ Confessioni addictis & per literas & viva voce promisisse liberum religionis exercitium, impositaque pectori manu, ac sublatis ad cœlum oculis, dixisse: *Verbis meis fidem habete. Quam certo sum Archidux natus, & Imperator electus, tam certo præstiturus sum, quæ promisi vobis de religione.* Statim vero *pag.143* narratur, quam graviter sævitum sit postea in Lutheranos Austriacos. *Pag. 186* relatum legimus, A.1646 mense Junio Legatos Electoris Saxoniæ cum Imperatoriis separatim agere cœpisse de pace facienda, his studentibus Electorem ita, ut in Pacificatione Pragensi factum erat, a ceteris Statibus Evangelicis disjungere; admonitos vero a nonnullis Protestantibus Legatos Saxonicos a proposito destitisse. Ac exhibentur *pag.187 seq.* cum Imperatoriorum, tum Saxoniæ Electoris, Legatorum consilia pacificatoria. *Pag.199* legimus, oblatum fuisse a Protestantibus Legatis directorium Ecclesiasticum Legatis Electoris Saxoniæ, hos vero id noluisse accipere, addito, se nec velle, directorium istud committi Brandeburgico Electori. *Pag. 206 - 272* exhibetur Protocollum, docens, quid a die 8 Julii usque ad diem ejusdem mensis Legati Protestantium deliberarint circa gravamina pacificatione tollenda: ac *pag. 279 - 281* istorum Legatorum Puncta pacificatoria leguntur commodum redacta in ordinem. Hic memoratu digna est sententia Legati cujusdam, *pag. 249* dicentis, Principes debere libertatem conscientiæ sive religionis indulgere civibus suis, nec recte facere, si diversæ religioni addictos suis finibus ejiciant. Quocum sentiebat Altenburgensis Legatus, *pag.315* statuens, coactionem dissentientium in religione ad emigrationem excedere terminos jurisdictionis & potestatis magistratui a Deo concessæ, ac Principes, qui religionis causa civibus molesti sint, peccare contra æquitatem & justitiam universalem. *Libri XXI pag. 306* narratur, quam labora-

borarint nonnulli, ut Legati Altenburgensis, Vinariensis, & Luneburgicus, fortiter quippe consulentes commodis Protestantium, removerentur; sed frustra fuisse conatum hunc. Hic *pag. 311 seq.* lectu dignissimæ sunt Legatorum Altenburgensis & Luneburgici literæ ad suos Principes, quibus se contra obtrectatores defendunt. Inprimis Luneburgicus docet, si Suecia non sit auxilio, Protestantes non esse consecuturos, quod æquum est, adeoque omnino Legatos Protestantium debere sua consilia communicare cum Suecis, *quicquid fremant* (sunt hæc ipsius verba,) *Pontificii, qui ereptam sibi occasionem dolent Evangelicos perpetuo jugo illigandi. Pag. 324* Legati Imperatoris declarant, atque iterum *pag. 325*, adeo alienum esse Imperatorem a libertate religionis concedenda Lutheranis in suis terris hæreditariis, ut prius extrema omnia expectet, quam in id consentiat. Respondit vero *pag. 327* Luneburgicus Legatus, Juri naturæ & gentium convenire, ut sua cuique religio sit libera, nec quisquam contra conscientiam cogatur amplexari religionem aliam. *Pag. 330-340* Legatis Cæsareis exhibent Legati Principum Protestantium ultimas suas sive decretorias propositiones ac desideria sua, e quibus in facienda pace nihil sint remissuri. Cum autem Catholici ægre ferrent hæc postulata, mitiora consilia ceperunt *pag. 346 seq.* Legati Protestantium, ad id faciendum eo magis permoti, quod videbant, Legatos Electorales Saxonicos longe plura largiri in hac pacificatione Catholicis. Exstant quoque *pag. 353 seq.* querelæ Catholicorum de punctis pacificatoriis Protestantium: ubi *pag. 361* tanquam axioma Metaphysicum urgetur hæc regula: *Cujus est regio, ejus est de religione civium dispositio*: quæ tamen & Sacræ Scripturæ, & Jurisprudentiæ naturali, est adversissima. *Libro XXII pag. 461 seq.* legi potissimum merentur exulum Bohemorum, a Catholicis ob diversitatem religionis ejectorum, literæ ad Legatos Protestantium, una cum Appendicibus variis, inter quas *pag. 476 seq.* exstat *Rudolphi II*, Imperatoris, *Constitutio Majestatica (Majestæts-Brief)*, A. 1609 Ordinibus Bohemiæ data ad confirmandam religionis securitatem. *Libro XXIII pag. 622* Legati Gallici A. 1646 d. 29

Maji

Maji postulasse leguntur, ut Imperator Regi suo in literis ad ipsum scribendis tribuat titulum *Majestatis*. Objicientibus Legatis Cæsareis, id repugnare inveterato mori, tandem res ita est composita, ut in publicis literis veterem morem servaret Imperator, in privatis vero literis, quibus responsurus sit ad literas ipsius Regis vel Reginæ manu scriptas, titulo *Majestatis* sive Regem, sive Reginam, ornaret. *Pag. 680 seq.* urbs Osnabruga recipi studet inter civitates Imperii liberas & immediatas, variasque causas adducit, cur id & possit & jure debeat fieri. *Pag. 697 seq.* exstat D. *Hæberi*, Legati Vinariensis, Dissertatio de obligatione Imperatoris ad permittendam civibus suis Austriacis libertatem profitendi religionem Evangelicam. Initio principium illud, quod Princeps quisque jus reformandi habeat, hoc est, cives suos ita ad suam religionem cogendi, ut, qui amplecti eam recusent, iis necesse sit patriis excedere finibus, in dubium vocat. Deinde urget, si vel maxime illud principium non rejiciatur, tamen eo uti non posse illos Principes, qui parti suorum civium sancte promiserint libertatem religionis diversæ. Jam vero *Maximilianum I, Rudolphum II, Matthiam*, & *Ferdinandum II*, (qui A. 1620 his verbis promissum suum ediderit: *Das Exercitium Augspurgischer Confession betreffend, haben wir uns so Heroisch, Keyserlich und Fürstlich gnædigst resolviret, dass sich die Stænde zu beschwehren nicht Ursach haben werden, in Erwegung wir sie bey dem Exercitio ermeldeter Confession unperturbiret ruhig wollen verbleiben lassen. Glaubet unsern Worten, denn wir euch alles, so wahr wir ein gebohrner Erzherzog und erwæhlter Ræmischer Keyser seyn, gewisslich halten wollen,*) sanctissime confirmasse civibus suis Augustanæ Confessionis addictis, ipsos libere usuros esse religione sua, atque ita juri suo reformandi, si quod esset, validissime renuntiasse. *Liber XXIV* pæne totus impletur disputationibus de Pomerania vel parte ejus Suecis tradenda pro satisfactione. Subsistimus hic, brevi recensituri *quartum* Operis hujus splendidi *Tomum*, jam emissum in publicum.

JOSE-

JOSEPHI CATALANI, PRESBYTERI, DE Codice Sancti Evangelii, atque servatis in ejus lectione & usu vario ritibus, Libri III, ad Papam Clementem XII.

Romæ, apud Rocchum Bernabo, 1733, 4.
Alph. 1 pl. 8.

Autor Pl. Rev. in Dedicatione collaudat in Pontifice Maximo sanctitatem domi, foris fortitudinem, utrobique prudentiam, insignem cumprimis erga literas ac literatos benevolentiam, Collegium egregium in Calabria erectum pro adolescentibus Italo-Græcis porro religione & arte erudiendis. Eadem Autori contigit inter Calabros patria. Ut ad institutum veniat, proceres Pontificibus quondam donasse Evangelia, auro gemmisque corusca, docet. Occasionem libri conscribendi deducit ex sermone, in lectissima doctorum virorum panegyri de ritibus Ecclesiæ habito, inter quos varia fuerat injecta mentio de sacro Evangelii codice, debitaque illi inter prælectionem reverentia præstanda. Summa libri absolvitur *tribus Capitibus*. *Capite primo* de Evangelio, ejus scriptione, scriptoribus, & scriptorum symbolis, agitur. *Caput secundum* complectitur ritum publice legendi & audiendi Evangelium. *Capite tertio* tractatur de honore, Evangeliis tribui solito, effectibus ejus, & miraculis. Post etymologiam Evangelii tritissimam refellendus Autori est visus error *Brentii*, qui Pag. 4.
hic vocatur, nescimus, quo jure, Semi-Lutheranus. Ei perinde ac *Luthero*, *Melanchthoni*, ac *Bucero*, ea attribuitur sententia, Evangelium non esse legem, ideo potissimum, quod nihil prorsus præcipiat; unde fuerit factum, *ut perditi ejus secta homines ab omni se bonorum operum obligatione liberos contendant*. Hos enim negare, in Evangelio 5.
exstare consilia, puta perfectionis cœnobialis, haud secus ac præcepta. At definitiones, & certa vocum potestas, fuissent præmittendæ, amphibolia fugienda, & praxis Lutheranorum, qui urgent omnino studium bonorum operum, attendenda: Servant hi doctrinam de justificatione, & cum ea con-

 jun-

jungunt sanctificationis necessitatem. Instituta Evangelii, &
leges, Evangelio oppositæ, discerni queunt & debent. Vox
Evangelii legem modo excludit, modo includit: & rursus lex
modo Evangelio opponitur, modo obedientiam fidei lato sen-
su continet. Non negamus, Evangelium vocari *νόμον πί-*
Pag. 6. *στεως* & *βȣλὴν Θεȣ̃*. *Lutherum* fuisse *Valentinianorum* se-
ctatorem, tradit, qui solum *Joannis* Evangelium agnoverint. Ve-
rum hæc e scriptis *Lutheri* erant comprobanda. Autor ipse le-
gem opponit Evangelio tanquam umbram veritati, per legem
adumbratæ, *pag. 20*, & laudat Jesuitam *Haye pag. 21*, qui mul-
ta Evangelii legisque discrimina, a sanctis Patribus recensita,
in præcipuum volumen congesserit. *Lutherus* discrimen
utrumque in Epistolam ad Romanos & Galatas solicite insti-
8. tuit. Verba *secundum Matthæum* non esse ab Ecclesia, sed
a *Matthæo* ipso, præfixa Evangelio, docet Noster. Rationes
dein afferuntur variæ, cur Christus Evangelium ipse non scri-
13. pserit. *Matthæum* scripsisse Ebraice, contra Cardinalem *Ca-
jetanum* affirmat, *Hieronymo* & *Augustino* pollicem pre-
mens. Poterat conferri *Joannis Alberti Fabricii* Bibliotheca
Ecclesiastica *pag. 30 seq.* & Codex Apocryphus Novi Testa-
menti, ac Bibliotheca Græca *Lib. IV Cap. 5.* Poterat Autor
Athanasii & *Epiphanii* testimonia laudare, sibi arrisura, nec
15. non *Chrysostomi* illud: *ajunt*. Ipse, *Marcum* latine scri-
psisse Evangelicam enarrationem, negat, causatus, peritiam
Græcæ linguæ in Imperio Romano & Romæ tum vulgatissi-
18. mam, teste *Juvenale Satyr. III v. 6*, & *VI v. 185 seq.* De
quatuor *Ezechielis* animantibus, quæ hic ad quatuor trahun-
tur Evangelistas, nobis dissentire liceat. Improbat Autor mo-
rem Italorum nonnullorum, qui in ludo sortis, quem *lotto di*
20. *Genova* vocant, prima Evangelii *Joannis* verba, ut insigne
adipiscantur lucrum, adhibent. Post de Scriptoribus harmo-
niarum Evangelii succincte disserit. Tempus, quo primum in
24. Missa lectitari Evangelium cœperit, ipse ex *1 Cor. XIV, 16*, &
Canone 10 Apostolico determinare tentat, testans suffragia
Patrum nonnullorum. Quantum ad illum attinet Canonem,
ille huc quadrare non videtur, inprimis si illustrationem *J. B.*
Cote-

Cotelerii & *Theodorum Cantuariensem* consulamus. *Daniel Chamierus* hunc Canonem ursit contra Missas privatas. Lectionem Evangelii in Missa Noster latine fuisse peractam contendit, approbans *Jacobi Ledesmæ*, Jesuitæ, librum *de divinis Scripturis quavis linguà non legendis.* Ebraice quoque nonnunquam Evangelia fuisse prælecta, probatur ex Concilio Pisano apud *Dacherium Tom. VI Spicileg. pag. 334.* Prælegebant Evangelium in Hispania Diaconi, in Africa Lectores. *Augustinus*, notionibus sua ætate receptis assuetus, putavit, *Stephanum*, de quo *Actor. VII*, ita Evangelium prælegisse, quia fuit Diaconus. Autori ipsi suboluit error *Augustini.* Imperatores Evangelium Romæ in habitu Diaconi prælegerunt, diadema recepturi, nec non ii, qui numero Canonicorum Basilicæ fuerant adscripti.

(Margin: Pag. 31. — 34. — 36. — 38.)

ANTONII ARRIGHII JURIS PONTIFICII Historia, quatuor Disputationibus comprehensa. Accesserunt ejusdem Orationes tres, 1) pro Jurisdictione Pontificum; 2) de Ecclesiis Suburbicariis; 3) de Agro limitato.

Patavii, excudebat Josephus Cominus, 1731, 4.

Alph. 1 pl. 3.

Non ex instituto Cl. Autor Juris Pontificii Historiam persequitur. Illud tantum agit, ut summatim de præcipuis Canonum Collectionibus, eorumque Collectoribus, ea tradat, quorum cognitione carere nemo sine probro, & abundare sine utilitate, potest. Quam quidem in rem non solum Pontificiorum doctorum scripta in rem suam vertit, verum etiam Protestantium Commentarios consuluit. Origines Canonici Juris a temporibus Concilii Nicæni demum repetit, & in *Dissertatione prima* de Codice Canonum Ecclesiæ universæ disputat, & tuetur, unamquamque Ecclesiam particularem, præter Codicem hunc, peculiarem quendam habuisse. *Acroasi II* primum contra *Clementis* Constitutionum Apostolicarum autoritatem

(Margin: 28. — 30.)

Pag. 40. tatem differit, suamque sententiam *Baronii*, *Gabrielis Albaspinai*, *Petavii*, *Bellarmini*, *Jacobi Davii*, *Perronii*, & reliquorum, consensu communit. Tum de Canonibus Apostolicis
45. rectiorem propugnat opinionem. Postea diversas methodos colligendi Jus Canonicum enumerat. Videlicet quinque modis Jus Pontificium ab optimis interpretibus huc usque collectum
54 seq. est. Primum genus est, cum unius aut plurium Conciliorum Canones colliguntur & enumerantur, eo ordine, quo in Conciliis editi sunt, temporis retenta ratione ac serie numerorum, eaque Collectio, vel Corpus, vel Codex Canonum appellatur. Secundus modus colligendi is est, cum una cum Canonibus acta colliguntur atque recitantur. Tertius, cum Canones plurium Conciliorum, quæ ad unam eandemque rem pertinent, sub uno eodemque titulo & inscriptione collocantur. Quarto autem modo hoc fit, ut Canonibus Leges Imperatoriæ adjiciantur, quæ consentiunt cum Canonibus, & hanc Collectionem appellant *Nomocanonem*. Quintus tandem modus est, cum veluti acervo quodam, & Canones, & Leges, & Epistolæ Pontificum Decretales, Patrum denique sententiæ, certis quibusdam titulis concluduntur. Quas quidem diversas
55. Jus Canonicum tradendi methodos ubi recensuit Cl. Autor, sub finem *Dissertationis secundæ* de Collectoribus Canonum agit, *Fulgentio Ferrando*, *Joanne Antiocheno*, *Photio*, & *Martino Bracharensi*.

In *Acroasi III* Cl. *Arrighius* de aliis Viris eruditis loquitur,
60. quorum merita in Jus Pontificium sunt eximia. De *Cresconio* enim, Episcopo Africano, verba facit, qui primus omnium Pontificum Romanorum Epistolas Decretales inter Canones retulit. De *Caroli M.* Capitularibus observationes aliquot profert *pag. 63*. De *Isidoro Mercatore* ex instituto *pag. 66 seq.* differit. Quemadmodum autem de *Isidori Mercatoris* Epistolis Decretalibus jure meritoque affirmat, *eas, postquam hominibus diu il-*
69. *luserint, verendæque ac sanctæ visæ sint, viles abjectasque nunc haberi*; sic calculo nostro probare non possumus se-
72. quentia Doctiss. *Arrighii* verba: *Nihil est, quod tantopere glorientur, qui Novatores appellantur, ac Pontificibus objectent*

ctent Collectionis hujus fidem, quasi ea autoritas illarum unice nitatur; atque hæc ipsa concidat, illa disturbata. Nullum adhuc, qui tamen judicii ullius fuerit, inventus est, qui affirmarit, Collectionem hanc opera Pontificum in lucem prodiisse, ut sibi potestatem ampliorem vindicarent. Meminimus enim eorum, quæ Vir doctissimus, *Josephus Motta*, in Dissertatione *de Metropolitico jure*, Venetiis A. 1726 edita, de his ipsis Epistolis Decretalibus *Isidori Mercatoris pag. 225* observat. *Obstupuere*, inquit, *Galli ad novum phænomenon, simplicioresque uti a cælo delapsas venerati sunt. Obstupuit & Hincmarus Rhemensis, qui, ut vir erat nasutissimus ac perspicacissimus, apocrypharum hujusmodi Epistolarum falsitatem tunc subodoratus est; &, quanquam eas rejicere omnino non ausus sit, vix aliquam tamen autoritatem eis dedit, quia magnis nominibus munitæ erant, nec satis liquebat, vel sinceræ, vel suppostitiæ essent. Hinc summi Pontifices, quibus quidem favebant, ad sensum Curialium illas impensius colere cœpere, nihilque non moliti sunt, ut ipsis robur & autoritatem conciliarent. Hinc Episcopi nonnulli, ut Metropolitanorum præsentem fugerent correctionem, ad eas confugiebant, ut ad sacram anchoram. Omnes denique timide huic novitati obstiterunt. Hinc susceptum Ecclesiasticorum judiciorum ordinem nonnihil interturbarunt.* Quæ cum ita sint, quis cum ulla veritatis specie negabit, in supponendis *Isidori Mercatoris* Epistolis Decretalibus summorum Pontificum artes fuisse conspicuas, eosdemque, fraude detecta, Episcoporum Romanorum autoritati aliquid detrahere? Ex quo Cl. Autor late de Pag. 81 seq.
Isidori Collectione disputavit, pergit de *Photii Nomocanone*, de *Burchardo*, Episcopo Wormatiensi, & de dictatibus, *Hildebrando*, sive *Gregorio VII*, tribui solitis, differere. *Acroasis IV* ab Autore nostro dicata est illis Canonum Constitutionumque Pontificiarum Collectoribus, qui a Seculo undecimo ad Seculum usque sextum atque decimum nominis celebritatem consecuti sunt. Observationes igitur hic reperias de *Anselmo*, 84-88.
Hildeberto, *Ivone*, Gallo, *Deus dedit*, cujus Collectio Canonum MSta in Bibliotheca Vaticana extat, & *Bernardo*, Papiensi,

Pag. 88. qui Seculo undecimo vixere; de *Joanne Zonara*, *Alexio Aristeno*, *Constantino Harmenopulo*, *Matthæo Blastare*, *Simeone*
98. *Logotheta*, *Gratiano*, *Bernardo Circa*, *Theodoro Balsamone*,
99. Seculi duodecimi Scriptoribus. Seculo tertio atque decimo autoribus *Gilberto*, *Alano*, & *Joanne Gallensi*, secundam Decretalium Collectionem institutam esse, observat. Eodemque Seculo *Bernardum Compostellanum* tertiam Collectionem adornasse, quam quinquennio post A. 1215 sub *Innocentio III*, Pontifice, quarta exceperit. *Tancredus*, Bononiensis Archi-Diaconus, quintam adornavit, in quam conjectæ sunt *Honorii III* Constitutiones; quam secuta est sexta Collectio, quæ, *Gregorii IX* jussu, a D. *Raymundo Pennafortio* A. 1230 adornata est. Ex Historia Seculi quarti atque decimi annotat, *Clementem V* libris quinque Concilii Viennensis Constitutiones collegisse, quas post ejus obitum *Joannes XXII* publici juris fecit; iisque *Extravagantes* suas addidit, quibus Seculo quinto atque decimo accessit Collectio *Extravagantium communium*, i. e. Constitutionum a diversis Pontificibus editarum.

Inter Dissertationes, quas Cl. Autor suæ Juris Pontificii Historiæ attexuit, prima de *Jurisdictione Pontificum* agit, lectu utique digna. Etsi enim Vir Clarissimus perperam supponit, omnino legitimum Principatum in Ecclesia constituendum, qui primo quidem fuerit penes *Petrum*, deinceps penes *Petri* successores; laudem tamen meretur, quod non semper eandem Pontificis Romani autoritatem, ejusque Jurisdictionis Ecclesiasticæ rationem, fuisse largiatur. Ejus enim institutum est, declarare, quomodo Pontificis Romani Jurisdictio primordiis causarum involuta, ac veluti vagina inclusa, oblatis rebus, perque annorum spatia, educi explicarique cœperit a Pontificibus; quæque in nudo jure ac simplici versata primum sit sanctissimæ animadversionis, mox, rebus auctis, libere traducta ad indolem imperii atque potestatis.

Legi itidem meretur secunda Cl. *Arrighii* Dissertatio, qua de *Ecclesiis Suburbicariis* controversiam sub examen vocat. Videlicet, cum *Ruffinus* in Historia sua Ecclesiastica atque in sexti

ti Canonis Nicæni interpretatione, Pontificis Romani Jurisdictioni subesse, dicat, *Ecclesias Suburbicarias*, Seculo septimo atque decimo inter Gallos, Italos, atque Belgas, de his ipsis Ecclesiis erudita certamina, non sine vehementi animorum contentione, instituta sunt. Historiam hujus dissensionis Cl. *Arrbigius* non exponit. Eam autem data opera recensuit Cl. *Christianus Kortboltus*, Collega noster perindustrius, qui duabus Disputationibus, in hac Academia A.1730 & 1731 publice defensis, de *Ecclesiis Suburbicariis* ex instituto egit. Eandem sententiam de *Ecclesiis Suburbicariis* propugnat Cl. *Kortboltus*, quam Cl. *Arrigbius* suam fecit, nempe in Italicis Provinciis, Urbis Vicario, Concilii Nicæni ætate parentibus, hoc est, in Campania, Tuscia & Umbria, Piceno Suburbicario, Sicilia, Apulia & Calabria, Brutiis & Lucaniis, Samnio, Corsica atque Valeria, Suburbicarias Ecclesias esse quærendas. In eo autem Cl. *Arrigbius* a Cl. *Kortbolto* dissentit, quod ille Pontifici Romano, præter Suburbicarias Ecclesias, diœcesin Patriarchalem atque Papatum Oecumenicum ætate Concilii Nicæni tribuat, hic vero contendat, Ecclesias suburbicarias, Metropoliticam Provinciam, ætate Concilii Nicæni, omnem diœcesin Episcopi Romani constituisse. Ex Canone enim quarto & sexto Nicæno probat, æqualem cum Episcopo Romano quoad omnia potestatem concedi Episcopo Alexandrino, atque omnes Metropolitas ætate Concilii Nicæni fuisse αὐτοκεφάλους, ab eorumque judicio ad superius aliquod non potuisse provocari.

Tertia Dissertatio, quam Cl. *Arrigbius* addidit, *de agro limitato* agit, atque Oratio est, quam in Gymnasio Patavino publice recitavit, cum Librum quartum atque vicesimum Digestorum exponendum susciperet. Quemadmodum Cl. Autor quavis oblata occasione de insigni utilitate disserit, quæ ex Jurisprudentiæ civilis notitia in Jurisprudentiam Ecclesiasticam redundat, sic hac Dissertatione adjecta, specimine quodam docuit, se in utraque Jurisprudentia egregie esse versatum, atque sine vana spe multos utilissimos Commentarios ab eodem posse expectari.

ESSAIS

ESSAIS SUR LA NOBLESSE DE FRANCE, &c.

h. e.

COMMENTATIO DE NOBILITATE GALliæ, exhibens Dissertationem de origine & depressione ejus; Autore M. C. DE BULLANVILLIERIO, cum Notis Historicis, Criticis, & Politicis, adjectis primis lineis Dissertationis de primis Francis, eorumque coloniis.

Amstelodami, 1732, 8.
Alph. 1 pl. 9½.

Conditio, quacum nobilitas in Gallia ætate nostra conflictatur, exprimitur exclamatione, inscriptioni Commentationis subjecta: *Heu! fuimus Troes.* Epistola Dedicatoria compellat nobiles Galliæ, ab Editore adornata, docens, librum hunc esse duntaxat Præfationem, quam Comes *Bullanvillierius* de historia generis & progeniei suæ conscripserit, pro filiis suis, recte instituendis, & ad expromendam nauseam de fortunæ violentia, per quam satis fuerat demersus. Editor addidit Annotationes, verbis primi Autoris passim suffixas, ut nobiles Galliæ facilius mentem *Bullanvillierii* assequantur. Mallemus quidem, librum ordine contextum fuisse accuratiori, & in partes satis adæquatas distributum. At, cum methodus ab arbitrio Scriptoris pendeat, sequendus utique est Autor, quomodocunque anteierit. Origo nobilitatis non ex statu naturali arcessenda, sed ex consuetudine vetustissima, Græcis, Romanis, aliisque gentibus, recepta. Oppressæ a Romano milite nobilitati Autor tribuit ruinam Imperii Romani, Seculo quinto ingruentem, dictitans, virtuti soli splendorem deesse convenientem, requiri præterea fortunam natalium eminentem. *Juvenalis* & *Boilavius*, ejusque translator, Illustris *de Caniz*, Satyras evulgarunt, nobilitatis generosæ contemtrices, si ea in pallium vitiorum assumatur. Respondet Noster, invectivas eas non specta-

Pag. 5 seq. 8.

ſpectare ad nobilitatem, ex virtute enatam, & a majoribus in poſteros translatam. Succenſet, nobilitatem nunc adſtringi nutui ac Pag. 10
poteſtati Principis, quippe quæ potius regno fundamentum & fulcrum ſolidiſſimum conciliet. Ut hoc in clariſſima ponatur luce, lacertos omnes movet Autor. Nobilem ubique declamantem, & ponentem ea, quæ ſibi videbantur arridere, videmus; Philoſophum ſæpe requirimus. Francorum origo derivatur a multitudine gentium Germanicarum, qui ſeſe vocaverint liberos, & præterea ad originem eorum nil ſingulare af- 322.
fertur. Meliorem ac ſolidiorem exiſtimamus ſententiam *Joannis Georgii Eccardi*, quam in limine Commentariorum de Rebus Franciæ Orientalis lætiſſima luce circumfudit. Deſideramus ubique notitiam, ex limpidis primisque Hiſtoricorum fontibus patienter exceptam. Sub Regibus ſtirpis Francorum primæ nobiles appellebant animum ad dignitates Eccleſiaſticas, & eam ob cauſam crevit Epiſcoporum hierarchia. De liber- 16.
tate populi ſub Regibus Merovingicis & Majoribus Domus hic varia ſummatim edifferuntur. *Salii* dicuntur hic appella- 30 ſeq.
ti a fluvio Sala, qui nunc vocetur *Iſſer*, & perfluat Franconiam. Quis non ſtatim intelligit, confundi Iſalam, a Rheno ad Ma- 32.
re Germanicum divergentem, cum Sala amne, qui ad Gemundam influit Mœnum? Extemporalis librorum Gallicorum conſcriptio non raro conſimilia fundit errata. Ita vox Latina 36.
latus derivatur ex *leudes*, ſeu *lithonibus*, quales fuerint Franci. *Lithi* ſeu *Lati* exponuntur per *fideles*. Indoles Nobilium per ſtirpium regalium quatuor intervalla utcunque enumeratur. A *Franciſco I*, Rege, repetitur ſtatus nobilium depreſſus & imminutus, qui eos vacare ſumtuoſis aulæ ſervitiis juſſerit. Libro ipſi annexus eſt Index Alphabeticus, quo vocabula difficiliora exponuntur. Inibi *allodium* derivatur ex *Alles* & *Leute*. Litera *A* complectitur partem Indicis tertiam. Verum ſat prata biberunt.

MULTILINGUIS PHYTANTHOZAICOnographiæ WEINMANNIANÆ Index, quo denominationes ex optimis Autoribus, tam priſcis, quam neotericis,

 ordine

ordine ac ſerie Alphabetica, non ſolum dextre exhibentur, ſed ſimul genera ac characteres, cum probatiſſimo uſu, ex genuinis Autoribus eruto, Latino ac Germanico idiomate ſincere explicantur, impenſis BARTHOLOMÆI SEULERI & JO. ELIÆ RIDINGERI, Pictor. & Sculpt. Auguſtan.

Ratisbonæ, typis Hieronymi Lenzii, 1735, fol. Plag. 3, cum Iconibus 57.

Ex quo Celeberrimi Angli, *Albinus* & *Catesby*, avium ſuarum Icones vivis coloribus expreſſas, magno omnium applauſu, divulgaverunt, excitata Germanorum ingenia, quo ſimili felicitate naturam arte aſſequerentur, allaboraverunt. Quid præſtiterint nobiliſſimi Editores hujus Phythanthozaiconographiæ, ſeu deſcriptionis herbarum in flore ad vivum factæ, res ipſa loquitur. Diſpertiti ſunt inter ſe negotium Sculptor Pictorque, laudis etiam præmia inter ſe diſpertituri. Negandum non eſt, plantas, vel toto habitu, vel ſummitate ſaltem, naturali tamen menſura, delineatas, clarius cognoſci poſſe illis, quæ parvo ſpatio minuſculæ depinguntur; ſed multo clariores futuri ſunt conceptus rerum, ſi colores naturalibus proximos adjecerit artificioſa manus. Non ſine uſu perluſtrabunt rei herbariæ ſtudioſi primum huncce miſſum, quem plures ſecuturos, Editores pollicentur, quos ad res ſtrenue agendas excitabit emtorum frequentia, ſpesque certiſſima, ſicut dies diem docet, inventisque facile eſt addere, ſic majora indies incrementa habituram hanc vivis coloribus plantas illuſtrandi artem. De eo ſaltem monendi ſunt artifices, ut, ſi fieri poſſit, unam plantam una ænea Tabula exſculpant. Nam futuri ſunt, quibus placuerit hac vel illa methodo diſponere Icones, id quod, ſi ex diverſa claſſe herbæ eodem ære præſententur, factu impoſſibile eſt, cum magno elegantis laboris detrimento. Cum enim mens humana ſua ſponte ad rerum ſimilium inter ſe comparandarum voluptatem inclinet, & nemo ſit ex eruditis, in quorum potiſſimum gratiam tanti ſumtus

tus

tus opus susceptum fuit, qui non hanc vel illam methodum præoptet, omnibus se satisfacturos certo confidere possunt Editores, si sigillatim majores plantas genere diversas exsculpant, minoribus ad sui similes reservatis. Quid enim impedit, quo minus multi plures eadem Tabula, Lichenes, Fungi plures eodem ære prope se invicem constituantur? Laudanda nobis venit Cl. Autoris industria in colligendis plantarum nominibus, & diligenti characterum uniuscujusque plantæ excussione, rerumque ad materiam medicam spectantium ubere expositione. Gnarum eundem methodi, qua plantæ, fructu, vel flore, vel utroque, disconvenientes, nomine convenire non possunt, probe intelligimus. Docet id erudita de acacia nostrate & Ægyptia instituta disputatio. Nollemus autem, in gratiam anicularum radisecarum, quod illæ pseudonymiis assuetæ sint, veritatem reticeri. Quodsi enim unus ex pharmacopœis ignoraturus est, quid sit flos pruneoli sylvestris, decem ex altera parte eruditi futuri sunt, qui probe norint, acaciam non esse. Gratulamur eidem de studiorum successu, ad publicam commoditatem redundante, cujus conatus & in posterum nemini non gratissimos fore, certo pollicemur.

TRACTATUS QUATUOR ANATOMICI de Aure humana, tribus Figurarum Tabulis illustrati, Autore JOANNE FRIDERICO CASSEBOHM, Med. Doct. & P. P.

Halæ, sumtibus Orphanotrophii, 1734, 4.
Plag. 13, Tabb. æn. 3.

Quo plura notatu digna, angusto spatio inclusa, loco abdito recondita, inter præparandum facile destruenda, aut e sede sua disturbanda, in organo auditus obvia sunt, eo major semper in tradenda singulorum idea clara & distincta difficultas fuit deprehensa, sine qua tamen modus, quo varias aeris commotiones sub specie soni percipimus, explicari nequit. Quo argumento Cel. Autor impulsus, post varios Celeberri-

morum Autorum labores,denuo aurem humanam examinis incudi subjicere decrevit. Ante aliquot jamdum annos loco speciminis inauguralis de aure interna suas proposuit meditationes, spemque ulterioris disquisitionis fecit; cum vero varia, post nova experimenta, in priori opere mutanda viderentur, ab ovo rem inchoare visum est. Prodiere igitur hac vice *quatuor Tractatus*, quorum *prior* de osse temporum, in quo maxima pars hujus organi delitescit, *alter* pauca de aure externa, *tertius* de cavitate tympani, *quartus* vero de contentis in hac cavitate, agit; reliqua de labyrintho alia occasione exspectari jubentur. Profecto, uti in singularum partium minimarum etiam exacta descriptione, diversae in embryonibus, duorum pluriumve successive mensium, recens natorum & adultorum, constitutionis annotatione, & cum aliorum observationibus collatione, insignis Cel. Autoris assiduitas, & in iterandis provideque instituendis experimentis solicitudo, ubique elucet, ita in Tabulis aeneis nitidissimis, omnia antea descripta naturali magnitudine ab omni latere, nunc seorsim, nunc inter se juncta, exhibentibus, singularem in his etiam designandis emendandisque Cel. Autoris curam admirari decet. Quo ipso desiderium, ut reliquae etiam partes, in labyrintho delitescentes, pari ratione illustrentur, sicque tandem ipsa acustica perfectior reddatur,apud omnes,qui accuratam superficiariae praeferunt cognitioni, non parum augebitur. *Prior Tractatus* descriptioni ossis temporum destinatus est, ejusque partes proprias, squamosam nimirum & petrosam, secundum omnes dimensiones, superficiem externam aeque ac internam, varias prominentias atque sinuositates,accuratissime describit,quibus in infante jungit tertiam,annulum nempe, postea in canalem auditorium externum mutandum, quem tanquam propriam partem, (proprias vero ossis partes dicit, quae per membranam, suturam, & cartilaginem,inter se connectuntur,) in tenellis esse considerandum, atque, interveniente linea exili, cum parte squamosa jungi, ab eademque debita encheiresi posse separari, variis experimentis probat. Postea connexionem tam partium ossis inter se, quam totius ossis cum vicinis, describit, ubi inter alia

alia obſervat Cel. Autor, membranas craſſas in utroque capitis latere, inter os bregmatis, occipitis & partis petroſæ baſin expandi, quæ a Cel. *Nicolai*, Anatomico olim Argentoratenſi, fontanellæ poſteriores dictæ ſint, quæ vero ante annum ætatis primum diſpareant, tuncque partis petroſæ baſis oſſi occipitis & bregmatis per ſuturas veras jungatur. Fuſius inde, quomodo dura mater perioſtium internum, pericranium vero externum conſtituat, exponit, denique de oſſificatione oſſis temporum in fœtubus obſervationes ſuas exhibet, & cum *Kerkringii* traditis confert, quæ prima quidem facie ſibi adverſari ex parte videntur, dum, quæ alter in fœtu trium menſium deſcribit, alter quarto demum menſe adeſſe perhibet, quod tamen inprimis incertæ ætati fœtuum, per abortum rejectorum, tribuendum putat. Ultimo, quo in ſitu os temporum, a reliquo cranio ſeparatum, tam in fœtu, quam adulto, ut factæ partium a ſe deſcriptioni reſpondeat, collocandum ſit, indicat. *Tractatu ſecundo* paucis de aure externa agit, circa ea, quæ jam accurate ab aliis evoluta ſunt, parum occupatus. Inter alia differentiam diſtantiæ auris externæ ab oſſe temporum inter Africanos & Europæos, a faſciis, quibus infantum capita apud nos majori cura involvuntur, deducit. Hac enim ratione fortius ad os temporum apprimi auriculam, ejusque muſculos ad agendum inhabiles reddi, ſonum etiam paulo difficilius ad interiora ferri, contendit. Inprimis geneſin ejus accurate exponit, ab embryone unius menſis, ubi cutis exiguam ſolam aperturam oſtendit, uſque ad fœtus perfectos ſingulorum menſium, ſtatum illius delineans. *Tertius Tractatus* cavitati tympani dicatus eſt. Antequam vero ad hanc explicandam accedit, varia adhuc de annulo in infantibus conſpicuo & meatu auditorio externo oſſeo ex eodem in adultis formato præmittit: inde de membrana, ejus orificio interno præfixa, agit, atque, eandem quatuor conſtare lamellis, cum *Winslovio* aſſerit, quarum prima & ſecunda a canalis auditorii externi cartilaginei cute & cuticula; tertia ab ejusdem canalis oſſei perioſteo; quarta denique a cavitatis tympani membrana, originem ducat. Ceterum illorum ſententiæ accedit, qui in ſtatu natu-

naturali nullum foramen in hac membrana concedunt, cum post multa experimenta eandem semper integram deprehenderit. Cavitatem tympani, pone hanc membranam sitam, in tres partes dispescit, quarum anterior tubam *Eustachii* & canalem pro musculo mallei interno continet, prioris constitutionem, quatenus ossea est, describit, altera parte cartilagineo-membranacea, quæ in fauces desinit, & huc proprie non spectat, silentio prætermissa; alterius vero tum originem in parte anteriore, tum progressum & terminum in parte media, ubi supra cochleæ tuber instar hamuli incurvatur, exacte delineat. Posterior cavitatis tympani pars Cl. Autori est sinuositas mastoidea, etsi minus accurate sic dicta, cum jam ante processum mastoideum in fœtibus appareat, utut postea cum cellulis hujus processus sinus hi communicent; media denique hujus cavitatis pars continet foramen ovale & rotundum, quod tamen utrumque hanc figuram omni ex parte referre negat, variaque de iis notatu digna observat. Præterea de cochleæ tubere, prominentia pyramidali, in cujus apice foramen canalis pro musculo stapedis, canale *Fallopii*, æque ac chordæ tympani, hujusque directione, multa cum cura exponit. Membranam, quæ hanc cavitatem interius cingit, a lamella duræ matris externa, quæ per conjunctionem partis squamosæ cum petrosa tympani cavitatem ingrediatur, deducit, atque de ejusdem ad varias hujus cavitatis partis applicatione, colore, vasis, copiose differit. Inde pariter observata de successiva in embryonibus ossificatione egregia subnectit, atque modum cavitatis hujus magnitudinem dimetiendi tradit. *Quarto Tractatu* de iis, quæ in hac cavitate continentur, ex instituto agit, atque in numero ossiculorum quaternario acquiescit, de quinto tamen & sexto Cl. *Teichmeyeri* aliqua monet. Cum in processibus mallei determinandis minus inter se conveniant Autores, Noster malleum in caput, collum, & tres processus, accurate descriptos & delineatos, dividit, quo tempore hæc ossicula primum in embryonibus conspiciantur, tradit, & cum *Kerkringii* observationibus confert. Quinque productiones membranæ, cavitatem hanc cingentis, ossiculis inseri, totidemque eorum ligamenta referre, notat. Dubitatum

tum est a nonnullis, an cava sint interius ossicula auditus, quorum cavitatem una cum periosteo, interius illa cingente, & vasis eo penetrantibus, injectione manifestatis, a se detectam, fusius exponit. Non minus accuratam musculorum, ad hæc ossa movenda destinatorum, quoad ortum, progressum, & insertionem, tradit historiam. Ultimo denique de chordæ tympani ortu & directione necessaria subnectit. Optamus, ut Cl. Autor propediem datam fidem liberet, & egregia sua de labyrintho, & reliquis ad organon auditus spectantibus, observata, quibus doctrinam de auditu non parum illustratum iri confidimus, in publicum prodire jubeat. Nec minori desiderio, alium, quem prelo parare comperimus, Tractatum de arte cadavera dissecandi, præstolamur, in quo multas ad pleniorem partium cognitionem profuturas encheireses expectandas esse, plura vel in hoc ipso Opere occurrentia specimina abunde declarant.

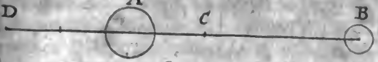
G. F. R. RESPONSIO AD VIRI CL. JAC. JURINI Demonstrationes de mensura virium corporearum.

Cum ea legerem, quæ in *Actorum* hujus *Anni Mense Martio pag. 209* ex *Jac. Jurini*, Viri plane eximii, postrema Dissertatione, contra nostram vires corporeas mensurandi rationem, sunt allata, quanquam ipse non vidi laudatas Dissertationes, tamen argumentum, cujus partem jam diu occupavi, minime deserendum mihi, sed breviter potius ac placide a doctissimi Adversarii objectionibus vindicandum duxi. Quod antequam facio, rem unam, bona cum eorum venia, monere licet, qui aliter sentire videntur, me vires corporum non in rebus ac substantiis absolutis, sed plane, cum *Cartesio*, in iis numerare, quæ a Græcis τὰ πρός τι vocata, semper sunt ad aliud quidpiam referenda: ita, ut vis quæque hujus generis, ad diversas res relata, uno & eodem tempore, rationem habere possit oppido diversam. Hoc posito, cum Cl. *Jurinus* pronuntiat, corpus *A*, quod simul cum mensa & lamina elastica eo pacto movetur, ut exponit, ab impulsu laminæ acquirere vim novam, illi parem, quam antea,

antea, ob motum commemoratum, jamjam habuit, nequaquam vero triplo majorem, ego neutrum absolute dici posse existimo. Acquirit enim vim novam ac simplicem, respectu mensæ & elastri : sed ea vis non adjicitur ad vim æqualem, quam antea habuit : nam antea, isto aspectu quiescens, vim nullam habuit. Acquirit vero, eodem tempore, vim triplo majorem, cum ad eas res refertur, quarum comparatione, & ipsum, & mensa, & lamina, jam antea habuerunt motum expositum. Hoc si vir præclarus tanquam per se absurdum negat, id ipsum scilicet negat, de quo ambigitur : sin ob certam rationem aliter sentit, istam quidem audire rationem velim, quam hactenus non reperio. Ad nostram rationem quod attinet, ea cum aliis nititur fundamentis, tum hoc, ut arbitror, præcipuo, quod ita vires æstimandæ sint, nunquam ut earum

TAB. VI Fig. 1. summa major colligatur post impulsum, quam antea. In locum laminæ elasticæ substituamus corpus *B*, cujus incursu corpus *A* eandem velocitatem concipiat, quam ob impulsum elasmatis : sic enim proclivior virium similium fit comparatio. Sit, exempli causa, corpus *A* quadruplo majus, quam *B*, & punctum *C* sit commune illorum corporum perfecte elasticorum centrum gravitatis. Illabente corpore *B*, in corpus *A* quiescens, velocitate & directione *BA*, acquiret corpus *A* velocitatem $AD = 2AC$. Rursus irruente corpore *B*, celeritate *BD*, in corpus *A*, cujus celeritas sit *AD*, effectus, respectu rerum, quæ pari motu cum corpore *A* feruntur, non alius erit quam antea : respectu vero rerum, istius motus expertium, celeritas corporis *A* fiet altero tanto major, $= 2AD = 4AC$, & corpus *B*, post impulsum, velocitatem habebit, ut $AC = 1$. Nunc, si nostram virium mensuram sequimur, vis corporis *A*, cum celeritate *AD*, erit ut $A \times AD^2 = 4 \times 2 \times 2 = 16$, & vis corporis *B*, cum celeritate *BD*, ut $B \times BD^2 = 1 \times 7 \times 7 = 49$: summa $= 65$. Post conflictum, vis corporis *A*, cum celeritate $2AD$, erit ut 64, & vis corporis *B*, cum celeritate *AC*, ut 1 : summa $= 65$, ut prius. Differentia virium ante & post impulsum in utroque corpore erit ut 48, nempe triplo major, quam vis corporis *A* ante conflictum. Contra ea, si virium mensu-

Fig. I.

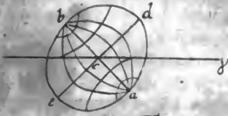
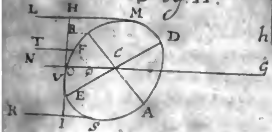

Fig. II.

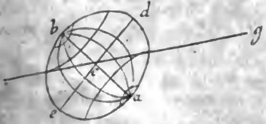

Fig. III.

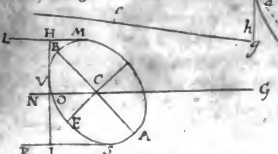

Fig. IV.

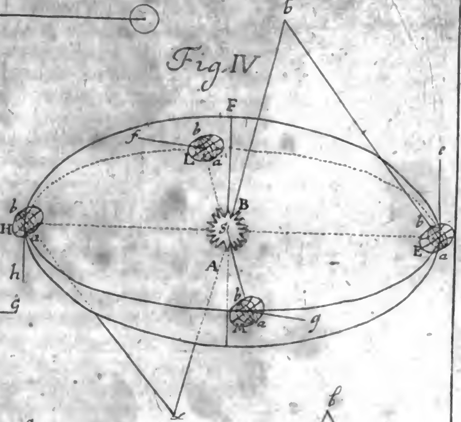
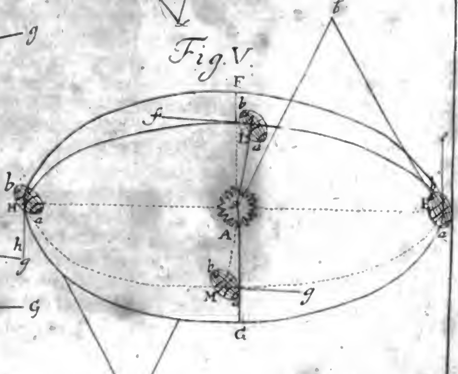

Fig. V.

mensuram adhibemus, quæ *Jurino* placet, summa erit ante impulsum, ut $8+7=15$, postea, ut $16+1=17$. Differentia in corpore A erit, ut 8; in corpore B, ut 6: quo, nescio, an quid esse possit minus conveniens. Scio, in quibusdam casibus hoc incommodum evitari: velut cum æqualia assumuntur corpora A & B, vel talia, ut sit $A \,.\, B :: BD \,.\, AD$. At semper, non aliquando, apta & cohærentia esse debent, quæ vera sunt. Nec dici potest, in colligendis virium summis, eas, quarum contrariæ sunt directiones, a se invicem subtrahendas, non addendas, esse. Isto enim pacto non vires corporum singulares & propriæ colliguntur, sed motus eorum communis, qui dicitur ad easdem partes, definitur: qui, si ante & post congressum idem esse debet, non tamen propterea summas, de quibus memini, distare æquum est. Jam, quod exemplo docui, generalibus etiam formulis comprehensum tradi posset. Id vero factum a me puto, quantum satis est, in ea Dissertatione, quam, hac de re conscriptam, *Actis* nostris inserui, *A. 1729 Mense Febr.* In qua extrema cum negaverim, vires corporum, quæ se invicem sustinent, semper esse æquales, istud quidem intelligi velim de viribus, quæ tanquam absolutæ spectantur, non vero de iis, quæ ad ipsa corpora mutuo referuntur. Est enim omnino vis absoluta corporis A, ibi expositi, ad vim corporis a, qui cum in centro gravitatis C concurrit, ut $A \times AC^2$ ad $a \times aC^2$: atque etiam summa virium relativarum cum summa illarum virium absolutarum prorsus convenit. Nihilo tamen secius vis relativa utriusque corporis, & (quæ inde pendet,) actio mutua, vere est æqualis, exponenda per hanc formulam, $\frac{1}{2}(A \times AC^2 + a \times aC^2) = A \times AC \times \frac{1}{2} Aa = a \times aC \times \frac{1}{2} Aa$. Sed hæc velut in transcursu. Nunc ad alterum Doctiss. *Jurini* argumentum paucissimis respondebo. Cum in superficiem sibi obstantem incidit aqua profluens, ipsas particulas ejus præcedentes, post incursum, sequentibus aliquanto obstaculo esse, necesse est. Major itaque foret, quam experiundo reperitur, aquæ in superficiem impressio, si istud removeri impedimentum posset. Hinc, cum *Mariotti* experimentis compertum sit, vim impressionis, quæ ex-

ſeri ab aqua in ſuperficiem ſolet, rationem duplicatam habere celeritatis aquæ, fatendum ſane eſt, vi illi, per ſe majorem, atque adeo (quod & aliis argumentis patet,) triplicatam, celeritatis rationem, competere. Dixi, quæ maxime aperta & ſimplicia videntur. Qui reconditiora deſiderant, ad Commentationes ablegandi ſunt Viri perſpicaciſſimi, *Jo. Bernoullii*: cujus jam etiam novum aliquod ingenii monumentum, magnificum profecto, & ab Academia Scientiarum Pariſienſi meritiſſimo honoratum præmio, recenſendum eſt.

PIECES QUI ONT REMPORTÉ LE PRIX, &c.
h. e.
SCRIPTA, AB ACADEMIA REGIA SCIENtiarum duplicato præmio A. 1734 affecta.
Pariſiis, e Typographeo Regio, 1735, 4.

Ea ſunt I.

ESSAI D'UNE NOUVELLE PHYSIQUE CELESTE, &c.
h. e.
TENTAMEN NOVÆ PHYSICÆ COELESTIS, Autore JO. BERNOULLIO, Acad. Scient. Pariſ. Lond. Petrop. &c. Socii, & Prof. Mathem. Baſil.
Plag. 12, cum Tab. æn. 1.

II.

RECHERCHES PHYSIQUES ET ASTRONOMIQUES, &c.
h. e.
DISQUISITIONES PHYSICO-ASTRONOMICÆ Problematis, ab inclyta Scientiarum Academia Regia, quæ Pariſiis floret, iterum propoſiti, &c. Latine conſcriptæ, & in linguam Gallicam converſæ, nonnullisque Acceſſionibus auctæ, a DAN. BERNOULLIO, Acad. Petrop. & Bonon. Socio, in Acad. Baſil. Anat. & Botan. Profeſſore.
Gall. plag. 4, Lat. plag. $2\frac{1}{2}$.

Illu-

Illuſtris Scientiarum Academia Pariſienſis, cum maximi momenti judicaret quæſtionem, jam A. 1732 cum conſueto præmio publice propoſitam: *Quænam ſit cauſa phyſica inclinationis planorum, in quibus Planetæ orbitas ſuas conficiunt, ad planum æquatoris ſolaris? & qui fiat, ut inclinationes illæ ſint diverſæ?* eandem, cui tum nemo ſatisfeciſſe videbatur, duplicato præmio, ad ſuperiorem uſque annum expoſitam reliquit: variisque ſuper ea doctiſſimis Diſſertationibus acceptis, duas inprimis dignas arbitrata eſt, inter quarum Autores præmium ex æquo partiretur. Sunt illi *Joannes* & *Nicolaus Bernoullii*, parens & filius, Viri jam dudum celeberrimi: quorum ſchediaſmata, more ſolito, nunc prodierunt. Et ſatis quidem apparet, illuſtrem Academiam ſic cenſuiſſe: Planetarum circumvectiones in orbitis, ad æquatorem ſolarem & ſe invicem leviter inclinatis, vi quadam materiali & mechanica fieri, non caſu fortuito, nec propter motum, corporibus illis ab initio divinitus impreſſum: quorum alterum abſurdum eſſet, alterum non de cauſa phyſica, ſed de fine ſapientiſſimi creatoris, quærere permitteret. Uterque igitur *Bernoullius*, hanc ſententiam vehementer approbantes, ita pertractarunt Problema commemoratum, ut incertum Academiæ videretur, utri palma eſſet tribuenda. Magnum parentis ingenium, fines quæſtionis longe egreſſum, propter admirabiles rerum nexus, totius fere mundi machinationem perſequitur: filius magis preſſe agit, nec multum ab argumento abit ſuo. Hic, quid Planetarum orbes, & ſolarem æquatorem, inter ſe tam prope jungat, nec tamen penitus conjungere, niſi poſt infinitum tempus, poſſit: ille, quid etiam disjungat, exponere conatur. Utrique ſive atmoſphæræ, ſive vortices, placent, a *Carteſianis* vorticibus, & celeritate, & denſitate, & virtute, non parum diſtantes. Denique uterque ſolari vortice, ut comprehendi, ita etiam dirigi, aliquatenus Planetas, horumque vortices, exiſtimat. *Joannes Bernoullius* excellentiſſimum ſuum Opus *Tentamen novæ Phyſicæ cæleſtis* inſcripſit, diviſitque quadripartito. Una pars, & ea quidem poſtrema, expediendæ quæſtioni, ceteræ enarrando novo mundi ſyſtemati, deſtina-

tæ ſunt. Aſſumit & connectit, quæ cum a *Carteſio*, tum a *Newtono*, præclariſſime poſita videntur: reliqua ex proprio haurit fonte. Hinc, cum dirigi ſenſim a vorticibus, non impelli, nec deferri, Planetas poſſe, ſtatuat, in eo cum magno *Newtono* lubens conſentit, progreſſus Planetarum non aliunde originem habere, quam ab ipſa vi divina. Sed videndum inprimis eſt, quo pacto vaſtum vorticem ſolarem, & quæ inde pendent, Vir ingenioſiſſimus concipiat. Eum igitur vorticem conſtare docet materia primi elementi, omnis ſoliditatis & reſiſtentiæ experte, admixtis tamen rarioribus particulis ſecundi elementi, quæ in gyrum coactæ aliquantum a centro recedant, corpuſcula quædam implicatiora, & primo elemento involuta, ibi relinquentes: hanc portionem primi elementi centralem, non modo cum reliquo vortice circumactam, ſed etiam vehementiſſimis agitationibus inteſtinis aſſidue efferveſcentem, ipſum ſolem eſſe: in quo corpuſcula ſecundi elementi, infinitis modis inter ſe concurrentia, partim maculas illas, quas identidem obſervamus, partim ad extremam ſubtilitatem redacta, & quaquaverſus incredibili velocitate vibrata, radios luminis efficiant. Etſi vero iſtorum radiorum pars magna longiſſime ultra fines vorticis ſolaris ferantur, fieri tamen non poſſe, quin, propter crebros occurſus radiorum ſimilium, ab aliis aſtris emiſſorum, innumeræ particulæ, cum elaſticæ non ſint, primo quidem, ſi directe & æquali vi concurratur, deleto motu cohæreant, mox, novis impulſibus incitatæ, frequentes ab extremo vortice ad ſolem defluant. Ita *torrentem* aliquem *centralem* continuum formari, qui & illud, quod in radios impenditur, ſarcire, & Planetis gravitatem verſus ſolem conciliare, & eosdem circa ſua centra torquere, valeat. Nam, cum partes illorum anteriores, & quaſi præeuntes, filo torrentis magis obviam eant, poſteriores quodammodo abeant, iſtas fortius, quam has, impelli, atque ita vertiginem oriri, neceſſe eſſe, cum directione reliqui motus conſentientem. Celeritatem autem hujus vertiginis, ſub ipſo æquatore diverſorum Planetarum, rationem habere compoſitam, ex ratione inverſa duplicata diſtantiæ a ſole, ex ratione directa duplicata diametri, ex ratione

ſimpli-

ſimplice inverſa denſitatis, & ex ratione directa duplicata ſinus complementi, qui competit inclinationi axis ad planum orbitæ. Quo loco illud non omittatur, quod eximius Autor de commemorata axis inclinatione docet, eam tribuendam eſſe diſtantiæ centri magnitudinis a centro gravitatis, ſive inertiæ: quippe cum circa lineam, per utrumque centrum tranſeuntem, Planeta facillime rotari queat. Hoc etiam dicatur, quod diligentiſſime demonſtrat *Bernoullius* noſter, celeritatem vorticis ſolaris, eo loco, ubi ſoli continuus eſt, hujus ipſius celeritati parem, ideoque, ſervata proportione, ubivis, 230 fere vicibus, velocitate Planetarum minorem, eſſe debere. Jam, quod ad ipſas inclinatas Planetarum orbitas attinet, eas, quantumvis olim diſcrepantes, quin paulatim ſuæ directioni accommodare, atque adeo in anguſtum illud Zodiaci ſpatium redigere, potuerit ſolaris vortex, non dubitat Vir inſignis. Addit rem plane memorabilem, poſt conciliatas inter ſe orbitas, quantum per cauſam mox dicendam licet, præterquam quod ſemper cum illa cauſa concurrat vortex, etiam hanc ei ſupereſſe vim, ut Planetas perpetuam iſtam directionis mutationem, quam in quovis puncto ſuorum orbium ellipticorum ſubeunt, tantillum anticipare cogat: quo fieri neceſſe eſſe, ut ipſi orbes lente circulari, & apſides transferri, videantur. Oſtendendum nunc eſt, quidnam illud ſit, quod cœleſtes orbes, judice Autore noſtro, diſtrahat, nec penitus, cum æquatore ſolis & ſolaris vorticis, in eodem plano conſiſtere patiatur. Atque id ille perquam ſagaciter in figura Planetarum quærit, non omnino ſphærica, ſed ad ſphæroidis, ſive longi, ſive lati, modum accedente, & cum axis inclinatione ad planum orbitæ conjuncta. Sit enim *GCN* æquator vorticis, in quo, quanquam pari directione *GC*, tamen multo celerius, progrediatur centrum Planetæ, qui formam habeat ſphæroidis lati, & axem *BA* ad *GN* obliquum, ita, ut angulus *BCN* ſit recto minor. Ductis parallelis *LM*, *RS*, & normali *HI*, quæ Planetam in punctis *M*, *S*, *V*, contingant, cum pars *VBM* major ſit, quam *VES*, & materia vorticis, in illam partem incidens, oblique Planetam deprimere, quæ vero in hanc impingit, eum attollere conetur, deſcendere omni- TAB. VI Fig. 2. 3.

 no

no ejus centrum necesse erit, mutata directione *GC* in talem, qualis est *gc*. Quodsi secundum directionem *CG*, cum vortex, tum planeta, sed ille tamen tardius moveatur, hujus centrum adscendere oportebit. Contrarium in utroque casu eveniet, ubi formam Planeta nactus fuerit sphæroidis oblongi: eoque erunt effectus isti majores, quo magis vel Planeta deficiet a figura sphæræ, vel axis a positione recta: si vero aut Planeta perfecte sphæricus, aut ejus axis ad directionem vorticis *GN* omnino fuerit normalis, nullam fieri declinationem posse, palam est. Sit jam æquator vorticis solaris *EFHG*, ejusque & ipsius solis axis *BSA*: sitque porro in loco solstitiali, & simul in æquatore vorticis, constitutus Planeta *E*, cujus axis continuatus, *abβ*, cum axe solis concurrat in puncto *β*, formato triangulo rectangulo *βSE*, ad planum vorticis normali: denique progrediens Planeta versus *F*, *H*, *G*, axem servet sibi ipsi semper parallelum. His positis, facile licet demonstrare, axem Planetæ, *ba*, in *E* & *H*, ad directionem vorticis, *Ee*, *Hh*, normalem, in ceteris locis, maximeque circa *F* & *G*, obliquum esse; ita, ut a puncto *E* profectus Planeta, si figuram lati sphæroidis habuerit, infra æquatorem vorticis, ad *L* descendere, deinceps, imminuta sensim obliquitate axis, & prævalente altera vorticis actione, æquatori iterum appropinquare, porroque ab *H* ad *M* adscendere, atque hinc denique ad punctum *E* revolvi, debeat. Idem de sphæroide oblongo, mutatis tamen adscensus ac descensus vicibus, ostendere in promtu est. Ex quo consequitur, nodos solares, sive puncta *E* & *H*, ubi se mutuo secant æquator solis & Planetæ orbita, parum aut plane non distare posse a punctis solstitialibus, terramque nostram figuram habere sphæroidis, non lati, quod *Newtono* placuit, sed oblongi, quod dimensionibus Academicorum Parisiensium conveniens est. Duo restant paucissimis tangenda: cur positio axis terrestris, aliusve Planetæ, mutationi quantumvis exiguæ sit obnoxia? & cur Planetæ quidam secundarii, velut luna & alter satelles Jovis, quintusque Saturni, ab æquatore primarii tantopere deflectant? Prius, a quo præcessio æquinoctiorum, & apparens lentissimus fixarum progressus,

TAB. VI Fig. 4. 5.

greſſus, pendet, ita expedit *Bernoullius*, ut dicat, vorticem ſolarem ſuperiori Planetæ hemiſphærio, quod a ſole averſum eſt, tantillo magis, quam inferiori, quod ſolem reſpicit, obſiſtere; eoque fieri, ut Planeta circa novum axem, ad utrumque planum, tam orbitæ ſuæ, quam æquatoris ſolaris, quam proxime, (ſed ad hoc tamen magis,) normalem, motu perquam tardo & retrorſum directo, convertatur. Ad alterum ſic reſpondet, vortices Planetarum, quorum directionem ſatellites, ſi ſphærici fuerint, ſequuntur, in partibus ſuis ſuperioribus & extremis, ubi vorticem ſolarem attingunt, hujus ipſius vorticis, in inferioribus, Planetæ ſui, in mediis mediam aliquam directionem habere: de ſecundo vero Jovis ſatellite admodum probabile eſſe, eum, quod exacte ſphæricus non ſit, præter ceteros ab æquatore Jovis deviare. Hactenus *de Phyſica cæleſti Joannis Bernoullii*: nunc felix tanti parentis æmulus, eidemque conſortione præmii æquatus, Filius audiendus eſt. Is in ſuis *Diſquiſitionibus Phyſico-Aſtronomicis* primo demonſtrat, nullo modo veriſimile eſſe, Planetas ſic fortuito fuiſſe collocatos, ut eorum orbes tam prope congruant, ſubductoque calculo reperit, numerum caſuum locationis, inter definitos terminos obtinendæ, ad numerum caſuum contrariorum, ſe habere, ut 1 ad 1419856. Aſſumit deinde, circa ſolem, & circa terram ceterosque Planetas, atmoſphæram eſſe, fluidam, gravem, tenuem, & elaſticam. Docet, hujus atmoſphæræ denſitatem, nec prope ſolem, cujus calore rareſit, neque in partibus extremis, ubi nullo, vel exiguo, pondere gravatur, ſed in loco quodam medio, non facile definiendo, maximam eſſe. Porro de atmoſphæris ita cenſet, eas totas, non modo pari directione, ſed etiam pari tempore, cum corporibus, quæ ambeant, circumactum iri, niſi mutuis frictionibus impeditæ, primo quidem & maxime prope communes fines, deinde etiam aliquantum in partibus magis profundis, retardarentur: neque vero propterea dubitandum eſſe, quin etiamnum in quaque atmoſphæra, ut altitudo, ita quoque celeritas, minor majorve ſit: atmoſphæras pro verticibus *Carteſianis* ſubſtitui, vel forte ſimul cum illis conſiſtere poſſe: denique atmoſphæram Jovis latiſſime patere,

patere, terrestrem infra lunam fere terminari, Saturniam ad quintum satellitem vix pertingere, solarem vero Planetas universos suo amplexu coercere. Negat igitur, alibi quaerendam causam esse, cur Planetarum orbitae praesentem situm habeant, nisi in motu & directione atmosphaerae solaris, accedente gravitate versus solem, quam ita assumit, ut de ejus origine parum laborare videatur. Summa ceterorum haec est: Orbitas praedictas, olim multo magis & obliquas & eccentricas, non posse prius constantes immutabilesque esse, quam fuerint ad circulos redactae, cum aequatore atmosphaerae solaris penitus convenientes: hunc eas statum permanentem, ad quem initio, cum inde longius abessent, ut est ejusmodi rerum natura, per majores tendebant gradus, & nunc, cum parum absint, lentissime accedunt, post infinitum denique tempus assecuturas esse: directionem Planetae ab atmosphaera solis eo citius mutari, primum, quo minorem ille molem habuerit, deinde, quo minus inter densitatem, & quo plus inter celeritatem ipsamque directionem atmosphaerae & Planetae, interfuerit: positionem aequatoris solaris, observatione macularum nec dum satis definitam, talem fortassis haud absurde statui posse, ut inclinatio aequatoris media ad orbitas Planetarum quam minima existat, non superans gradus duo cum tribus & viginti scrupulis: Planetas secundarios (quorum plerique, nescimus, quo pacto, longe citius perventuri, imo jam pervenisse, videntur ad statum orbitae permanentem,) non planum aequatoris solis, sed Planetarum primariorum, affectare: lunam autem & satellitem Saturni quintum, tanquam extra atmosphaeras terrae & Saturni positos, cum unam semper faciem Planetis suis obvertere, (non nisi leviter, ob actionem atmosphaerae solaris, titubantes,) tum multum ab aequatoribus illorum Planetarum declinare; ad quos tamen potius, quam ad planum aequatoris solaris, ipsorum, perinde ut ceterorum orbitas satellitum, pedetentim accedere conveniat, ob eam causam, (quam, cum satis non perspiciamus, ipsius Autoris verbis exponemus,) *quia actio atmosphaerae solaris cursui satellitum modo secunda, modo contraria sit*, vel (quod antea de luna separatim dixerat,) quia, *quantum ad*

ad æquatorem solis ab atmosphæra solari appellitur satelles, dum ab uno nodo ad alterum movetur, tantum repellitur, dum ab hoc ad primum regreditur. His postremo loco de Cometarum orbitis addit *Bernoullius*, in eas, maximam partem extra solis atmosphæram positas, aut nullam hujus, aut perexiguam, vim esse. Enarravimus paucissimis utriusque Viri egregii placita: inter quæ id maxime interesse videtur, quod Parens vortici solari, ad impellendum & resistendum, vim minorem, quam Filius atmosphæræ suæ, ad mutandas vero directiones, etiam longe majorem, tribuit. Quod enim, secundum Filium, immenso tempore vix efficit solaris atmosphæra, ut jungat Planetarum orbitas, id brevi efficeret Parentis vortex, nisi causa alia obstaret. Utrum verisimilius sit, nostrum non est, arbitrari. Auguramur tamen, Lectoribus pergratum fuisse futurum, si vires, quibus ad corporum directiones mutandas opus est, cum viribus resistendi & impellendi comparatas, aliquo saltem modo ad calculum revocare, Autoribus laudatissimis placuisset.

AN ENQUIRY INTO THE ORIGIN OF HONOUR and the usefulness of Christianity in war.

h. e.

INQUISITIO IN ORIGINEM HONORIS & usum Christianismi in bello.

Londini, sumtibus Jo. Brotherton, 1732, 8.

Plag. 16.

Totum Tractatum *quatuor Dialogi* absolvunt. Horum *primo*, honoris studium ex philavtia oriri, Autor putat, quæ & in infantibus conspiciatur, illudque statuit utile esse generi humano in actionibus rite perficiendis, ne Christianismi quidem operibus exceptis, imo honoris cupiditatem majorem usum societati attulisse, quam virtutis. Licet collisio inter principium honoris & Christianismum deprehendi posse videa-

deatur, eos tamen, qui religioni Papææ nomen suum dederint, laborare insigniter, ut gloriæ cupiditatem cum religione componant,& concilient inter se. Denique disquirit,ex quo fonte duella traxerint originem suam. In *Dialogo secundo* inquirit in honorem sexus sequioris; cujus castitatem illibatam magis servari cupiditate honoris & laudis, quam ipsa religione, putat; ut expendendum tradat collocutori, quid consultum magis sit persuadere puellis, ut sint gloriæ cupidæ, an studiosæ humilitatis. Sic infamiæ nota Regem Franciæ occurrisse duellis, pluresque effectus adducit ex honore provenientes. Addit tamen,hæcce talia in temporalibus tantum habere momentum suum, cum spiritualibus autem & iis,quæ in futuro statu sint habitura locum,consistere non posse. Varia deinde monet adversus Pontificios,concedit tamen, Pontificiorum superstitionem augmentum impietatis impedire. In *Dialogo III & IV*, prædicationem Evangelii non magis efficere bonum militem, quam pictorem excellentem ,docet; Ministros Ecclesiæ nonnunquam suis artibus bella civilia ciere & alere: cum non dentur bella tam injusta, quin ab iis proferantur causæ justificæ; cultum Dei externum sæpius requiri & observari ex rationibus politicis. Ducem bellicum, si vel maxime sit atheus, ut & verbi divini ministros impios, militum impiorum, pietatis specie, accendere animos posse: quod exemplo illustrat Anglorum, adversus *Carolum I*, Regem, rebellium. Multa inferuntur alia, quæ maturius examen requirunt. Sed hæc ad judicandum de *Dialogorum* istorum tenore sufficiant.

THE STORY OF THE ORDINATION OF our first Bishops in Queen Elizabeth's Reign, &c.

h. e.

ORDINATIO PRIMORUM EPISCOPOrum Angliæ, quæ, Regina Elisabetha imperante, in caupona, caput equi nuncupata, facta esse narratur, examinata; quam fabellam esse, recens inventam, minus cohæren-

hærentem, sibi contradicentem, & absurdam, probavit THOMAS BROWNE, Collegii Joannei Cantabrigiensis antehac Sodalis.

Londini, sumtibus Wilhelmi Innys, 1731, 8.
Alph. 1 pl. 10.

Occasionem nactus est Autor, multis abhinc annis, defendendi legalitatem ordinationis Archi-Episcopi *Parkeri*, aliorumque primorum Angliæ Episcoporum, qui, imperante *Elisabetha*, ad eam sunt evecti dignitatem. Sermonem quippe Latinum in Academia Cantabrigiensi, præsentibus viris eruditissimis, A. 1687 ea de quæstione habuit, qui typis dein impressus, & una cum alio sermone, *de canonica Episcoporum ordinatione*, luci publicæ expositus fuit. Eandem operam susceperant ante ipsum alii; sed, cum dari multos animadverteret, qui fabellæ adhiberent fidem, cumque *le Quien*, Ecclesiæ Pontificiæ addictus, Tractatum *de Nullitate Ordinationis Anglicanæ* duobus Tomis ederet, sibi temperare non potuit, quin solide fabellam illam omnium oculis exponeret, & a Pontificiis excogitatam doceret. Quo scopo ordinationem Episcoporum Anglorum aut totam, aut ejus saltem partem, e primis Scriptoribus excerpsit, ut appareret, canonicam illam esse, &, quæ contradicat, narratiunculam quadraginta demum annis post factam ordinationem legitimam excogitatam, in circumstantiis non cohærere, multisque laborare absurdis: cum contra ex Archivis, quorum fides in dubium non vocanda, ordinatio vera depromta sit & derivata. In ipso Libro *Cap. I* Scriptores recenset fabellæ hujus, *Sanderum, Constablium, Sacroboscum, Parsonium, Fitz-Simonem, Wadsworthum, Kellisonem, Champneyum. Cap. II, III, IV, & V*, animadversiones in Scriptores fabellæ hujus nobiscum communicat, &, quam male cohæreant narrationes, & quam absurda complectantur, ostendit; quæ sunt nimis singularia, ut huc vix transscribenda existimemus. *Cap. VI*, Scriptores Pontificios ejus ætatis nihil docere hujus fabulæ, *Cap. VII, Stapletono* nihil ejusdem, ait, compertum fuisse, qui alioqui sibi ab ejus allegatione temperare non potuisset; quod *Cap. VIII* aliis observationibus inspersis idem ulterius persequitur. *Cap. IX, X, &*

XI, nervum argumentis *Quieni* exſcindit, &, quam male is fuerit ratiocinatus, ſolide tradit. Denique, *Quienum* in nullitate ordinationis Anglicanæ male dixiſſe, Proteſtantes non habere Epiſcopos rite ordinatos, pluribus oſtendit.

Das ießt-lebende gelehrte Europa, ꝛc.
h. e.
LITERATA NOSTRI TEMPORIS EUROPA, ſive Liber de Vita & Scriptis eorum, qui nunc vivunt, Eruditorum; Autore GABR. WILH. GOETTENIO, Paſtore Hildeſienſi.

Brunſuigæ, apud Ludov. Schrœterum, 1735, 8. Alph. 2 pl. 9.

Quod per nos his in *Actis A. 1734 Menſe Aug. pag. 384* pollicitus erat Pl. Rev. Autor, Hiſtoriam ſcilicet literariam noviſſimam, vitas & ſcripta eorum, qui nunc in Europa florent, Eruditorum exhibituram, ejus operæ *primam* nunc *Partem* jucunde perluſtramus. *Quinque* Vir doctiſſimus hoc Libro ſiſtit Hiſtoriæ ſuæ *Capita*, *primo* ex Holſatia, *altero* ex Academia Roſtochienſi, *tertio* ex terris Regi Boruſſiæ ſubjectis, itemque ex Anhaltinis, *quarto* ex Brunſuicenſibus ac Luneburgenſibus regionibus, *quinto* ex urbe Hildeſia, producens literatos, non omnes, ſed eos, quorum de vita ſcriptisque certa ad ipſum pervenit plenaque notitia. In exterorum gratiam cum & Latinam hujus Libri verſionem promittat Cl. Autor, non niſi nomina eorum hic nobis indicanda videntur, quorum hic deſcribuntur merita literaria. Siſtuntur igitur in *primo Capite* *Bertholdus Henricus Brockeſius*, *Jo. Alb. Fabricius*, *Jo. Chriſtoph. Kruſikius*, *Jo. Sam. Mullerus*, *Erdm. Neumeiſterus*, *Jo. Georgius Palmius*, *Bernhardus Raupachius*, *Herm. Sam. Reimarus*, *Mich. Richeius*, *Tob. Henr. Schubartus*, *Jo. Frid. Wincklerus*, *Jo. Chriſtoph. Wolfius*, magna Hamburgi lumina; *Jo. Gottl. Carpzovius*, *Jacobus a Melle*, *Henr. Scharbavius*, *Jo. Henr. a Seelen*, inſignia Lubecæ ornamenta; *Seb. Kortholtus*, *Jo. Chriſtianus Liſchwizius*, *Carolus Frid. Lutherus*, *Franc. Ern. Vogtius*, Kilonienſis Academiæ decora; in *ſecundo Franc. Alb. Æpinus*,

nus, *Petrus Beckerus*, *Christoph. Mart. Burchardi*, *Jo. Christianas Burgmannus*, *Jac. Carmonius*, *Ge. Christoph. Dethardingius*, *Herm. Christoph. Engelkius*, *Ern. Jo. Frid. Manzelius*, *Jo. Christianus Petersenius*, Rostochienses Professores; in *tertio Petrus Zornius*, Professor Stetinensis, *Jo. Dav. Kypkius*, *Christoph. Langhansius*, *Mich. Lilienthalius*, *Jo. Henr. Lysius*, *Jo. Jac. Quandtius*, *Dan. Salthenius*, *Franc. Alb. Schulzius*, Regiomontani Professores; *Samuel L. B. de Cocceji*, *Maturinus Veyssierius La Croze*; *Christianus Gothofr. Hoffmannus*, Professor Francofurtanus, (jam mortuorum catalogo inserendus,) *Justus Henr. Bœhmerus*, *Joach. Langius*, *Jo. Petrus de Ludewig*, *Jo. Henr. Michaelis*, *Mart. Schmeizelius*, *Jo. Henr. Schulzius*, Professores Halenses; *Casp. Abelius*, *Petr. Ad. Boyssenius*, *Sam. Christ.* & *Christ. Andr. Teuberi*, *Henr. Jac. a Bashuysen*, *Tobias Eckhardus*; in *quarto Ge. Raphelius*, *Christ. Frid. Schmidius*, *Christ. Laur. Bilderbeckius*, *Phil. Lud. Bœhmerus*, *Georgius de Engelbrecht*, *Ge. Frid. de Marquard*, *Esaias Pufendorfius*, *Jo. Gothofr. de Meiern*, *Balthasar Menzerus*; novæ Academiæ Gottingensis Professores, *Jo. Wilh. Albrechtius*, *Jo. Sal. Brunquellius*, (nunc non amplius in vivis,) *Magnus Crusius*, *Ge. Christ. Gebauerus*, *Jo. Matth. Gesnerus*, *Ge. Erh. Hambergerus*, *Christ. Aug. Heumannus*, *Sam. Christ. Hollmannus*, *Jo. Dav. Kœlerus*, *Joach. Oporinus*, *Jo. Jac. Schmausius*, *Gottl. Sam. Treuerus*, *Jo. Ad. Wedelius*; tum *Jo. Mart. Riedelius*, *Ge. Basilius Brinckmannus*, *Phil. Jul. Rehtmeierus*, *Aug. Stisserus*, *Franc. Ern. Brukmannus*; hinc Professores Juliæ, *Jo. Wilh. de Gœbel*, *Laur. Heisterus*, *Jo. Paulus Kressius*; denique *Eberh. Dav. Hauberus*; in *quinto Conr. Barth. Behrensius*, *Jo. Ge. Pertschius*, *Jac. Frid. Reimmannus*, *Dav. Ge. Strubius*, *Sylvester Tappius*, *Henr. Ern. Owenus*. Non decerpemus hinc potiora, cum vix dubitemus, Lectores ipsum Librum habiturum esse plurimos. Illud scire volumus Lectores nostros, multa hic occurrere cognitu jucundissima. E. g. *pag. 301 seq.* exhibentur nomina omnium eorum, qui nunc sunt Berolini in Societate Scientiarum Regia, inter quos tamen nondum locum occupat, qui hoc ipso demum anno in Societatem receptus est, *Frid. Otto Menckenius*, Collega noster; *pag. 133* docemur, Cl. *Richeium* plurima & optima capita *Bibliothecæ Historicæ*,

 Ham-

Hamburgi editæ, elaboraſſe. Sed finimus, hortamurque Eruditos etiam atque etiam, ut Autori doctiſſimo, deque Republica Literaria bene merendi cupidiſſimo, ferre ne graventur ſuppetias.

NOVA LITERARIA.

Qui rerum naturalium ſtudio tenentur, jam lætum nuntium accipiant de proxime prodituro *Swammerdammianæ* induſtriæ monumento inſigni prorſusque aureo, cujus uſum, ſibi huc uſque privatum, jam publicum facere conſtituit ***Hermannus Bærhaavius***, Senex in Batavis venerandus, atque Medicorum noſtræ ætatis, multorum judicio, princeps. De cujus conſilio, edendi præſtantiſſimas illas *Swammerdammiani* nominis reliquias, ut Lectoribus noſtris conſtare certo poſſit, commode hic locum dabimus integro Programmati, quo inſtituti ſui ipſe Vir illuſtris publice rationem reddit, & futuris emtoribus Opus elaboratiſſimum pro merito commendat. En, quam eleganter verba fluant: *Hiſtoriæ Naturalis & Medicinæ Studioſis Hermannus Bærhaave: En natam opportunitatem, & lætam ſane, oculis perlegendi* Swammerdammiana! *Si itaque velitis, jubeatis; ocyus prodibunt, & adeo completa, hæc poſthuma, ut ne ſeculam intercidiſſe conſtitutum ſit. Autor hæc conſummata, non ita diu ante fatalem horam, legaverat nobili* Melchiſedeco Thevenoto, *amico ſuo integerrimo, ut continuo evulgaret. Hunc vero, ſedulo ſtudentem præſtare officioſa, & pia, votis hiſce obſequia, obſtaculorum moleſtiæ impediverunt. Re ergo non perfecta moritur. Venerunt inde in manus* Joſephi du Verneji, *Viri in diſciplina Anatomica ſummi, & quidem eodem propoſito, ut ederentur. Illo autem quis evulgationi aptior? Hercle, nemo. Attamen neque vel hic curavit, ut in lucem prodirent publicam. Sed latuere in Muſæo, ibique huic elegantiſſimo deliciarum harum ſpectatori unice ſervierunt. Id ubi reſcivi, prece effeci & pretio, ut meo redemta ære in patriam redirent, jam ante ſeptennium. Animus erat mihi, in uſus publicos emittere. Si rogaveritis, cur ergo id jam prius non fecerim? cauſari forte poſſem alia negotia. Vere tamen dixero, obſtitiſſe peſſimam conſuetudinem eorum, qui libros*

bros excudunt & vendunt. Opera quippe venalia suis mox typis describunt, obtentui sumentes pretii diminutionem, atque ita, cetera susque deque habentes, ignaris divendunt promtius, cum damno illorum, qui dubii eventus sortem ancipitem suo periculo soli primo sustinuerant. Animum ideo induxi, tum demum permittere, hoc Opus ut exeat, quando prius certus sum, Typographos, quibus commisi, contra has rapinas munitos esse. Id vero fiet, si, parte pretii repræsentata, obstrinxerint satis multi sua nomina, ad emenda exempla Operis impressi. Mihi porro hic nec seritur, nec metitur, qui ne stipulam inde capto. Tantum nolo, meum benefaciendi animum male cedere his, quibus hac in re favere mihimet liberum putem. Vestri itaque arbitrii esto, efficere, ut incomparabile hoc Opus prodeat in publicum, vel ut meo in tablino conditum porro maneat. Redegi in ordinem scripta, magno meo bono aliquoties relegi, icones omnes æri incisas contuli, ut præsto sint omnia, quæ prelum subeant. Quæ, & quanta, ignota prius, hoc agendo, hinc didicerim, effari nequeo, ad rerum Naturalium Historiam, & ad Medicinam, maximi momenti: ut pretii iis comparandis impensi non modo haud me pœniteat, imo vero merx pretiosa satis mihi superque placeat sola privatæ utilitatis mercede, semperque placitura sit. Ut vero cauti mercemini, indicem addo. Continebuntur hoc libro, præter Historiam Vitæ magni Viri, fideliter a me descriptam, 1) Opus de Insectis, tam opulente amplificatum, tam fideliter castigatum, ut aliud omnino sit ab eo, quod Belgico Autor sermone edidit: est quippe absolutum jam Systema hujus doctrinæ, cui simile nunquam exstitit; 2) Anatome Sepiæ; 3) Historia naturalis Culicis; 4) Historia naturalis Apum, stupendum certe, & supra humanum, Opus; 5) Historia naturalis Papilionis noctu volantis; 6) Historia naturalis muscæ Asili; 7) Historia naturalis Cochleæ vinearum, aliorum Limacum, & Cochleæ viviparæ; 8) de Scarabæo Rhinocerote; 9) Anatome Pediculi; 10) Historia naturalis Ephemerobii; 11) Historia Naturalis Ranarum, in qua non audita prius miracula naturæ; 12) Tractatus de Animalibus, nascentibus in tuberculis plantarum; 13) Historia naturalis Cancelli; 14) Tra-

ctatus

ctatus de seminibus Felicum; 15) *Tractatus de Papilione, qui latet jam in Eruca verme*; 16) *Historia Pulicis aquatici & Scorpionis*; 17) *Tractatus de Physalo. In omnibus his, præter ea, quæ tituli promittunt, inseruntur numerosæ observationes rariorum Naturæ. Anatome subtilissima ubique exculta, alia omnia, usque visa, infinite exsuperans, ne* Malpighianis *quidem exceptis. Icones vero arte, fide, nitore, usu, adeo pulchræ, ut nihil supra. Valete! & eximii Operis editionem maturate! Leydæ 1735. Subscriptionis Leges hæ sunto: Bibliopolæ nobilissimi,* Isaacus Severinus & Janssonii Vander Aa, *excellentissimum hoc Opus curabunt imprimi literis novis, elegantibus, charta solida, pulchra. Totum, ut supputamus, exhibebit 170 vel 180 plagulas, sive folia typis expressa, in quo eminebunt 42 aut 44 Tabulæ artificiosissimæ, integris foliis imprimendæ, ut ad singulas paginas quasque explicari & inspici possint. Tradetur Inscribentibus totum 18 flor. holl. hac ratione enumerandis: Cum subscribitur, 9, cum absolutum Opus traditur, 9. Si qui vero elegantiæ studiosi desiderent exempla in charta majori, pulcherrima, tradetur 23 flor. hac ratione: juxta Subscriptionem 11: 10: juxta Operis traditionem 11: 10. Initium subscriptionis fiet a publicato hoc Programmate, usque ad 1 Dec. Opus poterit prodire intra 18 menses, ab incepto numerandas, vel prius. Quam primum prior Pars fuerit absoluta, illud communicabimus, hanc subscribentibus, si præmitti cupiant, tradituri, enumerata secunda parte restantis pretii, sive 6 flor. & pro ch. maj. 5 flor. Si quis sit in loco, ubi subscribendi non datur occasio, pecunia ad nos poterit transmitti per Tabelliones, Naucleros've, a portorio immunes, pro qua illico tradetur syngrapha. Nomina inscribentium Operi præfigentur. Eorum vero nominibus, qui in charta majori postulavere, adscribetur asteriscus. Cum certum plagularum numerum definire sit impossibile, si tot folia non exhibeat, pro rata diminuetur pretium, si plura, quod præter exspectationem, augebitur. Inscriptio fieri poterit Leydæ apud* Is. Severinum, & Janssonios Vander Aa, *& in ceteris Hollandiæ, aliarumque Provinciarum, urbibus apud Bibliopolas præcipuos.*

❀ ❀ ❀

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXXXV.

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. *NOVUM TESTAmentum Græcum, ita adornatum, ut textus probatarum editionum medullam, margo variarum Lectionum in ſuas claſſes diſtributarum, locorumque parallelorum, delectum, Apparatus ſubjunctus Criſeos ſacræ, Millianæ præſertim, compendium, limam, ſupplementum, ac fructum, exhibeat, inſerviente JO. ALBERTO BENGELIO.*

Tubingæ, ſumtibus Jo. Georgii Cottæ, 1734, 4 maj. Alph. 4 pl. 20.

Tot jam inde a revocata e tenebris in lucem religione Græci Novi Teſtamenti exſtant editiones, vix ut numerari queant. Omnes vero ejusmodi ſunt, ut ſingularia quædam nullam non ornent, in alia, quacum æquatur & confertur, haud facile obvia. Inprimis ſplendidiſſima illa reliquis palmam adhuc præripuit, quam *Jo. Millius*, Theologus Britannus, adornavit, quamque *Ludolphus* expolivit *Kuſterus*. Haud diſpari conſilio ac ſucceſſu Cl. *Bengelius* hanc, cujus indicem nunc dedimus, editionem curavit, nitidisque typis deſcriptam orbi tradidit erudito. Genuinam cujusque loci lectio- Pag. 1-368.
nem, ex probato aliquo Codice excerptam, in textu propoſuit, quæ vero tota aliis fulta erat documentis, eam in margine de-

ſignavit. Unam ab hac tractandi ratione Apocalypſin exemtam eſſe voluit, ubi textui ſinceritas Codicis Alexandrini aliorumque, reſtituta eſt, & tamen lectio priſtina ſuo loco diſtincte ſubjecta. Accedunt melioris notæ interpunctiones, accentus, ac ſpiritus, quin etiam lateralis margo verſus & capita, ut apud *Eraſmum* ac *Stephanum* exſtant, uſitata exhibet ratione. Inferior autem ea loca continet parallela, quæ utriusque concentum Fœderis declarant. Habet idem *variantes lectiones*, easdemque notiores ac potiores, omnium & editionum & MStorum Codicum, ſed has eclectica quadam methodo in lucem protractas. Nihil, ut breviter dicamus, intentatum Clariſſimus reliquit Autor, quo Græcam Novi Teſtamenti editionem, nitidam non minus & emendatam, quam critica corroboratam accuratione, & amicis inimicisque Sacrarum Literarum probandam, cum literata communicaret civitate. Hoc conſilio ea in auxilium vocavit, quæ doctiſſimi Viri de *Millii* Opere, de *Bentleji* Specimine, de *Anonymi* Textu Græce & Anglice excuſo, de Prolegomenis *Wetſtenianis*, tulerunt, judicia, & in rem ſuam convertit.

Pag. 369. Adjungitur, Novo Teſtamento finito, *Apparatus Criticus*, in quo *tres* inveniuntur *Partes*. Quarum *prima* eſt *Introductio ad univerſam lectionis varietatem dilucidandam*, oculis ac meditatione peritorum Lectorum haud indigna. Hujus, more noſtro, compendiariam dabimus enarrationem, ſalivam illis moturi. Lectionem veram in primisque ſinceram quærendam eſſe, nemo dubitat. Ex quo ſequitur, ut communior præcipue ſub judicium vocanda ſit. Genuina vero ex tota lectionum variantium univerſitate eruenda. Hæc colliguntur maxime ex editionibus Græcis, & ex manuſcriptis Codicibus Græcis, deinde etiam ex verſionibus antiquis, & Patribus. Editiones præcipuæ ſunt *Complutenſis* & *Eraſmiana*: has enim poſtremas *Aldus* & *Colinæus*, *Stephanus* item poſtea, ſecuti ſunt, *Theodorus* autem *Beza*, ubi ab *Eraſmo Stephano*que diſceſſit, in majoribus Annotationibus ſuis Codices, vel certe rationes, quæ ad diverſas ipſum partes traxerunt, indicavit. Comparent hic Notæ variantes, ex iisdem Codici-

bus

bus MStis, quos *Jo. Millius, Lud. Kusterus*, & *Tomo III* Anecdotorum Græcorum Ven. *Jo. Christoph. Wolfius*, consuluerunt, collectæ & examinatæ. His autem novi quindecim Augustani septem, Basileenses tres, Byzantinus, Hirsaugiensis, Moscuensis, Uffenbachiani duo, accedunt ac describuntur. Omnes hos Co- Pag. 376.
dices ii demum recte adhibent, qui, quænam suffragiorum ratio ineunda sit, exploratum habent, & eos, qui & integri, & satis accurate collati ab iis, qui minus curate collati & mutilati sunt, cum singulari cura secernunt ac sejungunt. Usu quoque venire solet, ut unus Codex in utramque lectionem suffragia præbeat. Ex his igitur ut germana lectio excerpa- 379.
tur, nil gustui, nil multitudini, nil bonitati, cum dubia sit, nilque circulatoriæ antiquitatis jactationi, dandum. Sed illa 380.
potius primum ex ipsa varietatum natura petenda. Librarii est, nihil plane, ne minimam quidem syllabam aut notulam, in archetypo mutare. Quo neglecto officio, varietatis caussam dat vel casus, vel consilium, vel utrumque, quod præsertim per compensationem factum a librariis esse, testatissimum est. Hinc tantam varietatum copiam nemo sane, qui rem bene putaverit, mirabitur. *Criterium sanæ lectionis est color quidam nativus, priscus, simplex, cum decora austeritate & recondita suavitate.* In varietate simplici hæ valebunt leges: *Vide, utra lectio præ altera sit explicabilis; utra lectio potius orta sit ex altera? consiliumque, an casus, ortum ei dederit? Ubi non modo duplex, sed multiplex occurrit lectio, media est optima.* Deinde vera etiam lectio ex vario Codi- 385.
cum concursu extrahenda. *Universi Codices sint norma singulorum.* Horum ergo majores minoresque *Syzygiæ* quærendæ & considerandæ. Necesse est, ut fiat a singulis Co- 387.
dicibus ad universos adscensus, hac ante oculos habita regula: *Quo sæpius non modo singuli Codices, sed etiam Syzygiæ minores eorum, vel majores, in aberrationes manifestas tendunt, eo levius ferunt testimonium in discrepantiis difficilioribus, eoque magis lectio, ab eis deserta, tanquam genuina retineri debet.* Tum vero & usus flagitat, ut descensus a 388.

manu Apoſtolica ad certas Codicum familias inſtituatur. Un-
de deciſio fere ad conjunctum Alexandrini Codicis ac Lati-
næ lectionis ſuffragium, atque inde ad diviſum, reducitur, alia-
rum etiam verſionum ac Patrum teſtimoniis hic demum in
Pag. 389. ſubſidium accitis. Atque hæc majoris momenti res per ſin-
gulares Obſervationes, easque triginta duas numero, haud
ſegniter enucleatur. Totam tandem rationem criticam uno
433. hoc Canone comprehenſam ob oculos ponit Cl. *Bengelius*:
434. *Proclivi ſcriptioni præſtat ardua.* Hoc ille explanato, de
variis, quæ exſtant, Novi Teſtamenti editionibus judicia
tulit, ut de *Complutenſi* A. 1514, de *Eraſmianis*, ab an-
no 1516 ad 1535 Baſileæ exſcriptis, nec non de editioni-
bus *Sim. Colinæi*, *R. Stephani*, & aliorum, itemque *Theod.*
436-449. *Bezæ* ſigillatim.. His dictis, de tota Novi Teſtamen-
ti Græci poſt inventam typographiam conſtitutione ſobrie
judicatur, præcipui doctorum Virorum conatus, inde ab hac
eadem introducta arte, uſque ad præſentem recenſentur æta-
tem. Relatio autem de hac ipſa nova recognitione *primam*
finit *Partem*.

450. *Secunda*, quæ conſequitur, ipſam continet *Tractationem*,
potiora loca variantia ſingulatim, eo, quo ſacroſancti Novi
Teſtamenti libri ſe ipſos excipiunt, ordine *diſcernentem*. Cri-
ticæ illæ, quæ hic inſtituuntur, diſquiſitiones in locis eximiis
459, 551. & in controverſiam vocatis, ut ad *Matth. VI, 13, Jo. I, 1,*
ubi contra *L. M. Artemonium*, hoc eſt, *Sam. Crellium*, ex
585, 709. inſtituto diſputatur, *Jo. VIII, 1-11, 1 Tim. III, 15, 16, 1 Jo. V,*
745. *7, 8*, ampliores aliis, atque adeo nonnunquam ampliſſimæ ſunt.
776. Initio Apocalypſeos ſingularis præmittitur criſis, viginti duo-
bus Paragraphis incluſa, in qua propoſitæ rei redditur ratio.
Tum vero Notæ variantes Apocalypticæ debito ordine conſe-
quuntur.

861-884. *Pars* tandem *tertia*, eaque ultima, exhibet Epilogum,
quo, ut inſcriptio habet, *dubia generalia ſolvuntur, &
ſimul Operis hujus conſtitutio uberius deſcribitur, ratioque
ſcrutinii critici Novi Teſtamenti, ad ſuos uſos referendi, &
deinceps conſummandi, explicatur.*

Cete-

Ceterum taciti præterire non possumus, literatissimum Autorem ad Gnomonem Hermenevticum in Apparatu Critico suos itentidem remittere Lectores. Nos ex ejus declarabimus Præfatione, quid hac ipsa designatum velit appellatione. Sic nimirum Annotationes suas nominat philologicas, quas ad vim Textus ita propositi enodandam, semota crisi, molitur. De his ita habendum. Diu est, quod Exegesin Novi Testamenti Græci Latino sermone in privatos usus suos cœpit conscribere. Postea vero, rationibus in utramque partem subductis, Latinene, an Germanice, elaboratam in lucem exire juberet, in animum tandem induxit, rectius se facturum, si & literatorum hominum, & Latinæ linguæ expertium, consuleret commodis. Hac mente cepit consilium novam aliquam pertractationem suscipiendi, & *binas* illius *Partes* constituendi. Alteram, Latino scribendam sermone, ea vult explicare, quæ ad locutiones Græcas evolvendas, ad veram emphasin enodandam, & ad falsam exterminandam, ad septuaginta Interpretes, aliosque Scriptores veteres, conferendos, pertinent, quæ allegationibus constant, quæ ex antiquitate eruuntur, quæ analysin qualemcunque dant, quæ sine terminis technicis, ut appellantur, peragi non possunt, breviter, quæ Philologia & Hermenevtica sibi vindicat. Atque hanc explicationem separati cujusdam Operis concludet finibus. Altera vero, Germanica lingua exaranda, nihil erit aliud, nisi Theologica quædam rerum ipsarum Declaratio, quæ, omissa crisi ac Philologia, ad salutarem animorum emendationem inprimis pertinebunt. Sic prodibit Harmonia Evangelistarum, expositioque singulorum Tomorum Novi Testamenti, a *Matthæo* usque ad *Apocalypsin*, plenum aliquod Volumen seorsim relatura. In votis habemus, ut Deus propitius orsis tantorum operum successus prosperos dare velit.

SYNOPSIS THEOLOGIÆ VETERUM Patrum, ad mentem Venerabilis JOSEPHI Cardinalis THOMASII, e Presbyteris Teatinis,

Panormitani; quæ Tractatus saniores Scholasticos, fidei dogmata, sacramque Historiam criticam, complectitur. Exarabat JACOBUS MARIA GRAVINA, ejusdem Congregationis & patriæ, S. Officii regni Siciliæ Consultor & Qualificator.

Pars I.

Panormi, excudente Angelo Felicella, 1732, fol.
Alph. 4 pl. 17.

Ill. Cardinalis *Josephus Maria Thomasius* Romæ A. 1701 ediderat Indiculum Institutionum Theologicarum veterum Patrum, *Joanni Mabillonio*, Benedictinorum æterno syderi, inscriptum. Ipse Panormi A. 1723, & nunc denuo A. 1731, ibidem fuit recusus. Per Patres illos intelligendi sunt *Tertullianus, Cyprianus, S. Basilius, Gregorius Nazianzenus, Epiphanius, Augustinus, Vincentius Lirinensis, Theodoritus, Gennadius, Fulgentius, Isidorus, Joannes Damascenus.* Dedit in Indiculo *Thomasius* varias Annotationes, lecturis scripta Patrum inservituras. Nec spernenda est ea regula, qua præcipit, ad intelligendos primos Patres multum conferre Philosophiæ *Platonicæ* notitiam. Aureum quoque est monitum statuentis, nullius esse partis eum debere, qui dicta Patrum debite sit ponderaturus. Dedit quoque idem Cardinalis summam argumentorum, ad quam Theologia ejusmodi Patristica sit elaboranda. Ven. *Gravina*, desideriis *Thomasii* satisfacturus, *primam* Operis *Partem* fuit enixus. In ea differit de Theologia, locis Theologicis, Sacra Scriptura, Traditionibus, Conciliis, summo Pontifice, sanctis Patribus, de Historia Ecclesiastica, consuetudine Ecclesiæ, de Deo in sese considerato, ejusque existentia, essentia, & attributis, de Dei providentia, de Trinitate, de Creatione universi, hominis, & angelorum. Qualia sint argumenta, & qua ratione tractata, prænosse licet ex doctrinis, quibus Ven. Autor est addictus. Quæ singularia videntur, ea delibabimus, reliquis prætermissis.
Pag. 6. Patres primi crediderunt, Philosophiæ cultura & dialecticis dispu-

disputationibus hæreses ad majorem contentionem accendi. *Tertulliani*, *Socratis Hist. Eccl. Lib. V. Cap. 10*, & *Gregorii Nazianzeni*, ea fuit sententia, a Pontificiis haud penitus approbata. Autor fatetur cum *Melchiore Cano*, tempore *Lutheri* magistros scholæ in Germania nulla prorsus arma habuisse in contrarium, nisi arundines longas, arma videlicet levia
puerorum. Neminem, statuit, posse esse solidum Theo- Pag. 9.
logum, nisi Historia Ecclesiastica satis imbutum. Sunt inter eos, qui Pontifici Romano fidem addixerunt, quorum est sententia, adolescentes a Theologia Dogmatica & audiendis adversariorum argumentis esse arcendos, ne de or-
thodoxia deflectant. A Seculo quinto Autor deducit cano- 10.
nem Sacræ Scripturæ, qualis Concilio Tridentino fuit per-
scriptus. Opus *Masoræ* inserviit integritati Novi Testamenti, 14.
quam tamen Vulgatæ postponit Autor *pag. 17*. *Aristææ* librum 21.
de septuaginta Interpretibus rejicit tanquam fabulosum. Septua- 22.
gintaviralis Græca translatio, ipso judice, nondum fidem inconcussam facit, sed mendis corrigendis adhuc scatet. De Vulgatæ origine afferuntur pauca, ac versiones *Santis Pagnini*, *Ariæ Montani*, *Vatabli*, *Isidori Clarii*, & aliorum,
ab usu fidelium prorsus eliminandæ haud existimantur. Ex 27.
obscuritate plurium Scripturæ locorum Autor provocat ad necessitatem judicis adspectabilis de vero Scripturæ sensu. Traditionibus Apostolicis sua encomia haud denegantur. Id tamen est verum, nondum prodiisse catalogum ejusmodi omnino constantem & clarum, testimoniis doctorum ex quibuscunque Seculis roboratum. De Conciliis agitur deinceps, & eorum autoritas ostenditur ex exemplo *Caiphæ Jo. XI. 50.*
Novarinus credidit, decreti *Actor. XV* promulgati beatam Vir- 37.
ginem fuisse magistram, antequam comprobarat, eam tum in terris vixisse. Canones Concilii Antiocheni, ex *Actor. XV, 35*,
effícti, Autor habet pro suppositititiis. Symbolum Apostolicum, 38.
putat, ab Apostolis ipsis, antequam Hierosolymis digrederentur, conscriptum fuisse, applaudens *Ambrosio, Lib. I Ep. 7* ad *Siric.* scribenti: *Symbolum Apostolicum intemeratum Eccle-*
sia Romana semper custodit & servat. Canones Apostolicos 39 seq.
reputat pro suppositititiis, variosque errores iis inesse docet.

Isido-

Pag. 67. *Isidorus Mercator*, hoc probante, fuit Pseudepigraphorum insignis parens, & impostor. *Constitutiones Apostolorum* merito
42 seq. nunc explodunt Pontificii. *Petrum* Romæ primum annuntiasse Christi doctrinam, Autor ex oraculo Erythrææ Sibyllæ probat, vaticinatæ, *Christum Æneadem urbem sibi subjecturum in hamo piscantis.*
58 seq. De infallibilitate Romani Pontificis afferuntur varia, e. g. *Matth. XXVIII, 20, Marc. XIII, 37, Sozomeni* testimonium *Hist. Eccl. Lib. IV Cap.15, 16, Augustini Serm. II de verbis Apostoli*, Autoris operum imperfectorum *Lib. II num.103.* Eam tamen restringit ad Pontificem Romanum, quatenus publicum doctorem, ex cathedra pronuntiantem, nequaquam quatenus privatæ personæ compotem, ob *Luc.*
62 seq. *XXII, 31, 32.* Papam Autor Concilio anteponit ex more Italis dudum probato, nec sibi putat obstare locum *Actor. VIII, 14*,
64 seq. vel Concilia, Pisanum, Constantiense, & Basileense. Cum autem Rev. Autor omiserit locum *Optati* contra *Parmenianum Lib. V Cap.3*, qui potest esse instar omnium, pace ipsius eum hic intexemus. *Optatus* ultimum decisionis momentum & tribunal extremæ provocationis constituit tale: *Vos dicitis, licet; nos dicimus, non licet. Inter licet vestrum, & non licet nostrum, natant & remigant animæ populorum. Nemo vobis credat, nemo nobis, omnes contentiosi homines sumus; quærendi judices sunt. Si Christiani, de utraque parte dari non possunt, quia studiis veritas impeditur. Deforis quærendus est judex. Si paganus, non potest Christiana nosse secreta. Si Judæus, inimicus est Christiani Baptismatis. Ergo in terris de hac re nullum poterit reperiri judicium; de cælo quærendus est judex. Sed ad quid pulsamus cælum,*
68. *cum habemus hic in Evangelio testamentum? Isidori Mercatoris* imposturam primus detexisse hic traditur *Antonius Augustinus*, Taraconensis, quippe qui in Epistolis, ab *Isidoro* suppositis, deprehendit plurimas sententias, ex Codice *Theodosiano*, multo posteriori, & ex scholiis, quæ sub *Ananiæ* nomine ad illum exstant, depromtas. Plena detectio tribuenda est *Blondello*, qui scripsit librum: *Pseudo-Isidorus &*
71 seq. *Turrianus vapulantes.* De *Felice II*, quem vivo *Liberio* substi-

substitutum fuisse Pontificem tradunt *Anastasius*, ac *Ado Viennensis* in suo *Martyrologio*, quocum concordat Romanum. *Hieronymus* in *Chron. ad A.352* : *Cum Felix ab Arianis fuisset in sacerdotium substitutus, plurimi Clericorum pejeraverunt.* *Athanasius Lib. III Mysterior. Missæ Cap. 10* : *Arcessiti fuerunt exploratores quidam, ut ipsi Felicem quendam Episcopum in Palatio crearent, dignum profecto talibus suffragatoribus : ceterum populi omnes, cognita hæreticorum pravitate, ab iis recesserunt.* Si is post *Liberii* casum fuisset approbatus a Romanis, id haud reticuissent iidem. *Theocritus Hist. Eccl. Lib. II Cap. 17* : *Felicem tanquam communione hæreticorum fœdatum incusat, ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit.* *Marcellinus* & *Faustinus*, Presbyteri, non martyrio solum, sed & Pontificatu, *Felicem* exuerunt, tantique apud *Gregorium XIII* respectu hujus testimonii habiti sunt, ut ex *Christiano Lupo*, qui in Dictatu *S. Gregorii VII fol. 380* *Felici* huic refragatur, de radendis illis ex Martyrologio Romano verbis, quæ ad *Felicem* spectant, cogitaverit. Inventus quidem est sarcophagus quidam in templo *SS. Cosmæ & Damiani*, adjunctis verbis : *Hic jacet corpus S. Felicis Papæ & Martyris, qui Constantium hæreticum damnavit.* Hæc causa fuit, cur in Martyrologio Romano nil deinceps sit mutatum. Addit tamen Autor, fautores *Juliani*, Episcopi Celianensis, ob pertinaciam defensæ hæreseos *Pelagianæ* per Ephesinam Synodum amoti, exstitisse, qui ei posuerint Epitaphium : *Hic in pace quiescit Julianus, Episcopus Catholicus.* Sed quid de *Liberio* est statuendum ? *Hieronymus l. c.* eum, tædio exilii victum, & in hæreticam pravitatem subscripsisse, & Romam quasi victorem intrasse, scribit. *Joannam* Papissam nunquam exstitisse, Noster existimat. Provocat ad silentium coævorum. Pag. 75. Fabulam putat derivandam ex *Leonis IX* dicto, qui Græcis exprobraverit, quod in eorum Patriarchalem sedem mulier quædam conscenderit. Addit, ea, quæ in *Mariano Scoto*, *Sigeberto Gemblacensi*, ac *Martino Polono*, de *Joanna* legantur, esse novatorum assumenta & lacinias. Sellam ster-

corariam, existimat, pertusam haud fuisse, eamque fuisse duntaxat inductam ad insinuandam novo Pontifici humilitatem, ideoque esse cantatum: *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem.* Gentium Numen affabre factum ab imperitis pro *Joanna* cum filio existimatum fuisse perpe-
Pag. 76. ram, pronuntiat. *Lino Cletum*, *Cleto Anacletum*, successisse, ex *Tertulliano* docet. De modo præcognoscendorum con-
150 seq. tingentium erudite disputat. Unius *Vorstii* errores minus recte tribuuntur Ecclesiis Calvinistarum *pag. 171.* Gratia Dei universalis & satisfactio Christi, pro omnibus præstita, curate
172 seq. exponuntur. Historiam *Jansenismi* in compendium missam
177 seq. præterire cogimur. De Symbolo *Athanasiano* sic agit Autor, ut *Athanasio* id tribuere dubitet, nec tamen penitus ei detra-
246 seq. hat. De particula *filioque* doctas affert annotationes. *Li-*
250 seq. *berium*, Papam, ab hæresi *Ariana*, quam vulgo ei assignamus post *Hilarium*, *Athanasium*, *Hieronymum*, *Auxilium*, & antiquum Breviarium Romanum ad 19 Cal. Sept. liberare
279 seq. contendit. Antichristum putat fore Pseudo-Messiam Babylone exoriturum, & inde arma Hierosolymis illaturum, idque post
315 seq. excidium Imperii Romani. Quare eos reprehendit, qui, Romanum Pontificem, arbitrantur, esse famosum illum Antichri-
317 seq. stum. *Fardella* sensit, dæmonas torqueri ab igne, per unionem hypostaticam unito cum ipsis, multasque exinde controversias sibi contraxit. Eum in finem, ut hæc a singulis ex-
350 seq. pendi possit sententia, *Ratiocinium Fardellæ*, circa medium Seculum superius Parisiis qui docuit, *pro sua doctrina de*
353 seq. *unione hypostatica ignis cum dæmone*, nonnullis ad marginem annotationibus interpolatum, Actionibus Dei, *ad extra* dictis, hic fuit consulto subjectum, ac ita *Parti primæ* coronis est apposita.

Das letzte Sünd-Opfer im Gesetz ꝛc.
h. e.

ULTIMUM SACRIFICIUM PRO PECCATIS in Lege, ceu Typus Jesu in crucem acti consummatus consideratum, & ad salutares perpessionum Domi-

Dominicarum meditationes accommodatum, a D. BERNHARDO WALTHERO MARPERGERO, in Aula Regio-Electorali Saxon. Sacrorum Antistite Primario, Consil. Eccles. & Supremi Consist. Dresd. Assessore.

Dresdæ & Lipsiæ, apud Frider. Heckelium, 1735, 8. Alph. 3 pl. 2.

Duo exstabant olim sub antiqua Veteris Testamenti œconomia sacrificia, quæ verum Novi Testamenti sacrificium pro peccatis hominum offerendum adumbrabant. Unum erat illud, quod solenni anniversariæ expiationis die offerebatur: alterum, idque postremum, sacrificium vaccæ rufæ. Prius istud ante hos duos annos in separata quadam Commentatione explanavit Summe Venerabilis Autor, cujus compendium in *Supplem. ad Nova Acta Erud. Tom. I Sect. I p. 27* communicavimus. Posterius autem in hac ipsa declaratur Scriptione, cujus indicem hic eo dedimus consilio, ut præcipua ejusdem capita iis, qui arcana sanctioris Theologiæ, Typicæ & Anti-Typicæ, in deliciis habent, more nostro, significemus. Ratio tractandi eadem hic obtinet loci, quæ in libro indicato invenitur, & cujus naturam in recitatione nostra pluribus verbis exponere operæ duximus pretium. Causa rei est illustratio & corroboratio Theologiæ Dogmatico-Typicæ & Anti-Typicæ erudita, ex purioribus, & sacris, & Judaicis antiquis, fontibus ducta. Ex hac vero usus salutares in omnes reliquas, quibus tota Theologia circumscribitur, partes ea derivantur ratione, qua nihil excellentius. Unicum est, quod hoc elaboratissimum Opus a præcedente quodammodo sejungit, collocatio nimirum earum uberiorum, quas eruditio sibi vindicat, Annotationum. In illo enim hæ ipsæ nullam non considerationem consequebantur: in hoc vero illæ, quæ necessariæ, & a re proposita minus sejunctæ, visæ sunt, ipsis statim paginis exstant subjunctæ. Atque hæc bene, ut videtur, medi-

tata & cogitata positio, dici non poteſt, quantum commodiorem juvet lectionem. Quare non erat iſtud diſſimulandum, quippe quod & obſcurari non poteſt, ſed præ nobis ferendum, noſtro quidem officio facturis ſatis. Ipſa vero Commentatio, quæ nos nunc ad ſe vocat, *tribus* abſolvitur *Libris*, quorum quisque ſingulares quasdam in ſe continet Meditationes.

Pag. 1 - 18. *Liber primus*, in quo *poſtremum in Lege pro peccatis ſacrificium per ſe ipſum* ſpectandum proponitur, *duas ſupra decem* complectitur *Meditationes*, in quarum *prima* oſtenditur, *quodnam fuerit ultimum pro peccatis ſacrificium in Lege.* Eſt nimirum hoc victima vaccæ rufæ, *Num. XIX* a viro divinitus acto eruditoque, *Moſe*, poſtremo loco, hoc eſt, ceteris omnibus expiatoriis victimis recenſitis, deſcripta. Ex quo poſito principio concludendum, vaccam rufam ultimum Servatoris in crucem acti typicum fuiſſe ſacrificium. Atque hoc etiam maximum Anti-Typicum Sacrificium nullum ſe-

19 - 42. cutum eſt aliud, quippe quo haud erat perfectius ullum. In *Meditatione ſecunda* inquiritur, *quonam tempore poſtremum iſtud pro peccatis ſacrificium primum inſtitutum & paratum fuerit.* Ubi, citatis eam in rem idoneis teſtibus, ſumitur, hoc, quod ab aquæ adſperſione nomen ducit, ſacrificium apud amaras in Marah aquas ſuum cepiſſe auſpicium. Hujus aquæ, in quam cinis vaccæ rufæ injectus erat, fructus is eſſe cenſebatur, ut profanus ille cultus, quo aureum vitulum affecerant Iſraelitæ, deleretur, ac Levitæ conſecrarentur, *Num. V*, 7. Major eſt mundandi vis in ſanguine Chriſti, quam doctores, inprimis Eccleſiæ Novi Teſtamenti, & omnes Chri-

43 - 71. ſtiani, experiuntur. *Meditatio tertia* docet, *quodnam illud tempus fuerit, quo primum fuit iſtud ipſum Iſraelitis publice propoſitum, & in Librum Legis relatum.* Deus ſacras, quas Iſraelitis olim præſcripſit, cerimonias non eo ſtatim tempore, quo dedit eas, in literas referri juſſit, ſed ſcriptioni ſemper tempus dixit opportunum, & ſuæ conveniens ſapientiæ. Sic etiam vaccæ rufæ combuſtio in deſerto Sinai jam inſtituta & peracta quidem, ſed non prius, quam peregrinatione Iſraelitarum

tarum ad finem decurrente, literis mandata fuit. Nec minus sanguis adspersionis Novi Testamenti omni quidem tempore valuit ac profuit, etiam antequam fuit, sed ultimis demum temporibus fusus ac omni ex parte patefactus. *Meditatio quarta* declarat, *quam significanter Deus postremum pro peccatis sacrificium in Lege præscripserit & instituerit.* Scilicet *Num. XIX, 1, 2, Jehovah*, ut autor illius summus, disertissimis verbis commemoratur. Idem etiam autor est unicus victimæ illius, cujus vacca rufa figura fuit. *Mosi* & *Aaroni* præscriptus est ritus ille ad perficiendum; id quod de mactatione agni paschalis etiam relatum legimus *Exod. XII, 1.* Ita Dei voluntas tulit, ut, qui rebus civilibus & sacris præsiderent, unitis viribus in hoc utroque maximi momenti sacrificio tuendo elaborarent, donec hunc inchoatum typum perficeret Dominus. *Meditatio quinta, quem ad modum ultimum hoc in Lege præscriptum pro peccatis sacrificium contemplandum sit*, inscribitur. Quo loco manifestum redditur, istud primo pro Typo doctrinæ de cruenta Christi perpessione ac morte habendum esse, deinde a *Mose* usque ad Christum non Israelitarum modo, sed etiam alienigenarum, institutioni ac mundationi serviisse. In *Meditatione sexta* docetur, *quo modo hoc sacrificium, ab aquæ adspersione dictum, ut verum sacrificium pro peccatis oblatum, contemplandum, ac ceteris omnibus anteponendum sit.* Demonstratio ex *Num. XIX, 17, 19, Levit. IV & XVI*, & *Hebr. IX, 13*, petita est: quacum singulares comparantur res circumstantes, quæ, nec invitæ, in Servatorem conveniunt omnes. *Septima Meditatio, de ipsa victima, quam Deus ad postremum pro peccatis sacrificium in Lege delegit*, in indice insignitur. Vacca nimirum hæc erat iis hominibus digna, quorum in pecoribus cura & divitiæ sitæ erant. Animal requirebatur, ut mortem ac sanguinis Dominici profusionem in umbra repræsentaret. Ex animalibus robustis unum poscebatur, quod postremum esset sacrificium, typicæ inserviens œconomiæ. *Octava Meditatio de rubro postremi pro peccatis sacrificii colore* agit, atque Anti-Typum in rubro Servatoris sanguine potissimum quærit. *Nona Meditatio*

Marginal page references: Pag. 72-96 (Meditatio quarta); 97-137 (Meditatio quinta); 137-176 (Meditatio sexta); 176-214 (Septima Meditatio); 215-262 (Octava Meditatio); 263-301 (Nona Meditatio).

ditatio de legitima ultimi pro peccatis sacrificii in Lege ata-
te differit. Deus illam non diserte declaravit, ab anxia ni-
mis & curiosa ætatis ac diei natalis τȣ̃ Ἀντιτύπȣ, Jesu
Christi, exploratione, si ab aliis ejusdem finibus discesseris,
nos avocaturus. Ex indiciis, quæ Deus dedit, subobscuris di-
vinant Judæi, vaccam lustralem tres aut summum quatuor an-
nos natam esse oportuisse. Quadrat hoc idem in Messiam,
quippe qui, ut nostrum a Patre cœlesti obsignatum sacrifi-
cium pro peccatis, in calculo vatis divinitus excitati, *Dani-*
lis, Cap. IX, 24, secundum ætatem dimidiæ hebdomadis annuæ,
Pag. 301 - nostris exponitur oculis. In *decima Meditatione de integra*
343. *& omnibus suis numeris absoluta postremi sacrificii, pro pec-*
catis oblati, perfectione agitur, idque in sacrificium Christi
343-382. omnium perfectissimum valuisse, ostenditur. *Undecima Me-*
ditatio, de integerrima postremi pro peccatis sacrificii in Le-
ge munditie inscripta, typo declarato, plenissimum victimæ
383-429. Anti-Typicæ convenientiam & concentum exhibet. *Duode-*
cima, eaque ultima, hujus *Libri Meditatio*, planum facit,
quem ad modum postremum pro peccatis sacrificium in Lege
a nullo jugo tangi aut onerari oportuerit. Divinum interdi-
ctum, quod hac de re exstat, veteres impulit Hebræos, ut
vaccam rufam reliquis omnibus anteferrent victimis. Nec
immerito. Ista etenim umbra significare debuit orbis Serva-
torem, eundemque & nos homines, qui sine jugo esse concu-
piscimus, & suæ ipsius personæ excellentiam ac præstantiam,
repræsentantem, quæ ab omni jugo vacua esse debuit, quo nos
a jugo peccati & cacodæmonis liberaret.

Sed *Liber II*, qui *novem* complectitur *Meditationes*, nunc
sequitur ordine, isque non minus dignus esse videtur, in cu-
jus singularibus rebus excerpendis haud segniter versemur,
quippe cum hæ sint ejusmodi, ut non e medio sumtæ dici
queant. Ipse *Liber de Sacrificatione postremi pro peccatis*
430-477. *sacrificii in Lege* inscriptus est, & *Meditatio* ejus *prima* enu-
cleat, *quem ad modum illud paratum* fuerit. Vacca erat pa-
randa, quam *Moses*, a Deo eruditus, jusserat. Israelitis in
mandatis datum erat, eam ut pararent. Sic & Sacrificium

Messianum erat a sacris vatibus, Deo autore, prædictum, idque ab universa Judæorum gente, in sacra urbe tum congregata, in crucem actum est. *Meditatio secunda* reddit rationem, *quam ob rem postremum pro peccatis sacrificium, ante sacrificationem, ad Mosen adduci oportuerit.* In quo quidem ritu non tam *Mosis* persona, quam officium, spectari debet. Erat *Moses* Israelitarum & judex, & מחקק, hoc est, *typorum* Veteris Testamenti *designator, Num. XXI, 18, Deut. XXXIII, 21.* Civilibus ille rebus & sacris hac ratione præerat. Typica illa umbra ad tribunal civile & sacrum respexit, coram quo utroque Salvatori standum erat. In *tertia Meditatione* enodatur causa, *cur ultimum pro peccatis sacrificium Eleasari tradendum fuerit.* Legitur hoc *Num. XIX, 3.* Notari hic meretur loci, nullas Sacerdotis partes *Aaroni* in hoc Sacrificio assignari, sed soli *Eleasari,* qui idcirco bis dicitur Sacerdos, *Num. XVIII, 28, XIX, 3.* Ut adeo ista jam tempestate *Aaroni,* si rem bene putes, suo summi Sacerdotis honore abeundum certa quadam ratione fuerit; quandoquidem posthac etiam, in vita sua & morte, non amplius Sacerdos, sed tantum *Aaron, Mosis* frater, vocatur, *Num. XX, 2, 6, 8, 10, 12, 23,* alibique. Nemo est, quin sine mora intelligat, *Eleasarem* hic Jesum cruci affixum, ut totius legis τέλος, adumbrasse. *Meditatio quarta* exponit, *quo modo ultimum in Lege sacrificium pro peccatis extra castra ductum sit, Num. XIX, 3,* ubi textus originalis habet: הוציא *faciat eam,* vaccam, *exire.* Vis dicendi erudit nos, totam hanc rem a nutu ac voluntate *Eleasaris* pependisse. Hac eadem ratione Dominus, non coactus, sed volens & suapte sponte mortem nostra causa oppetiit. *Meditatio quinta* ad *locum* pertinet eum, *in quem postremum in Lege sacrificium pro peccatis, in via mortis, ductum fuit.* Verba sacra nominant locum generatim, *extra castra.* Specialem vero ex *Num. XIX, 4,* ullo sine negotio concludere licet, dum illic dicitur, sanguinem hujus victimæ *e regione tabernaculi adspergendum esse.* Ex quo sequitur, ut vitula in ejusmodi locum ducenda esset, *e regione portæ tentorii conventus, & eam spectanti in oculis*

Pag. 477 - 510.

510 - 555.

555 - 597.

597 - 643.

lis erat. Ubi hoc etiam commemoratione dignum, eam victimam, æde sacra exædificata, *in montem oliveti* educendam fuisse. Quis est, quin manifestissimam inter Typum & Anti-Typum videat convenientiam? Nam & Christus extra portas civitatis passus est, *Hebr. XIII, 12*, & in monte oliveti portionem poculi sui non minimam ebibit. Quam rationem veritati viciniorem esse, ipse *Jo. Spencerus*, qui corruptus alioquin harum rerum judex & arbiter sedet, fassus est inge-
Pag. 644 - nue, ac præ se tulit. *Meditatio sexta* explanat *modum, quo*
688. *postremum in Lege pro peccatis sacrificium ad mactationem*
688-728. *paratum*, & *septima*, *qua ipsa mactatio peracta sit.* Erat mors, ut omnium victimarum, sic hujus inprimis vitulæ, sum-
711. mis exquisitissimisque cum doloribus conjuncta. Non male Cl. *Delauny* in Libro, hoc indice, *Revelation examined with candour*, insignito, judicat, Deum optimum maximum homini peccatis infecto tam horrendas victimarum mortes eo consilio ante oculos posuisse, ut vim mortis, cui addictus erat
712. ipse, hinc persentisceret. Verba viri ex *Bibliotheca Britannica Tom. II Part. I pag. 190* excitat Summe Venerabilis sa-
729-779. crorum nostrorum Antistes. *Meditatio octava* monstrat,
779-847. *quemadmodum sanguis vaccæ rufæ spargi*; *nona* vero, *qua ratione in ligno comburi, hæc debuerit.*

Restat, ut *Libri tertii*, qui *de Usu postremi pro peccatis sacrificii in Lege* exponit, summam exhibeamus, quæ *sex* in
848 - 895. se continet *Meditationes.* Harum *prima* docet, *quo pacto prima per istud purgatio facta sit*, præeunte divino Histo-
896 - 949. rico, *Num. XIX, 7, 8, 10.* *Altera* indicat, *quo modo cinis vac-*
950-1008. *cæ rufæ ad purgationem collectus fuerit.* *Tertia* rationem,
1008-1038. *qua ex eo cinere aqua adspersionis parata sit*, exponit. *Quarta* sistit *pollutos, qui hac sparsionis aqua mundabantur.* In
1039 - 1073. *quinta* de *ipsa hac sparsione, qua polluti mundati sunt*, agi-
1073 - 1104. tur. Ac *sexta* denique, quæ ultimum occupat locum, declarat *mundationem, quam polluti per adspersionem hujus lustralis aquæ nacti sunt.* Ubivis ratio typorum omni, qua fas est, accuratione evolvitur, tum vero & veritas Anti-Typica, eaque majores, atque adeo omnes, perfectionis numeros tenens,

neus, ex interioribus S. Theologiæ adytis excerpta, eleganti, perspicua, significante, acri, incitataque, proponitur oratione.

Re ipsa explanata, *tres* adjunguntur *Indices*. *Primus* omnes Meditationes sub unum producit adspectum, *alter* dicta Scripturæ Sacræ plurima, accuratius ac nervosius exposita, *tertius* tandem potiora rerum argumenta, in tabula veluti repræsentat. Dignus hic erat typus, in cujus natura enodanda Vir magnus laudabilem industriam collocaret, cum omnes sancti & eruditi homines, quos ipse in præmissa collaudavit Præfatione, plurimam ex eo spiritualem ceperint utilitatem. Nos in votis habemus, ut non solum istud, quod ibidem ipse addit, votum valeat, verum ut etiam alii divinarum literarum interpretes, pari nempe judicandi facultate instructi, hoc tam illustri excitentur exemplo, quo arcanas, easdemque copiosissimas, Theologiæ Typicæ divitias, ad opes Theologiæ Anti-Typicæ Dogmaticæ, &, quæ hinc emanat, Practicæ, Paracleticæ, Homileticæque, adaugendas & locupletandas, diligenter studioseque venentur.

JO. GOTTL. HEINECCII, JCTI, S. R. M. Prussicæ Consil. Intimi, & Juris ac Philosophiæ in illustri Fridericiana Prof. Publ. Ordin. Historia Juris Civilis Romani ac Germanici, qua utriusque origo & usus in Germania ex ipsis fontibus ostenditur, commoda Auditoribus methodo adornata, multisque Observationibus haud vulgaribus passim illustrata.

Halæ, sumtibus Jo. Ernesti Fritschii, 1733, 8. Alph. 1 pl. 11½.

Est illa præcipua nostrorum temporum felicitas, ut elegantissimi Viri ingenii in Historiam Juris Romani & Germanici, & vitas legum Autorum, accurate studioseque inquirant, & nobilissimas clarissimasque veritates ex mediis antiquitatis parietinis eruant, & ad communem utilitatem, in lucem,

conſpectumque, omnium proferant. Minus gratum hoc eſt veteris barbariei patronis, qui illa ſtudia, ad nummos faciundos, & immanes divitias corradendas, parum accommodata, faſtidioſe reſpuunt, &, cum ultra gloſſarum ſterquilinium, & forenſis trituræ ſcriptores non ſapiant, ad ipſum elegantiorum literarum nomen, tanquam ad Meduſæ caput, vehementer cohorreſcunt. Quodſi enim apud illos de Præfectis Auguſtalibus, de Triumviris auro, argento, æri flando, feriundo, de SCto Liboniano, de Subceſiva, & aliis graviſſimis Juris Romani capitibus, diſputes, aut antiqui JCti nomen recites, mox te obtorto collo in jus rapient, & tecum læſæ famæ judicio experientur. Eo majorem illuſtrioremque laudem atque gloriam merentur Viri ſapientiſſimi, qui, ſpretis, magno atque generoſo animo, imperitæ plebis voculis, viæ, quam olim *Alciatus*, *Cujacius*, *Hottomannus*, *Briſſonius*, *Merillius*, & alii Jurisprudentiæ melioris lumina, ingreſſi ſunt, ſtrenue inſiſtunt, & ad decus literarum aſſerendum vindicandumque omnem ſuam operam, curam, ſtudium denique omne ſuum, conferunt. Inſignem inter illos locum obtinet *Heineccius*, immortalibus in Jurisprudentiam meritis illuſtris, qui, poſt tot elaboratiſſima maſculæ ſolidæque Jurisprudentiæ ſpecimina in vulgus emiſſa, nunc novo ſibi beneficio devincit Jurisprudentiæ cultores, & Hiſtoriam Juris cum iisdem communicat, vaſta rerum præſtantiſſimarum copia maxime commendabilem. Jucundum fore, ſperamus, Lectoribus noſtris, percipere, quibus rationibus inductus, ad ſcribendam Juris Hiſtoriam acceſſerit Cel. Autor. Placuit nimirum Pruſſorum Regi, ut, relicta Viadrina, in Fridericianam ſeſe conferret *Heineccius*. Paruit optimi Principis voluntati Noſter. Et, quamvis, migrationum jam diu pertæſus, conditiones ſplendidiſſimas a Regibus & Rebuspublicis potentiſſimis ſibi propoſitas, aliquoties repudiaſſet, nihilominus, ut morem gereret Principi, Halæ rerum fortunarumque ſuarum ſedem domiciliumque collocavit. Incidebat profectio ipſius in illud anni tempus, quo jam dudum publicarum privatarumque recitationum auſpicium Halæ factum fuerat. Noluit itaque vel turbare cetero-

ceterorum Antecessorum ordinem, vel otio & silentio paucos, qui supererant, menses transigere, sed potius in animum induxit, Juris tum Romani, tum Germanici origines, progressum, vicissitudinesque, enarrare. Ne vero deesset liber Auditoribus suis, qui frequentes convenerunt ad has acroases, potiora Juris Romani & Germanici capita in chartam conjecit, calamo, si ipsum audimus, tam festinante, ut sæpe numero schedæ adhuc madidæ in officinam mittendæ essent. Gratulamur literis, gratulamur Jurisprudentiæ tam fortunatam salutaremque migrationem, quæ nisi fuisset, careremus forte adhuc tam locuplete rerum selectissimarum thesauro. Id enim vere atque ex animi sententia scribimus, multa nova, singularia, & ab aliis vel nimis breviter pertractata, vel plane omissa, protulisse Cel. Autorem in hoc libro, & utilissimis Observationibus interspersis præclare promeritum esse de humaniori Jurisprudentia. *Duobus Libris* complectitur fata atque historiam Juris.

Liber primus de origine & progressu Juris Romani agit, cujus *Cap. I originem & progressum Juris Romani sub Regibus; Cap. II statum Juris Romani ab exactis Regibus usque ad Leges XII Tabularum; Cap. III progressum Juris Romani post XII Tabulas ad tempora Augusti; Cap. IV statum Juris Romani ab Augusto Cæsare ad Constantinum Magnum, Imperatorem; Cap. V statum Juris Romani sub Christianis Imperatoribus ad Justinianum, & Cap. VI compilationem Juris Justinianei, ejusque in Oriente & Occidente usum & fata usque ad nostra tempora*, commemorat.

Liber II originem & progressum Juris Germanici pertractat. *Cap. I Jus Germanicum ante Caroli I Imperium; Cap. II progressum Juris Germanici a Caroli Magni temporibus ad Lotharium III, Imperatorem; Cap. III statum Juris Germanici a Lothario, Imperatore, ad tempora, quibus in Germania Academiæ institutæ sunt*, denique *Cap. IV statum Juris Germanici a conditis Academiis ad nostra tempora*, exponit. Progredimur nunc ad specimina quædam ex elucubratissimo hoc Opere proferenda. Fundamentum, si Ill. *Heineccium* sequimur, juris edicendi genuinum apud Romanos Pag. 58.

 non

non imperium, ceu perperam tradidit *Sigonius*, ſed honor,
fuit. Qui enim honoribus Romæ fungebantur, iidem edi-
cta reddere poterant. Honoribus autem non modo funge-
bantur magiſtratus, nec hi ſoli Romanis dicti honorati, vel
honoribus uſi, ſed & Sacerdotes. Unde hi æque edicebant,
ac illi. Nec alia eſt ratio, cur Jus ex Magiſtratuum Edictis
Pag. 61. deſcendens dictum fuerit Honorarium. Fraudem & aſtutiam
Prætorum ex vero notat, qua Jus Civile indirecte everterunt.
Vel enim novis excogitatis vocabulis leges eluſerunt, vel actio-
nes civiles, datis exceptionibus, reſtitutionibusque in inte-
grum, inanes reddiderunt, vel fictionibus variis Jus plane in
63. aliam formam commutaverunt. Dicam hic ſcribit *Cortii* Vin-
diciis Prætoris, & Juris Honorarii, *Virum*que *illum do-
ctum, effuſa omni bile, magno conatu maximas nugas egiſſe*,
107. contendit. Reſtituit idem Ill. Autor *C. Martii Figuli* memo-
riam, qui circa annum U. C. 620 Jurisprudentiæ Civilis ſtu-
dio celeberrimus fuit. Sed illius pœnituit ipſum. Cum enim
Conſulatum petens repulſam tuliſſet, adeo commovebatur
ira, ut illos, qui poſtero die ad conſulendum eum venerant,
hoc gravi dicto dimitteret: *At vos conſulere ſcitis, conſu-
lem facere neſcitis.* Ex *Seneca* docet, olim JCtorum diſcipu-
131. los Auditorum quaſi uſitato ſolennique nomine fuiſſe nun-
cupatos, mox vero illo vocabulo quoscunque deſignatos fuiſ-
185. ſe diſcipulos. Anxie diſquirunt Viri docti, cur SCtum Trebellia-
nicum, *L. Annæo Seneca & Trebellio Maximo* Coſſ. condi-
tum, non *Annæanum*, ſed *Trebellianicum*, dictum ſit, cum
tamen major Conſul fuerit *Seneca. Theodorus Marcilius* in ea
opinione verſatur, initio dictum eſſe SCtum Annæanum, verum
poſt damnatam *Senecæ* memoriam amiſiſſe illud priſtinum
nomen. At, non opus eſſe hac conjectura, opinatur Ill. *Hei-
neccius.* Non enim SCta ſemper a Conſule majore dicta ſunt,
234. ſed ab eo, qui ad Senatum referebat. *Adriano*, Imperatori,
beneficium diviſionis inter fidejuſſores vindicat, & contra
Cujacium, qui illud beneficium *Antonino Pio* tribuit, diſputat.
Neque enim id ex *l. 49 §. 1 de Fidejuſſ.* colligi poſſe, cenſet,
in qua *Antoninus Pius* hoc jus non conſtituit, ſed tantum ad
certum

certum casum applicat. Ex Nostri sententia, novum Praetorem Minorum creavit *Constantinus Magnus*, qui hoc unum ageret, ut, causa cognita, res minorum vendi posse, vel non posse, decerneret, cujus decretum etiam necessarium erat, si propter fiscalia debita vel pupilli, vel minoris, res aliqua distrahenda sit. Juvat conjecturam ipsius *lex ult. C. de Praed. & al. reb. min.* quam opportune in partes suas vocat. Contra Ill. *Brunquellum*, nuper defunctum, sed tunc adhuc in vivis constitutum, probat, *Ethilbertum*, Anglorum Regem, non recepisse Romanas leges, quarum tunc nullum in Anglia vestigium erat, sed primum proprias leges tulisse Anglis, ea quidem cura solicitudineque, ut, Romanorum exemplo, Viris sapientissimis hoc negotium demandaverit. Memoratu dignissima est charta Monasterii Honaugiensis, quam ex *Mabillonio* adducit Ill. *Heineccius*, in qua *Carolus*, Rex Francorum, profitetur, res peregrinorum secundum legem Francorum proprias esse Regis, ab eoque jure eximit Scotos. Quod est ipsum illud decantatissimum Jus Albinagii, cujus alioquin vix vestigium in legibus Francicis reperies.

Pag. 292. 371, 372. 388.

REPRESENTATION DE QUELQUES MILLIERS d'arbres, arbrisseaux, &c.

h. e.

JOANNIS FRIDERICI WEINMANNI Iconographia aliquot millium quadripartiti orbis arborum, fruticum, herbarum, florum, fructuum, fungorum, &c. coloribus ad vivum illustrata, & Iconibus, aeri artificiose incisis, expressa, arte hactenus ignota; cum plurium linguarum Indice, quo omnium plantarum genera, characteres, descriptiones, & usus, ex Celeberrimorum Physicorum observatis, breviter exponuntur, & probatissimi quique Autores allegantur: Sumtibus celebrium uniuscujusque in sua arte BARTHOLOMAEI SEULERI & JOANNIS RIDINGERI.

Ratisponæ, typis Hieronymi Lenzii, 1735, fol. Plag. 10, cum Tabb. æn. 51.

Alter hic eſt, quem jam ſiſtunt Editores, plantarum ad vivum pictarum miſſus, fronte Libri tantiſper immutato. Nam Index Phytanthozaiconographicus in Germanicum, quem compendii gratia hic omiſimus, Gallicumque degeneravit titulum. Continuatur Alphabeticus ordo, habenturque Alſinarum, Althearum, Amaranthorum, aliarumque, quarum nomen ab *A* orditur, plantarum variæ ſpecies oppido raræ. Si nova non eſt, perutilis tamen exiſtit, concretorum naturalium ſuperficies ſuis coloribus exhibendi peritia, cujus primos conatus debemus Anglis, prout jam antea monuimus. Dies diem docet, & cum oblectamento comperimus, pictorem hinc inde rerum naturæ convenientius depingendarum ſtudioſiorem fuiſſe, quem plura ſuo tempore præſtiturum confidimus. Plurimum intereſt, ut Iconographus, plantæ vivas imagines exhibiturus, ad ſuperſtitionem uſque minutiarum circa florem, calycem, ſtamina, piſtillum, fructum, arillorum numerum, modum creſcendi, ſtudioſus evadat; quod ſi fecerit, habiturus eſt, de quo ſibi gratulari, & expertorum in arte applauſus promereri poſſit. Obſcuræ figuræ nullæ ſunt, quæ in nitidis etiam exprimantur coloribus. Satisfecit ſane omnium expectationi artificis penicillum, quod inter Alſines, alias quatuor petalis, quas tetrapetalas vocat *Moriſonus*, exhibere, alias quinque petalis inſtructas, delineare voluerit, &, quamvis levius eſſe parorama videatur, Anagallides quasdam quatuor petalis in flore, cum quinque ſint conſtanter, alias quinque, cum quatuor eſſe deberent, depinxiſſe, illas puta, quæ Veronicarum aquaticarum ſpecies ſunt, ſplendidi tamen Operis dignitas omnino poſtulat, ne quid eorum intermittatur, quæ ad ſcientiam ullo modo pertinere poterant. Fructuum conſideratio ſolerter inſtituta inſigne decus conciliatura eſſet Operi. Sufficit enim ſpatium in regia pagina apponendis ſingulæ plantæ ſeminibus ſuis; quo facto quilibet intelligeret generum diverſitates, & nominum imponendorum rationem. Quodſi tamen ex Herbario Sicco Icones

nes desumtæ sunt, nec a vivis captæ herbis, condonandum id est industriis artificibus, maxime quod exoticas herbas attinet. Cum antiquitate loquitur Cel. Autor, noluitque recentiorum agnoscere onomatopœias. Inde amaranthus globosus, Amaranthoides esse, prout inter recentiores audit, recusat. Blitum etiam & baccifera ista barbadensis tinctoria circeæ foliis cum Amaranthis unum idemque est. Quo in negotio abundabit quilibet ingenio suo; nam methodum liberam esse ajunt. Expectamus reliqua, nec diffitemur, in Bibliothecarum ornamentum & rei herbariæ utilitatem cessuros conatus hosce, quibus, magno animo susceptis, felices successus apprecamur.

ANNOTAZIONI ALLA CARTA DEL SISTEma Solare, &c.

h. e.

ANNOTATIONES AD TABULAM SYSTEmatis Solaris WHISTONIANAM, dedicatæ Excellentissimo Domino MATTH. JOANNI, S.R.I. Comiti DE SCHULEMBURG, Supremo Duci copiarum Serenissimæ Reipublicæ Venetæ, &c. cum variis Additamentis, ad idem argumentum spectantibus.

Venetiis, apud Angelum Pasinelli, 1735, 4.

Plag. $5\frac{1}{2}$, cum Tabula magna æn.

Quod *Guil. Whistonus*, secundum *Newtoni* & *Halleji* demonstrata, Londini nuper exhibuit Schema Systematis Solaris, cum Planetarum & Cometarum eo pertinentium orbitis, id Venetiis denuo æri incisum, additoque libello, varias Annotationes complectente, editum est. Sub Dedicatione nomen *Petri Viduæ*, sub Præfatiuncula vero hæ literæ subscriptæ exstant: *D. G. B. P. C. R. S.* In Schemate ipso, cujus diameter duo pedes superat, orbitæ Planetarum & Cometarum justa proportione, sed alteræ forma circulari concentrica, alteræ parabolica, exhibentur. Circulorum majorum

jorum peripheriis adſcripta ſunt, quantum ratio ſpatii permiſit, tempora, quibus Planetæ, tum circa ſolem, tum circa propria centra, revolvuntur, diſtantiæ mediæ a centro Solis, diametri, maſſæ, aphelia & perihelia, denique quantitas lucis & caloris, quam Planetæ a Sole accipiunt. Circa parabolas Cometarum ſimilia fere annotata exſtant. Atque, ut exemplo Cometæ, qui A. 1680 comparuit, rem illuſtremus, hæc ſunt, quæ de eo memorantur: Die 8 Dec. ſub meridiem, Cometam iſtum fuiſſe in perihelio ſuo, remotum a centro Solis ſpatio 496000 milliarium Anglicanorum: ejus calorem tunc temporis circiter bis millies ſuperaſſe calorem ferri candentis: longitudinem caudæ, poſt perihelium, fuiſſe 80. 000. 000 milliarium: periodum abſolvi annis 575: maximam a Sole diſtantiam eſſe circiter 11200. 000. 000 milliarium: hanc ad diſtantiam minimam ſe quam proxime habere, ut 20000 ad 1: ideoque lumen & calorem maximum ad minimum ſe habere, ut 400. 000. 000 ad 1: nodum adſcendentem eſſe in ♈. 8°. 22′: inclinationem orbitæ ad Eccliptieam 60°. 56′: denique motum directum. Deſcripſit *Hallejus* Cometas quatuor & viginti. Sed, cum horum tres pro uno & eodem, rurſusque duos alios pro uno habeat, hinc non plures quam una & viginti orbitæ Cometarum parabolicæ in Schemate ſunt expreſſæ. Et, quoniam ipſa corpora Planetarum, orbitasque ſatellitum, juſta proportione exhibere non licuit, iſtas res, cum facie & phaſibus Lunæ, orbitarumque Cometicarum forma elliptica, locis opportunis, ac potiſſimum in quatuor extremis tabulæ angulis, ſeparatim ante oculos poſuerunt Autores Itali. Iidemque, quod in Schemate commemorare anguſtia ſpatii non permiſit, cum de Cometis, tum de Planetis, horumque ſatellitibus, & Saturni annulo, ipſoque ſole, in adjuncto libello, cujus jam mentionem fecimus, diligenter & ſuccincte perſecuti ſunt. His adjecerunt Quæſtionem undecimam ex Optica *Newtoniana*, itemque aliquot Capita ex Diſcurſu Cel. *de Maupertuis*, de variis figuris aſtrorum, & poſtremo etiam nonnulla ex *Whiſtoni* libro, quem inſcripſit Theoriam telluris. Cum multa hoc pacto

pacto præclara, scitu digna, & minime vulgaria, in eleganti compendio sistantur, dubium profecto non est, quin sumtus labor cultoribus Uranies perquam gratus sit futurus.

JO. SIMONIS, GYMNAS. ILLUSTRIS REG. Hal. Sub-Rectoris, & Alumnorum Inspectoris, Arcanum formarum nominum Hebrææ Linguæ, sive de Significatione formali, Tractatus Philologicus, quo nominum Hebrææ Linguæ significationes ex ipsorum formis eruuntur & illustrantur, Sacroque Veteris Testamenti Textui, atque adeo universæ Linguæ originali, nova lux accenditur. Pars prior, de Nominibus nudis.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1735, 4. Alph. 2 pl. 11½.

Autorem Clarissimum ad operam & utilissimam, & ab eruditis dudum exoptatam, animum appulisse, nemo unus ambigit. Formæ enim nominum Hebraicorum nequaquam sunt otiosæ, sed majus quid involvunt, licet id, in quo cardo rei vertitur, a nemine sit huc usque satis explicatum aut pertractatum. Agnoverunt hoc ipsum summi rei Hebræorum literariæ statores, *Jacobus Gussetius*, *Val. Ern. Læscherus*, Antistes rei sacræ apud Dresdenses Celeberrimus, *Caspar Neumannus*, Vir vere novus in exponendis Hebræorum literis, *Jacobus Rhenferdius*, *Albertus Schultens*, felicissimus Linguæ Hebraicæ ex Arabica instaurator, aliique. Prodit in præsens instituti sola *Pars prior*, de Nominibus, quæ nuda vocari solent. *Pars altera*, cujus editionem merito expetimus, aget de Nominibus auctis, quæ indaginis sunt altioris. Totum Opus dispescitur in Tractationem de Nominibus vel nudis, vel auctis. *Nuda* sunt triplicis indolis, vel *levia*, vel *geminata*, vel *gravia*, seu *dagessata*. *Levia* rursus sunt vel *acuta*, desinentia in

in quinque Vocales longas, de quibus, post *Sectionem primam* præliminarem, differitur in *Sectione secunda* : vel *penacuta*, ut *Segolata Sect. IV*, quibus respondent imperfecta illa, de quibus peculiaris procurrit tractatio in *Sect. V*. De *geminatis* tractatio instituitur *Sectione tertia* : de *gravibus Sectione sexta*. *Aucta* ab initio recensentur *Sectione septima*, a fine *Sectione octava*. Accedit hisce Appendix, seu *Sectio nona*, continens Participia *Benonim*, nominaliter usurpata, nomina animalium, peregrina item, & composita. Hæc est summa Operis & argumentum. Si usum hujus laboris expendimus, nos tenere haud possumus, quin Autoris institutum apprime pulchrum prædicemus. Nam apparet ita, quæ Nominum ab eadem Radice sub diversis formis
Pag. 25 seq. derivatorum sit differentia. Nonne *scriptio* & *scriptura* differunt ob diversam formam derivationis? Singulares vocum emphases sæpe involutæ sunt diversis ejusmodi formis. Vocabulis difficilioribus & controversis maxima sic subinde lux accenditur. Porro veræ vocum etymologiæ detegi & dijudicari ex hoc instituto possunt. Tum nomina formæ dubiæ, maxime imperfecta, classibus suis tutius queunt adsociari. Et quis ignorat, cognitionem formarum hujusmodi valere insigni usu in lectione, punctis experte? Ex significatione formali præterea judicium potest nonnunquam ferri de *variantibus lectionibus*, e. g. *Devt. XXIII, 2*, non legendum est דַּכָּא sed דַּכָּה. Nec id est omittendum, propriam nominum propriorum significationem ex ipsorum forma accuratius definiri posse. Ita עֵשָׂו notat *pilosum ex toto*, ex Arabico عثا *fuit crinibus prolixis*. Hæc doctrina magnum memoriæ fert subsidium, monente id jam *Rhenferdio*. Tandem hac ratione haud parum γνησιότης & ἀκρίβεια Punctorum stabilitur. Universæ denique rei Gram-
6, 7. maticæ in multis magna lux affunditur. Hypothesis *Neumanniana* hic non reponitur, ab his laudata, culpata ab illis. *Forma Nominum* hic denotat certam literarum & punctorum constitutionem. Dari ejusmodi significationem nomi-
8. num formalem, Autor Cl. comprobat 1) ex inductione singulo-

gulorum exemplorum Biblicorum; 2) ex consensu Eruditorum; 3) ex analogia ceterarum linguarum; 4) ex natura sermonis humani. Forma illa elicitur hoc modo: 1) Singula ejusdem formæ exempla Biblica colliguntur, & secundum Pag. 10.
verborum suorum significationes in certas classes digeruntur; 2) notiora seliguntur; 3) disquiritur, quam significationem generalem notiora illa habeant communem? 4) Generalis illa significatio applicatur tum singulis exemplis ignotioribus. At Nomina animalium, & Numeralia cardinalia formarum saltem simpliciorum, significationem illam, reliquis Nominibus communem, plane respuunt, arguentia, primam linguæ Hebrææ faciem fuisse paulo aliam ac eam, quæ hodieque in Codice Sacro apparet. Quod cum Autor statuit, addit, *Nomina* 11.
animalium, ab ipso *Adamo* solenni ritu imposita *Gen. II, 19, 20*, nihilo secius a posteris esse conservata tanquam nomina propria, quæ ideo ab aliis nominibus recentioris usus tanto- 12.
pere differant. Verba intransitiva quadripartitur in verba 20.
1) *actionis intransitivæ*, 2) *passionis*, 3) *qualitatis*, & 4) *status*. Nomen צַלְמוֹת, quod Autor pro composito habet, est simplex heemanticum, si Arabicam linguam in subsidium vocamus. Formæ nudæ leves, prima radicali kametzatæ, 30.
exprimere a Nostro existimantur objectum actionis per verba transitiva, subjectum seu concretum a verbis intransitivis. Formæ nudæ leves, prima radicali schevatæ, notant eidem *proprie* abstractum, id est, ipsam actionem, passionem, qualitatem, statum, *metonymice*, 1) si verbum sit transitivum, *objectum actionis*; 2) si verbum sit intransitivum, concretum seu subjectum actionis, passionis, qualitatis, status; 3) medium actionis & passionis. Secus tamen ex parte sese habet forma פְּקָד, de qua in *Sect. I Cap. VI* specialius agitur. Dabimus nonnulla Lexicographis examinanda. Autor Cl. יָרֵחַ *lunam* deducit ex ورخ *maduit*, quia luna humoribus præesse semper fuit existimata. עָצֶה cum *Bocharto* per 43.
os *coccygis* transfert. זְכוּכִית *Job. XXVIII, 17*, fuit indubie 46.
lapis specularis, vitri vice adhibitus a primis mortalium, unde

de etiam priſci ὕαλον eum in lamellas ſplendentes attenuatum dixerunt. Indubie פוך idem eſt lapis; nam in pulverem comminutus ſtibium ac fucum efficit, in lamellas debite diviſus loco feneſtrarum inſervit, lucemque transmittit.
Pag. 390. ימם Gen. XXXVI, 24, ſunt, judice Noſtro, *aquæ calidæ*. Remittimus Lectorem ad Librum ipſum, ſitim facile reſtincturum, gratulantes Autori de labore difficili tam feliciter ſuperato, & exſpectantes avide, quæ reſtat, laboris utiliſſimi *Partem poſteriorem.*

EMAN. SWEDENBORGII, SACRÆ REgiæ Majeſtatis Suecicæ Collegii Metallici Aſſeſſoris, Prodromus Philoſophiæ ratiocinantis de Infinito & Cauſa finali Creationis: deque Mechaniſmo operationis animæ & corporis.

Dreſdæ & Lipſiæ, ſumtibus Friderici Hekelii, 1734, 8.
Plag. 17.

Inſcriptus eſt liber Viro Venerabili, *Erico Benzelio*, Gothiæ Orientalis Epiſcopo, Affini Autoris Præclariſſimi, venerantis in Affine merita, beneficia, & nexum. In Præfatione objectioni eorum occurritur, qui Metaphyſica conſulta horrent obtentu ſtili duriuſculi. Finis rationis humanæ collocatur in ſenſione eorum, quæ revelata ſunt & creata: adminiculum noſcendi colendique Deum itidem eadem ponitur ratio. Unde colligitur, myſteria revelata haud contrariari hu-
15. manæ rationi, in ſeſe conſideratæ. Hinc ad rem ipſam cur-
17. riculum convertitur. Infiniti reſpectus perhibetur eſſe nullus, ratione finiti. Quantitatem infinite parvam dari, nega-
20. tur. Quæritur, num infinitum ſit purum & ſimplex? æternum? *Infinitudo temporis* ab Autore habetur pro æternitate. De rebus creatis hæc æternitatis ſpecies ſolet affirmari; de Deo nequaquam. Infinitum ſcilicet vel idea negante, vel notione affirmante, continetur. Metaphyſica ac affirmans no-

tio

tio dictitat, infinitum id esse, quod perfectionibus singulis possibilibus præditum existit. Autor *infinitum* id vocat, quod a causa ulla finiri haud potest, sed in causa sui est. Evincit porro e penu rationis, existere ejusmodi Infinitum, idque esse Deum, tum a priori, tum a posteriori. Causa mali a finito, ejusque limitibus, derivanda; non ab infinito. Notio infiniti illustratur ex theoria de minimis & maximis rebus, in mundo obviis. Medulla oblongata dicitur esse fons omnium sensionum & sensuum, tam subtiliorum, quam crassiorum. Tendunt omnes humani corporis, imo mundi, partes ad finem suum communem, quem non nisi intellectus infinitus cognoscere & instituere valet. Substantia infinita dicitur esse aliquid, quod intelligere non potes, quid aut quale sit; agnoscere tamen debes. Tandem additur, tacite animas humanas in eo consentire, quod existat Deus, isque infinitus. Philosophi, quibus natura est idolum, vires finitas ac determinatas confundunt cum infinitis & insuperabilibus, atque præterea putant, a Deo semper exspectari eventum, antequam is decernat modum directionis ac gubernationis. Statuunt scilicet Philosophi hujus commatis aliquid imperfecti & finiti in Infinito, & labuntur in fontem Anthropomorphismi, unde idololatria emanavit, & Hylotheismus *Aristotelis* ac aliorum. Ex calculo infinitesimali ostenditur, infinitum Algebraicum similitudine quadam gaudere cum finito; sed infinitum Metaphysicum haud æque: illud comparative esse nihil; hoc non item. Ostenditur deinceps, dari in mundo nexum, & ex causa creationis finali elucere infinitudinem Creatoris. Effectum ultimum fuisse quidem ruptum peccatis hominum, reparatum vero esse per Filium Dei unigenitum. Si quid monere licet, incauti hæc ita accipient, quasi singuli homines sint per Christum beandi, eo quod ipsi in statu perfectionis sigillatim fuissent beati. Alii objicient, ignaros Messiæ sic quoque beatum iri. Prævidet Autor telum, & ita *pag.* 147 *seq.* solvit objectionem: *Qui fidem in Infinitum habet, non excludit a fide unigenitum; non distinguit, quia distinguere non potest, — — unde, si simpliciter includunt omne illud, quod in-*

Marginal page references: Pag. 34. (beside "possibilibus … quod"); 49. (beside "esse Deum … mali a"); 61. (beside "in mundo obviis … omni-"); 78 seq. (beside "Tendunt … fi-"); 82. (beside "scere tamen … huma-"); 85. (beside "nas in eo … Phi-"); 87. (beside "tas confundunt … præ-"); 90. (beside "decernat … sci-"); 98. (beside "idololatria … aliorum."); 101. (beside "Ex calculo … Algebraicum"); 115 seq. (beside "non item … ex"); 144 seq. (beside "causa creationis … Effe-")

 fini-

finitum est in Deo, & pariter illa, quae nesciunt, & quia in ipsa fide est divinum quid, non potest in illa separari unum Infinitum ab altero. Affirmat idem Autor, ab inanimatis coli Deum, quatenus haec tendunt ad finem creationis in ultimo

Pag. 152. mo effectu obtinendum. Animam humanam esse finitam, re-

106 seq. gulisque adstrictam, solide ostenditur. Gradus spiritualium perfectionum in substantiis finitis omnino sunt aestimabiles, & per corpora exserunt effectus, mechanice determinatos.

170. Inde Autor Amplissimus colligit, regulas, quibus spiritus finiti sunt obnoxii, esse mechanicas. Docet idem, finitum cogitari non posse, nisi tanquam extensum. Si de partibus gradibusque intra partes dynamicas sit sermo, facile id largientur

180 seq. omnes. Animam, addit idem, haud esse pure simplicem, siquidem mera simplicitas sit solius Dei propria. Docet is porro, animam regulis mechanicis & geometricis esse subjectam, nihilo tamen minus immortalem, sed *per Dei* (*)

191 seq. *gratiam.* Addimus, gratiam Dei ad impiorum animas haud spectare, adeoque has ex hac sententia fore mortales. Sed pergit contenditque Autor, naturaliter impossibile esse, ut anima moriatur. Id ipse probat exinde, quod anima perpetuo causae finalis, quam Deus per orbem obtinere voluit, sit parti-

201. ceps. Quod vero *animam* vocat *subtilissimam corporis nostri partem pag. 202*, id nonnullis videbitur duriusculum.

211. Contendit idem porro, inter finita nullum existere nexum sine contiguo naturali, nullamque mutationem limitum &

232. status cogitari posse citra motum, elementa operari in substantias animales, in homine quidem per membranulas, capaces regularum geometricarum. Additur, *animam esse centrum motuum subtilissimorum, per tremorem* (**) *quendam con-*

(*) Eadem fuit sententia D. *Andreae Rudigeri*, quem Autor haud raro sequitur.

(**) Ni fallimur, cogitationes hoc pacto sunt effectus virium motricium, nervis, eorumque fibrillis, insitarum: quo posito dogmate, materia cogitare potest, ac corpora ad ratiocinandum sunt apta: ita anima est substantia composita, ac naturaliter dissolvitur atque interit, quicquid in speciem obmovetur, vel a causa

contiguum agentium. *Sedem animæ* collocat *in loco, ubi ſeſe attenuant membranæ magis magisque intra cerebrum.* Pag. 257 ſeq.
Animas brutorum eſſe elementares, non conſtantes *activis*, quæ conſtituant rationis actualitatem. *Vita* collocatur in 266.
præparatione animæ ad ſtatum ſemper vivum poſt mortem corporis ſui. Tandem adjungitur encomium Philoſophi 268.
Chriſtiani, ſi is ex utroque lumine animam reddat feliciorem. Defuncti ſumus officio recenſentis, haud arbitrantis, permittentes Lectori accuratius judicium, ac Autori de hoc ſpecimine gratulantes, exſpectaturi plura ex limatiſſima ejus mente, & ad ſtudia erectiora habitudine admodum præſtanti. Laudamus conatum explicaturi commercium animæ cum corpore per *influxum phyſicum*, optantes, ut Autor literas amœbeas Virorum præſtantiſſimorum, *Bulfingeri* & *Hollmanni*, conſulere haud dedignetur.

cauſa creationis finali arceſſitur. *Influxioniſtæ* hic habent conſecutiones luculentas, quas ob principium *unionis phyſicæ* admittere coguntur. Confer tamen *Humphredi Dittoni* Appendicem ad *Veritatem religionis Chriſtianæ ex reſurrectione Jeſu Chriſti.*

RESPONSIO AD CLARISSIMI CYRILLI, Operum Ettmullerianorum Editoris, Querelas, quæ habentur in Bibliothecæ Italicæ, ſeu Hiſtoriæ Literariæ Italiæ, quam Genevenſes edunt, Tomo XIIX pag. 86 ſeq.

Mirantur Bibliothecæ Italicæ Collectores, qui fiat, ut transmiſſam nobis aliquot abhinc annis Schedulam Cl. *Cyrilli*, nova venena contra *Ettmulleri* caram nobis memoriam, ejusque Filium, paternæ famæ vindicem, effutientis, *Actis* noſtris inſerere dubitaverimus. Mirari deſinent, ubi cognoverint, quam aliena a noſtro inſtituto ſint rixarum & altercationum lenocinia. Vix feriis, omni ex parte advectis, noſtramque cenſuram non renuentibus, pagina ſufficit; tanta rerum copia diſtrahimur, ut juſtiorem *Cyrillo* nos in jus vocandi cauſam habeant plures alii, quorum doctiſſima ſcripta a nobis attingi haud potuerunt,

&

& quorum laudi minutulas quisquiliarum discussiones præferre, iniquum creditum fuit hactenus, nec privata isthæc, quam neglectam a nobis conqueritur, pacis turba publicas vindicias, donec typis expressa compareret, mereri videbatur. Prodiit illa denique publica autoritate munita, qua obtinuit a nobis, ne imputatum justitiæ denegatæ crimen diluendum avertendumque differremus diutius. Frustra expectat a nobis convicia & indignas bonis viris deblaterationes, quibus ille unus nostram Societatem aggredi ausus est, quæ, si contemtu imbecillis inimici, & sera, eademque brevissima, responsione famam suam contra frivolas obtrectationes salvam esse cupit, vituperanda non est; metus sane, ne supplex a Cl. *Cyrillo* venia petenda esset, eandem a respondendo non detinuit. Repetamus, quæ a nobis (nam mortui nunc Filii pro patre peroratam causam nostram facimus,) in *Actis Anni 1731 Mens. Maji pag. 229 seq.* durius dicta esse perhibentur. Laudibus extulimus Cl. *Cyrillum*, iisdemque plurimis dignissimum, qua parte commentator, nullis, qua obtrectator, adhuc pronuntiamus; si, quas meruit, pro suspectis habet, nostra id culpa, qui privato adulati nunquam sumus, neque magnum, si fecissemus, exinde lucrum habituri eramus, factum non fuit. Alleget nobis, si bonus est, unicum suspectum rusticitatis verbum, quorum integræ series in ejus libello habentur contra Autorem, qui nostri pars erat, eructatæ; quodsi, controversias excussisse, prout nos sine bile occasione Plantaginis æquaticæ & Loti fecimus, injuria est, næ ille primus in disciplinis verbalibus, qualis est onomatologia plantarum, ad Pontificatum adspiravit. Et quid denique perpetratum fuit a nobis? Diximus: Plantago aquatica non est Ranunculus; nam constantem trium petalorum numerum servat, cum Ranunculi sit, habere quinque, cum, si qui constanter polypetali sunt ranunculi, Nemorosæ dicantur, non nobis tantum, sed & aliis magnæ autoritatis Viris, ipsisque per Italiam Botanicis. Testis nobis sit Eruditiss. *Hieron. Zanichelli*, qui Littorum maris Adratici nuper *Tournefortiana* methodo Historiam condidit, Operis spendidissimi titulo, qui de Ranunculis agit, ubi disertis verbis hæc leguntur: *Il Ranonculo produce Fiori a rosetta cio e di cinque petali.* *Cyrillus* autoritate *Tour-*

Tournefortii nititur, nos rationibus, numeri ſcilicet petalorum utrinque diverſi,ad ſenſum,ſuffulcimur; ſuffraganeos habemus ipſos ex ſchola *Tournefortii* diſcipulos, *Vaillantium*, *Julium Pontederam*,& omnes fere per Galliam Botanicos,qui roſaceos flores averſantur,numerare,quam temere credere,malentes. Sit ita, erraſſemus, cur eadem, qua nos objecimus, modeſtia non regerit? cur latrat, cum diſputandum eſſet? Profitemur, alio nomine homonymiam Erucæ non objectam fuiſſe,quam ut edoceremus Lectorem, male omiſſa eſſe editionis eſſentialia, quando ſpatium dictionaria exſcribendi non defuit. Ecce *Lotum*, quam diximus contra *Tournefortianam* methodum a foliis definitam fuiſſe. Si enim foliola ad alas *Lotum* efficiunt, & *Lathyrus Lotus* erit. Quid monſtri hæc ſententia alit? cur immerentem mordet *Auguſtum Quirinum Rivinum*, ut dicere ſuſcipiat,mille *Rivinos* unico *Tournefortio* non æquiparandos? quis hanc ex eo confeſſionem extorſit? & quid denique ad rem facit? Scriptum erat a nobis: *Lotus* odorata non debebat in Melilotum mutari; non deſunt noſtris,cur Lotus ſit, rationes. Pro Germano *Ettmullero* Germanum *Rivinum*,cum noſtras doctrinas exterorum calculo emetiri nolimus, fortuito caſu allegavimus. Ecce indignantem *Cyrillum*, quod, quem ille nunquam forte viderat, cum per Italiam famigeratiſſimus ſuo tempore exſtiterit, *Rivinum* noſtrum, ſplendido Opere editum, pro noſtra cauſa allegavimus, &,ut ſtrenue cœcutiret, autoritatemque non mediocrem iſtius Viri, quam *Rajus*, *Hermannus*, *Plumierius*, aliique quamplures, eo tempore agnoverunt, ſubleſtam redderet, civem ſuum *Fallugium* immerenter lacerat. Magno beneficio cupit ſibi obſtrictam eſſe *Ettmulleri* famam, quam infamem reddere haud ſemel allaboraverat, non tantum nulla incuſatorum criminum allata excuſatione, ſed & addita nova,erudito prorſus indigna,obtrectatione: *En ſorte qu'on ne peut point decider, lequel des deux, du Medecine ou de la maladie, etoit le plus redoutable a ces pauvres malades.* Qui, ſemel verecundiæ fines transgreſſus eſt, ait *Cicero*,eum oportet bene & gnaviter eſſe impudentem. En Hecatomba dignam concluſionem: *Ettmullerus* copioſum remediorum catalogum exhibet,ergo omnibus eodem tempore remediis uſus fuit, &

 iisdem

iisdem ægros enecuit. Puer, tympanitide laborans, paralysi insimul intestinorum affectus, quæ excitantia & acria remedia postulabat, impune tulit drastica vomitoria & purgantia; iisdem convaluit, natura rei id exigente. Ergo *Ettmullerus* eundem ad orci fauces deduxit. Edocendus nobis est *Cyrillus*, penes nos remediorum doses pro individuorum habitudine aliquando duplo triploque augeri, quis eundem corporum nostrorum arbitrum fecit? Novimus, Orientales gentes opio magna in copia uti, & exinde salutem indipisci; declamet *Cyrillus* contra eas, & in orci faucibus hærentes pronuntiet. Plura monere potuisset Filius, miratique sumus ejus modestiam, ob quam mitius Doctiss. *Cyrillo* habendus erat. Non leve momentum fuit Epistola ad *Schræckium* mutilata, optimarum rerum prava interpretatio, meliorum doctrinarum, quæ expectabantur in *quinque Voluminum* Opere, quamvis in Francofurtana *duorum Voluminum* editione non exstent, omissio. Et, si dicendum, quod res est, *Cyrillus* per Italiam divenditur, non *Ettmullerus*, nec invidemus gloriam. Quodsi enim Francofurtana & Lugdunensis Neapoli a vermibus exeditur, *Cyrilliana* apud nos vilipendet, quam eleganti charta emineat, & quam aurea crux sit, in quam sustulit immerentem civem nostrum, cui obscuritatem, temeritatem, inconstantiam, semel imputasse, omnium encomiorum beneficia invidiosa reddidit. Probe scimus, commendatione nostra non indigere librum, sed scire etiam, & ex silentio nostro judicare, debebat Cl. *Cyrillus*, causam nostram nos nunquam deserturos fuisse. Minæ, quæ adjiciuntur, parum nos movent; habuit hac vice nos respondentes, posthac, quicquid machinarum contra nos urserit, nunquam habiturus.

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recensentur.

I. Libri

I. Libri Theologici, & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

II. Libri Juridici.

Hoff-

III. Libri Medici & Physici.

IV. Libri Mathematici.

Pila-

V. Libri Hiſtorici, Geographici, &c.

Rolli-

VI. Libri Miscellanei.

INDEX
RERUM NOTABILIORUM.

Cassi-

Diplo-

.Frehe-

Manu-

Min-

Q Qua-

Scri-

Sola-

T.

Wol-

ERRATA.

Pag. 292 lin. 34 pro *mpliffimosque* lege *ampliffimosque.*
348 lin. 11 pro *exbere* lege *exhibere.*
440 lin. ult. pro *Pilifco* lege *Pitifco.*
450 lin. penult. pro *contingatfi* lege *contingat; fi.*
453 lin. 6 pro *præfcripfcrant* lege *præfcripferant.*
550 lin. 4 pro *immutato* lege *immutata.*
562 lin. 20 pro *vilipendet* lege *vilipenditur.*

:t
;pecifi
·turn pr.·

